

Homiliae in Euangelia

(2)

FERIARVM QVADRAGESI-
mæ iuxta literam, per fratrem Ioannem
Royardum ordinis F. Minorum
iam primùm æditæ.

Adiecta est

Apologia contra zelotem.

ITEM.

Soliloquium, seu formula Deum precandi:

MARCI PRIMO.

Pœnitementi, et credite Euangelio.

PARISIIS.

Apud Carolam Guillard, sub Sole aureo
via ad diuum Iacobum.

1554.

EORVM QVAE SPAR-
sim in opere sequenti tractantur,
Index Alphabeto digestus,
sequitur.

A

	Brahæ filios quid efficit.	48. a
	Actiue vite typus & cōtēplatiue.	221. a
	Admirantur vt inuidi de doctrina Christi.	145.
	Admonitione opus non est his punien- dis.	34. b.
	Adoptionis s. ij quomodo discernūtur.	
49. b	Adorare patrem in spiritu, quid.	129. b
	Adorate in spiritu & veritate.	130. a
	Adoratores quales querit pater.	ibidem.
	Agnus cœnandus quid Christo suggeras.	226. a
	Alabastrum quid.	205. a
	Altarium ignominia.	34. a
	Ambitiosorum studium.	79. b
	Amen vt non mutatum.	44. b
	Amicorum dilectio & inimicorum.	15. b
	Amisforum per culpam recuperatio.	99. b
	Angelus in piscinam descendens mysticè, quid.	53. a
	Angeli quor ad iudicium cum Christo venturi.	25. b
	Angelorum in iudicio ministerium.	26. b
	Angelorum vt captanda præsidia.	83. a
	Anima quomodo videtur.	89. b
	Animam nostram tollis, exponitur.	197. b
	Animæ peccatricis typus.	120. b
	Animæ quàm corporis nocentior febris.	ibidem.
	Animæ funesti portitores.	168. a
	Animas Iudeorum quis tollit.	198. a
	Anima vt in membris post mortem patitur.	85. a
	Anulus & calceamenta.	100. a
	Apostate excucullati audiant.	69. a
	Aquarum differentia.	126. b
	aa ij	Arro.

INDEX.

Arrogantia quorum imprudens.	73.b
Arrius & Sabellius vt simul confutantur.	200.a
Ascensores maratini, qui.	146.a
Ascensores maratini audiant.	195.a
Ascendere ad festum quorū Christus moratur.	ibid.
Astuta Iudæorum malitia.	210.b
Astutia quæstui in templo studentium.	33.b
Auidi mortis Christi Iudæi.	200.b
Authoritatis suæ acerrimi vindices.	113.a

B

B aptismus vt variè præfiguratus.	52.a
Baptismi typus insignis.	53.a
Baptismi necessitas.	157.a
Benedictio domini dupliciter.	ibidem.b
Beneficium vt cæcus agnoscit.	174.b
Bethania vicina Ierosolymis.	ibidem
Blasphemantium Christum confutatio.	201.b
Bona terrena in duobus.	17.a
Boni cur tentantur.	21.a
Boni vt malis permixti.	26.b
Bonorum & malorum hominum differentia.	93.a
Bonum commune priuato præferendum.	108.a
Boues & oues in templo venales.	143.b

C

C Adere in faciem vt piorum est.	61.a
Chaos magnum firmatum.	85.b
Caiphas vt ceteros arguit.	211.b
Caiphas vt mendacium loquitur.	212.a
Calumniantium Christum confutatio fortis.	18.b. 182.b
Cathedra quid.	69.b
Cathedram qui conscendunt.	70.a
Cathedram pestilentie qui occupant.	ibidem.
Cathedrantium abusus duplex.	71.a
Cæci duces cæcorum.	117.a
Cæci duces huius temporis vt incorrigibiles.	ibid.b
Cæcus vt ad blasphemiam sollicitatur.	160.b
Centurio vt per tria placuit.	10.a
Centurionis erga seruum clementia.	7.b
Centurionis illatio fidelis.	10.a

Centurio.

I N D E X.

Centurionis reſtior quàm Iudæorum ſenſus,	9.b
Centurionis fides magna,	10.b
Clerici vt incorrigibiles,	69.b
Clerici vitium,	72.b
Chriſtus quur orat,	20.a
Chriſtus quum poteſtate veniet iudicaturus,	25.2
Chriſtus ad tria inuitat,	28.a
Chriſtus vt eſurit & ſitit,	31.a
Chriſtus quur poſt ſigna peracta, ciuitatem egreditur,	36.b
Chriſtus vt nobis præcipitur audiendus,	62.a
Chriſtus vt ſe iudicem teſtatur,	67.a
Chriſtus qualis miniſter,	75.a
Chriſtus vt poſt lectionem ſedit,	101.b
Chriſtus habitu Iudæus,	125.a
Chriſtus vt ſe pandit mulieri,	130.b
Chriſtus cur ſe quibusdam non credebat,	146.b
Chriſtus vt ſe pauperi pandit,	163.b
Chriſtus quædam rogatus, quædam præſtat vlroneus.	
163.a	
Chriſtus cur de ſe perhibet,	181.a
Chriſtus non adoptione, ſed natura Dei filius,	201.b
Chriſtus commendat, quod Iudas improbat,	223.b
Chriſti mira humilitas.	3.b.125.a
Chriſti in cor humanum ingreſſus,	8.b
Chriſti de corpore error confutatur,	22.b
Chriſti conſtantia,	38.a
Chriſti ſolium, quid.	69.a
Chriſti mira dignatio,	128.b
Chriſti ad infimos dignatio,	157.b
Chriſti in Ieroſolymam ſolemnis ingreſſus,	32.a
Chriſto ſolitum in monte orare,	20.a
Chriſto inſidiæ & laquei,	47.b
Chriſto teſtimonium patris.	62.a
Chriſto quando tempus ad diem feſtum aſcendendi.	
105.b	
Chriſtum corporale pondus habuiſſe,	22.b
Chriſtum vbi cognoſcas,	56.b
Chriſtum conciuſes quur nequeunt interimere,	125.b
aa iij	Chri

INDEX.

Christianus Iudæo quid suadet,	158.b
Cogitationes vt conquinent,	118.a
Cogitationes è corde, non aliun le,	ibidem.b
Commendatio defyderabilis,	28.a
Commonitio terribilis,	46.a
Concilium Iudæorum contra Christum.	209.b
Concilium vanitatis vt antè prædictum,	ibidem.b
Conuerſionis indicia,	205.e
Conuiuia vt vix ſine culpa,	81.b
Cordis contritio vndè,	97.a
Credendum iuxta ſcripturas,	190.b
Cultus exterior nun Deo placet,	230.a
D.	
D E deorſum eſſe, quid,	65.b
De mundo eſſe,	ibidem
Deus quando inuocandus,	21.b
Deus nun tecum ſit hinc agnoſce,	68.b
Deus vt ſolus docet,	74.a
Deus quur ambigere dicitur,	89.a
Dei admiratio, quid,	10.b
Dei erga homines mira dignatio,	42.b
Dei viſio quàm defyderabilis,	61.b
Deitatis Chriſti argumentum,	179.b
Deo quid debemus,	206.a
Deum ſe vt Chriſtus aſſerit,	155.b
Dæmones Chriſti myſterium latuiſſe,	213.b
Deſpectis ob pietatem conſolatio,	223.a
Dæmonia quur Chriſtus non finit loqui,	122.b
Debitorum duo, qui,	206.a
Diabobus vt homicida,	50.b
Diabolus vt ſemptem mendax,	51.a
Diabolus cuius regionis ciuis,	105.b
Diabolus vt tentando mentitur,	119.a
Diabolo vbi requies,	40.a
Diabolum Iudæi vt admiſerunt,	219.a
Dies cur præſentis ſæculi tempus dicitur,	156.a
Dij ad quos ſermo Dei factus eſt, qui,	202.b
Diligere inimicum poſſibile,	13.b
Diligendi inimicum modus,	14.a
Dilectio	

I N D E X.

Dilectio Iesu erga suos,	218.b.214.b
Dilectionis Iesu signa erga hos,	172.a
Dilectionis & dimissionis culparum causalitas,	208.a
Discipulorum error vt non inutilis,	77.b
Discipulorum imperfectio,	79.a
Discipulorum Christi mos,	112.a
Discipulorum admiratio ob Christi dignationem,	131.a
Discipulorum erga Christum affectus,	40.a
Discipulorum pauor,	172.b
Discipulorum attentionem vt Christus excitat,	230.a
Discipulos trepidantes vt Christus confirmat,	173.a
Dispensatio diuina notanda,	15.b
Diuitis damnati cur nomen suppressum,	81.a
Diuitis epulonis vitia,	ibidem.
Diuitum crudelitas,	82.a
Diuites posse sanctos esse,	ibidem.b
Doceri superbia dedignatur,	189.a
Docti desipiunt vbi vulgus sapit,	33.b
Doctrina bona etiam à malis,	71.a
Doctrina quæ manebit,	116.b
Doctrina quorum sua est,	148.b
Doctrinam vt exemplum doctoris adiuuat,	13.a
Domini erga seruos exemplum,	7.b
Domus Simonis myst.	119.b
Donum Dei Christus.	105.b

E.

E cclēsia sic vincit,	14.a
Ecclesia quando fessa,	23.a
Ecclesia quid Iudæis prædicat,	57.a
Ecclesia mater, vt concipit, parit, &c. filios,	66.a
Ecclesiæ primatum appetentes,	80.a
Ecclesiæ nomine vt prælatus designatur,	108.b
Ecclesiæ vt sententia firma,	109.a
Ecclesiæ potestas vt in viuos tantum,	ibidem.b
Ecclesiæ potestas qualiter exercenda,	ibidem
Ecclesiæ potestas ad impetrandum,	110.a
Ecclesiasticus principatus & secularis differunt,	80.a
Ecclesiæ potestatis est modus,	227.b
Ecclesiam contemnens qualis habeatur,	109.a
aa iij	Ego

Ego sum qui sum,	66.a
Egestas filij prodigi,	95.a
Electi cur in iudicio oues dicuntur,	27.a
Eleemosina pretiosa quæ,	18.a
Eleemosyna in abscondito,	19.a
Eleemosynis Christum vixisse,	222.a
Elementa vt ad mortem vrgent,	168.b
Ementes in templo qui,	34.a
Encœnia quid,	197.a
Error Iudæorum vt prodest,	102.b
Error Iudæorum de regno Christi.	146.a
Error malè proximum iudicantis,	206.a
Euangelium quando scripsit Ioannes,	141.a
Euangelij supra legem excellentia,	181.b
Exauditionis causâ Christus,	110.b
Exauditionis obstaculum,	ibidem.
Exemplum Christi prædicatori notandum,	132.a
Exemplum Christi infirmis,	195.b
Exemplis prophetarum vt se Christus defendit,	104.b
Excæcatis Iudæis vt gentes illuminandæ,	154.b

F

F aciem exterminare quid,	3.b
Faciem lauare quid,	4.b
Falsò Christiani quid dicant,	94.b
Fauores vani euitandi,	19.b
Febrientis fœminæ per Christum curatio,	120.a
Febris moraliter,	120.b
Fides quanta possit,	12.b
Fides vt à Deo datur,	23.b
Fides recta quàm necessaria,	43.b
Fides nos apud Deum non caro commendat,	47.a
Figuræ de Christo ad veritatem concordia,	32.a
Filius Dei duobus modis,	151.a
Filius Dei cur non priùs missus,	89.a
Filius vnicus matris suæ myst.	165.b
Filius vt patrem clarificat,	216.a
Filij diaboli qui,	16.a
Filij Dei qui,	ibidem.b
Filij Dei qui erant dispersi vt congregati,	215.a
Filium	

INDEX.

Filium hominis cur se vocat Christus,	76.a
Fimbria Christi myſt.	24.b
Fletus & ſtridor dentium,	12.a
Flumina aquæ viuæ,	191.a
Forma Chriſti iudicantis,	35.a
Fons Iacob,	124.b
Fortitudo Chriſti vndè,	220.a
Fratres Chriſti minimi qui,	129.b
Fratres quatuor modis,	41.a
Fratres Chriſti qui,	140.b
Fratres Chriſto vana ſuadentes qui,	193.a
Fratres hi vndè Chriſtum inſimulant,	ibidem.
Fratres iſti non credentes,	ibidem.b
Fraterna correctio cur & quo modo,	106.b
Fratrem quando publicè corripias,	107.a
Funus comitari, pium,	165.a
Funus cur non contemnendum,	ibidem.b
Funèſti corporis portitores qui,	168.b
Furor Iudæorum vt Chriſto loquente coercetur,	188.a
Furtum peculatus & ſacrilegium.	222.b

G

G alilææ nomen vt Iudæis propter Chriſtum inuiſum.	136.a
Gazophilacium templi,	
Gentes relictiſ Iudæis vt Chriſtus petit,	189.a
Gentium fides potior quàm Iudæorum,	11.a
Gentiles Iudæis vt Chriſtus prætulit,	130.b
Gerazenorum fides,	24.a
Gloria quorum rapina,	229.a
Gloria Chriſti ſe humiliantis non imminuta,	ibidem.
Gloriæ inanis cupidi,	72.a
Grata Deo fidelium concordia,	110.a
Gratia vt in anima operatur,	127.a
Gratia ſpiritus ſancti nomine aquæ,	125.b
Gratiæ efficacia,	191.a

H

H æres vt extra vineam occiſus,	90.a
Hæreditas Chriſti quæ,	89.a
Hæretici vt, filij Belial,	16.b
	Hæretici

INDEX.

Hæretici vt cæsis votis perituri,	164. b
Hæretici non adorant in veritate,	130. a
Hæretici vt gloriam propriam quærunť,	149. b
Hæreticorum quorundam confutatio,	201. b
Hypocrisis quid sit,	18. a
Hypocritæ huius temporis,	114. b
Hypocrytarum ridenda vanitas,	73. a
Hominum mandata vt diuinis præferuntur,	115. a
Hominum vt non omnis traditio mala,	116. b
Hora Christi quæ,	145. a
Hora mortis Christi vt non fatalis,	214. b
Humana in forma vt Christus iudicabit,	25. a
Humiliari & superbire, nota,	226. a
Humilia de se cur Christus loquitur,	250. a
Humilitas saluandorum in iudicio,	29. a

I.

I actantia in fordibus,	3. b
Ieiunasse apostolos,	2. a
Ieiunantium primus quis	2. b
ieiunim naturæ,	1. b
Ieiunium ecclesiæ,	ibidem
Ieiunium improbantes confutantur,	ibidem
Ieiunium commendatur,	2. a
Ieiunium quadragesimale,	ibidem. b
Ieiunium no ostentandum,	4. a
Ieiunij vtilitas multiplex,	2. a
Iesus vt stans & sedens myst.	136. b
Iesus quos inuenit,	163. a
Ignis gehennæ alterius generis,	30. a
Iniuria facti vt Christus afficitur,	101. b
Inobedientia, non cibus coinquinat,	115. b
Intentio quò dirigenda,	63. a
Inuidia vndè excitatur,	15. b
Inuidia vbi locum habet,	104. a
Inuidia vt Deo detestabilis,	ibidem
Inuidia vt impossibilia molitur,	182. a
Ioanni vt Christus detulit,	140. b
Ionæ typus Christo applicitus,	38. a
Iudas Christum vt non cognouit,	217. b
Iudas	Iudas

I N D E X.

Iudas vt auarus & inuidus,	221. b
Iudas vt fucō pietatis furtum obtexit,	222. a
Iudas quā̄m detestabilis,	ibidem
Iudǣ similes in ecclesia,	ibidem. b
Iudam vt odor vitæ occidit,	221. b
Iudaici populi comparatio,	40. a
Iudaici populi nouissima qualia,	ibidē. b
Iudaicæ fraudis sequaces,	114. a
Iudǣi vt foris stant,	42. a
Iudǣi serui peccati,	45. b
Iudǣi cur Christo mortem meditabantur,	47. b
Iudǣi ex fornicatione nati,	49. a
Iudǣi odio cæci,	49. a. 136. a
Iudǣi vt filij diaboli,	50. a
Iudǣi Christum vt irreuerenter interrogant,	66. b
Iudǣi Christum quando & quomodo cognituri,	67. b
Iudǣi vt diabolo peiores,	119. a
Iudǣi gentium comparatione vituperantur,	131. b
Iudǣi vt ad æmulationem adducti,	135. a
Iudǣi vt cæci & peruersi,	152. b
Iudǣi vt sibi contrarij,	153. a
Iudǣi vt de Christo secundum carnem iudicant,	198. a
Iudǣi vt à Christo abnegati,	206. b
Iudǣi vt sibi non constant,	210. b
Iudǣorum perfidia inexcusabilis,	7. b
Iudǣorum vt damnatio iusta,	39. a
Iudǣorum expectatio vana,	43. b
Iudǣorum dementia,	45. a
Iudǣorum malignitas,	ibidem. b
Iudǣorum de Christo opinio vana,	77. a
Iudǣorum nequitie insultatur,	158. b. 182. a
Iudǣorum in proprium exitium conspiratio,	170. b
Iudǣorum extrema dementia,	209. b
Iudǣorum crudelitas nimia,	214. a
Iudǣorum vt impia vota frustrata,	72. a
Iudǣos non esse filios Dei,	17. a
Iudǣos Christum cognitum interfecisse,	89. a
Iudǣos Christum Deum esse cognoscere debuisse,	90. a
Iudǣos contra se prophetasse,	ibidem. b
	Iudǣis

I N D E X.

Iudæis relictis quo Christus intrauit,	119.b
Iudicem se Christus vt non abnuit.	139.a
L	
L Abiis Deum honorantes,	114.b
Lachrymatus cur est Iesus,	178.a
Lachrymarum fructus.	207.b
Languidi sanati obedientia,	54.b
Lapis vt Iudæos oppressit,	92.b
Lapidem Christus cur tolli iubet,	178.b
Lazarus quo schemate prodiit,	180.a
Lazarum extinctum cur Christus dixit dormientem,	173.b
Lazarum Christus, cur voce magna excitat,	179.b
Lauare inuicem pedes myst.	230.b
Lauat nos quotidie Christus,	247.a
Lauit cur solos pedes Christus,	ibidem.
Laus Christo perfecta, vnde.	36.a
Laudem vnus huius Christus censuit prædicandam,	224.b
Leges suas fuitiles quidam cur statuant,	112.b
Legum multiplicatores, quales,	ibidem.
Læuum Iudæis omen,	119.a
Lex & prophetæ quid docent,	89.a
Libertas vt non nisi per Christum,	46.b
Libertas humani arbitrij,	94.a
Libera cæci responsio,	161.a
Liberos se Iudæi mentiuntur,	44.a
Locus vanitatis,	73.a
Locus Christo apud Iudæos nullus,	134.b
Locus mortui myst.	179.a
Lotio pedum per Christum quid præsignabat,	231.a
Lotio quæ necessaria,	ibidem.b
Lotio pedum myst.	ibidem.
Luctus orbatæ filio viduæ,	165.a
Luctus mortui Christi exemplo probatus,	169.b
Lugentibus mortuos consolatio,	187.
Lugendi mortui patrum exemplis,	ibidem.
Lupi, non pastores, qui.	230.b
Lutum ex sputo, quid.	156.b
Lux mundi cur exosa Iudæis,	185.b

Magister

I N D E X.

M

M agister vocari nun liceat.	74. b
Magister & dominus Christus.	230. a
Magnis peccatis maior expiatio.	229. a
Malos vt malè perdidit.	91. a
Maria Magdalene vbi reuixit.	171. b
Mariæ quàm Marthæ vt affectus amplior.	177. a
Mariæ de persona quæstio.	220. b
Martha vt fidem resurrectionis habet.	175. b
Marthæ vt fides minor.	ibidem. a
Marthæ erga Christum reuerentia.	ibidem.
Marthæ in domo Christo cœna facta.	220. a
Matris ecclesiæ typus.	166. a
Mea doctrina non est mea, quid.	148. b
Mercenarius seruus, & filius, quid.	97. a
Mercenarij boni.	98. a
Messis spiritualis.	132. b
Messis mystica duplex.	ibidem.
Minimos cur electos Christus vocat in iudicio.	29. a
Miracula Christi vt à cæteris differunt.	24. a
Miraculum doctrinæ discipulorum Christi.	148. a
Ministros Christo capiendo mittendi occasio.	177. b
Misericordiæ opera cur memorantur in iudicio.	29. b
Mysterium Christi lignum tangentis.	167. b
Mittitur cæcus ad abluendum.	156. b
Morbi vt primùm ex peccato.	64. a
Morbi non omnes propter peccatum.	ibidem. b
Moyse & Helias apparentes.	60. a
Moyse & Helias cur præ cæteris euocati.	ibidem.
Moyse & Heliam vndè Apostoli nouerunt.	ibid. b
Mors commutatio optanda.	92. b
Mors vt Christi imperio frenata.	148. a
Mors triplex.	164. b
Mors Christi vt definita.	213. b
Mortis Christi triduum discutitur.	38. b
Mortis Christi tempus in sua potestate.	192. b
Mortem Christi vt persuadent Iudæi.	21. a
Morte quibus oculi aperiantur.	24. a
Motiendi in peccatis ratio.	65. b
	Mortui

I N D E X.

Mortui resurrectio notanda.	269.b
Mortuis non credituri, qui.	86.b
Mulier vt Christum feruenter prædicat.	131.a
Mundus quos odit aut probat.	194.b
Mundus pro quo non orat Christus.	218.a
Munus pro quodcumque est ex me, quid.	113.b
Mutatio inter diuitem & pauperem triplex.	84.a

N

N ardus pistica.	220.a
Naufragium salutis dupliciter.	1.b
Naturæ vt duæ in Christo.	151.a 167.a
Naim ciuitas, vbi.	164.b
Nequissimorum contra Christum insania.	151.a
Nicodemus fidelis sed timidus.	135.b
Nimiùm iusti qui.	240.b
Nobilitas summa quæ.	42.b
Noë vt Christi typus.	217.a
Nomen patris vt Christus manifestauit.	217.b
Nosse corda, solius Dei.	145.b
Nouissima hominum ab inuicem separatio.	26.a
Nouissimum pascha ludæorum, quod.	190.a

O

O bedientia Christi quàm libens.	132.b
Obedientia cæci nati.	186.b
Obedientia Petri.	228.a
Odio habebis inimicum tuum, vndè.	11.a
Officia & status in ecclesia ad quid.	75.a
Officium prælati quale sit.	80.a
Omen dirum Iudæis.	142.a
Onera graua qui alijs imponunt.	72.a
Opera charitatis cur in iudicio memorantur.	28.b
Opera charitatis spiritualia.	ibidem.
Opera Abrahamæ qualia.	48.a
Opera Christi præcipua.	156.a
Opera Christi qualia.	164.a
Opera maximè Deo digna.	170.b
Operum iustitia adstruitur.	17.a
Operum bonorum merces defenditur.	ibidem.
Opus Dei vt Christus perficit.	132.a
	Opus

INDEX.

Opus Christo datum & consummatum.	216.b
Orationis quanta vis.	60.b
Orantis Christi schema.	214.a
Orat Christus differenter.	20.b
Orat pro suis, quare.	219.a
Orandum nun sit contra malos.	14.b
Orantes vt transfigurantur.	59.b
Origenis dogma vt destruitur.	31.b
Ostentationis damna.	18.b
Ouibus quid confert Christus.	199.a
P	
P arentes cæci cur quæstione pulsantur:	160.a
Parentum necessitati vt filius obligatur:	114.a
Parentum culpa an filiis obster.	155.a
Parentela sua vt Christo exprobratur.	102.b
Passio Christi cur excessus dicitur.	60.b
Passionem suam cur crebrò prædicat.	66.a
Passio nomine calicis.	68.b
Paschæ sacrificium vndè sanctum.	224.b
Paschæ nomen vndè.	ibidem.
Pascha cuius rei typus.	ibidem.
Pastoris boni, id est, Christi typus.	199.b
Pater & duo filij myst.	93.b
Pater quorum Deus.	50.a
Pater vt omnia Christo dedit in manus.	226.a
Patris vt imitanda perfectio.	16.a
Patrem vnum esse agnoscendum.	74.b
Patientiæ fulcimentum.	85.a
Pauperibus vt Christus parcat.	142.b
Peccare in cælum, quid.	14.b
Peccatum ad mortem, quod.	ibidem.
Peccatum in nos, peccatum in Deum.	106.b. 111.a
Peccata quibus dimituntur.	209.a
Peccatoris confessio commendatur.	97.b. 127.b
Peccatores nun Deus exaudiat.	162.a
Peccatorum typus in Lazaro.	180.b
Peccatrici Euangelicæ confessio qualis.	205.b
Pœnitentia quid sit.	1.b
Pœnitentia imponeada cum moderamine.	72.a
	Pœni.

I N D E X.

pœnitentem dimissurus quid interrogas.	14. a
pœnitenti fratri vt ignoscendum.	18. a
pœnitentis commendatio à Christo.	207. a
pœnitentium opera vt pensat Deus.	ibidem. b
pœnitentium typus & innocentium.	39. b
petrus cur suadet in monte manendum.	61. a
petrus vt scandalizatus.	117. b
Petrus cur veretur Christi ministerium.	227. b
Petri erga Christum charitas.	228. a
Petri exemplo pertinaciam quando deponas.	ibidem. b
Pharisæi vt Christo invident.	31. b
Pharisæi vt incorrigibiles.	203. b
Pharisæi arrogantis temeritas.	205. b
Pharisæo consimiles.	ibidem.
Pharisæorum insidiæ frustrandæ.	137. a
Piscinæ & quinque porticum mysterium.	52. b
Plantatio eradicanda, quid.	116. b
Plebei vt timent loqui.	196. b
Porticus Salomonis.	197. a
Potus ad quem Christus inuitat.	191. a
Porcos pascere.	156. a
Præceptum de honore parentum.	113. b
Preciosum quid apud Deum.	30. b
Prædicatio Christi quando cœpit.	140. b
Prædicandum non vno tantum in loco.	123. b
Prædicantium merces dupla.	132. b
Prælati quid se sentire debeant.	230. a
Prælati ministeria superba requirentes.	80. a
Primates ecclesiæ discant à Christo.	ibidem. b
Primatum ecclesiæ superbia.	ibidem.
Principes non vulgares Christo contradicunt.	196. b
Probatica piscina.	52. a
Prophetia tria complectitur.	128. a
Prophetias nobis vt Christus aperuit.	101. b
Proximus quis sit.	35. a
Pseudoprædicatores audiant.	70. a
Pudor & pœnitentia post peccatum.	121. a
	Rabbi

I N D E X.

R

R Abbi & magister vt differunt.	74.a
Ranis vt Iudæi assimilati.	144.a
Rapinæ grauitas.	30.b
Reciduii modus & grauitas.	41.a
Recidium punitur grauius.	56.a
Redditio diuiti condigna.	85.a
Regnum cœlorum vt variè obtinetur.	11.b
Regnum Dei vt ablatum à Iudæis.	92.a
Remedium triplex contra peccata.	17.b
Remigantium labor myst.	20.
Reprobi vt discedere iubentur in iudicio.	30.a
Requirant Christum qui.	123.a
Res cœlo & terræ miranda.	226.b
Resipiscendi modus.	97.b
Responsio Christi prudentissima.	138.a
Resurgens Christus vt vestimenta resumit.	229.b
Resurrectio Christi vt signum diuinitatis.	144.b
Resurrectio & vita, Christus.	175.b
Resurrectionis mortuorum typus.	180.a
Resurrectionis spiritualis signa.	169.b
Resurrectionis à peccatis typus.	170.b
Resurrectionis carnis typus.	171.a
Resurrectionem suam Christus Iudæis cur obscure prædixit.	39.a
Resurrectionem vt mox iudicium sequitur.	ibidem.
Rex Christus in iudicando.	27.b
Ruina seu casus duplex.	92.a
S	
Sacerdotium cur honorandum.	70.b
Sacerdotij Iudaici finis.	212.b
Sacerdos quem soluat aut liget.	280.b
Sacerdotes & Pharisæi vnde orti.	210.a
Sacerdotum contra Christum inuidia.	35.b
Saluator mundi Christus.	134.b
Samaritanorum error in adorando.	129.a
Sapientia in Christo & fortitudo.	209.b. 147.b
Satisfactionis modi tres.	3.a
Scandalum quid sit.	116.a
	bb Scan-

I N D E X.

Scandalum Phariseorum vt contemnendum.	117. a
Schema Christi ministrantis.	226. b
Scenopagiae tempus & ratio.	192. b
Schisma inter Iudaos.	151. b
Scribae & Pharisei vt disseminati.	111. b
Scriptis cur in terra Christus.	148. a
Scripturarum certitudo.	87. a
Sedes primas petentium cauta ambitio.	77. a
Sessuri in regno, qui.	79. a
Seditio, quid.	196. a
Sententia Christi irreprehensibilis.	139. a
Sermo Christi in quo manendum, quis.	43. a
Seruitus peccati qualis.	45. a
Seruus vt non manet in domo.	ibidem. b
Seruus peccati non semper filius diaboli.	50. a
Servi ad vineae colonos missi.	88. b
Sepultura inferni.	83. b
Signum superbi petunt.	37. a
Signum Ionae cur Iudaeis promittitur.	37. a
Signa quae & cur Iudaei petunt.	37. a. 144. a
Signum Iudaei vt obscurare nituntur.	158. a
Signorum Christi maximum.	33. b. 141. a
Silique, porcorum cibus.	96. a
Synagoga vt Christi mater.	42. a
Synagoga quid.	101. a
Synagoga & ecclesia sic differunt.	ibidem.
Synagogae febris.	120. a
Sinistra tua quid.	18. b
Sinistra quando conscia dexterae.	ibidem.
Sinus Abrahae quid.	83. a
Sitim interiorem vt Christus querit.	190. a
Solem oriri bonis & malis.	15. a
Solis occubitus myst.	121. b
Solutio Lazari per discipulos quid.	150. a
Sophoclis responsum notabile.	45. a
Spectaculum vtile.	161. b
Spiritum veritatis qui accipiunt.	44. a
Spiritualia vt carnalibus preferenda.	42. a
Stare à dextris vel à sinistris, myst.	27. b
	Stola

I N D E X.

Stola prima quid,	99. b.
Substantia filii diuisa, quid.	93. b. 94. a.
Substantiæ dissipatio,	95. a.
Superbia reprobatorum vt perpetua,	31. a.
Superborum tumida indignatio,	163. a.
Superstitiosas carulas deficientes,	73. a.
Supplicia ad futura viaticum,	36. a.
T	
T Abulæ prima & secunda post naufragium,	1. b.
Tabulæ Moysi contractæ quid,	138. a.
Thabor mons qualis,	58. a.
Thabor in monte Christum docuisse,	164. b.
Talio iusta ludæis mirantibus,	150. b.
Temerarium circa quos vites iudicium,	155. b.
Temeritatem exemplo Christi vitandam,	219. b.
Templum cur Christus adir,	33. a.
Templum vt bonum parit & malum,	ibidem.
Templum cur subuertendum,	33. b.
Templum quæ non admittit,	34. b.
Templum accedens quid illic consequaris,	35. a.
Templum vt bis ædificatum,	145. a.
Templum deitatis vt corpus Christi	145. b.
Templi abusiones,	34. b.
Templi quam partem Christus intrauit,	141. b.
Templo quos Christus eiicit,	143. a.
Tempus Christo typo præfinitum,	219. b.
Tempus Christo nascendi & moriendi,	192. b.
Temporis vt habenda ratio,	194. b.
Tempestate laborantes discipuli,	192. a.
Tenacitas hinc punienda,	30. b.
Tenebras in exteriores qui eiiciendi,	12. a.
Tentatio piis,	21. a.
Thesaurizare an liceat,	5. b.
Thesaurizare, moraliter,	ibidem.
Thesaurizandi in cœlis ratio,	6. a.
Testes Christo vndique,	70. a.
Testes Christo multi,	191. a.
Testibus in correptione fraterna quando opus est,	118. a.
Testimonium Christo maximum,	102. a.

INDEX.

Testimonium Christi de semetipso,	183.a
Testimonium Christi de se verum esse,	177. a
Testimonium de Christo duplex Iudæi relicerunt,	198.b
Tyrannica ambitio,	79. b
Thomas vt cæteris meticulosior,	74. b
Thomas vndè commendandus,	ibidem.
Totum hominem vt sanat Christus,	151. b
Transfigurationis Christi causa,	57. b
Transfigurationis Christi tempus,	ibidem.
Thronus Cristi iudicantis,	26. a
Tuba iactantiæ quid,	18. b
Turbæ sapiunt, non principes,	93. a
V	
V anitas vt virtuti infidiatur,	17. b
Vanitas vt longè à Christo,	94. b
Vasa contumeliæ vndè,	147. a
venale Iudæorum sacerdotium,	211. b
vendere columbas in templo,	34. a
vendentes in ecclesia qui,	143. a
venia indigni qui,	79. a
veritas vt fortis, & imbecille mendacium,	116. b
veritas vndè liberat,	44. a
veri adoratores qui,	129. b
vera docentis defensio,	149. a
veram doctrinam vt discernas,	ibidè.
verbum memorabile,	9. b
verbum Dei vt hamo comparatur,	47. a
Vestimentum Christi myst.	24. b
Via ad salutem vnica,	66. a
Vitia etiam post mortem inherere,	86. a
Vitiorum seruitus difficilè exuitur,	45. a
Vicinatorum Christi ingratitude,	105. b
Vigiliæ noctis quatuor,	21. b
Villa diaboli quid,	96. a
Vinea & coloni moraliter,	93. a
Vineæ apparatus,	87. b. 88. a
Virtus carnis Christi,	121. 167. b
Virtus Christi miranda,	187. a
Virtus doctrinæ Iesu,	24. b
Visio	

I N D E X.

visio transfigurationis cur calari precipitur,	63.b
visitatio Dei dupliciter,	170.a
vita triplex per Christum,	164.b
vitulus vt occiditur myst,	100.b
Vngere caput quid,	4.b
Voguentum Iudas cur vendi maluisset,	122.a
Voluntas non actus vt culpatur.	73.b
Voluntate diuersa Christum quaesituri,	188.b
Voluptatem daemones vt inuident peccantibus,	96.b
Vulpes & volucres, vbi,	134.b

Explicit Index.

183.a
175.a
198.b
79.b
74.b
dem.
111.b
57.b
dem.
26.a
18.b
93.a

17.b
94.b
147.a
121.b
34.a
143.a
79.a
116.b
44.a
99.b
149.a
did.
9.b
47.a
24.b
66.1
86.2
45.a
05.b
21.b
66.a
93.a
88.a
57.b
87.a
44.b
visio

183.a
175.a
198.b
79.b
74.b
dem.
111.b
57.b
dem.
26.a
18.b
93.a

17.b
94.b
147.a
121.b
34.a
143.a
79.a
116.b
44.a
99.b
149.a
did.
9.b
47.a
24.b
66.1
86.2
45.a
05.b
21.b
66.a
93.a
88.a
57.b
87.a
44.b
visio

HOMILIARVM QVADRAGESI-
malium sequentium, cuiusque nu-
mero per folia, designa-
tio.

Feria quarta Cinerum, homilia vna	Folio 4
Feria quinta post Cinerum, homilia vna	6
Feria sexta post Cinerum, homilia vna	12
Sabbato post Cinerum, homilia vna	19
Feria secunda à Dominica Inuocauit, hom. vna	24
Feria tertia à Dominica Inuocauit hom. vna	31
Feria quarta à Dominica Inuoca hom. vna.	37
Feria quinta à Dominica Inuoc. hom. vna	48
Feria sexta à Dominica Inuocauit, homil. vna.	51
Sabbato à Dominica Inuocauit, homil. vna.	57
Feria secunda à Dominica Reminiscere, hom. vna	63.
Feria tertia à Dominica Remiscere, hom. vna	69
Feria quarta à Dominica Reminiscere. hom. vna	75
Feria quinta à Dominica Reminiscere, hom. vna.	80
Feria sexta à Dominica Reminiscere, hom. vna	87
Sabbato à Dominica Reminiscere, homil. vna	93
Feria secunda à Dominica Oculi, homil. vna	101
Feria tertia à Dominica Oculi, homilia vna	106
Feria quarta à Dominica Oculi, homil. vna	111
Feria quinta à Dominica, homil. vna	118
Feria sexta à Dominica Oculi, homilia vna	124
Sabbato à Dominica Oculi, hom. vna	131
Feria secunda à Dominica Lætare, homil. vna	140
Feria tertia à Dominica Lætare, homil. vna	147
Feria quarta à Dominica Lætare, homil. vna	154
Feria quinta à Dominica Lætare, homil. vna	164
Feria sexta Dominica Lætare, homil. vna	170
Sabbato à Dominica Lætare, homilia vna	181
Feria secunda à Dominica Iudica, hom. vna	87
Feria tertia à Dominica Iudica, homil. vna	191
Feria quarta à Dominica Iudica, homil. vna	206
Feria quinta à Dominica Iud. homil. vna	203
	Feria

Feria sexta à Dominica Iudica, homilia vna.	209
Sabbato à Dominica Iudica, homilia vna.	214
Feria secunda à Dominica in ramis palm. hom. vna.	219
In die Cœnæ domini, homilia vna.	224

¶ Summa, homiliae triginta sex.

Apologia	231
Soliloquium	240

FINIS.

lio. 1
6
12
19
24
31
37
48
51
57
61
69
75
80
87
93
101
106
111
118
124
135
140
147
154
164
170
181
87
191
206
203
Feria

F. IOANNIS ROYARDI
iunioris in has sui patruī Homi-
lias, Epigramma.

Quot bone christe tui quos declamatio verbi,
Proh pudor, insignit, dant sine mente sonum?
Nam quum vix videant quid distent ara lupinis,
Qui poterunt verbi tradere sensa Dei?
Dant sine mente sonum, neque munia tanta verentur,
Angelicis etiam suspicienda choris.
Dia cui placet hæc igitur prouincia, secum
Diuinum sit verset viribus æqua suis.
Sedulo diuinis dederit nun pectora rebus,
Nun caleat sano dogmate, quæso probet.
Omnibus atque modis vt curet id esse quod audit,
Viuat ad hæc totos cum pietate dies.
Ac tandem si fortè timet sine cortice nare,
Ecce cupit scriptis ferre roardus opem.
Hinc Euangelicam poterit qui cogere frugem,
Quæ sibi, qua populo consuluisse queat.
Hinc poterit mentes placitis accendere christi,
vt promptè peragant ardua, dura ferant.
Enarrauit enim christi flammantia verba,
Sanctus vt ingenuum pectus adurat amor.
Ergo vt putet casso non se sudasse labore,
Si tamen hæc aliquis captus amore legat.

HOMILIÆ IN EVANGELIA
Feriarum Quadragesimæ iuxta literam, per F.
Ioannem Royardum ordinis fratrum Mino-
rum nunc primum æditæ.

IN DIE CINERVM.

V V M ieiunatis, nolite fieri sicut hypocrita Matt. 6. tristes.

¶ Præfens sancti Euāgēlij lectio docet nos
Primum, in nostro ieiunio vitare intentio-
nem peruersam. Secundò, docet seruare
in ieiunio intentionem rectam. Tertiò, o-
stendit in cælo thesaurizandi rationem &
causam. Primum, à principio lectionis. Secundum, ibi: Tu
autem quum ieiunas. Tertium, ibi: Nolite thesaurizare
vobis.

¶ Circa primū, prius quàm ad expositionem literæ venia-
tur, aduertēdum est quemadmodum nos in hac die sancta
mater ecclesia tam signo quàm verbo hortatur ad pœnitē-
tiam. Verbo quidem, in officio huius diei, præsertim in epi-
stola. Signo autem, dum cinerem sacerdotali benedictione
sacratum capitibus nostris imponēs, commonefacit vt no-
stræ fragilis atque mortalis naturę memores, abiecta pro-
cul omni superbia, puluerē & cinerem breui nos futuros
assiduè cogitantes, illud Sapientis nobis ipsis inculcemus.
Quid superbis terra & cinis? Nisi enim peccator superbire
desierit, nequaquam potest pœnitentiam inchoare.

Eccle, 10

¶ Constringit autem vniuersos qui peccauerunt cunctorū
cognitor & iudex Christus, terribilitérque pronunciat di-
cēs: Dico vobis quòd nisi pœnitentiã habueritis, omnes si-
mul peribitis. Vndè etiã pœnitētia, secūda tabula post nau-
fragium per similitudinem est appellata. Porro duplex est
humani generis naufragium. Vnum generale, quo in pri-
mis parentibus fracta nauis innocentie, amissa iam origina-
li iustitia, omnes iudicio damnationis (ac si quadã submer-
sione) perditum fuimus, dicente Apostolo: Per vnum hominē
peccatum intrauit in mūdum, & per peccatum mors, & ita
in omnes homines mors pertransit per Adam, in quo om-
nes peccauerūt. Alterum est, naufragium particulare, quo
videli-

Luc. 12.

*Naufra-
gium du-
plex,
Roma 9.*

videlicet homo quilibet per propriū & actuale peccatum spiritualiter naufragatur. Itaq; deus sine vllis hoīm meritis sua gratuita bonitate illo magno & generali naufragio pereūtibus baptismi remediū quasi primā à naufragio tabulā misericorditer prouidit, dicēs: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Alioqui (vti alio loco ait) nisi quis

Prima tabula.

Mar. 16.

10an. 3.

renatus fuerit ex aqua & spūsctō, nō pōt videre regnū dei.

¶ Verum amissa hac naui innocentix baptismalis, naufragio particulari periclitamur vnusquisq; proprio & actuali peccato, cui non nisi per remedium pœnitentix subuenitur, quæ propter hoc secunda tabula post naufragium est appellata. Proinde sicut naufragus saluus non potest eua- dere, nisi tabulā qua fluctuat firmiter perseverant erque te- nuerit, sic nec peccator absque pœnitentia saluari.

Secūda tabula.

Pœnitentia quid.

¶ Est autem pœnitentia salutaris, peccata præterita sic de- plangere, vt plangenda denuò non cōmittantur. Tria sunt autem quæ hanc perficiunt, videlicet, cordis contritio, oris confessio, & satisfactio in opere, quæ modò nō est propo- sitū per singula prosequi. Porro satisfactionis tres partes seu modi assignantur, videlicet, oratio, elemosyna, ieiunium, de quibus per singula obseruandam Saluator in hoc capitulo tradit doctrinā porro doctrinam de ieiunio præ- sens sancti Euangelij lectio comprehendit.

Ieiunium naturæ.

¶ Est autem duplex ieiuniū, scilicet vnū nature, quo ille ieiunus dicitur, qui ab exordio diei naturalis, hoc est, à me- dia nocte corporali caruit alimento. Huiusmodi ieiunium suaptæ natura indifferēs est, hoc est, nec bonum in genere moris, nec malū, vndè nec pœnam apud deū meretur, nec præmiū. Attamen bonū esse poterit, si ad bonū finem ordi- netur: & malū similiter, si ordinetur ad finē malum: quale

A. 17. 23.

Ieiunium

Ecclesiæ.

fuit illorū ieiunium qui se deuouerant nihil gustaturos, do- nec occidissent Paulū. Alterū est ieiunium ecclesiæ, de quo iam dictum est, q̄ sit tertius satisfactiois modus, vt quod quisq; carne deliquit, ieiunio studeat expiare, quod iustum esse ac debitū Apost. testatur, dicens: Sicut exhibuistis mē- bra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatē,

Roma. 6.

cōtra im-

probantes

ieiunium.

ita nūc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctifi- cationē. Porro ne fortè quis ieiunij cōtempor proclamer hoc ad iniuriā humanæ carnis per homines excogitatum,

scia-

sciatis & Iudæos & Gentiles idololatrias, quin & Saracenos
ieiunium probare, nempe remedium aduersus peccatū, &
præcedentium criminum expiationem, vt per hoc cœlesti
numine placato promerita malavitetur: pudeat ergo Chri-
stianos reprobare ieiunium quod ab Ethnicis, à Iudæis, &
Saracenis approbatur. An nō Ethnicus rex Ninive fuit, qui
populo suo ieiunium indixit? Quinetiam sacrilega Iesabel
idolorum cultrix & interfectrix prophetarū domini & ipsa
ieiunium prædicauit. Ergo non modò Niniuite, sed & ipsa
Iesabel & Saraceni & prophani Iudæi surgent in iudicio
cū generatione hac & cōdemnabunt eā. Angelus cœlestis
Tobiz ieiunium cōmendauit dicēs: Bona est oratio cū ie-
iunio & elemosyna, & Lucas Euangelista viduam sanctā
describens à ieiunio hanc & oratione commendat.

Ionæ. 2.
3. Reg. 11.

Tob. 21.
Luc. 2.
Ieiunium

cōmenda-
tur

1. Cor. 7.

1. Cor. 6.

Matth. 4

Apostolos
ieiunasse.

Matth. 24

Act. 13.

Act. 14.

Vtile iei-
unium.

¶ Apostolus Paulus spiritum Christi habens castigat cor-
pus suum & in seruitutē redigit, ne fortè aliis prædicās ipse
reprobus efficiatur. Seruit in fame & siti, in frigore & nu-
ditate, in ieiuniis multis & vt idem faciamus hortatur di-
cens: In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei mini-
stros, in multa patiētia, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis.
Ieiuniū & ille probabat qui ait: Humiliabā in ieiunio ani-
mam meā. Et rursus: Genua mea, inquit, infirmata sunt à ie-
iunio, & caro mea immutata est propter oleū. Ieiunauit &
ipse dominus, non equidem propter se, sed propter nostrū
remedium pariter & exemplum, sicut non propter se, sed
propter nos est crucifixus. Qualis ergo iā Christianus est,
qui illud spernit quod tradidit ipse Christus?

¶ Et ne fortè quis putet Christum suo ieiunio Christianos
à ieiunio liberasse, discipulos suos prædixit ieiunaturos
vbi ait: Venient dies quū auferetur ab eis spūs, & tūc ie-
iunabūt. Apostolos hoc impleuisse testatur in Actibus Apo-
stolorum B. Lucas dicens: Ministrantibus illis domino &
ieiunantibus, dixit illis spiritus sanctus. Et alio loco: Quū
cōstituisset illi (nimirum Apostoli) per singulas ecclesias
presbyteros & orassent cum ieiuniis, commendauerunt eos
domino in quem crediderunt.

¶ Liqueat ergo ieiunium approbatum esse à Deo & saluti-
ferum hominibus, quum ob multa tum propter delictorū
expiationem, tum propter carnis castigationem & sub-

iectionē, tum propter mētis illuminationem, tum propter gratiæ cœlestis implorationē, tum propter Christi ieiunantis imitationē, tū propter pertinacis & maligni spiritus expulsiōnem, perhibente domino & dicente: Hoc genus non eiicitur nisi per orationem & ieiunium. Porro dæmonum liquet esse mancipia eique addictos, qui illū è cordib⁹ suis per ieiunium nolunt exturbare. Itaque sacra ieiunia nemo vnquā Christianorū nisi à recta fide errās reprobauit. Vnde Ambrosius: Vt sciamus, inquit, non esse nouellū ieiuniū primā in paradiso Deus legē cōstituit (videlicet prothoplasitis) de ieiunio. Et post pauca: Indictum est ieiunium abstinentiæ, lex à domino Deo, præuaricatio legis à diabolo.

¶ Verū quadragenarium ieiunium post Moysen & Heliā Christus Deus & homo nostrę informationis & imitationis gratia in semetipso consecrauit. Vndē sanctus Christi martyr Ignatius ad Philippē scribens ait: Quadragesimam verō nolite pro nihilo habere, imitationem enim cōtinēt cōuersationis dei. Hinc etiā beatus Hieronymus aduersus Montanum: Nos, inquit, quadragesimā secundū traditionē Apostolorum ieiunamus. Et B. Maximus episco. Sacrarum, inquit, literarū exempla protulimus quibus approbamus hunc quadragenarium numerum non esse ab hominibus constitutum, sed diuinitus consecratum nec terrena cogitatione initiatum, sed cœlesti maiestate præceptū. Et paulò pōst subiicit: Hęc autem non tam sacerdotum præcepta sunt, quàm dei. Atque ideo qui ea spernit, non sacerdotem spernit, sed Christum qui in suo loquitur sacerdote.

¶ Sed inter hæc libet sacrū ieiunandi ritum ab altiori principio consyderare. Itaque primus omniū ieiunasse legitur Moyses. Nā ex quo primus homo continentia legē transgressus est non obaudiens vt ab vno sese ligno contineret, nullus recogitasse legitur vt per ieiuniū faciē domitio vt cunque placaret, quē ille per cibum vetitū inobediens offenderat. Nā iam dictus Moyses iussus fuisse nō legitur, vt ieiunaret, sed sponte ieiunauit, vt sermonē ex ore dei procedentē (in quo viuit homo) accipere & cōscribere dignus esset. Rursus ieiunauit, vt dimissionē peccati populo impetraret, quemadmodū ipse dicit: Et procidit ante dominum sicut prius quadraginta diebus & quadraginta noctibus pa-

nem non comedens, & aquam non bibens propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra dominum, & eū ad iracundiā prouocastis. Peccatum autem vestrum quod feceratis (id est, vitulum) arripiēs igne cōbussi. Ex quib⁹ patet ieiunium rē esse diuinæ autoritatis, non quòd illud de⁹ Moyſi præceperit, sed quia nō sine virtute dei mortalis homo quadraginta diebus & quadraginta noctibus semel & iterum ieiunare potuit: & ieiunādo multū deo appropinquauit à quo primus homo māducādo nimis lōgē recessit

His præmissis, ad literā sacre lectionis est accedendū quæ sic orditur:

Quum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ & tristes.

¶ Vbi saluator docet nos in ieiunio vitare intētionem peruersam, ne videlicet ieiunantes humanā laudem inaniter ambiamus, prout hypocritæ facere consueuerunt. Et licet his domini verbis ieiuniū apertè non præcipiatur, attamē satis manifestum est illud quasi à deo iussum & volitū præsupponi alioqui ieiunandi modū tradēs dei sapientia, sine fundamento videretur ædificare. Nā si præcedentia perpē-

*Tres modi
satisfactio
nis.*

das, ieiunium æquē præcipitur vti eleemosyna & oratio. Quæ tria (vti paulò antè dictū est) pro peccatis satisfaciendi modos esse perspicuū est. Quoniā verò huiusmodi satisfactiōē offerre deo iustum est, idcirco Saluator de his tribus quomodo salubriter exhiberi debeat traditurus, nostram ea vocat iustitiam, non tamen sic nostram quasi non suam, nēpe sua gratia nobis collatā, dicens: Attēdite ne iustitiam vestrā faciatis coram hominibus vt videamini ab eis, alioqui mercedē nō habebitis apud patrem vestrū qui in cœlis est. Et quod de tribus præfatis in genere fuerat eloquutus, mox per singula speciatim profecquitur, dicens:

¶ Quum ergo facis eleemosynā, noli tuba canere ante te, sicut hypocrite faciunt in synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperūt mercedem suā, videlicet coram hominib⁹ gloriam quam quærebant. Te autem faciente eleemosynā nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito & pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi.

*Eleemo
sina.*

¶ De oratione verò contiuō subdit, dicens: Et quum oratis, non eritis sicut hypocrite, qui amant in synagogis & in

Oratio.

angulis platearum stantes orare, vt videantur, ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedē suā. Tu autē cū oraueris intra in cubiculum tuū, & clauso ostio ora patrē tuum in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Quia verò ieiunium non mediocriter adiunat orationē, vndē & quum sancti pro aliqua necessitate fuerint oraturi, ieiunium cum oratione, iunxerunt, conueni-

ieiunium

chrysof.

enter dominus post doctrinā de oratione, doctrinā de ieiunio mox subinfert dicens: quū autē ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Vbi (sicut iam dictū est) vanam intentionem vanumque ieiunandi modum corrigit. Sciebat enim dominus gloriam vanam ex omni bono procedere, & ideo spinam vanæ gloriæ quæ nascitur in terra bona iubet præscindere, ne suffocet ieiunij fructum. Et licet fieri non possit vt non sentiat qui ieiunat, meliùs tamen est vt ieiunium te ostendat, quam tu ieiunium tuum.

¶ Nolite fieri, id est, ne velitis fieri tristes & tetrici, & vultu mœsti ad morem hypocritarum simulata mœsticia ieiunium suum ostentantium, quod dicit ad differentiam mœstitiæ aliūde prouenientis. Non ergo prohibet simpliciter & absolutè tristes esse sed cum hac modificatione, sicut hypocritæ, vt appareant hominibus ieiunantes, Et attende horum imposturam. Sequitur.

Exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes

Exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes

Exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes
Exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes
 ¶ Verbum, exterminat, longè aliud significat quàm vulgò intelligitur. Exterminatur quippe exul qui extra terminos mittitur. Pro hac ergo voce, demoluntur, semper debem' accipere. demolitur autē hypocrita faciem suā vt tristitiā simulat, & animo fortè lætante in vultu luctum gestat. Si ergo qui ieiunat & tristem se facit, hypocrita est, quātò magis iniquior est qui non ieiunat, sed argumentis quibusdā in facie sua pingit venalem pallorem, quasi ieiunij signum

iactantia
in sordid.

¶ Vt autem ait beatus Augustinus, in hoc capitulo maximè aduertendum est, non in solo rerum corporearū nitore atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus luctuosus esse posse iactantiam, & eò periculosiorem, quò sub nomine seruitutis dei decipit. Qui ergo immoderato cultu corporis atque vestitus vel cæterarum rerum nitore fulget, facilè cōvincitur

tur rebus ipsis pomparū seculi esse sectator nec quēquam fallit dolosa imagine sanctitatis. Qui autē in professione Christianitatis inusitato squalore ac sordibus intētos in se hominū oculos facit, quū id voluntate faciat, non necessitate patiatur ex cæteris eius operib⁹ cognosci potest, vtrū hoc contēptu superflui cultus, an ambitione aliqua faciat: quia & sub ouina pelle cauendos lupos dominus præcepit. Sed ex fructibus eorum cognoscetis eos. Manifestū est ergo his præceptis omnem nostram intentionem in interiora gaudia dirigi, ne foris quærentes mercedem huic seculo conformemur, & amittamus promissionem tantò solidioris atque firmioris, quātò interioris beatitudinis, qua nos elegit Deus conformes fieri imaginis filij sui.

¶ Quod autem hic dominus de ieiunio loquitur, etiam de cæteris bonis operibus, elemosyna videlicet, oratione & similibus, accipiendum est. Si, inquit, iustitiā vestram feceritis coram hominibus vt videamini ab eis, mercedem nō habebitis apud patrē vestrū qui in cælis est. Itaque qui extermināt facies suas vt appareant hominibus ieiunātes receperunt stulti mercedē suā. Et benedicit receperunt, & non, recipiunt, quia talis laus adeò breuis est, vt quum præterierit quasi non fuisse putetur, iuxta quod scriptum est: Iob. 20. Laus impiorū breuis, gaudium hypocriteꝝ ad instar puncti.

¶ Circa secundum præcipitur:

Tu autem quum ieiunas, vnge caput tuum & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito. Et pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

¶ Hic docet in ieiunio seruare intentionem rectam. Tu inquit, quum ieiunas vnge caput tuum & faciem tuam laua. Hoc dicit iuxta ritū prouinciæ Palestinæ vbi festis diebus vsitatū erat vngere capita. Præcipit ergo vt quando ieiunamus, letos nos & festiuos esse monstremus. Vt per exaggerationē ista dicta intelligātur, quemadmodū & cætera quæ circa erogationē elemosynæ & orationē antè locut⁹ fuerat, tanquā si dicat. Sic longè te facere debes ab ostentatione ieiunij tui, vt si posset fieri (quod tamen non decet) etiā ea facias quæ è diuerso epulationis & luxus videntur esse indicia. Ne videaris, inquit hominibus ieiunās. In elemosyna quidem non simpliciter hoc posuit. Sed dixit elemo-

*chryso-
Ieiunium
non ostentandum.*

synam non esse faciendam coram hominibus, apponēs, vt videamur ab eis: in ieiunio autem & oratione nil tale apposuit, quoniā eleemosynam quidē impossibile est omnino latere. Orationem autem & ieiunium latere est possibile Non paruus autem fructus est humanam gloriam cōtemnere. Per hoc enim aliquis à graui hominū seruitute liberatur, & proprius virtutis operator efficitur hanc amans non propter homines, sed propter seipsam. Ideo sequitur: ¶ Sed patri tuo qui est in abscondito, hoc est patri tuo celesti qui est inuisibilis vel qui habitat in corde per fidem. Itaque patri ieiunas, si illius amore te maceras, & quod tibi subtrahis, id propter ipsum pauperi largiris.

¶ Et pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Sat ergo sit tibi, vt qui est inspector conscientię, sit & remunerator. Hoc eodē prämio conclusit eleemosynam & orationē vt vel ex hoc intelligamus eleemosynā & ieiunium esse opera Dei grata & homini ea facitanti meritoria, ita q̄ deus reddat pro singulis prämia. Eant nunc hæretici cæci qui cōtra Christū & euāgeliū ei⁹ opera bona blasphemāt.

¶ Cæterum quodd hīc dictū est, quom ieiunas vnge caput tuum & faciem tuam laua, conuenientiū ad intellectum mysticum refertur. Non enim omnia in nouo testamento ad literam accipiuntur. Ridiculum enim esset in ieiunio esse oleo delibutum, sed spiritu amoris eius cuius passionibus debemus participare nos macerando, mens debet inungi. Itaque secundū beatum August, vngere caput ad lætitiā pertinet, lauare faciem ad munditiā. Et ideo caput vngit qui lætatur interiū mōte atq; ratione. Hoc enim rectē accipimus caput, quod in animā præminet, & quo cætera hominis regi manifestū est. Et hoc facit qui non foris quærit lætitiā vt de laudibus carnaliter gaudeat. Porro secundum Chrysostomum, caput nostrum quod ieiunantes vngere debemus, mysticē Christ⁹ est. Spiritualiter, inquit, caput tuum Christus est. Sitientem pota, esurientem ciba, & sic oleo misericordiæ vnxiisti caput tuum, id est, Christum, qui clamat in Euangelio: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

*Vnge
caput.*

chryf.

*Faciem
laua.*

¶ Porro facies nostra quā ieiunantes lauare iubemur, conscientia nostra est. Sicut enim in conspectu hominum, gra-
tiosa

tiosa est facies pulchra, sic in oculis dei speciosa est cōsciētia mūda. Hāc faciē hypocritæ qui propter homines ieiunant exterminant, fallere volentes Deū & homines. Nā sē per vulnerata est conscientia ei⁹ qui peccat. Si ergo absteris nequitiam ab anima tua, lauisti cōscientiā tuā & bene ieiunas. Hinc animæ peccatrici per Prophetam dicitur: Laua à malitia cor tuum, vt salua fias. Et iterum. Lauamini mundi estote, auferite malū cogitationū vestrarum ab oculis meis, dicit dominus. Non enim aliter ad paternę reconciliationis osculū aspirare quis potest, nisi hac facie lauta. ¶ Rectè autem iubemur faciem lauare, caput autem non lauare sed vngere. Quandiu enim sumus in corpore, conscientia nostra sordidatur à peccatis: Caput autem nostrū Christus peccatū non fecit. De hoc capite per Apostolum dicitur: Omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput sup omnē ecclesiā quæ est corpus eius. Et alio loco: Volo inquit, vos scire quia omnis viri caput est Christus. Vngitur autem hoc caput intenta atque humili oratione. Hęc enim Christum suauem & benignum reddit peccatoribus quo modo quod antè durum fuit vnctione mollicatur. Quin & ipse à nobis hoc modo vult vngi. Petite, inquit, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Ad hoc notanda est parabola quam ipse de se loquens dixit: Simile est regnum cælorum homini regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Et cū cæpisset rationem ponere, oblat⁹ est ei vnus qui debebat ei decem milia talenta. Quum autem non haberet vndè redderet, iussit eum dominus suus venundari, & cætera quæ sequūtur. Porro seruus ille tam grauis debiti reus, humili prece pedibus domini sui prouolutus cæpit eum vngere, dicēs: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Misertus autē dominus serui illius dimisit eum, & debitum dimisit illi. Is qui hæc loquitur, rex noster & dominus noster est, nos verò serui mali, grauis & insolubilis debiti debitores. Si ergo cupimus debitū nobis dimitti & nō venundari neque fieri mancipia gehennalis incēdij festinemus prōcidere ante deū, plorare corā domino qui fecit nos, & humili prece caput nostrum vngere, vt hoc pacto possimus eum nobis habere placatum.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Nolite:

Iere. 4.
Esa. 1.

Ephes. 1.

1. Cor. 1.

Ioan. 16.

Mat. 18.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi erugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur.

¶ Hic consequenter ostendit in cælo thesaurizandi rationem & causam. Vbi primò docet non esse sperandum in rebus fluxis. Secundò ratione ostendit thesaurizandū esse apud deum in cœlestibus.

¶ Circa primum dicit: Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra Vbi Chrysostomus. Quid dicam de hoc mandato quod iubemur non thesaurizare in terra, quod fortè quidem faciunt pauci: Cæteri verò quasi audierint præceptum, thesaurizate super terram, & relinquentes cœlum adhærent terræ & insaniunt erga pecuniam congregandam. Liqueat tamè præceptum hoc perspicatū intuenti nō eo prohiberi homini reponere sibi vel filiis vel reipublicæ terrestres thesauros, & Christi præcepta non esse contra morem quo secundum Apostolū partes filiis thesaurizant, sed prohiberi reponere in terra vt terra contraria est cælo, quo sensu intelliguntur in terra thesaurizare, qui accumulantes diuitias confidentes in illis intantum, vt non curent sibi prouidere in cælo. Horū enim deus, thesaurus in terra est. Qui verò reponunt diuitias vt organa oportuna ad opera virtutum sibi, filiis, reipublicæ, non omittentes propter hoc imò præferentes pro salute suarum animarum in cælo thesaurizare, præcepto huic nequaquam contraire censendi sunt.

¶ Attamen aduertendum est, quòd hoc loco id quod est thesaurizare, non solum modò pecuniā est aggregare, imò & opera qualiacunque siue bona, siue mala facere, thesaurizare est. Nam sicut is qui bona agit, gloriam æternam thesaurizat (vnde & de timente deum scriptum est, iocunditatem & exultationem thesaurizauit super eum) sic & qui mala agit, vel quæ bona sunt peruersa intentione peragit verbi gratia: Hypocrita qui vt ab hominibus videatur largitur eleemosynam, orat, vel ieiunat, rectè dicitur irā thesaurizare. Vnde & Apostolus: Tu autem, inquit, secundum durtitiam tuā & impœnitens cor, thesaurizas tibi irā in die iræ. Itaque vniuersi quorum in operibus bonis intentio dei gloriam quærit in cælo non in terra thesaurizant, contra verò quorum in operibus suis intentio in eo quæ deo sunt contraria fertur, in terra thesaurizare dicendi sunt: vbi

erugo

*Thesau-
zare an li-
ceat.*

12. cor. 2.

*Thesau-
zare mora-
liter.*

eccl. 15.

Rom. 2.

erugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur. Tria ponit secundum tres diuersitates diuitiarum. Si quidem metalla erugine, vestes à tinea demoliuntur. Porro lapides præciosi qui neque eruginem neque tineam timeant furibus sunt obnoxij, qui sicut & cæteras diuitias ita & hos rapere possunt, Porro moraliter erugo significat superbiam quæ decorem virtutum obfuscat, Tinea quæ vestimenta latentem rodit, inuidia est, quæ boni studium lacerat & dissipat compactionem vnitatis. Fures autem, hæretici sunt & dæmones qui semper ad hoc intenti sunt, vt bonis nos spiritualibus spolient.

Rabanus

¶ Hoc autem quod dictum est, non solum de pecunia, sed & de cunctis possessionibus sentiendum est. Gulosi enim deus venter est, Lasciuus thesaurus, lubrica amatori libido. Huic seruit vnusquisque à quo vincitur, & ibi habet cor, vbi & thesaurum. Vnde post præmissa mox sequitur.

Hierony.

Theaurizate autem vobis thesauros in cælo, vbi neque erugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt & furantur, Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

¶ Hic ratione ostendit thesaurizandum esse apud deum in cælo. Præstat sanè in cælo thesaurizare vbi est certa custodia, quàm super terram reponere vbi incertus est conseruationis eventus. Quæ autem stultitia est illic relinquere vnde exiturus es, & illuc non præmittere quod iturus es: illic ergo substantiam tuam colloca, vbi patriam habes, illic thesauriza. Ac demum conscientiam cuiusque conueniens, vbi est enim, inquit, thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Quod dictum quale sit ille aliquantisper intelligit per similitudinem sui, qui sollicitudinem habens voti seu promissi vel cuiuscunque debiti necessitate commonitus corde suo illuc sepe respicit vbi nouit se reposuisse aliquid per quod sese liberare possit. Et quis hunc iure posset repellere quin thesaurum suum recipiat quum voluerit vel tempus fuerit.

Chrysost.

Rati, in cælo thesaurizandi

¶ Porro in cælo nulli vnquam iniuria fit, quin quum tempus fuerit, cor eius, id est, ipsemet admissus accedat illuc, vt fruatur thesauris suis quod illic thesaurizauit. Et interim dum viuit semper cor eius illic est vbi in manu domini cõ-

misit

Rupertus

2. Tim. 1.

misit ac præmisit qualicumque bona opera per quæ redimi possit in die iudicij. Hunc sensum habuit qui cū ingēti fiducia ait: Scio cui credidi & certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diē iustus iudex. Quid autem hoc suū fuerit depositum patefecit vbi ait: In reliquo reposita est mihi corona iustitię quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex.

2. Tim. 4.

¶ Illic sanè neque erugo neque tinea demolitur. Vt enim ait B. Hilarius: Laus cœlestis æterna est, nec furto surrepti subtrahēda, nec tinea nec rubigine inuidiæ & vanitatis exedenda. Vbi inquit, est thesaurus tuus, ibi est & cor tuū. Audi nunc rationem ad hæc præcepta seruanda cogentem. Nam si in terra reponis thesaurum, non solūm thesaurum sed & cor tuum reponis in terra. Et similiter si thesaurizas in cœlo, non modò thesaurum, sed etiam cor in cœlo posueris. Attende tibi nunc è duobus alterū tibi eligere, & tecū delibera utrū malueris in terra cor ponere an in cœlo. Scito tamen quia valde degeneras si cor, hoc est, immortalem animum in terra figis. Vbi. Aug.

¶ Si in terra erit cor, id est, si eo corde quisque operetur aliquid vt terrenum commodum adipiscatur, quomodo erit mundum quod in terra volutatur? Si autem in cœlo, mundum erit, quia munda sunt quæcunque cœlestia. Sordescit enim aliquid quum inferiori miscetur naturæ quamuis illud inferioris naturæ in suo genere non sit sordidum. Quia etiam de puro argento sordidatur aurū si miscatur. Ita & animus noster terrenorum cupiditate sordescit, quamuis ipsa terra in suo genere atque ordine munda sit. Cœlum autem hoc loco non corporeū acceperim, quia omne corpus pro terra accipiendum est. Totum enim mundum debet contemneri: qui sibi thesaurizat in cœlo. In illo ergo cœlo de quo dictum est per Psalmistam, Cœlum cœli domino, terram autem dedit filiis hominum, id est, in firmamento spirituali. Non enim in eo quod transiet collocare debemus thesaurum nostrum & cor nostrū, sed in eo quod semper manet. Cœlum autem & terra transibunt.

Luca 21.

FERIA QVINTA POST CINERVM.

Mat. 8.

Quum introisset Iesus Capharnaum, accessit ad eum centurio.

¶ IN

¶ In hac sancti Euangelij lectione duo præcipuè describuntur. Primum est, pro salute serui, Centurionis intercessio. Secundum est, Centurionis fidei magna commendatio, ibi: Audiens autem Iesus.

¶ Circa primum tria notantur. Primum est, Centurionis ad Christum accessio. Secundum est, serui paralytici cruciatus & afflictio, ibi: Domine, Puer meus iacet. Tertium est, ad Christi promissa pia Centurionis responsio, ibi: Et respondens.

¶ Circa primum dicitur: Quum introisset, nimirum Christus dominus Capharnaum, nempe ciuitatem Galilææ, in qua sæpius virtutis suæ magnalia ostendit, quemadmodum ei non parua cum inuidia à conciuibus in Nazareth obiectum fuit dicentibus: Quanta audiuius facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua: Quum ergo introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, sic dictus, quia centum militibus in exercitu Romano præerat. Hic accessit ad Iesum alienigena quidem genere, sed domesticus corde. Accessit autem non eo modo quo illi qui quondam ad Heliam in Carmelo ascendentes quinquagenarij mox ad ipsius imprecationem igne cælesti cum suis quisque quinquaginta consumendi. Nam iste ob meritum fidei suæ consortio dignus reputatus est Abrahæ.

Luc. 4.

4. Reg. 1.

¶ Et quia huius specialis seruiens, domi languens iacebat, ipse cõsiderans quales saluator erga ceteros virtutes agebat sanando languidos, & iudicans quod non secundum vires humanas hæc agebantur miracula, accessit ad eum ut ad Deum, non habito respectu ad apparens organum (id est, mortale corpus) quo cum hominibus conuersabatur.

Eusebius

¶ De hoc sic apud Lucam: Centurionis cuiusdam seruus malè habès erat moriturus qui illi erat præciosus. Et quum audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum rogans eum ut veniret & sanaret seruum eius. At illi quum venissent ad Iesum rogabant eum sollicitè, dicentes ei: quia dignus est ut hoc illi præstes. Diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse edificauit nobis.

¶ Ex quibus verbis licet videri posset Centurionem non accessisse personaliter ad Iesum, at tamè quum audisset ipsum cum senioribus illis ad ipsum venire, ad eum accessit,

&

FERIA QUINTA

& digressis à se Iudæis illis ipse per se fidei suæ sinceritatem ostendit, neque voluit Dominum venire in domum suā, quā potius ad ipsum abiit (vt iam dictū est) quod hic Matthæus refert v̄sitato Euangelistarum more, vt quod vnus omisit suppleat alter.

¶ Circa secundum, quod est, serui paralytici cruciatus & afflictio subditur in literis.

Domine puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.

¶ Apud Lucam de hoc Cēturionis seruo dictum est, quod erat moriturus. Et quidem ex eodem morbo erat moriturus, si non domini sui fide deprecantis & Christi miserātis pietate fuisset redditus vitæ. Sic & Ezechias rex iuxta humanæ naturæ modum erat moriturus, quando veracis prophete verbis audiuit: Dispone domui tuæ quia morieris tu, & non viues, sed occulto diuinæ prouidentię iudicio, quindecim adhuc annorum vitam lachrymis erat præcibūsq; daturus.

Isa. 38.

*Iudeorū
perfidia
inexcusabilis.*

¶ Porro superna dispensatione factum est, vt seniores Iudeorum prius mitterentur ad Christum, hīsque cognoscen- tibus qui languerat sanaretur, quod forent inexcusabiles si credente viro gentili, non crederent. Itaque Centurio tan- dē per semetipsum accedēs: Domine, inquit, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur. Non in vna re tantū miserabilis, quod viribus destitutus iacet, sed & quod paralyticus, & ad hæc etiam malè torquetur. Omnia euim ista dolorem congeminant, dum coram domino exponit, & iacentem & paralyticum, & durè detentum. Multi tunc temporis pro diuersis rogabant infirmis, alius pro filio, alius pro alio aliquo, sed nullus pro seruo nisi iste solus. Et hoc ei in augmentum beatitudinis & ad coronam gloriæ erat.

Orige.

*cent. cle-
mentia.*

¶ Cogitabat intra se, Mihi seruus est, & ego seruus sum creatoris. Iste me habet super terram dominum, & ego do- minum magnum habeo in cælis. Si ergo ei non misereor quomodo mihi ille miserebitur? Si ergo huic nō subuenio quomodo mihi ille subueniet? Sic decet omnes qui famu- los habēt cogitare, sic misereri, sic eis cum dolore, sic sup- plicare, sic curam habere de eis sicut ille beatus Centurio fecit

*Exemplū
seruorum
domini.*

fecit, qui nō minus sollicit^o dominū rogauit pro seruo quā si filius eius fuisset. Vndē & Apostolus clementiā dominis præcipit erga seruos dicēs: Et vos domini eadē facite illis, id est, seruis, remittētes minas, scientes: quia & illorū & vester domin^o est in cœlis, & personarū acceptio nō est apud deum. Grauiter ergo peccāt immites domini, qui famulos quū ægrotare cœperint, domo pellūt miseros, nescientes quō se recipiāt. Tales domini exemplum sequuntur illius Amalechitę hominis, qui seruum ægrotare incipientem in via dereliquit, quē Dauid iuentū cibo refocillauit & potu. Qui quum comedisset, reuersus est spiritus eius, & refocillatus est. Nō enim comederat panem, neque biberat aquam tribus diebus & tribus noctibus. Dixitque ei Dauid: Cuius es, vel vndē, & quo pergis? Qui ait: Puer Aegyptus ego sum, seruus viri Amalechita. Dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudius tertius. Atqui longē aliter docet, qui ait: Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua, quasi fratrem sic eum tracta. Quod vtique beatus iste Centurio fecit, qui nullam visus est æstimasse differentiam inter seruum & dominum. Quia & si dignitas diuersa est in hoc seculo, vna tamen illis est natura.

1. Reg. 30

Eccl. 33.

Luc. 5.

Ioan. 4.

¶ Sed quur ipse languentem non adduxit ad saluatorem? Vtique quia mortū iam vicinus transferri nō potuit. Quod etiam magnę fidei ipsius tribuitur, maiorēque hanc indicat quā fuerit illorum qui per tectū immiserunt ægrotum. Quia enim non dubitabat, vel solo domini verbo sanari posse iacentem, idcirco minimē de portandum putauit. Vndē & Origenes ad ipsum Cent. sermonem dirigens. Et huc, inquit, quare non attulisti eum sicut illi paralyticū illū in lecto portauerūt? Ideo, quia nō est opus ostēdere omnia videnti, non opus est in conspectu eius adferre, cuius potētia nō terminatur nec includitur nec excluditur loco.

¶ Attende quemadmodum nihil petens solam infirmitatem exposuerit, sciebat enim quia Christus potēs esset ad faciendum, sapiens ad intelligendum, & misericors ad exaudiendum, ideo infirmitatem tantūm exposuit, remediū autē sanitatis in potestate misericordię eius dimisit. Nec dixit iste sicut modicę fidei regulus, Domine, descende prius quā moriatur filius meus.

¶ Porro

¶ Porro Christus cordium cognitor tacito Cēturionis de-
siderio respondet. Vndē sequitur:

Et ait illi Iesus: Ego veniam & curabo eum.

*christi
mira ha-
milis.*

¶ Ecce responsio benigna. Vltroneus enim id offert quo se ille credebat indignum. Apud Lucā habes, quia iam dominus illo pergebat. Vbi Beda: Magna domini sublimitas, qui solo verbo curare valebat, sed nō minorū humilitas, qui seruum dignatus est visitare languentē. Nam quem sic potens & benignus saluare pergebat, & itineris medio rogatus dīctō saluauit, ne videlicet ob impotentiā virium & non ob humilitatis exemplum corporaliter ire putaretur. Alibi ad sanandum filium reguli venire noluit, ne diuitias honoras se videretur. Hic nec conditionem spreuisse seruilem ad Centurionis famulum se venturum promittit.

chrysof.

¶ Et aduerte dominum hīc facere voluisse quod aliās fecit se nō legitur. In aliis enim omnibus voluntatem sequitur pręstolantiū, hic autem vltroneus non modō curare, sed & ad domum ire promittit. Et hoc quidem ne (vt dictum est) despectā videretur habere conditioem seruilem, qui pro nobis formam serui accepit, & quia hoc Cēturionis huius humilitas, charitas, & prudentia merebantur.

¶ Circa tertium, quod est ad hęc Christi promissa fidelis & humilis Centurionis responsio, subditur:

Et respondens centurio, ait: Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.

*Mysticus
christi
ingressus.
Luc. 7.*

¶ Vbi Augustinus: Dicendo se indignum, pręstitit dignum nō intra cuius parietes, sed in cuius cor Christus intraret. Neque enim hoc cum tanta fide & humilitate diceret, nisi illū quem timebat intrare domum suā, corde gestaret. Nec enim esset magna fœlicitas si dominus intraret eius parietes, & non esset in pectore eius. Magister quippe humilitatis & verbo & exemplo discubuit in domo cuiusdā Pharisæi superbi nomine Simonis: & quū in eius domo recūberet, nō erat in corde ei⁹ vbi caput reclinaret fili⁹ hominis. Ita etiā quendā superbū (quantū iutelligitur ex verbo ipsius domini) vltro secum ire cupientē, à suo discipulatu reuocauit. Sequar te ait Domine, quocunq; ieris. Et dominus in

in eius corde inuisibilia videns. Vulpes, inquit, foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet.

¶ Igitur Dominus in domo superbi Pharisei erat, in pectore eius non erat. In huius verò Cent. domum non intrauit, sed pectus possedit. Zachæus verò dominum in domo suscepit & animo. Ideo autem Centurioni non petenti aduentum suum promisit Christus, vt huic verbo daret occasionem, vt tâta Centurionis fides humilitâsque patescerent. Si enim puerum ilico sanasset, syncera eius feruensque fides ignota nobis remansisset, sicut & fidem mulieris Chananitidis dominus non statim exaudiens probauit, quam si à principio exaudisset, nullum nobis de illius humilitate, patientia, perseverantia, ac fide constantissima relictum esset imitationis exemplum.

vt occasio daretur.

¶ Domine, inquit, nō sum dignus vt intres sub tectum meū. Propter vitæ Gentilis conscientiam grauari se magis putauit dignatione domini quàm iuari, nec posse habere hospitem Christum, cuius & si fide præditus, nondum tamen erat sacramentis imbutus. Sed quia quæ nostra infirmitas non præsumit diuina gratia dare nouit, & alius Centurio qui sicut & iste credentem ex gentibus populum præfigurarat, magnæ fidei & iustitiæ meritò spiritus sancti donum prius quàm baptizaretur accepit, & iste necdum catechizatus, & fidem suam laudari à domino, & famulum saluari promeruit. De quo cōuenienter per allegoriam dicitur, quia Iesum non longè haberet à domo, tamen si hūc sub tectum suum inuitare non auderet, quia prope timentes eū salutare ipsius. Et qui naturali lege rectè vtitur, quò bona quæ nouit operatur, eò illi qui verè bonus est appropriat. At qui errori gentilitatis etiam crimina iunxerunt, his aptari potest quod cōfluentibus ad dominum turbis dicitur: Quidam enim ex his de longè venerunt.

Beda.

Act. 10.

¶ Proinde apud Lucam memoratur beatus iste Centurio dixisse: Propter quod & meipsum nō sum dignum arbitratus vt venirem ad te, & nos qui de gentibus credimus, nō ipsi ad dominū venire possumus quem nūc in carne videre nequaquam valemus. Sed quicumque passionem nostræ seruitutis agnouimus ad residentem in dextera patris iam

Beda.

b per

*sancti no-
bis exo-
randi.*

per fidem accedere debemus, iam seniores Iudaorū mlt-
tere, hoc est, summos ecclesie viros qui nos ad dominum
præcesserunt suppliciter obsecrando patronos acquirere
qui nobis testimoniū reddētes q̄ diligamus ecclesiam, &
quantū in nobis est hanc ædificare cur emus, pro nostris
apud dominum nostrorūque peccatis intercedant.

¶ Domine, inquit, non sum dignus. Ac si dicat secundum
Origenem: Alienigena sum, gētilis sum, gladio accinctus
ad prælium, exiens, sanguinem fundens, ideōque non sum
dignus vt intres sub tectum meum, sed tantū dic verbo,
tantū veni verbo (verbum tuum opus consummatū est)
ideōque dic verbo, ostende absens corpore, quod præsens
diuinitate cōsummare potens es. Ego accessu tuo & intro-
itu tuo indignus sum: & iste infirmus verbi tui eget visita-
tione: Et ideo dic verbo & sanabitur puer meus.

*verbum me
morabile.*

¶ Sanè verbum notabile, frequenter piis omnibus corde
& ore versandum, vt & qui sint ipsi, & quàm benignissi-
mum habeant Deum semper recordentur. Vndè idem Ori-
genes:

¶ Intrat & nunc sub tectum tuum dominus, quando sanctū
sumis cibum, quando illud incorruptum accipis epulum,
quando vite pane & poculo frueris, quando manducas &
bibis corpus & sanguinem domini, tunc inquam, dominus
sub tectū tuum ingreditur. Et tu ergo humilians temetip-
sum, imitare Centur. hunc & dic: Domine, non sum dignus
vt intres sub tectum meū. Si humiliter te fueris fessus indi-
gnum, huius humilitatis merito ipse te censebit dignum.

*cent. me
li^o iudais
sentit.*

¶ Cæterū attendendū est hīc multò rectiūs censisse Cē-
turionem, qui cōsyderans infinitam Christi dignitatē di-
xit se indignum ad quem ille ingrederetur, quàm quos ad
Christum miserat Iudæos qui dicebāt, dignus est vt hoc ei
præstes, qui Christi maiestatem non agnoscebant, vt illo fi-
dei & laudem & præmium Christo iudice istis præcipuerit,
cuius fidei merito & puero suo sanitatem, & sibi vitam ac-
quisiuit æternam, quum crediderit creaturas omnes in cœ-
lo & in terra manibus & potestati Christi in vnico suo ver-
bo siue ad vitam siue ad mortem esse subiectas, quam fidē
prudenti mox argumentatione confirmat, dicens:

*Nam & ego homo sum sub potestate cōstitutus, habens sub me mi-
lites*

lites, & dico huic vade, & vadit: & alio veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit.

¶ Vides sanè argumentationè prudètem qua probat Christum quæcunque vellet etiam posse, Quasi dicat: Quidni absens corpore solo verbi imperio sanare posses infirmū, quum ego qui non nisi mortalis homo sum sub potestate Tribuni vel imperatoris constitutus, habens & ipse subiectos mihi milites qui mihi parent iubenti, & subaudiendū est, multò magis tu domine qui omnibus præes, & cui parent vniuersa, sine præsentia corporis, efficaciter dicere potes infirmitati vade & recedet, & sanitati, veni, & veniet. Nam ego habeo sub potestate mea seruos & milites, & tu habes sub potestate tua angelos sicut milites, & omnes sanctos seruos. Ego mado unicuique & facit secūdū præceptū meū, & tu madas, quod & statim impletur. Omnis enim tibi seruit creatura & ideo dic verbo & perficietur velociter.

¶ Vult ostendere dominū quoque nō tantum per aduentū corporis, sed & per angelorū ministeria posse implere quod vellet. Repellendę etiā vel infirmitates corporū, vel fortitudines cōtrarię (quib⁹ homo ad debilitatē corporis sepæ à deo cōceditur) & verbo domini, & ministeriis angelorū.

¶ Nota hic Hiero. Cent. huius Christo placuisse fidem, humilitatem & prudentiam. Fidem, eò q̄ ex gentibus quum esset, credidit paralyticū à Christo posse sanari. Humilitatem, quod se iudicauit indignū sub cuius tectum dominus introiret. Prudentiam quoque, quòd intra coporis tegmē latentem cognosceret diuinitatem.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Audiens autem Iesus miratus est.

¶ Hic ponitur fidei Centurionis cōmendatio. Vbi quatuor sunt cōsideranda: Primum est, de fide Cent. Christi admiratio. Secundum est, fidei Cēturionis ingens cōmendatio, ibi: Et sequentibus se. Tertium est, ad Centurionis fidem noranda consequutio, ibi: Dico autem vobis.

¶ Circa primum, quod est de fide Centu. Christi admiratio dicitur: Audiēs autē Iesus mirat⁹ est. Vbi Orig. Quod vni-genitus deus miratur quantū est & quale? Inenarrabile est & inæstimabile. Percipe sensu q̄ Deo nihil est mirabile, nec aurū, nec diuitiæ, nec regna, nec principat⁹. Ista omnia

b ij sunt

Argumentatio fidelis.

Centurio per hac placuit.

Deo quid
preciosum

sunt in conspectu eius tanquam umbra, & sicut nihil, sicut flos decidens. Nihil ergo in conspectu Dei mirabile est, nihil magnū, nihil præciosum, nisi tantummodo vna fides. Hanc miratur, hanc honorificat hanc sibi æstimat acceptabilem.

¶ Nam miratus est (inquit Beda) quod vidit Centurionem suam intelligere maiestatem. Sed quis in illo fecerat illā fidem vel intelligentiā, nisi ipse qui eam mirabatur? Quod si & alius eā fecisset, quid miraretur qui præsciens erat? Notandum ergo quia quod miratur dominus: nobis mirandū esse significat, quibus adhuc opus est sic moueri. Omnes enim tales motus quum de Deo dicuntur, non perturbati animi signa sunt, sed docētis magistri. Itaque Centurionis fidem dominus miratus est: quia ipsa eius fides admiranda erat. Ad modum enim admirātis se habuit, vt nos doceret tantam fidem admirari.

Dei adm
ratio.

¶ Circa secundum, quod est fidei Centurionis magnifica commendatio, dicitur in litera:

Et sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel.

¶ Et iste iam Israelites erat secundum spiritum. Venerat dominus ad Israel carnalem, id est, ad Iudæos primū ibi querere oues perditas, de quo populo etiam corpus assumpserat. vbi se dicit non tantam fidem inuenisse. Possumus nos metiri fidem hominū sicut homines, ille qui interiora cernebat, ille quem nemo fallebat, perhibuit testimoniū cordi hominis, audiens verba humilitatis.

Cet. fides
magna.

¶ Sed nunquid fides istius maior fuit fide patriarcharum & Prophetarū: Sed non de omnibus retrō Patriarchis & prophetis, sed de præsentis æui loquitur hominibus, quibus ideo Cent. fides ante feretur, quia illi legis Prophetarūque monitis edocti. hic autem nemine docente sponte credidit. Crediderāt alij signis & miraculis visis, iste verò nullo signo viso, sed audito tantum. Non inueni, inquit, tantā fidem in Israel. Vbi Orige.

¶ Non in illo priore Israel qui vocatus est Iacob tantam abnegat se dominus fidem inuenisse. Ille enim nō tantum credidit dominum, sed & prophetavit de eo, & apertius eius iustitiam demonstraui, & manifestè aduentum eius in carne prolocutus est. Nisi enim credidisset, quomodo

do de eo prophetasset? Sic & hi qui de Israel processerunt (Israel enim & ipsi nominati sunt) prophetae & iusti. Dauid, Esaias, & Ieremias, hi omnes clarè & manifestè ei⁹ aduentum prænunciauerunt. Omnes enim habuerunt fidem habuerunt & prophetiam. Et iste beatus Centurio fidè habuit, sed prophetiam non habuit, ideòque dominus admirans, magnificat fidem eius super illum qui tūc fuit Israel & nō super eos qui olim prophetae & iusti inuenti sunt in Israel. Non inueni, inquit, tantā fidē in isto secūdū carnem populo Israel sicut in Gētibus, sicut in Barbaris. Multò plures enim ad fidē Christi venerunt ex Gentibus quàm ex Israel, imò perexiguus est istorum numerus si hunc cōferas ad multitudinē illorū qui per vniuersum mundū crediderūt in Christū, quorū iste Cēturio typū prætulisse videtur. ¶ Gentes (inquit Orige.) Dei filium inuocant, omnipotentem, vnigenitum confitentur, dominum asserūt, & sicut dominum diligunt, & sicut omnia bene dispersantē adorant: & Israel, inquit, me non cognouit, & popul⁹ meus hic me non intellexit, ideòque Beelzebub & Samaritanum appellant, & æstimāt peccatorem. Iairus princeps in Israel pro filia sua me petens nō ait, dic verbo, sed veni velociter antè quàm moriatur filia mea Nicodem⁹ doctor in Israel de fidei sacramēto audiēs ait: Quomodo possūt hæc fieri? Maria & Martha me nimirum diligentes dicunt: Domine si fuisses hīc non fuisset mortuus frater meus, tanquam dubitātes, quod ubique non velox sit adesse mea potētia, ideòque non inueni tantam fidem in Israel sicut in hoc alienigena ¶ Ad hæc, Andræas credidit in Christū, sed non nisi, quum audisset Ioanē dicentem: Ecce agnus Dei. Credidit & Petrus, sed audito prius Andræa dicente: Inuenimus Messīā. Philipp⁹ vt crederet, scripturas enoluit, vndè & dixit: Quē scripsit Moyses ī lege, & Prophetae, inuenimus Iesum. Credidit Nathanael, sed euangelizante Philippo, & inductus miraculo. Quin & omnibus Christi tūc discipulis apud Ioannem audis, quod non nisi viso miraculo, de conuersio in vinū, ne aque in nuptiis, crediderūt in eū, palā insinuans eos antè nondum credidisse. Sed & piorum hic Centurio fidem superat Magorum, quoniam quum nec legem legisset, nec vllam audisset: de domino prophetiam credidit;

Fides gentium potior quam Iudaeorum.

Esai. 1.

Matt. 8.

Ioan. 3.

Ioan. 11.

Ioan. 2.

Ioan. 2.

FERIA QUINTA

Magos verò & Balaam prophetia edocuit, & mirandi luminis noua hos stella ad Christum vsque perduxit.

¶ Circa tertium quod est ad Centur. fidem notanda consequutio sequitur:

Dico autem vobis, quòd multi ab oriente & occidente veniant, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorum filij autem regni eiciuntur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus & stridor dentium.

Rom. 10.

¶ Tam magna tamque sincera Centurionis huius fides typus fuit futuræ in Christum fidei gentium. Vnde & ex eius fide occasione accepta, futuram gentium fidem dominus prænucciauit di. Dico autem vobis, quasi di. Testor vobis & prædico, quòd multi, non omnes: Non enim omnes obediunt Euangelio, ab oriente & occidente, hoc est, ex omni gente quæ sub cælo est ab oriente vsque ad occidentem venient, de quibus alio loco ait: Et alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere. & fiet vnum ouile, & vnus pastor.

Ioan. 10.

Ioan. 11.

¶ Multi, inquit, venient. Hi nimirum de quibus dicitur in Euangelio, quia Iesus moriturus erat pro gente, scilicet, filiorum Israel, & non solum pro gente, sed & vt filios Dei qui erant dispersi congregaret in vnum. Et quia venturi erant filij adoptionis cælestis ex omni gente, ideo oportebat. Euangelium in omni gente prædicari.

Vnde ad regnum venit.

¶ Moraliter & nunc ab oriente veniunt ad Christum, qui ab ineunte ætate ob spem vitæ æternæ relicto seculo ad Deum conuertuntur. Ab occidente veniunt, qui in senectute propinquantis iam terrore iudicij aggrediuntur agere pœnitentiam. Sed ab aquilone veniunt, qui rebus aduersis compulsi, in sui Deique cognitionem consurgentes, salubriter à suis vitiis respiciunt. Ab austro verò seu meridiano veniunt, qui ex diuinorum erga nos beneficiorum consideratione ad ipsius amorem meliorisque studia vitæ inardescunt.

¶ Et recumbent, inquit, id est, fœliciter requiescent cum Abraham, & Isaac, & Iacob, quibus specialiter de Christo venturo & æternæ beatitudinis hæreditate sub typo promissæ terræ lacte & melle manantis, à deo fuerat facta promissio cum illis igitur recumbent in regno Dei quorum fidem

fidem atque pietatem fuerint imitati. In regno Dei, inquit vbi lux est, & amor vbi læticia exultatio, vbi est gloria & benedictio, vbi lux oculorū & longæuitas vitæ æternæ cū patriarchis & Apostolis, cum sanctis Christi martiribus & virginibus, & cum vniuersis electis Dei, populo pacis sine querela, qui omnes lætantur securi in bonis domini quæ exuperant omnem sensum. Nec enim oculus vidit, nec audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod præparauit Deus his qui diligunt illum. 1. Cor. 2.

¶ Filij autem regni, id est iudæi, in quibus antè regnauerat Deus, & quibus regnū Dei erat præparatum (quod vtiq; hos ampli⁹ mordere debet) filij regni, apellatione, nō electione: promissione, non consequatione: reputatione, non re, nimirum quòd se præstiterunt indignos, eiciuntur à facie & visione Dei in tenebras exteriores, in tenebras sempiternas: quia quā lux venisset in mundum, ipsi fuerunt rebelles lumini, & magis dilexerunt tenebras quàm lucem, eò quòd mala erant eorū opera, quæ à luce veritatis redargui noluerūt. Quoniam ergo cæcata per incredulitatē mentis interiores sibi tenebras superinduxerunt, meritò ad exteriores tenebras detruduntur, vbi lætus perpetuus & lamentatio, vbi inextinguibile gehennæ incendium & desperatio, vbi demonū furor implacabilis, vbi flet⁹ interminabilis. Et hæc est regio mortis & exilium vitæ, terra tenebrosa & operta mortis caligine, terra miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempitern⁹ horror inhabitat.

Qui eici di in tenebras exteriores.

Job. 12.

Fletus & stridor dentium.

¶ Porro quod ait, Fletus & stridor dentium, per horū metaphoram membrorum irrequietas & intolerabiles tormentorum pœnas expressit, quando fumus tormentorum ipso ascendet in secula seculorum, & transibūt ab aquis niuium ad calorē nimium. Stridor autem dentium, inquit Rabanus, prodet indignantis affectum, eo quòd sero sibi irascatur, quòd pertinaci improbitate deliquit.

¶ Circa quartum, quod est Cæturionis serui perfecta sanatio subditur:

Et dixit Iesus Cæturioni: Vade, & sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora.

¶ Vade, inquit, de tua petitione securus, & sicut credidisti

*Fides quid
possit.*

si me corpore absentem posse sanare puerum tuū, ita fiat tibi Et sanat° est puer ex illa hora, scilicet, qua Christ° dixit: Sicut credidisti fiat tibi: Hinc confydera quantū valeat vnicuique ad salutem fides propria, quandoquidē huic languido tantūm valuerit fides aliena. Cæterū (vt hīc dicit Origenes) sic fiet verē vnicuique homini sicut crediderit, & secundum mensurā suæ fidei metietur ei, & ista à domino gratia. Ideo que dixit ad illū domin° , sicut credidisti fiat tibi. Credidisti quia omnia possum : credidisti quia ego sum dominus omnium, sicut credidisti, ita & fiat tibi. Credam° & nos Iesum Christum Deum ac dominum nostrū omnia posse vbique præsentem esse, remissionem nobis cunctorū peccatorū eius indulgentia (si tamen præcepta feruemus) largiri, vt quisque nostrum cum Cæturione isto audire mereatur: Vade, & sicut credidisti fiat tibi.

FERIA SEXTA POST
CINERVM.

Mat. 5.

Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

¶ In hac sacra præsentis euangelij lectione, Primò, ad euangelicam perfectionē Christus facit exhortationē Secundò subinfert seruata: exhortationis suæ vtilitatem Ibi: Vt sitis filij patris vestri. Tertiò, mandat in piis operib° intentionis synceritatem, ibi Attendite ne iustitiam.

¶ Circa primum duo facit. Primò, corrigit vetustatem. Secundò, tradit sanctam nouitatē, ibi: Ego autem dico vobis, Circa primum dicit: Audistis quia dictū est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

¶ In præcedentibus docuerat iniuriam inferentibus non esse resistendum, sed insuper ad plura pefferenda paratū esse dicens : Audistis quia dictum est, oculus pro oculo, & dentem pro dente Ego autem dico vobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuā, præbe ei & alteram: & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Nūc cōsequenter docet iniuriam inferentibus, impendendū esse charitatis affectum simul & effectum. Et quā præmissa ad complementum iustitiæ legis pertineāt, hoc vltimum pertinet ad impletionem charitatis, quæ secundum Apostolū est

*Exod. 21.
Deut. 19.*

est legis plenitudo.

¶ Diliges, inquit, proximum tuum. Proximis noster est omnis homo. Proximus, inquam, conditione terrenæ natiuitatis & mortalitatis, & etiã spe cœlestis hæreditatis, quia ne scimus quis quid futurus sit. Licet enim nunc aut Iudæus aut hæreticus sit aut paganus, fortè per Dei misericordiã conuertetur, & inter sanctos pleclarum locum habere merebitur.

¶ Quodd autem nullum hominem exceperit qui præcepit proximum diligere, dominus in parabola semiuiui relictici ostendit, eum dicens proximum, qui erga illũ extitit misericors, vt eum intelligamus proximum, cui exhibendum esset officiũ misericordiæ si indigeret. Porro gradũ esse aliquem in ea iusticia quæ ad legẽ pertinet, hinc intelligitur, quodd multi eos etiam à quibus diliguntur oderunt sicut luxuriosi filij parentes coercitores luxuriæ suæ. Ascendit ergo aliquem gradum qui proximum diligit, quanuis adhuc oderit inimicum. Verum eius imperio qui venit legem nõ soluere, sed implere, perficiet beneuolentiã & dilectionẽ, cum eam vsque ad inimici dilectionem perduxerit. Nã ille gradus quis nonnullus sit, tam paruus est tamen, vt cum publicanis possit esse communis.

¶ Sed vbi lex dicit, odio habebis inimicum tuũ? Dicit hinc glossa in toto corpore legis non esse scriptũ, odio habebis inimicum tuum. Sed hoc dicitur secundum traditionẽ scribarum a quibus est hoc additum quia dominus præcepit filiis Israel persequi inimicos suos, & delere Amalech de sub cœlo, vel certè quia in lege scriptum est: Propinquus occisi statim vt homicidã apprehenderit interficiet eum: Nec tamẽ quod dictum est, oderis inimicum tuum vox iubentis iusto accipienda est, sed permittẽtis infirmo, sicut ad duritiã cordis eorum permisit eis lex dare coniugibus libellos repudij, ita etiã ad duritiã cordis eorum & propter infirmitatem carnis eorũ alia quoque multa permisit.

¶ Sed dicis: Nõne & hodie in hominibus eadem est tam duritia cordis, quã infirmitas carnis? Est quidem, sed exemplum accessit quod antiquis defuit. Plus debet valere doctrina, vbi docentẽ sua commendat opera. Audiri debet præceptũ quod præceptoris robotauit exemplũ. Ecce filiũ Dei præceptor

Rom. 13.
Proximus
quis sit.
August.

Lucæ. 10.

Odis in
mucunda

Num. 35.

Rupert.

Doctrina
vt exẽplũ
adiuuat.

- Roma. 3.* præceptor & doctor de cælo venit, quod præcepit fecit, quod docuit opere ostendit. Dilexit inimicos: Nam quum inimici essemus, reconciliauit nos Deo. In ipso mortis articulo pro psequentibus, imò interficiētibus se orauit: Pater inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt, & cūctis credere volentibus reatū suæ mortis indulgit. Hoc exemplum doctrinam eius adiuuat, quod quia defuit quando data est lex, infirmabatur lex per carnem. Sed per quorum carnem infirmabatur? Nimirum eorum qui sub lege erant quia carnales erant. Proinde quia spiritum dilectionis lex dare non poterat, tale quid legi efficere, & ad perfectionē cogere homines erat impossibile. Christus autem quia & perfectionis exemplum & dilectionis spiritum dedit, idcirco iam ex tunc iure à nobis exigit imitationem, dicens:
- Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persecuentibus & calumniantibus vos.*

¶ Hic Christus correcta prius vetustate sanctam tradit nouitatem illud supplēs in quo lex infirmabatur per carnem vt iam dictū est. Poteras salua iustitia legis, percutienti maxillam dexteram etiam iratus præbere alterā, & dicere nō vt Apostolus prænucciando, percutiet te Deus, sed impreccando, percutiat te Deus paries dealbare. Poteras & aufertitunicam etiam iratus remittere & pallium, & dicere vt idem Apostolus non prænucciando siue comminando, reddet illi dominus, sed impreccando, reddat illi dominus secundum opera eius, & non esset contra hoc legis mandatū adhuc minimum: Diliges amicum tuum, neq; contra hoc legis permissum: O dies inimicum tuum. Verum tēdēti tibi ad optimum gradū dilectionis vt sis filius patris tui qui in cælis est, permissione vt non conuenit, vt odio habeas inimicum tuum, imò expedit vt diligas eum iam dū adhuc inimicus est. Si causeris impossibilitatē respondet B. Hieronymus, dicens.

Diligere inimicum possibile. ¶ Multi præcepta Dei imbecillitate sua nō sanctorum viribus æstimantes, impossibilia putāt esse quæ præcepta sunt & dicunt sufficere virtutibus non odisse inimicos. Porro hos diligere, plus præcepit quàm humana natura patiat, Nō sunt impossibilia, sed possibile est obseruare hæc omnia, quippe

quippe quum de iustis hominibus exempla suppetant qui hæc obseruauerunt. Stepanus prothomartyr deprecatus est pro se lapidatibus inimicis, & Paulus optabat anathema esse pro persecutoribus suis. Quin & antè exemplum Christi qui hoc fecit & docuit. Dauid iniussus planxit Saul, luxit Absalonem ambos persequentes, ambos ipsius animam quærentes. Iniussum Dauid idcirco dixi: quia lex non iusserat inimico parci, siue dolere de morte inimici. Euangelium autem sicut in cæteris antè dictis, ita in isto supplet defectum legis.

¶ Porro sic diligendus est inimicus, videlicet, non in quantum inimicus, sed inquātū homo est, vt ei hoc velis prouenire quod tibi, id est, vt ad regnū correct⁹ renouatūsq; perueniat. Hæc ergo regula est qua & oderimus inimicū propter id quod in eo malū est, id est, iniquitatē: & diligamus inimicū ppter id quod in eo bonū est, id est, rationale creaturā. Audito igitur & nō intellectu quod antiquis dictum erat, oris inimicū tuū, ferebantur homines in hominis odium, quum non deberent odire nisi hominis vitium.

¶ Cæterum, sicut illud, non cūcupisces, non ad carnem, sed ad animam dictum est, sic & in hoc loco caro quidē inimicum diligere nō potest, anima autem potest, quia dilectio vel odiū carnis in sensu (id est, sensualitate) est, animæ verò in intellectu. Quando ergo nocemur ab aliquo, & si sentimus odium, non tamen exequi volumus, cognosce quia caro nostra odit inimicum, anima verò diligit.

¶ Et aduerte qualiter malitiam vincit sapientia, & portas inferi & potestaté tenebrarū ecclesia triumphat, Nam qui sunt extra ecclesiam, trib⁹ ei modis aduersantur odio, verbis, cruciatu corporis. Cōtra verò, ecclesia diligit. Vndè ei dicitur: Diligite inimicos vestros. Ecclesia benefacit. Vndè dicitur ei: Benefacite his qui oderunt vos. Denique ecclesia orat. Vndè sequitur, Et orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Quid autē aliud pro inimicis orādū est, nisi hoc quod ait Apostolus: vt det illis Deus pœnitētiam & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenētur ad ipsius volūtātē. Oritur hic quæstio quomodo huic præcepto domini quo nos hortatur orare p inimicis, nō sit aduersū quod in pphetis inueniūtur multæ imprecationes aduersus

*Act. 7.**Rom. 9.**2. Reg. 1.**2. Reg. 19.**Modus diligendi inimicum.**Aug. contra Faust.**Chryf.**Ecclesia sic vincit.**2. Tim. 3.**An. de. vt domini.*

sus inimicos, vt est illud: sicut filij eius orphani, & vxor eius vidua. Itē sicut nati eius in interitū, in generatione vna deleatur nomen eius, & multa in hūc modū. Sed sciendū est, quod prophetae solent in figura imprecantis futura predicere

1. 1047. 3. ¶ Sed illud magis mouet quod dicit Ioannes: Est autē peccatum ad mortem, pro illo non dico vt roget quis. Apertē enim ostēdit esse aliquos fratres pro quibus orare nobis nō praecepitur, vt per hoc quod praeimit: Qui scit fratrem suum peccare peccatum nō ad mortem, petat & dabitur ei vita peccanti non ad mortē, quum dominus etiā pro persecutoribus nos iubeat orare. Nec ista quaestio solui potest, nisi fateamur aliqua esse in fratribus peccata, quae inimicorum persecutione sunt grauiora. Nam Stephanns orat pro eis a quibus lapidatur, quia nondū Christo crediderunt, & Apostolus Paulus non orat pro Alexandro quia frater erat, & per inuidētiam fraternitatem oppugnando peccauerat. Attamen pro quo iam non oras iam non contra illum oras.

Peccatū ad mortē

2. Tim. 4.
Nunquid contra malos.

Iere. 1.

Apoc. 6.

Rom. 6.

¶ Sed quid agimus de his contra quos a sanctis oratū accepimus, & non vt corrigerentur, qualis est illa Ieremiae precatio: Induc super illos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos, sed illa praedictio futurorum, non oratio supplicij fuit.

¶ Sed nōne in Apocalypsi legimus martyres orare vt vindicentur? Sed hinc non oportet moueri. Quis enim audeat affirmare, quum illi sancti candidati, se vindicari petierūt, vtrum contra ipsos homines an contra regnum peccati petierint? Nam ipsa est sincera & plena iustitiae & misericordiae vindicta martyrum, vt euertatur regnum peccati, quo regnante tanta perpeffi sunt. Ad cuius euersionem nititur Apostolus, dicēs: Nō ergo regnet peccatū in vestro mortali corpore. Destruitur autem partim correctione hominū, vt caro spiritui subiiciatur, partim damnatione perseverantium in peccato. Quoniam ergo de re grandi & ardua dedit praecipitū, ingentis praemij spem proposuit, quod quum venerit, profectō meritum omne excedit.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Vt sitis filij patris vestri qui in caelis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

¶ Hic ponit dominus obseruandae suae exhortationis utilitatem

tatem. Vbi primò ostendit summã quæ haberi potest utilitatem. Secundò, quorundam operũ infructuositatem, ibi: Si enim diligitis. Tertiò, hortatur ad diuinæ imitationis perfectionem, ibi: Estote ergo. Circa primum dicit: Ut sitis filij patris vestri. Si quis enim præcepta Dei custodiat, filius Dei efficitur. Ergo nõ natura filius est de quo hîc loquitur, sed arbitrio suo & adoptione. Vbi magna subinnuitur distantia filiorũ multorum, & ipsius vnici filij Dei. Ille nanq; non vt esset filius Dei, sed quia erat filius Dei dilexit inimicos secundum naturam suæ bonitatis, alij omnes non quia sunt, sed vt sint filij Dei diligant inimicos imitatione bonitatis illius, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Hoc si sensu duplici intelligas, abundantius valet. Nam quidem suæ benignitatis experimentum est, quòd solem istum visibilem oriri facit super bonos & malos & pluuiam terræ necessariam pluit super iustos & iniustos. Sed multò maius est, quòd solem iustitiæ lucem mûdi Christum filium suum notum facit bonis & malis, tam qui ex Iudæis quàm qui ex gẽtibus sunt, & voluntaria euangelicæ prædicationis pluuiam cunctos irrigans cohortatur eos facere bonum fidei, vel penitentia fructũ. Tamen hoc ad sensum literæ potius accipiendum videatur de illo sole qui non solum hominum, sed etiam pecorũ oculis expositus est, & de illa pluuiam qua fructus gignuntur, qui ad refectiõnem corporis dati sunt. Nam ille sol spiritualis nõ oritur nisi bonis & sanctis. Hoc ipsum enim est quod plangunt iniqui, sol intelligentiæ nõ est ortus nobis, & illa spiritualis pluuiam non irrigat nisi bonos, quin malos significat illa vinea de qua dictum est: Nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem. Sed siue hoc siue illud, magna Dei bonitate fit, quæ nobis imitanda præcipitur, & quum ad hoc nos vocat, ad similitudinem suam vocat.

¶ Nec ait, qui facit solem oriri, sed addidit suum, id est, quẽ ipse fecit: vt hinc admoneremur quãta liberalitate ex præcepto eius præstare debemus quæ non creamus, sed ex muneribus eius accipimus.

¶ Caterùm, sicut dona eius laudamus, ita etiam flagella eius in eos quos diligit cogitemus. Vadẽ non omnis qui parcit

Hiero.

*solẽ oriri
bonis &
malis.*

Sapie. 5.

Esa. 5.

*AUG. CON-
TRA Vm.*

*Diuina
dispensatio
notanda.*

parcit amicus est, nec omnis qui verberat, inimic⁹. Melius est enim cū seueritate diligere, quàm cū lenitate decipere. ¶ Cautè autem dixit, super iustos & iniustos, non super iustos æquè vt iniustos, quia omnia bona Deus non propter omnes dat, sed propter sanctos, sicut & flagella ppter peccatores. Sed in bonis nõ separat peccatores à iustis, ne desperent: nec in malis iustos à peccatoribus, ne glorientur. Maximè quum malis bona non profint, què malè viuentes ad preiudicium suum percipiunt: nec bonis mala noceant, sed magis ad iustitiæ lucrū profint. Nam bonus, temporalibus bonis non extollitur, nec frangitur malis. Malus huiusmodi infœlicitate punitur, quia fœlicitate corrūpitur. Vel ideo ista temporalia bona, & mala vtrisque voluit esse communia, vt nec bona cupidius appetantur, quæ & mali habere cernuntur: nec mala turpiter euitentur, quibus etiã boni afficiuntur.

¶ Et quia amãtem amare naturæ est, inimicum amare charitatis, ideo post præmissa conuenienter subiecit:

Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne & ethnici hoc faciunt?

¶ Hic ostendit secundum, videlicet quorūdam operum infructuositatem, dicens: Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quã mercedẽ habebitis? Scilicet in cœlo. Vtrique nullam. Huiusmodi enim recipiunt æqualia, scilicet mercedem suam. Quòd si peccatores erga dilectores suos natura duce volūt esse benefici, multò magis vos latioris dilectionis signum amplecti debetis etiam erga non amãtes. Si etiam pro his tantum oraueritis qui aliqua vobis sunt affinitate coniuncti, quid amplius habet beneficiũ vestrum, quàm infidelium? Vndè dicit: Et si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Salutatio enim quædam orationis est species. Nonne & ethnici hoc faciunt? Id est, gẽriles. Nã ethnos, Græcè, Latinè gens dicitur. Qui tales sunt vt fuerunt geniti, id est, sub peccato. Et quidem hac ratione plus diligendi sunt inimici quàm amici, quia videlicet, qui inimici sunt corpori aduersantur, animæ verò præparant æterna præmia. Nam qui carnalia nostra & terrena rapiunt, cœlestia nobis & spiritualia accumulunt.

Nõne

*Amicorũ
dilectio et
inimicorũ*

Nōne ergo magis diligendus est quā odiendus, qui o-
pes nobis parat non perituras? Amici verò carnis nostræ,
qui suavia nobis commendant & suadent, mortem animæ
nostræ præparant æternam. Et quia perfectio dilectionis
vltra dilectionem inimicorum non potest procedere, ideo
pōst quā dominus præcepit diligere inimicos, subiunxit
dicens:

*Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfe-
ctus est.*

¶ Vbi assignatur tertium præmissæ diuisionis membrum,
quo nos Saluator hortatur ad diuinæ imitationis perfectio-
nem, dicens: Estote ergo vos perfecti. Quasi dicat: vt publi-
canis atque ethnicis virtute sitis perfectiores & sublimiori
mercede digni, estote perfecti non solū vt illi, sed sicut
Deus pater vester cælestis perfectus est. Vbi est notandū
quōd hæc dictio, sicut, in scripturis aliquando pro veritate
& æqualitate accipitur, vt ibi: Sicut fui cum Moyse, ita ero
& tecum, aliquando autē pro similitudine, vt hic. Vt enim
dicit Chrysostomus, sicut filij carnales assimilant patres
in aliquo corporis signo: ita & filij spirituales deum in san-
ctitate: ita tamen vt Deus intelligatur perfectus tanquam
Deus, anima perfecta tanquam anima.

¶ Porro quantæ gratiæ sit hoc quod ait: Estote ergo & vos
perfecti, sicut & pater vester perfectus est, ex opposito ma-
gis elucet, scilicet ex eo quōd serpens primis partibus no-
stris suadens trāsgredi Dei præceptum dixit: Comedite, &
eritis sicut dij scientes bonum & malum. Malam quasi ad
perfectiōnem viam ille sibilando susurrauit, bonam viam
ad veram perfectiōnem iste demonstrando prædicauit. E-
stote, inquit, perfecti secundum modum perfectiōnis quo
pater vester cælestis perfectus est, id est, non audiēdo ami-
cum deum, quod vt fieret serpens suasit, sed diligendo etiā
inimicos, cuius rei exemplum præbet ipse vobis pater cæ-
lestis. Illius doctrina nequam abduxit hominem ad omni-
modam dei dissimilitudinem. Hæc doctrina æqua confor-
mabit vos ad eiusdem dei similitudinem, vt fiat quod scri-
ptum est: Ego dixi, Dij estis & filij excelsi omnes.

¶ In hoc (inquit Apostolus Ioannes) manifesti sunt filij
Dei & filij diaboli. Nam filij diaboli sunt, qui nec amicos
dili-

10sue.1.

Raper.

Gene. 3.
Perfectio
patris vt
imitada.

1. Ioan. 3.
Filij dia-
boli.

Ezec. 28.
 & 38.

diligunt, in hoc imitantes diabolum qui non dilexit, imò odio habuit creatorem suum, quum ille gratis & magnum & speciosum & sapientē (sicut apud Ezechielem testatur) fecisset, & in mōte sancto Dei, id est, in cælo posuisset eū, persuasitque homini vt neque fidem neque dilectionē haberet erga eundem creatorem suum, subque exemplo cōtemneret eum, habendo peruersum diuinæ similitudinis, id est, diuinitatis eius appetitum.

*Hæretici
 filij Belial*

¶ Quin & nunc ipse idem hostis veritatis & pater mēdaciū hoc ipsum insibilat & suggerit filiis diffidentiae corruptissimis omnium seculorum huius temporis hæreticis, qui obedientiae iugum confringentes, & rumpentes salutaria diuinę legis vincula liberi iustitię & serui peccati omnia quę libent licere sibi volentes, filij Belial, quasi quidam dii, & quasi Deo similes, diabolum imitantes, esse frustra contendunt. E contra verò filij Dei sunt, qui etiam inimicos diligunt, optando vt amici fiant, imitantes ipsum Deū qui quū inimici essemus, vtrò nobis obtulit reconciliationis gratiam tanta dilectionis abundantia, vt proprio filio suo nō parceret, sed pro nobis omnibus traderet eum. Ad huius imitationem suos Dei filius auditores inuitans, quum dixisset: Estote & vos perfecti, protinus non quātitatē sed qualitatem perfectionis proponens, addidit: Sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Quod est dicere: Sicut ille vos dilexit quū essetis inimici vt amicos faceret de inimicis, ita & vos diligite inimicos, dando operam quoad potestis, vt conuertantur & efficiantur amici.

Filij Dei.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cælis est.

¶ Hic docet nos Saluator in operibus piis seruare intentionis sinceritatem. Vbi primò docet vitare vanitatē: Deinde docet modum erogandi elemosynam, ibi: Te autem faciente.

¶ Circa primum dicit: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, & cetera quę sequuntur. Vbi aduertendum, quòd post ea quę Saluator in præcedentibus dixit de legis præceptis adimplendis, secundum propositū suum

quo

quod dixit: Nō veni soluere legē: sed adimplere, nunc incipit docere vt pro cœlesti mercede dei præcepta faciam⁹ nō pro terrenis quę lex promittebat. Porro terrena omnia ad duo potissimū reducuntur, scilicet ad humanā gloriam, & ad affluentiam terrenorum, quorū vtrunque in lege videtur esse promissum. De gloria enim in Deuteronomio dicitur: Faciet te dominus excelsiorem cunctis gentibus quę versantur in terra. De affluentia verò tēporaliū ibidē subditur: Abūdare te faciet dominus in omnibus bonis. Ideo quę hæc duo ab intentione fidelium dominus excludit, videlicet vanā apud homines gloriā, & affluentia terrenorum.

¶ Attendite, inquit, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Vbi primū aduerte aduersum hæreticos, qui omnem iustitiam operum bonorum explodunt Christū hac sententia huiusmodi iustitiā asseruisse. Vndē & apud Ezechielem scriptum est: In iustitia sua quam operatus est, viuet. Et iterum: Noe, Daniel & Iob iustitia sua saluabūt animas suas. Adferit etiam debitam bonis operibus mercedē, & exemplificat de eleemosyna, oratione & ieiunio. Eant nunc hæretici & confundantur, & suis cōiucti blasphemii fateantur se à Christo alienos, imò nec alienos tantū, sed & in eo quodd negare audent quod ille adheferit Christo esse contrapositos, id est, Antichristos.

¶ Ego, inquit, vobis supra dixi. Luceat lux vestra coram hominibus, quod sine dubio est iustitiam suam facere coram hominibus. Sed nō dixi: Vt videamini ab eis, quod sine dubio esset nō in domino sed in sese velle gloriari. Imò dixi: Vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrū qui in cœlis est, quod vtiq̄ est quęrere gloriam Dei. Alio qui si mercedem hīc recipere festinatis, mercedem sanē momentaneam, quę in visu hominum, in laude vel fauore popularium adeo leuis, adeo exilis est, mercedē non habebitis apud patrem qui in cœlis est. Ergo caute iustitiā vestram facere coram hominibus, id est, hac intentione iuste viuere, & ibi constituere bonum vestrum, vt vos videāt homines. Vndē Apostolus: Si adhuc hominibus placerem, id est, ad propriā gloriā placere studerem, Christi seruus non essem. Et quod alio loco dicit: Ego omnib⁹ per omnia placeo, hoc intelligendū est facere nō vt placeret hominibus,

*Terrena
bona in
duobus
consistere.
cap. 28.*

*Operū in
iustitia pro
batur.*

*Ezech. 18
Cap. 14.
operum
merces as
seritur.*

Galat. 1.

sed Deo ad cuius amorem hominum corda cōuertere vō-
lebat per id quod eis ipse placebat, sicut non absurdè lo-
queretur qui diceret: Ego in hoc opere non nauem quæro,
sed patriam.

vanitas
virtuti
insidia-
tur.
chrysof.

¶ Sciendum ergo est, quòd appetitus gloriæ propinquus est
virtuti. Vbi enim res agitur gloriosa, ibi facilius inuenit lo-
cum gloriationis occasio, & ideo intentionem gloriæ do-
minus excludit. Præ omnibus enim vitiis carnalibus peri-
culosus hoc esse intellexit. Quum enim omnia mala ser-
uos diaboli vexent, concupiscentia vanæ gloriæ magis ve-
xat seruos dei, quàm seruos diaboli. Difficile enim cogno-
scitur, & valet illum spoliare, qui nō sollicitus vigilat. Oc-
cultè ingreditur, & omnia quæ intus sunt bona insensibili-
ter aufert. Inuisibilis enim est serpens quem obseruare iu-
bemur, & latenter ingreditur & seducit. Sed in corde mun-
do si surreptio inimici successerit, mox homo iustus discer-
nit, quia spiritu alieno pulsatur. Si autem cor fuerit iniqui-
tatis plenum, suggestionem diaboli non faciliè intelli-
git. His qui huiusmodi sunt dicitur: Mercedem non habe-
bitis apud patrem.

¶ Nam quid à Deo recipias, qui nihil Deo dedisti? Nam
quod ppter Deū fit, Deo datur, & ab eo merces recipitur.
Quod autem propter homines fit, in ventum effunditur.
Quæ est ergo sapientia, res dare & verba vacua cōparare,
& Dei mercedem contemnere? Vel saltem illum aspice, à
quo laudē expectas, qui te propter deū facere putat, alio-
qui ipse te, vel maximè vituperabit. Si autem tātum modo
per alicuius cor cogitatio vana ascendit desyderās homi-
nibus apparere, anima autē intelligens cōtradixit, ille nō
propter homīes fecisse videtur, quia quod cogitauit passio
carnis est, quod verò elegit, iudicium animæ. Sequitur:

*Quum ergo facis elemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hy-
pocritæ faciunt in synagogis & in vicis, vt honorificentur ab homi-
nibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.*

chrysof.
Remediū
triplex.

¶ In præcedentibus dominus iustitiam generaliter nomi-
nauit, quum dixit: Attendite ne iustitiam vestram faciatis
coram hominibus, nunc autem hāc per partes exequitur.
¶ Pōnit autem tria bona in cōsequentibus, videlicet ele-
mosynam, orationem & ieiunium, contraria mala aduer-
sus

Yus quæ dominus tentationis bellum suscepit. Pugnavit enim pro nobis contra gulam in eremo, contra avaritiam super montem, contra vanam gloriam super templum.

¶ Est ergo eleemosyna quæ dispergit, contra avaritiam quæ congregat. Ieiunium, contra gulam, quia est ei cōtrarium. Oratio verò, contra vanam gloriã. Quia quum omne malum ex malo nascatur, sola vana gloria de bono procedit: ideo nō destruitur per bonum, sed magis nutritur. Nullum ergo remedium potest esse cōtra vanam gloriam, nisi oratio sola. Et quia (vt ait Ambrosius) omnis summa Christianæ disciplinæ in misericordia & pietate est, & insuper quia operum bonorum ex radice dilectionis prodeuntium primum vel præcipuum est eleemosyna, sequens oratio, deinde ieiuniũ, paulò antè radicem dilectionis intus in corde plantatam vel fixam esse volēs, dixit: Audistis quia dictum est, diliges amicũ tuum, & odies inimicum tuum. Ego autẽ dico vobis: Diligite inimicos vestros, & cetera quæ sequuntur. Si ergo fixa est in corde radix dilectionis, bona est eleemosyna, bona oratio, bonum & vtile ieiunium. De quibus hic agit ipse plarator dilectionis, quia fructus vitales sunt, & mercedem vitæ æternæ acquirunt.

¶ Ergo, inquit, quoniam mercedem non habebit qui idcirco iustitiam suam facit corã hominibus vt videatur ab eis, quum tu facis eleemosynã, noli tuba canere ante te. Potest enim ipsa eleemosyna & reliqua illa foras extrudi absque radice dilectionis, sed tali proventu omnis horũ fructuum pulchritudo est hypocrisis. Interpretatur autem hypocrisis deauratio. Quod nomen latinũ sic à nobis intelligitur, vt res quælibet in superficie colore lucens aureo sentiat intus esse sine auro. Vt ergo vicinius dictum sit, hypocrita est qui eleemosynam quidem dat, & orat, & ieiunat, sed intus aurum dilectionis non habēs dupliciter ambular, interioribus fœtidis, superficie aurea. Eleemosyna quæ nō eiusmodi est, quæ non hypocrisis, id est deauratio, sed tota aurea, tota ipsa aurum est, cuius venarum principium dilectio est, vndè verũ misericordiæ aurum manu effodi solet, hæc pretiosa est, hæc in cælũ ascendit, & ibi regẽ regũ delectabiliter pascit, potiusque est illi delectabilis, eumque velut vestimẽtum cooperit, prout ipse ore proprio testificabitur

Rupet.

Hypocrisis quid.

Eleemosyna pretiosa quæ

Matt. 25 in iudicio, dicens: Esuriui, & dedisti mihi māducare, vsque
ibi: Quando fecistis vni de fratribus meis minimis, mihi
fecistis. Venite benedicti patris mei: possidete paratum vo-
bis regnum à constitutione mundi. Tali ac tanto bono hy-
pocrita animam suam defraudauit, quia faciens eleemosy-
nam tuba cecinit ante se, voluit videri in synagoga, voluit
audiri in vicis, concupiuit ab hominibus honorari, & hanc
mercedem vanus ambiuit, vacuus recepit, inanis tulit.

*Tuba ia-
stantia.*

*De verb.
do.*

Esa. 38.

*ostēratio
nis dāna.*

¶ Tuba ergo est omnis actus vel sermo per quem operis ia-
stantia demonstratur. Tales autem (vt dicit Augustinus) qui
simulatione peccāt, ab inspectore cordis Deo mercedem
nō capiunt nisi fallacię supplicium, iuxta exemplum Eze-
chię regis. Is enim quia nunciis regis Babylonis ad iactā-
tiam thesauros suos ostendit, audiuit omnia quę ostende-
rat diripienda fore, ac in Babylonem deferēda. Cui præter
hec etiam iudiciū mortis diuinitus annunciat. Nihilose-
cius amittit hypocrita non solūm quę ad iactantiam ostē-
dit bona, sed & iram Dei iudiciūque meretur.

¶ Signanter autem dicit, Receperunt mercedem suam.
Hoc est, non Dei, sed suam. Laudati sunt enim ab homini-
bus quorum causa eleemosynam facturi tuba cecinerunt,
in angulis platearum orauerunt, & ieiunantes faciem de-
moluti sunt, vt ventris inanitatem demonstrarent in vultu.

Sequitur:

*Te autem faciente eleemosynam nesciat sinistra tua quid faciat
dextera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito. & pater tuus qui
videt in abscondito, reddet tibi.*

*Sinistra
quid.*

*Aug. de
verb. do.*

*Sinistra
cōscia dex-
trę.*

¶ Hic saluator docet modum erogandi eleemosynam. Ne-
sciat, inquit, sinistra tua quid faciat dextera tua. Sinistram
vocat, id quod in hypocritis culpātum est, scilicet quod lau-
des hominum querunt, & hoc facere hīc vetaris. Quapro-
pter sinistra sicut hīc delectationem humanę laudis signifi-
care videtur, ita dextera intentionem diuina præcepta ser-
uandi. Quum igitur conscientię facientis eleemosynā mi-
sceat se appetitio laudis humanę, fit sinistra conscia dexte-
rę. Nesciat ergo sinistra quid faciat dextera, id est, nō se mi-
sceat conscientię tuę humanę laudis appetitio. Porrò do-
minus noster multò magis prohibet in nobis solā sinistra
operari, quàm eam misceri operibus dextere.

¶ Quo

¶ Quo autem sine hoc dixerit, ostendit quum subdit: *Ut e. Eleemosyna tua in abscondito, id est, in ipsa bona conscientia quæ humanis oculis demonstrari nõ potest, nec verbis aperiri. Olim in parabolis quoque sapientia dixerat: Munus absconditum extinguit iram, & donum in sinu indignationem maximã. Sufficiat ergo tibi ad promerendum præmium ipsa conscientia, si ab eo expectas præmium qui solus conscientia inspectore est, quod protinus familiariter promittens: Et pater tuus, inquit, qui videt in abscondito, reddet tibi. Et vndè pater tuus? Nimirum ex eo quòd non modò non obaudis dicenti: Diliges amicũ tuũ, sed etiam addenti: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Hinc enim tanti patris es filius.*

na in abscondito. Prou. 21.

¶ Quòd si omnino vis habere inspectores eorum quæ facis bonorum operum, ecce habes nõ solũ angelos & archangelos, sed & deum & dominum vniuersorum. *chryso.*

SABBATO POST CINERVM.

Quum serò esset, erat nauis in medio mari, & Iesus solus in terra. Matt 6.

¶ In hac sancti euangelij lectione tria præcipuè notantur. Primum est, discipulorum absente Christo laboriosa & difficilis nauigatio. Secundum est, tempestate periclitantibus subuenientis accessio. Tertiũ est, virtutis Christi super infirmis ostensio. Primũ, à principio lectionis. Secũdũ ibi: Et circa quartã vigiliam. Tertiũ, ibi: Et quum transfretassent. ¶ Circa primum, adiunctis paucis lectionem hanc præcedentibus duo notantur. Vnũ est, urgente mandato discipulorũ nauigatio. Alterũ, ventorum aduersitas in remigando. ¶ Circa primum est notandum ex præcedentibus, quemadmodum in miraculo multiplicationis quinque panum & duorum piscium, quòd esset conditor rerum ostendit, nunc autem super vndas ambulando, & placando ventos vndarũ que rabiem sedando, quòd elementis mundi dominaretur, ostendit. Vndè ait: Euangelista: Et statim coegit discipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eũ trans fretum

Chryſoſto fretum ad Bethſaidam, dum ipſe dimitteret populum. Benedicit: Coegit diſcipulos, quia non de facili ab eo poterant ſeparari. Et hoc quidem, tum propter nimium affectum quem ad dem habebant, tum quia ſoliciti erant qualiter ad eos veniret, quum nauis ei reliqua nulla ſuper eſſet. Inſiſit itaque vt eum antecederent, & lacu tranſmiſſo Bethſaidam peterent. Ioannes habet: Vt Capharnaum verſus nauigarent. Sed eadem eſt ſententia. Nam Bethſaida & Capharnaum ex eadem parte lacus Tiberiadis ſitæ ſunt. Porro Bethſaida tribus Apoſtolis, Petro ſcilicet, Andraæ, & Philippo, clara eſt.

Beda.

¶ Quare autem coegerit diſcipulos aſcendere nauem, & ipſe mox dimiſſo populo in montem oraturus abierit. Ioannes manifeſte declarat, qui completa illa reſeſtione ceceſſi, continuo ſubiecit: Ieſus ergo quum cognouiſſet, quia venturi eſſent vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus. Vbi neceſſarium nobis viuendi monſtrat exemplum, vt in bonis quæ agimus humani fauoris retributionem vitemus, neque nos operatio virtutum ſpiritualium ad concupiſcentiam refleſctat temporalium voluptatum. Nonnullis enim cõgigit, vt dum ob meritum ſublimioris vitæ mirandi in moribus ac laudabiles exiſterent, & iure honorandi putarentur, acceptis pecuniis ſiue prædiis inchoata iuſtitie rudimenta perderent: & quum carnalibus ſeſe illecebris atque auaritia incauti corrumperent. ipſis etiã à quibus honorabatur pro bonis denuò pro malis actibus non ſolum in ſtadium, verum etiam deuenirent in odium Minuſque multo periculofum eſt in his quæ recte agimur aduerſantium nobis improbitate fatigari, quàm honorantium fauore demulceri. Nam fauor iſte ſecuriorem ſæpe corrumpit animum, illa circũſpectum ſemper reddit & cautum. Unde dominus viã nobis vitæ quã ſequamur inſtitians, quum hi qui virtutes eius admirabatur regem eum facere vellent, fugit in montem orare. Quum verò illi qui virtutibus eius inuidebant, eum morti tradere diſponerent, occurrit promptus & vincendum ſe crucifigendumque furentibus obtulit, euidenti nos informans exemplo, vt parati ſimus ad aduerſa ſæculi toleranda, cauti ad blandimenta quum forte adriſerint declinanda: & ne nos mundi proſpera ſi affluant emolliendo de-

Ioan. 6.
Vani ſeruo-
res vi-
tandi.

Nota.

Exemplum
Chriſti-
imitandum

do decipiant, crebris à domino precibus imploremus.

¶ Et quum dimisset, inquit eos abiit in montem orare. Et bene in montem oraturus abiit, nempe locum solitudinis, locum pacatum, cœlôque vicinû. Oravit in môte Thabor, & dum oraret facta est species eius altera, vt dicit Lucas, oravit in môte Oliueti. Et quomodo legimus Moysen & alios plerosque patrû in montibus orasse, ita & Christo domino nostro solitum fuit in môte orare. Et vtiq; suo exemplo docuit, vt Deum oraturi solitudinem interiorē locumq; pacatû nobis requirentes, seclusis omnibus rerû transeuntium curis, in Deum mente cōscendentes, & ipsi quodâ modo in speciē aliam Deo loquentes transfiguremur: Quod enim dimissa turba dominus ascendit orare, ostendit vtiq; q̄ silentium & requiem oratio deposcit.

¶ Et quidem non omnis qui orat ascendit in montem. Est enim oratio quæ peccatum facit Sed qui bene orat, qui orando Deû querit, hic à terrenis ad superiora progrediēs, verticem curæ sublimioris ascendit. Qui verò de diuitiis, aut de honore seculi, aut certè de morte inimici sollicitus obsecrat ipse in infimis iacens viles ad Deû preces mittit. Orat autem dominus non vt pro se obsecret, sed vt p̄ me impetret. Nam & si omnia posuerit pater in potestate filij, filius tamen vt formâ hominis impleret, obsecrandû patrē putat esse pro nobis, quia aduocatus noster est. Aduocatum enim (inquit B. Ioannes Apostolus) habemus apud patrem Iesum Christum. Si aduocat⁹ est, debet pro meis interuenire peccatis. Non ergo quasi infirmus, sed quasi pius obsecrat. Vis scire q̄ omnia quæ velit possit? Et aduocatus & iudex est, in altero pietatis officiû, in altero insignē est potestatis.

¶ Circa secundum, quod est, aduersantibus ventis labor in remigando sequitur:

Et quum sero esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra. Et vidit eos laborâtes in remigâdo, erat enim ventus contrari⁹ eis.

¶ Et quum sero esset factum, innuit Euangelista discipulos sicut inuitos à Iesu recessisse, ita & vsque ad vespertinas tenebras illum ad eos venturû expectasse. Vndè apud Ioannem dicitur: Et tenebræ iam factæ erât, & non venerat ad eos Iesus, quia videlicet in monte remâserat. Erat nauis in

*Christus
solitum in
monte ora
re.
Luc. 9.*

Beda.

*Cur orat
Christus*

1. IOAN. 2.

IOAN. 6:

medio mari. Vbi per medium non significatur equi distan-
tia à ripis, sed profundum mare. Erat enim vinginti quin-
que vel triginta stadiis longè à terra secundum Ioannem
Et vidit eos laborantes in remigando, & non solum labo-
rantes, sed & de vita periclitantes ipse vidit, cui omnia nu-
da & aperta sunt, nec est vlla creatura inuisibilis coram il-
lo. Mare enim (vt est apud Ioannem) magno vento flante
surgebat. Hoc & tunc factum est & sæpe fit, vt vento ele-
mentari flante mare exurgat, & quanto vehementior fiat
inhorrerit, tantò magis intumescat vagàsque vndas col-
lidat & inuoluat. Tunc deprehensa in fluctibus nauicula,
nunc in cœlum erigitur, nunc demergitur in abyssum, &
vt ait quidam:

*Tempesta
te laboran-
tes.*

Heb. 4.

*Remigan-
tium la-
bor myst.
Beda.*

Rupert^o.

¶ Nubila tanguntur velis, & terra carina. Porro mysticè,
labor discipulorum in remigando, & contrarius eis ven-
tus labores sanctæ ecclesiæ varios designat, quæ inter vn-
das seculi aduersantis, & immùdorum flatus spirituum ad
quietem patriæ cœle stis, quasi ad fidam littoris stationem
peruenire conatur. Vbi bene dicitur quia nauis erat in me-
dio mari, & ipse sol^o in terra, videlicet in môte, vt per hoc
designetur quòd pòst quàm semel fluctus nostræ mortalita-
tis transiit (quod in eo designatù est q̄ per mare Galilææ
quod est Tiberiadis abiit) & aquæ mortis semel intraue-
runt vsque ad animam eius, iam ad ipsas passionis aquas
non reuertitur, quia resurgens ex mortuis iam non mori-
tur, mors illi vltra non dominabitur. At verò nos qui illū
trāscentem aquas passionū sequuti sum⁹, baptizati videli-
cet in morte ipsius, nos in quā aquas adhuc multas transi-
re habemus, id est tempestates tribulationum aut certè vi-
tiorum pati, quas & constanter ferre & superare iubemur
ad omnes tentationes præparati.

Mat. 8.

¶ Benè ergo (vt Matthæus euangelista testatur) hoc ipsum
iussit dominus Iesus, significans quòd & illi discipuli eius
& quicumque vellent ipsum piè viuèdo imitari, se recepto
in montem cœli, laboraturi forent in fluctibus seculi, pro-
bandi ad aquas contradictionis. & exaudiendi in abscondi-
to tempestatis, ad quos videlicet fluctus esset ipse reuer-
surus cum eis, nisi per auxiliij sui præsentis omnipotentia.

¶ Cæterum pro eo quòd discipulis in mari laborantibus
abierat

*Christi
differens
oratio.*

abierat dominus in montem orare, aduertendum est inter eam qua adhuc mortalis orationem fudit, & eam qua immortaliter regnās à dextris dei iam interpellat pro nobis per maximā esse distantia. Quā distantia Lucas exprimēs, & erat, inquit, pernoctans in oratione dei. Videlicet quum esset filius dei, deum patrem reuerenter orabat deus ipse reuerendus, & pro sua reuerentia exaudiendus, cuius vita & mors sacrificiū pro nobis & iugis oratio extitit. Immortalitas autē eiusdē nunc idoneum nostrā fiduciæ patrociniū est, in qua iam non vt oret prosternitur, sed sedēs ad dexterā maiestatis in excelsis in eo pro nobis interpellare dicitur, q̄ in semetipso nostrā deo patri substantiā, semper presentat, fidelis perorator, iustus que ac potēs aduocatus, ¶ Vidit, inquit, eos laborantes in remigando. Ait propheta De cœlo respexit dominus, vidit omnes filios hominum. Et iterū Dominus de cœlo in terrā aspexit, vt audiret gemitus cōpeditorum. Vndē & cuidam loquitur dicens: Scio laborem tuum & patientiā tuam, quasi dicat: Video laborem tuum in remigādo. At verò tēpestas illa tāto miraculo domini super aquas ambulātis sedata seculi turbines (vt iā dictū est) designat, quos tūc saluator calcet & mitigat, quando clamāti ad se ecclesiæ pacē & quietem in tēpore oportuno reformat. Igitur ventus magnus, ventus vrēs est diabolus, quē & per ventū qui aquilo dicitur sacra scriptura significare cōsuevit. Hic tunc iram magnā habēs vehemētius flauit & corda malorū amplius furore suo turbauit, quando nauiculā disciporū Christi (scilicet sanctam eius ecclesiam) per mare seculi huius agi vidit spiritu dei. ¶ Quum ergo nouerim⁹ ipsos quoq; domini discipulos secularium turbationum procella turbati, vel ex hoc aduertāmus neminem sine tentatione vitam hanc transigere, dicente Apostolo: Omnes qui piē volūt viuere in Christo Iesu persecutionem patientur, Attamen diligentibus deū omnia cooperantur in bonum. Vndē & per Raphaelē archangelum ad Thobiam dicitur: Quia acceptus eras deo, necesse erat vt tentatio probaret te. ¶ Itaq; dispensante domino aduersitates huius mūdi quasi procellæ graues nauigatibus fidelibus suscitantur, non vt his obruti pereant, non vt per impatientiam contra deum mur-

Apoc. 2.

*Tentatio
piis.*

*2. Tim. 2.
Rom. 8.*

*Tob. 12.
Cur bonis
tentantur*

mur.

murmurent, vel ut animo facti pusillo desperent, sed ut angustiis pressi dominum fiducialiter inuocantes, ad ipsius opem refugiāt exemplo pij regis, qui circumseptus angustiis ad dominum supplex ait: Quum ignoremus quid agere debeamus, hoc solū habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Et ut scias quanta dominum debeas inuocare fiducia, audi ipsum tibi dicentem: Et rursus de inuocāte se: Quoniam, inquit in me sperauit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Clamauit ad me & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum.

Beda.

¶ Non ergo obliuiscitur orationem pauperum, qui eos adorandum hortatur, nec auertit faciem suam à sperantibus in se, quin potiùs & certantes cum hostibus ut vincant adiuuat, & victores in æternum coronat. Vndè hīc quoque aperte dictum est, quia vidit eos laborantes in remigando, qui & si ad horā differre videatur auxilium tribulatis impendere, nihilominus eos ne in tribulatione deficiant, suę respectu pietatis corroborat, & aliquando etiam manifesto adiutori victis aduersitatibus, quasi calcatis sedatisq; fluctuum voluminus, liberat, sicut hīc quoque subsequenter insinuat, quum dicitur:

¶ Circa secundum pricipale dicitur:

Beda.

*Vigilie
noctis.*

Et circa quartam vigiliam noctis, venit ad eos ambulans supra mare, & volebat præterire eos.

¶ Hīc ponitur periclitantibus accedente Christo consolatio, vbi seriatim quinque describuntur. Primū, periclitantium liberationis tempus & modus. Secundum, est discipulorum de Christo sensus erroneus, ibi: At illi ut viderunt. Tertium est errore trepidantibus data fiducia, ibi: Et statim loquutus est eis. Quartum, ventorum cessatio à Christi præsentia, ibi: Et ascendit ad illos: Quintum est, discipulorum stupor ex ignorautia, ibi: Et plus magis.

¶ Circa primum dicitur: Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare. Stationes & vigilię miles in interna horarum spatia diuiduntur. Quando ergo dixit quarta vigilia noctis venisse ad eos dominū, ostendit tota nocte periclitatos, & nisi extremo noctis tempore eis auxilium

auxilium præbitum, Laborabant ergo toto noctis opacæ tempore, sed diluculo appropinquante, & lucifero solis di ei que exortum pomittente venit dominus, & superambulans tumida freti terga comprimit ex quo patet liberationis discipulorum tempus. vbi Theophilaçt.

¶ Permisit dominus periclitari discipulos vt fierent patientes: Vndè & non statim in eis astitit, sed per totam noctem periclitari permisit, vt doceret eos patienter expectare, & non mox à principio in tribulationibus sperare subsidium.

¶ Itaque tota nocte dimittit eos fluctuari, erigens cor eorum post timorem, in maius sui desyderium eos mittens, & in sui continuam memoriam. Et propter hoc non confestim eis astitit. Simul nos erudiens non citò solutionem inquirere aduenientium malorum, sed ferre ea quæ contingunt viriliter. Veniet enim prouiso tempore quodam modo super mare ambulans & reprimens spumantis freti furorē, quando auxiliij sui sui præsentia sopitis tentationū periculis, plenam libertatis fiduciam suæ protectionis attribuat. Ecce liberationis modus. Sequitur:

¶ Et volebat præterire eos. Vbi Augustinus: Quomodo autem hoc intelligere potuerunt, nisi quia in diuersum ibat, volens eos tanquam alienos præterire, à quibus ita non agnoscebatur, vt phâtasma putaretur, Sed quomodo volebat eos præterire, tâquã alienos, ad quos de periculo naufragij liberandos aduenerat, nisi vt ad horam turbati & paue'tes, sed cõtinuè liberati, ampliùs ereptionis suę miraculum stuperent, ac maiores ereptori suo gratias referrent? Quia & in tempestatibus passionū quæ pro constantia fidei à perfidis ingeruntur, talis nonnunquã prouiso diuinit' ostenditur. Sepe enim fideles in tribulatione positos super na pietas ita deseruisse visa est, vt quasi laborantes in mari discipulos præterire Iesus voluisse putaretur. Vndè est & illud in Psalmista ecclesiæ in martyrij certamine defudantis: Quare me repulisti & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus? Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici. Dicunt inimici: Vbi est deus eorum? quasi fessis naufragium minitantes.

¶ Semper enim (vt inquit Chrysostomus) hoc dominus facit, quum soluturs sit mala, vt aliqua difficilia & terribilia

Chrysof.

de con. eu.

Beda.

bilia inducat. Quia enim non est longo tempore tentari, quum breui finiendi sunt agones iustorum, volens eos amplius lucrari, auget eorum certamina. Sequitur:

At illi vt viderunt eum ambulantem super mare, putauerunt phantasma esse & exclamauerunt, Omnes enim eum viderunt, & conturbati sunt.

¶ Hic notatur discipulorum de Christo sensus erroneus. Putauerunt, inquit, phantasma siue spectrum esse quod videbant. Vbi Beda: Adhuc hæretici putant phantasma fuisse dominum, nec veram assumpsisse carnem de virgine. Denique Theodorus Pharanitanus, quondam Episcopus ita scripsit, corporale pondus non habuisse secundum carnem dominum, sed absque corpore & pondere super mare deambulasse. At contrà fides catholica & pondus secundum carnem habere eum prædicat, & onus corporeum, & cum

*Corporale
pondus
Christum
habuisse.*

*Rupert.
Errorum
cōfutatio.*

Mat. 14.

pondere atque onere corporali super aquas non infusis incedere podibus. Nam Dionisius egregius inter ecclesiastici cos scriptores in opusculo de diuinis nominibus, hoc modo loquitur. Ignoramus enim qualiter non infusis pedibus corporale pondus habentibus & materiale onus, deambulabat in humidam & instabilem substantiam. Sed argumento nimis infirmo nituntur, qui dominum nostrum non verum & solidum sed phantasticum corpus habuisse dixerunt quia sup aquas ambulauit, vtique tam imperiti quàm impij, tam hebetes quàm audaces. Nam eiusdem autoritatis veritas. Petrum refert ibidem super easdem aquas ambulasse, & non antè cœpisse mergi, quem timeret videns ventum validum venientem, fortassis in signum futurę negationis, quia dicturus erat flante mago, diaboli vento in prætorio Iudæorum: Non noui hominem. Cōsequitur ergo, vt Petrum quoque verum fuisse hominem, verumque corpus habuisse denegent, quia & ipse super easdem ambulauit. Sed Petrum verum fuisse hominem, imò purum hominem, hoc est, solummodo hominem, non etiam Deum fuisse, negare non poterunt. Pudeat hostes veritatis, & negatores verę humanitatis Christi & obmutescant, non valentes vno eodẽque pro facto de Christo & Petro contraria rationabiliter prædicare, scilicet, vnum ambulantẽ super aquas verum & purum hominem extitisse, alium au
tem

tem quoniam idem fecisset, verum hominem non esse, verum corpus non habuisse.

¶ Putauerunt, inquit, phantasma esse & exclamauerunt. Confusus clamor & incerta vox magni timoris indicium est *Chrysoſt.* Christus autem nos prius se reuelauit discipulis, donec clamauerunt. Verum quanto plus intendebatur timor, tanto magis lætati sunt tandem in eius præsentia.

Vndè sequitur:

Et statim loquutus est cum eis, & dixit eis: confidite, ego sum, nolite timere. Et ascendit ad illos in nauem, & cessauit ventus.

¶ Hic notatur tertium, scilicet ventorum cessatio à Christi præsentia. Vbi primùm discipulis errore trepidantibus datur fiducia. Statim, inquit, loquutus est eis. Porro discipulis statim voce quã per nocturnas illas tenebras agnouerunt, & timor solutus est. Itaque prima trepidantium & periclitantium subuētio, est incussum cordibus expellere timorē. Secunda, tempestatum furias suæ præsentie virtute cōpescere. Nec mirandum si ascēdente in nauiculam domino vētus cessauit. In quocunque enim corde deus per gratiã sui adest amoris, mox vniuersa vitiorum & aduersantis mundi siue spirituum malignorum bella compeſsa quiescunt.

¶ Sanè ad huius tempeſtatis & depulſionis eius similitudinem circa mundi finem cōtinget ecclesiã. Vndè Hilarius: Veniens Christus in fine inueniet ecclesiã fessam antichristi spiritu, & totius seculi motibus circūactam. Et quia de antichristi consuetudine ad omnem tentationem nouitatem solliciti erunt, etiam ad domini aduentum expauescent, falsas rerum imagines metuentes. Sed bonus dominus timorem depellet dicens, ego sum, & aduentus sui fide metum naufragij imminentis repellet. Cæterum in Apostolo Petro qui (vt est apud Matthæum) vt ad Christum veniret super vndas ambulãs timuit, & timendo cœpit mergi ecclesiã, & duplex in ea genus significandum fuit, videlicet firmi, in hoc quod super aquas ambulauit, & infirmi, in hoc quod dubitauit. Nam & vnicuique sua cupiditas tēpeſtas est. Amas Deum, ambulas super mare, sub pedibus tuis est seculi tumor. Amas seculum, absorbet te. Sed cum fluctuat cupiditate cor tuum vt vincas tuam cupiditatem, inuoca Christi diuinitatem.

Beda.

Ecclesiã fessã.

August. de ver. do.

¶ Cir.

¶ Circa quartum, quod est discipulorum stupor ex ignorantia, subditur.

Et plus magis intra se stupebant. Non enim intellexerant de panibus, Erat enim cor eorum obcæcatum.

Theoph.

¶ Grande quidem miraculum est, quod ambulat dominus super mare, sed tempestas & venti contrarietas apposita sunt propter maius miraculū. Apostoli enim ex miraculo quinque panum non intelligentes Christi potentiam, nunc ex maius miraculo plenius cognouerunt. Stupebant quidem carnales adhuc discipuli virtutum magnitudinem, necdū tamen in eo veritatem diuinæ maiestatis cognoscere valebant. Erat enim cor eorum obcæcatum. Hoc illis non semel accidit. Vnde apud Lucam quodam loco de ipsis dicitur: Et ipsi nihil horum (quæ nimirum eis Christus planè denunciauerat) intellexerunt. Et rursus alio loco: Oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent. Et apud

Luc. 18.

Luc. 24.

Matt. 15.

Fides à deo datur

Ephes. 2.

Matthæum: Adhuc & vos sine intellectu estis? Quum ergo etiam in ipsis Apostolis post tot & tanta visa miracula audiamus adhuc obcæcatum remansisse cor, discamus donū fidei diuinæ gratiæ tribuere nō visioni miraculorum. Hinc bene de fide per Apostolū dicitur: Donum Dei est, ne quis gloriatur.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et cum transfretassent, venerunt in terram Genezareth, & applicuerunt. Quinque egressi essent de nauī continuo cognouerunt eum. Et percurrentes vniuersam regionem illam, cæperunt in grabatis eos qui se malè habebant circumferre vbi audiebant eum esse.

¶ Hic describitur virtutis Christi super infirmos ostensio. Vbi duo notantur. Vnum est, Gerazænorum ad credendum animus promptus. Alterum, promptæ credulitatis ingens fructus, ibi: Et quocumque introibat.

¶ Circa primum aduerte, quod post quàm Euāgelista enarrauit periculum quod discipuli nauigando pertulerant, & quemadmodum fuerant liberati, nunc ostendit quod nauigando peruenerint, dicens: Et quum transfretassent, peruenerunt in terram Genezareth, non quidem fortuitò sed prouisò, eo moderante qui incolarū regionis illius corda cerne-

cerneret ad credendū in ipsum esse parata, ipse enim sciebat quid esset in homine. Quum ergo essent egressi de nau(i) nimirum dominus & discipuli eius) continuò Gerazeni cognouerunt eum. Cognouerunt autē eum rumore non facie, vel certè pro signorum magnitudine quę patrabat in populis vultu plurimis notus erat.

Ioan. 2.
Hierō.

¶ Et vide quanta sit fides hominum terrę Genezareth vt non presentium tantū salutem cōtenti sunt, sed mittunt ad alias per circuitum ciuitates, quò omnes currāt ad medicum.

Geraze-
norū fi-
des.

¶ Et percurrentes vniuersam regionem illam, cōperūt in grabatis eos qui se malè habebant circumferre, vbi audiebant eum esse. Non enim in vno aliquo loco manebat, sed vt beatus Petrus in Actibus Apostolorū testatur, ipse pertransiuit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo. Vbi etiam est aduertendum, quia non ad domos inuitabant eum vt curaret quomodo plerique iam antea fecerūt, sed magis ipsi malè habentes adferebātur ad ipsum. ¶ Circa secundum, quod est promptę credulitatis ingens fructus, subditur:

Act. 10.

Et quocunq; introibat in vicos, vel in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel simbriam vestimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, salui fiebant.

¶ Simile aliquid & de Petro legimus: In plateis enim ponebantur infirmi in lectulis, vt veniente Petro saltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis. In hoc tamen differunt miracula Christi à miraculis beati Petri, vel cuiuscunq; alterius sancti dei, quòd Christus ea peregit virtute propria, illi autem virtute aliena, videlicet Christi. Sed quorū deprecabantur eum, vt ad consequutionem sanitatis liceret eis vestimenti eius simbriam tangere, nisi quia fama nunciantē etiam ad eos peruenerat, mulierem profluuio sanguinis laborantem tactu eiusdem simbrię vestimenti eius fuisse sanatam? Illa enim dixerat intra se: Si tetigero simbriam vestimenti eius tantū, salua ero. Et quotquot, inquit, tangebant eum, salui fiebant, quanuis nō carnem, sed vestimentū Iesu tangerent, non tamen vestis ipsa, sed ipse

Act. 5.

Christi
miracula
vt à ceteris
differe-
runt.

Matt. 9.

Christus

FERIA SEXTA

Christus mediante tactu suæ vestis sanitatem donabat.

*vestimē.
tū christi
philip. 2.
Gene. 37*

¶ Mysticè vestimentum Christi, humanitas sua est, quam quodammodo suæ superinduit diuinitati. Vndè per Apo- stolum dicitur: Et habitu inuentus vt homo. Hanc olim præsignabat illa tunica Ioseph talaris & polymita, qualem nullus suorum fratrum habuit, & hædi sanguine tincta, quam sancta ecclesia per sacerdotale ministerium iugiter offert conspectui paternæ maiestatis. Acti & ipsa dicat: Hæc inuenimus, nimirum per fidei cognitionem, vide si tunica filij tui sit, an nō. At ille, tunica filij mei est inquit, & addit: Fera pessima deuorauit filium meum. Et vtique fera pessi- ma Iudaica synagoga extitit, quæ Christum interficiēs hu- manitatis suæ tunicam sanguine hædi, id est, suo ipsius san- guine qui pro nobis peccatum, id est, hostia pro peccato fa- ctus est intinxit.

*Fimbria
christi
myst.*

¶ Fimbria verò quum sit extremitas in vestimento, passio est filij dei in carne, vbi illud humanitatis suæ vestimētū tā quā in termino cōsummatū est ipso clamante: Cōsumma- tum est. Hanc fimbriam qui duplex in fide tetigerit, & ipse saluus fiet. Tāgitur enim fide credēdo, tāgitur piè meditan- do, tangitur Deum patrem per eam deprecando, tangitur amando, tangitur cōpatiēdo, & ea sentiēdo quæ sunt in Christo Iesu, dicente Apostolo: Hoc enim sentite quod & in Christo Iesu. Nec aliud vllum contra peccatum quasi le- thalem morbum efficacius est remedium, quàm eo quo di- ctum est modo hoc domini tangere vestimentum.

Philip. 2.

FERIA SECUNDA POST
INVOCAVIT.

Matt. 25

Qum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes an- geli eius cum eo.

¶ In hac sancti Euāgelij lectione quatuor descri- buntur. Primū est, Gloriosa Christi iudicātis apparitio. Secū- dum est, cunctorum hominum coram illo collectio, ibi. Et congregabuntur ante eum. Tertium est, electorum cōmen- datio desyderabilis, ibi: Tūc dicet rex his qui à dextris ei⁹ erunt. Quartum est, reproborum reiectio formidabilis, ibi: Tunc dicet & his qui à sinistris eius erunt.

¶ Circa primū primò describitur iudicis christi humanitas gloriosa. Deinde comitātiū angelorū vniuersitas copiosa.

¶ Cir-

¶ Circa primum dicit: Quum venerit filius hominis in maiestate sua, & cetera quę sequuntur, quę quidem loquurus est iam proximus passioni. Vnde Hiero. Post biduum pascha facturus, & tradendus cruci, & illudendus ab hominibus, recte promittit gloriã triumphantis, vt secutura scandala pollicitationis premio cõpensaret. Vbi aduertendum est, quòd is qui in maiestate cernendus est, filius hominis sit. In forma enim humana videbunt eum impij, videbunt & ad dexteram positi. In iudicio enim apparebit in forma quam à nobis accepit, sed postea futurum est vt videatur in forma dei. Vbi illorũ error confutatur, qui dicunt Christum dominum nostrum post quã in cœlum conscendit, non eadem in quã assumpsit forma serui manere, nõ attendentes testimoniũ angelorum qui iam in cœlos assumpto Apostolis dixerũt. Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntẽ in cœlum. Quum autẽ dicit, in maiestate sua, maiestatem appellat diuinitatem in qua æqualis est patri & spiritali sancto. Nam diuinitatis suę potẽtia quam habet cum patre communem genus humanum iudicabit, benemeritis præmia, impijs & peccatoribus digna rependens supplicia, secundũ quam diuinitatem (vt iam dictum est) nunquam eum reprobi videbunt, iuxta quod scriptum est: Tol latur impius ne videat gloriam Dei.

¶ Itaque (vt dicit August. in ea forma iudicabit in qua iudicatus est. Sedebit iudex, qui sub iudice stetit vt reus. Damnabit verẽ reos, qui factus est falsò reus. Et meritò quidem in humana forma iudicabit plures obcausas. Primò, ad cõfutationem & cõfusionem iudæorum, qui blasphemantes eũ dixerunt: Nos scimus, quia hic homo peccator est. His inquam in ea forma in qua ipsum blasphemauerũt & crucifixerunt iudicaturus apparebit, vt suam vel serò agnoscant falsitatem. Videbit quidẽ eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ, Gentiles scilicet, qui pro Deo idola colentes fidem eius recipere noluerunt, ampliùs autẽ iudæis qui hunc cœlitus ad eos missum crucifixerunt, falsò Christiani præ ceteris omnibus deplangent ampliùs, quòd hũc Deum esse scientes impiẽ viuendo cõtempserunt. Tunc incipient dicere montibus & petris, cadite super nos, & abscondite nos

d

à facie

August.
In. 10an.
Forma
Christi
iudicatis.

Act. 1.

Esa. 26.

cur in
forma hu
mana iu
dicabit.
10an. 9.

Apoca. 1.

Apoca. 5

à facie sedentis super thronum, & ab ira agni, quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, & quis poterit stare?

¶ Secundò, apparebit in forma humanitatis ad maiorem omnium superbiorum & reprobiorum pœnam, qui videbunt se non ab angelica celsitudine, sed ab homine iudicari.

¶ Tertio, ad gloriam electorum, quibus magna erit gloria & ineffabilis causa lætitiæ, quòd sui generis naturam in Christo tantæ maiestatis honore videbunt exaltatam. Tunc sanè beati quorum oculi regem in decore suo videbunt.

Luc. 21.

¶ Quòd autem in humanitate glorificata veniet, non solum hoc loco, sed & apud Lucam asseritur, ubi dicitur: Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate. In nube veniet, sicut à nube susceptus ab oculis discipulorum in cœlum ascendit, nò quasi nobis indigeret obsequio, sed ut per hoc ostendatur etiam ipsa mundi elementa authorem dominumque suum agnoscere, & agnitum suo ministerio venerari. Sanè primam suam apparitionem profecutus est cum nostra infirmitate & humilitate, secundam celebrabit in propria potestate & maiestate. Undè Grego. In potestate & maiestate visuri sunt, quem in humilitate positum audire noluerunt, ut virtutem eius tantò tunc districtius sentiât, quantò nunc ceruicem cordis ad eius patientiam non inclinant.

Act. 1.

Cur cum potestate venturus

¶ Proinde quoniam magnos venit iudicare (nempe reges & tyrânos, quin & ipsos principes & potestates, ipsos mundi rectores tenebrarum harum) patet est ut cum magna veniat potestate. Et quia in primo aduentu propter suam humilitatem contemptus fuerat à superbis, necesse est ut iudicaturus veniat cum maiestate, ut contemni non possit. Tanta autem cum maiestate venturus est, ut cœlū pariter & elementa concutiat, ut à voce virtutis suæ resurgant mortui, suisque cōpellantur adesse tribunalibus iudicandi.

¶ Secundum, id est, comitantium angelorum vniuersitas cōpiosa designatur, quum dicitur:

Et omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis sue.

Cur omnes angeli cum eo.

¶ Si quæras quid causæ est, quòd veniet stipatus innumerabilium exercitibus angelorum? Respondetur hoc fore

conuenient. Primò, propter iudicis honorem, & ad ostendendam eius auctoritatem. Nam sine potestate, iudicis auctoritas nulla est. Secundò, propter impiorum accusacionem. Angeli enim in iudicio illorum erunt accusatores, quibus ad ministerium & custodiam fuerint deputati, si videlicet eorum instinctus & monita contemnerent, vt salui fierent non acquieuerunt. De quibus id quod scriptum est rectè potest intelligi: Reuelabūt cœli iniquitatē eius. Cœli, id est, angeli. Tertio, propter iudicij executionem. Siquidem ministerio sanctorū angelorū peracto iudicio detrussis ad inferna vnà cum dæmonibus reprobis vniuersis electi per angelos in cœlum assumētur, iuxta quod de anima beati pauperis scriptū est: Factū est vt moreretur & mēdicus, & portaretur ab angelis in sinū Abrahæ. Vndè Chrysostomus. Omnes angeli cum Christo erūt testātes, ipsi qualiter administrauerūt missi à domino propter hominum salutem. Qui nunc eos non suscipiunt tanquā à patre missos, tūc in iudicio patientur eos aduersarios vt iudicis executores.

Luc. 16.

¶ Tunc, inquit, sedebit super sedem maiestatis suæ. Vndè scriptum est: Thronus eius sicut sol in conspectu meo. Et rursum: Thronus tuus deus in seculū seculi. Thronus iste regnantis atque iudicantis significat maiestatem, omnibus tūc & angelis & hominibus & dæmonibus conspicuā. Diuina etenim fiet virtute, vt omnes tam reprobis quam electi tam de longinquo eum & videant & audiant, quā de propinquo. Quantus tunc reprobis pudor, quantus pavor, quantus horror? Ait Greg. Horum pauorem quis explicet quum contigerit miseris culpas suas & intra se cernere, & ante se iustum iudicem videre?

*Thronus
Christi.*

¶ Tūc apparebit signum filij hominis. Vndè canit ecclesia: Hoc signū crucis erit in cœlo quū dominus ad iudicandū venerit. Ait Hiero. Crux Christi pugnabit contra te, cicatrici eius cōtra te loquētur, & elauī conquerentur cōtra te.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et congregabuntur ante eum omnes gentes.

¶ Hic notatur cunctorum hominum discernenda collectio. Vbi per ordinem tria designantur. Primum est ipsa omnium hominum vniuersalis congregatio. Secundum, congregatorum nota ada discretio, ibi: Et separabit eos ab

d ij inuicem

FERIA SECVNDA.

Inuicem. Tertium est, discretorum pro meritis situatio, ibi:
Et statuet oves quidem à dextris.

Angelorū
ministe-
rium in
iudicio.

Matth. 24

Mat. 14.

¶ Circa primum dicitur: Et congregabuntur ante eum omnes gentes, videlicet à primo Adam vsque ad eum qui vltimus in fine mundi nasciturus est, siue qui iam tunc defuncti fuerint, siue qui tunc viui in corpore sunt reperiendi. Congregabuntur autem electi sanctorū ministerio angelorum. Vndè alio loco huius Euangelij per saluatorē dicitur: Et mittet filius hominis angelos suos cū tuba & voce magna: & cōgregabunt electos à quatuor vētis, à summis cœlorum vsque ad terminos eorum. Eorundem ministerio angelorum perpetuo diuortio separabūtur reprobī ab electis, dicēte rursus domino: In tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad cōburendum, triticum autem congregate in horreum meum. Quam similitudinem hoc qui sequitur modo ipse exponere dignatus est. Ager, est mundus. Zizania filij sunt nequam. Messis verò, consummatio seculi est. Messores autem, sunt angeli. Itaque sic erit in cōsummatione seculi. Exhibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminū ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Et in hoc designatur secundum, id est, cōgregatorum notanda discretio. Vndè subditur in litera.

Et separabit eos ab inuicem sicut pastor segregat oves ab hœdis.

separatio
nouissi-
ma.

Hic vt
malis cum
bonis.

¶ Sicut, inquit, pastor secernit pecus à pecore, ita dominus noster qui verus est pastor quem oves suæ agnoscūt atque sequūtur, separabit in die iudicij bonos à malis, quomodo separatur zizania à tritico à spinis rosa, & granum à palea. Nunc ecclesiæ sœgna & bonos colligit pisces & malos: quum autem impleta & ad littus educta fuerit, boni reseruandi eligentur, mali verò foras mittentur, scilicet in tenebras exteriores, in tenebras sempiternas, vbi est fletus & stridor dentium, vbi luctus sine consolatione, vbi desperatio sine fine. Separabuntur inquam diuortio sempiterno & interstitium grande chaos magnum inter vtrosque firmabitur, vt si qui electorū vellent ad dānatos transire non possent, neque à dānatis ad beatos trāsire. Sanè in hac

vita

vita mixti sunt cum piis impij, ac si lupi cū ouibus, & dele.
 & at eos ouium carnes & membra depascere. Verū post
 illam separationem nouissimam, non habebunt in quos
 grassentur, sed velut lupi famelici simul inclusi suo seipos
 furorē lacerantes rabiem propriam manducabunt.

¶ Sanè oues dicti sunt, qui saluātur propter simplicitatē &
 innocentiam, & propter māsuētudinem quam ab eo didi-
 cerunt qui dicit: Discite à me quia mitis sum, & quia verè
 possunt dicere: Propter te mortificamur tota die, & assimilati
 sumus sicut oues occisionis, vti Christū imitati qui & quasi
 ouis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tonde-
 te se obmutuit. Quinetiā oues hos vocat, quia multus est
 ouium fructus, & à lana, & à lacte, & à fortibus. Porro de
 suis ouibus quid dominus dicat aduerte: Qui manet, in-
 quit, in me, & ego in eo, hic fert fructum multum. Repro-
 bos autem hœdorum nomine designat, vt eorum ostēdat
 infructuositatem, nullus enim fit ab hœdis fructus. Hœd⁹
 proinde lasciuum est animal, & semper ad libidinem fer-
 uens, vt hœdorum nomine reprobi meritò designentur.

*Electiur
 oues dicti-
 tur.*

Rom. 8.

Esai 53.

*Ioan 15.
 chrysof.*

¶ Circa tertium, quod est, ab inuicem discretorum cōgrua
 pro meritis collocatio, subditur in litera:

Et statuet oues quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris.

¶ Rectè ad dexteram electi, & reprobi ad sinistram collo-
 cantur, Vtraque enim manu benedictionem largitur, qui
 implet omne animal benedictione. Porro benedictio do-
 mini diuites facit. Sunt autem diuitiæ exteriores & carna-
 les, & sunt diuitiæ interiores & spirituales. Illæ sunt quasi
 benedictio à sinistra, istæ verò, à dextera. De vtrisque scri-
 ptum est: Longitudo dierum in dextera illius, id est, vita æ-
 terna, & in sinistra illius diuitiæ videlicet mundi huius, &
 gloria. Quoniā ergo reprobi in hac vita benedictionē ef-
 flagitāt à sinistra electi verò à dextera idcirco rectè illi à
 sinistris, isti verò à dextris in nouissimi examine iudicij cō-
 stituētur. Benedictionē à sinistra fuerat cōsequutus, cui in
 inferno ardenti dicitur: Recordare fili, quia recepisti bona
 in vita tua. Quin & illi qui serò pœnitētes dicunt in infer-
 no, Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia

Prou. 10.

Benedi-

ctio domi-

ni duplex

Prou. 3.

Luca. 16.

sapient. 5

d iij quid

quid contulit nobis? Transferunt omnia velut vmbra. Piscetes ad hanc sinistram, inanem terunt operam, & capiunt nihil.

Gene 49 ¶ Patriarcha Iacob interpellatus à Ioseph filio suo vt filiis suis Manasse, videlicet maiori à dextris cōstituto & Ephraim minori à sinistris, prius quàm ipse moreretur benediceret, cancellatis brachiis maiori sinistra, minori dextera benedixit. Sic enim plerunque contingit vt hi quos mundus commendat, à sinistra tantùm benedicantur, & quos expuldit, à dextera, vt sint nouissimi primi, & primi nouissimi. Et hæc est benedictio Ephraim minoris scilicet & ad sinistram collocati, cui tamē per manuum cancellationem (vt dictum est) benedictio potior ē dextera celsit. Humilibus enim dat gratiam, qui superbis resistit.

A dextris vel à sinistris stare.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Tūc dicit rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.

¶ Hic ponitur electorū inuitatio desyderabilis. Vbi tria tanguntur Primum est, electorū ad regnum optanda vocatio. Secundum, optandæ vocationis meritum & ratio, ibi: Esuriui enim. Tertium est, de se nil præsumentium miræ humilitatis submissio, ibi: Tunc respondebunt ei iusti.

Christus rex in 11. dicando. Luca. 19.

¶ Circa primum dicitur: Tunc dicit rex his qui à dextris eius erunt. Rex illic Christus iure dicitur, quia authoritate regia qua ipse solus exaltabitur in illa die proferet iudicij sententiam. Nam tunc non vacabit Pilato sciscitari, rex es tu? Tunc implebitur quod prius in parabola dixerat de homine quodam nobili qui abiit in regionem longinquā accipere sibi regnum & reuerti.

¶ Hic vocatis seruis suis tradidit illis pecuniā suam, vt in ea negotiarentur donec ipse rediret.

¶ Porro ciues ipsius qui eum oderant, miserūt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

¶ Et factū est vt rediret accepto regno, & iussit vocari seruos quibus dedit pecuniam, vt vnumquenque eorum pro meritis & laudaret & remuneraret dicens: Euge serue bone, quia in modico fuiti fidelis, eris potestatem habens supra decem ciuitates.

¶ Et

¶ Et hoc est quod eodē sensu, licet aliis verbis dicitur: Possidete paratum vobis regnum.

¶ Dicit, inquit, rex his qui à dextris eius erunt, nempe suis ouibus, dignis qui ad dexteram collocentur: Venite ad me, in quem non visum credidistis, quem piè quæstistis, in quē sperastis pro cuius fide & quæ difficilia erant fecistis, & quæ dura fuerunt, tolerastis. Venite ergo me, à labore ad requiem, ab ignominia ad gloriam, à morte ad vitam, ab inopia ab regni diuitias sempiternas.

¶ Vbi aduertendum est, Christum nos clementer ad tria inuitare. Nam primò inuitat ad gratiæ perceptionem dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos nempe per gratiam, quæ reficit deficientem, & sanat vitis (quasi quibusdam morbis) laborantem.

*Christus
ad tria in-
uitat.
Mat. 11.*

¶ Secundò inuitat ad acceptæ gratiæ augmentationē, vbi clamans dicit: Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Et quidē hęc sitim in cordis palato prouocat gratia. Siquidem gratia quoadusque fuerit consummata per gloriam, vltioris gratiæ semper facit sitibundum. Qui enim dulcedinem illis aquæ viuētis expertus est, magis hanc magisque desyderat. Veniat, inquit, ad me, & dabo ei aquam viuam, quæ fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Ego (inquit rursus) dabo de fonte aquæ viuæ gratis.

Ioan. 7.

¶ Tertio inuitat ad gratiæ consummationem, quum hęc dicit: Venite benedicti patris mei, percipite paratū vobis regnū. Hinc & in Apocalypsi dicitur: Et spiritus & sponsa dicūt Veni. Et quid eum facere deceat qui interiorius hanc inuitationem percipit, mox subsequutus est endit, dicens: Et qui audit dicat: Veni: & qui sitit veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.

Apo. vii.

¶ Venite, inquit, benedicti patris mei, qui (vt ait Apostolus) benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi cōstitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Benedicti patris mei, inquit. Ecce commendatio desyderabilis à deo, qui neminem nisi dignum cōmendant. Magnus laudator, & vehementer ambienda laudatio. Tunc enim laus erit vnicuique à deo.

Ephes. 1.

*Commenda-
tio desy-
derabili.*

¶ Possidete regnum. Non dixit accipite, sed possidete, *1. Cor. 4.*
d iij *Chry.* siue

sive hereditate, sicut familiaria bona, sicut paterna, sicut vestra, vobis antiquitus destinata. Paratum, inquit, vobis regnum à constitutione mundi. Sed (vt ait Hieronymus) hæc iuxta præscientiam dei accipienda sunt, apud quem futura iam facta sunt.

¶ Pro quibus autem meritis sancti cœlestis regni bona accipiant, manifestat quum subdit:

Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi biberere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.

*Cur sola
charitatis
opera me-
morat.*

¶ Hic designatur Secundum, id est, optandę vocationis meritum & ratio. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: & cætera que sequuntur. Vbi notandum est, quod non virtutes maximas sed sola dilectionis opera quæ actiue vitę necessaria sunt dominus in iudicio commemorat, vt liquidò ostendat quia charitatis præcepta seruantibus debentur regna cœlorum, sine qua charitate nulla virtus, nullum opus bonum deo placere potest.

*Opera pie-
tatis spiri-
tualia.*

¶ Mysticè autem qui esurientem & sitientem iustitiam pane verbi reficit, vel potu sapientiæ refrigerat, & qui velp heresim, vel peccatum errantem in domum sanctę matris ecclesię recipit, & qui infirmum in fide assumit, veræ dilectionis iura obseruat. Et hæc opera misericordiæ spiritualia per illa corporalia intelliguntur, ad que in scriptura diuina congruis exemplis fideles inducuntur. Verbi gratia, vt ea breuiter percurramus. Esuriui, & dedistis mihi manducare: Ergo frange esurienti panem tuum. Sitiui, & dedistis mihi potum. Ergo & si vel inimicus tuus sitit, potum da illi. Hospes erā, & collegistis me. Ergo estote hospitales inuicem sine murmuratione. Nudus, & cooperuistis me. Ergo quum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Infirmus eram, & visitastis ad me. Non ergo te pigeat infirmos visitare. In carcere erā, & venistis ad me. Ergo & incarceratis opem impende, exēplo illius beati Aethiopsis nomine Abdemelech qui Ieremiam prophetā in carcere visitauit, & quoad licuit adiuuit, quę propter hoc dominus de imminente exitio ciuitatis liberauit dicens: Erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciā.

Iero. 39.

*Esai. 58.
Rom. 12.
1. Pet. 4.
Esai. 58.*

¶ Sed

¶ Sed miram sanctorum humilitatem aduerte.

Sequitur enim:

*Tunc respondebunt ei iusti dicentes: Domine, quando te vidimus esuri-
entem, & paupimus te: sitientem, & dedimus tibi potum? quando
autem te vidimus hospitem, & collegimus te, aut nudum & cooperi-
mus te, aut quando vidimus infirmum aut in carcere, & venimus ad
te?*

¶ Hic ponitur tertium, id est, electorum de se nihil presu-
mentium miræ humilitatis submissio. Tāta nempe gloria
se reputantes indignos: Domine, inquit, quando te vidi-
mus esuriētem, & paupimus te? Vbi Chrysostomus. O san-
ctorum humilitas, quæ nec post mortem deficiēs. Homo
malus etiam falsis & indebitis honoribus delectatur, vir
autem bonus laudem etiam ipso dignam refugit. Porro ea
dem quæ olim fuerat in sanctis, humilitas etiam post hęc
viram in eis erit. Vbi Rabanus: Hoc quidem dicturi sunt
sancti non diffidentes de verbis domini, sed admirantes
& stupentes de tantæ maiestatis dignatione & clementia,
& quia parum eis videbitur bonum quod fecerant, iuxta
quod ait Apostolus: Nō sunt condignæ passionēs huius tē-
poris ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Sequitur:

*Et respondens rex dicit illis: Amen dico vobis, quandiu fecistis
vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.*

¶ Quanto gaudio exultant sancti, quando in cōspectu om-
nium angelorum quod fecerunt hominibus fatetur domi-
nus se accepisse. Et vide mirabilem dei bonitatem, quia
minimos vocat fratres suos, & quod eis sit acceptat ac si i-
pli factum esset.

¶ Sed dicat forsan aliquis: Si fratres sui sunt, quare eos mi-
nimos vocat? Nimirum quia sunt humiles, quia pauperes
quia abiecti. Non autem per istos solummodo monachos
intelligit, qui ad montes secesserunt, sed vnumquemque fi-
delem etiam si fuerit secularis & fuerit esuriēs, aut aliquid
huiusmodi, vult misericordiæ procuratione potiri. Fratrem
enim baptisma facit, & communicatio mysteriorum. Vbi
Hieronymus: Libera quidem nobis erat intelligētia, quod
in omni paupere Christus esuriens pasceretur, sitiens po-
taretur

Mira hu-
militas
saluando-
rum.

Rom. 8.

Chrysof.

Quare mi-
nimi.

Chryf.

FERIA SECUNDA

Christi fratres minimos qui taretur, & sic de aliis, sed ex hoc quod sequitur: Quoad fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis: nō mihi videtur generaliter dixisse de pauperibus, sed de his qui pauperes spiritu sunt, ad quos extendens manum dixerat: Fratres mei sunt, qui faciunt voluntatem patris mei.

Mat. 12.

¶ Non autem est putandum electos solū fore commendandos pro memoratis operibus misericordiæ, sed & pro aliis virtutum operibus. Sed certas ob causas de operibus misericordiæ facit mentionem.

Cur opera misericordie memorat.

¶ Primò videlicet, propter impletionem pollicitationis diuinæ, qua misericordibus misericordiam repromisit, dicens: Beati misericordes, quoniā ipsi misericordiam consequentur. Secundò, vt per hoc ostendatur, quod quicumque in diuino iudicio saluabitur, magis ex dei misericordia, quā ex suis meritis sit saluandus.

Mat. 5.

¶ Tertio, propter approbationem melioris operationis. Si enim opera facilia, & ad quæ plerisque inducit natura vsque ad eò commēdantur, & tam sublimi præmio compensantur: quātō magis ea opera bona quæ ardua & factu difficilia sunt ingenti præmio veniunt remuneranda?

¶ Porro quod ait, quādiu fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis, potest quidem generaliter de omni paupere intelligi, quod videlicet elemosyna quicumque egeno propter Christum impensa ab ipso suscipiatur. Verū quā dominus notanter & quasi demonstrans dicit, vni de minimis istis ostendit non generaliter, sed de quibusdā pauperibus de his videlicet tantū se dicere, qui spiritu pauperes sūt qui propter Deum voluntariam perferunt egestatē, quibus quā maximè fideles de suis facultatibus subuenire & amicos sibi facere debent, vt ab eis in æterna regni cælorū habitacula recipiantur.

¶ Circa quartum principale dicitur:

Tunc dicit & his qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

¶ Hæc designatur reproborum damnatio formidabilis, vbi tria notantur: Primum est, execratorum metuenda reiectio. Secundum est, reiectionis eorum notanda ratio, ibi:

Esuriui

Esuriui enim & non dedistis. Tertium est, iudici contradi-
centium superba obduratio, ibi: Tunc respondebunt ei &
ipsi dicentes.

¶ Circa primum dicitur: Tunc dicet & his qui à sinistris e-
runt, id est, peccatoribus quasi olidis hœdis, qui dum in mû-
do agerent, sinistra semper, id est, transitoria amauerunt,
nec æternorum bonorum quæ per dexteram designantur,
curam habuerunt: his, inquam, dicet rex loquens ad eos in
ira sua: Discedite à me maledicti. Sicut iustis dixerat, veni-
te, ita iniustis dicit: Discedite. Et licet mali cum domino
non fuerunt, dicente scriptura: Non habitabit iuxta te ma-
lignus, attamē tunc ab eo discedere videntur, quia in præ-
senti vita bonis permixti ab illis in iudicio separabuntur.
Vndè Origenes: Longè ab eo nunc sunt, & si videantur ei
assistere qui non faciunt mandata ipsius, & propter hoc au-
diunt: Discedite, vt qui modò videntur esse ante eum pos-
sità nec videantur. De qualibus ipse dicit: Multi dicent mi-
hi in illa die: Domine, nōne in nomine tuo prophetauim⁹
& dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus? Et tunc
confitebor illis, dicēs: quia nunquam noui vos, discedite à
me operarij iniquitatis.

*Reprobi
vt discede
re iubētur*

Matt. 7.

¶ Considerandum proinde est, quoniam in sanctis dictum
est, benedicti patris mei, nō autem nunc dicitur maledicti
patris mei. Nam benedictionis quidem ministrator est pa-
ter, maledictionis autē vnusquisque sibi est actor, qui ma-
ledictione digna est operatus. Qui autem discedunt à Iesu
decidunt in ignem æternum, qui alteri⁹ generis est ab hoc
igne quem habemus in vsu.

Orige.

¶ Nullus enim ignis inter homines est æternus, sed nec
multi temporis est. Et considera quoniam regnum quidē
non angelis præparatum dicit, ignem autem æternum dia-
bolo & angelis eius, quia quantum ex se est, homines non
ad perditionem creauit: peccantes autem coniungunt se
diabolo, vt sicut ij qui saluantur sanctis angelis coæquan-
tur, sic qui pereunt diabolis angelis assimilentur. Ex hoc
paret, quod idem ignis erit supplicio hominum attributus
& dæmonum. Discedere ergo iubentur maledicti in ignē
æternū, vt illic sine fine ardeant, qui in præsentem ignem vi-
tiorum extinguere noluerunt. Iste autem ignis (vt iam di-
ctum

*Ignis alte-
rius gene-
ris.*

Not.

ctum est) diabolo & angelis eius est præparatus, quia sicut deus iustus regnum ab origine mundi præparauit, ita diabolo & angelis ac reprobis vniuersis ignem æternum, in quo æternaliter crucientur, præordinauit.

¶ Circa secundum, quod est, reiectionis damnatorum causa seu ratio subditur:

Esuriui enim & non dedistis mihi manducare: sitiui & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me: infirmus & in carcere, & non visitastis me

¶ Palàm conuincuntur dei misericordia indigni, qui misericordiam miseris non impenderunt. Vnde Leo Papa: In illo summo iudicio tanti æstimabitur, vel largitatis benignitas, vel impietas tenacitatis, vt pro plenitudine omnium virutum, & pro summa omnium commissorum, & per vñ malum isti in ignem mittentur æternum, & per vnum bonum illi inducentur in regnum æternum. Et aduerte quòd non dicit, aliena rapuisti. sed, non dedistis mihi manducare. Si ergo sic damnatur tenacitas, rapacitas quid meretur? Aut quid recipiet qui aliena tulerit, si sic punitur, qui de suo non dedit? Si tale iudicium est ei qui non fecerit misericordiam, quale erit ei, qui fecit rapinam?

¶ Sed attende quia non in vno tantùm aut duobus, sed in omnibus, misericordiam deseruerunt. Nō enim solùm nō cibauerunt esurientē, sed neque (quod factu facilius erat) infirmum visitauerunt. Et vide qualiter leuia iniungit. Nō enim dixit: In carcere eram, & non eripuistis me: infirmus eram, & non curastis me: sed, non visitastis, & non venistis ad me. In esuriendo etiam nō pretiosam petit mēsam, sed necessarium cibum. Omnia ergo sufficientia sunt ad penam. Primò quidem, facilitas petitionis. Panis enim erat. Secundò, miseria eius qui petebat. Pauper enim erat. Tertio compassio naturæ. Homo enim erat. Quarto desyderium promissionis. Regnū enim promittebat. Quintò, dignitas eius qui accipiebat. Deus enim erat, qui per pauperem accipiebat. Sextò, superabundantia honoris, quoniam dignatus est ab hominib⁹ accipere. Septimò iustitia dationis. Ex suis enim à nobis accipit. Sed contra hæc vniuersa homines per auaritiam excicantur.

¶ Itaque

Rapine
grauitas.

chryso.

Tenacitas
hinc pñ.
nienda.

¶ Itaque reprobis ore iudicis redarguti, quid respondentes dicant attende. Sequitur enim:

Tunc respondebunt ei & ipsi dicentes: Domine, quando te vidimus esuriētem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmū, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

¶ Hic ponitur tertium, quod est contradicentium iudici superba obduratio. Nā & in iudicio de suis sceleribus redarguti Deo contradicentes audent ea diffiteri, quasi Deū iudicem de mendacio cōiuncturi. Et eandem quam olim in hac vita cæcitatem, superbiam & cōtumaciam (quibus soliti erant peccata sua, aut negare, aut defendere, aut extenuare) intra se habebant post mortem retinentes, etiam Deo contradicunt. Vndē Origenes: Reprobi obiecta sibi peccata sua breviter & cursim, negantes repetūt, quia maiorum hominum est culpas suas excusationis causa, aut nullas velle ostendere, aut leues & paucas. Sed frustra miseri culpas excusare nituntur, quasi Deum fallere possint, sicut quondam homines decipiebant. Verū nullam tunc excusationem habere possunt, qui dum potuerūt conuer- ti noluerunt, & eleemosynis peccata sua redimere contempserunt.

¶ Cæterū, vanam eorum excusationem iudex æquitatis reiicit, dicens:

Amen dico vobis, quandiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis.

¶ Scriptum est, dicēte Apostolo Paulo ad fideles: Vos estis corpus Christi. Sicut ergo anima habitans in corpore et si non esurit quantum ad suam substantiam spiritualem, esurit tamen corporis cibum, quia copulata est corpori suo, sic & Saluator patitur ea quæ patitur corpus eius ecclesia, quum sit ipse iam impassibilis. Quandiu, inquit, non fecistis vni de minoribus his. Ac si illis dicat: Præscripta mea temerè contempsistis, pressistis humiles, operum misericordię imemores, egenis stipem mendicātibus, nō solum non fuistis benefici, sed inclementer eos tractastis & abieciistis. Quod ergo in opibus in meo nomine flagitantibus negastis, mihi pariter qui eos miseram, denegastis. Vltrix propterea in inferno pœna vos manet. Sequitur enim:

Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternā.

¶ Non-

*Reprob-
rū super-
bia perpe-
tua.*

Orige.

*Christus
ut esurit
& sitit.*

FERIA TERTIA

August.

¶ Nonnulli seipfos seducunt, dicentes ignem quidem dictum esse æternum, non ipsam pœnam fore æternam. Hoc præuidens dominus, sententiam suam ita conclusit vt diceret: Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

origenis
dogma
destruitur.

¶ Qua sententia, Origenis dogma destruitur, qui omnes reprobos, ipsum etiam diabolom & angelos eius post multa secula delirat posse indulgentiam peccatorum promereri, & à suppliciis liberari. Cuius assertio hac domini sententia confutatur.

¶ Sed quum ille ex opposito dicit hoc dixisse dominum, vt incutiat terrorem peruersis, vt æterna supplicia metuētes, peccare desistant. Respondetur ei, quia si hoc verū non est, nec illud verum erit, quod ipsa veritas subdit: Iusti autem in vitam æternam. Quin & inde sequeretur (quod dicta quoque nefas est) vt sicut illud Deus falsò minatus est vt timorē incuteret, ita & hoc falsò promiserit, vt vacua spe deciperet.

¶ Et quum adhuc tergiuersetur contra hanc Euangelicam veritatem, & dicat iniustum esse vt pro breui delectatione in culpa, interminabilem quis pœnam exigatur.

¶ Respondetur, iure illos perpetuis tormentis subigi, qui obstinata voluntate in malo perseuerate, & nunquam suis sceleribus terminum imponere voluerunt, quibus etiam si licuisset semper viuere, libuisset utique semper peccare. Et quia supernus arbiter peccantium corda potius quàm facta pensat, ad districtam suam pertinet aequitatem, vt post hanc vitam nunquam careant supplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato.

FERIA TERTIA POST
DO. INVOCAVIT:

Matt. 21

¶ Cum introisset Iesus ierosolymā, rōn. et a tēp. vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic?

¶ In hac sancti Euangelij lectione tria designantur. Primum est, intrante Christo ierosolymam ciuitatis cōmotio. Secundum est, in tēplo negociantium seuerā eiectione, ibi: Et intrauit Iesus in tēplum dei. Tertium est, de Christi gloria inuidorū indignatio

tio, ibi: Et accesserunt ad eum.

¶ Circa primum duo notantur. Primum est, de persona ingredientis mirantium interrogatio. Secundum est, vulgaris turbæ ad quaesita responsio, ibi: Populi autem.

¶ Circa primum aduerte, quod quum Christus verus deus vnà cum patre & spiritu sancto ante mundi constitutionem prælegisset, vbi & quãdo in assumpto mortali corpore pro mundi salute pateretur, adueniente iam temporis statuti plenitudine appropinquare voluit loco suæ passionis, vbi inueniri posset ab his à quibus eadem sua passio erat cõficienda. Hinc enim ait Euãgelista: Quum intrasset Iesus Ierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? Vbi notandum, quòd hic Christi in Ierosolymam introitus fuit ante quinque dies paschæ. Narrat enim Ioannes, quòd ante sex dies paschæ venerit Bethaniam, & in crastinũ asino sedens venerit Ierusalem. Vbi notãda est, non solum in rebus, sed etiam in temporibus mira veteris & noui testamenti concordia: Siquidem mandato legis decima die mensis primi, id est, mēsis paschalis, agnus qui in pascha immolaretur in domum introduci iubetur, quia & dominus decima die eiusdem mensis, hoc est, ante quinque dies paschæ quartadecima luna vespere incipientis, ciuitatem in qua pateretur erat ingressurus. Et sicut agnus de toto grege electus certã suæ victimationis diem expectabat, ita & dominus coniuante aduersum se principum seniorumque consilio certus præstolabatur horam, in qua seipsum pro salute mundi oblationem, & hostiam in odorem suauitatis Deo offerret.

*Ioan. 12.
Figura
ad veritatem
concordia.
Exod. 12.*

¶ Immolabatur (vt iam dictum est) agnus quartadecima die primi mensis ad vespeream, & dominus eadem hora agnum cum discipulis suis manducans, vbi legalis paschæ decreta compleuit, egressus est cum eis statim ad locum orationis, vbi comprehensus est à Iudæis & ligatus, iam sacramenta beatæ suæ victimationis inchoaret.

¶ Commota est ergo ad Saluatoris ingressum ciuitas admirans populi ipsum cū laudibus comitatis frequentiam, ignorans certè aut dissimulans ipsius virtutē atque potentiam. Augebatur turba laudantium, volabat fama per ciuitatem, vniuersorum animi ob nouitatem excitantur. Et quidem

*Ingressus
Christi
solēnis.*

Chrysost.

quidem meritò commouebantur videntes rem mirabilē. Homo enim laudabatur quasi deus. Puto autem quòd nec ipsi qui laudabāt, sciebant quod laudabant. Sed spiritus in eos subito ingressus veritatis verba fundebat. Hoc enim tempus cōmunis laudis in Ierusalem à Deo erat definitū, & propterea cōmotionem vniuersę ciuitatis secundū motum admirationis intelligendum esse explicat Euangelista, admirationis eorum verba explicans: Quis est hic tanto honore dignus? Quis est hic, cui talia exhibentur? Hoc enim principes Pharisei inuidia cruciati vulgi populo obiciiebant. Ac si dicant: Vt quid fabri filio eum honorē, qui non nisi regibus debetur impenditis? Quis, inquirunt, est hic? Quemadmodum etiam pauperis cuiuspiam sapientia despicitur à superbis, quia pauper est, iuxta quod per Sapientem dictum est: Diues loquutus est & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent. Pauper loquutus est, & dicunt: Quis est hic?

¶ Circa secundum, quod est vulgaris turbę ad quęsita responsio, subditur:

Populi autē dicebāt: Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilęe.

¶ Sciscitantibus vel stupentibus, vel certē inuidentibus, quisnam esset qui turbis stupantibus cum tanta gloria ciuitatē ingrederetur, simplex turba quod nouerat respōdet, dicens: Hic est Iesus. Vbi eū designant ex proprio nomine. Prophetam quum dicunt, designant eum ex veneranda dignitate. Et quum addunt à Nazareth Galilęe, exprimunt eum à patria & à ciuitate. Quasi dicant: Hinc tali honore censendus est dignus. Sanē vulgaris hominum simplicium turba, Iesum prophetam omni honore dignum esse prædicat, quem interim Iudęorum optimates in lege & prophetis edocti ignorantes, & ipsius glorię inuidentes contemunt, dicentes: Quis est hic? Hinc ipse dominus se patri gratias agere profitetur, dicens: Confiteor tibi pater domine cęli & terrę, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Et licet minus pro sua dignitate dicerent qui prophetam esse testabantur, attamē à minoribus incipiunt, et ad maiora perueniant. Prophetam enim esse dicunt, quē Moyses sui similem dixerat esse venturū. Nam & ipse locum suę mortis quasi propheta prædicens:

vt christo iuident.

Eccle. 15.

turbę vulgi sapit.

Scriba docti cacunt.

Matth. 11.

Deut. 18.

Luc. 13.

uens: Non capit, inquit, prophetam perire extra Ierusalē. Hoc ipsum & discipuli illi post passionem eius testati sunt de ipso, loquentes & dicentes: Qui fuit vir propheta, potēs in opere & sermone coram Deo & omni populo.

LXX. 4.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et intrauit Iesus in templum Dei, & eiciebat omnes vendentes & ementes in templo, & mensas nummulariorum & cathedras vendentium columbas euertit.

¶ Hic designatur Christi templū Dei ingrediētis iudicialis exequutio. Vbi duo notantur: vnum est, in templo negociātium seuera eiectio. Alterum est, prophanis confutandis scripturæ allegatio, ibi: Et dicit eis.

¶ Circa primum dicitur: Et intrauit Iesus in templum dei. Non habebat vnum in amplissima ciuitate domicilium, ideo templum, nempe domū patris sui filius bonus statim adit, utique formam religiosę conuersationis quam sequi debeamus ostendens. Quum enim oppidum vel locum aliquem vbi domus orationis deo est cōsecrata ingredimur, primum ad illam festinare debemus: & post quā nos per orationis studium Deo commendauerimus, sic demum ad ea quæ necessitas fragilis vitæ exigit, peragenda negocia proinus accedamus. Vbi Chrysostomus:

CUR Christi
stus tēplū
adit.

¶ Hoc etiam erat boni medici, vt ingressus ad infirmam ciuitatem sanandam primum ad originē morbi intenderet. Nam sicut de templo omne bonum egreditur, ita & de templo omne malum procedit. Si enim sacerdotium integrū fuerit, tota ecclesia floret. Si autem corruptum fuerit, omnium fides marcida est. Sicut enim quum videris arborem pallētibus foliis, intelligis quia vitium habet in radice: sic quum videris populum indisciplinatum, sine dubio cognosce, quia sacerdotium eius non est sanum.

Templū
& malū
& bonū
origo.

¶ Et eiciebat, inquit, omnes vendentes & ementes in templo. Graniter tulit dominus domum patris sui auaritię studiis prophanari. Et mensas, inquit, nummulariorum & cathedras vendentium columbas euertit. Porrō iuxta mādatum legis in illo domini templo toto quidem orbe venerabili de cunctis illuc regionibus Iudæorum populo confluyente, innumerabiles immolabantur hostiæ, maximè autem diebus festis.

c

¶ Sacer.

*Questus
intenden-
tium astu-
tia.*

¶ Sacerdotes ergo auaritiæ suæ consulentes, in atriis tem-
pli animalium immolatorum venditores statuerant, vtho-
stias in promptu venales illic reperirēt, qui de longinquo
veniētes has secum adducere comodè non potuerant. Vi-
des quàm astutè excogitauerant sacerdotes prophani, cul-
tores mammonæ magis quàm Dei, quibus artibus de po-
pulo sub religionis colore prædas agerent, vt huiuscemodi
animalia ipsi venderent, quæ à populo rursus oblata reci-
perent. Et vt excusatio nulla relinqueretur iis qui pecuniã
non habentes quæ offerrent animalia emere non vale-
bant, etiam illic numularios statuerant, qui mutuam illis
sub certa cautione pecuniam darent.

Ezech. 18

¶ Verùm quia vsuras recipere prohibente lege nefas erat,
aliam artem excogitarunt, vt videlicet pro vsurariis colly-
bistas in templo subornarent, qui pro pecunia mutuata va-
ria tratagemata & fructuum diuersorum munuscula vsuraru
locum reciperent, tametsi & hoc lege prohiberetur, dicē-
te propheta, vbi virum iustum describit: Ad vsuram non co-
modauerit, & amplius non acceperit.

¶ In his autem grauitè offenditur Deus: Tum ratione aua-
ritiæ sacerdotum. Tum quòd huiusmodi fiebant in tem-
plo Dei. Tum quòd eorū hæc eo magis feruebat negocia-
tio, quo dies festi celebriores agebantur. Tum propter ne-
pharias quas illic exercebant vsuras, receptis donis ultra
sortem pro pecunia mutuata.

*Excidi-
causã.*

¶ Et quidem altiori mysterio dominus qui secundum Lu-
cam prædixerat ciuitati & templo & toti populo superuen-
tura mala, & protinus templum ingressus vendētes eiecit
& euentes, innotuit plane quia ruina eorum maxime ex
culpa sacerdotum fuit. Euerſionem quippe describens, sed
vendentés in templo & emētes feriens in ipso effeâu sui
operis ostendit, vnde radix prodiit perditionis.

*Hiero-
signorū
Christi
maximū.*

¶ Porrò inter omnia Christi miracula illud maximū fuit,
vt tantam potentum hominum turbam lucris suis cupidif-
sime intentam, è templo vbi autoritate vigebāt, vnus so-
lus homo & quidem pauper, & illis adeò contemptibilis,
vt hunc post dies paucos crucifigerent, eiicere potuerint,
quod vtique numerosus nõ fecisset exercitus. Igneū enim
quidam atque sydereum radiabat ex oculis eius, & diui-
nitatis

nitatis maiestas lucebat in facie. Vt autem ait Augustinus, hoc nō semel tantū, sed iterum à domino factū esse manifestum est. Sed primum cōmemoratum est à Ioanne: hoc autem vltimū à cæteris tribus. In quo maior est accusatio Iudæorum, quoniam quum bis hoc idem fecisset, morabatur tamen in sua dementia.

¶ Et mēsas (inquit) nūmulariorum, subaudis, euertit. Vbi Hieronymus: Obserua propter auaritiam sacerdotū altaria Dei nūmulariorum mēsas appellari. Quod autē de ecclesiis diximus, vniūquisq; de se intelligat. Dicit enim Apostolus: Vos estis templum Dei. Non sit ergo in domo peccatoris nostri negociatio, nō donorum cupiditas, ne ingrediatur Iesus iratus & rigidus, & non aliter mundet templum suum nisi flagello adhibito, vt de spelunca latronum faciat domum orationis.

Altariū
ignominia.

2. Cor. 6.

¶ Et cathedras vendentiū columbas euertit. Vbi Hieronymus: Iuxta simplicem intelligentiā columbæ non erant in cathedris, sed in caueis, nisi fortè columbarū institores sedebant in cathedris, quod absurdum est, quia in cathedris magistrorum magis dignitas indicatur, quæ ad nihilum redigitur quum mixta lucris fuerit. Itaq; si quis vendit euertitur, & præcipuè si vendat columbas. Si enim ea quæ mihi à spiritu sancto sunt reuelata & credita, aut in vulgus pretio vendidero, aut absq; mercede non docuero, quid aliud facio nisi columbam, id est, spiritum sanctum vëdo? Et generaliter vendentes in templo sunt, qui hoc quod quibusdam iure competit, ad præmiū largiuntur. Iustitiam enim vëdere, est hanc præmiij acceptione seruare. Ementes vëro in templo sunt, qui dum hoc persoluere proximo quod iustum est nolunt, dūmque rem iure debitam facere contemnunt, dato patronis pretio emunt peccatum.

vendere
columbas
Origē.

Ementes
in tēplo.

¶ Circa secundum, quod est prophanis confutandis scripturæ allegatio, subditur:

Et dicit eis: Scriptum est, Domus mea domus orationis vocabitur, vniū autem fecistis illam speluncam latronum.

¶ Scriptum est, inquit, loquente Domino in Esaia Propheta: Domus mea domus orationis vocabitur, non domus negociationis, nō spectaculorum, non secularis pompæ, non loquutionis indebitæ. Quid autē ibi sit agendum, e ij docet

Esa. 56.

Au. in re. docet qui ait: In oratorio nemo aliud agat, nisi ad quod factum est, à quo & nomen accepit. Vbi Ambrosius.

*Templū
quæ non
admittit.* ¶ Generaliter autem docet, seculares à Dei templo abesse debere contractus, specialiter autem numularios repulit qui de pecunia domini, id est, scriptura diuina lucrū quarunt. Vbi Hieronymus: Latro enim est, non sacerdos, & templum Dei in speluncam latronum conuertit, qui luera de religione sectatur, cultusq; eius non tam Dei cultus quam negociationis occasio est.

*Augu. de
qua. eu.* ¶ Sanè dominus negociantes in templo eiiciendo, significauit futuros in ecclesia qui sua illic negotia potius agerēt, vel certè, qui illic sceleribus suis occultandis haberēt receptacula, quam vt Christi charitatem sequerentur, & peccatorum confessione accepta venia corrigerentur.

¶ Et sicut latent in spelunca latrones vt deprædētur transientes, ita quidā in Dei templo sub religionis pallio quasi in occulto latentes sectātur auaritiam. Iuxta quod loquēte per prophetam domino scriptum est: Nunquid non spelunca latronum facta est domus illa?

*Abusōes
templi.* ¶ Quis autem verbis explicet, quæ & quanta per Simoniacos & Giezas, id est, ementes & vendētes in ecclesia nūc latrocinia exerceantur? Aded iam hæc inualuerunt, vt nō modò pro licitis, imò & pro legitimis à plerisque pertinacissimè defendantur. Nec finis horum, nisi Christus huiusmodi negociatores è templis eiiciēs, ecclesiā huiuscemodi latrocinantium colluie reddiderit expurgatam.

*Admoni
tōe quā
do opus
non est.* ¶ Sed dicat aliquis: Quis misericors & mansuetus dominus eos quos de templo eiecit nō antè admonuit, sed hos protinus verberibus & flagello de domo sua exturbauit? Respondetur, quia eum qui se peccare non ignorat, sed peccat sciens, admonere opus non est. Quoniam ergo Iudæi sacris literis edocti erant, non debere negociari in templo, nec lucrum ex sacrificiis quærere, vel scripturæ non credebant: vel si credebant, certè contemnebant, iustum erat vt à domino palàm ipso opere nulla monitione præuia corripentur. Non enim ignorare poterant Dei templum esse domum orationis. Nec illud in Osee: Ego, ego sum dicit dominus, ego vidi in domo Israel horrendum. Ibi fornicationes Ephraim, ibi rapinæ & vsuræ vndè proueniunt

Osee 6.

ueniunt diuitiæ affluentibus. Sed nec illud incognitum erat eis: Non erit ultra mercator in domo domini.

¶ Sed nec putandum est vllatenus fuisse profuturum si ante verbera fuissent à domino præmoniti verbis correptio. *Zach. vi.*

nis, qui ipsius verba proculdubio fuissent contempturi. Quibus ipse dixit: Propterea vos non auditis, quia ex deo non estis, sicut & nunc in his qui scientes prudenterque delinquant (nempe qui scripturas nouerunt) conspiciamus: quos si quis verbis arguere, vel ut respiciant monere tentauerit, ex prauis reddet deteriores. Nec enim à suis reuocari quærunt sceleribus, donec peccandi facultatem simul vnà cum vita amittant. *10an. 8.*

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos.

¶ Hic consequenter ostenditur de Christi gloria dolentium indignatio. Vbi tria designantur. Primum est, per Christi virtutem sanitatis collatio. Secundum est, inuidentiũ Christo peruersa indignatio, ibi: Videntes autem principes, Tertium est, peruersæ indignantium, valida confutatio, ibi: Lesus autem.

¶ Circa primum dicitur: Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos. Prophanis & indignis templo eiectis, cæcos & claudos dominus mirabiliter sanat, vt per hoc aduersariis, virtutis suæ daret indicium, vt visa Christi tanta potentia vel conuerterentur & crederent: vel nõ credentes, essent de sua perfidia omnino inexcusabiles. Ideo enim illis cernentibus cæcos illuminauit, vt ipsi fidei lumen reciperent, & ideo claudos erexit, vt isti terrenæ affectionis claudicatione reiecta, meliores in operatione recta gressus habere inciperent.

¶ Cæterum restat quemlibet credentium monet apostolus, *1. Tim. 3.* Scias, inquit, quomodo oporteat te in domo dei conuersari, quæ est ecclesia dei viui. Nam sicut hic patet, quidam in ea conuersantes indignè à Christo verberibus eiiciuntur, ne forsan & ipse ob similem culpam non flagello, sed gladio ex eius ore procedente percussus eiiciatur in tenebras exteriores. Porro sicut indignè conuersantes in templo damnationem promerentur, ita etiam qui in ea conuer-

*In templo
quid conse
quar.*

uerfantur non indigè, assequuntur spiritualis remedia san-
nitatis. Plerique etenim tam sui quàm dei ignorantia egei
aut ob prauas suas consuetudines & vitia non rectis affe-
ctibus incedentes, spiritualiter claudi ad Iesum in templo
accedètes ab eo sanantur. Et bene sanati dicuntur in tēplo,
vt per hoc innotescat homines, non nisi in ecclesia sanari
posse, cui à Christo data est potestas ligandi atque soluen-
di.

¶ Verùm ex his aliis Christi signis non ita persuadebantur
vt crederent, sed potiùs ex his & puerorum ipsum extollē-
tium præconiis indignabantur. Sequitur:

*Videntes autem principes sacerdotum & scribæ mirabilia quæ
fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosanna filio Da-
uid, indignati sunt, & dixerunt Audis quid isti dicunt.*

¶ Hic ponitur inuidentium Christo peruersa indignatio. Iam
enim felle commpto, ac acerrima dissecati inuidia hono-
rari Christum non ferentes: Audis, inquit, quid isti dicunt
Vbi Theophylactus:

¶ Pharisei quum viderent pueros hymnum David offerre
Christo, quem videtur propheta deo obtulisse, dissecaban-
tur inuidia, & interpellabāt illum quia permittit de se dici
quæ soli Deo debētur. Quum ergo non auderent manum
in eum mittere sacerdotes, opera tamē ipsius & testimoni-
um populi atque puerorum calumniabantur, quia clama-
bant: Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine
domini, quod videlicet hoc nō dicitur nisi filio Dei. Itaque
principes sacerdotū & doctores legis non solum abstinēt
à laudando Iesum ipsius visis miraculis, quin & indignan-
tur & venenum internum abscondere non valentes inter-
rogant, si ea quæ ad laudem suam dicebantur audiret, vt
aut læsæ maiestatis crimen, aut vsurpantis Messias nomen
in ipsum retorqueant, tanquam ipse Messiam se acclama-
ri procuret. Vbi Chrysoft.

¶ Sicut columna si modicum obligata fuerit accepto pon-
dere, ampliùs vadit in latus, sic & cor hominis quum per-
uersum fuerit, si alicuius viri iusti opera videat vel audiat,
non confirmatur, sed magis ad inuidiam concitatur: Hoc
modo

Hierony.

*Sacerdotū
inuidia.*

mod
Aud
¶ Ci
fata
re
tin
¶ Pr
puer
exci
Ex
tes
aud
ple
fuit
infi
def
¶ N
fac
Err
plu
scri
leg
pa
an
tes
Di
sim
ira
dic
bu
ct
na
ci
¶
pe
ni
m
fo

modo face rdotēs concitati sunt contra Christum dicētes:
Audis quid isti dicunt?

¶ Circa tertium, quod, est peruerse indignātium valida cō-
futatio, subditur.

*Iesus autem dicit eis: Vtique. Nunquam legistis, quia ex ore infā-
tium & lactentium perfecisti laudem.*

¶ Prudens & confutatoria responsio, qua monstrat causam
puerilis dicti nō esse hominum aliquem procurantem aut
excitantem, sed deum sic implentem antiquas prophetias
Ex verbis enim allegatæ scripturæ confutati sunt sacerdo-
tes & doctores vtique inimici Christi, & vltiores inuidi, dū
audiunt prophetiæ testimonium puerorum in vocibus im-
pleri. Itaque illis insidiosè interrogantibus, Ita responsum
suum Christus temperauit, vt nec calumniatorum pateret
insidiis, nec laudes illas quæ quasi à pueris errantibus sibi
deferebantur abiiceret.

¶ Non enim respondebat quod illi audire cupiebant. Bene
faciunt pueri, vt mihi testimonium perhibeant Nec rursū:
Errāt, pueri sunt, debetis ætati ignoscere. Sed profert exē-
plum de octauo Psalmo, vt tacente domino, testimonium
scripturarum puerorum dicta firmaret. Nunquam inquis
legistis, & cætera quæ sequuntur. Ac si dicat: Esto mea cul-
pa est quia: isti clamant, nunquid etiam mea culpa est quod
ante tot secula hoc futurū propheta prædixit? Porro infan-
tes lactantes nec intelligere aliquem, nec laudare possunt
Dicuntur ergo infantes, & si forsan non ætate, certè cordis
simplicitate. Lactentes autem, quia quasi lactis suauitate,
ita mirabilium delectatione excitati clamabant. Lac enim
dicitur opus miraculorum, quia miracula nullum videnti-
bus laborem afferunt, sed magis eos admiratione dele-
ctant, ad fidem molliter inuitant. Panis autem, est doctri-
na perfectæ iustitiæ quam accipere non possunt, nisi exer-
citati circa spiritualia sensus.

¶ Itaque deus pater ex ore infantium & lactentium laudē
perfecit, quia per simplices & innocētes filio suo testimo-
nium perhibuit, per quod inimicos suos Iudæos infestissi-
mos persecutores euidentissimè confudit. Et bene dicit
scriptura, perfecisti, id est, perfectam & absolutam ostendi

Hieronymo.

Chryso.

*Cur infā-
tes dicun-
tur.*

*Laus chrī-
sto perfe-
cta.
Theoph.*

sti, etiam si illi vel propter rudem simplicitatem, vel etiam propter aetate imperfecti & viles videantur, Non enim ipsi dicebant ea quae dicebant, sed os suum accommodantes, spiritus organa ipsi fuere, quod ora eorum solum diuina gratia mouebantur. Significabatur, item quod a gentibus quae simplices erant & stultae, Christus foret benedicendus.

Chrysof. ¶ Hoc & Apostolis non parua fuit consolatio. Ut enim non angustiareretur qualiter idiotae quum esset, possent praedicare, praeuidentes pueri eorum eiecerunt timorem, quia scilicet daturus eis esset sermonem qui pueros fecit decantare laudem. Quin & miraculum hoc probat, quod Christus deus conditor erat naturae, quia pueri significatiua voce loquebantur & prophetis consona, viri autem insipientia & insania plena.

¶ Et quia hominem malum melius potest quispiam vincere locum dando, quam respondendo (malitia enim non instruitur sermonibus, sed excitatur) ideo dominus recedendo comperescere studuit, quos non comperescuit respondendo. Unde subditur:

Et relicto illis, abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibique mansit.

Hierony. ¶ Hic intelligendum est, quod dominus noster tantae fuerat paupertatis, & ita nulli adulatus sit, ut in vrbe maxima nullum hospitem, nullam inuenerit mansionem, sed in vico paruulo apud Lazarum sororesque eius diuersabatur.

Quo palam ostendit euangelista, quod post tantum sibi exhibitum honorem diuersorium non habuit in Ierusalem, proculdubio quia noluit, & hoc, ut omnis occasio calumniandi tolleretur pontificibus. Completo siquidem solennis aduentus mysterio, rediit cum discipulis ad locum solitum & ad insolitum praedicandi officium, & noluit se colligere in Ierusalem, ne suspectum aemulis resideret hospitem tanquam tantae consciuum nouitatis, qua Iesus rex fuerat acclamatus. Secessit igitur ab illis ut ab indignis, & venit in Bethaniam, hoc est domum obedientiae. Ab inobedientibus enim ad obedientes se confert, & inter illos versatur. Quo nihilominus praemonstrabatur quia synagogam erat relicurus, & ad ecclesiam gentium (quae domus obedientiae est) transiturus.

Cur ciuitatem egressus.

Thoph.

FERIA QUARTA POST DO.
INVOCAVIT.

Accesserunt ad Iesum scribæ & pharisæi dicentes: Magister *Mat. 12.*
volumus à te signum videre.

¶ Tria hæc sancti euangelij lectione comprehenduntur. Primum est, efflagitantium signum importuna petitio. Secundum est, signum petentium perfidiæ damnatio, ibi: Viri Niniuitæ. Tertium est, pietatis Christi erga suos ostensio, ibi: Adhuc eo.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, petitio signi ad vanitatem. Alterum, promissio signi ad veritatem, ibi: Qui respondens ait.

¶ Circa primum dicitur in litera: Tunc, videlicet quando iam eum qui obsidentis maleficio dæmonis cæcus, & mutus fuerat, eiectio dæmonio loquentem fecerat & videtem accesserunt ad eum scribæ & pharisæi, socij eorum qui (vt est apud Lucam) dixerant: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia, quos quum propter præcedentia signa quæ viderant credere oportebat & pœnitere, nunc quasi nullum dominus adhuc signum fecisset, signum petunt, & quidem superbè & irreuerenter dicentes: Magister, volumus à te signum videre, non suppliciter, sed cum imperio loquuntur, & cuius consentitur in patrandis signis potentiam, hanc superbè loquentes inhonorant, Tunc, inquam quum eos propter visa signa ad obediendum flecti decebat & admirari, tunc, inquam, à malitia non desistunt. Dicunt enim: Volumus à te signum videre, quasi illa quæ viderant te vera signa non fuissent. Scribæ enim & pharisæi semper ad hoc domino adhærebant, vt illius admiranda opera vel negarent, vel sinistra interpretatione dèpravarent. Magistrum etiam subdolū appellabant, cuius doctrinæ aperta malitia repugnabant. Quæ verò signa vel vndè postularent, alius euangelista apertius ostendit, dicens: Et alij tentantes signum de cælo quærebant eum, tentantes, inquit, non credentes. Quasi dicat: Quanuis ab homine dæmonium eieceris, non tamen hoc est diuinæ operationis sufficiens argumentum. Nondum enim vidim⁹ aliquid priscis miraculis simile. Moyses enim populam per mare rubrum ficcis

Luca. 11.

*Superbè
petunt.*

*Quæ signa
petunt.*

Exod. 14.

4. Reg. 1.

1. Reg. 12.

1. Rod. 8.

1. Act. 16.

Cur signa
petunt.

1. Cor. 1

Ioan. 4.

ficcis vestigiis transduxit. Iosue successor eius solem stare iussit ad Gabaon hostes cædens. Tu verò nihil horum hæcenus ostendisti. Quærebant ut vel in morem Helix ignem è cælo deduceret, vel æstiuo tempore in similitudinem Samuelis mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere faceret, quasi non possent & illa calumniari, & dicere ex occultis & variis passionibus aeris accidisse, fortassis etiam dicturi erant, similiter magos multa in Aegypto signa de cælo fecisse. Verùm quicquid petierunt intentione struendæ calumniæ, absque dubio fecerunt. Sanè multa hæcenus ab eo fieri signa viderant, & tamen quasi non viderent, signa quærunt quia nullum eorum fide viderant.

¶ Sed tu pharisæe qui ea calūniaris quæ oculis vides, manes tenes, utilitate sentis, quid facies de his quæ de cælo veniunt? Quid autem signa proderunt his qui scripturis sunt increduli? Profectò si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. Si fides adhibenda est testimoniis signorum, quær non æquè testimoniis verborum? quasi verò deus minus verax sit in his quæ te statur verbis, quàm in his quæ signis confirmat.

¶ Antiquum fuit Iudæis signa quærere, non ut ex visis signis crederet, sed re vera ut ex his aduersus omnes homines superbirent, quasi qui soli ex omnibus hominibus diuinis signis digni haberentur. Vndè bene per Apostolum Paulū dicitur: Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt. Hinc enim eis à domino cum graui reprehensione dicitur Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Quid autem perfidis his ad solam vanitatem signa petentibus respōderit, audiamus.

Sequitur:

Quid respondens ait illis: Generatio mala & adultera signū quærunt, & signum non dabitur ei nisi tonæ prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

¶ Hic ponitur promissio signi ad designandam futuræ rei veritatem. Vbi signum ad suam vanitatem de cælo petentes primùm redarguit, dicens: Generatio mala & adultera signum quærunt, Vbi Hieron. Bene, ait, & adultera, quia dimiserat virum, & iuxta Ezechielem multis se amatoribus copulauit,

pulauit. Vbi se Christus patri monstrat æqualem, si ei non credere generationē adulteram facit. Quasi dicat: Et quid mirum, si hoc in me facitis qui ignotus sum vobis, quando quidem in patrem cuius tantam accepistis experientiam hoc idem fecistis derelicto eo ad dæmones currētes? Propter hoc autem dicit eos generationem malam, quoniam semp̄ erga dei beneficia nō ingrati solū, quin & beneficiis deteriores facti sunt. Vbi & hoc notādū est, videlicet quia quando Christo Iudæi calumniabantur, mansuerē respōdebat verbi gratia. dicentibus illis, Samaritanus es & dæmonium habes, nō aliud ad tam indignā respondit blasphemiam, quā illud: Ego dæmonium nō habeo, sed honorifico patrem meum. Quum autem ei blandiebantur, respondit seuerē, vt hīc patet, demonstrans quod vtraque passione erat superior, vt neque conuictus in iram adduceretur, neque demulceretur adulatione.

*Chrysof.**Christi cōstantia.
Ioan. 8.*

¶ Et signum, inquit, non dabitur ei nisi signum Ionæ prophete. Quia enim enim illi signum de cælo tentando petierāt respondit eis dominus non se illis signum de cælo datum, quod indigni erāt recipere, sed tale quale Ionas naufragus & ceto sorbente voratus, & Dei miseratione liberatus & accepit & dedit.

¶ Non enim merebantur accipere signum diuinitatis, sed humanitatis, passionis, nō gloriacionis. Discipulis verō dominus signum dedit de cælo, quia eis æternæ diuinitatis gloriam & prius in monte transfiguratus, & post in cælum ascendendo subleuatus ostendit.

*Cur iudeis signum
Iona.*

¶ Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus dieb⁹ & cetera quæ sequuntur. Vbi manifestissimum est Ionam prophetā typum Christi gestasse. Ionas missus est ad prædicandū Ninie, & saluator ad salutē gentium missus est. Piscis qui Ionam vorauit in pelago, mortem significat, quam dominus pertulit in mundo Ionas in ventre ceti fuit tribus diebus & tribus noctibus, sic Christus in sepulchro iacuit tribus diebus & tribus noctibus. Et sicut Ionas in ventre ceti non permansit, sed eiectus est in aridam, ita & Saluatoris nostri anima non est relicta in inferno, nec caro eius vidit corruptionem, sed per gloriam resurrectionis perditus est in aridam immortalitatis.

Typus ionæ expōsit.

¶ Quo

Chryſoſto ¶ Quo exemplo declarat iuxta literã Iudæos (ſicut Ninivitarũ quondã fuerant) grauibꝰ peccatis fuiſſe obnoxios, & niſi pœniterent proximos ſubuerſioni. Signũ, inquit, non dabitur ei. Quauis poſtmodũ Iudæis multa ſigna oſtenderit, non tamen ea fecit quaſi per hæc eos foret ad credẽdũ inducturus, ſciebat enim eos lapides eſſe, ſed vt alios emẽdet. Vel ideo hoc dixit, quoniam non acciperẽt ſignũ quale petebant. Signum enim eis factũ eſt, quãdo per propriã pœnam agnouerunt Chriſti virtutem. Hoc igitur occultẽ inſinuans dicit, ſignum non dabitur ei. Ac ſi diceret: Multa beneficia demonſtraui, & nihil horum vos allexit ad uenerandam in me Dei virtutem, quam tãdem cognoscetis per pœnam, quando ciuitatẽ ueſtram in terram proiectam cõſpicietis. Interim autẽ & de reſurrectione ſua ſermonem interponit, Ionæ ſignũ commemorans. Niſi enim Iona de ventre ceti exiſſet, Ninive non credidiſſet: & niſi Chriſtus reſurrexiſſet, profectò crux per mundum credita non fuiſſet. Propterea figuram profert, vt veritas credatur.

*Quæſtio
de triduo.*

¶ Porro quod dictum eſt, erit filius hominis in corde terræ id eſt, apud inferos quoad animam, & quoad corpus in ſepulchro, tribus diebus & tribus noctibus quæſtionem parit non contẽnendam, quæ quæſtio quoad tres dies facile ſoluitur. Chriſt⁹ enim mortuus eſt feria ſexta, hora diei nona, & mox anima deſcẽdit ad inferos, & eadem die corpus eius conditum eſt ſepulchro, ecce dies vnus, ſequẽs ſabbatũ, ecce dies alter, & diliculo primæ diei à ſabbato, id eſt dominica die reſurrexit, ecce dies tertia.

¶ Verũ de trium noctium numero duplex eſt modus dicendi. Nonnulli enim primam noctẽ mortis Chriſti dicunt fuiſſe tenebras illas, quæ per mirabilem lunæ inter ſolem & terram interpoſitionem ab hora ſexta uſque ad horã nonam factæ ſunt, de ſecunda nocte nulla eſt difficultas, tertia nox eſt illa, quæ eſt à veſpera ſabbati uſque in ſequentẽ dominicæ reſurrectionis diẽ, in cuius noctis maiori parte fuit adhuc filius hominis in corde terræ, & ſic dictę quæſtionis euadunt difficultatem.

¶ Alij verò quibus id quod de prima nocte dictum eſt non placet, dicunt memoratam de ſeipſo Chriſti ſententiam illo ſcripturarum uſitato loquendi modo quo à parte totum
intelli

intelli
¶ Ita
nõ m
riſiſſe
futur
ſciũ
chriſt
etur
mort
enim
te. H
quen

V
denn
¶ ec
¶ Hi
natu
ptun
cont
temp
tus
¶ Ci
Qui
dit f
qui
ram
rum
leba
moz
Et c
ſeã
pre
hac
dog
cõn
¶ R
Et c
hic

intelligitur, esse accipiendam.

¶ Itaque dominus de sua morte & resurrectione predicēs nō manifestē dixit se resurrecturū, quia eum increduli derisissent, sed occultē insinuat, vt quum impletū foret quod futurū prädixerat, agnoscerent eum quæ futura erant præsciuisse. Nee dixit in terra, sed in corde terræ, vt & sepulchrum ostendat, & nemo solam mortis apparentiā suspiceretur. Quin & tres dies propter hoc posuit, vt credatur quod mortuus est. Sed & ipsa figura veritatem demonstrat. Nō enim fuit Ionas in ventre ceti in phantasia, sed in veritate. Hinc manifestum est filios esse diaboli Marcionem sequentes, qui Christi passionem phantasticam esse asseruit.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ & ecce plus quàm Ionas hic.

¶ Hic ponitur signum petentium perfidię damnatio. Damnatur autem Iudæorum perfidia ob triplicem in eis cōtemptum. Primus est, contemptus pœnitentię. Secundus est, contemptus sapientię, ibi: Regina Austri. Tertius est, contemptus proprię conscientię, ibi: Quum immundus spiritus.

¶ Circa primum dicitur: Viri Niniuitæ surgent in iudicio. Quibus verbis Christus vnā bonorū & malorum ostendit futuram esse resurrectionem, cōtra quosdam hæreticos qui dixerunt vnā fore resurrectionem bonorum, & alteram malorū. Destruitur etiam eisdem verbis fabula Iudæorum qui solent dicere, quod mille annis ante iudiciū celebretur resurrectio, nam his verbis apertē ostendit, quia mox vt celebrabitur resurrectio, celebrabitur & iudiciū. Et condemnabunt eam. Nō quidem sententię prolatione, sed comparationis exemplo, quia pœnitentiam egerūt in prædicatione Ionæ. Vbi confutatur error hæreticorum qui hac nostra tempestate opera pœnitentię detestantur, quādoquidem ore Christi pœnitentia Niniuitarum manifestē cōmenderetur, & damnantur pœnitentię contēptores Iudæi.

¶ Ratio autē dānationis eorū assignatur quum subditur: Et ecce plus quàm Ionas hic, id est, corā vobis, ita quod dictio hic, non pronomen demonstratiuum sit, sed aduerbium loci

Chrysof.

Mox à resurrectione iudiciū

iudicium
iusta dānatione.

loci. Ionas enim tātummodo propheta, & seruus Dei micentis fuit, Christus verò dominus prophetarum. Ionas solum verbis prædicauit, nihil signorū exhibuit. Christ⁹ prædicans miracula fecit, & signa quæ nemo alius vnquā fecit, & Beelzebub calumniā pro his sustinuit. Ionas paucis diebus, Christus multis mensibus prædicauit. Ionas prædicauit Barbaris & ethnicis, id est, Assiriis idololatræ, Christus Iudæis legis & prophetarum domesticis & alumnis.

¶ Secundò damnatur Iudæorum perfidia propter contemptum eius, quam Christus docuit sapiētix. Vnde sequitur:

Regina Austri surget in iudicio cū generatione ista, & condemnabit eam, quia venit à finibus terræ audire sapiētiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic.

chrysost.

¶ Id est, in medio vestrum. Istud exemplum magis vrget quàm præcedēs. Ionas enim ad Niniuitas abiit, regina Austri nō expectauit Salomonem vt ad ipsam iret, sed ipsa ad eum accessit, & mulier, & barbara, & à regione tam lōgī quæ: venit enim à finibus terræ, nec viarū pericula, nec mortem formidans sola cupidine verborum Salomonis. Et ipsa quidem à finibus terræ surrexit, ego autem ciuitates & castra circumeo. Et Salomō de arboribus, lignis & herbis disputauit, ego autem de mysteriis ineffabilibus. Eodē ergo modo condemnabit reginā Austri populum Iudæorū quo condemnabunt viri Niniuitæ incredulū Israelem. Ista est regina Saba, de qua in Regū volumine & in Paralipomenon legimus, quæ per tantas difficultates (vt iam dictū est) gente sua & imperio derelictis, venit in Iudæam sapiētiam audire Salomonis, & multa ei munera obtulit. Et ecce pl⁹ quàm Salomon hic, inquit, de seipso loquens dominus Iesus: cui parum esse plus quàm Salomon fuit, quū sit maior omnibus. Salomon dono sapientia singularis erat præditus. Dei virtus & sapientiæ erat Christus, fœmina ethnica Salomonis sapientiam oblati muneribus honorauit, fontem omnis sapientiæ Christū blasphemis Iudæi lacerauerunt indignis.

*Iudæi cō
temnunt
sapiētiam.
Hierō.*

*2. Reg. 10
2. Par. 9.*

*Typ⁹ pœ
nitentiis
& infō.
nitium.*

¶ Porrò Niniuitæ eos significant, qui peccare desistūt. Regina verò eos qui peccare nesciunt. Pœnitentia enim peccatum abolet, sapientia verò peccatum cauet.

¶ Tertio damnatur Iudæorum perfidia propter contemptum

prim

rum propriae conscientiae, quod hanc à sceleribus emundate & virtutum meritis ornare contempserint.

Vndè subditur:

Quum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem & nõ inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui.

¶ Quod exemplum vel parabola hæc ad Iudæos sit referenda, manifestè patet per hoc quod ea finita saluatoris voce dicitur: Sic erit generationi huic pessime. Dũ enim in Aegypto ritu Aegyptiorũ viuebãt, habitabat in eis per idololatriciam spiritus immundus, qui expulsus est ab eis quãdo mactauerunt agnũ in figura Christi, & liniti sunt eius sanguine, euitates per hoc angelum exterminatorẽ. In vno ergo homine à quo immundus exiit spiritus, totius Iudaici populi comparatio est, à quo spiritus malignus eõ quo dictum est modo, & etiam per legem acceptam exierat. Sed quia in gẽsibus quarum corda prius quali loca arida erãt, quæ postea per baptismũ rore spiritus infundebantur, propter iam susceptam ab eis fidem Christi requiẽ diabolus reperire nõ potuit: (immũdis enim spiritibus Christus incendium est) regressus est ad populum Iudæorum hos deterius quã ante possessurus. Ipso enim impellente Iudæi Christum blasphemabant, dicentes eũ habere Beelzebub & immundorũ spirituum captare præsidia. Sed hæc falsam calumniam verissima ratione in eos retorquet, dum hos à diabolo septuplo quã olim ostendit occupatos.

*Iudaici
populi cõ
paratio.*

¶ Quod etiam non incougruè de hæretico quolibet, vel scismarico, vel etiã malo catholico potest intelligi. De quo in baptismi sacramento spiritus immundus ad confusionẽ catholicæ fidei abrenunciationemque mundanæ cõuersationis eiicitur, locaq; in aquosa peragrat, id est, corda fidelium quæ à mollitiẽ fluxe cogitationis expurgata sunt calidus tẽrator explorat, si quos ibi fortè nequitie gressus figere possit. Et bene dicitur quærens requiem & nõ inuenit. Siquidẽ castas mentes refugiens in solo diabolus corde prauorum gratam sibi potest inuenire quietem. Vndè & de illo in Iob dominus loquitur, dicens:

Beda.

¶ Sub vmbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus. Protegunt vmbra vmbra eius. Ecce cubile diaboli

*Iob. 40.
Diabolo
requies,
vbi.*

in

¶ In umbra, inquit, dormit, vbi videlicet sol iustitię gratię suę radiis minimè lucet. In secreto calami, hoc est, in hypocritis & fictis, peccatãque sua celantibus, sanctitate & virtute more calami vacuit, & propterea fragilibus cõtra vim tentationis. In locis humentibus, id est, in hominibus carnali voluptate defluentibus. Protegunt umbrę umbrã eius, quod sit, quãdo carnales & praui similitum sibi peccata cooperiunt, excusant, defendunt. Reuertar, inquit, in domum meam vndè exiui. Hoc est, abibo ad Iudęos quos ante dimiseram. Sed & nobis quoque timendus est iste versuculus, potiùs quàm exponendus, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus per incuriam nos vacantes opprimat. Subditur enim:

Et veniens inuenit eam vacantem, scopis mundatam & ornatam. Tunc vadit & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi, & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimę.

Hiero.

Ioan 14.

Matt. 23

*Nouissima
ma iu-
dæorum
qualia.*

¶ Et veniens, inquit, inuenit vacantem. Vacabat enim templum Iudęorum, & Christum hospitem non habebat dicentem: Surgite, eam⁹ hinc. Et rursus alio loco: Relinquetur vobis domus vestra deserta. Quoniã ergo & Dei & angelorum præsidia non habebant, & ornati erant superfluis obseruationibus legis & traditionibus Phariseorum, reuertitur diabolus ad sedem suã priorem, & septenario sibi demonum numero addito, habitat pristinam domum. Et fiunt illius populi nouissima peiora prioribus. Multò enim grauiori numero dæmonum possidentur blasphemantes in synagogis suis Christum Iesum, quam in Aegypto possessi fuerant ante notitiam legis. Quia aliud est venturum non credere, aliud eum non suscepisse qui venerit. Vndè Chrysostomus: Prius aderat eis diuina prouiso & gratia spiritus sancti, nunc verò hac cura priuantur. Propter quod eis nunc & virtutis maior penuria, & ærumna intensior, & dæmonum exactio sæuior.

¶ Porro si hæc ad eos qui intra ecclesiam esse censentur referre voluerim⁹, facile est intelligere, quia quã ad cuiuspiã horum cordis domũ immũdus spiritus venerit, inuenit scopis mũdatam, hoc est, à pristinis vitiis per Dei gratiam expurgatam,

purgatam, vacantē à bonis actibus per negligentia, simul-
latis per hypocrisim virtutibus ornatā. Et tunc vadit & as-
sumit septem alios spiritus nequiores se, & intrātes habi-
tāt ibi. Vbi per septē alios spiritus vniuersa vitia designat.
Quemcūq; enim post baptisma siue prauitas hæretica seu
humana cupiditas arripuerit, mox omnium p̄sternet in ima
vitiōrum. Vndē bene tunc nequiores spiritus dicuntur in-
gressi, quia non solūm habebit illa septem vitia, quę septē
spiritualibus contraria sunt virtutibus, sed & per hypocrisim
ipsas se virtutes habere simulabit. Et fiunt nouissima
hominis illius peiora prioribus. Melius erat enim viā ve-
ritatis nō agnoscere, quā post agnitā retrorsum cōverti.
Quod in Iuda traditore & in Simone Mago, cæterisque ta-
libus specialiter legitur impletū. Si enim illustrati & à pri-
stinis malis remoti denuo redimus ad eandē nequitiam,
grauior deinceps erit p̄cna sequentium peccatorum.

¶ Circa tertium principale dicitur:

*Alhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius & fratres stabant
foris quærentes loqui ei.*

¶ Hic ponitur dignationis Christi erga fideles suos osten-
sio. Vbi tria designantur. Primum est, notanda Christi fra-
ternitas. Secundum, Insidiantis Christo malignitas, ibi: Di-
xit autem ei quidam. Tertiū, miranda Christi benignitas,
ibi: At ipse respondens.

¶ Circa primum dicitur: Adhuc eo loquente ad turbas. Er-
go quod mox sequitur statim post præcedentia sine dubio
gestum fuisse credere debemus. Quid enim est, adhuc eo
loquente, nisi, quando hæc ipse loquebatur? Vndē apud
Marcum sic habes: Et veniunt mater eius & fratres. Pluet
super peccatores laqueos. Nā impurus Heluidius hic sese
illaqueavit. Vt enim notat B. Hieron. Hinc ille Christi ma-
trem blasphemans dixit eam post quā Christum ædidit,
plures filios ex Ioseph genuisse, qui Christi fratres in Eu-
angelio nominantur. Sed sciendum est, quatuor modis fra-
tres in diuinis scripturis dici, videlicet, natura, gente co-
gnatione, affectu.

¶ Natura, vt Esau & Iacob.

¶ Gente, sicut omnes Iudei fratres inter se vocantur, iuxta
quod in Deuteronomio scriptū est. Nō poteris constituere
f regem

*Heluidius
modus &
grauitas.*

2. Petr. 2

Marc. 3.

Hieron.

*Fratres
4. modis.*

Deute. 17

FERIA QUINTA

regem super te hominem alienum, qui non est frater tuus.
 ¶ Cognatione autem fratres vocantur, qui sunt de una familia, sicut in Genesi scriptum est: Dixit autem Abraham ad Loth: Non sit rixa inter te & me, fratres enim sumus.

Gene. 13.

1049. 10.

¶ Affectu etiam fratres dicuntur. Et hoc duobus modis, scilicet in speciali, quo modo omnes Christiani fratres dicuntur, verbi gratia: ubi saluator dicit, Vade dic fratribus meis. Porro in commune fratres sunt, eo modo quo omnes homines ex uno patre nati pari inter nos germanitate coniungimur.

¶ Interrogo ergo iuxta quem modum fratres domini in euangelio appellentur. An iuxta naturam? Sed hoc scriptura non dicit, nec Mariam eos vocans filios, nec Ioseph.

¶ Iuxta gentem? Sed absurdum est, ut pauci ex Iudeis vocati sint eius fratres, quandoquidem omnes qui ibi erant Iudei, fratres hoc modo potuerint appellari.

¶ Iuxta affectum humani iuris & spiritus? Verum hoc modo qui magis erant fratres quam Apostoli, quos dominus docebat intrinsecus? Aut si omnes sunt fratres quia homines sunt, stultum fuit nunciare quasi proprium, ecce fratres tui querunt te. Restat igitur ut fratres eos intelligas appellatos cognatione, non affectu, non gentis privilegio, non natura. Itaque fratres domini non filios Ioseph iuxta deliramenta Apocriphorum, sed consobrinos saluatoris, sororis Mariam materteram domini filios intelligimus, quae esse dicitur mater Iacobi minoris & Ioseph & Iudae, quos in alio euangelij loco fratres domini legimus appellatos. Consobrinos autem fratres dici omnis scriptura demonstrat. Haec post Beatum Hiero.

¶ Circa secundum, quod est insidiantis Christo malignitas, subditur:

Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quarentes te.

¶ Ubi Hiero. Videtur mihi, Iste qui nunciat non fortuito & simpliciter nunciare, sed insidias tendere, utrum spirituali operi carnem & sanguinem praeferat. Unde & dominus non quod matrem negaret & fratres exire contempsit, sed quod responderet insidianti. Neque autem dixit: Vade, dic ei quoniam mater mea non est, sed ad eum qui nunciauerat extendit sermonem.

Chrysof.

¶ Mystice

¶ Mystice verò mater domini synagoga intelligitur, de cuius carne æditus est, fratres autè sunt populus iudæorum. Saluator itaq; in domo loquitur ad turbas, intrinsecus docet nationes: mater verò eius & fratres, id est, synagoga & populus iudæorū interim foris stant. Dum enim iudæi in Christum credere nollent, dum ad eum qui ad illorum salutem missus fuerat intrare per fidem perfida mente recusarent turba gentium præoccupans ingressa est, & domini sermonibus fruitur illis foris stantibus, & circa terrenâ legis intelligentiam & literæ custodiam inanem laborantibus, qui etiam, quod in ipsis est, magis Christum ad docenda carnalia foris cogūt exire, quàm ipsi ad discenda spiritalia volunt intrare.

¶ Circa tertium, quod est miranda Christi benignitas, subditur:

At ipse respondens dicens sibi ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manū in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse meus frater & soror & mater est.

¶ Prudentissimè dominus se matrem nosse dissimulat, ut ostendat se potius cognoscere & amare eos qui per cognationem spiritus propinqui sunt, quàm qui per cognationem carnis. Non autè fastidiosè de matre sua sensisse existimandus est, qui etiã in passione positus, maximæ sollicitudinis tribuit affectum. Quòd si negare matrè vellet, tunc utique negasset, quando iudæi de matre ei exprobrabant. Nō ergo iuxta Marcionè & Manichæum matrem negavit, ut natus de phantasmate putaretur, sed Apostolos cognationi prætulit, ut & nos in comparatione dilectionis carni spiritum præferamus. Nec maternæ refutat obsequiū pietatis, cuius præceptum est, honora patrem tuum & matrem tuam, sed paternis se ministeriis ampliùs quàm maternis debere demonstrat. Undè & nos hoc suo informans exēplo. Qui amat, inquit, patrem aut matrem plùs quàm me, non est me dignus. Nec contemnit fratres, sed cognationi carnis opus præferendum docet esse prædicationis.

¶ Et extendens manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Fideles sibi discipulos fratres dominus vocare dignatus est, dicens: Ite nunciate fratribus meis.

f ij Sed

*Synagoga
gavit christi
sibi mater*

Hilarius

Hiero:

Exod. 10.

*Mat. 10.
Spiritualia
præferenda
carnalibus.*

*Grego.
Matt. 28*

FERIA QVINTA

Sed qui frater vel soror domini ad fidem veniēdo esse potuit, quarendum est quomodo etiam esse posset & mater. Sed sciendū nobis est, quia qui Christi frater vel soror est credendo, mater efficitur prædicādo. Quasi enim parit dominum quem cordi audiētis infundit, & mater eius quodammodo efficitur, si per eius vocē amor domini in proximi mente generatur.

chrysof.

¶ Sanè præter ea quæ iam dicta sunt, & aliud nos docet, videlicet, in nulla cognatione cōfidētes virtutē negligere. Si enī matri nihil p̄dest matrē domini esse nisi & virtus adesset, quis vtiq; ex aliis per cognationē saluabitur? Vna enī nobilitas & sola est, Dei facere volūtatē. Et ideo sequitur.

*Nobilitas
summa.
chrysof.*

¶ Quicumque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est. Multæ mulieres beatificauerūt sanctam virginem illam & eius verum, & optarent si fieri posset tales fieri matres. Quid est igitur quod hoc fieri prohibeat? Ecce latā nobis ad hoc cōstituit viam, & concedit non mulieribus solū sed & viris quo dictum est modo fieri matrem dei. Magna sanè dignitas, inestimabilis bonitas, inenarrabilis misericordia, hominē qui seruus vocari non fuerat dignus, fratrem sororē & matrem domini posse fieri. Quam dignationem quia ex æquo perpendere non valemus, saltē dignè venerari satagamus, omnique industria laboremus, ne qua vitiorū fertilitate degeneres, tātō nomine iudicemur indigni. Defendamus nobis moribus, id quod vocamur, ne nō intelligentes diuinę filiationis honorem, cōparemur iumentis insipientibus, & similes illis simus.

*Mira dei
erga ho-
mines di-
gnatio.*

FERIA QVINTA POST
DO. INVOCAVIT.

IOAN. 8.

dicebat iesus ad eos qui crediderunt ei Iudeos
Si manseritis in sermone meo, verè discipuli
mei eritis.

¶ Præsens sancti Euangelij lectio in quatuor principales partes diuiditur. In prima ostenditur quæ sit vera seruitus & vera libertas. In secunda ostenditur de Abrahæ carne se iactantium vanitas, ibi: Scio quia filij. In tertia probatur Iudæos non esse

esse filios Dei, ibi: Dixerunt itaque ei. In quarta parte ostenduntur esse filij diaboli, ibi: Vos ex patre diabolo estis.

¶ Circa primum tria notantur. Primum est, verus Christi discipulatus. Secundum discipulatus Christi ingens fructus ibi Et cognoscetis veritatem. Tertiū est, quæ sit extrema atq; abiectionissima seruitus, ibi: Responderunt ei Iudæi.

¶ Circa primum dicitur: Dicebat Iesus ad eos qui crediderunt ei Iudæos: Si manseritis in sermone meo. Sciebat quæ erant in corde eorum, sciebat quoniam propter ipsa signa credebant quidem in eum, sed non erant in fide permanfuri. Et quidem magnū quid permansuris in fide promittit, scilicet verè discipulos eius fieri. In quo occultè tangit quosdam qui prius ab ipso recesserant, & ipsi tamen audierant & crediderant, & non permanserunt, sed recesserunt. Sanè dicendum hoc tunc erat credentibus Iudæis, dicendum & nunc & hæreticis omnibusq; in fide vitiatis, si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis. Quid enim? Nunquid omnes qui Christū consententur, iam in sermone eius manent? Minimè. Alioqui nō tam multi filij nequam cum filiis regni, rāquam zizania cum bono semine patris familiæ pullulantes, per publicū torius mundi agrum succrevisissent, nec tam multi pisces mali mixti cum bonis per totum orbem retia fidei rupissent. Sermo nanque Christi in quo his qui credunt in Christo manendum esse dicit ut verè discipuli eius, id est, ut verè Christiani sint, sermo est fidei, id est, vnica regula credendi: cui detrahi quicquam nefas est vel adici. At verò Iudæi credentes in Christum quibus tamē Christus nō credebatur semetipsum, vniuersæque hæresum pestes quæ postea subortæ sunt, longè ab hoc sermone recedunt, multūque illi detrahunt, & proinde verè discipuli Christi, id est, verè Christiani non sunt, nec veritatē cognouerunt, nec eos veritas à peccatis suis liberavit, quantumcunque Christum confessi, vel in Christi nomine baptizati sint. Rectè igitur talibus & tunc per semetipsum Christus Iudæis, & nunc per per ecclesiam suā dicit hæreticis: Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & subdit:

Et cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.

¶ Vbi notatur discipulatus Christi ingens fructus. Et cognoscetis

Rupertus.

In sermone Christi manere.

Mat. 13.

Sermo in quo manendum est.

Ioan. 8.

Recta fides quam necessaria

gnoscetis, inquit, veritatē, & veritas liberabit vos. Vbi è cō-
 trario subaudiendū est, Nili māserunt in sermone meo, nō
 verè discipuli mei eritis, neque veritatē cognoscetis, neq;
 veritas vos liberabit. Verè enim nemo qualiūcūque facto-
 rū iustitia potest vel à peccatis redimi, vel ab antiqua dia-
 boli seruitute liberari, nisi integrè permaneat in sermone
 fidei, & vnam teneat euangelicę confessionis cōmunionē
 ¶ Sciendum quoque est, quòd non ab re istis credentibus
 in se dignum quidem & verum, sed inopinatum pollicetur
 discipulatus sui fructum, veri inquies, discipuli mei eritis.

*Vana in deorū ex-
 peclatio.* Quo fructu? Quo prēmio? Et cognoscetis veritatem, & ve-
 ritas liberabit vos. Putabāt illi (nēpe animales & de Chri-
 sto carnaliter sapientes) Christo rege carnale se habituros
 seculum cum dominatione omnium gētiū, iterūmq; bel-
 la & triumphos, ac superatorum neces, atque captiuorum
 greges & auream, atque gemmatam in terris Ierusalē, ho-
 stiarūque sanguinem & circumcisionis iniuriam, & terre-
 ni templi gloriam, quę vsque hodie Christum expectantes
 sub illo se somniant habituros. Hoc modo illi quoque cre-
 debant in eum, & in ipsa sua credulitate respiciebant in va-
 nitates & insanias falsas. Nec mirum, quādoquidem & di-
 scipuli tali sensu dixerint de peracta domini passione tri-
 stes: Nos autē sperabamus, q̄ ipse esset redemptor⁹ Israel
 ¶ Opportunè ergo erranti occurrens intentioni, vanam ex-
 pectationem credentium destruit, docens cuius beatitudi-
 nis spe, cuius libertatis amore in se credendum sit.

¶ Cognoscetis, inquit, veritatem, & veritas, liberabit vos.
 Hanc mercedem vel prēmium in illis qui tunc in sermone
 eius manserunt, & ideo verè discipuli eius extiterunt, con-
 syderare operępretium est. Illi quippe qui permanserūt in
 sermone eius vsque ad mortem ipsius, scilicet beati Apo-
 stoli, deinceps remunerandi cognitione veritatis, collau-
 datoriam commendationem audierunt dicentis: Vos estis
 qui permansistis mecum in tentationibus meis. Quibus et-
 iam eadem hora, & hoc inter cętera dixit: Adhuc multa ha-
 beo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Quū au-
 tem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnē veri-
 tatē. Ecce quia permanserunt in sermone eius, spiritū veri-
 tatis meruerūt accipere, per quē cognoscerent omnē veri-
 tatem

Luce. 22.

Ioā. 19

tatem. Nam ubi venit ille spiritus veritatis, quis non miretur quàm perfectè veritatem cognouerint, quàm constanter qui fuerant homines idiotæ & sine literis, contra omnem nimium loquacem sapientiam mundi ipsam veritatē defenderint? Liberavit sanè eos ab erroribus vniuersis, liberavit ab omnibus quæ in mundo sunt concupiscentiis, cupidos efficiens eius quam in veritate cognouerant verè & summè beatitudinis. Liberavit à timore mortis, à timore inimici, ab omni misera seruitute peccati, tādēque in perfectione illius libertatis cōstituit, de qua per Apostolū dicitur: Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorū Dei. Hoc modo dictis facta compensando planius sit intellectui, quod dictū est: Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.

¶ Circa tertium, videlicet, quæ sit omnium abiectissima seruitus, subitur.

Rom. 8:

responderunt ei: Semen Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus vnquam, quomodo tu dicis, Liberi eritis?

¶ Non hoc dicebant qui crediderant, sed inter eos quidam qui nō credebant, & qui quum audissent dominum libertatem eis promittentē vndè grati esse debuerant inde magis indignati sunt quasi seruos eos denotauerit, quibus libertatem pollicebatur. Et reuera serui erant peccati, à qua pessima seruitute non nisi per veritatem poterant liberari. Semen inquit, Abrahæ sumus & nemini seruiuimus vnquam. Astuti & maligni eum qui Dei sapientia est, fallere & illaqueare se posse putabant.

¶ Quid enim putarent dicturum illum: nisi quia falsum est quod dicitis, nemini seruiuimus vnquā, Romano enim imperio seruitis nunc? Quod si dixisset, quando putas cū clamore inuolassent, dicentes: Si sumus amici Cæsaris non si namus hūc Cæsaris inimicum viuere. Contradicit enim Cæsari proposita nobis spe, quòd si sequamur eum, erimus liberi vt non seruiamus Romanis. Non ergo per obliuiosam ignorātiā, sed per insidias & malitiam dixerunt, nemini seruiuimus vnquam. Nec enim ignorare poterant, q̄ & Aegyptiis in luto & latere seruiuerint, quòdque & post ingressum terræ promissionis pro eo quòd conmixti inter

Mētūtur
libertatē.

gentes didicerunt opera eorum, & seruiuerunt sculptilibus eorum, tradidit eos dominus in manus gentium, & dominati sunt eorū qui oderunt eos, & tribulauerūt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub manibus eorum. Et nunc demum quum dicerent, nemini seruiuimus vnquam, Romano imperio sub tributis seruebant. Itaque perspicuum est quòd insidiosa malignitate hoc obiecerunt, intenti elicere verbum de quo illum apud Romanum possent imperium accusare, sicut & tunc quando tentantes eum hypocritæ dixerunt: Licet census dari Cæsari, an non?

Mat. 22. ¶ Sed frustrantur eorum insidiæ, laquei dissoluantur. Ille enim qui est lux mundi, hæc omnia clarè videbat, lucēs quidem in terris, gradies autem in altitudine cæli. Tale ergo hoc erat, ac si homines cæci solem persequentes radios eius laqueis necere, & tanquam pedibus vinctum de Zodiaco suo in terram deorsum vellet attrahere. Nam quàm altè supra sensum istorum ambulet intentio dicentis, si manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos, ex his quæ sequuntur potest intelligi. Sequitur enim.

Respondit eis Iesus: Amen amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum. Si ergo vos filius liberauerit, vere liberi eritis.

Amen
immutatè ¶ Multum illud cõmendat quod sic pronunciat: Amen amen dico vobis. Nam hoc (si dici fas est) iuratio eius est. Amen quippe Hebræum est, & latino sermone interpretatur verum. Solus autem euangelista Ioannes hanc dictionem inuenitur geminasse, & ita apud omnes inuenitur Interpretes, nec ab vllò translaturum est in aliam linguam propter honorem dominici sacramenti. Itaque quantum certitudinis habeat hoc domini verbum (quo ait omnem qui facit peccatum seruū esse peccati) ex ipsa geminatione huius vocis agnosci potest, perinde est enim ac si dicat: Verum, verum dico vobis, hoc veritas dicit, quæ vtique & si non diceret, verum dico, mentiri omnino non posset, attamen inculcat, dormientes quodāmodo excitat, contemni nō vult quod dicit. Omnis, inquit, Iudæus, Græcus, diues, pauper,

imperator, & mendicus, si facit peccatū, seruus est peccati.
 ¶ Sententia hæc cū magno timore audienda est. Nam quis
 est homo qui se audeat dicere peccatorem nō esse. Si ergo
 omnis homo peccator, utiq; omnis homo seru⁹ est pecca-
 ti. Miserabilis planè conditio seruū esse peccati, seruum &
 diaboli qui peccati autor est: & hominum quidē serui ple-
 runque duros & immites dominos fugiunt, & fugiēdo re-
 quiescunt. Seruus verò peccati quo fugiat non habet. Se-
 quitur enim eum vindex conscientia quæ semper inhæret
 & cruciat, acribus agitās punctationibus, quas criminum re-
 cordatio subministrat. Itaque veram sententiam veritas p-
 posuit, quæ & ipsorum philosophorum, poetarūque eth-
 nicorum attestatōne firmatur, quorum quidam vulgarem
 libertatem explodens & eam quæ à peccatis est & vitii li-
 bertatem commendat, dicens:

*seruitus
peccati
qualis.*

*Perseus.
Sat. 3.*

Libertate opus est, non hæc ut quisque velina
 Publius emeruit, scabiosum tesserula far
 Possidet, heu steriles veri, quibus vna quiritem
 Vertigo facit. Hic dama est non tresis agaso,
 Vappa & Lippus & in tenui farragine mendax.

¶ Et rursus in eum qui vanis curis & vitiiis subiectus saltò si
 bi asserit libertatem dicit:

Liber ergo, vnde datum hoc sumis tot subdite rebus?
 An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat?
 I puer, & strigiles Crispini ad balnea defer.
 Si increpui, cessas nugaror? seruitium acre
 Te nihil impellit, nec quicquam extrinsecus intrat.
 Quod neruos agitet, sed si intus & iecore agro
 Nascuntur domini, qui tu impunitior exis
 Atque hic, quæ ad strigiles scutica & metus egit herilis?

*vitiorum
seruitus
difficile
exiit.*

¶ Porro quàm sit difficile vitiosa cōsuetudinis seruitutem
 exuere, in sequentibus ostendit, dicens:

Nec tu quum obstiteris semel instantique negaris
 ¶ Parere imperio, rupi iam vincula dicas.
 Nam luctata canis nodum abripit, est tamen illi

Quum fugit, à collo trahitur pars longa cathenz.

¶ Huc spectat q̄ Sophocles (vt ait Tullus) quū ex eo iam
 atate confecto quereretur vteretur ne rebus venereis, dic
 meliora, inquit, liber verò ego istinc sicut à domino agre-
 sti

*Sophoclis
respōsum.*

fi ac furioso profugi.

*Ioan. 8.
Iudæi ser-
ui peccati*

¶ Porro vt ad propositum redeamus, negare Iudæi domi-
no contrapofiti non poterant, quin peccatum facerent aut
feciffent, quidem ipforum magiftri feribæ & Pharifæi pau-
lò antè vbi tentauerant dominum de muliere in adulterio
deprehenfa, illo dicere, qui fine peccato eft veftrum, pri-
mus in illam lapidem mittat, audientes hæc vnum poft v-
num exierint incipientes à fenioribus. Nam faltem hoc di-
ffimulare non poterant, quin modis omnibus ad hoc ten-
tarent illum capere in fermone, vt poffent occidere. Igitur
& ipfi, imò multò magis ipfi præ cæteris peccatoribus erant
ferui peccati. Vbi intelligendum eft Chriflum non quidem
in eos hæc dixiffe, qui in illum crediderant, Iudæos, fed in
illos qui non credebant.

¶ Quom ergo omnis qui facit peccatū feru^s fit peccati, quæ
potest spes fuperelle libertatis? Sed audiuius dominum
terrentem, audiamus etiam confortantem, ita enim timo-
rem incutit vt afferat fecuritatem. Vndè fubiecit.

*se rarus autem non manet in domo in æternum, filius autè manet
in æternum.*

Nota. 4.

¶ Primò ponamus legem feruorū & dominorum, vt poſito
notæ fimilitudinis fundamento, firmitus confurgat elucidati-
o myſteriorum. Ecce in domo qualibet quatuor iſta con-
fyderanda ſunt. Paterfamiliàs domus, Iſta domus, Filius
eiufdem patrisfamiliàs, & conductitiuus quilibet alieni do-
mini feruus. Non enim hic feruus ad dominum cuius hæc
domus eſt congruè referri poteſt, quia peccatū de cui^s fer-
uo nūc agitur, ab illo filio de quo itidem nunc fermo eſt &
à patre eius omnino alienum eſt. Ergo feruum conductiti-
um, feruum dominorum alienorum ſcim^s in domo in qua
conductus eſt legaliter non poſſe eſſe permanentem, quip-
pe quum nec feruus ipſius domini cuius eſt domus diutius
quàm placitum eſt eidem domino ſuo poſſit ad feruien-
dum ſtare in domo: quantò magis feruus alienorum domi-
norū in domo permanere non poteſt etiã ſi patiētia domi-
ni domus ipſe toleretur, quin vbi tempus fuerit vel cauſa
popoſcerit, dominis ſuis exigētib^s ad loca vel ſeruitia de-
bita protrahatur. At verò filius legaliter æque vt pater tan-
quàm dominus in domo permanet, ſuãque eſſe deputat quæ-
cunque

*Seruus nō
manet in
domo.*

cūque thesaurizat parer, patrisq; ad filiū iure vox illa est, Fili, tu semper mecū es, & omnia mea tua sunt, & tua mea sunt. Igitur & secundū homines verè est dictū, quia seruus nō manet in domo in æternū, filius autē manet in æternū. Porro hæc posita similitudine adinaduertere promptū est, quā terribiliter Iudæis denunciaret q̄ ipsos exire, seipsum autem in his que patris sunt oporteat permanere. De enim manus & inclitus paterfamiliās est, domus autē eius sancta ecclesia, id est omnium credentiū: deūmque colentiam sancta societas est. Filius eius est hic ipse qui hæc loquitur, vnus idēmq; Deus & homo Christus. Seruus verò peccati omnis homo est, qui ex Adā in peccati seruitio natus, non nisi per hunc filiū liberatur, maximè tamen Iudæus populus qui iā tunc in domo Dei erat, sed non permansurus, quum hæc iste filius loqueretur. Hæc ergo quum dicit, primū Iudæos percurit, qui quū essent in domo Dei, tanquam regni eius operarij legem habentes & testamentū, locūmq; sanctū & ministeriū sacrificiorū, iam iā visibilter quoque erāt foras eiiciendi, vt verè serui peccati: Filiū verò, id est, semetipsum, in domo permansurum in æternū adstruit, iuxta quod alio loco terribiliter eis prænucciavit, dicens: Amen dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Deinde singulorum quoque nostrum cōscientias hæc eadem sententia cōuenit, qui per confessionem Christianæ fidei sumus in domo Dei & terribiliter commonet, ne simus in hac domo eius tanquam serui, id est, seruilia peccati opera facientes, quia seruus non manet in domo in æternum, etiam si in cathedram soliumque liberationis ascendit, id est, officium potestatemque liberandorum seruatorum exercuerit prædicando, baptizando, sacramentum dominici corporis & sanguinis conficiendo, populisque distribuēdo, ac penitētes recōciliando, quibus omnibus modis cōscriptio testamentūque perficitur Christianæ libertatis, nō manebit in domo in æternū splēdidus iste opifex ingenuitatis, quum sit ipse occultus seruus peccati, sed funib⁹ peccatorū suorum circumdatus & cōstrictus ab eisdem litigātibus ac sæuientibus dominis suis ad inferni ergastula pertrahetur.

¶ Igitur vera est assumptio dicentis: Seruus non manet in domo

Lucæ. 15.

Pater fa.
Domus
Filius.
seruusIudæos
tangit.

Mat. 21.

Commoni
tio terri-
bilis.

domo in æternum, filius autem manet in æternum.

¶ Sequitur conclusio.

si ergo filius vos liberauerit, vere liberi eritis.

¶ Quasi dicat: Ergo quia vos quoque quibus Propheta dicit Gratis vanundati estis, vos inquam sicut & ceteri serui peccati estis, non permansuri in domo in æternum, si filius vos liberauerit, verè liberi eritis.

¶ Sciendum verò est hoc apud homines quoque iuris esse, vt nemo seruorum libertate donetur præsertim hostilium nisi per illum regis aut principis filium qui proprio labore vel industria victo tyranno seruisque, reductis totum victi obtinet regnum, simulque æternæ hæreditatis scriptum & cõ firmatum iam accepit testamentum.

per solum Christum libertas. ¶ Hoc autem de isto filio nulli dubium quin virtute præcinitus regnauerit, dominum seruorum infælicium nempe omnium filiorum Adæ, scilicet peccatorum, damnauerit, regnum peccati & mortis destruxerit, & in semetipso triumphauerit. Igitur primò Iudæis de patrum suorum superbientibus meritis dicendum hoc erit: Si filius vos liberauerit verè liberi eritis, nec aliter liberi eritis. Deinde & vniuersis gentibus hoc idem erat prædicandum, nulla discretione Iudæi & Græci habita. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei. Sanè vigilanter attendendum est, quodd quum dominus ipse qui ià dixerat, veritas liberabit vos, ipse idè hîc dicat: Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis, manifestum est quodd hæc duo, scilicet veritas & filius, vnum & eundem Christum consignant. Veritatem enim dei filius se esse testatur, quo etiam nomine discipulis suis alio loco manifestius se commendat, dicens: Ego sum veritas. Et vide quemadmodum testimonij sui veritatem defendat. Nam quum antè dixisset: Ego sum lux mundi, contradixerunt Iudæi. Tu, inquit, de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum. Hîc econtrà consistens, non tantum testimonium suum esse verum, sed etiam se veritatem esse profitetur.

Roma. 3.

Ioan. 14.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Scio quia filij Abrahamæ estis, sed queritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis. Ego quod vidi apud patrem loquor & vos quæ vidistis apud patrem vestrum facitis.

omob

¶ Hic

¶ Hic ostenditur Iudæorum de carne Abrahæ se iactantium vanitas. Vbi duo notatur. Vnū est, indigni meditatio homicidij. Alterum, ostensio quia non sunt Abrahæ filij, ibi: Dicit eis Iesus.

¶ Circa primum dicit: Scio quia filij Abrahæ estis. Quasi dicat: Agnosco quia filij estis Abrahæ carnis origine, nō cordis fide. Sed caro Abrahæ vos non cōmendat, quandoquidem nec ipsum Abraham sua caro commendat: Nam caro Abrahæ de massa p̄uaricatrice est, genus eius Chaldaicū est: Abraham ergo non sua caro, sed fides sua cōmendat vt esset amicus Dei. Credidit enim Deo, & reputatum est ei ad iustitiā. Vos autem non creditis ei cui credidit Abrahā, id est, patri qui testimonium perhibet de me, faciendo per me opera quæ nemo alius fecit, maior quem vidit Abrahā qui credidit. Quod autem non creditis palām est, quia insuper queritis me interficere: quod nunquam vobis ascendisset in cor, si esset in vobis fides Abrahæ.

Nō caro nos, sed fides cōmendat.

Roma. 4.

¶ Hoc enim addidit, vt non dicant: Peccatū non habemus, Dimittens enim omnē vitam eorum redarguere, hoc vnū quod præ manibus erat, quod opere implere volebant, ducit in medium, cōmemorans scelus quod querebāt implere. Paulatim proinde eos à cognatione illa de qua superbiebant amouit, erudiens in hac non esse fidendum. Sicut enim libertas & seruitus est ab operib⁹, ita & cognatio. Et ne quamlibet possent prætereendere causam qua hoc quasi iuste perficerent, causam eos mouentē manifestat, dicēs: Quia sermo meus non capit in vobis, id est, non capit cor vestrū, quia non recipitur à corde vestro. Sic enim est sermo Dei fidelibus tanquā pisci hamus. Tunc capit, quando capitur, nec fit iniuria illis qui capiuntur, ad salutem quippe non ad perniciem capiuntur.

chrysoft.

verbū dei hamus.

August.

¶ Causa ergo meditandi Christi interfectionē hæc erat, quia sermo meus, inquit, non capit in vobis. Quasi dicat: Sic enim ad audiendum sermonē meum impatientes estis, vt per hanc impatientiā mors mea vobis in desyderio sit. Sermo quippe meus nullam apud vos fidem inuenit, nec tātillum terræ bonæ in petrosis cordibus vestris, vbi radicem, vel exiguam figere possit, quod ab effectu promptū est agnoscere, dū vos me queritis propter eiusdē sermonis

Christo mortē cur meditatātur.

im-

impatentiã interficere. Si ergo filij Abrahæ estis, solo nomine filij estis. Filij alieni, & inueterati, & claudicatis à semitis vestris, deteriorẽ partem generis Abrahæ. scilicet carnẽ extollẽtes. Fidẽ autẽ eius per quã ille nobilis est, abnegãtes. ¶ Et ne dicant inimici domini mentientes, & mendacio se protegẽtes: A temetipso loqueris, & ferre nolum⁹ sermonem tuum, propter hoc inducit subdēs: Ego quod vidi apud patrẽ loquor, Vbi patrem suum Deũ vult intelligi. q. d. Veritatẽ vidi, veritatẽ loquor, quia veritas sum. Si ergo dominus veritatẽ loquitur quam vidit apud patrẽ, se vidit, se loquitur, quia ipse est veritas patris. Vbi Theoph.

August.

¶ Quum audis, quod vidi loquor, nequaquã corporalẽ visionẽ intelligas, sed notitiã naturalẽ & veram. Sicut enim oculi aliquid vidẽtes integrẽ & verẽ prospiciũt nec fallũtur, sic ego veraciter ea loquor quę à patre meo cognoui. Et vos, inquit, quę vidistis apud patrẽ vestrũ facitis. Pulchrẽ filius Dei filios carnis Abrahæ cõvincere incipiẽs & ostendens, quod non possent de tãti patris dignitate gloriari, prius eos à sua cõmunionẽ longissimẽ depellit, quandoquidem aliũ sibi, aliũ illis patrẽ patẽter ascribit, dũ dicit: Ego quod vidi apud patrẽ loquor, & vos quę vidistis apud patrẽ vestrũ facitis. Hoc itaq; intelligere poterant, quod aliũ patrẽ ipsorũ diceret, quã Abrahã. Quid enim illos apud patrẽ eorũ vidisse & facere aiebat, nisi hoc quod prẽmiserat, Queritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis? Hoc planẽ tam ex eius dictis quam suimet cõscientia conuicti nescire nõ poterãt se apud diabolũ vidisse, id est, ex diaboli imitatione, & nota sibi diaboli volũtate, mẽte cõcepisse. Nec enim ignorãter peccabant. Quum enim tã manifesta diuisione facta patrẽ suum Deũ, patrem autẽ illorũ significet diabolũ, quid adhuc Iudæi percontantur? Sequitur ergo secundũ, vbi ostenduntur Iudæi non esse Abrahæ filij.

Respondērũt & dixerunt ei: Pater noster Abrahã est. Dicit eis Iesus: si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.

¶ Hęc & cætera quę postea obiiciũr, di. Nos ex fornicatione nõ sumus nati. Vnũ patrem habemus Deum, & reliqua, insidiæ & tentationes sunt, decipulæ & laquei venantium sunt. Qui enim hęc dicentes aliud expectant aut cupiunt, nisi vt ecõtra diceret? Abrahã pater vester non est. Grandis

Alis⁹ christo, et ali⁹ Iudæis patet.

Insidiæ Christo, & laquei

dis enim calumniæ aditum sese inuenisse gauderēt. Vtiq; negatorem illum adoptionis & testamēti & legislationis Moyſi quoque & patrum & omniū quæ ex Abraham gens illa se habere credebat conclamaturi. Vbi Aug. Pater noster Abrahamā est. Quid dicturus es cōtra Abrahamā? Videbantur enim eum prouocare, vt aliquid malè diceret de Abrahamā, & esset eis occasio quod cogitabant faciēdi. Sed audiamus quid dominus eis respōderit Abraham laudans, istos verò dānans: Si filij Abrahamę estis, opera Abrahamę facite. Interimit vanam iactantiam dicētium, Pater noster Abrahamā est, tanquam falsò dictum: Non respondit quod illi audire cupiebant, nolens illis occasionem dare calumniandi. Et tamen paulò antè ait: Scio quia filij Abrahamę estis, Vnde patet, q̄ nunc non negauit eorum originem, sed facta cōdemnat Caro enim illorum ex ipso erat, vita non erat. Et est sensus: Si filij Abrahamę essetis, eius opera faceretis, hoc est. Sic me amaretis, sic de mea presentia gauderetis, sicut Abraham, qui exultauit vt videret diem meū, & vidit, & gauisus est. Non enim filij illius estis, ex eo quòd homines estis, quod nature est, sed filij Adę: nec ex hoc quòd vos in dolore pepererunt matres vestre, filij estis Saræ, sed Eux. ¶ Opera ergo Abrahamę facite. i. illam quam primus habuit Abrahamā vos quoque fidē habetote. Hoc autē est opus Dei, vt credatis in eum quem ille misit. Ad imitationē Abrahamę credētis ei qui repromisit. Nā circūcisio sine qua pater Abrahamā iustificatus est, & legales ceremonię, vel sacrificiorū ritus & similia, quę tam mala quàm bona mente fieri possunt, nō faciūt de filiis Adę filios Abrahamę, vel de inimicis amicos Dei, sed fides & p̄cepta iustitię quę scripta sunt in tabulis digito Dei, quę & antè quā scriberentur, Abrahamā obseruādo, lege naturali factus est amicus Dei. Sequitur:

Nunc autem queritis me interficere hominem qui veritatem loquutus sum vobis, quam audiui à Deo. Hoc Abraham non fecit. vos facitis opera patris v̄estri.

¶ Queritis, inquit, me occidere. Quo ipsi vos conuincitis non esse filios Abrahamę, à cuius moribus huiuscemodi facinus alienum fuit. Me hominem, Deum se tacuit quem nō possent occidere, sed me hominem quem videtis potestis occidere, & quem nō videtis Deū potestis offendere. Sed

attende-

August.

Ioan. 8.

opera Abrahamę
quæ.

Ioan. 6.

Quid efficit filios
Abrahamę.

attendere nimiam peruersitatem. Qui veritatē, inquit, loquutus sum vobis. Ergo filij mēdaces eum qui loquitur veritatem quærunt interficere, propter eam quam loquutus est veritatem. Et non propter quamcunque veritatem, sed propter eam veritatē, inquit, quam audiui à Deo. Veritatē illis loquebatur, quum se & patrem illis annunciabat. Et hanc veritatem à Deo audierat, quia ipse qui est veritas, à Deo patre genitus erat. Audire enim illius à patre nihil aliud est, quàm esse à patre. Quæritis, inquit, me interficere, me talem hominem. Hoc Abraham non fecit, imò longè aliam mentem, alium habuit spiritum huic vestro spiritui contrarium, quo vos me quæritis interficere. Ille consummandus & hinc exiturus non acceptis promissionibus à longè me aspexit oculis fidei, à longè me salutauit flens & confitens beatos fore oculos qui me fide visuri erant, & credituri in me quem vos quæritis interficere. Vos facitis opera patris vestri. Adhuc non dicit quis est iste pater eorum. Vbi Chrysostomus.

¶ Dicit hoc dominus volens eis auferre superfluum gloriam de Abraham carnali cognatione, & suadere eis vt non vltra spem salutis habeant in hac cognatione, sed in ea quæ est secundum adoptionem. Hoc enim eos prohibebat venire ad Christum, quòd æstimabant cognationem Abraham sufficere sibi ad salutem.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione nõ sumus nati, vnum patrem habemus Deum.

¶ Hic ostenditur Iudæos non esse filios Dei. Vbi duo notantur. Vnum est, diuinæ filiationis præsumptuosa assertio. Alterum, falsè arrogatæ diuinæ filiationis confutatio, ibi: Dixit ergo eis Iesus.

¶ Circa primum dicit Augustinus: Cœperant Iudæi vtunque cognoscere, non secundum carnis cognationem filios dici, sed secundum vitæ institutionem. Consuetudo autem scripturarum est fornicationē spiritualiter appellare, quādo diis multis & falsis anima tanquā prostituta subiicitur. Vndè & dicunt: Nos ex fornicatione non sumus nati. Hoc cōrixando responderunt. Quum enim prius dixissent: Pater noster Abraham est, & audissent: Si filij Abraham estis, opera

fornicatio spiritualis.

opera Abrahamæ facite, iam maiore sibi arrogat patrem quam fuerat Abraham, scilicet Deum, & non ex fornicatione spiritali, scilicet ab idololatriæ se produisse. Quasi ad inuicem colloquuti dixerint: Quoties nominauerimus Abraham, dissimilitudinem vitæ illius nobis obiiciet. Dicamus deum patrem nostrum, & videamus quid nobis respondeat. Vñ inquirunt, patrem habemus Deum. Iactauerunt ergo se semper Deum coluisse, qui Israel suum primogenitum appellauit. Porro si dicendo, nos ex fornicatione non sumus nati, se iactanter aliis Abrahamæ filiis de Agar, seu Cethura progenitis præferant, de carnis origine iterum gloriâtes, potuisset Dominus ostendisse eos ex fornicatione progenitos. Nota enim est historia quod Thamar nurus fuit Iudæ, & quod ipse ex ea genuit Phares & Zaram, nesciens eam quæ esset. Quæ dum ab eo concepisset hos geminos, nunciatum est ei: Fornicata est Thamar, & videtur vterus eius intumescere. Quis autem nesciat, quod ex illa fornicatione nati sunt Iudæi, qui nunc audent dicere: Nos ex fornicatione non sumus nati? Reuera tamen fornicata est Thamar. Et istud commemorando potuisset confutare superbos, nisi quia prior ipse facere voluit, quod postmodum per Apostolum suo mundo traditurus erat, dicentem: Nemini dantes ullam offensionem. Nō hoc ergo eorum mendacium redarguit, sed instat vt ostendat quod nō sunt ex Deo.

Exod. 4.

Gene. 38

Iudæi ex
fornicatione
nati.

2. Cor. 6.

¶ Circa secundum, quod est diuinam sibi ad arrogantium filiationem confutatio, subditur:

Dixit ergo Iesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis vtique me, ego enim ex Deo processi & veni. Neque enim à meipso veni, sed ille me misit.

¶ Si Deus, inquit, pater vester esset, diligeretis vtique me. Nihil verius. Hæc enim æqualia sunt, Deum patrem habere, & Dei filium diligere: & ita inuicem consequuntur & cohærent sibi, vt neutrum sine altero esse possit. Vnde & hoc modo conuertuntur: Si Deus pater vester esset, diligeretis me: & si diligeretis me, vtique Deus pater vester esset. Omnes enim filij Dei se inuicem diligunt, vt pote vnum habentes adoptionis spiritum, siquidem nec aliter filij Dei esse possent, nisi habendo dilectionem ad inuicem.

Rupert.
Iud. os
nō esse fili-
os Dei.

g Amplius

Amplius autem & incomparabiliter illum vnum & vnico, propriumque & consubstantialiorem Dei filium omnes diligunt, nempe per quem eundem adoptionis spiritum percipere meruerunt, quia quod solus erat per naturam, hoc multis fratribus indulgit, vt filij Dei nominentur & sint per gratiam.

*Quod discernitur
filij adoptionis.*

In huius vnici filij dilectione filios suos adoptiuos Deus pater discernit à filiis diaboli. Rectè ergo ait: Si Deus pater vester esset, diligeretis vtique me. Et adiecit ob quã iure debeat diligere causam. Ego enim, inquit, à Deo processi & veni. Quod ait, à Deo processi, ad incorporalis naturitatis retulit nomẽ. Vndè Augu. Quod de Deo processit verbum, aeterna processio est. Ab illo enim processit vt verbum patris: & venit ad nos, quia verbum caro factum est. Aduentus eius, humanitas eius. Mansio eius, diuinitas eius. Dicitis Deum patrem, cognoscite me vel fratrem. Et si nondum me vt Deum aut Dei filiũ vultis venerari, aut saltem me vt fratrem diligite. Itaque dicẽs: Ego à Deo processi & veni, diuinam pariter & humanã in se Christus expressit naturam. Processit enim ex Deo eterna processione (vt dictum est) & venit ad nos in carne. Venire enim humanitatis est, sicut manere, diuinitatis. Processit ergo à patre & venit, qui à patre in mundũ missus est, sicut subdit dicens: Neque enim à meipso veni, quod faciunt propheta mendaces qui cuncta per tumorem animi sui confingunt, arrogantia deprauati, sed ille me misit.

Deut. 18

Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.

¶ Quasi dicat: Dum vobis loquor & dico: Ego ex Deo processi & veni, neque enim à meipso veni, sed ille me misit. Et illud: Quia solus nõ sum, sed ego & qui me misit pater: & quia ego nõ de deorsum neq; de hoc mundo vt vos, sed de superius sum. Et quia principium qui & loquor vobis.

Quare istam loquelam meam nõ agnoscitis. Quare in statera rationis non appenditis, vt sciatis vtrum vera an falsa sit? Nunquid legem non habetis docentem, & signũ vobis dantem quo cognoscere debeatis verbum prophetae quẽ Deus nõ misit? Habetis planè, sed hoc interest, quia nõ potestis audire sermonem meum, videlicet præ odij magnitudi-
dine

*Ibidem.
Iudaei o-
dio cæci.*

dine quo ego vobis grauis sum ad vidēdū, & sermo meus ad audiendū. Ideo autem odire non poterant, quia corrigi credendo nolebāt. Non ergo mirum: quōd loquelam meā nō cognoscitis, quia Deus pater vester non est. Omnes enim quorum Deus pater est, sic possunt audire sermonem meum, quomodo potest esuriens delectabilem capere cibum. At verō si vobis mea grauis est loquela, & cor vestrū hanc ferre non sustinens quasi prae labore succumbit, quis sit pater vester, quod hactenus tacui, satis euidenter erit manifestum.

*Quorum
pater de^o*

¶ Circa quartum principale dicitur:

Vos ex patre diabolo estis, & desyderia patris vestri vultis facere.

¶ Hic Iudaei ostenduntur esse filij diaboli. Vbi primò Iudaeis pater esse diabolus pronunciat. Secundò, ad hoc probandum ratio duplex assignatur, ibi: Ille homicida erat.

¶ Circa primum dicit: Vos ex patre diabolo estis. Vbi primum admirari est sapientiam & mansuetudinē filij dei tātum iustitiæ fulmen absque cōtentionis tēpestate iaciētis. Dixerāt illi. Nemini seruiuimus vnquā. Non dixit ecōtrā: Falsum est, seruitis enim Romanis: vel, serui estis peccati. Deinde: Pater noster, inquit, Abraham est. Nō respōdit: Abraham pater vester nō est. Item & hoc dicere ausi sunt: Vnum patrem habemus Deum. Non opposuit: Nequaquā patrem habetis Deum. Nusquam contentiosè occurrit, sed circumitu sanę & iustę rationis eos qui sibi videbantur sapientes in astutia eorum cōprehendēs acerbius eos quā aestimare poterant percussit, dicens: Vos ex patre diabolo estis, non nascendo, sed imitando. Nā cōsuetudinis est seripituræ, ex imitatiōe vel similitudine filios appellare, iuxta illud: Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa. Et quidem omnis homo inquātum à Deo creatus est, bonus est: in quantum verò peccando volens se diabolo subiicit, patre habet diabolū. Quum ergo prēmisset: Nūc autē queritis me interficere, tandē ad hoc venit vt diceret: Vos ex patre diabolo estis. Ac denuō subiungit: Desyderia patris vestri vultis facere. Nemo autē inter eos erat qui putaret ad se pertinere quod dicebat: Vos ex patre diabolo estis.

*Contentio
nē Chri-
stus vita-
uit.*

*Iudaei vs
filij dia-
boli.
Ezech. 16*

2. Reg. 21

non om-
nis seruus
peccati, si
li⁹ diaboli

¶ Hac causa posita, talibus Abrahamæ filiis veritas hoc dixit, & non sine autoritate scripturæ. Si enim, qui contra sanguinem Naboth Iezraheæ falsò testificati sunt, rectè filij diaboli dicti sunt, quantum magis isti rectè filij diaboli dicendi erant, qui & hominem incomparabiliter meliorem quàm Naboth interficere querebant, & adhuc Deum patrem suum dicebant? Nec dubium quin maioris iræ sit esse filium diaboli, quàm seruum peccati. Nam omnis filius diaboli seruus peccati est, non autè omnis seruus peccati propriè dicitur filius diaboli. Etenim quum omnis qui facit peccatum seruus est peccati, differt tamen plurimum utrum optet liberari quis, & pro hoc supplicet liberatori, an ipsum peccatum diligat, & oderit conditiones libertatis. Itaque sicut maioris est gratiæ dici, vel esse filius quàm seruus Dei, sic contra, maioris est iræ quod nunc veritas ait inimicis suis: Vos ex patre diabolo estis, quàm quod suprà dixit: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati.

¶ Proinde sicut hi de quorum cordibus perfecta charitas foras mittit timorem, rectè nominantur & sunt filij Dei: sic econtrà istis quia diligenter faciunt iniquitatem, odiètes & interficere quærentes liberatorem, rectè dicitur: Vos ex patre diabolo estis, quia videlicet ei non tantum peccatum faciendo obsequimini ut serui, sed & peccatum vestrum defendendo, libenter adhæretis ut filij, & desyderia eius vultis facere, scilicet ad modum filiorum qui libenter exquirunt ut faciant quod patri suo est delectabile. Et quoniam sunt eius desyderia, subdit:

Ille homicida fuit ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo.

¶ Hic ratio duplex inducitur ad probandum Iudæos esse filios diaboli. Sicut enim ille ab initio fuit & est homicida, sic & Iudæi erant homicidæ quærentes Dominum interficere. Secundò, sicut ille fuit & est mēdax, ita & isti qui impudenter in hac disputatione contra veritatem mentiti sunt.

Diabolus
et homi-
cida.

¶ Quoad primum dicit: Ille homicida fuit ab initio. Videte ò Iudæi cuius filij estis, qui talia facere desyderatis. Quæritis enim me occidere, hominem qui veritatem loquutus sum vobis. Hęc erant desyderia diaboli, quia & ipse
inuidit

invidit homini & occidit. Nam & Euam per serpentem se-
duxit, & per illam virum decepit, sicq; occidit eum, quia ex
iusto peccatorem, & ex immortali fecit mortalē. Ergo ho-
micida ab initio, id est, in primo homine ex quo potuit ho-
micidium fieri. Non enim posset occidi homo, nisi pri^o fie-
ret homo. Non autem ferro accinctus diabolus contra pri-
mum hominē venit, sed lethifera persuasione armat^o nec
gladio, sed verbo necavit. Noli ergo putare non esse homi-
cidium, quādo fratri malum persuades. Vos autem ideo se-
quitur in carne, quia non potestis in mente. Vbi Orig. Perpē-
de autem non propter aliquem hominem singulariter tan-
tūm, sed pro toto genere quod peremit in quantum in Adā
omnes moriuntur, verē dictus ab initio homicida.

August.

¶ Quoad secundum dicit: Et in veritate non stetit. Quid est
stare in veritate, nisi veritatē amare? Stare vel esse in Chri-
sto, id est, Christum diligere qui est veritas. Sciendū quip-
pe est quōd hęc prępositiuncula, in, semper conglutinatio-
nem dilectionis significat, ita vt nunquā Deus in aliquo ni-
si electo & dilecto, nunquam aliquis nisi electus & dilect^o
in Deo siue in Christo, velut nunc in veritate stare aut esse
authoritate sacrę scripturę dicatur. Igitur pręmissio quia il-
le homicida erat, mox subiungitur: Et in veritate non ste-
tit, vbi eius multiformis iniquitas primo nomine quod est
homicida, exprimitur.

Ruper.

¶ Itaque in veritate nō stetit, quia veritas nō est in eo. Pro-
lapsus est enim à veritate, quia noluit permanere in origi-
nis suę sanctitate. Factus fuerat ad imaginem & similitudi-
nem Dei, sed superbiendo, & si imaginem retinuit, similitu-
dinem certē amisit, quia ex angelo iusto & bono, diabolus
iniustus, peruersus & malus effectus est.

¶ De quo adhuc subditur: Quum loquitur mendacium, ex
propriis loquitur, quia mendax est & pater eius. Hoc est:
Quum loquitur aliquid, hoc sine dubio est mendacium. O-
mne enim quod loquitur iste mendax homicida, mēdaciū
est, etiam si sit aut eveniat quippiam eorum quę esse vel fu-
tura esse dixerit. Nihil enim corde simplici, nihil omnino
loquitur absque intentione fallendi.

*Diabolus
semper
mendax.*

¶ Sed vnde mendacium accepit vel dicit? Ex propriis, in-
quit, loquitur, quia mendax est & pater eius. Hoc est, ex

Isai. 14.

proprio corde confingit, & ita mendax est, vt mēdacij quæque sit pater. Quasi diceret: Idcirco dixi diabolum mendacem, mendacium loqui ex propriis, quia pater eius est, sub audis, mendacij. Pater dico, id est, author & inuentor. Supbia nāque tumens, maluit refuga fieri patrē mendacij, quā apud altissimum patrē veritatis persistere inter filios Dei. Et hoc modo pater mendacij illud sibi videbatur adipisci quod dicebat in corde suo: Similis ero altissimo, si quū ille veritatē de se genuisset, ipse e contrariō mēdacij pater existeret. Nec tamen dici potest mendacium diaboli filius, sicut Deus pater dicitur & est pater veritatis, id est, cōsubstantialis sibi filij per quem fecit vniuersa, sed dicitur diabolus & est pater mendacij, vt accedentis author & inuentor vitij per quod nullam omnino substātiā, & ne muscam quidā aut extremum vermiculum fecit: sed quædam eorū quæ à Deo facta sunt nequiter insecit, nempe angelos ei consentientes, & homines suo mendacio fraudulenter deceptos.

FERIA SEXTA POST
DO. INVOCAUIT.

Ioan. 5:

Rat dies festus Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam.

¶ Præsens sancti Euangelij lectio duo venerāda miracula cōprehendit. Quorum vnū memoratur factum per ministeriū angeli. Alterū, per Christum filiū Dei, ibi: Erat autem quidam.

¶ Circa primum duo describuntur. Vnum, miraculi sequentis tempus & locus. Alterum, languori sanando descensus angelicus, ibi: Angelus autem.

¶ Circa primum dicitur in litera: Post hæc erat dies festus Iudæorum videlicet post miraculū à Christo in Galilæa in sanatione moriētis filij Reguli perpetrātū, erat dies festus Iudæotum. Vbi Theophyla. Ascendit ad diem festum in Ierosolymam dominus, partim ne videretur aduersari^o esse legi, sed comparere cum cæteris diem festū agens partim vt plures per signa & doctrinas alliceret, & maxime turbā simplicium. Solebant enim conuenire & rustici & opifices qui

qui per regionem & ciuitates aliis diebus erant occupati.
De loco subditur.

*Est autem ierosolymis in probatica, piscina quæ cognominatur
Hebraicè Bethsaida, quinque porticus habens.*

¶ Est, inquit, ierosolymis in probatica (sic habent exempla-
ria correcta) pro eo quod est, ad probaticam. Nō putes has
duas dictiones, probatica & piscina, esse adiectiuum & suū
substantiuum. Græca vox est probatica, & dicitur à proba-
to, quod ouis interpretatur: probatica verò Latine dicitur
pecualis, & significat locum ouium, quæ illic ad sacrificiū
congregabantur. Siquidem præter cætera sacrificia singu-
lis diebus duo agni immolabantur, & proinde locum ha-
bere oportebat idoneum, vbi huiuscemodi victimæ cōtine-
rētur. Erat ergo iuxta hunc locum piscina, id est, natatoriū
vel lacus, in quo ministri templi hostiarum carnes & inte-
stina lauabant.

¶ Quæ cognominatur Hebraicè Bethsaida. Quod Latine di-
citur domus frugum. Apponit euangelista Græcè dictioni
cognomē Hebraicum. Decebat sanè baptismum dari quo
peccata purgātur, cuius imago præsignata fuit in illa pisci-
na, & aliis pluribus. Et primū quidem dedit De⁹ aquam
expurgantem corporū sordes, & iniquationes non existē-
tes & opinatas. puta eas quæ erāt à contactu funeris, & quæ
à lepra & ab aliis talib⁹. Deinde infirmitates diuersas per
aquas facit dissolui, prout hīc patet. Volens enim De⁹ pro-
pinqūis adducere ad baptismi donum, non solū hæc in-
quinamenta mundat, sed etiā ægri tudines sanat. In hac e-
nim piscina (id est, baptismo) emūdari & ablui necesse est
hostias viuentes, scilicet credentium animas, vt in cœlesti
templo Deo rite offerri & esse possint acceptæ. Sequitur:

*In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum claudu-
rum, aridorum, expectantium aque motum.*

¶ Id est, ad hoc piscina hæc porticus istas habebat, ne mul-
titudo languentium ad cœlestis remedij opificem piscinā
excubans tetum non haberet, ne opem supernam expe-
ctare non liceret æstu vrente, vel turbine aut pluvia de sub-
uideo vrgente. Longa enim erat supernæ visitationis ex-
pectatio. Porro moraliter multa genera languentium in-

probatic-
piscina.
Theoph.

chryso-
st. Figuræ
baptismæ
præsignā-
tes.

eadem iacuerunt: cæci scilicet, qui scientiæ lumine carent, Claudii, qui ad ea quæ iubentur implenda vires non habent, Aridi, qui supernæ dilectionis pinguedine carent. Igitur piscina illa sacra in qua hostiæ lauabatur (vt dictum est) vniuersas Iudaici populi ceremonias, vniuersum veterū sacrificiorum ritum significat, quæ quum vmbre essent futurorū ita antè quàm Christus descenderet, & in semetipso legē impleret, neminē poterant iustificare, sicut nec piscina illa ante descensum angeli neminem poterat sanare.

piscina
myst.

5. portic⁹
myst.

¶ Quæ sicut quinque porticibus cingebatur in quibus dicta iacebat multitudo expectantiū aquæ morum, ita lex Moyli cuius quinque libri sunt, peccatores interim cohibebat sacrificiis vmbromaticis emundari non valentes, donec veniens Christus ea quæ sacrificiis illis præfigurabantur, in veritate perficeret. Vel certè quia non solum illos qui sub lege Moyli fuerunt, sed & cunctos qui ante legem & ab initio mundi electi per fidem deo placuerunt, Christus Dei filius saluare venit, & omnib⁹ erat necessaria passio Christi. Bene quinque porticus erant, & in omnibus languētes iacebant expectantes aquæ morum, quia videlicet ante aduentū Christi in quo sexta mundi ætas incipit, quinque ætates fuerunt, quarum in nulla defuisse credendum est fideles & iustos viros, qui circa eandem spem repositi salutarē nostri redemptoris expectabant aduentum.

¶ Circa secundum, quod est, languori sanando descensus angelicus, subditur:

Angelus autem domini descendebat secundum tempus in piscinā & mouebatur aqua. Et qui primus descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacunq; detinebatur infirmitate.

¶ Hic redditur ratio quare iacebat ibi multitudo languentium, videlicet propter beneficium speratæ sanitatis, quod ex angeli descensu expectabatur, qui secundum temp⁹ descendebat in piscinam. Quo tempore descendebat nescitur attamen certū tempus significari videtur, dicendo secūdū tempus. Tunc enim sanctæ ciuitati & templo præsidēs eui denter aderāt angelicæ virtutes prius quàm ob admissum in Saluatorē crudelē necis sacrigelium recessisset inde o-

moe

mine cœli præsidium, quo facto (vt Iosephus quoque testatur) auditæ sunt à sacerdotibus ante lucem in templo clamantes: Transeamus ex his sedibus. Notandum verò est quòd non esu bestiarum, quæ illius piscinæ aqua lauabatur, sed ex eadem qua & hostiæ lauabantur aqua, sanabatur vnus, quicumque post motionem eius primò descendisset infirmus. In quibus tantum continetur mysterium tantumque sacramentum, quanto opus habebant illæ quæ cœlesti templo inferendæ erant hostiæ viuæ, scilicet animæ & corpora sanctorum, & quantò opus habemus omnes nos homines, qui vniuersi ex primo parente nostro grauè languorem, veram & omnimodam tam corporis quàm animæ cõtraximus infirmitatem.

¶ Scimus autè & credimus, quia dominus noster Iesus Christus qui iuxta prophetâ magni consilij angelus vocatur de cœlo venit, & à patre exiuit, venit, inquam, in populum Iudæorum de illo carnem assumens, & eodem descensu suo dum prædicat & annunciat salutem & pacem, mota est gens inquieta, & veraci suæ doctrinæ impatiens, versa in seditionem morti tradidit vitæ largitorem. Qua ille morte sua mundo condidit vitæ sacramentum, vt in monte eius humanum genus baptizaretur, id est, omnes qui diuersis retriò temporibus (vt dictum est) collecti, quinque libris Moisaicæ legis testificatam hæctenus expectauerat gratiã Dei: Huius planè mysterij figuram præfererat illa magna & diuina res, quam supernæ claritatis diligens inspector sacer euangelista Ioannes nequaquam prætereundum arbitrat⁹ est.

¶ Itaque (vt dictum est) non poterat illos piscina sanare, nisi angelo in piscinam descendente, quia per legem cognitio peccati tantum, gratia verò remissionis nõ nisi per Iesum Christum poterat donari. Lex enim quid agendum esset, quid ve cauendum docuit. Gratia autem & fides dominicæ passionis sanat omnes iniquitatum nostrarum infirmitates. ¶ Notandum verò est quòd dicitur, qui primus descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanabatur. Vnus (inquit) ex tanta languentium multitudine sanabatur. Quo ni mirum omnium qui ab initio seculi per Christum saluantur, vna eademque fides rectè significatur. Nã vnus domi-

*Lib. 7. de
Iuda. bel.
ca. 27:*

*Zanacrisa
Iutaris ty
pus.
Esa. 94*

*Angel⁹ de
scendens.
Christus*

Ephes. 4.

nus

nus, vna fides, vnus in omnibus electis est spiritus, & ideo
 coomaium electorum siue mortuorum siue viuorum, siue
 ante siue post Christi passionem vocatorum vna ecclesia,
 & vnum corpus est. Igitur in hoc loco tam pulchra tamq;
 splendida suæ passionis figura illustrato, quid fecerit domi-
 nus, ex sequentibus audiamus.

¶ Circa quartum principale dicitur:

*Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in in-
 firmitate sua. Hunc quum vidisset Iesus iacentem, & cognouisset
 quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri? Respondit
 ei languidus: Domine, hominē nō habeo, vt quū turbat a sue it aqua
 mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.*

¶ Postquam in precedentibus narratum est insigne miracu-
 lum factum ministerio angeli, hic consequenter subiungi-
 tur miraculum factum per Christum filium Dei. Vbi qua-
 tuor per ordinem describuntur. Primum est erga languidū
 mira Christi benignitas. Secundum, collata languenti per-
 fecta sanitas, ibi: Dicit ei Iesus. Tertium, miraculum calum-
 niantium iniqua peruersitas, ibi: Erat autem sabbatū. Quar-
 tum, Conseruandæ sanitatis ostensa facultas, ibi: Postea in-
 venit eum.

¶ Circa primum, quod est, erga languentem mira Christi
 benignitas, dicitur: Erat autē quidā homo ibi triginta & o-
 cto annos habēs in infirmitate sua, & cetera quę sequuntur

*Languidi
 constantia*

¶ Vbi Theophylact. Stupenda paralytici constantia, annos
 habebat triginta octo, & quotannis liberari à morbo expe-
 ctans absidebat, & impediabatur à potentioribus præuen-
 tus, nec tamen destitit, neque desperauit. Ideo & dominus
 interrogat eum, volens nobis hominis patientiam demō-
 strare. Non enim interrogat quasi discere quippiam vellet
 Hoc enim non modò superfluum esset, sed & insipiens, quę
 rere an æger velit sanari. Factum est ergo vt mōstretur no-
 bis hominis æquanimitas & patiētia. Quid igitur ille? Vti-
 q; multa cū mansuetudine respondet. Etia, inquit, domine,
 Volo quidem, sed non habeo hominem qui me posset in a-
 quam inferre. Nihil blasphemū respondit, nō arguit Chri-
 stum vt stultam interrogationem interrogantem. Non ma-
 ledixit (vti multi pusillanimes) diei suæ natiuitatis, sed mā-
 suetē

fuetè & placidè responsum dat, tametsi nesciret quis nā esset qui interrogabat. Nunquid non hoc solùm existimauit utilitatis sibi accedere fortassis vt inferret illum in aquam & propterea blandè Christo loquitur? Non autem dixit ei Christus: Vis sanabo te? vt non videretur gloriam quærere. Nec confestim ipsum à principio sanauit, sed primùm eū familiarem sibi facit per interrogationem futurae fidei viā faciens. Non autem expetit fidē, vt in cæcis fecit, dicens: creditis quia hoc possum facere vobis? quia hic nondū nouerat eum manifestè quis esset. Nam illi quidem ex aliis eius virtutem cognoscentes, conuenienter hoc audierant. Alij verò nondum eum cognoscentes, sed per signa cognitari post miracula de fide requiruntur. Hunc, inquit, quum vidisset Iesus iacentem, & cætera que sequuntur. Quæ vt ad sensum mysticum referantur, quib⁹ putas oculos illum qui per hunc hominem significabatur magnum languidum Iesus vidit? Vtique oculis gratiæ & misericordiæ suæ vidit hūc magnum per orbem terræ languidum quum in cælum ascendisset, prospiciens de excelso sancto suo, de cælo in terram aspiciens, vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum. Tunc, inquam, prospexit, tunc vidit & cognouit, quia multum tempus haberet, videlicet, quia tempus miserendi eius adesset. Quem suum respectū rectè per hoc innuit, quod prædicto homini familiariter dicit: Vis sanus fieri? Et quidem desyderium pauperū iam exaudiverat. Quomodo ergo manifestam omnibus huius languidi voluntatem nescire poterat?

¶ Verùm ad hoc interrogat & ad hoc solùm dicit, vis sanus fieri? vt ostendat quòd de homine nihil ampli⁹ debeat quærri, id est, non qualis persona, vel ex qua gente vel loco sit, sed hoc solùm, vtrum peccata relinquere, iustitiámque velit operari. Nam in omni gente qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.

¶ Circa secundum, quod est collata languenti perfecta sanitas, subditur:

Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatum tuum & ambula. Et statim sanus factus est homo ille, & sustulit grabatum suū & ambulabat.

¶ Surge, inquit, Imperat non solùm homini, sed etiam natura

Chrysost.

Matt. 9.

*Quidquam
vult à peccante*

Act. 10.

*sanitas
perfecta.*

turæ, quoniam non erat in voluntate & potestate languidi surgere, sed dicendo surge, morbū abstulit, & contulit vim surgendi. Tolle grabatum tuum, inquit, in quo perfectio sanitatis significabatur, vt ita sanus effectus esset, vt qui antè non potuit vsque in piscinam seu natatorium descendere, ipse tolleret lectum suum. Et ambula, inquit. Non solum vires ad surgendum & tollendum grabatum, sed ad ambulandum cum onere grabati collatae sunt. Vbi Chrysostr.

¶ Non solum sanat, sed & lectum portare iubet, vt credibile faceret miraculum, & nullus existimet phantasiā esse quod factum est. Nō enim nisi certissimè compacta essent membra, lectulum ferre possent.

*l. languidi
obediētia.*

¶ Audiens autem languidus quoniam cum potestate & velut iubens, dixit: tolle grabatum tuum, non derisit, dicens: Angelus descendit, & turbat aquam, & vnum solum curat, tu autem homo existens ex solo præcepto speras te pl^o angelis posse? Sed simul vt audiuit credidit. Non enim secum murmurauit & dixit: Me iubes surgere, qui quum nunc triginta & octo annos infirmus iaceam, & salutem nunquā sim assequutus, & sic repente surgerem? Nil tale cogitauit, sed credidit ac surrexit. Vbi patet multum interesse inter sanitatem quæ à domino, & eam quæ à medicis infertur. Illa quippe voce iubentis & mox impletur, ista verò per multa temporum interualla aliquoties perficitur.

Theoph.

Beda.

¶ Porro iuxta intelligentiam spiritualem, Homo iste multorum annorum infirmitate detentus, peccatorem quemlibet multorum grauium scelerū pondere pressum designat cui voce Saluatoris dicitur vt surgens tollat lectum suū & ambulet, iuxta quē sensum lectus noster intelligitur is, qui nobis vel in corporis ægrotatione, vel animi solatium exhibuit. Hunc sanati portare præcipimur, vt ei quoque in suis necessitatibus adiutorium subministremus. Itaque ei qui à domino sanatur, dicitur:

Galat. 6.

¶ Surge, & vitiorum torporem quem quasi quendam languorem diu sustinisti excute, & ad virtutum exercitium erigere. Tolle lectum tuum, porta proximum tuum, eius infirma patienter tolerando, à quo & ipse diu multumque es sustentatus, dicente Apostolo: Alter alterius onera portate, Ambula quotidianis bonorum operum profectibus de

vir-

virtute invirtutem alacriter progrediendo, ambula, super-
nam patriam desyderando, & ad videndam faciem tui cō-
ditoris strenuè properando.

¶ Circa tertium, quod est miraculum calumniantium per-
uersa iniquitas, subditur:

*Erat autem sabbatum in die illo. Dicebant ergo Iudei illi qui san-
natus fuerat: sabbatum est, non licet tibi tollere grabatū tuum. Re-
spondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuū
& ambula.*

¶ Mira sanè Iudæorum dementia, & peruersitas detestan-
da. Quum enim ad tam inopinatam hominis tam diu lan-
guentis sanitatem credere, & diuinam potētiam venerari
debuerant, econtrariò scandalizantur, saluatorem pariter
& saluatum calumniantur. Huic sanitatem, Christo clemē-
tiz & virtutis gloriā invidentes. Proinde Saluatorē calum-
niantur q̄ die sabbati languidum curasset, leuātūque suū
præcepit tollere, sanatum verò reprehendunt, quia sab-
bato grabatum portauerit. Vbi Augustinus:

¶ Non calumniabantur domino, quòd sanum fecisset ho-
minem in sabbato, quasi qui eis posset respondere, quia si
cuiusquam eorum iumentum in puteum cecidisset, utique
die sabbati erueret illud & saluaret, sed eum qui portabat
grabatum suum reprehendunt, quasi dicerent: Si sanitas
non erat differenda, nunquid & opus fuerat impetrādum?
Sed ille authorem sanitatis suæ obiiciebat calūniantibus,
dicens:

¶ Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatū tuum
& ambula, quasi diceret: Quare illius non acciperē iusio-
nem, à quo acceperam sanitatem? Vbi Chrysof.

¶ Nimirum si malignari vellet, poterat dicere: Si crimen
est, accusate eum qui iussit, & deponā lectulum. Sed & cu-
rationē utique occultasset. Etenim sciebat eos nō ita mor-
deri ex sabbati solutione, sicut ex sanatione infirmitatis.
Sed neque hoc occultauit, neque veniam petiit, sed clara
voce beneficium cōfessus est, Illi verò malignè & insidio-
sè interrogant. Vndè sequitur:

*Quis est homo ille qui dixit tibi, tolle grabatum tuum & ambu-
la? Is autē qui sanus fuerat effectus nesciebat quis esset, Iesus enim
declinauit à turba constituta in loco,*

¶ Hic

*Dementia
Iudæorū.*

*CHR. sana-
to calum-
niantur.*

*Maligni-
tas iudeo-
rum.*

¶ Hic ostēditur malignitas iudeorum istorum. Nam quum sanatus Deo dixisset, videlicet, & quod se sanum fecit, & quod dixit: tolle grabatum tuum & ambula, non interrogant, quis est ille homo qui te sanum fecit? quod hoc fuisset sanitatis auctori ad gloriam, sed illud interrogāt quod videri poterat patere calumnie, scilicet, quis est ille homo qui dixit tibi: tolle grabatum tuum & ambula?

¶ Illud ergo manifestum tantæ virtutis beneficium disparere mallent, utpote laudis & gloriæ eius causam & materiam non leuem. Hoc autē sciri, hoc publicari & audiri idcirco studebant, quia videbatur quod quasi legitima accusatione in calumniā trahere possent. Is autem qui sanus fuerat effectus nesciebat quis esset. Fuerat tam longo tempore languore suæ paralytis immobilis, quod non interfuerat prædicationibus Iesu: Hinc mirum non est, si eum quem non viderat, non agnoscebat.

¶ Iesus enim declinavit à turba constituta, id est, existente in loco ubi cum sanauerat. Non dicit quod penitus abiit, vel elongauerit se à turba, sed declinavit, inquit. Vbi duo insinuat, videlicet, & quod Iesus sanato languido declinavit, & quod propter turbam ibi existentem abeundo mixtus est turbæ. Quod utique dixit Euangelista, ad ostendendum quare ille sanatus nō manifestavit tunc quis esset qui fecerat eum sanū: quia scilicet nec cognoscebat ipsum Iesum, nec ipse illic præsens remanserat, nec aduertat qua via discesserat propter turbam ibidem existentem, & ita non potuit discerni & insinuari ab homine illo ab eo sanato.

Theop.

¶ Subduxerat autem se Iesus, Primū quidem, ut ipso absente testimoniū sanitatis ab ipso collatæ suspitione magis careret, & ne videretur ei gratificari, sed veritatem testari, insuper ne præsens dominus inuidiam iudeorū magis accenderet. Solet enim & aspectus eius cui inuidetur, non paruam inuidiæ flammam immittere inuidentibus, & propterea permittit eos de miraculo inquirere per se ipsos. Porro iudæi reprehendentes quum factum inquirerent, multis sermonibus celebrius illud reddunt.

*vnde exci-
tatur
inuidia.*

¶ Circa quartum, quod est conseruandæ sanitatis acceptæ, ostensa facultas, subditur:

Postea

Postea inuenit eum Iesus in templo & dixit illi: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Absit ille homo, & nunciauit Iudæis quia Iesus esset qui fecit eum sanum.

¶ Postea, inquit, videlicet quàm sanus factus est, inuenit eum Iesus in templo. Videtur iste pius homo fuisse, qui curatus non secessit ad secularia, neque voluptati aut negligentia seipsum dedit sed in tēplo cōuersabatur, quod maximæ religionis est signum. Nisi enim pius fuisset (vt dicit Theop.) exposuisset se voluptati & delitiis in domum currens, & effugisset Iudæorum insaniam ne illis rationem redderet, sed nihil horum deterruit eum vt desisteret à tēplo. Et quidem dominus Iesus, & in turba eum videbat & in templo. Ille autem languidus in turba Iesum non cognoscit, in tēplo cognoscit, in loco sacrato. Quia & si gratiam conditoris & ipsi cognoscere volumus, & ad eius visionem venire, fugiendū est à turba cogitationum & affectuum prauorum. Declinanda sunt prauorum conuenticula, fugiendū est ad templum, vt nos ipsos templum Dei studeamus facere, quos Deus inuisere, & in quibus manere dignetur.

¶ Ecce, inquit, sanus factus es, iam noli peccare. Vbi primò discimus ex peccatis quidem primū natos hominum morbos, deinde vera enarrari de gehenna, æternūmq; esse supplicium. Vbi igitur nunc sunt qui dicunt, ad vnā horam peccato me oblectaui, qua ratione in perpetuum puniar? Ecce enim etiam hic nō tot annis peccauerat, quot puniebatur, & tamen ferme integram hominis vitam in supplicij mensuram amplam impendit. Peccata enim non iudicantur tempore, sed ipsa delictorum natura.

¶ Quin & illud hinc discimus, quòd licet grauem luamus pro primis peccatis pœnam, & deinde iterum in eadē incidamus peccata, iterū grauiora patiemur, idque meritò. Qui enim emendatus non est, ad maiora tormenta ducetur tanquā insensatus & contemptor. Et quare, inquit, non omnes sic puniuntur? Etenim multos improborum videmus bene valentes corpore, & in deliciis ac prosperitate viuentes. Verūm quod illi nihil hīc patiūtur, viaticum eis erit ad grauius supplicium quod alibi ferrēt, iuxta quod manifestè dicit Apostolus: Quum enim iudicantur, à domino corri-

Languidi
picias.

August.

vbi chri-
stum co-
gnoscas.

Theoph.
morbi pro-
mum ex
peccato.

Reciditū
grauis
puniatur

Viaticū
ad suppli-
cia futu-
ra.

corripimur, id est, hic erudimur, ut non cum hoc mundo damnemur, in futuro scilicet. Nam quæ hic fiunt, admonitionis sunt, quæ autem alibi, suppliciorum.

*Nūmor
bi omnes
ex pecca-
to.*

¶ Quid igitur? Nūquid omnes morbi sunt ex peccatis? Nō omnes quidem sed plures. Istius enim morbus ex peccato venit cui dicitur: Iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Vbi ostenditur quomodo sanitatem acceptam conseruare debeamus. Siquidem per abstinentiam delinquendi semper animæ sanitas seruatur, corporis autem frequenter. Similiter & ille propter peccata sua paralyti correptus est, cui à Salvatore dictum est: Confide filii, remittuntur tibi peccata tua. Flagellat enim Deus omnem filiū quem recipit.

*Matt. 9.
Eheb. 12.*

¶ Aliquando autem ægrotant homines pro gloria Dei manifestanda, sicut in cæco nato patet & Lazaro, dicente Christo: Infirmetas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur filius Dei per eam.

IOAN 11.

¶ Nonnunquam verò ad probationem, & virtutis augmentum, quæ teste Apostolo in infirmitate perficitur. Exemplū huius patuit in sanctis Iob & Tobia. Vterque Deo placuit, vterque flagellis examinatus ad maiorem sanctitatis gloriam excreuit. Interdum etiam quibusdam ad euersionem peccati, & virtutum custodiam ægrotationum dolores immittuntur dicente Apostolo: Quando enim infirmor, tunc potens sum, & rursus: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

2. Cor. 1.

¶ Deniq; nōnulli ægrotationum doloribus hic cruciari incipiunt, ut per tormenta temporalia ad perpetuos gehennæ transeant cruciatus, in quibus impletur quod per Prophetam dicitur: Duplici contritione cōtete eos. Huius rei exemplum in Antiocho patuit & Herode. Quotiescunque autem secundum Dei beneplacitum ægrotatione laboramus, discamus Dei patris flagellis semper humiliter subiici, & iudicia illius iusta venerari, arbitantes nos minus sustinere quàm meremur, illius sententiæ memores: Beatus homo qui corripitur à domino. Sequitur in litera:

1erem. 17

2. Mac. 6

Act. 12.

Iob. 3.

Abiit ille homo, & nunciavit iudæis, quia Iesus esset qui fecit eum sanum.

¶ Quid tandem fecerit iste qui prius interrogantibus Iudæis

dx̄is quis fecisset eum sanum respondere nesciuit, quid fecerit, nūc pōst quā saluatorem suum cognouit verū esse Deum, verum filium Dei, hīc ostēditur. Abiit enim & nunciavit Iudæis, quia Iesus esset qui fecit eum sanum. Nō fuit piger in Euangelizando quem iam cognouerat. Et vide quanta gratitudine eum Iudæis prædicet. Non enim dixit, Iesus est qui dixit mihi tolle grabatum tuum, quod illi audire volebant, quia id eis crimen esse videbatur, sed prædicabat, & ingerebat auditoribus inuitis, quia Iesus est qui me fecit sanū, quod illi audire non ferebant. Silentio præterit eam partem quam Iudæi criminabantur, & partem nulli patentem reprehensioni nunciavit insidiatoribus.

*Laguidius
nō ingratus.
Theoph.*

¶ Hoc planè nunc facit, nunc annunciat Iudæis fidelis populus Christianus nomen & virtutem saluatoris sui Christi filij Dei. Nunc etiam nolentibus & inuitis importunè scripturarum veritatē inculcat. Et si nō proficit vt eos conuertat, exultat tamen quia scienter & constanter veritatē proloquens, eōsque cōuincens de lege ipsorum & prophetis confundit, & obmutescere facit imprudentiam perfidurum. Ait hīc Theophylactus votum exprimens:

*Iudæis ecclesiam
quid prædicat.*

¶ Utinam & nos assequamur sanitatem, qui paralytici, id est, dissoluti sumus, & ad omne opus bonum immobiles & inualidi, neque habemus hominem, hoc est humanam rationem, vt pote comparati iumentis, vt portet nos in piscinam pœnitentiæ & lachrymarum, in quam qui primus ingreditur, sanatur. Nam qui pœnitentiam differt in tempora posteriora nō festinat hīc pœnitere, qui procrastinat nō assequitur sanitatem. Primus igitur festina ingredi, ne te mors præoccupet.

SABBATO POST
DO. INVOCAVIT.

Matt. 17

I post dies sex assumpsit Iesus Petrum & Iacobū & Ioanuem fratrem eius.

¶ Præfens sancti Euangelij lectio in tres principales partes diuiditur. In prima describitur admirabilis & gloriosa Christi trāsfiguratio. In secunda, electorum patrum no-

tanda apparitio, ibi. Et ecce apparuerūt. In tertia, veneranda de

h

da de

da de Christo patris attestatio, ibi: Adhuc eo loquente.

*transfi-
gnationis
caussa.*

¶ Circa primum, aduertendum ex præcedentibus quæ fue-
rit causa gloriose transfigurationis Christi. Nā postquam
Petrus cōfessus fuerat eum Christum filium Dei viui, exin
de cœpit ostendere discipulis suis, quia oporteret eū ire
Ierosolymam, & multa pati à senioribus & scribis & prin-
cipibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et af-
sumens eum Petrus cœpit increpare illum, dicens: Absit à
te domine, non erit tibi hoc. Qui conuersus dicit Petros:
Vade post me satana, scandalū mihi es, quia non sapis quæ
dei sunt, sed ea quæ hominū. Tūc Iesus dixit discipulis suis:
Si quis vult post me venire abneget semetipsum, & tollat
crucem suam & sequatur me. Et post pauca subiicit: Filius
enim hominis venturus est in gloria patris sui cum ange-
lis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera sua. Et
quia poterāt Apostoli intra se dicere. Occisionem & mor-
tem nunc dicis esse venturam, quod autē promittis te ad-
futurū in gloria, in tempora longa differtur. Præuidens er-
go occultorum cognitor quid possint obiiicere, præsentem
timorem præsentem compensat præmio, dicens:

Hiero.

*tristitiā
spe tempe-
rat.*

¶ Amen dico vobis, sunt quidam de hīc stantibus qui non
gustabunt mortem, donec videant filium hominis venien-
tem in regno suo. Itaque volēs monstrare quid est illa glo-
ria in qua postea vēturus est, eis in præsentem vita reuelauit
sicut possibile erat eos discere, vt neque in domini morte
iam doleāt. Quod ergo hīc dicitur, impletum est in tribus
Apostolis quibus dominus trāsfiguratus in monte æternæ
repromissionis gaudia ostēdit, qui viderunt eum in regno
suo veniētem, & ea claritate fulgentem in qua peracto iu-
dicio videbitur ab omnibus sanctis.

chrysof.

¶ Propter hoc autem non prædicit nomina eorū qui ascen-
suri erant in montem, quia reliqui valde concupiscerent
sequi exemplum illius gloriæ visuri, & grauius tulissent
velut despecti. Et mox sequitur:

*transfi-
gnatio-
nis tempus*

¶ Et post dies sex, videlicet à tempore quo dicta sunt hæc
quæ præmittuntur. Ecce transfigurationis Christi tempus.
Nec tamen repugnat quod Lucas post dies octo dicit
Christum transfiguratum, quia Matthæus & Marcus me-
dios tantūm ponunt dies, vnde & absolutē post sex dies fa-
ctum

etiam commemorant. Lucas verò primum quo hæc dominus promissit, & vltimum quo sua promissa compleuit, adiungit. Ideoque temperantius loquens, ferè octo dies ponit. Vbi Chrysoſt.

¶ Ideo autem non cõfestim à facta promissione sursum eos ducit, sed post dies sex, vt reliqui discipuli nihil patiantur humanum, id est, aliquem inuidiæ motum. Assumpsit, inquit, Petrum & Iacobum & Ioanem fratrem eius. Non omnes ad tãtæ rei spectaculum assumpsit, ne & Iudas proditor indignus interesset, nec à cæteris excludi sine scãdalo potuisset. Tres tantum assumpsit, quia multi sunt vocati, pauci verò electi. Sanè Petrũ assumpsit, nempe eum à quo præ cæteris plus diligebatur. Ioannem, vt eum quem diligebat. Vndè etiam discipulus quem diligebat Iesus in euãgelio est appellatus. Iacobũ verò, quia omnium Apostolorum primus calicem passionis pro Christi nomine foret bibiturus. Sequitur:

Et ducit i los in montem excelsum seorsum.

¶ Hic designatur transfigurationis Christi locus. Et creditur mons ille dominica transfiguratione nobilis, esse mōs Thabor, in regione Galilææ quatuor milibus passuum distans à Nazareth ciuitate, altus in vertice planus, herbidus & arbutulis semper frondentibus amœnus. Apud Lucã habes, quia ascendit in montem vt oraret. Et bene in montem oraturus, & sic se trãfiguraturus ascendit, vt ostendat eos qui fructũ resurrectionis expectant, qui regem in decore suo videre desyderant, mente in excelsis habitare, & cõtinuis precibus incumbere debere.

¶ Ergo qui Deum cõtemplari desyderant non iaceant necesse est in voluptatibus, sed supernorum fide, desyderio & amore semper ad cœlestia erigantur, & ostendit suis quatenus gloriam diuinę claritatis, non in huius sæculi profundo, sed in cœlo quærant. Ducuntur autem seorsum, quia viri sancti toto animo & fidei intentione separati sunt à malis, funditusque separabuntur in futuro.

¶ Circa tertium, quod est ipsa transfiguratio, & transfigurationis modus. Sequitur:

Et transfiguratus est ante eos.

¶ Quia dominus qui imminentem sibi passionem & mortem

cur paucos assumpsit.

IOAN. 12.

Mōs Thabor quatuor milibus.

LUC 9. Beda.

h ij tem

rem discipulis paulò antè prædixerat, etiã eos ad passionis suæ sectanda vestigia inuitauit, dicens (vt præmissum est) Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Hoc est, sensualem seu carnalem necesse est ponat affectû carnis suæ, temporalia commoda non requirens, & tollat crucem suam, id est, passiones huius temporis propter me & propter spem vitæ æternæ non solùm non refugiat, quin & has vel etiam libens amplectatur, & sicut ego facio, ita & ipse sese his quodammodo ferat obuium. Quæ omnia quum adedò essent ardua, vt vel auditu fragilitati mortaliù horrorem possent incutere, futuræ gloriæ signum ostendendo discipulorum animos lenire, & futurorû spe & desyderio bonorum corroborare & confirmare volens, corâ paucis (qui quod vidissent condiscipulis suis manifestare & euangelistis describendum tradere, & toti mundo possent prædicare) in qualitatem gloriosam voluit transfigurari, simul ostendens futuram in sanctis corporum glorificationem.

¶ Vbi enim via difficilis est, & viæ terminus iucundus & omnibus modis desyderabilis, finem hunc oportet viatorem præcognouisse. Nam & ipse Christus per passionem, & quidem duram & ignominiosam ad sui corporis glorificationem peruenit, oportuit, inquit, pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. Vndè & Apostoli sancti fatentur & dicunt: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Propter hoc ergo conueniebat vt discipulis suis ostenderet claritatis suæ gloriam, cui etiam fideles seruos suos cõfigurabit, dicente Apostolo: Saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratam corpori claritatis suæ. Sequitur:

Et resplenduit facies eius sicut sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.

¶ Vbi Beda: Transfiguratus saluator non substantiam veræ carnis amisit, sed gloriam futuræ, vel suæ, vel nostræ resurrectionis ostendit: Qui qualis tunc Apostolis apparuit, talis post iudicium cunctis apparebit electis. Nam in ipso tempore iudicandi bonis simul & malis in humana forma videbitur, vt videlicet impij quem spreuerent, Iudæi quem

*Leuimen
rû spes in
labore.*

*Luc. 24.
Act. 14.*

philip. 3.

neg
que
¶ N
ficu
acr
ra
tio
me
int
est
nõ
eni
rita
vid
quã
det
dur
est
¶ V
fius
sta
ria
Ne
riu
qu
cor
cut
ger
tur
rita
tis
fio
go
& l
¶ N
tus
de
ne
Na

nega.

negauere, milites quem crucifixere, Pilatusq; & Herodes quem iudicauerere, queant agnoscere iudicem.

¶ Notandum verò est, quia claritas illa qua domini facies sicut sol resplenduit in corpore ipsius fuit, & non tantum in aere circumfuso. Siquidem ut Lucas habet, facta est dum oraret species eius altera, quod esse non posset nisi immutatio circa eam fieret. Aliter tamen erat hæc claritas in vestimentis ipsius, & aliter in corpore: quia in corpore erat ab interiori, id est à gloria animæ, sed in vestimentis erat ab exteriori, scilicet à superfuso splendore faciei. Vestes enim non erant glorificabiles, sicut ipsum domini corpus. Claritas enim illa quæ in sui transfiguratione dominus assumpsit, claritas gloriæ fuit (vnde doctores tradunt) claritas in qua gloriæ videlicet quantum ad sui naturam & essentiam, non tamen quantum ad modum essendi. Claritas enim corporis gloriosi deriuatur ab animæ claritate secundum B. Aug. quemadmodum claritas corporis Christi in transfiguratione deriuata est ab eius diuinitate, & à gloria ipsius.

¶ Verum quod à principio conceptionis gloria animæ ipsius non redundaret in corpus, ex diuina dispensatione factum est, ut in corpore passibili redemptionis nostræ mysteria perageret, alioqui & impassibilis fuisset & immortalis. Non tamen propter hoc adempta fuit Christo potestas deriuandi in corpus animæ suæ gloriam & hoc quidem fecit quantum ad claritatem in transfiguratione, aliter tamen quæ in corpore glorificato, in quod redundat claritas ab anima sicut quædam qualitas permanens afficiens corpus. Vnde fulgere corporaliter non est miraculum in corpore glorioso. Verum ad Christi corpus in transfiguratione deriuata est claritas à diuinitate & anima ipsius, non per modum qualitatis immanentis & ipsum corpus afficiens, sed per modum passionis transcurrentis, uti quum aer à sole illuminatur. Hinc fulgor ille in Christi corpore apparatus miraculosus fuit, sicut & hoc quod ambulauit super undas maris.

¶ Nemo autem hinc putet maiorem fuisse claritatem vultus Moyse, quia scriptum est non potuisse filios Israel intedere in gloriam vultus eius, quam fuerit in transfiguratione claritas faciei Christi, quam potuerunt apostoli intueri. Nam quod claritas in vultu Moyse non potuit intueri, sic-

*Claritas
illius sub-
iectum.*

*Vnde illa
claritas;*

*In episto-
la ad Dis*

*Cur non
continua
claritas.*

2. Cor. 5.

*Claritas a
lia Moyse
& Christi*

bat, non quia maior esset, sed quia visum intuentium offende-
 bat: sed claritas apparens in Christi facie visum intuentium
 non solum non offendeat, uti claritas solis offendit, quin
 & delectabat visum & confortabat. Et quum audis resples-
 disse faciem eius sicut sol, non putes hanc domini clarita-
 tem in offensione oculorum solis claritati fuisse cõsimile,
 sed ad exprimendam magnitudinem illius, sicut & sol cla-
 ritate superat syderum omnium claritatem.

Luca. 9.

¶ Mystice verò, quum audis ex Luca quod paulò antè cita-
 tum est, videlicet, ascendit in montem ut oraret. Et facta est
 dum oraret species eius altera, hoc ipso domini exemplo
 docemur oraturi in deum mente cõscendere, ut postpositis
 cunctis seculi curis & datis in obliuionem vniuersis mundi hu-
 ius & carnis oblectamentis, desiderijs sanctis in interiori
 homine renouati, ac veritatis splendoribus irradiati, & ipsi
 quodammodo alterata nostræ mentis specie transfigure-

*Orationis
 quã a vis*

mur. Oratio etenim mentem serenat, abstrahit à terrenis, sa-
 nat à vitijs, subleuat ad cœlestia, capacem dignumque red-
 dit hominem cœlestibus donis accipiendis. Hinc B. August.
 Nullum credimus ad salutem nisi Deo inuitate venire, nul-
 lum inuitatum nisi deo adiuuante bona operari, nullum nisi
 orantem Dei auxilium promereri.

Thioph.

¶ Cæterum (ut ad sacrę lectionis literam redeamus) ex iã
 dictis patet cur in superioribus transfigurationem suã re-
 gnum Dei appellauerit, quod videlicet in ea ineffabilis ei-
 us potestas refulserit, & quod verus & connaturalis filius
 sui patris ostensus sit, & quod dignitas secundi aduentus
 in splendore faciei Christi ineffabili claruerit.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et ecce apparuerunt illis Moyses & Helias cum eo loquentes.

¶ Hic ponitur electorum patrum notanda apparitio. Vbi
 duo sunt consideranda. Vnum est, Moyfi & Helias cum Ie-
 su colloquutio. Alterum, conspectus rei per Petrum proba-
 rio: Respondens autem.

¶ Circa primum est notandum etiam hac ratione Christum
 transfigurari voluisse, videlicet ut gloriam suam ex parte
 ostendendo ad eam desideradam homines prouocaret. Ad-
 ducuntur autem per ipsum ad gloriam, non solum qui post
 eum fuerunt, sed etiã qui præcesserunt. Itaque congruebat

vt suæ glorioſæ transfigurationi nonnulli ext vtroque te-
 stamento ad hoc electi testes atque tantæ rei spectatores
 adessent. Ex patribus igitur ver. testa. electi & euocati sunt
 Moyses & Helias, qui vt dicit Lucas, visi sunt cum eo in ma-
 iestate. Non tamen eodem apparendi modo. Helias enim
 quondam è terris viuus in corpore assumptus, & necdum
 mortuus in corpore apparuit. Moyses autem scriptura te-
 ste mortuus est, qualiter ergo ibi apparuit? Dicunt quidam
 ipsam pro tãtæ rei dignitate à morte resurrexisse, & in cor-
 pore pariter & anima ibidem apparuisse. Alij autem hoc
 non admittentes, dicunt ipsius animam duntaxat apparuisse
 se relicto corpore.

¶ Et licet anima sine corpore, corporeo sensu nõ possit per-
 cipi, potest tamen duobus modis se exhibere visibilẽ. Vno
 modo, per corpus assumptum ex elemētis, quomodo & an-
 geli solent mortalibus apparere. Alio modo, per solã cor-
 poris humani similitudinem quam facit in sensu, sensum p
 hanc immutans. Sic ergo anima Moyſi annuente Deo sine
 assumptione sui corporis se potuit Apostolorum oculis cõ-
 spicabilem exhibere.

¶ Porro certas ob causas decebat hos duos ex omnibus re-
 troacti temporis patribus euocari, vt videlicet Dei fili⁹ ibi
 dem in carne humana se exhibẽs probaretur tam mortuo
 rum esse dominus quàm viuorũ, & suo tam mortuos quàm
 viuos parere imperio.

¶ Secundò, vt per hoc cõfuterentur Iudæi calumniantes eum
 esse legis aduersarium. Non enim Moyses adstitisset suo
 aduersario. Ad hæc, quia Iudæi dominum de Dei blasphē-
 mia ipsi verè blasphemi falsò criminabantur, apparere ei
 conueniebat in testimonium ardentissimum diuini hono-
 ris zelatorem Heliam.

¶ Tertio, propter dominici aduentus confirmationem & af-
 fertionem, vt probet se illum esse quem variis typis & lex
 præfigurauerat, & venturum prophetæ prænuiciauerant in
 ter quos vel præcipuus fuit Helias.

¶ Denique, vt suspicionem tollat eorum, qui ipsum Christũ
 Heliam, vel vnum ex prophetis esse mentiebantur.

¶ Sed vndè cognouerunt Apostoli Moysen & Heliam esse
 quos ibi cernebant? Nõ enim ex imaginibus eorũ vel pro-

tracturis hos nosse poterant, quandoquidē huiusmodi vel
 quascunque imagines habere apud Iudæos nefariū & im-
 pium censebatur. Dicit Theophylact⁹ videri verisimiliter
Apostolis quod ex sermonibus quos tunc inter se conferebant agno-
vade noue uerit eos. Fortassis enim alter eorū, puta Moyses dixit, Tu
viuit Moys. es cuius ego futuram passionem præfiguravi occiso agno,
sen & He & Pharaone percusso. Alter autē Helias, Tu es cui⁹ resurre-
liam. ctionem ego præfiguravi in viduæ filio per me à morte ad
 vitam reuocato. Vel ut dicit Ambro. cognouerūt eos inter-
 na reuelatione per domini maiestatem super eos veniētē.
 Ex quo videtur innuī, quod in futura gloria vnus alterum
 quem etiam nunquam antē viderat, agnosceret.

Christi ¶ Cæterum, si quæras quid loquebantur Moyses & Helias
passio cur cum domino. Dicit Lucas quod dicebant ei excessum quē
excessus di completurus erat in Ierusalē. Et vocat imminētē Christo
citatur. passionem excessum, propter exceedentem ipsius charitatē
 propter exceedentem pœnarum acerbitatē, propter exceedē-
 tem ipsius humilitatem qua tam ignominiosum mortis ge-
 nus subiuit, & propter exceedentem paupertatem, quia nu-
 datus pendens non haberet vbi caput suum reclinarēt.

Quid Chri ¶ Loquebantur autem ei non tanquam indicantes quod ne
sto dicebat sciret, sed eum suppliciter adorantes & gratias agentes de
 aduentu eius in carnem, & de bona ipsius voluntate sic pa-
 tiendi Lati, quia videbant temp⁹ suæ redemptionis appro-
 pinquare, & nihilominus ei compatientes quod sua illatā
 gratiosa facies erat conspuenda, sacrę manus ipsius & facti
 pedes ferreis clavis dirē confod iendi, & illud sanctissimū
 diuinitatis templum viuū, tot vulneribus conficiendū, tā
 indignis modis foret violandum.

Hierony. ¶ Considerandum est hīc, quod scribis & Pharisæis signū
 de cœlo poscentibus Christus dare noluit. Hīc autē ut Apo-
 stolorum augeat fidem, dat signum de cœlo Helia inde de-
 scendente quo ascenderat, & Moysē ab inferis resurgente
Esaię. 8. Quod & Acha per Esaiam præcipitur, ut petat sibi signum
 de inferno, vel de excelsis. Cæterum quid inter hæc Petrus
 Christi dilectione feruidus dixerit, subditur:

*Respondens autem Petrus dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos
 hic esse. Si vis faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum
 & Helie vnum.*

¶ Vbi assignatur secundum huius partis membrum, videlicet respectu rei per Petrum approbatio. Vbi secundum Chryso. est notandum, quod apostolus Petrus quia paulò antè audiuerat, quod oporteret dominum ire Ierosolymã & multa pati, adhuc timet pro illo. Sed post increpationem non audet rursus dicere. Propitius esto tibi: hoc ipsum tamen occultè alia via molitur. Nam quia videbat ibi multã quietem & solitudinem, cogitauit cõuenientem ibi esse stationem ex loci dispositione, quod significat, dicens: Bonum est nos hìc esse. Vult etiam ibi semper esse, & ideo tabernaculorum meminit, dicens: Si vis faciamus hìc tria tabernacula. Et bene dicit, si vis, meminit enim se paulò antè fuisse increpatum, quum nimis importunè consilium domino ingereret. Faciamus (inquit) hìc tria tabernacula, cogitans quòd si hoc fieret, non ascenderet Christus Ierosolymã: & si non ascenderet, non moreretur. Ibi enim sciebat Scribas ei insidiari. Cõfirmabat sibi confidentiam, quasi intra se diceret: Si quis nocere voluerit, habemus Moysen & Heliã nos adiuuantes. Moyses Aegyptios superauit. Helias autè de cœlo ignem deduxit, qui aduersarios suos consumeret. Errantes, inquit, erunt in inimicos si qui hunc contra nos venturi sunt.

¶ Hæc Petrus, nesciens (secundum Lucã) quid diceret. Visa namque domini maiestate, & illorum sublimium Patrum presentia adeò delectatus est Petrus, vt temporalia cuncta obliuioni traderet, & in perpetuum vellet ibi manere. Quòd si Petrus sic accensus est, quanta erit suauitas & dulcedo videre regem in decore suo, & interesse choris angelorũ & omniũ sanctorum? In eo sanè quod ait Petrus: Domine si vis, deuotionem subditi & obedientis serui ostendit.

¶ Errauit Petrus nolens dominum de monte descendere, ne moreretur, qui iã prius ad hoc de cœlo descenderat, vt pro salute mundi pateretur. Errauit etiã volens quòd regnũ cœlorũ constitueretur in terra, quòd dominus promiserat dare in cœlis. Errauit etiã in eo quòd se & socios suos oblitus est esse mortales, & absque gustu mortis subire voluit æternam fœlicitatem. Nesciebat sanè quid diceret, qui sine passione Christi beatum se esse & regnaturum putabat. Puta Christũ Petro respondere: Si hìc māsērimus Petre, prophetarum

Quid Petrus mouit moram suadere.

4. Reg. 1.

Remigi⁹

Petrus vt errauit.

Petri sua suo importuna.

phetarum verba quis adimplebit? Vbi illud erit: Foderunt manus meas & pedes meos, & dinumerauerunt omnia ossa mea? Si hic manserimus, chirographum peccati quis dissipabit? quis debitum humani generis soluet? Oblitus Petre videris salutē proximorum & omnium qui scripti sunt in libro vitæ. Non pro tam paucis Deus factus est homo, nec tam exiguus erit numerus electorum. Vbi Beda:

*nei vixit
quàm de
siderabilis*

¶ O quanta fœlicitas visioni deitatis inter angelorū choros adesse perpetuò, si tantū transfigurata Christi humanitas, duorumq; societas sanctorū ad pūctum visa deleat, vt eos ne discedant etiā obsequio Petr^o sistere velit, Qui & si pro stupore humanę fragilitatis nesciat quid dicat, insiti tamē sibi dat affectus indicium. Nesciebat enim quid diceret, qui oblit^{us} est regnū Dei sanctis à domino nō alicubi terrarū, sed in cœlo esse promissum. Nec recordat^{ur} est se subseq; coapostolos mortali adhuc carne circūseptos, immortalis vitę statū subire nō posse, cui mente excefferat q; in domo patris qui in cœlis est, domus manufacta necessaria nō sit.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Adhuc eo loquēte, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene conplacui ipsum audite.

¶ Hic ponitur veneranda de filio patris attestatio. Vbi tria notantur. Primum est, è sublimi de Christo testificatio. Secundum, prostratorum à gloria benigna cōferratio, ibi: Et audientes. Tertium, de celando quod viderant saluatoris iussio, ibi: Et descendantibus.

¶ Circa primum dicitur: Adhuc eo, nimirum Petro loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos, & cætera quę sequuntur. Vbi est aduertēdum, quod licet ex dilectionis fervore Petrus loqueretur, non tamen ei responderetur, quia sine discretione loquebatur. Non enim dominus in discreto feruori respondet. Vndē Hieronymus: Quia verò imprudenter interrogauerat Petrus, propterea à domini responsionē non meretur, sed pater respondet pro filio, vt verbum domini cōpleretur. Testimonium perhibet de me qui misit me pater. Neque autē Moyse loquitur, neque Helias, sed pater omnibus maior vocē emittit ex nube, vt discipuli credant vocē hanc non aliunde, quàm à Deo venisse. Ergo vox pa-

Joan. 10.

Chrysof.

tris de cœlo loquentis auditur, quæ testimonium perhibeat de filio, & Petrum errore sublato doceat veritatem, imò in Petro ceteros Apostolos. Hic est, inquit, filius me^o dilect^{us}, huic sigēdum est tabernaculū, huic obtēperandum. Hic est filius, illi serui sunt, Moyses & Helias. Debent & ipsi vobiscum in penetralibus cordis sui domino tabernaculum præparare. Ipsum, inquit, audite. Consonant verba pię matris ipsius secundum humanitatem dicentis ministris: Quodcūq; dixerit vobis, facite. Concordat etiam hic euāgelij locū cū verbis ipsius Moysi, quibus dominicę incarnationi testimonium ferens aiebat: Prophetam suscitabit vobis dominus Deus vester de fratribus vestris, tanquā me ipsum audietis iuxta omnia quæ loquutus fuerit vobis. Erit autē: Omnis anima quę non audierit prophetam illum exterminabitur de populo suo. Quem ergo Moyses cū venerit in carne audiendum ab omni anima quę velit saluari prædixit, hunc iā venientē in carne Deus pater audiēdum discipulis ostendit, & suū esse filiū cœlesti voce signavit. Et quasi manifestius fidem aduentus eius insinuans, hic (inquit) est ille quem Moyses iste vobis sæpius in mundo nasciturum promisit. Huius verbis iuxta præceptum ipsius Moysi & vos auscultate, & omnes vestri amatores auscultate iubete.

¶ In quo, inquit, mihi bene complacui. Vbi Chrysost. Ac si dixisset, in quo requiesco, quę accepto, quia omnia quę sūt patris cum diligentia exequitur, & est voluntas vna ipsius & patris. Quare & si etiam crucifigi vult, ne contradicasō Petre.

Vbi Hilarius.

¶ Hunc ergo esse filium, hunc dilectū, hunc cōplacitū, sed & hunc audiendum vox de nube significat, dicēs: Ipsum audite, vt scilicet idoneus ipse talium præceptorū author esset, qui seculi dānum, crucis voluntatem, obitū corporis, & post hæc regni cœlestis gloriam facti confirmasset exēplo. Ipsum, inquit, audite, ac si verbis diceret: Recedant vmbre legales & typi prophetarum, & solum coruscū lumen euāgelij sequamini. Sic ergo dominus vndique habuit testes. Ex cœlo vocē patris. Ex paradiso Heliam. Ex inferis Moysen. Ex hominibus Apostolos, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. Notandum est autem, quòd bene conuenit mysterium secundum

*Christ^o no
bis præci
pitur au
diendus.
Remig.*

*vndique
testes chri
sto. Dup
lex regene
ratio.*

dz

de regenerationis (quæ scilicet erit in resurrectione mortuorum ubi caro resuscitabitur) cum mysterio primæ quæ est baptisate ubi anima resuscitatur. Nam in baptisate Christi operatio totius trinitatis ostensa est, fuit enim ibi filius incarnatus, apparuit in specie columbæ spiritus sanctus & pater fuit ibi in voce declaratus.

¶ **C**onfimiliter in trāsfiguratione quæ est sacramētum vel signum secundæ regenerationis, tota trinitas apparuit, pater in voce, fili⁹ in homine, spiritus sanctus in nube. Quod si queratur quare spiritus sanctus hic in columba, ibi in nube declaratus est (dona siquidē sua per species solet declarare) Ad hoc, inquam, quia spiritus sanctus in baptisate innocentiam donat, congruē in specie columbæ apparuit, quæ naturali simplicitate designat innocentiam. Daturus autem est claritatem & refrigerium in resurrectione, & i deo in nube refrigerium, in fulgore nubis claritas resurgētium corporum figurabatur.

¶ **C**irca secundum, quod est prostratorum à gloria benigna confortatio, subditur:

Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Et accessit Iesus, & tetigit eos, dixitque eis: surgite, & nolite timere. Leuantes autem oculos suos, neminē viderunt nisi solū Iesum

*Mortalium
fragilitas
ad vocem
maiest.*

¶ **E**t audientes, inquit, discipuli ceciderunt in facies suas & timuerunt valde. Fuisse etenim creditur vox illa patris vel tonitruum terribile, vt per hoc magnitudo maiestatis & potentie suæ magnificentia patefceret. Propter hanc enim mortalibus est anxie metuendus. Quod si ita discipuli timuerunt & ceciderunt, vocem eius nō valentes sustinere quæ tamen non iudicantis erat, sed salutem potius annunciantis, perinde quàm intolerabilis atque tremenda erit vox illa iudicantis. Ite maledicti in ignem æternum. Quin etiam et si non iudicantis, sed solū docentis verba tanta maiestas loquebatur hominibus, mortalium fragilitas hanc ferre vix sustinet. Vndē Hieronymus:

Nota

¶ **H**umana fragilitas presentiam siue conspectum maioris gloriæ ferre non sustinet, sed toto animo & corpore contremisces ad terram cadit. Quātō enim quis altiora quæserit, tantō magis ad inferiora collabitur, si mensuram suam ignorauerit.

¶ **S**ed

¶ Sed quærat quis, & dicat: Quum antè in Christi baptismo, quando etiã talis vox è cælo delata est, nullus ex turba quæ aderat tale aliquid passus est, quomodo discipuli in monte ceciderunt? Quia scilicet & solitudo & altitudo & silentiũ erat multum, & transfiguratio ipsa stupore plena, & lumen purum, & nubes extensa ex quibus omnibus stupor ingens ipsos inuasit.

¶ Notanter autem dicit, quia ceciderunt in faciem suam, sic enim cadunt iusti, & vident vbi cadunt. Mali autem cadunt retrorsum, sicut scriptum est de Heli: Cecidit Heli de sella retrorsum, & fractis cervicibus expiravit. Nõ enim vident reprobi vbi cadunt, quin potiùs prolapsi se negant de cecidisse, iuxta quod per Salomonem dicitur: Via impiorum tenebrosa, nesciunt vbi corruunt.

¶ Sed attende domini benignitatẽ. Et accessit Iesus & tetigit eos. Vbi Hiero. Quia verò illi iacebãt, & surgere nõ poterant, ipse clemẽter accedit & tãgit eos, vt tactu fuget timorẽ & mẽbra debilitata solidentur. Surgite, inquit, & nolite timere. Quos antè manu sanauerat, etiã sanat iperio.

¶ Leuãtes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solũ Iesum. Vbi enim cœpit filius designari, mox serui discesserunt, ne ad illos paterna vox emissa putaretur. Vel ne saltẽ vox patris dubitatibus videretur incerta, si Moyses & Helias cum domino perseuerassent, cui potissimũ daret testimoniũ. Videt ergo Iesum stantem ablata nube, & Moysen & Heliam euauisse. Quia post quã legis & prophetarũ umbra discesserat, vtrũque in Euãgelio reperitur, in quo & typi legis & vaticinia prophetarum adimplentur.

¶ Porro mysticẽ quod dictũ est accipiẽdo, sancti in hac vita qui quicquid aut perpetiuntur, aut agunt, totũ ad Dei gloriã referunt, qui inquã quicquid faciunt in verbo aut opere, omnia in gloriã Dei faciunt, leuãtes & ipsi purã intentionis oculũ neminem videt, nisi solum Iesum, ei in omnibus placere cupiẽtes, cui viuunt & cui se totos dederunt. Quod ab hypocritis, quin & ab oĩbus vel sui, vel mudi huius amatoribus procul abest, qui nõ proposuerunt deũ ante cõspectũ suum, nec Christo domino seruiunt, sed suo ventri.

¶ Circa tertium, quod est de celando quod viderant, Saluatoris iussio, subditur:

chrysof.

*cadere i
faciẽ, pio
rum est.*

1 Reg. 4.

10an. 4.

*Dispari-
tionu ra-
tio.*

*Neminẽ
videre ni-
si Iesum,
myst.*

Nota.

FERIA SECUNDA

Et descendētibus illis de monte, præcepit Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat.

Cur celeri
visio
iubetur.
Theop.

¶ Non vult quòd illi viderant ante suę resurrectionis prædicatam & manifestatam gloriam in populos prædicari, ne & incredibile esset pro rei magnitudine, & post tantã gloriam apud rudes animos sequens crux scãdalum faceret. Qui enim de ipso rem tantã glorię narrari audissent, offenderentur & scandalizarentur post talia crucifigi videntes. Putarent enim impostorem fuisse, & hæc solùm appareret fecisse.

Remigi⁹.

¶ Vel ideo silentio tegere vsque ad præfinitũ tempus quod viderat præcepit quia si maiestas eius diulgaretur in populo, illi impedirent dispensationem passionis eius principibus sacerdotum resistendo, & sic humani generis redemptio tardaretur.

¶ Vel secundum beatum Hilarium, Silẽtium rerum gestarum quas viderant imperat, vt quum forent spiritu sancto repleti, tunc gestorum spiritualium testes essent.

¶ Denique vt nobis ad sanctę humilitatis virtutem informandis exemplum sui imitandũ relinqueret, vt dum quicquam boni operis per nos fortasse factum fuerit, nullam hinc humanam gloriam in hac vita quæramus.

FERIA SECUNDA POST
DO. REMINISCERE.

IOAN 8.

Go vado, & queretis me, & in peccato vestro moriemini.

¶ Præsens sancti euãgelij lectio in duas principales partes scinditur. In quarũ prima, impiorum perditio iusta proponitur. In secũda, sublimẽ de se Christus veritatem inquisitus, testatur, ibi: Dixit ergo ei.

¶ Circa primum tria notantur. Primũ est, cõtumaciter malignantium certa damnatio. Secundũ, impiorũ de Christo indigna loquutio, ibi: Dicebãt ergo Iudæi. Tertiũ, dãnationis ipiorũ expressa ratio, ibi: Et dicebat eis: Vos de deorsũ.

¶ Circa primum, præmittit sic Euangelista. Dixit ergo eis iterum

iterum Iesus. Quia in præcedentibus dictū est: Nemo apprehendit eum, quia nōdum venerat hora eius, modò de sua passione quæ posita erāt in sua potestate Iudeis loquutus est. Sicut enim voluntate sua quādo voluit natus est, sic & voluntate sua quando voluit passus est.

¶ Ergo, inquit, videlicet quia in mala voluntate sua perseverantes quærebāt eum occidere: nec ob aliud manus suas cōtinebant à scelere, nisi quia necdum venerat hora eius, dixit eis iterum Iesus: Ego vado & quæretis me. Iterum, inquam, dixit hoc Iesus. Nam suprā hoc idē dixerat eis, quādo miserūt principes & Pharisæi ministros vt apprehenderent eum. Adhuc modicum tempus vobiscum sum, & vado ad eum qui misit me, & quò ego vado vos non potestis venire. Patet igitur quòd nūc nō primò, sed iterum dixit eis: Ego vado, & quæritis me.

¶ Ego quidē, inquit, sicut iam dixi, hinc vado, & ego vestro scelere morior, & vobis mortē mihi inferentibus propediē futurū est, vt trāseam ex hoc mūdo ad patrē. Ac si diceret: Frustra me persequimini, incassum mihi manus iniicere tētatīs. Ego enim tempus præfiniui, quo pro generis humani salute patiar, & volens ad passionem pergo, & quoadusq; voluero nullum mihi nocumentum inferre potestis.

¶ Sed quum ego abiero, nunquid (sicut vos desyderatis) nomen meum de terra peribit? Nūquid pòst quā abiero ad patrē, oculi vestri à gloria mea (quam videre invidia prohibente non potestis) liberati eritis? Non erit ita, sed tunc multò magis palām videbitis quod paulò antè dixi, quia ego sum lux mundi, & hoc videntes irascemini, dentibus fremetis & tabescetis, vestrāmque desyderiū peribit, quia nomen meum perire non poterit.

¶ Hinc acriori invidia stimulante, inquieti & malè solliciti quæretis, id est persequemini me, & in hoc peccato vestro moriemini. Quia in hac vestra impietate vsque ad finē vitæ vestræ perseverabitis, nihil quod gloriæ vel nomini meo noceat perficere valētes, sed tantū mala volūtate ac pertinaci invidia vos ipsos perdentes.

¶ Pòst quā enim Christus per passionem suam è mundo excedens oculis se sudæorum absentem fecit, quæsierunt eum persequendo in Apostolis & cæteris credentibus.

Vndè

IOAN. 7.

Christus
vt de se
disposuit.

Iudæorū
vota frustra.

A. 7. 9.

Vndè & Saulo fideles persequenti dixit: Saule, Saule, quid me persequeris? Quæsituri etiã erãt eum & qui amabãt, illi vt perderent, isti vt haberent: Et ne putarẽtur illi eum bene quæsituri, adiunxit: Et in peccato vestro moriemini, Sequitur:

Quò ego vado, vos non potestis venire.

¶ Quasi dicat: Equidem nec ipsi qui cum dilectione quæ-
runt & sequuntur me modò possunt quò ego vado venire.
Neque enim tunc quò ipse ibat venire poterant, quia nec-
dum pro illo pati erant idonei, sed postea erãt venturi. Nò
ergo abstulit eis spem, sed prædixit dilationem. Vos autẽ,
inquit, qui cum odio quæritis & persequimini me, quò ego
vado nunquam poteritis venire, sed (vt dixi) in peccato ve-
stro moriemini. Quia enim videbat in omnibus illis vnã
voluntatem similẽque malitiã, in singulari numero dixit
in peccato vestro. Quia verò pari affectu omnes eũ perde-
re volebãt qui ad saluãdos eos venerat, idcirco in plurali
numero dixerat: moriemini. Et tunc quidem vbi ego sum
vos potestis venire, & quandoque etiam apprehendere &
occidere me poteritis: sed hoc verbis faciẽtibus, illuc ego
vado quò vos non potestis venire. Vbi Theophylactus:

¶ Ostendit quòd resurrecturus quidem sit ipse in gloria, &
cõfessus ad dexterã patris, ipsi autẽ in suis peccatis sint
morituri. Itaque in peccato vestro, inquit, moriemini: illo
scilicet, quòd malè me quæritis, & in meis fidelibus perse-
quemini vt nomẽ meũ deleatis. In hoc enim vsque ad mor-
tem perseuerabitis.

*Hæreticis
vt cassis
votis peri-
turi.*

¶ Hoc enim & hæreticis qui modò catholicam fidem per-
dere, & de terra delere moliuntur. Christum vtique in suo
corpore (quod est ecclesia) persequentes, dici potest, quia
cassis conatibus suis quod moliuntur efficere nò valẽtes,
in hac sua sacrilega voluntate perseuerantes, in peccatis
suis morientes peribunt.

¶ Circa secundum, quod est malignantiũ indigna de Chri-
sto loquutio, subditur.

*Dicebant ergo Iudæi: Nunquid interficiet semetipsum, quia dicit:
Quò ego vado vos non potestis venire?*

¶ Quã cæca mens & inuidiæ suæ tenebris obscurata.
Nunquid interficiet semetipsum, quia dicit: Quò ego vado

vos non potestis venire. Stulta verba. Quid enim? Nūquid si se dominus interficiat sequi eum ad mortē nō poterant, aut nunquid mori ipsi non valebant? Ergo quod ait: Quod ego vado, non de eo quod ibat ad mortem, sed de eo quod venturus erat post mortem, hoc est, de gloria ad quam per sufferentiam mortis erat peruenturus, quod hi nunquam venturi erant qui in eum credere nolebant, & idcirco audierunt: In peccato vestro moriemini.

¶ Nunquid, inquit, interficiet semetipsum? & cetera que sequuntur. Quid amarius, quid nequius? O Iudæi homicidæ, crudeles & scelerati, ad eōne nihil boni de hoc homine qui mortuos vestros suscitavit, sentire potestis, ut hoc solum, quod interficiat semetipsum, viis eius superesse arbitremini? Et vos nunquid eius rei adeo indociles estis, nec fieri potest ut vos ipsos exemplo eius interficiatis? Imò vos interfecto homine isto vos ipsos interficietis, tanto furore, tanta rabie, ut miretur orbis, & vestri quoque condoleant inimici. Legant qui volūt vestrum sub Vespasiano & Tito excidium, & videant vos vnicam gentem homicidarum semetipsos interficientium.

¶ Circa tertium, quod est damnationis horum impiorū expressa ratio, subditur:

Et dicebat eis: vos de deorsum estis, ego de supernis sum. vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris.

¶ De deorsum, inquit, estis, terrena sapitis, terrenis delectamini, terrenis inhiatis, sursum corda non leuatis, nihil diuinum cogitare valētes. Ego de supernis sum, hoc est, à patre quo nihil est superius, quia non de alio est. De supernis erat, quia verbum eius erat, & ab illo æternus & cōsubstantialis genitus fuerat ante omnem creaturam, ante tempus vel quicquid in tempore excogitari potest.

¶ Rationem illis reddit quod ipse vadit, ipsi venire nō possent, sed in peccato suo forent morituri. Vos, inquit, de deorsum estis, ego de supernis sum. Necdum tamen ista ratio sufficiebat ad ostendendam insufficientiæ illorū causam, quia quod ipse ibat illi venire non possent: nam omnes homines siue electi siue reprobī secundum cōmunem na-

*Indigna
de christo
loquitur.*

*Ruper.
Inuclio
in Iudæos*

Ruper.

De deorsum esse.
Ioan. 5.

turam de deorsum sunt. Vnde & Ioannes Baptista: Qui de terra est, inquit, de terra est, & de terra loquitur, qui de cælo venit, super omnes est.

Ratio moriendi in peccatis.

¶ Quapropter, ut perscriberetur tota præfata impotentiz capilla, addendum erat quod sequitur:

Ioan. 15.

De mundis esse.

¶ Vos de mûdo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Hoc utique reproborum est: & in hoc differunt ab electis, quòd quò omnes de deorsum, id est, de terra sint, excepto eo qui hæc loquitur vnigenito filio Dei, qui de cælo venit, soli ipsi de hoc mundo sunt. Nam electis ipse dicit: Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret. Quia verò de mundo non estis, propterea odit vos mundus. Igitur utriusque dicendum fuit, & quòd de deorsum essent per communem naturam, & quòd de mundo hoc essent per vitium vel malitiã suam, videlicet, quia peccatores, quia iniqui, quia infideles erant, quia non nisi ea quæ sunt mundi huius sapiebant, ut utriusque impossibile monstraretur eis, illuc ire quò ibat ipse qui & de supernis, id est, de deo patre est per propriam diuinitatis naturam, & de hoc mundo non est per omnimodam humanæ naturæ quam assumpserat innocentiam & cælestem vitam. Sed nõ quid Apostoli & ceteri sancti de mundo non erant? De mundo erant, quia de Adã nati fuerant, sed non de mundo hoc, qui scilicet Deum nõ cognouit, qui totus in maligno positus est, pro quo mûdo saluator iam passurus non orat patrem, sed de hoc mundo, id est, mundana cõuersatione eos selegerat, qui ait: Ego vos elegi de mundo, & iam ad eum pertinebant per què factus est mundus: Iudæi verò in peccato perseverantes permanebant in mundo, & ad mundum pertinebant.

Ioan. 17.

¶ Hac itaque ratione tam fortiter quàm suaviter reddita, sententiam repetit quàm antè tulerat. Dixi ergo vobis, inquit, quia moriemini in peccato vestro. Quòd itidẽ alia ratione confirmat, subiungens:

Si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccatis vestris.

¶ Vbi Theophylactus: Quum enim propter hoc venerit ut tollat peccata mundi, haud aliter remissionem peccatorum accipere possumus quàm per baptismũ. Impossibile autem

autem est baptizari eum qui non credidit. Omnino igitur est necessarium postea in suo peccato mori infidelem. Nō enim exiit veterem hominē, quia non baptizatus fuit. Idcirco & alio loco dicit dominus: Qui non credit iam iudicatus est. Non propter hoc tantum quod non credidit, sed & quia priora peccata habēs moritur. Hęc ille ad verbū.

¶ Et quidem nō aliter nisi credendo quōd Christus de supernis sit, & de hoc mundo non sit, id est, & quōd de superno patre Deo Deus verus sit, & quōd in mūdo natus, nihil eorum quę in mundo sunt vitiorum vel peccatorum admiserit, potest quispiam inter eiusdem Christi mēbra numerari, & illo capite in vno corpore vnię ecclesię viuere de spiritu Dei. Dixit ipse alibi: Nemo ascēdit in cælū, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo.

¶ Rectē igitur istis quos sibi nullatenus per fidem incorporandos fore nouerat, dicit eis qui solus de supernis est: Quōd ego uolo vos non potestis uenire, & ideo dixi uobis quia moriemini in peccatis uestris. Si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccatis uestris.

¶ Reddidit autem illis & spem, & ostendit quo pacto possint non mori in peccatis suis, uidelicet si in eum credant. Ergo inter eos quibus tunc loquebatur erant plurimique non erant credituri, & ideo in peccato suo morituri. Erant & alij qui credituri erant, & hi à peccatis erant liberandi.

¶ Notandum uerō est quod ait: Si nō credideritis quia ego sum, nec addidit quid esset. Nō enim dixit: Si non credideritis quia ego sum Christus, vel quia ego sum filius Dei, vel quia ego sum quem prophetę uenturum prędixerunt, nihil horum, sed tantum dixit: Ego sum.

¶ Nimirum ut ostēderet se illū esse qui olim dixerat Moysi, Ego sum qui sum. Eo tēpore uerbo substantiui sue essentię usus est loquēs nunc populo Iudæorum, quo tunc usus est ad Moysen loquens per angelum quē mittebat ad liberandum de Aegypto populū filiorum Israel. Ac si diceret: Ego qui tunc ueni per angelum ut mitterem Moysen ad liberandum populū meum, ego nūc per memetipsū genus humanū ueni liberare. Nisi ergo credideritis quia ego sum Deus, moriemini in peccatis uestris.

¶ Circa secundum principale dicitur:

i ij

DIXIT

*Incredulū
in pecca-
tis moriū-
tur.*

Ioan. 3.

*Ruper.
via salu-
tarijs.*

Ioan. 3.

*Ego sum
qui sum
Exod. 3.*

FERIA SECVNDA

Dixerunt ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Iesus: Principium qui loquor vobis.

¶ Hic sublimem de se dominus veritatē discussus interrogatione testatur. Vbi duo facit. Primò, se & Deum & iudicem esse proloquitur. Secundò, post mortem crucis agnoscendum se fore testatur, ibi: Dicit ergo eis.

¶ Circa primum. Quia dixerat eis (& quidē terribiliter in-tonās) Nisi credideritis quia ego sum, moriemini in peccatis vestris, qui antè intelligere se dissimulantes quis esset quærere detrectauerant, hoc Christi verborū tonitruo excitati ampliùs dissimulare non possunt. Dicunt ergo:

Irreuerēs
interroga-
tio.

¶ Tu quis es? Irreuerenter quidem quæsierunt, & proteruè pulsauerunt: sed inuenire eos oportebat, aperiri illis conueniebat, vt magis essent inexcusabiles, & eis qui erāt credituri magis ac magis testimonia veritatis augeferēt. Tu inquit, quis es?

Theoph.

¶ Post tantum tempus, post tantorum ostētionem miraculorum interrogant eum: Tu quis es? Ita fuerunt insipientes & irrisores. Dixit eis Iesus. Principium qui & loquor vobis.

Christi de
se respō-
sio.

Quia illos terribili sententia ad ipsum interrogādum excicauerat magnū aliquid dignūque sua respōsione de se testatur. Idē est enim ac si dixisset seipsum esse, qui est, & qui erat, & qui vēturus est. Nā is qui erat, Principium se appellat, & qui est, statim subiūgens: Qui & loquor vobis, & qui venturus est, scilicet ad iudicandū viuos & mortuos in nouissimo die. Multa, inquit, habeo de vobis loqui & iudicare.

Inuidia
iudeis
aucta.

Hac respōsione iudeis inuidiæ suæ tormentū non parum auctum est, qui iam dudum ei inuiderāt, puta homini eis exolo filio Ioseph, quoddā à quibusdam de turba Christus esse putaretur. Nā hoc de seipso professus est quod longè supra hominem est, dicēs: Principiū, subaudis, ego sum, statimq; subiūgens: Qui & loquor vobis. Vna eadēque respōsione simul & intemporelem incommutabilēque essentiam suę diuinitatis, & temporalem designans conditionem assumptæ humanitatis.

Gene. 1.

¶ Christus enim secundū diuinitatis infinitam antiquitatem principium est in quo omnia cōdita sunt, sicut scriptū est: In principio fecit Deus cælum & terram. Secundū carnem verò finis est, id est consummatio, quia in ipso restau-

rata

rata sunt vniuersa. Vnde ipse in Apocalypsi: Ego sum inquit
 a, & ω, principium & finis. Ante secula quidem tantummo
 do Deus erat, nunc autem quando hæc illis loquitur, Deus
 & homo.

¶ Dicitur & pater principium, quia in principio erat verbū
 id est, in patre filius, vnum tamen est principium pater &
 filius. Principiū, inquit, qui & loquor vobis. Actū dicat: Ego
 Deus sum, qui propter vos humilis factus ad hoc descendi
 vt per assumptam humanitatem ipse vobis hæc loquerer.
 Credite ergo me esse principium, quia vt hoc credatis lo-
 quor vobis Sequitur.

*Multa habeo de vobis loqui & iudicare, sed qui me misit verax
 est, & ego quæ audiui ab eo hæc loquor in mundo. Et non cognoue-
 rant quia patrem eius dicebat Deum.*

¶ Iudicē se esse proloquitur, dicens: Multa habeo de vobis
 loqui & iudicare. Alibi ait: Ego non iudico quenquam. Sed
 hoc de primo aduentu suo dixit, quo non venit iudicare,
 sed iudicari. Quod autem nunc dicit, Multa habeo de vo-
 bis loqui & iudicare in secundo aduentu suo implebitur,
 quando venturus est iudicare viuos & mortuos.

¶ Ostendit se eos posse arguere, & punire, per loqui repre-
 hensionem, per iudicare condēnationem intelligēs. Quia
 enim Christus loquutus eis, ideo de eorum ingratitude
 & pertinacia multa loqui potest & iudicare. Vides quōd
 commemorando eorum impietatem testatur se iudicem,
 non quidem actu iudicantem, sed potentem, nempe iudici-
 ariam potestatem habentem. Et hoc est primum quod re-
 spondet quærentibus: Tu quis es? Sed quoniam iudiciū in
 futurum seruabatur, ad secundum scilicet eius aduentum,
 ideo mox subsequutus adiecit: Sed qui me misit, verax est,
 Vbi Theophylactus.

¶ Qui me misit, nō ad hoc me misit vt arguam, & iudicem.
 Non enim misit Deus filiū suum in mundū vt iudicet mū-
 dum, sed vt saluetur mūdus per ipsum. Igitur quia pater ad
 saluāndum me misit, verax autem est, meritō nullum iudico
 nunc, sed solū loquor ea quæ audiui à patre meo, ea scili-
 cet quæ spectant ad salutem, non ad reprehensionem. Hęc
 autē dicebat, vt non putent q̄ vt impotens non puniat, sed
 quōd non volens, quia non ad puniendum, sed ad saluan-

*Christus
 vt se iudi-
 cem testa-
 tur.*

1041.13.

dum venerit. His consonat expositio beati Augustini super hunc locum dicentis. Si in hoc me misit pater, nō vt iudicē muniam, sed vt saluem mundum, verax autem est pater, cōsequenter nullū ego nunc iudico, sed hæc loquor quæ sunt ad salutem, non quæ ad iudicium, Vndē subiungit.

¶ Et ego quæ audiui ab eo hæc loquor in mundo. De missiōe, ad docēdum est sermo. Doctrina enim procedit à veritate: & dicendo: Qui me misit verax est, dicit: Missus sum à verace. Et ideo ea quæ audiui à verace ego veritas loquor in mundo, & non alia loquor, nempe quæ non ad iudicium sed ad salutarem doctrinam pertinent,

¶ Notāter autem dicit: Loquor in mundo. Loquor, inquit non scribo, & in mundo, non in angulo: non in vno loco regni, sed in mundo, quoniā doctrinam suam sic in vno loco tradebat, quōd intendebat eam tradere mundo, quoniā nō tātū iudæorum doctor missus est, sed mundi. Sequitur:

*Theoph.
Iudæorū
e. c. i. as.*

¶ Et non cognouerunt, inquit, quia patrem ei dicebat Deum. Ac si dicat: Hæc illo dicente tam insipientes erant, vt non cognoscerēt quōd patrem suum diceret Deum, quāuis tāta de patre eis dicta essent. Atqui verē, obtenebratū erat insipiens cor eorum.

¶ Quidam hunc locum sic intelligunt: Qui misit me, verax est. Quasi dicat: Possem & nunc iudicare vos, sed referuo in futurū seculum. Non creditis autem & retributionis tēpus non suspicamini. Sed quāuis vos non credatis, saltem vel pater meus verax & fidelis est, qui diem statuit quo retribuatur vobis, qui & misit me vt prædicem illa, & manifestem mundo eius & iustitiam & virtutem.

¶ Circa secundum, vbi post mortem, crucis agnoscendum se fore testatur, subditur:

*Quum exaltauerit is filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum
& à me ipso facio nihil, sed sicut docuit me pater, hæc loquor.*

*Christus
Iudæis co-
gnoscend'*

¶ Pōst quā signa fecerat coram eis, nec eos conuerterat, nunc de cruce cum eis loquitur. Ac si dicat: Quū me in cruce exaltatū interfeceritis, tūc putabitis vos extra omnem sollicitudinem & metum fore, & à me liberatos. Ego autē dico, quōd tūc scietis, quia ego sum, id est, quia verus Deus dei

Dei filius, Christus Deus & homo ego sum, quia (sicut dixi) sum principium qui & loquor vobis. Hoc illis quæ facturi erant necdum sciētibus & necdum facere cogitantibus, ipse iam scit & futurum prædicat, quia videlicet consilium illorum in eo quod postea collegerunt concilio definiendum ante omnia secula Dei præscientia antecesserat.

¶ Unde & in Actibus Apostolorum Apostolus Petrus eis loquitur, dicens: Iesum Nazarenum virum approbatum à Deo in vobis virtutibus & signis & prodigiis, definito consilio & præscientia Dei traditum per manus inimicorum affligentes interemistis. Videbat enim ibi quosdam quos ante mundi constitutionem prædestinauerat post suam passionem credituros: de quibus in Actibus Apost. legitur, quia prædicante Petro vna die crediderunt tria millia, alia die quinque millia, & deinceps multa millia. Quum ergo me in cruce exaltaueritis, sicut Moyses quondam exaltauit serpentem in deserto, tunc ignorare non licebit, tunc dissimulare non vacabit, tunc quamlibet inuiti cognoscetis, quia ego sum qui vivo in æternum. Vbi Theophyl.

¶ Quo modo autem cognituri sunt ipsum à cruce? A signis quæ tunc fient, à sua resurrectione, à sua ipsorum captiuitate: omnia enim hæc ipsius poterat declarare fortitudinem, & ipsius cum patre concordiam, quasi ipse dicat: Non enim vltus me esset pater data ciuitate vestra Romanis, vel signis in cælo factis, nisi filius eius essem, & eiusdem cum ipso scientiæ & voluntatis. Tunc inquam, scietis quoddam quæ doceo & dico, ab illo sunt, diuina omnino ac Dei verba & non meæ hominis, sed eius qui misit me sunt, & effectum manifestum habebunt quando (sicut prædico) captiui ducti in omnes gentes experimentum eritis verborum meorum, omnibus gentibus in vobismetipsis spectaculum circumferetis, tunc cognoscetis quia ego à meipso facio nihil, nec ea quæ nec sunt nec erunt coningo, sed sicut docuit me pater, id est, sicut voluntatem patris esse scio, ita hæc loquor: quia non docuit iniquitas os meum, nec imitor (vt dicitis) linguam blasphemantium (verbi gratia) quum dico: Ego sum lux mundi, vel pater meus vsque modo operatur, & ego operor: sed docuit os meum obedientia, charitas patris, & humani generis dilectio, vt notificem hominibus meipsum

i iij quorum

Act. 2.

Actu. 9.

Modus quo
Iudei
Christum
sunt cogni-
turi.

Job. 15.

Ioa. 17.

quorum hæc est vita æterna, vt cognoscant verum Deū & quem misit Iesum Christum. Sequitur:

Et qui me misit mecum est, & non reliquit me solū, quia ego quæ placita sunt ei facio semper.

*Christus
vt humilia
loquitur.*

¶ Vbi Theophylactus: Vt non putent quoddam missum esse subiectionem significet, dicit: Qui me misit pater, mecum est: Nam quauis miserit me vt hominem nō tamen ab eo se paratus sum sed mecum est, vt Deus cum Deo. Et iterum ad humiliora sermonē deducens, inquit: Et nō reliquit me solum, quia quæ ei placita sunt facio. Propter Iudæos autē tam humilia verba loquitur. Nam quia illi dicebant, quod non sit ex Deo qui sabbatum non custodit, dicit, quia quæ ei placita sunt facio semper. Ex his autem humilibus verbis ipse quidem nihil suæ gloriæ derogabat auditorib⁹ autē vtilitatem assererat, quin & gloriam suam per hæc cōstituebat. Nam audientes eum quod omnia in patrem referret, attrahebantur & credebant in eum, Et ita humilia magis exaltabant illum.

*Num de
tecum sit.*

1. Theff. 2.

¶ Non ergo, inquit, reliquit me solum vti vos putatis dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini & comprehendite eum, quia non est qui eripiat. O quā verē dictum est, qui me misit mecum est, & non reliquit me solum. Non enim solis Iudæis sed toti mundo lux mundi loquitur, nec pro se tantum, sed pro nobis veritas testificatur, vt quisq; nostrū quocunq; pergat, quodcunq; intendat, habeat in prōptu vnde scire possit vtrum Deus cum illo esse dignetur. Qui me misit, inquit, mecum est, videlicet vt è contrario subaudiatur, quemcunq; ille non misit cum eo non est, & hoc ab effectis probabile est verbigratia. Quum venerit ille fili⁹ perditionis quum reuelatus fuerit, & extulerit se contra omne quod dicitur De⁹ aut quod colitur, ab his effectis clarebit etiam infidelibus quod Deus illū non miserit, ac proinde cum illo non sit. Quia dominus Iesus (inquit Apostolus) interficiet eum spiritu oris sui.

Ioa. 10.

¶ Similiter omnis quoque fur & latro, qui in ouile ouium non venit nisi vt furetur & mactet & perdat, quia nō mittitur: ideo per ostium non admittitur, nec ei ostiarius aperit solus est, & ei rectē dicitur: Qui te non misit, tecum non est quod ex eo maximē liquet, quia non audiunt eum oues

vt pote

ut pote alienum, sed fugiunt ab eo.

¶ Sed & quicumque se Deo deuouerit religiosam uitā professus, dum cōtra propositum foras euagatur, dum nulla possente utilitatis causa recurrit ad seculum, odit claustrum & sigilla pudicitiae, quia Deus non mittit illum, Deus cum illo non est. Proinde ipse in exemplum Dinę filię Iacob incidit quę egressa ut videret filias regionis, à Sichen principe terre cū virgo esset oppressa & corrupta est: sic & ipsius anima à diabolo huius mundi principe foris inuēta nec secum habens protectorem Deum de quo dicere posset, qui me misit mecum est, & ipsa corrumpitur.

¶ Porro maximum & firmissimum argumentum de seipso dedit, ut nō derelictum eum esse à patre perspicuum sit dicēdo, quia quę placita sunt ei facio semper. Nam & hoc vnigeniti filij Dei proprium est, & in hoc ab vniuersis Deo placētibus differt, quōd ea quę placita sunt patri non partim, nec ad horam, sed omnia facit & semper. Quis enim hominum est qui faciat bonū & nō peccet? Vnus hic & solus est iust⁹ & sanctus, qui peccatū non fecit, nec inuentus est dolus in ore ei⁹. Bene igitur addidit semper, iuxta quod alibi de illo dictum est: Super quem videris spiritū descendētē sicut columbā, & manentē super eū. Hęc enim dicta in re paria sunt, & sine alterutro esse nō possunt. Hęc enim quę placita sunt patri faceret semper, si spiritus in eo maneret, nec spiritus in eo maneret, si aliquando quippiam extra placitum patris admitteret.

¶ Sed aduerte quōd aliter Deus pater fuit cum Christo, & aliter est cū quolibet homine iusto. Cū Christo enim Deus pater erat, quia vnum sunt pater & filius, vna illis est substantia & deitas, vna atque indiuisa maiestas, & tamen solus filius incarnatus & passus est. Ergo Deus pater semper cū filio fuit, attamē sola filij persona passioni & morti subiacuit. Sicut enim is qui pomum odoriferum ferro diuidit, nequaquam pomi odorem, sed ipsum tantūm pomum scindit ita Deus pater & ipsa in Christo diuinitas pati non potuit sed sola Christi humanitas passibilis fuit. Porro cum iusto quolibet homine est Deus per gratuitum auxilium, & per gratiam adoptionis.

¶ Quę placita (inquit) sunt ei facio semper. Quę patri placita

*Ruper.
Excusul.
lati vagā
tes audiāt
Gene. 34.*

*Hoc Chrī
sti solū est*

IOAN. I.

cita

cita erant Christus faciebat, quia voluntatem eius humani generis salutem operando adimplebat, & peccati totius ex pers immunisque perseverabat. Peccatum quippe non fecit nec inuentus est dolus in ore eius.

1. Pet. 2.

FERIA TERTIA POST DO.
REMINISCERE.

Mat 23.

Quintus est Iesus ad turbas & ad discipulos suos, dicens:

¶ Lectio præsens in tres partes diuiditur. In prima parte, denotatur locus honoris & autoritatis. In secunda, confutatur affectio superbiæ & vanitatis, ibi: Omnia autem opera sua. In tertia, datur fidelibus doctrina salutis, ibi: Vos autem

nolite vocari Rabbi.

¶ Circa primū, quod est locus honoris & autoritatis tria notantur. Primò enim magistralis cathedra declaratur. Secundò, credentium populus erga cathedram ordioatur, ibi omnia ergo quæcunque. Tertio, occupantium cathedram abusus ostenditur, ibi: Dicunt enim & non faciunt.

¶ Circa primum dicit euangelista: Loquutus est Iesus ad turbas & ad discipulos suos. Vbi Chrysofostomus postquam dominus sacerdotes in præcedentibus responsione prostrauit, & incorrigibilem eorum conditionem ostendit (sicut & clerici si malè fecerint incorrigibiles sunt, laici verò delinquentes facillè emendantur) nunc conuertit sermonem ad turbas & ad discipulos suos. Vbi Origenes.

Clerici in corrigibiles.

Qui discipuli & qui populus.

¶ Sunt autem meliores discipuli Christi cæteris turbis. Et inuenis in ecclesiis quosdam affectuosius accedentes ad verbum Dei esse discipulos Christi, cæteros autem populū esse ipsius. Et interdum quædam discipulis solis dicit: quædam autem turbis, alia verò turbis simul atque discipulis, sicut sunt hæc. Ait enim:

Super cathedram moysi sederunt Scribæ & Pharisei.

Cathedra quid.

¶ Vbi per cathedram autoritas iudicandi, & Dei legem docendi signatur: Quæ ideo cathedra Moysi dicitur, quòd Moyses primus legem hanc docuit, & populum iudicauit. Et quia hanc autoritatem Scribæ & Pharisei iam tunc obtinebant, idcirco super cathedram Moysi hos sedere domi-

dominam commemorabat.

¶ Porro & nunc in populo Christiano cathedram rectè cōscendunt, prælati & sacerdotes pij prædicatores & doctores catholici, integri, & synceri, & iudices iusti. De quolibet horum meritò dicatur: Exaltèt eum in ecclesia plebis, & in cathedra seniorum laudent eum.

*Cathedrã
cōscendūt
tria homi-
num ge-
nera.*

¶ Itaque cathedra tribus modis dicitur. Est enim cathedra sacerdotalis excellentiæ, cathedra magistralis doctrinæ, cathedra potestatis iudiciariæ.

¶ Accipitur autem interdum cathedra & in malum, dicitur propheta: Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit. Abiunt sanè in consilio impiorum, & in cathedra pestilentiæ sedēt, mali prælati exemplis malis populū Christianum deprauando, prædicatores hæretici fidem audientium corrumpendo, iudices iniqui quamlibet ob causam iustitiam opprimendo. Malis prælatis qui scādalo sunt cæteris per prophetam dicitur: Laqueus facti estis speculatio ni (id est, his qui fide Deum speculantur) & sicut thete expansum super Thabor.

*In cathedra pesti-
lentiæ qui
sedent.*

Osee. 5.

¶ Porro de pseudo prædicatoribus diuinitus per prophetā terribiliter pronuntiatur: Erit manus mea (id est, vindicta) super prophetas qui vident vana, & diuinant mendacium. In concilio populū mei non erūt, & in scriptura populū mei non scribentur, nec in terram Israel ingredientur, eo quòd deceperunt populū meum. De quibus & per alium prophetam dicitur: Disperdet dominus in Israel caput & caudam. Longæus & honorabilis ipse est caput, & propheta docens mendacium, ipse est cauda,

*pseudo
prædicato-
res audiāt
Ezech. 13.*

Esai. 9.

¶ Denique de iudicibus iniquis apud Danielelem dicitur: Egressa est iniquitas à senioribus iudicibus qui videbantur rege populū. Porro his tribus honore & autoritate in populo eminentibus, reuera autem in cathedra pestilentiæ sedentibus, per Ieremiam prophetam à domino dicitur: Ecce ego ad te mōs pestifer qui corrumpis vniuersam terram, & extendam manum meam super te & dabo te in mōtem conbustionis, & perditus eris in æternum. Horum scelera propter quæ in tale iudiciū præscripti sunt Micheas propheta singulatim commemorat, dicens: Principes eius

Dan. 13.

Iere. 51.

Mich. 3.

in mu-

in muneribus iudicabant, sacerdotes eius in merce docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant.

Chrysoft.

¶ Videndum igitur quomodo quis super cathedram sedeat, quia non cathedra sacerdotem facit, sed sacerdos cathedra: non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem.

¶ Circa secundum, ubi credentium populus erga cathedram ordinatur, Sequitur:

Omnia ergo quaecunque dixerint vobis, seruate & facite, secundum verò opera eorum nolite facere.

¶ Omnia, inquit, quaecunque dixerint vobis, videlicet, ex cathedra Moyli, id est, ex Dei lege duntaxat & non aliunde seruate & facite, secundum verò opera eorum nolite facere. Nec enim opera sua mala prædicant, quin potius ea abscondunt

Chrysoft.

¶ Ne quis ergo dicat: Quoniam propter hoc desidius factus sum quia doctor ipse malus est, hanc dominus hic destruit occasionem, quum dicit: Omnia quaecunque dixerint vobis seruate. Non enim sua dicit, sed quæ Dei sunt. Vbi etiam

Sacerdotium curhonoradum

est admirari domini bonitatem. A Phariseis tentatus eorum machinas dissipat, & tamen propter sacerdotij dignitatem hortatur homines ut eis subiiciantur, non opera illorum, sed doctrinam considerantes. Frequenter enim & de homine malo doctrina bona procedit, & de vili terra pretiosum aurum colligitur.

Chrysoft. Nota.

¶ Proinde sicut sacerdotes melius esse iudicant propter bonos etiam malos docere, quam propter malos bonos negligere, sic & subditi propter bonos sacerdotes etiam malos honorant, ne propter malos etiam boni contemnantur. Melius est enim malis iniusta (id est, quæ non merentur) præstare, quam bonis iusta subtrahere. Itaque bene ait, omnia quaecunque dixerint vobis seruate & facite.

¶ Quocirca notandum quia in populo Christiano in locum Apostolorum Episcopi, in locum verò septuaginta duorum discipulorum inferiores sacerdotes successerunt. Quibus voce Saluatoris dicitur: Qui vos audit (subaudis quæ recta sunt docentes) me audit. Qui autem vos spernit, me spernit. Puta Christum dixisse: Apostolorum loco successerunt, ij qui vobis præsent, & ea vos docent quæ illi suo se-

Luca. 10.

culo

culo docuerunt. Omnia ergo quæcunque rectè docentes dixerint vobis, seruate & facite. Quod si eorum interdum mala sunt opera, secundum illa opera nolite facere. Eligite in eis quod bonum est, quod malum est vitate. Discite ab apicula quæ de flore mel colligit, venenū araneo inde sugendum relinquit. Emptor quispiam ad forum venalium rerum proficiscens, id solum quod sibi necessariū est requirit, cetera præterit. Nec curat ægrotus, nun de formis aspectu sit qui ipsum sanat medicus, an formosus modo sanare nouerit.

¶ Quod si quis dicat: Authore Christo, nō potest arbor mala fructus bonos facere: & quia nō colligūt de spinis uvas, & de tribulis ficus. Sciatur quod sicut interdū verus palmæ viferæ vitis spinæ sepi inuolutus & innexus recūbit, portansque fructū spina non suum vsibus hūc seruat humanis, vel dicta, vel acta hominum malorum si quādo bonis profunt. non hoc ipsi dicūt vel faciunt mali, sed fit per illos superno prouidente consilio. Moyses vtile cōsiliū accepit à Iethro sacerdote Madiam, ac si pendente à spina legisset uam. Balaam ariolus de Christi aduentu præclara vaticinatus est. Itaque mali Dei legē prædicātes audientibus vtilis esse possunt, sed nō sibi. Attamen ij qui eos audiūt & faciunt, non de spinis natas legunt uvas, sed (vti iam dictum est) de vitæ quæ spinis implexa est, quia non spinarum est fructus ille, sed vitis. Iuxta quam similitudinem intelligere est, quemadmodum spiritus veritatis quum vult etiam malorum ac reproborum hominum sese mentibus inserens quæ vera, & audientibus vtilia sunt proloquitur.

¶ Circa tertium, vbi videlicet occupantiū doctrinæ cathedram abusus ostenditur, subsecutus dicit:

Dicunt enim & non faciunt Alligant autem onera graua & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere.

¶ Dicūt enim, ecce ratio obedientiæ, quia dicunt quæ sunt legis diuinæ, quæ sunt sanctimonix, quæ sunt bonorū morum. Et non faciunt, ecce ratio non imitandi facta eorum. Vbi duplex horum cathedratiū abusus ostenditur. Vnus, quia quæ dicunt bona ipsi nō faciunt. quod si peccatū non esset, nequaquam inter alia istorum peccata numeraretur à Christo

Similia.

*Matt. 8.
A malis
doctrina
bona.*

Exod. 18.

Num. 24

*Abusus
cathedra
tium.*

ROMA. 2.

à Christo, quin & primo loco memoratur. Turpe enim est doctori quum culpa redarguit ipsum: & qui prædicas non furadum, furaris, qui prædicas non mœchandum, mœcharis. Monstrum est in moralibus dicere & non facere, vita contraria doctrinæ. Et quia plus mouent exempla quàm verba, inde est quod infructuosè præfunt ij quorum vita non præest, sed sola authoritas vel doctrina. Nunquã mundũ ad Christi fidem conuertissent Apostoli ac eorũ proximi successores, si dixissent tantũ & non fecissent. Vbi Chry.

¶ Consydera, inquit, vndè eos incipit reprehẽdere. Dicũt & non faciũt. Maximè quidem accusatione dignus est qui docendi authoritatem habens legem trãsgrreditur. Primò quidẽ quia præuaricatur qui alios corrigere debet, deinde quia peccãs maiori pœna dignus est, propter honorẽ. Tertio, quia plus corrumpit, velut in ordine doctoris peccãs. Rursus autẽ & aliam eorũ reprehensionẽ vel abusum ponit, quoniam sibi subiectis graues sunt. Vndè sequitur:

*Alter
abusus.*

¶ Alligat autem onera grauia & importabilia, digito autẽ suo nolunt ea mouere. Quasi dicat: Vndecunq; onera colligunt quæ cõscientiam non leuant, sed grauiat. Humeri autẽ & digitus & onera & vincula quibus alligantur onera, spiritualiter sunt intelligenda. Hoc etiã generaliter dominus aduersum omnes magistros loquitur, qui grandia iubent, & minora non faciunt. In quo (vt dicit Chryost.) duplicem eorum malitiam ostendit. Vnam in hoc, quod sine venia expetunt à subiectis summã diligẽtiam vitæ. Aliam verò in hoc, quod sibiipsis multam concedunt licentiam. Oportet autem prælatum, e contrariò se habere, vt circavi tam propriam sibiip̃si sit seuerus aliis autem benignus.

Hiero.

*Aliis seue
risibi mol
les.*

¶ Et aduerte qualiter eorum reprehensionem aggrauet. Non enim dixit, nõ possunt, sed nolunt ea mouere. Neque dixit, portare, sed digito mouere, id est, neque prope fieri neque tangere. Et quidem quantũ ad Scribas & Phariseos de quibus loquitur, ipsi quidem rationibus friuolis & fabulosis onera legis aggrauantes, & ea commendantes auditoribus, quasi vincula super humeros cordis alligabant, vt velut rationis vinculo constricti non relicerent ea à se, ipsi autem nec ex modica parte (vti iam dictum est) ea implebant, id est, non pleno opere, sed nec modico tactu, hoc

est

est, digito, vt vel sic aliquo modo essent inter ferentes onera. Descripsit autem per hoc secundum peccatum istorum exitum se ipsos ab oneribus quæ aliis imponunt. Et tamen hæc domini verba finem habuissent in sedentibus super cathedram Moysi, & non etiã hodie verificarentur. Nam tot onera iam sunt super vtriusque testamenti honestissima præcepta imposita super humeros hominum, vt Christiani facile se Christo seruire credant si tot laqueis non subiicerentur, & felices se arbitrarentur si de solis diuinis præceptis solliciti esse deberent. Et hoc ipsum beatus Augustinus ad inquisitiones Ianuarij presbyteri grauiori quærimonia vehementer indoluit.

*onera
grauia
imponit
alio.*

¶ Proinde Phariseis illis & Scribis non dissimiles sunt, qui graue pondus ad penitentiam venientibus imponunt, & sic dum poena præsens fugitur, contemnitur poena futura. Si enim fascem super humeros adolescentis quam non potest baiulare posueris, necesse habet vt aut fascem reiciat, aut sub pondere confringatur. Sic & homini cui graue pondus penitentiae ponis, necesse est vt aut penitentiam reiciat, aut suscipiens dum suscipere non potest, scandalizatus amplius peccet.

*chryso-
stomus
peniten-
tia cum
moderate
impona-
tur.*

¶ Deinde, & si erramus modicam penitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam reddere rationem quam propter crudelitatem? Vbi paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus, vt quid sacerdos eius austerus? Vis apparere sanctus? circa tuam vitam esto austerus, circa aliorum benignus. Audiãt te homines parua mandantem, & grauiam facientem. Talis est autem sacerdos qui sibi indulget & alios exigit, quemadmodum malus descriptor tributi in ciuitatibus qui se releuat, & onerat impotentes.

Nota.

¶ Circa secundum principale dicitur:

omnia verò opera sua faciunt vt videantur ab hominibus.

dilatant enim phylacteria sua & magnificant simbrias.

¶ Illic confutatur affectio superbiæ & vanitatis. Vbi duo notantur. Vnum est ridendæ simulationis ostentatio. Alterum, impudens vani honoris ambitio, ibi: Amant enim primos.

¶ Circa primum dicitur: Omnia verò opera sua faciunt vt videantur ab hominibus. In præcedentibus arguerat do-

*Inaniglo-
ria cupiditas.*

minus

minus Scribas & Phariseos crudelitatis ergo alios, & negligentia erga semetipsos. nunc arguit eos vanitatis & inanis gloriae, quae fecit eos à Deo recedere. Impossibile est enim ut credat Christo caelestia praedicanti, qui gloriam hominum concupiscit terrenam. His enim qui eiusmodi sunt, Saluatoris voce dicitur: Cognoui vos, quia dilectione Dei non habetis in vobis, & post pauca: Quomodo vos potestis credere qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quae à solo Deo est non queritis? Incredulitatis eorum huiusmodi ipsorum vanitatem causam esse, & alio loco idem sanctus Euangelista testatur, dicens:

*Chrysof.**Ioan. 3.*

¶ Quum tanta signa fecisset coram eis non credebant in eum & post pauca: Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei. Omnia, inquit, opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus. Prius redarguti sunt, quia non faciunt quae aliis imponuntur facienda, & nil facientes boni, simulant quasi faciunt. Et si quando quippiam faciunt, ut videantur faciunt, & aufertur iam illorum merces: nunc autem quanta condemnatione digni sunt, qui neque faciunt, & videri volunt quasi faciunt, phylacteria sua & fimbrias ostentantes.

*Ioan. 11.**Theoph.*

¶ Ceterum (ut ait Chrysof.) in omni re nascitur quod ipsam exterminat, sicut est ligno vermis, & tinea ex vestimento. Unde sacerdotum ministerium qui positi sunt ad aedificationem sanctitatis corrumpere diabolus nititur, ut hoc ipsum bonum dum propter homines fit, fiat malum. Tolle vitium hoc de clero, & sine labore omnia refecabis. Ex hoc enim fit ut difficile clericis peccantes poenitentiam agant. Ergo & ipsi quia gloriam ab hominibus querunt à peccatis suis difficile conuertuntur, subditur:

*Vitium
cleri.*

¶ Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Aduerte quemadmodum dominus eos cum quadam intentione, seu aggravatione inculcat, non enim ait simpliciter quod faciunt opera sua ut videantur ab hominibus, sed addidit, omnia. Deinde iam monstrat, quod non de magnis & arduis gloriabantur: sed in quibusdam rebus vilibus & superstitiosis, phylacteriis scilicet & fimbriis.

Deute. 6.

¶ Vbi Hieron. Dominus quum dedisset mandata legis per Moysen ad extremum intulit: Ligabis ea in manu tua, & erunt semper ante oculos tuos. Et est sensus: Praecepta mea sunt

fint
tuos
inte
com
ti fa
qu
bri
adm
tis da
super
sibi g
vt vic
tur, &
serui
caban
ea, qu
intell
in cor
¶ Vbi
quoda
gant,
verò a
tant.
& au
gelia
penfa
litera
ca col
posita
frivol
coram
quam
¶ Circ
tio sub
A
in syna
rabbi.
¶ Qui
tant fi

sint in manu tua, vt opere compleantur. Sint ante oculos tuos, vt die ac nocte mediteris in eis. Hoc Pharisei malè interpretates scribebant in membranulis decalogū Moysi complicantes & ligantes in fronte, & quasi coronam capiti faciētes, vt semper ante oculos moueretur. Iusserat quoque & aliud Moyses vt in quatuor angulis palliorum fimbrias facerent ad Israelis populū internoscendum. Vt què admodum in corporibus circuncisio signum Iudaicę gentis daret, ita & vestis haberet aliquam differentiam. Porro superstiosissimi magistri captantes auram popularē faciēbant sibi grandes fimbrias & acutissimas in eis spinas ligabāt, vt videlicet & ambulantes & sedentes interdū pungerentur, & quasi hac cōmonitione retraherentur ad ministeria seruitutis dei. Pictaciola ergo illa decalogi, phylacteria vocabant, id est, conseruatoria eo quòd quicumque gestarent ea, quasi ob custodiam & munimentum sui, haberēt. Non intelligentibus Phariseisq; hæc in corde portanda sunt, nō in corpore.

¶ Vbi Chrysoſto. Illorum exemplo & nunc multi nomina quędam Hebręa angelorum conſingunt & scribunt & alligant, quę non intelligentibus metuenda videntur. Quidā verò aliquam partem Euangelij scriptam circa collū portant. Sed nōne quotidie Euangelium in ecclesia legitur & auditur ab hominibus? Cui ergo in auribus posita Euangelia non profunt, quomodo eum possunt circa collum suspensa saluare? Deinde, vbi est virtus Euangelij, in figuris literarum an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis. Si in intellectu, ergo melius in corde posita profunt, quàm circa collum suspensa. Vides quàm frivola, vana, ridendaque sit Scribarum & Phariseorum eorūque & nunc in similibus sequacium simulatio eius quàm non habent sanctitatis.

¶ Circa secundum, quod est, vani honoris impudens ambitio subditur:

Amant autem primos recubitus in cōnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus, rabbi.

¶ Qui superfluè & vanè phylacteria dilatant & magnificant fimbrias gloriam captantes ab hominibus, quid amēt

k

attende:

*Ridenda
vanitas
hypocri-
tarum.
Num. 15*

*In deserē
tes cartu-
las super
stitionas.*

nota.

attende. Amaht, inquit primos recubitus in cœnis, & cœtera quæ sequuntur. Vbi notandum, quod non culpat primò recubere, vel saluari in foro, vel primas sedere cathedras in synagogis quibus hoc officij ordine cōpetit: sed eos qui hæc siue habita siue non habita indebita amāt, à fidelibus quasi improbos docet, esse vitandos: ad voluntatem enim vituperationem refert, non ad factum. Sine causa enim loco se humiliat, qui corde se præfert. Aliquis enim honoris cupidus audiens laudabile esse in vltimo loco discumbere, discumbit post omnes, & non modò iactantiam cordis nō dimittit: sed adhuc aliam iactantiam humilitatis acquirit, vt qui voluit videri iustus, & humilis videatur. Multi enim superbi corpore quidem in nouissimo recumbunt, qui cordis elatione in capite se recumbere videtur, & multi sunt humiles in capite recumbentes, & conscientia se in vltimo esse existimant.

*Vt volū-
tas non
actus cul-
patur.*

*vanita-
tis locus.*

¶ Sed attende vbi in eis vana gloria dominabatur, in synagogis, scilicet quas intrabant alios directuri. In cœnis hoc pati qualitercunque tolerabile fuit, quanuis doctorem exemplo esse oporteat, non in cœnis tantum, sed vbique. Si autem diligere talia reprehensibile est, quàm malum est studere vt his aliquis potiatur? Vbi Theoph.

¶ Papæ quid dicit? Idcirco cōdemnantur quia amant? Quod si solùm amans primos accubitus condemnatur, qui nihil non facit pro illis, qua condemnatione est dignus?

*impudēs
arrogātia*

¶ Et primas cathedras in synagogis, vbi magis debebāt docere, & alios humilitatem eo loco ipsi maiori fastu corrūpebantur. Omnia enim pro gloria faciebant, & hæc facientes non cōfundebantur, sed interim vocari volebant Rabbi, hoc est, doctores. Et salutationes in foro. Nō solùm exigebant scribæ & Pharisei à populo vt eos salutarent voce magna dicentes, aue rabbi, sed etiam vt inclinatis capitibus gentibus incuruarentur. Vocari volunt, non esse, nomē appetunt, & officium negligunt.

Beda.

¶ Et quidem vix miseris illis ad quod Phariseorum vitia transierūt, qui per breue curriculum vitæ quo peccata sua plangere debent, pro prioratu certare non metuunt. Contra Phariseorum sequaces honoris nomen quasi vmbra seclantes B. Bernardus exclamat, dicens:

¶ Quent

¶ Quem sequimini miseri? Nonne videtis satanā sicut fulgur de cœlo cadentem? Nonne iste est mons quem ascendit angelus, & factus est diabolus?

¶ Circa tertium principale dicitur:

Vos autem nolite vocari rabbi, vnus est enim magister vester, omnes autem vos fratres estis. Et patrem nolite vocare vobis super terram, vnus est enim pater vester qui in cœlis est. Nec vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus.

¶ Hic traditur fidelibus doctrina salutis. Vbi duo notātur. Primum est, superbę denominationis inhibitiō. Alterum, securę humilitatis salubris indictiō, ibi: Qui maior est.

¶ Circa primum dicitur: Vos autē nolite vocari rabbi. Hoc est, ne velitis, ne concupiscatis. Siquidem vocari ab aliis magister vel rabbi, non est in potestate nostra, sed vocantiū. Non enim prohibetur aliena actiō, sed propria, ac per hoc non vocari mihi prohibetur, sed affectus vt vocet, affectus ad nominis gloriam. Non ergo dominus prohibet vocari, sed velle vocari: sicut non reprehenderat scribas & Phariseos quōd rabbi vocarentur, sed quōd amarent vocari rabbi. Hoc autem inter rabbi & magistrum interest: quōd omnis rabbi magister est, sed nō omnis magister est rabbi. Rabbi enim secundum officium docendi magister est, sed magister etiam dicitur magister equitum, magister domus. Sed in hoc textu magister est nomen moderatoris in moribus. Vnus est enim magister vester, videlicet, qui omnes homines naturaliter docet. Si enim homo hominē erudiret, omnes homines discerent quōd habēt doctores. Nunc autem quia non homo docet, sed Deus, multi quidē docentur, pauci autem discunt. Homo enim nō intellectu præstat homini docendo, sed à Deo præstitum per admonitionem exercet.

¶ Et vt meminerint discipuli se filios patris vnus per nouæ natiuitatis regenerationem, terreni ortus (natiuitatis secundum carnem) excessisse primordia, subdit: Omnes autem vos fratres estis. Et vtique secundum spiritū & regenerationem in baptismo spiritualem, omnes Christiani fratres vocantur. In commune autem & secundum carnē, quia omnes homines ex vno patre nati sumus, pari inter nos germanitate coniungimur.

Rabbi & magister differūt.

Chrysost. vt solus deus docet.

Hilarius

*Theop.
Patrem
vnu agno
scendum.*

¶ Et patre nolite vocare vobis super terram, vnus est enim pater vester qui est in caelis. Non prohibet honorem patribus debitum, qui nos vult venerari parentes, & maxime spirituales patres, sed inducit vt patrem spiritum agnoscamus. Deus enim proprie author vitae & pater est.

¶ Parentes enim carnales non sunt authores primordij vitae nostrae sicut ille, sed cooperarij & ministri. Vnde Chrysostomus.

¶ In mundo enim quanuis homo hominem generet, vnus tamen est pater qui omnes creauit. Non enim initium vitae habemus ex parentibus, sed transitum vitae per eos accipimus. Quia vero apparuerat quis esset omnium pater ex hoc quod dixerat, qui est in caelis, vult exponere quis sit omnium magister. Vnde praecipuum de magistro iterum repetit, dicens:

*Questio.
Hiero.
1. Tim. 2.*

¶ Nec vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus. Sed quaeritur quare aduersum hoc praecipuum Apostolus doctorem & magistrum gentium esse se dixerit, aut quomodo vulgato sermone in monasterijs se inuicem patres vocant? Quod sic soluitur. Aliud est esse natura patrem vel magistrum, aliud indulgentia. Nos si hominem patrem vocamus, honorem aetati deferimus, non authorem nostrae ostendimus vitae. Magister etiam dicitur ex consortio veri magistri. Et ne infinita replicem, quomodo vnus per naturam Dei filius non praedicitur ceteris, ne per adoptionem filij Dei vocentur: ita & vnus pater & magister non praedicitur alijs quod minus abusu dicitur (id est suo modo) vel ministerialiter & patres vocentur & magistri. Attamen secundum id quod a Deo conditi sumus & gubernamur, nec pater nec magister vocandus est alius nisi Deus. Pater inquam, quia ex ipso sunt omnia. Magister, quia ipse moderatur & disponit omnia, & quia (vt dictum est) ipse omnes per intelligentiae lumen interius docet.

Solutio.

¶ Circa secundum, quod est securae & exaltandae humilitatis salubris indictio, sequitur:

Qui maior est vestrum, erit minister vester. Qui autem se exaltauerit, humiliabitur, & qui se humiliauerit, exaltabitur.

¶ Qui maior est vestrum gradu vel officio docendi vel moderan-

mo
stra
ior
& a
¶ E
in
voc
esse
quie
in ip
erit
mai
exte
tem
¶ Q
quib
tia c
a De
ob n
qui f
min
tam
quar
cut
susc
tur i
impi
man
in fu
vaica

moderandi, erit minister vester, id est, exhibebit se ad ministrandum vobis, recognoscendo in veritate se accepisse maiestatem ad ministrandum vobis doctrinam, bonos mores & alia quæ sunt spiritus.

¶ Et hoc intulit ad declarandum status officiiq; maiorum in sua ecclesia, vt hinc intelligamus cur veterit appetere vocari rabbi aut magister. Quoniam & ipse Christus, quum esset verè magister, ministrum se esse professus est. Ego, in quiens, sum in medio vestrum sicut qui ministrat. Et vtique in ipso cõpletum est quod prædixit, qui maior est vestrum, erit minister vester. Ipse enim verè maior erat, non modò maior eorum, sed maior omnium: & ipse suis non solùm exteriora ministrauit, sed & animam suam pro illis in mortem tradidit.

¶ Qui autem se exaltauerit, humiliabitur. Bene post omnia quibus vanæ gloriæ prohibuit appetentiam sic præcedentia conclusit. Et notanter dicit, qui se exaltat, secus, qui vel à Deo vel ab hominibus ad quemlibet dignitatis gradum ob merita sublimatur. Et consimili ratione notanter dicit, qui se humiliat exaltabitur. Pleriq; enim à Deo vel ab hominibus ob vitæ probra confunduntur & humiliantur, quia tamen sese non humiliant, spe futuræ exaltationis nequaquam attolluntur. Ratio huiusce retributionis est, quia sicut superbum sequitur humiliatio, ita & humilem spiritu suscipiet gloria. Et licet hæc sententia non semper impleatur in præsentī vita vbi cunctis diebus vitæ suæ plerumque impius superbit, & iustus vsque ad finem vitæ in sua permanet mediocritate, quia tamen veritas falli non potest, in futuro complenda non dubitemus.

Ad quid status & officia in ecclesia. Luca. 22.

Christus qualis minister.

PROV. 29.

IOB. 15.

FERIA QVARTA POST DO. REMINISCERE.

Ascendens Iesus Ierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, & ait illis.

Mat. 20.

¶ Præfens sancti Euangelij lectio quatuor comprehendit. Primum est, passionis Christo imminentis prænunciatio. Secundum, mundani honoris cauta ambitio, ibi: Tunc accessit. Tertium, vitæ ad gloriam viæ demonstratio, ibi: Potestis bibere calicem.

calicem. Quartum, aduersum ambitiosos ceteros indignatio, ibi: Et audientes.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, Christi cum discipulis secreta colloquutio. Alterum, propinque passionis feriosa prædictio, ibi: Ecce ascendimus.

¶ Circa primum dicitur: Ascēdens Iesus Ierosolymam assumpsit duodecim discipulos secretò. Plures quidem dominus discipulos elegerat, sed ex illis omnibus duodecim legit. Vndè alibi dicitur: Et fecit vt duodecim essent cum illo, quos & Apostolos nominauit, quibus Euangelij sacramenta committeret, & per quos totum mundum ad suam fidem conuocaret. Cum his ergo seorsum de imminēte ita tunc passione sua colloquitur, vt conferendo cum sibi charissimis secretum cordis sui, de propinqua morte familiari & amicabile colloquio reuelaret, iuxta quod per Salomonē dicitur: Causam tuam tracta cum amico tuo iugiter. Et quia non expediebat sermonem hunc pluribus diuulgari ne fortè scandalizati perturbarentur, secretò cum Apostolis hac de re loquitur.

¶ Dixerat quidē de his ad multos, occultè tamen, sicut ibi: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud, & alibi: Signum nō dabitur ei nisi signum Ionæ prophetæ, discipulis autem manifestè rem omnem exposuit. Et quia tota salus hominum in Christi morte posita est, ideo duodecim Apostolis in secreto mortis suæ mysterium annunciauit, quia nimirum pretiosior thesaurus melioribus in vasis includitur. Si autem futuram Christi passionem alij audissent (vti iam dictum est) turbarentur. Quin & discipulorū animos hinc perturbandos præuidens Saluator, eis longè antè & eiusdem passionis pœnā, & resurrectionis suæ gloriam prædicat, vt quum morientem sicut prædictum est cernerent, etiam resurrectorum non dubitarent.

¶ Circa secundum, quod est, propinque passionis suæ feriosa prædictio, sequitur:

Ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte: & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum & tertia die resurget.

¶ Ecce,

¶ Ecce inquit ascendimus Ierosolymam. Ecce, demonstratis est, & constantiæ vox est, vt huius suæ constantiæ & pröpritudinis moriendi in cordibus suis recondant memoriam. Ac si dicat: Videtis quia voluntarius ego me morti offero. Quum ergo me videritis in cruce pendentem, ne existimetis me tantum hominẽ esse. Nam etsi posse mori hominis est, attamen velle mori hominis non est. Vbi Hierony. *crebro de minus se passurum prædicis.* Crebro de passione sua discipulis dixerat. Sed quia multis in medio disputatis poterat elabi memoriæ quod audierat iterum Ierosolymã & secum ducturus Apostolos ad tentationẽ eos parat, ne quũ venerit persecutio & crucis ignominia, scandalizentur. Tribulatio enim quum supervenerit expectantibus nobis, leuior est quàm si repentina venisset. A principio quidem mortem eis prædixit solam, quãdo autem exercitiores facti sunt, adducit & alia, scilicet, quomniã tradent eum gentibus, & cetera quæ sequuntur. Vbi Rabanus: Ideo dominus in mundo noluit prosperari, sed gratia pati, vt nobis ostenderet qui per delectationem cecidimus, eum quanta amaritudine redire debeamus. Ait ergo: ¶ Et filius hominis tradetur principibus sacerdotũ & scribis, & condemnabunt eum morte. Vbi Origenes: Et nunc quidem qui diuinas literas scire se arbitrantur scribæ, condemnant Iesum morte, & linguis suis flagellant eũ & crucifigunt, per hoc quodd tollere volunt doctrinam ipsius. Ille autem paululum deficiens surgit, & apparet his quibus datum est eum posse videre.

¶ Attendendum verò est, quodd dominus filiũ hominis tradendum & morte condemnandum dicit, qui quum idem sit filius Dei & filius hominis dominus Iesus Christus, solus tamen filius hominis, id est, humanitas tradi, illud, flagellari, morte condemnari, & crucifigi, & morti potuit subiacere. Simul & illud considerandũ, quia penè in omnibus sancti euangelij locis potiũs se Christũ filium hominis quàm Dei filium appellat, vt videlicet nobis ad memoriam reducat quid pro nobis factus est. Nam qui erat Deus excelsus super omnia factus est homo humilis inter omnia. Verũm quantum magis ille humanitatis suæ infirma commẽdat, tantò magis nõ sublimia diuinitatis eiũ venerari decet ac glorificare. Tradetur, inquit, principibus sacerdotum. Nam tra-

Mat. 26.
Ioan. 9.

ditus à proditore ad Annam primū, pōst ad Caiphā principē sacerdotum ductus est. Qui eum morti condemnauerunt quando clamauerunt dicentes: Reus est mortis. Et iterum: Tolle tolle; crucifige eū. Et tradent eū gentibus ad illud dēdū. Hoc textus passionis eius apertē proloquitur, quia vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt eum Pontio Pilato p̄sidi, qui vtique non Iudæus, sed gentilis erat. Ipse vero flagellatū militibus Romanis tradidit crucifigendum. ¶ Si hæc quæ de futura passione sua dominus prædixit per singula prosequi visum fuerit, habes ea in prima Homilia Dominicæ in quinquagesima.

¶ Tertia die resurget. Postea quā passionē suā proposita dominus ostendit quid exemplo suo sustinere pro veritate etiam resurrectione suā prædicta quid sperare debeam⁹ ostendit, subdens: Et tertia die resurget. Quæ etiam & ideo discipulis dixit, vt quum tristitia viderint, resurrectionis gaudium seculi expectarēt. Solet enim scriptura diuina tristib⁹ læta subiungere. Vndē & dominus quū suæ passionis ignominiam prædixisset, mox sequentis resurrectionis suæ gloriam intulit dicēs: Et tertia die resurget, iuxta illud Psalmi, De torrente in via bibet, quia videlicet mortem nostrā in transitu gustauit, nam caro illius non vidit corruptionem:

¶ Circa secundum principale dicitur:

Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorās & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vīs? At illi: Dic vt sedent hi duo filij mei vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram tuam in regno tuo.

¶ Hic ponitur mūdani honoris cauta ambitio. Vbi duo notantur. Vnum est, pro filiorum exaltatione matris supplicatio. Alterū, imperitē petētium promerita redargutio, ibi: Respondens autem Iesus.

¶ Circa primum dicitur: Tunc accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi. Hæc in euangelio secundū Ioannem proprio nomine Salome vocatur. Errore labuntur qui putant eam Mariam cognomento Salome fuisse appellatā, prout alibi ostēdimus. Accessit autē ad Iesum vnā cum filiis suis

Iacobo

Iacobo & Ioanne ab illis instructa, & ad petendū pro illis submissa. Sed quum dominus mox antè passionis & mortis prædixerit ignominiam, quæritur vndè hæc mulier ad hæc regni opinionem sit inducta vt filiis peteret à Christo regnandi gloriam. Verùm quia subiunxerat se tertia die resurrectorum, putauit mulier ilico post resurrectionem esse regnaturum, arbitrans in primo Christi aduentu fore implemendum quod in secundo promittitur.

¶ Quin & vsque hodie Iudæorum opinio est Christū quum venerit per annos multos fœliciter in mundo fore regnaturum, ipsosque Iudæos ingenti gauisuros prosperitate, & ab omnibus fore populis venerandos. Hoc errore decepta instatis regni gloriam filiis cupiebat, ab ipsis (vt iam dictū est) filiis eodem errore detentis inducta. Nā quod hinc per matrem dictum esse Matthæus expressit, Marcus ipsos filios Zebedæi perhibet dixisse, quum illa horum volūtate attulisset ad dominū. Vndè magis ipsos quàm illam dixisse quod dictum est, Marcus breuiter intimauit. Videbāt sanè seipfos præ cæteris honoratos, timebāt autem Petrum sibi præferri.

¶ Sed oritur quæstio, qua ratione confessum dextere & sinistrae Christi petebant, quandoquidem paulò antè hoc illis promiserit, dicens: Quum sederit filius hominis in maiestate sua, sedebitis & vos super sedes duodecim. Sed per dexteram & sinistram significant primas hinc & inde sedes, & hoc denotat pronomen, tuam. Non volebant esse ad dexteram Petri, nec ad sinistram Andrææ, sed ad dexteram & ad sinistram Iesu Christi. Primas itaque sedes inter illas duodecim promissas prius, petūt, nec volūt alter sub altero sedere, sed vnus ad dexteram & alter ad sinistram Christi, vt ex vtroque latere sint primi.

¶ Et quia sicut in alio euangelio dicitur, erant prope Ierusalem, putabant regnum Dei esse in ianuis. Vndè manifestū est, quòd nihil spirituale petebāt, neque superioris regni intelligentiam habebant.

¶ Vbi intueri est ambientium regnum astutiæ. Vndè Chrysostomus: Quum audissent hi fratres dominum de sua passione & resurrectione prophetantem, cœperunt dicere intra se: Ecce rex cœlestis descendet ad regna tartarea, vt regem

*Iudæorū
de Christo
opinio va-
na.*

*August.
Mat. 10.*

*Mat. 19.
vt primas
petebant
sedes.*

Mar. 10.

*Astutiæ
ambitiosorum.*

regem mortis destruat. Quum autē victoria fuerit cōsummata, quid aliud restat, nisi vt regni gloria subsequatur? Qui autē seipsum donauit hominibus, quomodo regni societatem non donabit? Petentis negligentia reprehenditur vbi de dantis misericordia non dubitatur. Attamen quid facim? Si nos rogamus magistrum, forsan ceterorum fratrum corda cōcutiemus. Ergo submittamus matrem nostram, vt suo nomine precetur pro nobis. Si enim reprehēnsibilis fuerit inuenta petitio, facilem meretur veniam quasi mulier, ipse enim sexus excusat errorem. Si autem non fuerit importuna, facilius impetrabit mater pro filijs rogans. At vt rō dominus occultorum cognitor, non ad verba mulieris intercedentis respondit, sed ad consilia suggerentium filiorum. Quōd verō dominus interrogat quid illa veller, non quasi nesciens facit, sed vt illa exponente manifestum faceret irrationabilem esse petitionem.

¶ Circa secundum, quod est, imperitē petentium per Christum redargutio, Subditur:

Respondens autem Iesus dixit: Nescitis quid petatis.

*Discipulorum error
nō inutilis*

¶ Matrem prætēriēs filiis loquitur, vt ostendat se nō ignorare matrem ab ipsis fuisse submissam. Et dicit ad illos: Nescitis quid petatis. Vbi Chrysostomus: Frequēter dominus patitur discipulos suos aliquid nō rectē aut dicere aut agere, aut cogitare, vt ex illorū culpa occasionem inueniat exponendi regulam pietatis, sciens quia & error discipulorū non nocet præsente magistro, & quia nō solum in presenti sed etiam in futuro doctrina eius ædificat. Nesciebant ergo quid peterent, qui Christi regnum temporale fore putabant, & talis regni quærebant fore consortes.

Theoph.

¶ Quōd si verum & æternum Christi regnum intendebant, meritō audiunt, nescitis quid petatis. Quasi dicat: Magnū est quod petitis, & angelicas etiam virtutes concutiēs. Sed nihil spirituale petebant: quia si nouissent quæ petebant, non ausi fuissent tantū quid petere quod etiam cælestes excedit virtutes.

Chryso.

¶ Quin & nos non solum cogitare debemus qualem gloriam consequamur, sed quo pacto euadamus ruinam peccati. Quia & in seculari bello qui semper de præda victo-

rix cogitat, difficile vincit. Ideo potius erat petendum: da nobis auxilium gratiæ tuæ, quo omne malum vincamus. Proinde adducens eos ab huiusmodi cogitationibus, ad pericula magis hortatur:

¶ Circa tertium principale dicitur:

Potestis bibere calicem quem ego habiturus sum?

¶ Hic ponitur tertium, quod est, Vnicæ ad gloriam viæ demonstratio. Vbi primò, petentibus gloriam calix obtinetur. Deinde, quos manet gloria manifestatur, ibi: Sedere autem.

¶ Circa primum. Potestis, inquit bibere calicem quem ego bibiturus sum (& vt est apud Marcum) aut baptismo quo ego baptizor, baptizari?

¶ Interrogat autem non ignorás, sed vt cogat manifestare *Theoph.*
vltus per responsum, & studeant implere quæ promittunt.

Ac si illis dicat: Quia non potest quis fieri particeps regni mei, nisi & passionū mearum particeps fiat, dicite mihi nū *passio nomine calicis.*
polsitis mecum similia pati? Calicem dicit martyrium & suam mortem. Calicem enim in scripturis passionem intel-

ligim⁹, vt in Psalmo: Calicem salutaris accipiam, & statim infert quis sit calix: preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Baptisma quoq; mortem suam nominat, quo genus humanum erat purificaturus.

¶ Itaque hæc eos interrogat, vt omnes audiam⁹ quia nemo *Chrysof.*
potest cū Christo regnare, nisi Christi passionem fuerit imitatus. Res enim pretiosa nisi pretio interueniente non cōparatur. Passionem autem domini dicimus non modò persequutionem gentiliū, sed omnem quam patimur violentiam contra peccatum certantes.

¶ Potestis, inquit, bibere calicem quem ego bibiturus sum? Vos de honore, regno, & coronis loquimini, vbi mihi pri⁹ quàm ad meum regnum perueniam, agones instant & sudores. Erratis ergo putantes vos ad meum peruenire posse regnum sic viuentes, quum ego resurrectorus sim pri⁹ à mortuis. Sed longè aliter est, quia via ad regnum meum veniendi est per passionem & mortem. Pensate ergo si vires suppetunt.

¶ Illi verò nescientes quid promitterent, sed solùm spectantes

FERIA QVARTA

stantes ad id quod cupiebant, omnia facilè pollicebantur,
Vndè subditur:

Dicunt ei: Possumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis.

¶ Dicentes se posse domini calicem bibere, & ad passionē
mortis præstò esse, in experti loquuntur suarum virium pu-
fillitatem ignorantes. Fugerunt enim & ipsi quando tradi-
tus & comprehensus erat dominus. In expertis enim leuis
esse putatur tentatio passionis & mortis. Ait illis: Calicem
quidem meum bibetis. Non ait: Calicem meum bibere po-
testis, videlicet in hoc præfenti tempore, sed ad futuram
eorum perfectionem respiciendo dixit.]

Hierony. ¶ Si quæras, quo modo calicem martyrij filij Zebebei bi-
berunt, quum scriptura narret Iacobum tantum ab Herode
capite truncatum. Ioannes autem propria morte vitâ finie-
rit? Sed si legimus in Ecclesiastica historia, quòd ipse Ioan-
nes propter martyrium sit missus in feruentis olei dolium
& deinde in Pathmos insulam relegatus, videbimus mar-
tyrio non animum defuisse, & bibisse etiam Ioannem cali-
cem confessionis quem & tres pueri in camino ignis bibe-
runt, licet eius sanguinem persequutor non fuderit.

Actu. 5. ¶ Legitur autem in Actibus Apostolorum ipsum quoque caus-
sa Christi cum cæteris Apostolis cæsum, & carceri manci-
patum fuisse.

¶ Circa secundum, quo manifestatur quos in futuro regni
gloria manet, subditur:

*Sedere autem ad dexteram meam & sinistram, non est meum dare
vobis, sed quibus paratum est à patre meo*

¶ Non est meum dare, intellige secundum præsentem sta-
tum meum. Non enim veni ad distribuendas nunc sedes re-
gni. Sed quibus paratum est à patre meo. Quasi dicat: Scito
te ab æterno à patre meo distributas esse primas sedes, vn-
dè non sitis de his solliciti tanquam vacantibus. Et quanvis
pater non iudicet quenquam, sed omne iudicium ded erit
filio, qui utique est ille procurator patris familiâs cui ipse
voce dicitur: Voce operarios, & redde illis mercedem, at-
tamen ipse idem hîc dicit: Nō est meum dare quod petitis
regnū, videlicet ad gratiam, sed quib⁹ paratum est: hoc est,
his

his qui cucurrerunt & vicerunt: his qui fideliter laborando perseverauerunt vsque in finem, non autem immeritis, non superbis, non carnalibus, non mundi huius gloriam ambientibus, huiusmodi vos esse probamini. Sequidem regnum cœlorum non tam dantis est quàm accipientis: Nō enim est acceptio personarum apud Deum, sed quicūque talem se præbuerit, vt regno cœlorum dignus fiat, hic accipiet quod non personę, sed vitę paratum est. Si itaque tales estis qui consequamini regnum cœlorum, quod pater meus victoribus præparauit, vos quoque accipietis illud. Ideo tamen non dixit, neque non sedebitis, ne duos confunderet, neque sedebitis, ne ceteros irritaret.

Vbi Theophylactus:

¶ Si hæc loco dicit Christus, quod ego non possum ad gratiam dare vobis sedere à dextris, aliorū enim est qui laborauerint, & illis ea sedes præparata est. Interrogabitis igitur consequenter, quānam sessuri sint. Discas autem, quod nullus sibi sessurus sit, hoc enim solius diuinę naturę est. Ad quem enim angelorum dixit: Sede à dextris meis?

¶ Verūm hoc dominus dixit iuxta illorū opinionem. Querēbant enim hanc sedem, nō intelligentes quod sedere super duodecim sedes, sit propter virtutem glorificari.

¶ Circa quartum principale dicitur:

Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.

¶ Hic ponitur aduersum ambitiosos ceterorum indignatio. Vbi primò notatur ob ambitum honorem exorta indignatio. Secūdo de virtute humilitatis salubris informatio, ibi: Iesus autem vocauit.

¶ Circa primum aduerte, quod donec Christi sententia incerta fuit non indignabantur alij discipuli, sed tunc indignati sunt, quando eos increpauit, qua indignatione ostendunt illos duos in honore sibi prælatos. Adhuc enim erant imperfecti. Nam illi aduersus decem surgebant, hi duobus inuidebant. Et sicut duo carnaliter petierunt, ita & decem carnaliter contristati sunt. Nam velle esse super omnes, vituperabile est: sustinere autem alterum super se, valde est gloriosum. Nec tamen contra matrem indignatur, nec ad mulierem audaciam referūt postulantis, sed ad filios, quod ignorantes mensuram suam non modica cupiditate

Hiero.

*Quānam
sessuri in
regno.*

Heb. 1.

*Discipu-
lorū im-
perfectio.*

Chrysost.

Hiero.

chrysof.

ditate exarserunt, iuxta quod dominus quoque supra non petenti matri, sed tacentibus filiis respondit. Nescitis quid petatis. Intellexerunt enim quod hæc petitio discipulorum fuit, quando eos dominus increpauit. Quando autem eos à domino præhonoratos viderunt in transfiguratione, et sic secundum mentem dolebant, attamen indignationem suam in medium afferre non audebant venerantes doctorem.

¶ Porro magister humilis & mitis, nec cupiditatis duos arguit postulantes, nec decem reliquos indignationis increpat & liuoris, sed quid dixit aduerte:

¶ Circa secundum, quo de virtute humilitatis datur utilis informatio, subditur:

Iesus autem vocauit eos ad se, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus.

Theop.

¶ Postea quàm decem ob ea quæ audierant turbati fuerunt, accersit illos, vocatione eos ante sermonem demulcens. Etenim filij Zebedæi auulsi ab alijs conuersabantur cum ipso. Præsens igitur omnibus sit. Sciens enim quàm sit tyrannica & graui reprehensione digna ambitio, acrius eos perstringit, & abiicit eos in infidelium & gentiliũ portionem, si inani gloriæ studere voluerint. Vna autem & eadẽ reprehensione omnes emendat, quia idem erat peccati radix in omnibus, scilicet appetentia primatus, quia illi duo manifestè petierunt primas sedes, & isti decem indignati sunt, quod ipsi omnes postpositi sunt ab illis duobus. Ex eodem autem vitio prouenit, & velle primatum & nolle postponi, & propterea eadẽ medicinam adhibet omnibus, dicens:

*Studium
ambitionis.*

¶ Scitis quia principes gentium dominantur eorum. Hoc est, Principes gentium ordinant principatum suum ad dominandum. Et qui maiores sunt in mundo, in subiectos exercent potestatem. Et est sensus: Qui magni sunt, ordinant celsitudinem suam ad vsum potestatis, id est, ad præcipiendum, ad compellendum, & huiusmodi cætera quæ sunt potestatis.

chrysof.

¶ Itaque dominus volens duorum fratrum ambitionem re-

pri-

primere, & extinguere indignationem ceterorum, introducit eam quæ inter principes mundiales & ecclesiasticos est differentiam, ostendens quia primatus in Christo, nec ab aliquo appetendus est non habente, nec alteri inuidendus est habenti. Quia principes mundi sunt ut dominentur subditis suis, & eos seruituti subiiciant, & expoliant, & usque ad mortem eis utantur ad propriam utilitatem & gloriam. Principes autem ecclesiæ in hoc positi sunt, ut seruiant minoribus suis & ministrent eis quæcunque acceperunt à Christo, ut suas utilitates negligant & illorum utilitatem procurent, & mori non reculent, si res ita ferat, pro salute subditorum.

Principatus mundi, & ecclesiasticus differunt.

Itaque primatum ecclesiæ concupiscere neque iustum neque utile est. Quis enim sapiens vult vltro se subiicere seruituti & periculo tali, ut det rationem pro omni ecclesia, nisi forte qui non timet iudicium Dei, abutens primatu suo ecclesiastico seculariter, ita ut convertat illum in secularē? Vbi Theophylactus:

Primatum in ecclesia appetēs

¶ Alij quidem homines quia regunt clari sunt, & amare primas sedes gentilium est affectio, meos autem discipulos humilitas commendat & facit honorabiles. Atque ideo qui maior esse voluerit, debet his qui opus habent ministrare, quod præcipue humilitatis est, & ego in meipso ostendo. Unde sequitur:

Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.

¶ Proponit illis ex seipso formam discendæ humilitatis, ut si docentis verba minus aduenterent, imitarentur exempla. Quinetiam ut intelligat modum sui ministerij quo ministrent subditis, suo monstrat exemplo quod vel quale sit officium in ecclesia principantis. Non venit, inquit, filius hominis ministrari. Nam si angeli ministraverint ei & Martha & aliæ nonnullæ mulieres quæ sequuntur eum fuerant à Galilæa ministrantes ei de facultatibus suis, non tamen ad hoc venit ut sibi ministraretur quomodo mundi principes ad hoc sunt domini ut illis ministraretur.

Quale sit officium prelati.

¶ Sed ministrare inquit (subaudis) veni. Quasi dicat: Si ego qui Dei filius quum sim propter vos homo factus, non ad hoc in mundum veni, ut hominum obsequia mihi inquirerem,

Ministeria superba requirentes.

sed ut ipse potius obsequeretur vobis atque ministrarem: quare vos homines ab hominibus, mortales à mortalibus seruitia superba requiritis, non ut naturæ (cui pauca sufficiunt) necessitatibus subueniatis, sed ut celsiores cæteris appareatis?

¶ Hinc sanè liquet, quòd in spiritualibus voluit ecclesiæ sue primates subditis ministrare, sicut ipse spiritualia ministravit, & hoc quidem corporali exercitio & fatigatione interueniente prædicando, ciuitates & castella circumuoluendo. Ministravit autem dominus quãdo cœna iam facta linteum se præcinxit, & omnium Apostolorum lauit pedes. Ego, inquit, in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Denique ministravit, quum in ara crucis seipsum Deo patri pro nobis hostiam redemptionis obtulit. Undè sequitur:

IOAN. 13.
LUC. 22.

Orige.

Primates
ecclesiæ discant à
Christo.
Superbia
primatum.

¶ Et dare animam suam, id est vitam, redemptionem pro multis, videlicet qui crediderunt in eum, & ad vitam sunt æternam præordinati. Et quoniam ipse vnus & solus erat inter mortuos liber & fortior omni potestate mortis, omnes se volentes sequi liberavit à morte. Ecclesiarum ergo principes imitari debent Christum faciliè accessibilem & multis loquentem, & pueris manus imponentem, & lauantem pedes discipulis, ut & ipsi similiter faciant fratribus. Nos autem tales sumus, ut etiam principum mundi excedere superbiam videamur, vel non intelligentes vel contemnentes mandatum Christi, & quærimus sicut reges armatas acies præcedentes videri terribiles, & accessu difficiles maximè pauperibus nos exhibemus, nullam affabilitatem habentes, vel alios ad nos habere permittentes.

FERIA QUINTA POST
DO. REMINISCERE.

LUC. 16.

omo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide.

¶ Præsens sancti Euangelij lectio in quatuor partes diuiditur. In prima designatur vitæ duorum hominum notabilis distinctio. In secunda, iusta meritis vtriusque retributio, ibi: Factum est

est autem. In tertia, damnati diuitis gehénale supplicium, ibi: Eleuans autem oculos. In quarta, ardenti in flammis negatum refrigerium, ibi: Et dixit illi Abraham.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, diuitis epulonis vita detestanda, Alterum, vlcerosi pauperis inopia miseranda, ibi: Et erat quidam.

¶ Circa primum est aduertendum, quemadmodum in precedentibus dominus admonuerat diuites, vt facerent sibi amicos de mammona iniquitatis, quo audito Pharisei deridebant eum. Verùm ille quæ proposuerat exemplis a. struens, ostendit ideo diuitem purpuratum irremediabiles apud inferos torqueri, quia Lazarum pauperem à quo in vitæ tabernacula recipi posset, amicum sibi facere contempserat. Ait ergo:

¶ Homo quidam erat diues. Consultò diuitis nomen silentio texit. Nomen tamè habuit, & quidem plurimis notum (supposito quòd hîc res gesta narratur) apud mundanos enim diuitem nomina sciuntur, & quum de illis verba fiunt nominatim explicantur. Pauperum autè nomina nec sciuntur, & si sciuntur, non tamen propria appellatione digni cèsentur. Sed si de aliquo illorum sermo inciderit, dicitur: Quidam pauper, & sic quidem apud mūdum. Porrò quoad æstimationem pauperum apud Deum, dicit propheta: Honorabile nomen eorum coram illo. Nam vbi diues iste, homo quidam appellatur, pauper proprio nomine suo expresso honoratur.

¶ Erat diues, inquit. Quasi dicat: iam non est, quia sicut umbra præterit. Nec tamen quia diues ideo reprobatus, quia nec omnis est sancta paupertas, nec omnes diuitiæ criminose, sed vt luxus infamat diuitias, ita paupertatem sanctitas commendat. Nec tamen aliena diues iste abstulisse reprehenditur, sed propria non dedisse. Nec dicitur quia vi quenquam oppressit, sed quia in acceptis rebus se extulit. Hinc colligendum est, qua pœna mulctandus sit qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur. Hoc igitur significat quòd hunc inferno tradidit, quia viscera pietatis ignorauit, quia peccata sua redimere etiam quum abundaret pretio noluit.

¶ Porrò luxum ipsius attende. Induebatur purpura & bysso.

I Purpura

*nomè diuitis sup-
primitur*

Tenactas diuitis

Luxus diuitis i pū.

Purpura, regij cultus est indumētum. Byssus autem, genus lini candidissimi est. Purpura ad pompam, Byssus ad molliciei delicias utebatur. Cinerem, terram & puluerem byssus & purpura tegebat. Sequitur:

¶ Et epulabatur quotidie splendide. Omnibus quibus potuit delitiis carnis vacabat, epulabatur enim & non per intervalla, sed quotidie: nec mediocriter, sed splendide, hoc est, delicate & sumptuose.

¶ Vbi secundum Gregorium intuum est, quia celebrati conuiuia sine culpa vix possunt. Penē etenim semper epulas comitatur voluptas. Nam dum corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Vnde & Beatus Iob pro filiis suis ex ordine vicissim conuiuia celebrantibus quotidie dominum precabatur, ut quicquid illi luxu deliquissent, ipse precibus & sacrificiis expiaret. Hinc iterum scriptum est: Sedit populus manducate & bibere, & surrexerunt ludere.

¶ Itaque diues iste talem se gessit, sicut vnus aliquis ex habitatoribus Sodomorum. Vnde per Ezechielem dicitur: Hęc fuit iniquitas Sodomę sororis tuę. Superbia, saturitas panis, & abundantia, & ocium ipsius & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant.

¶ Circa secundum, quod est vlcerosi pauperis inopia miseranda, subditur:

Et erat quidam mendiculus nomine Lazarus, qui iacebat ad iannam diuitis vicribus plenus, cupiens saturari de micis quę cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat.

¶ Vbi vides quod dominus de paupere & diuite verbū faciens, nomen pauperis edicit, & nomen diuitis non dicit, quia nimirum superbos ignoras humiles nouit & probat. Nouit enim dominus qui sunt eius. Moyse à domino dicitur: Te ipsum noui ex nomine, inuenisti enim gratiam coram me. Hinc & per Salomonem dicitur: Memoria iusti cum laudibus, & nomen impiorum putrescet.

¶ Itaque nomen huius mendiculi scriptum in libro vite Christus videbat, vbi nomen diuitis prorsus erat ignotum. Vnde scriptum est dicente domino: Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo. Porro felices etiam in medijs vite huius calamitatibus, ac ter quaterque beati quorum nomina

1. Moral.
Conuiuia
vix sine
culpa.
Iob. 1.

Exod. 32

Ezec. 16.

1. Tim. 22

Exod. 33

Prov. 10.

Exod. 32

nomina in libro vitæ scribi digna sunt, dicere Christo: Gaudere & exultare, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.

Luc. 10.

¶ Quia iacebat ad ianuam diuitis vlceribus plenus. Et hæc quidem contra diuitis purpuram & byssum.

Calami.

¶ Cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis. Et hoc cõtra illius epulas quotidie splendidas. Iacebat ad ianuam diuitis, ne diues diceret: Non vidi, nemo mihi nunciauit. Videbat illum exiens & reuertens. Porro vlcera eius crudelitatem diuitis arguunt. O diues, si Dei præcepta non consideras, at saltem vel conditionis tuæ misere-re, & time ne & ipse talis efficiaris. Habet autem ægrotatio solatium, si opes habet. Quanta ergo in isto pœna est, in quo inter tot vlcera non meminit dolores plagarum, sed famem?

*tas pauper-
tis.*

¶ Sufficiant, inquit, mihi micæ mensæ tuæ, quæ vel abiiciuntur vel comeduntur à canibus. Præbe de superfluo elemosinam inopi, fac de non damno tibi lucrum.

¶ Et nemo illi dabat. Qualis dominus, talis & familia. Diuites enim quæ sint humanæ conditionis immemores, tanquam supra naturam positi, de miseris pauperum incentiua suarum capiunt voluptatum.

*Ambro.
crudeli-
tas diuiti-
um.*

¶ Rideant inopem, insultent egenti, & his auferant, quorum decebat misereri. Inexplebilis enim est auaritia diuitum, nec timet Deum, nec hominem veretur. Non parcat patri, fidem amico non seruat. Viduam opprimit, rem pupilli inuadit. Quid igitur restat, nisi vt tandem à iusto iudice sine misericordia feriantur, qui in semetipsis misericordia caruerunt?

*August.
de ver. doct.*

¶ Et quidem mendico poterat ad pœnam paupertas sufficere, etiã si fuisset sanus. Rursum suffecisset ægritudo, etiã si subsidium adesset. Sed vt probaretur pauper ampliùs, simul huc & paupertas & ægritudo tabefecit. Atque insuper videbat diuitem obsequiis famulis fulciri, & se in infirmitate & inopia à nullo visitari. Nam quod nemo ei ad visitandum aderat, testatur canes qui licenter eius vulnera lingebant. Undè subditur:

Sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius.

¶ Vlcera quæ nullus hominum curare dignabatur, feræ mites lambunt: Ergo canes mitiores erant misero quàm

Theoph.

homines. Quòd & si forsan morsum ei infliduri accurris-
sent, non erat qui eos abigeret. Nun igitur Lazarus in tan-
tis malis blasphemabat? Nun contumaciabatur? Nun incesse-
bat luxum diuitis? Nun humanitatem condemnabat? Nun
Dei prouidètiã arguebat? Nihil forsan, sed fortis erat &
magnæ sapietiã. Vndè hoc manifestum? Certè ex eo quòd
angeli ipsum mortuum susceperunt. Nam si obmurmura-
tor fuisset, nunquam tantum honorem fuisset cõsequutus,
& comitari stipatus angelorũ, iuxta quod factum esse in
litera consequenter ostenditur.

¶ Circa secũdum principale dicitur:

*Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab an-
gelis in sinum Abraham.*

¶ Hic ponitur vtriusque meritis iusta retributio. Vbi duo no-
tãtur. Vnum est, defuncti pauperis beata fœlicitas. Alterũ,
mortui diuitis gehẽnalis calamitas, ibi: Mortuus est autẽ.

*Mors pau-
peris bea-
ta.*

¶ Circa primum dicitur: Factum est autem vt moreretur
mendicus, De mendico diues, de misero fœlix, de calami-
toso post mortem beatus effectus. Vbi Chrysoft.

¶ Tantæ pœnæ repenti deliriis cõmutantur. Portatur post
tantos labores quia defecerat, ne saltẽ ambulans labo-
raret. Et qui abiectus fuerat ab hominibus, ingenti cum ho-
nore ab angelis portatur.

*Diuites
posse esse
sanctos.*

Gene. 13.

¶ Sed quò portatus sit attẽde. In sinum Abraham, inquit, qui
non pauper sed diues fuisse legitur, vt agnoscas etiã di-
uites sanctos & Dei posse esse amicos, atque nõnullis san-
ctis pauperibus sanctiores atque maiores. Quis enim nõ
intelligit esset maiorem, qui in beatam requiem suscipit,
eo qui suscipitur?

*Mors pio-
rũ cõmu-
tatio op-
tanda.*

10. m. 5.

Sapient. 4

¶ Factum est, inquit, vt moreretur mendicus. De euentu
quolibet qui præterit, & iam non est, dicere solemus, hoc
vel illud factum est. Et quidem mors piorum transit, per-
manet autem mors impiorum. Mors sanctorum quædam
vitæ pro vita cõmutatio est, vitæ corruptibilis pro immor-
tali vita, iuxta quod in Euãgelio Christus loquitur, dicẽs:
Qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet
vitam æternam, & in iudicium nõ venit, sed transit à mor-
te in vitam. Hinc rursus alibi de iustis scriptum est: Visi
sunt oculis insipientium mori, ipsi autem sunt in paco. Ita-
que

que Lazari morte omnis sua finē accepit infelicitas, paupertas, inedia, nuditas, vlcera, morbi, despectio, velut vni us noctis somnium abierunt, quorum in locum successit omnium abundantia bonorum, honor, gloria, pax, securitas & gaudium nunquam defecturum. Nullus itaque contemnat pauperes, miseros, mendicos, abiectos, qui apud plerisque superbos tanquam purgamenta mundi huius reputantur, ne fortè spernat quos elegit Deus. Quis enim Lazaro despectior, quis pauperior, quis abiectior? Nam quoniam extremæ fuit inopiæ, idcirco hunc Christus hîc posuit pro exemplo.

¶ Porro quum audimus beati pauperis animam ab angelis sublatam in sinum Abrahæ, discamus hinc & ipsi sanctorum angelorum fidæ custodiæ nostras animas in vita pariter & in morte assiduis precibus commendare, quatenus ab incurfu spirituum malignorum (vtique rugientium præparatorum ad escam) defensas, in lucis ac pacis loca deducant.

*Angelorum cap.
tâda præ
sida.*

¶ Et portaretur, inquit, in sinum Abrahæ. Locus quietis beatorum bene sinus dicitur, vtique ad similitudinem sinus maris. Quia sicut ille est locus à tempestate, procellis & ventis quietus, & nauibus à feri maris iactatione subductis opportunus: sic locus ille qui hîc sinus Abrahæ nuncupatur receptaculum est piarum animarum, quæ mundi huius pericula, tentationes, laqueos, & labores innumeros quasi horridas tempestates & imminetia naufragia euaserint.

*Sinus
Abrahæ
quid.*

¶ Proinde beatus Augustinus de sinu Abrahæ differens: Sinum, inquit, Abrahæ intellige remotam sedem quietis atque secretam vbi est Abraham, & ideo Abrahæ dictam, non quod ipsius tantum sit, sed quod ipse multarum gentium pater sit, quibus ad imitandum fidei principatum præpositus est. Vndè Gregorius.

*Li. de ori.
ginæ ani.
mæ.*

¶ Prius quàm redemptor noster morte sua humani generis pœnam solueret, eos etiam qui cœlestis patriæ vias sequuti sunt, post egressum carnis inferni claustra tenuerunt. Non vt pœna quasi peccatores plecteret, sed vt ij in locis remotioribus quiescerent, quos ab ingressu regni reatus primæ culpæ prohibebat.

*lib. 4.
mor.*

¶ Circa secundum, quod est mortui diuitis gehennalis calamitas, subditur in litera:

Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno.

Diues vt mortuus. ¶ Diuitix enim neminem à morte saluare possunt. Mortuus, inquit, est diues, de diuite per mortem pauper nudus, & *chrysof.* omnis boni egens & inops effectus. Mortuus quidem tunc est corpore, sed erat illi antè anima mortua. Nam totus feruor qui prouenit ex dilectione proximi expirauit, & erat corpore defuncto defunctior. Nullus autem sepeliendo diuiti ministrasse dicitur vt Lazaro. Eo namque quod itinere lato delectatus multos habuit obsequentes adulatores, vt peruenit ad finem priuatus est omnibus. Simpliciter enim sequitur:

Sepultus vt inferni. ¶ Et sepultus est in inferno. Sed & anima eius dum uiuere sepeliebatur obruta corpore quasi sepulchro. Porro sepultura inferni pœnarum profunditas est, quæ superbos & im- misericordes post hanc vitam vorat, vnde eos consurgere non datur, dicente Psalmista: Sepulchra eorum domus illorum in æternum. Illic iste quondam diues incomparabiliter miserior pauperiorque quàm vnquàm mendicus ille vlcerosus fuit, effectus est. Nam vt quidam sapiens ait: In omni genere infortunij, infelicitissimum genus est fuisse felicem. Et iste quidem duxit in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendit.

Boetius. ¶ Et hic finis est diuitum crudelium & superborum, iuxta quod ad vnum eorum diuinus sermo loquitur, dicens: *Isaie. 54.* De-tracta est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum. Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Ecce quanta & quàm subita mutatio tantarum opum in tantam inopiam, tantarum voluptatum in tanta tormentata, quotidianarum epularum in sitim & inedia sempiterna, quod purpuræ & byssi in flammis gehennæ.

Metuenda mutatio. ¶ Prospiciendum ergo cuique est, quonam loco perpetuam animæ suæ eligat sepulturam. Siquidem piis operibus sinu Abrahæ, prauis autem operibus gehēna sepultura paratur

¶ Circa tertium principale dicitur:

Elevans autem oculos suos quum esset in tormentis, vidit Abraham à longè: & Lazarum in sinu eius.

¶ Hic describitur damnati diuitis gehennale supplicium, vbi duo

vbi dno notatur. Vnū est, dānati diuitis fera cognitio. Alterū, ardentis & eiulātis irrita deprecatio, ibi: Et ipse clamās ¶ Circa primum dicitur: Eleuans autem oculos quum esset in tormētis. Ergo nūc oculos diuitis pœna aperit, quos antē clauserat culpa. Cognoscitur enim dominus iudicia faciens, qui non fuit cognit⁹ longanimis, & misericordiam promittens.

Post mortem cognitio.

¶ Sed nunc frustra in suppliciis oculos eleuans aperit, quos olim inopi & mēdico crudeliter clausit. Ergo sibi vtile fuisset si (dum tempus miserēdi) ad pauperem compassionis oculum subleuasset, dicente Psalmista: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. At contrā, iudicium sine misericordia fiet ei qui non fecit misericordiam.

Iacobī. 2.

¶ Perhibet disciplina phisicorū talpam viuā oculis carere, qui tamen in ea iam mortua à perferutantibus inueniuntur Quid aliud diues auarus quàm talpa terrā semper voluens semper in terra delitescens, tam sui cognitione cæcus quàm Dei? Hic tādē in morte recipit oculos, quum dicit: Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transferunt omnia velut vmbra, Hoc dicentes verum dicunt, sed serò fatentur errorem, quē tamen non agnoscerent, si non eis mors oculos aperuisset.

sapiē. 5.

¶ Quum esset, inquit, in tormētis. Non ait in tormēto, sed tormētis. Tot⁹ enim in tormētis erat, solos oculos liberos habebat vt alterius lētitiam qua cruciaretur aspiceret. Altorum enim solatia, eorum qui cruciantur, tormenta sunt.

¶ Vidit Abraham à longē, & Lazarum in sinu eius. Hinc liquet quōd in die illo qui alium iniuria affecerit, hunc videbit in gloria, & hīc illum conspiciet in tormentis. Et quē admodum dominus eiecit Adam è regione paradisi coloucauit, vt continuò aspectans clariùs sentiret à quantis bonis excidisset, sic & diuitem condemnauit in conspectu Lazari, vt illius videns fœlicitatem, fetiret vndē per inhumanitatem excidisset.

Noa

Gene. 3.

¶ Cæterum iater hunc diuitem & pauperem mendicum tribus per mortem repentē versis, trifariam attende commutationem. Primum etenim diues qui in aula versat⁹, & sublimi ac molli cathedra fultus fuerat, iam contemptus, abiectus,

Tripharie commutatio.

PROV. 14.

abiectus, & ab omnibus derelictus in imo iacet. Pauper autem qui ante fores diuitis iacuerat omni solatio & auxilio destitutus, sublimi Abraham sine honoratur atque fouetur, iuxta quod per Salomonem dicitur: lacebunt mali ante bonos, & impij ante portas iustorum.

¶ Secundo, diues in delitiis & summa vixerat voluptate, in extremis autem Lazarus doloribus. At nunc vice versa, diues flammis circumdatus eiulat in tormentis, Lazarus in sinu Abraham lætus exultat.

PROV. 21.

¶ Tertio, Lazarus in hac vita micæ panis mendicabat à diuite, postmodum diues à paupere medicabat stillam aquæ. Verum, sicut diues quondam non exaudierat Lazarum, ita & isthic mendicus beatus diuitem non exaudiuit. Qui enim obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit & non exaudietur.

¶ Circa secundum, quod est ardentis & deprecantis irrita supplicatio, sequitur in litera:

Et ipse clamans dixit: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

¶ Et ipse clamans, inquit. Magnæ etenim pœnæ, magnam vocem reddebant. Pater Abraham. Patrem vocat quem in operibus noluit imitari. Miserere mei. Frustra sibi petit misereri, qui nec sui nec aliorum misertus fuerat. Sed & frustra ô diues agis pœnitentiam, vbi non est pœnitentiæ locus. Tormenta te cogunt, non mentis affectus.

Rea conscientia.

¶ Et mitte Lazarum. Erras miser. Abraham suscipere potest, mittere non potest. Vt intingat extremum digiti sui in aquam. Lazarum videre dedignabaris, & nunc digitum eius desideras: Aquam desideras, qui delibutos cibos ante fastidiebas.

¶ Et vide cõscientiam peccatoris, non torum audet poscere digitum. Quo pacto credere potuisset hic diues dum viueret aliquando futurum esse, vt pauperis opem ipse mendicans clamans & eiulans imploraret? Itaque nemo pauperem spernat, ne forsan & ipse iusto Dei iudicio rebus aliquando mutatis quæ spreuerat rogare cogatur. Diues enim iste guttam aquæ mendicans petiit, qui pereuntes micæ beato pauperi negauit.

Et quidem

¶ Et quidem condignum ei primum redditur, ignis ille & infernalis pœna & lingua arefacta. Vice liræ sonantis, gemitus, vice potus, desiderium stillæ, vice speculationum enormium, caligo profunda, vice ambitus incessantis perugil ignis.

¶ Sed cur non vertit sermonem ad Lazarum? Profectò quia ex sese metiens ceteros, hunc audium vindictæ & sese de ipso vlturum existimavit. Si ego inquit, fœlicitate fruens contempsi illum tantis malis coangustatum, & neque mihi eas ei communicavi, multò magis & ipse contemptus vindicabit, & ut mihi beneficium concedatur non annuet. Propterea ad Abraham facit sermonem, quem putabat ignorare quæ contigissent. Extremum autem digiti, vel minimam operationem significat qua per spiritum sanctum subvenitur. Stilla aquæ, modicum aliquid est refrigerantis misericordie.

Theoph:

¶ Et licet animæ corporalia membra nō habeat, nihilominus tamen idcirco in membris pati dicuntur, quòd à corporibus exuræ tales pro peccatis suis affectus sentiunt, ac si etiam corporeis paterentur in membris.

Anima in
mēbris ut
patitur.

¶ Circa quartum principale dicitur:

Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic cōsolatur, tu vero cruciaris.

¶ Hic post præmissa subiungitur in flammis ardenti negati refrigerium. Vbi tria per ordinem describuntur. Primum est negati refrigerij causa seu ratio. Secundum, damnati diuitis pro suis supplicatio, ibi: Et ait. Tertium, dignam ob causam supplicationis reiectio, ibi: Et ait illi Abraham.

¶ Circa primum dicitur: Et ait illi Abraham: Fili, recordare Filium appellat, & accepta cōmemorat bona, ut ei & de amissa hereditate & fœlicitate præterita dolor augeatur. Recordare, inquit, sed melius fuisset futura præcogitasse. Quia recepisti bona, id est, quæ vera ac potissima bona esse putasti. Non potes & in terra regnasse, & hinc regnare. Et Lazarus similiter mala. Nō quòd Lazarus ea mala putabat, sed ex censura diuitis hoc dicebat, qui inopiam & famem & diram ægrotationem existimabat mala. Quando igitur infirmitatis & ægrotationis nos magnitudo premit, Lazarus cogitemus

patiētiæ
fulcrum est.

August.
de quæf.
man. gitem⁹ Hæc ergo ei dicuntur quia fœlicitatè dilexit seculi,
nec aliã vitam præter illã in qua superbus tumebat, adama
uit. Lazarum autem dicit mala recepisse, quia intellexit vi
tæ huius mortalitatem, labores, dolores, erũnas, pœnas ef
se peccati, quia omnes in Adã morimur, qui factus est trãs
gressione mortalis.

chrysof. ¶ Recepisti bona in vita tua. Ac si dicat: Si quid boni feci
sti, vnde tibi præmiũ deberetur, omnia recepisti in illo mũ
do epulans, ditatus, & prosperis successibus oblectat⁹. Hic
autem si quid mali commisit, vniuersa recepit, paupertate,
fame & extremis pressus miseriis, & vterque vestrum huc
nudus accessit, hic quidem à peccatis, propter quod & cõ
solationem sortitur, tu verò à iustitia propter quod immiti
gabilem perfers pœnã. Itaque mala Lazari purgavit ignis
inopiæ, & bona diuitis remuneravit fœlicitas transeuntis
vitæ. Sequitur:

*Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est
vt hi qui volũt hinc transire ad vos nõ possint, neque inde huc trãs
meare.*

Theoph.
Chaos ma
gnum.

¶ Chaos magnum, id est, interstitium immensum, hiatus &
caligo horrenda, & significat iustorum à peccatoribus distã
tiam. Nam sicut eorum affectus differentes fuerunt, sic eti
am mansione nõ modicè differũt. Quod chaos formatũ di
citur, quia nõ potest dissolui, agitari, vel cõcuti. Firmatũ est
enim graui seuerãq; diuini iudicij sententia: Talis est enim
hęc segregatio, vt reprobis in sua sint malitia indurati, vt be
ne operari nõ possint, & electi in bono cõfirmati, vt ampli⁹
peccare nequeãt. Et hoc est, q̃ alter ad alterũ non po
test transmeare. Post mortem enim nequeunt merita im
mutari, sed quocunq; ceciderit lignum, ibi erit siue austrũ
siue ad aquilonem. Ac si dicat Abraham: Videre possumus,
transire non possumus. Et nos videmus quid effugerimus,
& vos videris quid perdideritis. Vbi etiam attẽdere est pru
dens Abrahæ respõsum. Primũ enim rationem reddit di
uiti cur illum adiuuare non deceat, quia videlicet, receper
it bona in vita sua deinde q̃ etiã si velit iuuare illum prot
sus nequeat propter immensum chaos inter vtrunq;.

eccl. ii.

Circa

¶ Circa secundum, quod est damnati diuitis pro suis supplicatio subditur.

Et ait: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei, habet enim quinque fratres, ut testetur illis ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

¶ Lazarus petit mitti, intelligens se indignum qui testimonium ferat veritati, & quia non impetrarat paululum refrigerari, multominus credit se relaxari posse ab inferis ad prædicationem veritatis. Porro diues iste serius magister esse incipit, quum iam nec discendi tempus habeatur, nec docendi. Vbi Gregorius Nissenus.

*August. de
quæst. enā.*

¶ Hoc loco docemur, quod Lazari quidem anima non est erga præsentia sollicita, nec retorquet se ad aliquod relictorum. At verò diues quasi quodam visco etiã post mortem à vita carnali detinetur. Nam si quis omnino carnalis secundum mentem fiat, nec possit quàm corpus exuerit, remouetur à passionibus eius.

*Post mortem vitia
inherere.*

¶ Vbi etiam videre est insignem diuitis huius malignitatẽ. Non enim ait, mitte Lazarum ad fratres meos ne meo exemplo & more viuentes offendant Deum, sed tantum, ne veniant in locum hunc tormentorum, sicquẽ non faciebat hoc pro gloria & laude Dei.

¶ Circa tertium, quod est, dignam ob causam supplicationis reiectio. Sequitur:

Et ait illi Abraham: Habent Moysen & Prophetas, audiant illos.

Chryf.

¶ Ac si dicat: non sint tibi magis curæ fratres tui, quàm Deo qui eos creauit, & statuit eis doctores qui eos commoerent & sollicitarent. Vocat autem hinc Moysen & Prophetas Mosaica scripta & prophetica. Per legem de operibus instrui poterant, per Prophetas de fide. Lex enim quæ esset faciendã monstrabat. Prophetæ verò monstrabãt credẽda.

*Lex operis
Prophetæ
fidẽ docẽt*

¶ Cæterum, hoc loco dominus euidentissimè declarat vetus testamẽtum esse fidei firmitatem, retundens perfidiam Iudæorum, & hæreticorum nequitias excludens, sequitur:

Et ille dixit: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.

¶ Videre

*Iniquitas
diuitis.*

¶ Videre est iniquitatē hominis, quoniā qui antea cū fratribus suis recusauerat Lazaro dare micās pereuntes, nunc illum cupit suam requiem deferere, & rursus ad istos in mundum venire. Non autē petiit Lazarus reuiuiscere, mortēque denuo experiri.

*scriptura
contēptor*

¶ Ceterū ex diuitis sermone colligitur fratres suos plane sui fuisse similes, iisdēque quibus ipse vitii fuisse imbutos. Qui quoniam Dei verba despexerat, hęc audire nō posse suos sequaces existimabat. Quia enim ipse audiendo scripturas contemnebat, & fabulas esse putabat, ex semetipso de suis fratribus iudicabat, dicens eos scripturas nō audituros, sed si quis ex mortuis resurrecturus esset & ad eos iturus, ipsi forent credituri. Vbi Theoph.

*Falsochri
stiani.*

¶ Tales sunt & nunc qui dicant: Quis ea vidit quę sunt in inferno? Quis inde venit & annunciauit nobis? Inuenias sane huiusmodi falsō Christianos, qui nolūt non solum Moysen & Prophetas, sed nec Christum ipsum, nec Apostolos eius audire, & multominus quoscunque catholicos & veraces prædicatores, sed mitti sibi aliquem volunt suę peruersitatis pseudoprophetā, quasi emersum ex inferis aliquem mortuorum.

I Reg. 18.

¶ Porro nō dissimiles huic dānato diuiti nūc sunt, qui quicquid in ecclesia vel agitur vel prædicatur sacerdotum commenta, & deliramenta clamāt esse monachorum. Vanē autem cupit iste mortuorum aliquem resurgere ratus vanissimos fratres suos plus fidei quā viuis illi habituros, quē admodum olim & Saul optabat Samuelem iam mortuū audire, cui viuo credere recusarat. Sed iam audiamus patrem Abraham veraci sententia respondentem.

At autem illi: Si Moysen & prophetas non audiunt, neque si qui ex mortuis resurrexerit credent.

¶ Quia nimirum qui verba legis despiciunt, etiam Christi præcepta qui ex mortuis resurrexerit, quātō subtiliora sunt tantō hęc difficilius implebunt. Et nimirum constat quia cuius implere dicta renuunt, ei proculdubio credere recusant.

*Qui nō cre
dituri sūt
mortuis.*

¶ Quod autem verum sit eum qui non auscultat scripturis nec à morte rediuiuis auscultaturum, ipsi testes sunt Indęi, qui nunc quidem volebant occidere Lazarum, nunc verō inuadebant

inuadebant Apostolos, quum tamē multi ex mortuis Christo in testimonium resurgentes venissent in Ierusalem, & apparuissent multis. Quod nobis profuturum fuisset ad fidem quod mortui resurgentes uiuis testificarentur, etiam hoc sepe fecisset Deus. Nunc verò nihil adeò utile est, ac scripturarum studiosa scrutatio. Mortuorum suscitationē falsò & apparenter facere potest diabolus vt seducat imprudentes, seminans doctrinas de inferno sua nequitia dignas. At eis qui scripturas probè scrutantur, nihil potest illudere. Ille enim sunt lucerna & lumen, quo lucente surdeprehenditur & manifestatur.

Theopli.

*scriptu-
rarū cer-
titudō.
chryso.*

¶ Sed & illud consydera, quòd mortuus quisque iam rediuuus seruus tantum est, quæcunque verò dicunt scripturæ ea dicit dominus. Vndè & si resurgat mortuus, & si cœlitus descenderet angelus, omnibus magis fide dignæ sunt scripturæ. Nam angelorū est dominus, uiuorū quoque & mortuorū qui eas instituit. Quòd & si crebro resurgerent mortui, hoc iterum tempore contemnerentur.

FERIA SEXTA POST
DO. REMINISCERE.

omo quidam erat paterfamilias qui plantauit vineam, & sepem circumdedit ei. *Matt. 21*

¶ Præsens sancti Euangelij lectio tria principaliter comprehendit. Primum est, veneranda Dei in effectu benignitas. Secundū, perfidorum crudelis ac detestanda perversitas, ibi: Quum autem tempus. Tertium, nequitix puniendæ condigna seueritas, ibi: Quum ergo venerit.

¶ Circa primum tria notantur. Primum, clemens humanitatis denominatio. Secundum, mysticè vineæ operosa plantatio, ibi: Qui plantauit vineam. Tertiū, plantatæ vineæ colonis locatio, ibi: Et locauit eam.

¶ Circa primum aduertendum est quemadmodum Scribarum & Phariseorum obstinatam malitiam in præcedentibus dominus grauitè taxauit, dicens: Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in regno dei. Et causam subdit dicēs: Venit enim Ioannes ad vos in iustitia-

iustitiæ, & nō credidistis ei: publicani autem & meretrices crediderūt ei, & mox parabolam præsentī lectione comprehensam subiungit, in qua ipsorum nimiam peruersitatē venia profus indignam ostendit. Ait ergo:

¶ Homo quidā erat paterfamilias. Vbi Dei erga homines benignitas & beneuolentia in nomine humanitatis ostenditur. Vndē Chryso st. Deus homo dicitur nomine, non natura: similitudine, non veritate. Præsciū enim Dei filius quod propter appellationem humani nominis quasi homo purus fuerit blasphemandus, etiam Deum patrem inuisibile, hominem appellauit, qui & angelorum & hominum natura dominus est, beneuolentia pater. Ipse paterfamilias est, qui homines in mundo quasi dominus famulos suos possidet in domo.

¶ Circa secundum, quod est mysticæ vineæ operosa plantatio, subditur:

Qui plantauit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & edificauit turrim.

Esa. 5.

¶ Qui plantauit vineam, de qua Esaias loquitur dicēs: Vineam domini exercituum, Domus Israel est, de cuius etiam plantatione per Psalmistam dicitur: Vineam de Aegypto transtulisti, eiecisti gentes & plātaſti eam. Dux itineris fuisti in conspectu eius. Et sepem circumdedit ei. Sepes, turris & torcular, omnia quæ vineam optimam habere oportet, insinuant, quo designātur omnia quæ oportuna sunt & spectantia ad salutem Israelitici populi à Deo fuisse procurata. Sepem ergo vel angelorum auxilia, vel ipsam Dei protectionem intellige. Torcular lex erat, quæ iustitiæ atque obedientiæ fructus, suis præceptis quasi quodam pondere à populo illo quasi torcular exprimebat. Turris verò templum designat.

Sepes.

Torcular

Mich. 4.

¶ Vndē illud apud Michæam dictum potes accipere. Et tu turris nebulosa filix Sion vsque ad te veniet, & veniet potestas prima regū filix Ierusalē. Potes & per turrim (è qua quæ longinqua sunt prospiciantur) scripturas intelligere. Prophetarum, quæ longè antè Christum venturum prænuanciantes, hunc quasi è longinquo speculabantur.

¶ Circa tertium, quod est plantatæ vineæ colonis locatio, subditur:

Et locauit eam agricolis, & peregre profectus est.

*Agricola.
Chrysof.*

¶ Agricole, doctores sunt populi, Pharisei & Scribæ. Tunc sanè vineam agricolis paterfamiliàs locauit, quãdo per legem cõstituti sunt. Sacerdotes & Leuite, & procurationem regendi populum susceperunt. Porro colonus quanuis de suo munere obtulerit domino, non sic eum placat quo modo si de vinea eius reditus ei obtulerit: sic & sacerdos non sic propter suam iustitiam placet Deo, quomodo placeret si populũ Dei in sanctitate docuerit, quandoquidem ipsius iustitia vna est, populi autem iustitia multiplex.

*Fructus è
vinea.*

¶ Et peregrè profectus est. Non loci mutatione (nec enim Deus alicubi abesse potest quo complentur omnia, qui & dicit: Cœlum & terram ego impleo) sed abire videtur à vinea vt vinitoribus liberum operandi relinquat arbitrium. Eius ergo profectio, longanimitas eius est. Videtur enim Deus & dormire & peregre proficisci dum lōganimis est, & non è vestigio pœnas exigit peccatorum. Vel secundum Origenem, Dominus qui fuerat cum eis in nube diei & in columna ignis per noctem, nequaquam postea similiter illis apparuit.

Hiero.

serem. 23

Theoph.

¶ Caterum in Esaia Iudaico populo sub nomine vinee dominus grauitè ob sterilitatem ipsius cõminatur, di. Expectaui vt faceret vvas, & fecit spinas. Et post pauca: Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vinee mee. Auferam sepem eius & erit in direptionem, diruam maceriam eius, & erit in cõculcationem, & ponam eam desertam. Nõ putabitur & non fodietur, & ascendent super eam vepres & spine, & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem. In Euangelio autem vinea non culpatur, sed coloni.

Esa. 5.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Quam autem tempus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas vt acciperent fructus eius. Et agricola apprehensis seruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidauerunt.

¶ Hic describitur perfidorum crudelis ac detestanda peruersitas. Vbi quatuor sunt cõsideranda. Primum est, seruorum interemptio. Secundum filij destinatio, ibi: Nouissimè autem. Tertium, agricolatum cõtra filium conspiratio, ibi: Agri-

Agri-

Agricolæ autem. Quartum, indigna filiifamiliâs per colonos occisio, ibi: Et apprehensum.

serui missi, qui.

¶ Circa primum dicitur: Quum autē tempus fructuum appropinquasset. Tempus fructuum, tempus est bonorū operum diuersis populi ætatibus. Sed nullus fructus extitit Iudæorum, nullus huius vineæ prouentus (tametsi crebrò & sollicitè quæreretur) inuentus est. Misit seruos suos ad agricolas. Seruos dicit Prophetas, qui Deo populi fructus, id est, obedientiæ ostensionem per opera offerunt. Sed quid? Agricolæ, inquit, apprehensis seruis eius alium ceciderunt, alium occiderunt, alium lapidauerunt. Serui qui primū ad agricolas missi sunt, Moyses legislator & Aaron intelliguntur. Moyses enim continuos quadraginta annos fructum aliquem legis quam dederat à cultoribus inquirebat, sed cælum eum dimiserunt inanem. Irritauerunt enim Moysen in castris, Aaron sanctū domini. Et vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbauerunt spiritum eius. Qui & ipse seruus quid de huius vineæ fructu sentiat, palàm carmine declarat dicens De vinea Sodomorum vinea eorū, & de suburbanis Gomorrhæ. Vua eorum vua sellis, & botrus amarissimus. Sequitur:

Deut. 32

Iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter.

Act. 7.

¶ Per seruos qui secundo loco missi sunt, choros intelligimus prophetarum, qui & orationibus suis ad Deum populo subueniebant, & quæ imminebant prædicauerunt. Et fecerunt illis similiter. Vndè eorum successoribus per inuitum Christi testem dicitur: Quem prophetarum non sunt persequuti patres vestri? & occiderunt eos qui prænunderunt de aduentu iusti. Siquidem Ezechielem in Chaldaea lapidauerunt. Naboth in Israel, Ieremiam in Aegypto, Esaiam secuerunt, Amos veste ferreo per tempora transfixerunt, Zachariam inter templum & altare occiderunt. Vndè Chrysostomus:

Matt. 23.

¶ Per singulos gradus Iudaicæ malitiæ Dei misericordia addebatur, & per singulos gradus diuinæ misericordiæ malitia crescebat Iudæorum. Et sic cōtra Dei clementiam malignitas humana certabat. Vbi elucet patientia & sustentantia.

stetatio Dei, qui crebrò seruos suos ad malos & perituros direxit colonos, quatenus ab illis conuenti pœnitentiam agerent, verùm illi contemntes, iram Dei sibi thesaurizauerunt.

¶ Circa secundum, quod est post prophetarũ neces filij destinatio, subditur:

Novissimè autem misit ad eos filium suum, dicens: verebuntur filium meum.

¶ In filio ad vltimum misso, domini nostri aduentus significatur. Quòd si quæras quare non confestim misit? Vtique vt ex his quæ ad alios fecerant seipso accusarent, & furorẽ dimittentes verecundarentur propter filium venientem. Non autem pater hunc misit vt de sceleratis & pœnæ obnoxiiis colonis supplicia posceret, sed vt malos operarios argueret, & post seruorum suorum impias neces locũ veniæ misericorditer reseruaret.

*Chryso-
stomus.
cur fili-
us non prius
misus.*

¶ Quod autem apud Lucam dicitur, mittam filium meum. Forsitan quum hunc viderint verebuntur, non quasi futurorum nescius aut modo dubitatio loquitur. Quid enim nesciat dominus vineæ, qui hoc loco Deus pater intelligitur? Sed semper ambigere dicitur Deus, vt libera voluntas homini reseruetur. Et quod apud hũc Euangelistam dicit: Verebuntur filium meum, non ignorans quòd illum occisuri essent loquitur, sed significare volens quid facere deberet. Oportebat enim, inquit, licet seruos occiderint, vel filium reuereri. Quo simul ostendit peccatum eorum qui filium reuereri non sunt, omnino esse inexcusabile.

Luc. 20.

*Cur deus
ambigere
videtur.*

¶ Circa tertium, quod est agriculturalium in necem filij conspiratio, subditur:

Agricola autem videntes filium dixerunt intra se: Hic est hæres venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius.

¶ Dixerunt, inquit, intra se: Hic est hæres: Vbi manifestissimè dominus probat Indæorum principes non per ignorantiam, sed per inuidiam crucifixisse filiũ Dei. Intellexerunt enim hunc esse cui dictum est: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Et propterea quasi consules dicebant: Ecce mundus totus post eum abiit, & si dimittimus eum sic, omnes credent in eum. Hæreditas ergo

*Iudeos
Christum
cognitum
crucifixis-
se.
Ioan. 11.
Hæreditas
christi*

m filij

Mat. vii.

filius ecclesia est cunctis ei data de gentibus, quam non mortuus illi pater reliquit, sed ipse sua morte mirabiliter acquisiuit, quam & resurgendo possedit, dicens: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. Hac autem occiso eo coloni mali praeripere moliebatur, di. & habebimus eius hereditatem, quando crucifigentes eum Iudaei fidem quae per eum est extinguere, & suam magis quam ex lege est iustitiam praeferre, ac gentibus imbuendis conabantur inferere.

¶ Hic, inquit, est haeres. Vbi Chrysostr. Attam est postquam templum est ingressus, & vendentes animalia quae ad sacrificium pertinebant foras eiecit, tunc praecipue cogitauerunt eum occidere. Dicebant enim intra se: Necessum est ut populus per istum dimittat consuetudinem hostiarum quae ad nostrum pertinent lucrum, & acquiescat offerre sacrificium iustitiae quod pertineat ad gloriam Dei, & sic iam non erit populus iste possessio nostra sed Dei. Si autem occiderimus eum, dum non est qui iustitiae fructum a populo quaerat, semper durabit offerendarum consuetudo hostiarum, & sic populus hic possessio nostra manebit. Et nostra, inquit, erit hereditas. Et haec est cogitatio communis omnium sacerdotum carnalium, qui non sunt solliciti quemadmodum populus uiuat sine peccato, sed aspiciunt quid in ecclesia offeratur, & hoc extimant sacerdotum sui lucrum.

¶ Si queras igitur nun Iudaei Christum Iesum Messiam uerum ac Dei filium esse cognouerunt. Respondetur, quod Iudaei in lege & prophetis periti dominum Iesum Messiam in lege promissum esse cognouerunt. Omnia enim prophetarum de Christo uenturo uaticinia uidebant in ipso completa. Non tamen cognouerunt esse Deum (tametsi Apostoli cognouerint.) Demones enim (qui perspicaciores sunt hominibus) hanc ueritatem magnopere scire cupientes, non cognouerunt. Unde & Apostolus de mysterio diuinae incarnationis differens: Loquimur, inquit, sapientiam in mysterio absconditam, quam nemo principum huius seculi cognouit. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriae crucifixissent, ubi glossa: Nemo principum, id est, demonum, Iudaeorum, uel philosophorum. De Iudaeis hoc patet multis Euangelij locis. Verbi gratia, ubi quum dixisset, ego & pater unum sumus, tulerunt lapides ut iacerent in eum, dicentes:

Legi spero
tos Christi
sum cognouisse.

1. Cor. 2.

1. Cor. 10.

¶ Ex
difi
sus
ab i
est.
tunc

cetes: Lapidamus te, quia tu homo quum sis, facis teipsum Deum.

Christum Deum cognoscere debuisse.

1040. 15.

Act. 3.

Luc. 23.

¶ Deum tamen esse Christū cognoscere tenebantur, & nos se poterant si voluissent ex multis. Tum quia coram principe sacerdotum & palam toti cōcilio Iudeorū se Deū confessus est. Porro verum esse omne quod loquebatur miracula probāt, opera scilicet, quę nemo ali^o fecit, sed nec posset facere, qualia sunt omnia morborum genera sine vlla precum instantia solo iussu vel nutu, vel volūtate sanare, amissos sensus restituere, quin & mortuos virtute propria suscitare, huiusmodi etenim effectus deo proprij sunt. Unde & ipse ait: Si non venissem & loquutus eis non fuisset peccatū non haberent. Si opera non fecissem in eis quę nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autē excusationem non habent de peccato suo. Quod si quis obicit illud quod in Actibus Apost. loquente B. Petro scriptum est: Scio fratres quod per ignorantia fecistis, sicut & principes vestri, & illud ipsius saluatoris in cruce. Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Respondetur, q̄ illa principū ignorantia fuit affectata & volita, nec excusat Iudeorum facinus sed aggrauat. Nam quum Christū per legem & prophetas antē cognouissent, postmodū tamen hęc notitiam liuore cęcati perdidierunt. Nihil est enim quod rectum iudicium magis quā inuidia peruertit. Ceterū Christus in cruce patrem orans, pro illis tantū precabatur qui per ignorantia scripturarū nesciebāt quid facerēt, simplicibus scilicet & idiotis indoctis quales non erāt eorum optimates sacerdotes & scribę.

¶ Circa quartū, quod est indigna filiifamiliās per colonos interfectio, subditur:

Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.

Hebr. 13

¶ Extra vineam hęc vineę trucidatur, quia Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portā passus est. Siue eiectus extra vineam & occisus est, quia prius ab incredulorum corde repulsus, ac deinde cruci addictus est. Sed & q̄ eum extra vineam eiecerunt hoc insinuat, q̄ tum quasi alienum habentes, Samaritanum, & malefacto

m ij rem

Figura.

rem, ac seductorem proclamâtes blasphemauerunt. In cuius rei figuram Moyses altare holocausti in quo victimarū sanguis funderetur, nō intra tabernaculum, sed ad ostium posuit, mysticè docēs quia & dominicę crucis altare extra Ierosolymorum portam ponendum, & ipse vera patris hostia Christus à domo Iudæorum quam sanctificaturus adierat, non intimo cordis recipiendus foris esset suo cruore tingendus.

MARC. 12.

¶ Quod verò secundum Marcum mutato ordine dicitur: Et apprehendentes eum occiderunt & eiecerunt extra vineam, notat eos pertinacię, qui nec crucifixo & resuscitato à mortuis domino prædicantibus Apostolis credere voluerunt, sed quasi vile cadauer proiecerunt. Quia quantum in se erat, à suis eum finibus excludentes, gentibus suscipiendum dederunt.

¶ Circa quartum principale dicitur:

Quñ ergo venerit dominus vinea, quid faciet agricolis illis? Añt illi: Malos malè perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

¶ Hic describitur puniendę nequitie condigna severitas, Vbi trita notatur. Primum est, homicidarum cōtra sese sententię prolatio. Secundum, prolata sententię per Christū cōfirmatio, ibi: Dicit illis Iesus. Tertium, conuictę malitię ad peiora molitio, ibi: Et quum aud.

¶ Circa primum dicitur: Quum ergo venerit dominus vineę, quid faciet agricolis illis? Interrogat quidem eos dominus, non quòd ignoret quid responsuri sint, sed vt propria responsione damnentur. Aiunt enim: Malos malè perdet. Quòd verum responderunt, non est illorum qui iustè iudicauerūt, sed ipsius causę. Veritas enim ipsis violentiã fecit. Sicut enim Caiphas, sic & isti, non ex se prophetauerunt contra se, quoniam tollenda erant ab eis eloquia deę & gentibus danda, fructum inde daturis in tēpore suo. Sane dominus vineę (sicut antè dictum est) Deus pater intelligitur, qui misit filium suum ab illis occisum. Quum igitur venerit, hoc est, quum ipse respexerit ad iniquitatem quã fecerunt Iudæi, tūc malos malè perdet, misso Romano exercitu

chrysof.

Crige.

cōtra se
Iudæi p
phetant.
theoph.

ercitu, Et vineam suam, hoc est populum, locabit aliis agricolis, hoc est, Apostolis & doctoribus. Et quidē ad hęc dominus parabolam illis proposuit, vt ipsi non intelligentes sententiam proferrēt, sicut & ad Dauid factum est per Nathan. Rursus autem intelligentes quę dicta sunt contra se esse dixerunt: Absit. Sic enim apud Lucam scriptum est:

2. Reg. 12.

Lucæ. 20.

¶ Contradixerunt sententię domini, quia contra suam perfidiam dictam esse cognouerunt. Verē, inquam, & visibiliter in facie contradixerūt, dicendo absit, scilicet, vt malos malē perdat & vineam suam aliis locet agricolis: in cōscientia autem susceperūt, vt malos malē perderet. Sicut quū quispiam deprehensus fuerit in malo, verbis quidem excusat, intus autem eius conscientia recognoscit. Et vt Lucam hoc in loco cum Matthæo concordet, Lucas quidem secundum responsionem eorum narrauit, Matthæus autem secundum responsionem cordis. Et (vt dicit August.) forsan erant in plebe qui dicerent, perdet illos, & vineam suam dabit aliis, erant & qui talia respondentibus dicerent, absit, quod intelligerent contra se parabolam esse dictam.

*Malosma
leperdidit*

¶ Itaque veniens dominus malos malē perdidit, quia incredulos & crudeles filij sui homicidas digna ultione puniuit locum, gentem, simul & regnum eis auferendo, & per omnes mundi terminos longē latēque dispergendo.

¶ Locauit autem vineam suā aliis agricolis, quia fidelibus suis scripturarum mysteria & sui cognitionem tribuit, vt ei suis temporibus fructum reddant.

Circa secundum, quod est, prolata per illos contra sese sententię per Christum confirmatio, subditur.

Dicit illis Iesus: Nunquam legistis in scripturis, Lapidem quem reprobauerunt, hic factus est in caput anguli: à domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

Scripturę testimonium inducit, vel non acquiescentibus verbo quod dixerat malos malē perdet, vel certē iudicium iustum comprobantibus, ipse hoc diuinitus procuratum prophético respondet exemplo respondens: Nunquam legistis in scripturis, & cætera quę sequuntur. Quasi dicat: ¶ parabolam meam non intelligitis vel scripturam istā cognoscite.

gnoscite.

Hierony. ¶ Porò variis parabolis res eadem conferuntur. Nā quos
suprà operarios & agricolas appellauit, nunc ædificatores
& cementarios vocat. Lapidem Christus seipsum nominat
Lapis & edificantes autem magistros Iudeorum qui illum quasi in-
Christus utilem reprobauerunt, dicentes: Samaritanus es & demo-
Theoph. nium habes. Ipse autem quum surrexisset à mortuis posu-
Ioan. 8. est in caput anguli, hoc est, caput ecclesiæ factus est, Iudeos
& Gentiles in vnam fidem cōiungens. Sicut enim lapis an-
gulum in ædificio domus faciens hac atque illac continet
murum, sic & Christus nos omnes in vnam fidē colligauit.

Admirabi- Angulus autem ille admirabilis est, & à domino est factus
lein oculis Ecclesia enī nos cōtinēs & vnita fide à domino facta est &
n Stris. est magna, & admiratiōe digna, eo quod pulchrè ædificata sit
¶ Est & hac ratione admirabilis, videlicet quod miraculis
firmatus est, & confortatus sermo domini, & ita ecclesiæ
quoque constitutio admirabilis.

Beda. ¶ Dicat itaque impiis homicidis suo ipsorum scelere peri-
turi, dicat inquam: Quo pacto prophetia hæc implebitur
quæ lapidem ab ædificantibus reprobatum in caput anguli
dicit esse ponendum, nisi quia Christus à vobis reprobatus
& occisus credituris gentibus est prædicandus, vt quasi lapis
angularis duos condens in semetipsum, ex vtroque popu-
lo vnam fidelium ciuitatem, vnum templum ædificet? Ipsi
nanque synagogæ magistri (quos supra colonos dixerat,
nunc autem vocat ædificantes) qui subditam sibi plebem
ad ferendos vitæ fructus quasi vineam excolere iubeban-
tur, ipsi hanc Deo inhabitatore dignam quasi domum con-
struere & ornare præcipiebantur. Vnde & Apostolus fide-
libus scribens ait: Dei agricultura, Dei ædificatio estis. Sed

1. cor. 3. qui vineæ Dei fructum negauerunt quasi agricolæ mali, iidē
quasi cemetarij mali domui Dei lapidem pretiosum electū
qui vel pro fundamenti firmitate vel in angulo ponendus
erat, subtrahere, hoc est, fidem Christi suis auditorib⁹ cona-
bantur eripere. Sed illis etiam nolētibus idem lapis caput
anguli firmavit, quia de vtroque populo quotquot ipse vo-
luit, sua fide coniunxit. Sequitur:

*Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur
gentis facienti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem istum con-
fringetur*

confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum.

¶ Ideo, videlicet quia estis agricolę mali & perfidi, nullum Deo de sua vinea fructum reddentes, ad hæc homicidę crudelēs, post prophetarum necēs etiam Dei filium occidentes, quinetiam cementarij inepti & superuacui electum domui Deo ædificandę lapidem reprobando, auferetur à vobis regnum Dei, ne sitis exinde Deo populus peculialis, quod antea vocari & apparere & reputari voluistis. Unde & alio loco de vobis voce domini dicitur: Filij regni eiciantur in tenebras exteriores, Et dabitur, inquit, genti facienti fructus eius, id est, his qui crediderint, qui venient ab oriente & occidente, & recumbēt cum Abraham, Isaac & Iacob.

¶ Auferetur, inquit, à vobis regnum Dei. Impletum est hoc ad literam excidio Ierosolymitano subsequuto per Romanos, & hoc quantum ad cultum diuinum. Quantum verò ad virtutem vel acceptabilitatem cultus qua sortiebantur rationem regni Dei, impletum est morte Christi. Nam extunc cessauit in veritate esse regnum Dei, vel cultus Dei vetus ille & vmbra ilis ritus.

¶ Et dabitur genti per baptismi regenerationem genite, vt res subsequuta testatur.

¶ Et qui ceciderit super lapidem istum, & cætera. Hic duo genera casus designat Vnum, cadentium super lapidem tantquam ab excelso loco ruendo, vel impingendo ad lapidem Alterum eorum super quos lapis iste cadet, tanquam ruēs vel demissus è loco celso. In primo casu cōfractio, in secundo contritio est, ad designandum quòd quanto id quòd contritum est deterioris est conditionis illo quòd tantum confringitur seu cōfractum est, tantò maior perniciēs imminet secundus quàm primis.

¶ Rursus in primo casu concurrunt homines, tam actiue quàm passiuē. Siquidem ad eorū actionem pertinet, qui ceciderit super lapidem. Nullus enim cadit super Christum nisi peccando. Ad passionem verò spectat, confringetur: Confractio enim pœna est, casus verò culpa.

¶ In secundo verò homines concurrunt passiuē tantum, & lapis actiue. Et significat casus lapidis punientis actionem sanè per hæc significatur differētia inter eam pœnā quam

Iudæis ablatum regnū dei Mat. 8.

Casus duplex

Nota.

pœna & pœna.

incurrit homo peccans in Christum ex sua culpa, & eā pœnam quam ipse Christus infert iratus, quod illa est velut confractio, & est curabilis, ista autem est velut cōtritio hoc est, incurabilis. Et vtiq̄ue sic est, quoniam quātumcunque homo peccet, curari potest, nisi Deus iratus subtrahat gratiā cor induret. Et hic sensus ostendit directē pœnā Iudæorum irreparabilem, quoniam ipse lapis cecidit super illos quo ad spiritualia subtrahendo gratiam, & quoad temporalia Romanos exercitus in eorum excidium mittendo.

*Lapis vt
iudaosop
presit.*

¶ Hinc etiam Chrysostomus locum hunc tractans. Aliud est, inquit, frangi, aliud comminui. De eo enim quod confringitur aliquid remanet, quod autem comminuitur, quasi in pulverem conuretitur. Quod autem cadit ad lapidem, non frangitur secundum quod est lapidis virtus, sed inquātum fortiter cadit, aut propter pōdus suum, aut propter altitudinem. Sic & Christianus peccans non tantum perdit quantum potest perdere Christus, sed quātum ipse ser perdit per opera sua, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis. Infideles autem tantum pereunt, quantum potest eos perdere Christus. Vndē Hieronymus:

Nota.

*cadit super lapidē
Super eū
lapis cadit* ¶ Qui peccator est & tamen in Christum credit, cadit quidem super lapidem & confringitur, sed non omnino conteritur. Reseruat enim patiētia Dei ad salutem per pœnitentiam. Super quem verò ille ceciderit, hoc est, cui lapis ille irruerit, & qui Christum penitus negauerit, sic cōteretur, vt nec testa quidem ex ipso remaneat in qua pusillū aquæ hauriatur. Secundum Augustinum verò, qui super lapidem hunc cadunt, non penitus intereunt, sed tamen confringuntur vt non rectē ambulent. Verum super quos cadet dum in iudicio cum pœna perditionis veniet, eos conteret vt sint tanquam puluis quem proicit ventus à facie terra.

¶ Circa tertium, quod est conuictæ malitiæ ad peiora molitio, subditur:

Et quum audissent principes sacerdotum & pharisæi parabolas eius, cognouerunt quod de ipsis diceret: Et quærentes cum tenere timerunt turbas, quoniam sicut prophetam eum habebant.

Quan-

¶ Quantumlibet duro corde essent propter incredulitatē suam Iudæi, intelligebant tamen contra se omnes domini sententias dirigi. Hæc autem est differentia bonorum hominum & malorum. Bonus enim comprehensus in peccato gemit quia peccauit, malus autem fremit, non quia peccauit, sed quia deprehensus est in peccato, & non solum pœnitentiam non agit, sed magis aduersus corripientē irascitur, sicut in istis patuit, qui deprehensi etiam ad peiora sunt excitati.

¶ Sed attende vt mentita est iniquitas sibi. Siquidem principes sacerdotum & scribæ quasi mentientem contra ipsos dominum quærebant interficere, sed hoc idem quærendo docebant vera esse quæ dicebat. Ipse quippe est hæres cuius iniustam necem aiebat esse vindicandam. Illi nequam coloni, qui ab occidendo Dei filio ad modicum quidem timore humano retardati donec veniret hora eius, nunquã verò diuino amore potuerunt cohiberi.

¶ Et quærentes eum tenere timuerunt turbas. Sapiunt quidem aliquid de eo turbæ, quòd verum prophetam eum æstimantes, non autem magnitudinem eius intelligunt secudum quòd erat filius Dei. Turbas autem sic sapietes de eo & paratas pro eo pugnare, timet principes. Neque enim ad scientiam popularium barbarum possunt attingere, nihil dignum de domino sentientes.

¶ Sanè morali intellectu, cuique; fidelium quum mysterium baptismi quod exerceat operatio committitur, quasi vinea quam excolat locatur. Mittitur seruus vnus, alter, & tertius qui de fructu accipiant, quum lex, psalmodia, prophetia, quarum monitionem bene agendo sequatur, legitur. Sed missus seruus contumeliis affectus vel cæsus eiicitur, quum sermo auditus vel contemnitur, vel quod peius est, etiam blasphematur. Missum etiam hæredem quantum in se est occidit, qui & filium Dei conculcauerit, & spiritui gratiæ quo sanctificatus est contumeliam fecerit.

¶ Perdito malo cultore vinea dabitur alteri, quum dono gratiæ quod superbus spreuit, humilis quisque dotabitur.

¶ Sed & hoc quòd principes sacerdotum & Scribæ manum mittere quærentes in Iesum terrore populi retinentur quotidie

*Christo.
Bonorum
differentia
& malorum*

Beda.

*Turbæ
principi-
bus sapien-
tiores.
Orig.*

*Beda.
Vinea &
coloni mo-
raliter.*

Heb. 20

Iob. 39.

ridie geritur in ecclesia, quūquolibet solo de nomine frater eam quā non diligit Ecclesiasticę fidei & pacis vnitatē, propter cohabitantium fratrum bonorum multitudinem, vel erubescit vel timet impugnare. Qui tamen (sicut de stultissima auium struthione dominus ait) quum tempus fuerit in altum alas eriget, quia persequendo ecclesiam, quasi dominum cruci addicere & ostentui gaudebit habere.

SABBATO POST DO.
REMINISCERE.

Luce. 15.

Homo quidam habuit duos filios, & dixit ad adolescentior ex illis patri.

¶ In hac sancti euangelij lectione tria summatim comprehenduntur. Primum est, à Deo peccatoris inconsulta auersio. Secundum, auersi à Deo consulta cōuersio, ibi: In se autem reuersus. Tertiū

erga reuertētē benigna Dei miseratio, ibi: Quum autem adhuc longē esset.

¶ Circa primū quinque notantur. Primum est, arbitrio humano indulta libertas, Secundum libertate abutentis vitę peruersitas, ibi: Et non post multos. Tertium, bonorum omnium in vitiis dissipatio, ibi: Et ibi dissipauit. Quartum, misera egestas & esuritio, ibi: Et pōt quā consummasset omnia. Quintum, indignę seruitutis spontanea perpessio, ibi: Et abiit & adhæsit.

Pater & duo filij myst.

¶ Circa primū dicitur: Homo quidam habuit duos filios. In ducit hæc parabola deum hominem appellatum, quippe verē benignum & misericordem, duos habentem filios, id est, duos ordines hominum, iustorum videlicet & lapsorum pœnitentium tamen, & propterea à vterque appellatur fili⁹ non solum creatione, sed & adoptione.

Fili⁹ adolescentior.

¶ Et dixit adolescentior ex illis patri. Adolescentior (inquit) non annis, sed moribus, non ætate, sed defectu sapientię & hinc ad insolentiam & peccata procliuior. Et bene significat peccatorem, de quo per Esaiam dicitur: Puer cęrum annorum morietur.

Isas. 65.

Pater

*Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et diuisit
hæc substantiam.*

¶ *Hominis ista substantia rationalitas est, quam arbitrij li. Theoph.*
bertas comitatur. Dat igitur nobis dominus rationem, vt
ea liberè vtamur tanquam nostra substantia. Dat autem o-
mnibus ex æquo. Omnes enim ex æquo rationales sunt, & *Substãtia*
æquè liberum habent arbitrium. At alij vtimur hac liberta-
te secundum rationem, alij autem Dei donum dilapidam⁹. *diuisa fili*
Et simpliciter omnia quæ dedit nobis dominus substantia
nostra censerì possent, vt exempli gratia, cælum & terra &
in summa creaturæ omnes lex & propheta.

¶ *Rursus, viuere, intelligere, meminisse, alacri ingenio ex-*
cellere, diuini muneris substantia est. Hanc substantiam tunc
adolescentior filius à patre expetit, quem homo in sua vo-
lens esse potestate, per liberum arbitrium se regere cona-
tus est, sicque dominium creatoris sui quæsiuit superbus ab-
iicere.

¶ *Nemo dicat, malus ipse est, quia Deus hoc præsciebat &*
talem me esse necesse est qualem me fore præuidit, quia
suum scire neminem bonum vel malum esse cogit, quem-
admodum nec meum videre cogit aliquem eorum qui ad
sunt hic adesse præsentem. Liberum enim est homini in-
tellectu credere vel non credere, per memoriam diuinorum
beneficiorum meminisse ad agendas gratias, vel obliuisci
Voluntate similiter liber est, eligere vel temporalia bona,
vel æterna. Deum vel creaturam peccatum vel pietatem,
odium proximi, vel eius dilectionem. Corde liber est, vt
cogitatione verset bona vel mala, munda vel turpia. Ore
similiter ad loquendum vel vera vel falsa, libet benedicere
& maledicere, rectè consulere alteri, & hunc verbis fal-
lere. Auribus liber est audire diuina vel mundana. Oculis
ad videndum vtilia vel vana. Manibus liber est ad dádum
vel furandum. Et generaliter vniuersa membra, sensus
item vel interiores vel exteriores, in humani libertate
relinquit arbitrij. Nullum enim cogit non volentem,
vt sibi seruiat. Nam si voluisset nos cogi, non fecisset nos
rationales, & liberi arbitrij. In hoc sanè elucet humani
libertas arbitrij, quia pater qui nec discedere volen-
tem

*Arbitrij
libertas.*

rem retinuit, neq; manere cupientē cogit abscedere. Vnde
Eccl. 15. bene per Sapientē dicitur: Deus ab initio constituit homi-
 nem, & reliquit eum in manu consilij sui. Adiecit mandata
 & præcepta: Si volueritis mādata cōseruare, cōseruabūt te:
 ¶ Circa secundum, quod est, libertate abutentis vitæ per-
 uer sitas, subditur:

*Et non post multos dies congregatis omnibus adolescentior filius
 peregrē profectus est in regionem longinquam.*

¶ Et non post multos dies, inquit. Quo significat q̄ postea
 quā homo peccator ad eam ætatem venerit vt capax ra-
Gene. 6. tionis iam libero vtatur arbitrio, non diu se cōtinet ab ini-
 quitate, sed mox cupiditatibus malis frena relaxat. Sensus
 enim & cogitatio hominis prona sunt ad malum ab adole-
 scentia sua. Profectus est, inquit, in regionem longinquam
 quæ est obliuio Dei.

Vbi Chrysostomus.

¶ Minor filius in regionem longinquam profectus est, nō
 localiter à Deo discedens qui vbique est, sed affectu. Fugit
 enim Deum peccator vt à longè stet, nō quidem locorum
 intercapedine, sed declinatione seu auersione mentis. Hoc
 modo B. Augustinus deplorabat, quod inuenit se longè es-
 se à Deo in regione dissimilitudinis. Sanè qui Deo propin-
 qui manent, nihil eorum quæ iste adolescentior patrauit, p̄-
 petrāt. Prouidebam, inquit, dominū in conspectu meo sem-
Theoph. per, quoniam à dextris est mihi ne commouear. Illo autem
 longè à nobis absente, efficimur apostatæ, facientes & fe-
Prois. 15. rētes pessima quæque, iuxta illud: Ecce qui elongāt se à te,
 peribunt. Nec mirum. Longè enim à peccatoribus salus,
 quia longè est Deus ab impiis. O inconsulta ac perniciofa
 à Deo discessio. Et vtinam, inquit Ambrosius māsisset cū
 patre, impedimentum nescisset ætatis, vt videlicet adole-
 scentix lubricæ noraretur.

De ver. do ¶ Vbi beatus Aggustinus: Quisquis ita vult esse similis Deo
 vt fortitudinem suam ad illum custodiat, non ab illo rece-
Peruersa dat cohærendo, vt custodiat similitudinem & imaginem
Dei imi- ad quam factus est. Porro si peruersè vul imitari Deum, vt
tatio. quo modo Deus non habet à quo regatur, sic & ipse ve-
 lit

velit sua potestate uti ut nullo regēte viuat, quid restat nisi ut recedens ab eius cultura torpescat, & recedens à veritate vanescat?

¶ Circa tertium, quod est bonorum omnium in vitiis dissipatio, subditur:

Et dissipauit ibi substantiam suam viuendo luxuriosè.

¶ Substantiæ dissipatio, est donorum tam ad intellectum quàm ad effectum spectantium continua diminutio: Nam hac luxuriosè viuendo, id est, appetitui delectabilium indulgēdo minuuntur. Ea enim quæ sunt scientiæ bene viuendi, & quæ affectu ad rectitudinem continuè debilitantur, paulatim enim & intellectus obscuratur ut rectum non videat, & peruertitur affectus ut non ea quæ ad salutem, sed ad perniciem sunt eligat & prosequatur. Quin & Dei gratiam & vniuersa quæ per Dei gratiã operatus est bona, per mortalem culpam à patre discedens amittit. Hęc enim ad instar mortis quæ omnia prius habita tollit ab homine, omnes pristinas tollit iustitias, dicente domino per Prophe-

*Substantia
dissipatio*

Ezech. 18

Eccle. 9.

*Amisio
gratiæ
quàm dā
nosa.*

Iaco. 2.

¶ Circa quartum, quod est misera egestas & esuritio, subditur:

Et post quàm omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cepit egere.

¶ Ad similitudinem eius qui turpiter viuendo omnia bona sua exteriora consumpsit, & ipse peccator Dei oblitus gratuitis bonis omnibus amissis in profundum culparum venit, nec inuenit requiem.

¶ Nec mirum, si cepit egere qui thesaurum sapientiæ & scientiæ Dei, diuitiarumque cœlestium altitudinem

*Misera e-
gestas.
Ambro.*

Iob. 12.

liquit. Et licet plerique peruersè viuentes rebus seculi huius abundare videatur, iuxta quod scriptum est: Abundant tabernacula predonũ, & audacter prouocant Deum, quum ipse cuncta dederit eis in manus, reuera tamẽ egẽt, & quasi valida fame laborant, quandoquidem mundi huius illecebræ & oblectamenta quæcunque interiorem famem satiare nequaquam possint, vbi diuitiæ onerant honores inflant, voluptates & delitiæ corrumpunt. Sanè Deus solus inanem animam potest satiare. Vndè Saluator de seculi huius oblectamentis sub nomine aquæ in Euangelio loquẽs: Qui biberit, inquit, ex aqua hac, sitiet iterum. Et mox de solatio gratiæ, subdit, dicens: Qui autem biberit ex aqua quàm ego dabo ei, non sitiet in æternum. Porro, eo validior in regione peregrina fames peccatorẽ inuadit, quo ipse à Dei verbo quo viuit homo se fecerit alienum. His autem qui timent dominum, qui proponunt Deum in conspectu suo semper, quibuscum Dei verbum loquitur non modò inopia non est (quandoquidem de quolibet horum dictum sit: Gloria & diuitiæ in domo eius) quin etiam superpetit quod aliis impartiendo largiantur. Vndè post præmissa subditur: Dispersit, dedit pauperibus, tantum abest vt egeat.

¶ Circa quintũ, quod est indignæ seruitutis spontanea permissio, subditur:

Et abiit, & adhæsit vni ciuium regionis illius. Et misit illum in villam suam, vt pasceret porcos.

Ambro.

¶ Et abiit, inquit, id est, processit & profecit in malitia, amplius se elongando à Deo, imò & à semetipso. Et quid longinquius quàm à se recedere, nec regionibus sed moribus separari? Etenim qui se à Christo separat, exul est patriæ & ciuis mundi. Et adhæsit, inquit, vni ciuium regionis illius.

Roma. 6.

Et vtique qui hæret, in laqueo est, dicente Apostolo: An nescitis quia cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui facti estis eius cui obedistis?

Ciuis regionis illius.

¶ Porro vnus ciuium regionis illius cui egens adhæsit, ille est vtique, qui concupiscentiis terrenis merito suæ peruersitatis præpositus princeps huius mudi à domino vocatur. Et de quo Apostolus: Deus, inquit, huius seculi excæcauit mentes infidelium. Vbi Theoph.

2. cor. 4.

¶ Adhæsit

¶ Adhæsit vni ciuium regionis illius. Nam qui adhæret domino, vnus spiritus fit cum illo : qui verò adhæret scotto, vnus corpus fit cum natura dæmonum atque fit totus caro, neque spiritus est capax, sicut hi qui tēpore diluuij fuerunt. Ciues autem regionis illius, qui à Deo defecerāt, dæmones omnino sunt.

¶ Et misit illum in villam suam, vt pasceret porcos. In villam mitti, est substantiæ terrenæ cupiditatibus subiugari. De qua in alia parabola quidā spirituales epulas ad quas inuitabatur fastidiens dixit: Villam emi, & necesse habeo exire & videre illam. Villa enim extra vrbes & oppida locus est pecoribus, armentis & frugibus seruandis deputatus. Ergo qui in villam mittitur, foras mittitur, & interiora relinquens solis terrenis & carnalibus rebus intendit. Porro porcos pascere, est ea quibus immundi spiritus gaudent operari, qui rectè per porcos animal sordibus & cœno semper gaudens designantur.

¶ Vel secundum Theophylactum, qui proficit & in peccatis fit potens, pascit porcos, hoc est, & alios docet malitiā, & immundam quasi lutuosam operationem. Porci enim sunt omnes qui luto vilium & carnalium affectionum volutantur. Nam porcorum oculi nunquam possunt sursum spectare, aliam sortiti formationem. Tales sunt eorum interiores oculi, qui porcorum in morem voluptatibus immundis pasci cupiunt, non enim sursum sed semper deorsum spectant. Sequitur:

*Porcorum
oculi vt
sortiti.*

Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant, & nemo illi dabat.

¶ Spiritualibus opibus destitutus prudentia & intellectu, quasi porcos pascere dicitur, hoc est, sordidas & immundas in anima sua cogitationes nutrit, & edit escas irrationabiles prauæ cōuersationis, dulces quidem egenti bonorum. Quia suaue videtur peruersis omne opus carneū voluptatis, quæ virtutes animæ penitus eneruat & perimit. Huiusmodi cibos quasi porcinos & malè dulces, id est, carnalium delectationum illecebras siliquarum nomine scriptura designat. Est autem siliqua, genus leguminis folliculis inclusis, sonorū & penè vacuum & asperū, porcis in cibatu gratissi-

*e brysofte
Siliquæ
porcorum
cib^o, my.*

tissimum. Et rectè peccatū designat, quod dulcedinem habet & asperitatem Delectat enim ad tempus, cruciat verò perpetuò. Vel secundum Bedam, doctrinas significat seculares, sterili suauitate resonantes, quibus laudes idolorum fabularumque ad Deos gentium vario sermone atque carminibus percrepant, quibus dæmonia delectantur.

¶ Undè quum iste saturari cupiebat, aliquid solidum & rectum quod ad beatam vitam pertineret, inuenire volebat in talibus & non poterat.

Theop.

¶ Cupit ergo saturari peccato miserabilis ille iam porcorum seruus & nemo ei dat Nā assueto malis nemo dat saturitatem. Nō enim manet voluptas, sed euanescit & perit, fitque iterum miserrimus homo vacuus.

*voluptate
dæmones
inui-
dent pec-
catori.*

Gre. xij.

¶ Siquidem nequissimi dæmones quieto dominio iam hominem peccatorem possidentes, inuident ei appetitus sui satietatem, quem tamen vt in suam redigerent seruitutem cōcupitis peccatorum delectationibus antè laetabant. Et vt hunc pluribus vitiis irretitum ampliùs peccare facerēt, variorum ei delectabilium inurebant cupiditates, què tamen vt iam suum fecerunt, vltra ei voluptatem abundantiamque non procurant, scientes eum iam mortuum.

¶ Hucusque de perniciosa & inconsulta hominis à Deo auersione.

¶ Circa secundum principale dicitur:

In se autem reuersus dixit.

¶ Hic consequenter ostenditur consulta peccatoris ad deū conuersio. Vbi etiam quinque per ordinem notantur. Primum est, sui ipsius salubris cognitio. Secundum, sese noscētis gemebunda contritio, ibi: Quāti mercenarij. Tertium, propositi vitæ melioris assumptio, ibi: Surgam & ibo Quartum, prioris nequitie humilis confessio, ibi: Et dicam illi. Quintum, iniunctæ pœnitentiæ libens acceptatio, ibi: Fac me sicut vnum.

Ambro.

*In sese re-
uertit.*

¶ Circa primum dicitur: In se autem reuersus. Bene in se reuertitur, quia à se recesserat. Etenim qui ad dominum regreditur, se sibi reddit: & qui recedit à Christo, se sibi abdicat. In se autem reuersus est, quum ab eis quæ forinsecus frustra illiciunt, & seducunt, in conscientie suæ interiora suam intentionem reduxit. Et hic est sui ipsius cognitio
fin.

sine qua nec agitur pœnitentia, nec vitæ error emendatur. Vndè Dauid post adulterij & homicidij scelera perpetrata, in se reuersus dixit: Peccaui. Et adiecit: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, & miserationis rationem allegans post pauca subiicit: Quoniã iniquitatem meam ego cognosco.

2. Reg. 12.

¶ Circa secundum, quod est iam sese noscentis gembûda contritio, subditur:

Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor?

¶ Ecce peccatorum contritio, sine qua sui cognitio non prodesset. Oritur autem hæc contritio à memoria paternæ domus, & comparatione suæ egestatis ad abundantiam patris sui mercenariorum.

vnde cordis contritio.

¶ Quanti, inquit, hoc est quàm multi. In his verbis non solum memoria paternæ domus & sui cum mercenariis collatio, sed & suspirium in modo dicendi intelligitur, ita quod suspirando hoc dixit. Considerauit enim intra se gradum suum respectu mercenariorum, nempe se tanti patris filiû scilicet Dei. Memor fuit domus paternæ, hoc est, spiritualis gratiæ, memor fuit magnæ abundantiæ spiritualiû donorum in iis qui apud patrem sunt, hoc est, qui diuinis vacant obsequiis.

¶ Ego autem hîc fame pereor. Nota singula. Ego filius, illi mercenarij. Fame pereor, non solum esurio, illi abundant panibus: nec est vnus tantum abundans mercenarius, sed quàm multi.

¶ Vbi aduerte inter se differre, seruû, mercenariû, & filiû.

Vndè Basilus:

Differunt, seruus, mercenarius, & filius.

¶ Est autem secundum tres differentias obedientiæ discretio. Aut enim metuentes supplicia declinamus à malo, & sumus in dispositione seruili. Aut mercedis lucra venâtes exequimur quæ mandantur, mercenariis assimilari. Aut ipsius gratiæ boni & dilectionis ad eum qui dedit legem seruiamus, & sic dispositionem redolemus filiorum.

¶ Filius enim qui habet pignus sancti spiritus in corde, secularis mercedis lucra non quærit, sed ius seruat hereditis. Itaque paterna domus & sui cum mercenariis gemenda

Ambro.

n bunda

bunda collatio sequens propositum parturiuit.

¶ Circa tertium, quod est propositi vitæ emendationis assumptio, subditur:

Surgam, & ibo ad patrem meum.

¶ Surgam, inquit, quia me iacere cognoui: & ibo, quia longè recessi: ad patrem meum, id est, ad Deū qui me ad imaginem suam creauit, quia sub principe porcorum miserabili egestate tabesco. Ecce propositum resipiscentis, sine quo nec peccati cognitio, nec quæcunque cordis contritio sufficit ad salutem. Manet enim peccator auersus à Deo, nec potest ei reconciliari. Non enim nisi hominibus bonæ voluntatis pax annuntiatur: huiusmodi veræ conuersionis se habere propositum indicabat, qui ait: Dixi nunc cæpi, hæc mutatio dexteræ excelsi.

Luc. 2.

¶ Circa quartum, quod est prioris nequitie humilis confessio, subditur:

Et dicam ei: Pater, peccaui in cælum & coram te. iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de mercenariis tuis.

¶ Ecce hic oris confessio. Ore enim confessio fit ad salutem, sine qua (si suppetat oportunitas confitendi) tria præcedentia Deo non reconciliant. Nam qui abscondit secula sua, non dirigitur. Si autem confiteamur peccata nostra, fidelis & iustus est Deus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.

Roma. 16

Peccato -

vñ confessio

Prou. 28

1. Ioan. 1.

¶ Et dicam ei: Hæc & ea quæ præcedunt, scilicet surgam, & ibo ad patrem meum, verba sunt pœnitentiam meditatis in confessione peccati, nondum tamen pœnitentiam agentis. Non enim iam dicit patri, se dicturum, sed promittit quum venerit, iuxta illud: Dixi cõfitebor aduersum me iustitiam meam domino.

Ambro.

¶ Pater, peccaui. Quam misericors dominus, qui ne offensus patrium dedignantur nomen audire.

¶ Peccaui. Hæc est prima confessio apud authorem naturæ, præfulentem misericordiam, arbitrium culpæ. Et licet Deus nouit omnia, attamē vocem tuæ cõfessionis expectat. Ore enim cõfessio fit ad salutem, quia alleuiat pondus erroris quisquis ipse se onera & sese accusans accusatorem confitendo præuenit. Alioqui frustra velis occultare quem nihil

hillsallit, & sine periculo prodas quod scias iam esse cognitum. Confitere magis vt interueniat pro te Christus, roget pro te ecclesia, illachrymet populus. Nec verearis ne non impetres. Aduocatus spondet veniam, patronus promittit gratiam, reconciliationem tibi paternę pietatis pollicetur assertor.

¶ Peccaui in cælum & coram te: Ac si dicat: Derelinquendo cœlestia, peccaui in ea præferens illis corruptibilia & terrena, & præeligēs cœlesti patrię regionem famis. Siquidem in cælum peccat, qui cœlo terrena proponit. Rursus, peccaui in cælum, coram angelicis spiritibus sanctisque animabus, in quibus sedes est Dei. Verum addendo, Et coram te, ostendit hūc patrem Deum debere intelligi. Deus enim solus conspētor est omniū, à quo nec in corde meditata peccata abscondi possunt. Peccaui, inquit, coram te, in ipso conscientię interioris conclauī, quam solius Dei valent oculi penetrare,

Theoph.
peccare
in cœlum

chrysoſt.

¶ Et iam non sum dignus vocari filius tuus. Hoc est, nō post hac dignus sum nomine vel loco filij. Proponit fateri non solum se peccasse, sed etiam adeo se degenerasse, vt sit indignus vocari filius. Et verum dicit.

¶ Circa quintum, quod est iniunctę pœnitentię libens acceptio, subditur:

Fac me sicut vnum de mercenariis tuis.

¶ Ergo ad filij affectum (qui omnia quę patris sunt sua esse non ambigit) aspirare non præsumens, mercenarij statum pro mercede seruiturus, desiderat. Verum nec hunc quidē nisi paterna dignatione se mereri posse testatur.

Hiero.

¶ Et quidem peccator compuncto corde priora delicta legitime in ecclesia confessus, propter spem reconciliationis paternę ad instar mercenarij expectatę mercedis gratia in opere desudantis, & ipse onus iniunctę pœnitentię libenti animo suscipit.

¶ Sunt enim & boni mercenarij, qui conducuntur ad vineam. Isti non siliquis, sed panibus abundant. Seruiunt enim pro mercede nō quidem temporali, sed ea quę Deus est: qui per denariū illum designatur qui in fine diei operariis vineę datur. Vnde & ibi dicitur: Voca operarios, & redde illis mercedem. De qua mercede dominus ad Abraham

Matth. 20

n ij ham

Gene. 13.

1. cor. 3.

ham loquitur, dicens: Ego prorektor tuus sum, & merces tua magna nimis. Vnde & per Apostolū dicitur: Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

¶ Sanè filium hunc prodigum spiritus sanctus nobis descripsit, vt instruamur qualiter debeamus cordis nostri deplorare peccata.

¶ Pòst quàm ergo dixit: Ibo ad patrem meum (quod ei cuncta attulit bona) non procrastinat. Sequitur enim:

Et surgens venit ad patrem suum.

¶ Non enim percontandum neque consultandum frustra est in his quæ placeant Deo, sed opus est factio. Surgens, inquit, venit ad patrem suum. Venire ad patrem, est in ecclesia constitui per fidem, vbi iam possit esse legitima & fructuosa peccatorū confessio. Itaque nec nos pigeat longitudinis viæ redeundi ad patrē. Si enim voluerimus fiet regressus celer & facilis, modò deseramus peccatum quod nos à domo patris eduxit. Quàm sit autem pater redeuntibus clemens, ex subsequētibz est manifestum.

chrysost.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Quum autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipseus, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum.

¶ Hic ostenditur erga peccatorem resipiscentem benigna Dei misericordia. Vbi etiam quinque sunt notanda. Primū est, clemens omnium peccatorum remissio. Secundum, pristinae gratiae indulta restitutio, ibi: Dixit autem pater. Tertium, amissorum meritorum recuperatio, ibi: Et date anulum. Quartum, sacrosanctae eucharistiae veneranda communio, ibi: Et adducite vitulum saginatum. Quintum, caelestis curiae congratulatio, ibi: Et manducemus & epulemur.

¶ Circa primum dicitur: Quum autem adhuc longè esset. Nulla exurrectio humana, nullus humanus ad Deū veniendi conatus sufficit reddere hominem propinquum Deo. Et propter hoc quauis peccator eo quo dictum est modo surrexerit, & venire ad Deum cœperit, adhuc tamen longè abesse describitur. Nam vniuersae iustitiae nostrae quasi panus menstruatae. Vidit, inquit, illum pater ipseus. Paternis oculis videt Deus, quando videt vt non permittat amplius elongatio.

elongationem filij: Viderat quidem & prius eū, sed oculis iustitiæ permittentis elongationem. Et misericordia mot⁹ est. Siquidem confessionis meditatio placuit ei patrem vt obuiam iret ei & oscula conferret. Et accurrens: Ecce affectus misericordiæ, & acceleratio remissionis & veniæ in accursu paterno designatus. Et cecidit super collum ei⁹, & osculatus est eū. Amplexus cum osculo, recōciliationis est gratia, his descripti signis, ad significādā magnitudinem affectus pariter & effectus diuinæ benignitatis erga pœnitentem. Multò maior est enim quā amplexus & osculum significant: sed spiritualia per hæc sensibilia significantur. Osculo enim amor amicitiae redditur, amplexu autem collata gratia significatur. Vbi Ambrosius:

¶ Occurrit igitur tibi, quia audit te intra mentis secreta tradantem. Et quum adhuc longè sis, occurrit: quis impediatur complectitur quoque. In occurso enim præscientia est, in complexu clementia, & quasi quodam patris amoris affectu, supra collum cadit vt iacentem erigat, & oneratū peccatis atq; in terrena defixum, reflectat ad cælum. Osculatur autem os per quod emissa de corde confessio pœnitentis exierat, quam pater latus excepit. Sequitur:

*Accursus
paternus.*

Dixitque ei filius: Pater, peccaui in cælum & coram te, iā nō sum dignus vocari filius tuus.

¶ Incipit iam peccata sua in ecclesia constitutus confiteri, nec dicit omnia quæ dicturum se esse promiserat, sed vsq; ad illud, Non sum dignus vocari filius tuus, Hoc enim cupit fieri per gratiam, quo se per merita fatetur indignum. Non addit quod in illa meditatione dixerat: Fac me sicut vnum de mercenariis tuis. Quum enim panem non haberet, vel mercenarius esse cupiebat, quod post osculū patris generosimè iam dedignabatur. Intelligit enim inter filium & mercenarium & seruum non minimam esse distantiam. Nam (vt superius dictum est) Seruus est, qui adhuc metu gehennæ siue præsentium legum à vitiis temperat. Mercenarius, qui spe atque desyderio regni cœlorum. Filius, affectu boni ipsius atque amore virtutum. Verum quum pater occurrens non contentus minora concedere vtroque

*Aug. de
quest. enā
Confessio
redeuntis.*

Beda.

gradu (seruorum, scilicet & mercenariorum) sine dilatione transcurso, pristinae filiorum restituit dignitati, non iam de mercede conductoris, sed de hereditate facit cogitare parentis. ¶ Circa secundum, quod est pristinae gratiae indulgentia restitutio, subditur:

Dixit autem pater ad seruos suos: cito proferte stolam primam & induite illum.

*Serui pa-
trifamili-
as.*

Gene. 3.

August.

¶ Pater ad sermonem filij verba non dirigit, sed ministris loquitur, quia qui penitenter orat: sed responsum verbo non accipit, misericordiam autem consequitur in effectu. Cito (inquit ad seruos loquens) proferte stolam primam. Vbi Theophylactus:

¶ Seruos, vel angelos intelligas administratorios spiritus, vel sacerdotes qui baptisate & verbo doctrinae animam vestiunt ipso Christo, dicente Apostolo: Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. Vel certe stola prima pristina gratia est per peccatum amissa, & dignitas illa quam perdidit Adam. Serui qui hanc proferunt, predicatorum sunt reconciliationis. Vbi pater magna Dei misericordia, qui non solum remittit culpas, sed insuper restituit gratiam: rursus ornando animam innocentiae veste qua se nudauerat, ut iam merito dicat Iacobus & laudans: Gaudens gaudebo in domino, quia induit me vestimento salutis, & indumento iustitiae circumdedit me quasi sponsum decoratum corona.

Esai. 61.

*Stola pri-
ma.*

¶ Est ergo stola prima, vestis innocentiae quam homo bene conditus accepit, sed male persuasus amisit, quando post culpam praeruaricationis cognouit se esse nudum, gloriisque immortalitatis amissa, pelliceum, hoc est, mortale sumpsit indumentum. Proferunt autem serui stolam primam, quando mortales terrenisque homines ita sublimandos asseuerant ut non solum ciues angelorum, sed & haeredes Dei & Christi sint cohaeredes futuri.

¶ Circa tertium, quod est, bonorum meritorum recuperatio, subditur:

Et date anulum in manu eius, & calceamenta in pedes eius.

*Amis-
sum ro-
peratio.*

¶ Non solum restituantur redeunti ad patrem habitus virtutum

tutum, sed etiam præcedentia honorum operū merita. Nā quæ superueniente peccato fuerant mortificata, recuperata gratia denuò viuificantur. Meretur autē homo Dei gratia cooperante bonis operibus exteriùs, & significantur p anulum: & piis operibus & desyderiis, interiùs, quæ per calceamenta designatur, dicente domino: *Mat. 29.* Omni habenti, scilicet gratiam, dabitur, scilicet abundantia pristinorum quæ mortificata fuerant meritorum, & abundabit. Ei autem qui nō habet, scilicet gratiam, & quod videtur habere (scilicet bona opera de genere) auferetur ab eo.

¶ Vel vt aliis videtur, per anulum qui ornamentum manus est, ea quæ posthac opera bona factururus est insinuatur, vt videlicet de cætero facere studeat fructus dignos pœnitentiæ. Per calceamenta verò quæ pedum munimenta sunt, præcedentium nos sanctorum exempla designantur, quibus interiores nostri affectus (quasi quidam animæ pedes quibus à se desyderata prosequitur) ne concupiscentiis malis vel sordidentur vel lædantur, sollicitè muniendi sunt. Vbi Beda:

*Anulus
& calcea-
menta.*

¶ Et bene anulus in manu datur, vt per opera fides clarescat, & per fidem opera bona firmentur. Calceamenta autē in pedes, desyderia sancta significāt, vt cursus mētis ad cœlestia tendens, à terrenarum cōtagio rerum inuiolatus seruetur & mundus, priorūque munitus exemplis super serpentes & scorpiones securus incedat. Manus igitur & pedes id est, opus ornatur & cursus. Opus, vt rectè viuamus cursus, vt ad æterna gaudia properemus. Non enim habemus hīc manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. *Heb. 3.*

¶ Circa quartum, quod est, mensæ dominicæ veneranda cōmunio, sequitur:

Et adducite vitulum saginatum, & occidite.

¶ Ex quo enim remisit culpas pœnitēti, & gratiam illi primam & merita bona restituit, restat comedere vitulum saginatum, scilicet corpus Christi, ipso dicente: Accipite & manducate, hoc est corpus meum. *Corporis christi cōmunio. Mat. 26.*

¶ Vbi Chrysostom. Dominum nostrum Iesum Christum vitulum nominat, propter hostiam corporis immaculati. Saginatum autem dicit, quia pinguis & opimus intantum est, vt pro totius mundi salute sufficiat. Non autem

n iiii ipse

ipse pater vitulum immolauit, sed aliis tradidit immolan-
dum. Siquidem permittente patre consentiens filius ab ho-
minibus crucifixus est.

*Vitul^o vt
occiditur.*

¶ Adducere autem vitulum & occidere, est prædicare Chri-
stum, & mortem eius insinuare. Tunc enim cuique nostrū
quali recēs occiditur, quum credit occisum, & morte & pas-
sione eius liberatus à peccatis patri reconciliatur. Tunc ca-
ro eius comeditur, quum eius passionis sacramentum & o-
re ad emundationem percipitur, & corde ad imitationem
cogitatur.

¶ Circa quintum, quod est, cœlestis curiæ congratulatio
Subditur:

*Et manducemus & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat
& reuixit, perierat & inuentus est.*

*Theoph:
cœlestis
congratula-
tio.*

¶ Omnis qui à peccato purgatur, particeps fit vituli illi^o sa-
ginati, & lætitiæ author fit patri & seruis, id est, sanctis an-
gelis eius, tanquam ex morte resurrexisset & post perditio-
nem fuisset inuentus. Siquidem sibi peccator mortuus fue-
rat, & sibi reuixit: Deo autem non mortuus, sed ad instar o-
uis aberrantis perditus & rursus inuentus est. Hinc ergo cu-
ria cœlestis exultat, dicente domino: Dico vobis, quia gau-
dium est angelis Dei in cœlo super vno peccatore penitē-
tiam agente,

Lucæ. 15.

¶ Et attende quia non solum filius qui reuixit & inuentus
est, verū etiam pater & serui eius sacrosancti vituli qui pro-
pter filiū occisus erat carne refecti epulantur. Quia patris
cibus salus est nostra, & nostrorum remissio peccatorū pa-
tris gaudium est, nec tantum patris, sed & filij & spiritus
sancti. Quia sicut vna in diuinitate voluntas est & operatio
ita & vna est delectatio sanctæ & indiuiduæ trinitatis. Vn-
de sanctus pater Abraham tres angelos hospitio recipiens
vitulum tenerrimum & optimum occidisse, eisque cum la-
cte pane & butyro epulandum legitur obtulisse. Quia qui
beatam trinitatem rectę deuotionis officiiis reficere, id est
lætificare desyderat, mortem quoque debet vnigeniti filij
Dei in carne, quæ est vna in trinitate persona, piæ confes-
sionis sinceritate celebrare.

Gene. 18.

DO. OCULI.

Quanta audiuimus facta in Capharnaum, facta & hic in patria tua. Lucæ. 4.

In hac sancti euangelij lectione adiunctis his quæ mox ante per Euangelistam præmittuntur, quatuor per ordinem describuntur. Primum est, mirandæ dignationis in Christobenignitas, ibi: Et venit Nazareth Secundum detestandæ perfidie malignorum peruersitas, ibi: Et dicebant: Nonne hic est. Tertium, confutandis peruersis, defensionis veritas, ibi Ait autem: Amen dico vobis. Quartum, confutatorum furor & dira crudelitas, ibi: Et repleti sunt.

Circa primum duo notantur: Vnum est, mira domini legentis dignatio. Alterum, pest domini lectionem notanda consequutio, ibi: Et quum plicuisset librum.

Circa primum aduertendum est ea quæ lectione cõprehenduntur circa initium prædicationis Christi contigisse. Sic enim habet euangelista.

Et egressus est Iesus in virtute spiritus in Galilæam. Et fama exiit per vniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum. Et magnificabatur ab omnibus. Et continuo sequitur: Et venit Nazareth vbi erat nutritus, & intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam. Synagoga Græcè, latinè dicitur congregatio, quo nomine non solum affluentium turbatum conuentum, sed & domum qua ad audiendû dicendû Dei verbû cõueniebant Iudæi, appellare solebât. Vndè dominus ad Annam pontificem: Ego (inquit) semper docui in synagoga, & in templo quò omnes Iudæi conueniunt. Sicut & nos ecclesias fidelium, & loca choros vocitamus.

Verum differt inter synagogam, quæ congregatio, & ecclesiam quæ conuocatio interpretatur, quòd veteris testamenti populus utroque vocabulo, noui autem tantum ecclesia nuncupatur. Quia videlicet & pecora & inanimata quæquæ res congregari in vnum possunt, conuocari autem

*synagogâ
quid.
Beda.*

Ioan. 18.

*Synagoga
& ecclesia
differunt.*

autem non nisi ratione vrentia possunt. Ideoque nouæ gratiæ populum, quasi maiori dignitate præditum, rectius cõuocatum in vnitatem fidei quàm cõgregatum dicere, id est ecclesiã quam synagogã nominare apostolicis scriptorib⁹ & doctoribus visum est. Confluebant die sabbati in synagoga, vt feriatì à mundi negociis, ad meditãda legis monita quieto corde residerent. Intrauit ergo Iesus secundam suã consuetudinem die sabbati in synagogã.

Vbi Ambrosius.

Christus vt prophetas aperuit. ¶ Ita enim dominus ad omnia se inclinauit obsequia, vt ne lectoris quidem aspernaretur officium. Vndè sequitur: ¶ Et surrexit legere. Et traditus est ei liber Esaia: prophetae. Rectè liber prophetae illi traditus est, quia omnis prophetica scriptura ab ipso erat, & ad ipsum pertinebat, & per ipsum nobis erat aperienda, ac in ipso adimplenda. Vndè &

Luc. vii. ¶ vtrunque in euangelij sui sine manifestiùs explicat dicens. Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moyse, & prophetis & Psalmis de me. Vbi mox euangelista subiungit: Tunc aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas. Surrexit igitur legere qui à nemine literas didicerat. Sequitur:

¶ Et vt reuoluit librum, inuenit locum vbi scriptum erat Pulchrè librũ prophetæ clausum accepit, sed reuolutũ legit, quia mysteriũ incarnationis suæ prophetarũ voce præscriptum, & priùs suscepit exhibendum, & post intelligendum mortalibus aperuit.

Orige. ¶ Non autem fortuitò reuoluit librum, & capitulum deservaticinans reperit lectionis, sed hoc diuinæ suæ fuit providentiæ. Vbi, inquit scriptum erat:

Isai. 62. ¶ Spiritus domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captiuis remissionem, & cecis visum, dimittere cõfractos in remissionem, prædicare annum domini acceptũ & diem retributionis.

Christus vt post lectionẽ sedit. ¶ Circa secundum, quod est post domini lectionem notanda consequutio, Sequitur:

Et quum plicuisset librum reddidit ministro, & sedit.

¶ Librum dominus omnibus qui aderant audientibus legit, lectum verò ministro reddidit. Quia sicut ipse alibi restatur.

statur, quum esset in mundo palam locutus est mundo, semper docens in synagoga (vti iam pramissum est) & in templo quo omnes Iudæi conuenire consueuerat. Sed ad celestia regressurus, his qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis, euangelizandi officium tradidit.

¶ Et bene stas quidem legit, sed libro reddito resedit. Stare enim operantis, sedere quiescentis vel iudicatis est. Quia dominus Iesus Christus vt viam nobis scientiæ quæ de se erat scripta patefaceret, ad tempus in carne dignatus est operari. Peracto autem piæ dispensationis officio, discipulos suæ doctrinæ sequaces elegit, seque superne quietis solio restituit, vnde & nunc occulto iudicio cuncta dispenset, & in fine totius seculi iudex manifestus appareat. Simul exëplū mysticè proponēs, vt verbi quisque prædicator, eiusdem sit etiam & factor. Surgat, legat, & resideat. Hoc est, operetur prædicet, & sic præmia quietis expectet.

¶ Et notandum, quia librum ipse reuolutum legit, ministro autem plicatum reddidit. Quia & ecclesiam suam misso à patre spiritu veritatis docuit in omnem veritatē, & tamen non omnibus omnia dicenda, sed pro captu audientiū verbum doctori dispensandum suum præmonebat exëplo quū ait: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modò. Sequitur:

¶ Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Cæpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. In eò vtiq; impleta, quia sicut illa prædixerat, & magna faciebat, & maiora dominus eundem euangelizabat. Quod igitur maius querimus testimoniū, quàm quod se fuisse qui loquutus est in prophetis, propria voce signauit: remouens blasphemias perfidorum, qui alium dicunt Deum veteris testamenti, alium noui, vel qui initium Christi dicunt esse de virgine. Nam quo modo cæpit ex virgine, qui ante virginem loquebatur? Sequitur:

¶ Et omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ quæ procedebant de ore ipsius. Testimonium illi dabant, attestando illum verè vt dixerat eum esse de quo cecinere prophete, verè spiritus sancti gratia perunctum, verè se pauperes, cecos, captiuos, atque confractos, illius per omnia indigere muneribus.

¶ Circa

10an. 16.

Testimonium maius.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et dicebant: Nōne hic est filius Ioseph?

¶ Hic describitur detestandę perfidię malignorum peruersitas. Vbi duo notantur. Vnum est, profapix carnis indigna exprobratio, Alterum, cum fastu superbię signorum postulatio, ibi: Et ait illis: Vtique dicetis.

*Christo
sua cognatio exprobraretur.
Mat. 13.*

¶ Circa primum dicitur: Et dicebant, subaudis, ciues Nazareth. Nōne hic est filius Ioseph? Et apud Matthæum dicitur: Mirabantur dicentes: Vndę huic sapientia hæc & virtutes? Nōne hic est fabri filius? Nōne mater ei⁹ dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioseph & Simon & Iudas? & sorores eius nōne omnes apud nos sunt? vndę ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo. Sed quāta horū cęcitās qui eum quem in verbis factisque ipsius (si mens læua non fuisset) Christum cognoscere poterant, ob solam generis notitiam contemnunt? Qui quum dicunt stupentes: Vndę huic sapientia hæc & virtutes? virtutes referunt ad famitates & miracula quę faciebat, sapientiam autem ad doctrinam. Quę duo solerti ac pulchra distantia commemorat Apostolus, dicens:

I. Cor. I.

¶ Iudæi signa petunt, & Græci sapiētiam quærunt, nos autę prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, Ipsis verō vocatis Iudæis & Græcis Christum Dei virtutem & Dei sapiētiam. In qua sententia virtutem, ad signa retulit propter Iudæos sapiētiam autem ad doctrinam propter Græcos. Et scandalizabantur in illum, in quo debebant Deum cognoscere, laudare & venerari.

Vbi Theophylactus.

*Iere. 3.
Iudæorū error vt prodest
Mar. 6.
Beda.*

¶ Non cernis o cæca peruersitas quanta fecit? non audis quęcunque dicit? Deinde conuitiis patrem illius laceffit. Re vera de vobis dicere phas est: Ecce populus stultus & absque corde, oculi eorum non vident, nec aures audiunt. Porrō scandalū & error Iudæorum salus nostra est, & hæreticorum condemnatio. Intantum enim cernebant hominē Iesum Christum vt hunc fabri filium, & iuxta alium Euan-gelistam fabrum clamarent: fratres quoque & sorores eius secum esse testarentur. Qui tamen non liberi Ioseph aut Marię iuxta Hæreticos putandi sunt, sed re vera iuxta morem

morē sacræ scripturæ cognati ipsorum sunt intelligendi, quomodo Abraham & Loth fratres appellantur, quū esset Loth filius fratris Abrahæ.

Gene. 13.

¶ Itaque contemptoriè & cum scandalo fabri filium nuncupant, quem paulò antè de verbis gratiæ intuentes demirabantur. Reliquit autem Lucas subaudiendum, quòd post quàm acceptus fuerat Iesus omnibus in synagoga exilentibus, mutati sunt animo & versi ad despiciendum fabri filium, personam notam. Ratio mutationis huius non scribitur. Et forsan ea fuit quòd prædicando dominus reprehensionis cuiuslibet verba protulerit, vel quia aliqui peruenerunt inuidi qui eos qui in synagoga antè fuerant in domini veneratione vnanimis, in discordiam concitauerunt, calumniando (vt iam dictum est) personæ ipsius qualitatem vel eius miracula contaminando dicentes ea vera non esse. Nam si vera essent quæ de ipso narrantur signa, vtique ea faceret in patria sua. Et hæc videtur fuisse vera dictæ mutationis ratio, ex eo quòd hæc duo tanguntur ab Euangelista, & nihil dicitur de prædicatione reprehensua. Et expressè dixerat, omnes ei testimoniū dedisse. Ex quibus omnino verisimile est inuidos superuenisse hæc duo dicentes, & sic animos priùs bene dispositos mutantes atque peruerentes.

Cur ueneratores versi sunt in cõtemptores.

¶ Circa secundum, quod est cum factu superbiæ signorum postulatio, sequitur:

Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura teipsum. Quanta audiuimus facta in capharnaum, fac & hic in patria tua.

¶ Et ait illis: Vtique, id est, omnino dicetis mihi hanc similitudinem. Hinc apparet quòd non solùm verba respectiua in eum dixerant, sed & miracula ipsius verbis fuerant calumniati. Nisi enim calumniam dixissent, non diceret Iesus cum aduerbio confirmandi, vtique dicetis mihi. Hæc enim confirmatio præsupponit hoc eorum dictum: Medice, cura teipsum. Medico patienti ægritudinem quam & alij patiuntur & seipsum non curanti, non creditur quòd alios possit curare, sed ad conuitium scientiæ eius dicitur illi: Medice, cura teipsum. Iuxta hanc similitudinem dicebant

bant isti ad Iesum: Si potes facere miracula in aliis, fac & in teipso, hoc est, in tua ciuitate. Et explanat similitudinē, medice, cura teipsum. Quanta (hoc est, quæ vel quæcunq;) audiuius facta in Capharnaum. fac & hic in patria tua. Non enim interrogatiuè legendum est, quāta audiuius, sed tantum postulatio est, ac si dicant: Fac etiam hic in patria, id est, in ciuitate tua omnia quæcūque audiuius à te fuisse facta in Capharnaū: Et hoc utique cum indignationis tumore, & domini contemptu dixisse intelligēdi sunt, ægrè ferentes Capharnaitis se esse postpositos. Non enim in principio prædicationis suæ dominus Nazareth profectus est, sed post multa alibi patrata miracula, vt vel miraculorum fama præcurrente disponerentur conciuēs ad credendum, sed inuidia præualuit.

¶ Intelligenda sunt ergo hæc verba quantum ad sensum, & sententiam fuisse horum Nazarenorum, recitata autem à domino sub hac similitudinis forma.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.

¶ Hic ponitur confutandis peruersis defensionis veritas. Vbi duobus modis se dominus defendit. Primò, per id quod fieri solitum erat & notum. Secundò, per probatissimorum prophetarum euident exemplum, ibi: In veritate dico vobis.

¶ Circa primum dicitur: Ait autem. Hoc interponit Euangelista, vt significet præcedentia verba recitata tantum à Christo, dicta autem à Nazarenis, sequentia verò responsonem esse domini.

¶ Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua. Vbi se dominus prophetam appellat, quomodo & Moyse de ipso loquens, ait: Prophetam vobis suscitabit Deus vester de fratribus vestris tanquam me. Respondet ergo Christus ad illorum verba contemptiua: Nonne hic est fabri filius? & quia directè hoc in ipsius dixerant despectionem, ideo directè respondet (& quidem mansuetissimè) non esse hoc nouum. Commune est enim, quod nemo propheta acceptus est in patria sua, & hoc ideo quia prope

prope modū naturale est, ciues semper ciuibus inuidere. Non enim considerant presentia viri opera, sed fragilem recordantur aetatem, quasi non & ipsi per eisdem aetatis gradus ad maturam aetate venerint. Nec solum ipse qui caput est & dominus prophetarum, sed & Helias & Ieremias & Ionas ceteriq; prophetę minores in patria, quam in exteris ciuitatibus habiti sunt. Qui enim familiaris & prestō est semper, etiam si egregius sit & praeclarus, debita reuerentia a notis priuatur.

¶ Quasi dicat: Ego quidem & apud vos virtutum signa fecissem, sed scio hoc solitum & commune esse, contemni videlicet etiam res maximas, nisi quum fuerint rarę. Sicut si vulgatę sunt & quotidianę, & eis omnes copiose fruuntur. Semper enim solent homines rara & admirabilia curare, familiaria verò & frequentia despiciere. Et idcirco nullus propheta in patria sua est preciosus.

¶ Non autem ociose Saluator se excusat, quòd nulla in patria sua miracula virtutis operatus sit, ne fortassis aliquis viliozem patrię nobis esse debere putaret affectum.

¶ Accessit autem & inuidię causa quę Christi cōciues virtutum ipsius signis reddiderit indignos, quia videlicet aliis ciuitatibus signorum Christi gratiam inuidebant.

¶ Vndē Ambro. Hoc autem exemplo declaratur quòd frustra opem misericordię cęlestis expectes, si alienę fructibus virtutis inuideas. Aspernator enim Deus inuidorum est, & ab his qui diuina beneficia in aliis persequuntur miracula suę potestatis auertit. Dominicę quippe carnis actus, diuinitatis exemplum est, inuisibilia nobis eius per ea quę sunt visibilia demonstrantur. Videte ergo quid mali inuidia afferat. Indigna propter inuidiam patria iudicatur in qua ciuis operetur, quę digna fuit in qua Dei filius aleretur.

¶ Vndē & apud Marcum dicitur:

¶ Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi quòd paucos infirmos impositis manibus curauit Et mirabatur propter incredulitatem illorum. Nō quod illis incredulis facere nō potuerit virtutes multas, sed vt ne multas faciens, ciues incredulos condemnaret. Quòd autem mirari dicitur dominus incredulitatem illorum, non quasi inopinata

ta & improuisa miratur, qui nouit omnia antè quàm fiant, sed qui nouit occulta cordis, quod mirádum intimare vult hominibus, mirari se coram hominibus ostēdit. Et quidem miranda Nazarenorum incredulitas, qui & doctoribus abundantes, & eloquiis diuinis in quibus Christi prædicabatur aduentus, ipsum etiam præsentem habentes Christum, agnitionē sui illis & verbis ingerentem & signis, nihilominus increduli perdurabant. Et quidem detestanda eorum cæcitas qui nec prophetis suis credere de Christo, nec ipsi inter eos nato voluerunt credere Christo.

¶ Circa secundum, vbi se dominus excusat per præcedentium prophetarum probatum exemplum, sequitur.

In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Helias in Israel quando clausum est cælum annis tribus & mensibus sex, quum facta esset fames magna in omni terra, & ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sareptha Sidoniæ ad mulierem viduam.

*Exemplis
propheta
rum se
Christus
defendit.*

¶ Hic Saluator respondet calumniæ suorum miraculorum secundo loco obiectæ, quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hinc in patria tua. Et duobus notissimis prophetarum exemplis directè declarat suorum cessationē apud illos miraculorum nō ex sua impotentia prouenire, sed quod ipsi ea non merebantur, nempe his indigni propter suam incredulitatem. Attamen hæc eorum demerita, siue contumelia, sola scripturæ diuinæ historiarum recitatione demonstrat. Vbi primò metaphoricè memoratur negatio pluuiæ per clausum cælum, eo quòd apparet pluuiam de cælo descēdere, ac per hoc impediri quòd minus descēdat cælo iam clauso: quo contrà in abundantia pluuiæ dicimus cataractas cæli apertas esse. Quum facta esset fames magna in vniuersa terra: famis illius grauitas duplo exaggeratur, nempe quòd magna tam hominum plurimos quàm iumenta consumens, & quòd in omni terra præualuit. Terribilior autem fuisset si alicubi tantum, & non in omni terra defæuisset. Sequitur:

4. Reg. 5. Et multi leprosi erant in Israel sub Heliaso propheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.

¶ Vbi

¶ Vbi Theophylactus Heliam Iudæorum viduæ non suscep-
perunt. Sareptana autem suscepit. Et Helisæus alienigenâ
leprosum purificauit, fide in illum declarata. Nâ familia-
res eius, qui eiusdem erant patriæ, ei non crediderunt, &
propterea non sunt purificati. Similiter & ego vobis con-
ciuibus & vicinis non videor admirabilis sed cōtemptus,
& idcirco neque signa facio. His fanè qui sunt Capharnaû
videor admirabilis & signa illic facio, & acceptus sum.

Vbi Beda:

¶ Quòd diuina fastidiosis ciuibus beneficia subtraho, pro-
phetarum gestis nō aduersatur. Quia sicut fame quondam
omnem terram premente nemo est in Iudæa repertus He-
liæ dignus hospitio, sed exteræ gentis est vidua quæ sita, & que
ob fidei gratiam à tanto propheta visitari deberet. Et sicut
multis ibidem leprosis Naaman Syrus tantùm, quia deuo-
te quæsierat ab Helisæo Propheta curari promeruit, sic &
vos non alia quàm inuidiæ perfidiæque causâ superno mu-
nere priuabit. Mysterium viduæ Sareptanæ expositum ha-
bes in altero quadragesimali, feria tertia post reminisce-
te, & allegoriam Naaman Syri ibidem, hac feria.

¶ Circa quartum principale dicitur:

*Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes. Et surrexe-
runt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vsque
ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, vt
precipitarent eum.*

¶ Hic describitur confutatorum furor & dira crudelitas.
Vbi duo notantur. Vnum est, furore sequentium impia cru-
delitas. Alterum, impiorum homicidarum frustrata volū-
tas, ibi: ipse autem.

¶ Circa primum dicitur: Et repleti sunt omnes in synago-
ga ira, hæc audientes. Vide mirabilem mutationem, non
aliquorum tantùm, sed omnium, ægreferentium alios sibi
etiam diuina electione præferri: siquidem diuinitus ele-
cta fuerat vidua Sareptana, & sanatus Naaman Syrus. Nō
mediocriter autem inuidia proditur, quæ charitatis obli-
ta, in acerba odia causas amoris inflectit. Quum enim ip-
se Dominus per populos beneficia diffunderet, illi iniu-
nias irrogabant, quorum sacrilegia longè antè Dominus
per Prophetam prænuiciuerat, dicens: Retribuebant mi-

*Subita in
malū mu-
tatio.*

Ambro.

Psal.

o hi

hi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.

Iniuria
facta in
Christum

¶ Et surrexerunt utriusque impellente furore, & eiecerunt illum extra ciuitatem. Nō ergo mirum est si perdiderant salutem, qui eiecerunt ē suis finibus saluatorem. Et duxerūt illum vsque ad supercilium montis, vt præcipitarent eum. Nullo Euangelicę scripturę loco reperimus domino iniuriam facti corporaliter irrogatā vsque ad tempus suę passionis nisi hoc loco, & hoc à conciuibus & vicinis, imō nec passionis suę tempore à Iudæis, sed Gentilibus Romanis Pilati militibus est occisus, tametsi instigantibus Iudæis. Porro nunc conciuēs propriis furiis acti, ad præcipitandum eum de supercilio montis concurrunt, & non modò ducere parant, sicut Ierosolymitę postmodum bis attentauerūt lapidare, & Gerazeni tametsi per eum detrimentū bis mille porcorum passi non tamen ausi sunt aliquid attentare contra eum, sed tantū rogauerunt eum vt discederet ab eis. Conciuēs verò & noti nullam per eum iacturā passi, actu ducunt ad præcipitium. O peiores magistro discipuli. Diabolus suggestionis verbo dominum tērat, Iudęi factō. Ille dicit, mitte te deorsum, isti adoriūtur vt mittant. Quibus non dissimiles sunt qui prædicatoribus veritatis indignantur, si quando aduersus eorum peccata ipsorum sermo fortè processerit, iuxta quod & Apostolo Paulo contingit, qui ait: Ego inimicus factus sum vobis, verum dicens. Nam vt ait quidam:

Galat. 4

Hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit.

¶ Circa secundum, quod est nequissimorum homicidarum frustrata voluntas, subditur:

ipse autem transiens, per medium illorum ibat.

cur ne-
queūt in-
terime, e.

¶ Vbi Beda: Et quidem dominus supercilium montis præcipitantibus & impellētibus illis ascēderat, sed per mediū illorum mutata subitō vel obtupefacta furentium mente descendit, quos adhuc sanare quā perdere malebat, vt cassata videntes suę cœpta nequitię, à poscenda deinceps eius morte desisterent. Necdum enim venerat hora passionis quę non quolibet sabbato, sed in parasceue Paschę futura extiterat. Necdum locum passionis qui non in Nazareth, sed Ierosolymis hostiarum sanguine figurabatur, adierat. Sed nec hoc genus mortis, qui crucifigendus à se-
culo

culo præconabatur, elegerat.

¶ Non igitur à conciuibus in Nazareth præcipitari, non ab Ierosolymitis lapidari, non inter pueros Bethleemitas ab Herode perimi, non alia vel alia voluit morte consummari, sed per lignum crucis antiquum hostem qui per lignum præuaricationis prothoplastum vicerat, disposuerat superare. Vnde Theoph.

¶ Per medium illorū iuit, non quidem passionem fugiens, sed tempus expectans. Venit enim vt pro nobis pateretur. Sed nunc in prædicationis exordio non debebat se morti exponere, sed tunc mori, quum sufficientibus doctrinis nos docuisset. Et ita ex hoc manifestum est, quod neque quum crucifigeretur inuitus sit crucifixus, sed spontè mortem obierit.

¶ Quin & in his ea quæ sunt humanitatis pariter & quæ diuinitatis suæ sunt ostendit. Stare enim in medio furentium & volentium occidere, & non comprehendendi, diuinitatis eminentiam probat, discedere verò dispensationis mysterium manifestat. Intelligas igitur voluntariam corporis passionem, nec captum è Iudæis sed à se oblatum. Etenim quando vult capitur, quando vult elabatur, quando vult suspenditur, quando vult non tenetur.

FERIA TERTIA POST
DO. OCVII.

*Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum Matt. 18
inter te & ipsum solum.*

¶ Præsens sancti Euangelij lectio in duas præcipuas partes scinditur. In prima nos docet saluator de correctione fraterna, & eius modo. In secunda, de eiusdem fraternæ correctionis præmio, ibi: Iterum dico vobis.

¶ Circa primū quatuor nobis documēta traduntur Primò, correctio nobis fraterna indicitur. Secūddò, fraternæ correctionis modus præscribitur, ibi: Inter te & ipsum solum. Tertio, fraternæ correctionis contemptor abiicitur, ibi: Si autē ecclesiā. Quartò, ecclesiæ potestas auctore Christo declaratur, ibi: Amen dico vobis.

¶ Circa primum dicit: Si peccauerit in te frater tuus, vade
o ij &

& corripere eum. In precedētibus & docuit nos saluator & vehementer cōminatis pœnis absterruit, ne in fratrem superbiendo, scandalizando, despiciendo peccemus, modò docet qualiter nos erga fratrem in nos peccantē gerere debeamus. Quod autem in aliquibus libris prēmittitur, respiciens Iesus in discipulos suos dixit Simoni Petro, nō est de textu. Nā & veteres omnes authores, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Theophylactus, Origenes & reliqui omnes Euangelia exponentes illud penitus ignorauerunt.

August.
Cur corripias.

¶ Admonet nos itaque dominus noster non negligere iniuriam nostram peccata, non querendo quid reprehendas, sed vidēdo quod corrigas. Debemus enim amando corripere, non nocēdi auiditate sed studio corrigendi. Si peccauerit inquit, in te, ad differentiam peccati in alium, nam peccatum in te seu contra te, tuum est condonare, tuum accusare. Si peccauerit in te frater tuus. Vbi Hieronymus: Si peccauerit in nos frater noster, & in qualibet causa nos laeserit, nō modò dimittendi habemus potestatem, imò & necessitatem qua pręcipitur vt debitoribus nostris debita dimittamus. Si autem in Deum quis peccauerit, nō est nostri arbitrij. Verum e contrario, in Dei iniuria benigni sumus, in nostris contumeliis exercemus odia.

Peccati in nos.

Peccati in Deum.

Si peccat in te frater, non ethnicius.

¶ Et notanter dicit frater tuus ad differentiam ethnicorū. Si enim quisquam illorum te percusserit in vnam maxillā, prębe ei & alteram. Si autem te percusserit frater, corripere eum. Et rursus ad differentiam patris tui, contra quem fas non est ad vltetiora quę sequuntur procedere.

Chrysost.
Matt. 5.

¶ Vade, inquit. Ac si dicat: Non expectes vt à te veniam petiturus ipse prior veniat ad te, sed tu vade. Vbi notandum est, quod alio loco dominus eum qui contristauit ad eum qui contristatus est ducit, vbi dicit: Si recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduersum te, vade recōciliari fratri tuo. Quandoque autem eum qui iniuriam passus est iubet dimittere proximo, sicut ibi: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Hic autem alium excogitat modum. Eum enim qui contristatus est ducit ad eum qui contristauit, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripere eum. Quia enim ille qui iniusta fecit non facillē veniet ad excusationem verēcundatus,

Matt. 6.

tus, hunc qui passus est ad illum trahit, & non simpliciter, sed ut corrigat quod factum est.

¶ Et corripe eum, inquit. Tale quid & in Deuteronomio legimus: Ne oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. Corripe eum, inquit. Quasi dicat: Non sufficit ut odio & rancore posito parcas ei, ut oculo benigno & lingua placata ac bonis factis tractes eum, sed insuper præcipitur ut illius qui te offendit salutem cures, fraternæ correctionis verba adhibendo, at tamen loci & temporis ac cæterarum ad hoc opus circumstantiarum oportunitate seruata, modo etiam de fratris correctione spes ariserit. Alioqui huiusce operi super sedendam vel in tempus aliud foret potius differendum.

Vadè Augustinus:

¶ Plerumque à delinquentibus corripiendis malè dissimulatu, vel quum laboris piger, vel quum eorum inimicitias deuitamus ne fortè nobis in temporalibus noceant. Si quis autem à corripiendis malè agentibus parcat quia oportuni tempus inquiritur, vel eisdem ipsis metuit ne deteriores ex hoc efficiantur, non videtur esse cupiditatis occasio sed cõsiliu charitatis. Longè autem grauiorè habet causam ecclesiarum præpositi qui in ecclesiis constituti sunt, ut non parcant obiurgando peccata. Nec ideo tamen ab huiusmodi culpa penitus alienus est, qui licet præpositus non sit, tamen quibus vitæ huius necessitate coniungitur, multa monenda ut arguenda nouit, & negligit deuitans eorum offensiones, propter illa quibus in hac vita nõ indebitè vitur, sed plus quàm debuit delectatur.

¶ Ideo autem et qui passus est iniuriam præcipit corripere delinquentem, quia ille qui iniuriam intulit, ab eo mansuetus sustinet, & maximè quum solus eum corripiat. Quum enim qui vindictam expetere debebat, hic salutis videtur diligentiam habere, maximè hoc eum potest facere emendatiorem.

¶ Quando igitur in nos quispiam peccat, magnam habemus curam non pro nobis (nam gloriosum est iniuriam obliuisci) sed obliuiscere iniuriam tuam, non vulnus fratris tui.

¶ Circa secundum, vbi scilicet nobis fraternæ correctionis modus præscribitur,

Sequitur:

Opportunitas seruanda.

Dissimulatio prudens.

Chryso.

August.

Inter te & ipsum solum.

Praterne ¶ Ergo, corripe eum inter te, & ipsum solū, vt utilis sit cor-
correctio- reſtio, vt ex modo monendi percipiat qui offendit charita-
vis modus tem monentis. Si enim coram alio monere cœperis existi-
 mabit qui corripitur quòd aut tuo studeas honori, aut illi⁹
 confuſioni, aut certè quòd hoc modo de illo te vindices.
 Verūm vbi inter te & ipsum solum verba salutis eius sola
 funduntur, soli charitati monitio attribuetur.

¶ Nō autē dicit, accusa inter te & ipsū solū, neq; vindictas
 expete, sed argue, id est, rememora sibi peccatū, dic ei quæ
 ab eo passus es. Adhęc corripiedus est seorsum frater, n̄ est
 semel pudorē ac verecūdiā amiserit, p̄maneat in peccato.

August.
de ver. do.

¶ Sed dicat aliquis: Dicit Apostolus: Peccantem coram om-
 nibus argue, vt & cæteri timorem habeant. Scias ergo ali-
 quando corripendum esse fratrem inter te, & ipsum solū,
 aliquando autem coram omnibus. Quid autem quādo fa-
 cere debeamus intendite. Si peccauerit, inquit, in te frater

Quando
secretū
quādo pu-
blice corri-
piat.

tuus, corripe eum inter te & ipsum solū. Quia enim secre-
 tum fuit quando in te peccauit, secretum quære quum cor-
 rigis quæ peccauit. Nam si solus nosti quia peccauit in te,
 & eū vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed
 proditor, Peccauit ergo in te frater tuus, sed si tu solus no-
 sti, tunc verè in te solum peccauit. Nam si multis audientibus
 tibi fecit iniuriam, & in illos peccauit quos testes suæ
 iniquitatis effecit, ergo ipsa corripienda sunt coram omni-
 bus quæ peccauit coram omnibus. Ipsa corripienda sunt se-
 cretiūs, quæ peccantur secretiūs.

¶ Quare autem corripis proximū? quia tu doles quòd pec-
 cauit in te? Absit. Si amore tui id facis nihil facis. Si amore
 illius facis, optimè facis. Deniq; in ipsis domini verbis at-
 tende cuius amore id facere debeas, vtrum tui an illius.
 Sequitur enim:

Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

Lucæ 16.

¶ Apud Lucam sic habes: Si peccauerit frater tuus increpa
 illum, & si pœnitentiam egerit, dimitte illi,

Beda.

¶ Vbi cautè intuendū est, quia non passim peccanti dimit-
 tere, sed pœnitentiam agenti dimittere iubemur, & primò
 quidem peccantem misericorditer increpare, vt sit cui post
 modum habeamus iustè dimittere. Qui ergo fratrem vi-
 dens

dens peccare tacuerit, non minus dominici præcepti transgressor est, quàm is qui eidem pœnitenti veniam dare noluerit. Quia qui dixit, si pœnituerit, præmisit, si peccauerit increpa. Itaque venia fratri post increpationem largienda est, sed illi utique qui se pœnitendo ab errore conuertit, ne vel difficilis venia, vel remissa sit indulgentia.

¶ Peccanti igitur in te fratri si pœnitentiam egerit dimittendi habes potestatem, imò necessitatem, ut & tibi pœnitenti ac veniam flagitanti pater qui in cœlis est, ignoscat. At si increpatus conuertit & pœnitentiam agere neglexerit quid super hoc sententia veritatis decernat, ex sequentibus perpende.

¶ Si te audierit, inquit, videlicet pœnitendo. Non ergo oportet ad hoc quod vadas monitum delinquentem fratrem te esse quòd efficax erit tua monitio, nã dubiũ te super hoc euentu relinquit, dicendo: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Nemo igitur contemnat quando peccat in fratrem.

Agnosce quia in hominem peccando peristi. Nã si non perieras, quomodo te lucratus est? In quo etiã ostẽditur quòd inimicitia damnum commune est, & propterea non dixit quòd ille lucratus est seipsum, sed quòd tu lucratus es eũ, ostendens quoniam & tu & ille damnũ passi eratis ex discordia. Porro per salutem alterius, nobis quoque salus acquiritur. Non enim ait: Saluus erit frater tuus, sed lucratus es fratrem tuum, ut fratris salutem lucrũ tuum esse cognoscas, ac non secus illius salutem, quàm tuum lucrum inquiras, & de illo gaudeas.

¶ Quid autem facere debeas, si ille non persuadatur, consequenter ostenditur. Sequitur enim:

si autem non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, ut in o-

rd duorum vel trium testium stet omne verbum.
¶ Si te inquit, non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos. Ex quo patet, quòd Christi fermo quo ait, Si peccauerit in te frater tuus, non arctatur ad peccata secreta, quia secretis peccatis nõ correcti nõ possunt adhiberi testes correctionis, sed nec in secretis ad vltiora est contra impœnitentem procedendum.

¶ Vbi Chrysostomus? Vide qualiter non vindictæ gratia hæc correctio fit, sed emendationis. Propter hoc enim.

non confestim iubet duos accipere, sed quando ipse solus corrigere non valuerit. Sed neque tunc ad eum mittit multitudinem, sed vnum vel duos, & ad hoc legis testimonium inducit, dicens, vt in ore duorum vel trium testium stet, id est, cōsistat omne verbum. Quasi dicat: Habes iam per hoc testimonium te fecisse totum quod tuum erat.

Commune bonū praferendum. ¶ Hinc apparet, quòd ad bonum commune trāsitur, ex quo nō potuisti sol^o prodesse fratri. Adhibe ergo testes vt pro-

Testibus vbi vtendum. sis communi bono. Et si fratrem curare nō vales, obserua ne salus publica lædatur. Et quanuis propter publicum iudicium directè testes adhibeantur, attamen ordinat dominus vt ad vtrunque bonum testibus vtaris, scilicet & ad tē-tandum si fortè profint ad salutem fratris: & si non profuerint vtaris illis ad procedendum coram ecclesiæ iudicio, & pro fratris & pro communi bono aliorum.

¶ Vbi Hieronymus: Adhibeantur testes vel corrigendi studio, vt scilicet vel admonitione corrigatur, vel sub testib^{us} conueniendi. Porrò si nec illos audire voluerit, tūc multis dicendum est, eum detestationi habeant, & qui non potuit pudore sanari, saluetur opprobriis.

¶ Circa tertium, vbi fraternæ correctionis contemptor abiicitur, dicitur, consequenter:

Quòd si non audierit eos, dic ecclesiæ. Si autem ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

Ecclesiæ nomine prælatus. ¶ Hinc clarè constat testes ad publicæ correctionis actum induci. Dic ecclesiæ: Nec ratio nec vsus suadet cōngregandam esse ecclesiam ad corrigendum fratrem impœnitentem solius peccati in me commissi, sed tã vsus quàm mos vetust^{us} habet vt capiti ecclesiæ dicatur, ac per hoc nomine ecclesiæ hoc in loco non solùm cōmunitas sine capite, sed etiã prælatus ecclesia (qui ordinarius iudex est fratris impœnitentis) intelligatur. Dic (inquit) iudicialiter denuciando seu accusando & procedendo. Vt post hæc omnia sequatur excommunicatio quæ fieri debet per os ecclesiæ, id est, per sacerdotem. Quo excommunicante tota ecclesia cum eo operatur. Si ecclesiã respiscendo & pœnitendo audierit, vtrique scilicet & priuato fratris, & communi bono sit satis. Si autem nec ecclesiam audierit ad pœnitentiam, quia iam trina correctio facta est, Prima à te solo, Secūda à te

à te cum testibus. Tertia ab ecclesia, & nulla profuit, nec
 vlla restat tibi via procurandi salutem fratris obstinati, sit
 tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Hoc est: posthac non ha- *Ecclesiam*
 bebis eum vt fratrem, sed sit tibi sicut Ethnicus, id est, gen- *contenens*
 tilis qui (vt gentiles) inter credentes in Deum non compu- *qualis ha*
 terur. Sit etiam tibi sicut Publicanus, infame hominum ge- *beatw.*
 nus apud fideles.

Vbi Augustinus:

¶ Sit tibi sicut Ethnicus. Hoc est, Noli illum iam deputare *De vera*
 in numero fratrum tuorum. Nec sic tamen salus eius negli- *do.*
 genda est, Nam & ipsos Ethnicos & paganos in numero
 quidem fratrum non deparamus, sed tamen eorum salutē
 semper inquirimus.

¶ At verò in his qui extra ecclesiam sunt nihil tale domin⁹ *Chrysost.*
 præcipit obseruandum, quale præcipit hîc de fratribus cor- *Nota.*
 ripiendis: Sed de exteriorib⁹ dicit: Si quis percusserit te in
 in vnā maxillam, præbe ei & alteram, quod & Paulus di-
 cit: Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? Fratres autem *I. cor. 5.*
 & arguere & auertere iubet.

¶ Quòd autem dicit, sicut Ethnicus & Publicanus, ostendi *Hierony.*
 tur maioris esse detestationis qui sub nomine fidelis agit o-
 pera infidelium, quàm hi qui apertè gentiles sunt.

¶ Circa quartum, vbi ecclesiæ potestas auctore Christo de-
 claratur, consequenter subditur:

Amen dico vobis, quæcunquæ alligaueritis super terram, erunt
ligata & in caelo: & quæcunquæ solueritis super terram, erunt soluta
& in caelo.

¶ Quia dixerat, si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Eth- *Hierony.*
 nicus & publicanus, & poterat contemptoris fratris hæc ef-
 se responsio vel tacita cogitatio. Si me despicias, & ego te *Eccl. e*
 despicio, si me condemnas, & mea sententia condemnabe- *sententia*
 ris, potestatem tribuit Apostolis, vt sciant qui à talibus cõ- *vt firma.*
 demnantur, humanam sententiam diuina sententia corro-
 borari.

¶ Vbi Hilarius: Per hoc sanè ad terrorem maximi metus,
 quo omnes ad præsens continentur, immobile seueritatis
 Apostolicæ iudicium demonstrauit, vt quos in terris liga-
 uerint, id est, peccatorum nodis innexos reliquerint, &
 quos soluerint, id est, concessione veniæ acceperint in sa-
 lutem,

lutem, hi in cœlis ligati sunt vel soluti.

chrysoft.

¶ Vide autem qualiter incorrigibilem duplicibus colligavit necessitatibus, scilicet & pœna quæ est hic, videlicet projectione ab ecclesia quam supra posuit, dicēs: Sit tibi sicut ethnicus & publicanus, & supplicio futuro, quod est ligatū esse & in cœlo, vt multitudine iudiciorum dissoluat fratris iram.

potestas ecclesie sit per viuos tantum.

Potestas hæc vt coercenda

¶ Notandum verò est non ociosè dominum apposuisse ad commissam Apostolis ligationem & solutionem, notulam hæc, super terram. Nam per hoc limitatur eorum potestas ad illa duntaxat liganda & soluenda quæ sunt super terrā ad distinctionem eorum quæ sunt super terram, qualia sunt ea quæ sunt apud inferos seu purgatorium. Illa enim sicut exempta sunt à cognitione cuiuscunque iudicis mortalis (non enim potest eorum causas cognoscere) ita & exēpta sunt ab huiusmodi iudicis potestate. Transferunt enim à foro ecclesie militantis, ad forum Christi in cœlo regnantis. Magna sanè potestas Apostolis & eorum successoribus ecclesiarum prælatis tradita, veruntamen ab ipsis libramine iustitiæ præuio exercenda, vt nequaquam ad libitum ligent super terram, sed nunc tantum quando vinculum ratificatur in cœlis. Et similiter non ad libitum suæ voluntatis soluant sed nunc tantum quādo solutio rata est in cœlis. Alio qui voluntarias eorum imò iniquas & malas ligationes & solutiones cœlestis cogeretur curia approbare, quod non modò stultum est, sed & blasphemum.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis, consenserint super terram de omni re quamcūque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est.

¶ Hic agitur de his quæ concernunt correctionis fraternæ fructum seu præmium. Vbi duo notantur. Vnum est pæ petitionis implendæ promissio. Alterū, repetitæ veniæ libens iteratio, ibi: Tunc accedens ad eum Petrus.

¶ Circa primum dicit: Iterum dico vobis. Declarauerat ecclesie iudiciariam potestatem, declarat modò (dona ecclesie emulandop) potestatem à Deo omnia impetrandi. Ac si apertè diceret: Dixi vobis potestatem vestram circa iudicia, iterum dico nō eandem, sed aliam vestram communē potestatem

potestatem, Quia si duo ex vobis, & cætera quæ sequuntur *Ecclesiæ*
 Non solum de excommunicatione, sed etiam de omni pe- *data pote*
 titione quæ fit à consentientibus in vnitæ ecclesiæ, dat *stas impe*
 cõfirmationem. Si duo, inquit, ex vobis proculdubio disci- *trandi.*
 pulis meis, fidelibus meis. Nõ dixit, si omnes, ne de vniuer
 sali ecclesiæ loqui videretur. Nec dixit, si multi, ne ad ma-
 gnarum ecclesiæ gratiam sermo putetur restrictus, sed
 dixit, si duo, vt etiam minimi numeri fidelium quãta sit vis
 explicetur.

¶ Consenserint super terram, & pœnitentem recipiẽdo vel *petierint*
 superbum abiiciendo, vel de alia re quam petierint quẽ nõ *super ter-*
 repugnat salutem aut ecclesiæ vnitati, fiet illis à patre. *ram.*

¶ Vbi non frustrã apposuit, super terram, sed quẽadmodum
 declarando potestatem iudicialẽ apposuit super terram,
 vt declarat id quod ligatur aut soluitur esse super terram:
 ita nunc declarando potestatem impetrãdi, apponit super
 terram, vt ostendat materiam consensus, esse illa quæ sunt
 super terram. Attamen vtrobique eiciendo super terram,
 differẽtia est in modo. Quia superius tenetur restrictiue ad
 hunc sensum, scilicet, dũtaxat super terram. Hic verò accu- *Super ter*
 mulatiue, Nam sensus est: Si cõsenserint etiam super terrã *ram attẽ*
 Hoc est, Si eundem sensum habuerint non solum circa ea *de sensum*
 quæ in cœlis sunt & in inferno & breuiter, circa credenda,
 sed etiam in iis quæ sunt super terram, hoc est, circa agẽda
 sustinenda patiẽda, & huiusmodi alia occurrentia in terra
 ita quod plenitudo concordia significatur per plurium cõ-
 sensum super terram.

¶ De omni re, inquit, nulla excipitur, vbi apparet quod de
 virtute petitoria præcatiõis est sermo.

¶ Fiet illis: Hoc est, ad eorum vtilitatem, non contra illos,
 ad illorum detrimentum. Vt intelligas non promitti exau-
 ditionem, illi secundum voluntatem recta & vtilia peten-
 tium. A patre meo qui in cœlis est. Hoc dicit, vt doceat eũ
 super omnia esse, qui rogatur ac per hoc complere posse
 quod petitur.

¶ Sanẽ quæ præmissa sunt dixit, vt vim propriam commu- *Quã gra-*
 nis orationis in plena concordia orantium doceret consi- *ta deo cõ*
 stere, & hinc discerent quã grata sit Deo concordia fide- *cordia fi-*
 lium, & scirent vel duorum petentium vnanimitati con- *delium.*
 cessum

FERIA TEETIA

cessum etiam quod ab ecclesiæ iudicio est exemptum.

¶ Itaque dominus his suis verbis congregat nos ad charitatem. Quia enim prohibuit inuicem offendere, nunc ad mutuam concordiam inducens promittit concordies in orationibus suis fore exaudiendos, modò concordium bona sit conspiratio, sunt enim qui in malum conueniunt. Cōspirauerunt enim Annas & Caiphas, sed in malum.

¶ Porrò tantæ efficacix vnanimiter orantiũ ratio ostenditur, præsentia ipsius domini inter cōcordes. Vndè subditur:

Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

*Exaudi
tionis causam
Christus.*

¶ Ac si apertè diceret: Quia ego sum præbens tãtam efficaciam talium petitioni, ira quòd ipsi iam non ipsi petunt, sed ego in ipsis peto. Et non dicit simpliciter, vbi duo vel tres sunt cōgregati vnanimis, sed apponit, in nomine meo ad differentiam cōcordix mundanæ, seu etiã humanæ amicitix, quæ licet commendabilis sit, non tamen hoc diuinæ præsentix gaudet priuilegio. Non enim in Christi Iesu nomine sunt vnanimis, quibus aliquid aliud à Christo viuere est.

¶ Ibi sum, inquit, in medio eorum. Vbi Hilarius: Ipse qui pax atque charitas est, sedem atque habitationem in bonis atque pacificis voluntatibus collocabit.

*Hierony.
Præmiũ
pacis.*

¶ Proinde omnis superior sermo ad concordiam nos prouocauerat, igitur & præmiũ pollicetur, vt sollicitius festinemus ad pacem, quũ se dicat dominus inter duos vel tres pia iunctos concordia medium fore. Et hoc non solùm cōmuni modo quò omnibus rebus præsens est per essentiã suã Deus sed gratia assistentiæ specialis, operans intus in eis & extra pro eis. Non enim minus efficit præsens in medio cōgregatorum in nomine suo, quàm præsens in carne cum discipulis effecerit. De quibus dicit: Quũ essem cū eis seruabam eos in nomine tuo, quos dedisti mihi ego custodiui.

Nota

*Chryso-
stomus
cur non
semper
audimur
consentire
illis.*

¶ Quòd si quis dicat: Quo modo ergo non vtique consentientes consequuntur id quod petunt? Primò quidem, quia non expedientia petunt. Secundò, quia indigni sunt qui petunt, & ea quæ sunt à seipsis non inferunt, id est, quod ex se est facere

est facere nolunt. Vnde dicit: Si duo ex vobis, qui scilicet Euangelicam ostenditis conuersationem. Tertio, quia aduersus eos qui contristauerunt, orant, vindictam querentes. Quarto, quia petunt misericordiam peccantibus qui non penituerunt.

¶ Aliam etiam huius rei causam affert Origenes, dicens: ista est etiam causa quare non exaudimur orantes, quia non consentimus nobis per omnia super terram, neque dogmate neque conuersatione. Sicut enim in musicis, nisi fuerit conuentia vocum non delectat audientem, sic in ecclesia nisi consensum habuerit, non delectatur Deus, nec audit voces eorum.

¶ Circa secundum, quod est repetitæ veniæ libens iteratio, subditur:

Tunc accedens Petrus ad eum dixit: Domine quoties peccabit in me frater meus & dimittam ei? vsque septies? Dicit illis Iesus: Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies.

¶ Occasione sumpta ex domini verbis: Si peccauerit in te frater tuus, mouetur Petrus ad interrogandum, & cum interrogatione profert sententiam, dicens: Vsque septies? Audierat forsan dictum sapiētis: Septies in die cadit iustus. Notanter autem addit Petrus, In me, scilicet peccabit. In deum enim si peccauerit, non ego qui idiotus ac priuatus sum possum ei remittere, nisi forte dei ordinem habes sacerdos. Si autem in me peccet, ac deinde remisero ei, erit solutus etiam si priuatus ego sim, & non sacerdos. Quod autem septuagies septies dixit, non conclusit veniam numero, sed numerum determinatum pro indeterminato posuit: absurdum enim esse sedere & numerare, sed immensum numerum signat, quasi dicat: Quoties qui lapsus fuerit & penitentiam aget, concede illi veniam. Vbi Augustinus:

¶ Et si septuagies octies peccauerit, ignoscas: & si centies, & omnino quoties peccauerit, ignosce. Si enim Christus milia peccatorum inuenit, & tamen omnia condonauit, noli subducere misericordiam. Ait enim, Apostolus: Donantes inuicem, si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut & Deus in Christo donauit vobis.

*Theop.
peccati
aut in deo
aut in se.*

*septua-
gies se-
pties.*

Ephes. 4.

¶ Aliter

FERIA QVARTA

¶ Aliter tamen datur venia petenti fratri, vt nobis scilicet socia charitate communicet, sicut Ioseph fratribus: aliter inimico persecuēti, vt bonum ei velimus, & si licet etiam faciamus, vti Dauid fecit Iugēs Saul. Quæ autem sunt obseruanda in correctione fraterna, in quantum est opus charitatis, habes super Euangelium dominicæ quartæ post pētecosten.

FERIA QVARTA POST
DO. OCVII.

Matth. 13.

Accesserunt ad Iesum ab Ierosolymis Scribæ & Pharisei dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum?

¶ In hac sancti Euangelij lectione tria comprehenduntur. Primum est, inique calumniantium digna confutatio. Secundum, confutatorum de hypocrisis grauis

repurgatio, ibi: Hypocritæ, bene prophetauit. Tertium, redargutorum spernenda scandalizatio, ibi: Tunc accedētes.

¶ Circa primum tria notantur. Primum est, maligna Phariseorum ad Christum accessio. Secundum, accedentium calumniosa interrogatio, ibi: Quare discipuli. Tertium malignè querentibus grauis responsio, ibi: Ipse autem respondens:

¶ Circa primum dicitur: Tunc accesserunt ad Iesum ab Ierosolymis Scribæ & Pharisei. Sanè tempus gestæ rei Euangelista designat, quum dicit: Tunc, vt extremam Phariseorum ostendat nequitiam nulli cedentem. Tunc enim insidiari Christo venerunt, quando plurima signa in terra Getazenorū, vltra mare Galilææ operatus est, vbi solo etiā contactu vestimenti sui infirmos curauerat. Quodd autem ab Ierosolymis venisse dicuntur Scribæ & Pharisei, sciendum est quodd per omnes tribus erant disseminati. Sed qui in metropoli habitabant, peiores aliis erāt, velut amphiori fruētes honore; & maiorem superbiam possidētes. Quorum malicia duplo est detestanda, quia videlicet ab Ierosolymis, nempe loco sancto descenderant, & quia seniores populi, & legis doctores erant, & non ad sciendum, sed ad reprehendendum dominum venerant.

Chryso-
st. scribæ &
pharisei
dissemina-
ti.

¶ Circa

¶ Circa secundum, quod est accedentium calumniosa interrogatio, subditur:

Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Non enim lauant manus suas quum panem manducant.

¶ Non inquirendo, sed arguendo nō solūm discipulos sed retorquendo in Christum transgressionem, inuehuntur.

Non enim lauant manus suas quum panē manducant. Mira Phariseorum Scribarūque stultitia. Dei filiū arguunt, quare discipuli eius traditiones hominum & præcepta nō seruent. Non autem videtur hīc esse quæstio de lotionē manuum ex decētia hominibus solita, qua solent pransuri vel cenaturi manus lauare, sed de lotionē manuum ex statuto seniorū, quæ erat crebra puta quòd in vno prandio ter aut quater manus lauabant. Et hoc Matthæus insinuat, dicens: Quum panem manducant, sed nec arguentes causantur turpitudinē immunditiæ, sed quia transgrediuntur traditiones seniorum. Hoc ipsum & Marcus insinuare videtur, dicens: Pharisei enim & omnes Iudæi, nisi crebrò lauerint manus non manducant, tenentes traditionem seniorum, & à foro nisi baptizētur non comedūt, & alia multa sunt quæ tradita sunt illis seruari, baptismata calicum & vrcorū, & aramentorum & lectorum. Verba enim prophetarū carnaliter accipientes, hoc quod dictum erat, Lauamini, mundi estote, de corpore solūm lauando seruabāt, & ideo statuerant nō nisi lotis manibus esse manducandum.

Hiero.

¶ Porro discipuli domini panem manducantes, ideo more Phariseorum manus non lauabant, quia iam superflua despicientes, ea solūm quæ necessaria sunt attendebāt, & neque lauari neque non lauari pro lege habentes, sed vt cōtingebat alterum faciebant. Qui enim & ipsum necessarium cibum contemnebant, qualiter circa lotiones huiusmodi studium haberent?

Vbi Chrysostomus:

¶ Vide autem qualiter & à sua interrogazione capiuntur. Non enim dicunt: Quare transgrediuntur legem Moysi? sed, traditiones seniorum. Vndè manifestum est, quòd multa noua inducebant sacerdotes, quauis dixerit Moyses:

Isa. 1.

Mos discipulorum Christi.

Dent. 4. Moyses: Non adiiicetis ad verbum quod ego propono vobis hodie, & non auferetis ab eo. Et quando conueniebat eos ab obseruationibus liberari, tunc amplioribus obseruationibus illos alligauerunt, timentes ne aliquis eorum principatum auferret: & terribiliores esse volentes, quia & ipsi essent legislatores.

cur leges suas futiles statuāt ¶ Tales sanè & nunc sunt, qui quantulacunque inter suos autoritate adepta, statuèdi qualescunque leges finem ne sciunt, & plerunque ad hoc solùm, vt potestatem ostentantes statutis superfluis subditos premant, de quibus illud verè potest enunciari: Telas araneorum texuerunt. Sicut enim araneus in sua quam texuit tela nõ violètos crabrones capit (ipsi enim rethe perrumpunt) sed tantùm muscas exiguas, sic & isti legum latores superuacui tantùm humiliores quosque eorùm decreta transgredientes ad pœnam capiunt, interim sibiipsis nulla non indulgentes. Hos quidam sapiens detestans exclamat:

Iuuenalis Ultra Sauromatas fugere hinc libet & glaciale
Oceanum, quories aliquid de moribus audent
Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt.

Et post pauca:

In hypocritas & filios. Nonne igitur iure ac meritò vitia vltima fictos
Contemnunt, Scauros & castigata remordent?
Non tulit ex illis toruum Lauronia quendam
Clamantem tories, vbi nunc lex Iulia dormis?
Atque ita surridens, fœlicia tempora quæ te
Moribus opponunt, habeat iam Roma pudorem.
Tertius è cœlo cecidit Cato, sed tamen vndè
Hæc emis? hirsuto spirant opobalsama collo.
Dic quæso, ne pudeat, domum monstrare tabernæ.

Post quæ tandem intulit:

Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

¶ Circa secundum, quod est malignè quærentibus grauis Christi responsio, subditur:

Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?

¶ Hac sua responsione Christus eorum falsam calumniam confutat. Si interrogassent causam non lotionis manuum disci-

discipulorum, utique dominus respōdisset ad causam. Sed ubi non querunt scire quare, sed interrogatione sua tātūm criminantur & inuehuntur in magistrum innocētem, prætermissa causa quare discipuli sui non seruant illam traditionem seniorum, respondet ad criminationem, obiiciens illis impium ipsorum crimen in tātō studio circa traditiones seniorum. Monstrat autem hoc arguendo illos eodem modo, sed non eodem animo & eadem æquitate quo ipsi illum arguerunt.

*Querens
malignā-
ter.*

chrysostr.

¶ Porro discipulos suos non excusauit, sed cōfestim calumniatores reaccusauit, demonstrans, quoniam cum qui magna peccat, pro paruis aliorū peccatis non deceret esse sollicitum, dicens: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Non autem dicit, quod benefaciunt transgredientes, ut nō det eis occasionem calumniæ: neque tamen vituperat quod ab Apostolis factum est, ne approbet eorum traditiones. Neque rursus accusat seniores, quia sicut iniuriantem eum repulissent. Sed increpat eos qui aduenerant, tangēs etiam seniores qui impias statuerant traditiones, dicens: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Quasi dicat:

¶ Quum vos propter traditionem hominum præcepta Dei negligatis, quare discipulos meos arguēdos dicitis, quod seniorum iussa paruipendant, ut Dei scita custodiant. Ac si aperte dicat: Nō ex iustitiæ zelo ad arguendum insurgitis, sed amore propriæ autoritatis, quandoquidem traditiones vestras præponitis mandatis Dei. Si enim vos amor iustitiæ plenioris moueret, studeretis primū circa obseruationem diuinorū ac deinde humanorum præceptorū. Sed ubi excandescitis circa friuola humana, posthabentes mā data diuina, manifestū est, quod nihil aliud vos mouet quàm amor propriæ autoritatis.

*proprie
authori-
tatis zelo
si.*

Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem: & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri: Munus quodcumque est ex me tibi proderit, & una honorificabit patrem suum aut matrem suam, & irritum fecerit mandatum Dei propter traditionem vestram.

*Ex od. 20
Lcu 19. 20*

P

¶ Quia

FERIA QVARTA

¶ Quia videri poterat, non sat esse quòd in genere redarguerat Phariseos de trāsgressione diuinorū mandatorū propter eorum traditiones, nisi & hinc illos in specie conuinceret, citat diuinæ legis præceptum, quod eos per suas traditiones ostendit violare.

Præceptū de honore parentū.
Hiero.
1. Tim. 5.

¶ Nam Deus dixit, id est, præcepit: Honora patrē tuū & matrem tuā. Honor in scripturis nō tantū in salutationibus & officiis deferendis, quantū in eleemosyna ac munerū oblatione sentitur. Honora, inquit Apostolus, viduas quæ verè viduæ sunt. Hic enim honor, donum intelligitur. Et iterum: Presbyteri duplici honore digni sunt, maximè qui laborant in verbo & doctrina domini. Præceperat ergo dominus vel imbecillitates vel atates vel penurias parentum considerans, vt filij honorarent (etiam in vita necessariis ministrando) parentes suos.

chrysof.

¶ Proinde mandatum hoc commendare volens vt sollicitius obseruetur, præmium adiunxit & pœnam. Verū dominus præmium hīc prætermittens) videlicet, vt sis longeuus super terram) ponit quod terribilius est, scilicet pœnā, vt & ipsos stupefaceret & alios attraheret. Vndè addit: Et qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. In quo demōstrat eos morte dignos esse. Si enim is qui verbo dehonorat parentem, morte punitur: multò magis, inquit, vos qui opere. Et non solām dehonoralis parentes, sed & alios hoc docetis. Qui ergo neque viuere debetis, quare meos discipulos inculcatis?

¶ Hanc igitur prouidētissimam, equissimāque de honorādis parētibus Dei legem volētes scribē & pharisæi subuertere, vt impietatem sub nomine pietatis inducerent docuerunt pessimos filios, vt si quis ea quæ parentibus offerenda sunt, Deo vouere voluerit (qui verus est pater) oblatio Domini parentum muneribus præponatur. Vel certè ipsi parentes quæ Deo consecrata sunt, ne sacrilegij crimē incurrerent declinantes, egestate cōficiabantur, atque ita fiebat vt oblatio liberorum sub occasione templi & Dei in lucra cederet sacerdotum.

¶ Potest autem & hunc breuiter habere sensum: Munus quodcunque ex me est, tibi proderit. Compellit, inquit, filios vt dicant parētibus suis: Quodcunque donum oblaturus

turus eram Deo, in tuos cōsumo cibos, tibiq; prodest ò pater aut mater, vt illi timentes accipere quod videbant deo destinatum, inopem magis vellent vitam ducere quàm comedere de consecratis. Ecce quanta sub falsa specie pietatis in parentes impietas, quæ sic patet.

¶ Filius tenetur subuenire patri indigenti, ac per hoc, ipsius opus debetur necessariæ pietati, & ideo si filius est impotens ad vtrunque simul nempe, offerre & templo & parentum necessitati, omittenda est oblatio in templo, & parenti subueniendū est. Non enim est Deo offerendū quod per Dei legem iam obnoxium est parentum indigentia. Quin & si filius bona illa iam pridem deuouisset deo, debet nihilominus superueniente necessitate paternā, omiſſa voti executione per illa subuenire parenti.

*Vt patrem
tū necessi-
tati filius
obligatur*

¶ Confirmatur ratio auctore Christo qui panes propositionis nō voto promissos, sed Deo iam oblatos, ac per hoc & sanctificatos, testatur in vsu Dauid & suorū propter eorum necessitatem licitè transisse. Patet ergo quòd necessitas seruandi sanctificationem quibuslibet vsualibus rebus appositam, locis & temporib⁹ necessitatis, nō tollit necessarium naturæ vinculum. Vndè fit, vt in necessitatis articulo absque prophanationis crimine ministerio diuino consecratis rebus vtamur.

Matt. 12.

Reg. 17. 6

¶ Et non honorificabit, inquit, patrem suum aut matrem suam. Quasi dicat: Ista pessima ò pharisæi filiis persuastis & propterea filius postea patrem & matrem non honorificabit. Et ita dei mandatum de parentibus sustentandis irritum fecistis per vestram hanc traditionem, auaritiæ vestræ consulentes.

¶ Cæterum & nunc Pharisæorum istorum peruersitatis exempla sectantur, qui detinentibus aliena persuadent vt illis omiſſis quorum ea sunt in elemosynas erogent, aut sibi pro quorumlibet officiorum celebratione diuinorum largiatur, & sic à debito restitutionis fore liberos, dicentes omnium rerum præcipuum & supremum dominū esse Deum, & omniū patrem. Quisquis autem surripuerit quipiam seruo, domino serui reddat, & sufficit: & qui surripuerit filio, reddat eius patri. Deus autem omniū hominum & dominus, & summus omniū pater est, & à debito vterioris

*iudicia
fraudes
sequaces.*

FERIA QVARTA

restitutionis est liberatus, docentes quos decipiunt confidere in mendacio, irritum & ipsi facientes mandatum dei (dicentis: Nō facietis furtū) propter suas traditiones. Horum freti mendaciis vsurarij perseverant in sua iniquitate & in peccatis suis moriuntur.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Esaias, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

¶ Hic ponitur confutatorum de hypocrisis redargutio. Vbi duo notantur. Vnum est, hypocrisis coarguendis prophete testimonium. Alterum in formandis credentibus veritatis documentum, ibi: Et conuocatis.

¶ Circa primum. Idcirco eos hypocritas appellat, quia nō ex ignorantia errabant, sed quōd sub specie religionis docebant quæ in sacerdotum quæstum & commodum redundabant, tametsi in veritate cum veta pietate pugnarent.

Esai. 29.

Hypocritæ huius temporis.

1. Tim. 5.

Labiis Deum honorantes.

¶ Ait ergo: Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Esaias, dicens. Populus hic labiis, & cetera quæ sequuntur. Hypocrita dicitur simulator, qui aliud opere simulat, & aliud in corde gestat. Isti ergo iure dicuntur hypocritæ, qui sub specie honoris Dei terrena sibi lucra accumulare cupiebant. In quorū vitia nunc plurimi successerunt, qui & ipsi in ecclesia sub colore diuini cultus nihil aliud quàm lucra terrena venantur. De quibus Apostolus: Speciem, inquit, pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes, qui quæstum existimant pietatem. Quum tamen in veritate Christo domino non seruiant, sed suo ventri.

¶ Præuidit sanè Esaias simulationes Iudæorum, quæ in dolo pugnaturi forent contra Euangelium, & ideo dixit ex persona domini, Populus hic labiis me honorat. Iudæorū namque populus labiis & ore Deo propinquare & eum honorare videbatur, quia se Dei cultū habere nimis gloriabatur. Sed longè à Deo recessit, quia visis signis atque miraculis, nec diuinitatem eius cognoscere, nec eum suscipere voluerunt. Labiis igitur Deum honorabant, illa dicendo quæ religionis speciem habebant.

¶ Et quidem in ecclesia nunc multi Deum labiis honorant, videlicet,

videlicet, vel Dei laudes ore personantes, vel etiã dei verbum prædicantes in populis, quorum cor ab eo longè est de quibus per Ezechielem dicitur: *Auaritiam sequitur cor eorum.* Hos conveniebat audire dominum in euangelio dicentem: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatẽ patris mei ipse intrabit in regnum cœlorum.* Vndè subditur.

Ezech. 3.

Mat 7.

Sine caussa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.

¶ Frustra, inquit, colunt me, quia mercedem quæ veris Dei cultoribus reservatur, nunquam assequantur, docentes doctrinas & mandata hominum, doctrina & mandatis domini prætermisissis. Non tamen damnantur hinc à domino mandata hominum, quæ malum non mandat. Sed dñatum est quod ipsa in loco illo qui mādatis Dei est proprius habeatur, quòd circè ipsa tantum sit studij ac si in ipsis Dei cultus sustentaretur, quòd studium debitum Dei mandatis servandis, adhibeatur humanis, quòd secūdum facti veritatẽ est hominum mandata diuinis præferre. Hoc enim est colere Deum, docendo mādata hominum. Veneretur ergo hæreticus ecclesiæ mandata, non ve diuina, sed secūdo loco, scilicet post diuina, quoniam oportet nos sic implere omnem iustitiam, videlicet illos audiendo, quibus saluatoris voce dicitur: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit.

Hominum
mandata
vt præferuntur.

Mat. 3.

Luc. 2.

¶ Circa secundum, quòd est informandis credentibus veritatis documentum, subditur.

Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite & intelligite: Non quòd intrat in os, coinquinat hominem: sed quòd procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

¶ Augmentata ergo accusatione pharisæorũ à testimonio prophetæ, & illis non emēdatis, iam eis non loquitur, sed turbis. Et quia notabile dogma propositurus erat, non simpliciter illud enunciat, sed convocatis primũ ad se turbis commendabiliorem facit sermonem.

Chryf.

¶ Vbi & tempus norandum est, quia videlicet post mortuos suscitatos & alia complurima divinitatis suę perpetrata

signa, quinetiam post habitam de Phariseis victoriam documentum veritatis (quo facilius suscipiatur) proponit. Quin & turbas ad se vocatas attentiores facit, dicens: Audite & intelligite, id est, attendite & mēte erigamini ad intelligendum. Non autem dixit eis: Nihil est observatio earum, neq; quod Moyses malè iniunxerat, sed per modū admonitionis à rerū ipsarum natura testimonium accipiēs dicit: Non quod intrat in os, coinquinat hominem.

Sens^o verborum domini.

¶ Sensus horum domini verborum ex ratione vel causa dicendi accipiendus est. Ratio dicēdi in proposito est, crebra manuum ablutio pro cibo sumendo præcepta à senioribus. Tanta autem circa huiusmodi mūditiā sollicitudo præ se fert, quōd nisi sic mūdē sumatur cibus inquinat hominem alioqui vana esset tanta sollicitudo mūditiæ ad summptionē cibi. Contra hoc directè Christi sermo procedit, quia reuera cibus intrans per os non potest hominem mortaliter inquinare. Nec dicit: Appetitus eius quod intrat per os, sed quod intrat per os. Potest enim appetitus esse culpabilis, & si non per se, sed vitiosæ concupiscentiæ ratione.

Non cibus sed inobediētia coinquinat.

¶ Et breuiter, nihil morale adiunctū cibo explicat, sed nudum cibum, nudūque naturæ officium dicendo in genere: Nō quod intrat in os. Per hoc enim excluditur obiectio de cibus Mosaica lege prohibitis, nam & de illis quoque verum est, quōd secundum substantiam qua intrans per os non coinquinant mortali contaminatione hominem, sed ratione adiunctæ inobediētiæ inquinant.

¶ Ratio dictorum confirmatur. Impossibile enim est, ut aliqua res aliam commaculet, nisi illam contingat. Cibus autem quum res corporalis sit mentem hominis quæ corporalis non est, non potest cōtactu mathematico (quo modo se duæ res corporales coniunctæ mutud tangunt) contingere. Non enim possunt corporeæ sordes cogitationem hominis quæ super illis ferrur coinquinare. Quinetiam solis radius à luto non sordidatur. Quonam igitur pacto posset corporalis cibus incorpoream hominis animam coinquinare. Vndè Augustinus: Testamento veteri non est contraria ista sententia, qua dominus dicit: Non quod intrat in os coinquinat hominem, & qua Apostolus dicit: Omnia munda mundis, & omnis creatura Dei bona est, si hæc Aposto-

contra faul. Tit. 1.

lum

lum de ipsis dixisse naturis vellent Manichæi intelligere: *1. Tim. 4.*
 ¶ Quod si quis apponat, & dicat: Si quod intrat in os nō co-
 inquinat, quare prohibemur vesci idolotitis. Sciendum igitur,
 quod tametsi cibus quisque mundus sit, attamen idolorum & dæmonum
 invocatio hunc facit immundū, apud eos scilicet, qui cum conscientia
 idolotitum manducant *1. Cor. 8.* & conscientia eorum quum sit infirma
 polluitur, vt Apostolus dicit. Vbi Remigius: Quicumque autem tantæ
 fidei est, vt intelligat creaturam dei nullo modo posse inquinare
 sanctificetur ciuis per verbum Dei & orationem, & comedat
 quicquid vult: Ita tamen quod hæc licentia offendiculum non fiat
 infirmis.

¶ Circa quartum principale dicitur:

*Tunc accedentes discipuli eius dixerunt ei: Scis quia Pharisei au-
 dito hoc verbo scandalizati sunt.*

¶ Hic ponitur Phariseorum spernenda scandalizatio. Vbi tria notantur. Primum est, Phariseorum scandali nunciatio. Secundum, accepti scandali contemptus abiectio, ibi: At ille respondens. Tertium, de domini verbis Petri sciscitatio, ibi: Respondens autem Petrus.

¶ Circa primum dicitur: Tunc accedentes discipuli eius dixerunt ei: Scis quia pharisei audito hoc verbo, id est sermone: Non quod intrat in os coinquinat hominem, scandalizati sunt? Præmissa autem quum audissent Pharisei, nihil ausi sunt contradicere. Vehementer enim eos conuicerat, non solum redarguendo, sed etiam dolum eorum propalando: sed scandalizati sunt, non autem turbati.

¶ Ergo ex vno domini sermone omnis superstitio observationum Iudaicarum fuerat elisa, qui in cibis sumendis abominandisque religionem suam sitam arbitrabatur. Et quia crebro teritur in ecclesiasticis scripturis Scandalum breuiter dicendum est quid significat. Scandalum, nos offendiculum vel ruinam & impactionem pedis possumus dicere.

Quando ergo legimus, quicumque scandalizauerit, hoc intelligimus, qui dicto vel facto occasionem dederit.

¶ Pharisei ergo in Dei verbo scandalizabantur, quia per-

uerſæ mentis obſtinatione cæcati, non ſalutem in doctrina Chriſti, ſed perditionis & æternæ ruinæ occaſionem inueniebant. Tales ſanè & nunc multi ſunt qui & ipſi audita in eccleſiis à prædicantibus tam fidei veritate quàm morum, quum ipſi ſint homines corrupti mente & reprobi circa fidem, ſuperbia tumentes ſcandalizantur.

¶ Porro Chriſtus non ſoluit Phariſæorum ſcandalum, ſed potiùs eos (vti patet ex ſequentibus) increpauit.

¶ Circa ſecundum, quod eſt accepti per Phariſæos ſcandali contemptus & abiectio: ſubditur.

At ille reſpondens ait: Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœleſtus, eradicabitur.

Plantatio non à patre quid.

¶ Per plantationem quæ non ex patre cœleſti, vndè & venit eradicanda, intelliguntur vel peruerſæ quælibet hominum traditiones, vel etiam earum authores.

Non omnis traditio hominum mala.
Mar. 7.

¶ Vndè Hilarius: Chriſtus dicens omnem plantationem quæ non à patre ſit eradicandam docet traditionem hominum erudam, cuius fauore legis præcepta trãſgreſſuri ſunt. De quibus in præcedentibus voce Chriſti dicitur: Sine cauſa colunt me docentes doctrinas & mandata hominum. Vbi tamen non improbat hominum traditiones in vniuerſum, ſed traditiones diuinæ legi repugnantes, de quibus apud Marcum dicitur: Relinquentes enim mandata Dei, tenetis traditiones hominum. Quod Apoſtoli ſententia clariùs explicatur dicentis: Non intendentes mandatis hominum auerſantium veritatem. Hinc grauitè dominus cõminatur condentibus huiusmodi traditiones impias. Væ, inquit, qui condunt leges iniquas, & ſcribentes iniuſtitias ſcripſerunt, vt opprimerent in iudicio pauperem, & vim facerent cauſæ humilium populi mei, vt eſſent viduæ præda eorum & pupillos diriperent.

Tit. 1.

Eſai. 19.

Remig. Quo & do. Chimama nobit.

1. Cor. 3.

¶ Omnis enim falſa doctrina & ſuperſtitioſa obſeruatio cū ſuis authoribus permanere non poteſt. Et quia à Deo patre non eſt, cum eiſdẽ eradicabitur, illa ergo ſola manebit quæ à deo patre eſt. Poſſumus autem per plantationem etiã homines intelligere.

Vndè Hieron.

¶ Nunquid ergo eradicabitur & illa plantatio de qua Apoſtolus ait: Ego plantaui, Apollo rigauit. Sed oritur quæſtio

ex

ex eo quod sequitur: Deus incrementum dedit. Dicit
& ipse, Dei agricultura, Dei ædificatio estis: Et iterum: Dei
cooperatores sumus. si autem cooperatores, igitur plātan
te Paulo & Apollo rigante, Deus cum cooperatores suis
plantat & rigat:

Ibidem.

¶ Abutuntur autem hoc loco qui diuersas naturas introdu-
cunt dicentes:

¶ Si plantatio quam non plantauit pater eradicabitur, er-
go quod ille plantauit non potest eradicari. Sed audiant il-
lud Ieremię: Ego vos plantaui vineam veram, quo modo
ergo conuersi estis in amaritudinem vitis alienę? Plantat
quidem Deus, & nemo potest eradicare plantationem ei.
Sed quoniam ista plantatio in voluntate proprij arbitrij est
nullus alius eam eradicare poterit, nisi ipsa præbuerit as-
sensum.

Iere. 2.

¶ Itaque dominus sciens Phariseos non ex ignorantia sed
ex malitia & scientes scandalizari, directè respōdet scāda-
lo illorum, quòd videlicet nō solum scandalizari, sed etiā
eradicari merentur, quia patris cœlestis plantæ non sunt.
Plantatio enim non à patre est, quæ spiritualis munditiæ
(quæ cœlestibus iungit) fructum non profert sed carnalis,
sed apparentis exterius, quales erant hi Pharisei. Vndè &
eradicāda describitur, nec vllatenus remātura, quæ in sola
apparentia consistebat. Vndè bene subditur:

*scandalū
Pharisæ
rum con. o
tenne.*

*Sinite illos cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco duca-
tum præstet, ambo in foueam cadunt.*

¶ Ac si dicat: Nō sit vobis scandalum eorum quod ipsi acce-
perunt, non ego dedi. Cæci sunt, lumine veritatis priuati,
excecat illos malitia eorum. Et quidem cæci mente erant
Pharisei, qui tenebrosas traditiones quas ipsi adinuenerāt
obseruantes, lucem mandatorum Dei non cōsiderauerūt,
de qua dicitur. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lu-
men semitis meis: Nec solum cæci, sed & duces erāt cæco-
rum vt ambo in foueam caderent. Scribæ enim & Pharisei
præterant aliis exemplo fidei & vitæ, & doctrina, iuxta illud
Nunquid aliquis ex principibus credit in eum aut ex Pha-
riseis? Et hinc vocantur duces cæcorum, eorum scilicet Iu-
dæorum, qui in perfidia remanserunt. Vndè sequutum est
quod impletum videmus, ambo in foueam cecidisse, &
præsentis

*cæci du-
ces cæcorū*

Ioan. 7.

præsents seruitutis, & perpetuæ damnationis.

*æci du-
es huius
temporis.* ¶ His consimiles sunt omnes peruersa docentes, nēpe cæci
& duces cæcorum, quia non solum sibi non perspicunt ne
in foueam perditionis incidant, sed & sibi obsequentes in
præcipitium mortis secum trahunt. Hos ergo & omnes do-
*Incorrigi-
biles qui.* ctiores peruersos præcipit Saluator sinēdos & suis errorib⁹
ac libero arbitrio dimittēdos, sciens eos post quā semel
exciderint, aut vix aut nullatenus ad veritatem posse redu-
Tit. 3. ci. Hinc & Apostolus præcipit dicens: Hæreticum hominē
post vnam & secundam correptionem deuita, sciens quod
peruersus est, qui eiusmodi est.

¶ Circa tertium, quod est de domini verbis Petri sciscita-
tio, subditur:

Respondens autem Petrus dixit: Ediffere nobis parabolam istā. At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis? Non intelligitis quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur?

¶ Consteuerat dominus parabolicè loqui, & ideo Petrus
quum audisset, quod intrat in os non coinquinat hominem
putauit illum parabolicè fuisse loquutum, & ideo quod au-
diuit petit sibi interpretari dicens: Ediffere nobis parabo-
lam istam. At quoniā & ipse in hac parte cæcutiens loque-
*Hierony.
Nota.* batur, idcirco eum aliis simul & ipse reprehēsus est, dicen-
te domino: Adhuc & vos sine intellectu estis? Corripitur au-
tem à domino, quare parabolicè dictum putet quod per-
spicue loquutus est. Ex quo adimaduertimus vitiosum esse
auditorem qui aut obscura manifestè, aut manifestè dicta
obscura velit intelligere. Vbi Chrysof.

*Petrus
scandali-
zatus.* ¶ Vel ideo Petrum dominus increpat, quia non erat ex in-
certitudine quod quæsierat, sed ex scandalo quo scandaliza-
t⁹ erat & ipse. Turbæ enim non intellexerant quod dic-
tū erat, discipuli autem intelligentes fuerant scandaliza-
ti. Vnde & à principio quasi pro Pharisæis interrogare vole-
bant. Sed quia audierant eum magna dicentem, omnis plā-
tatio, & cætera, fuerunt ab interrogando repressi. Sed Pe-
trus qui vbique feruens erat, non ita silet. Quem dominus
increpat, & increpationi rationem addit dicens:

¶ Non intelligitis quia omne quod in os intrat, in vētrem
vadit, & in secessum emittitur?

¶ Ex hac sententia quidam calumniantur, quòd dominus philosophicæ disputationis ignarus, putet omnes cibos in ventrè ire & in secessum digeri, quum statim infusæ escæ per art^o & venas atque medullas neruòsque fundantur. Sed sciendum est, quòd tenuis humor & liquens esca quum in venis & artubus concocta fuerit & digesta per occultos meatus corporis, quos Græci poros vocant, ad inferiora dilabitur, & in secessum vadit.

Hierony.

¶ Quum autem dominus hæc dicit, adhuc discipulis secundam Iudaicam infirmitatem respòdet. Dicit enim, quoniã cibis non manet, sed egreditur, quanuis & si maneret, non faceret immundum. Sequitur:

chrysof.

Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemie. Hæc sunt quæ coinquant hominẽ. Non lotis autẽ manibus manducare, nõ coinquant hominem.

¶ Dominus Petro respondens docuit quòd hominem cibi non coinquant, quia non manent intus sed infrà exeunt per aluum, cogitationes autem nascuntur intrinsecus & manent illic & egrediuntur, hoc est, in opus procedentes & actus inquinant hominem. Declarat ergo quo sensu dixerit hominem inquinari per ea quæ de ore procedunt, videlicet pro quanto procedunt à corde, id est, à voluntate. Non enim intendit loqui de spũto aut vomitu qui procedit ex ore. De corde enim, inquit, exeunt cogitationes malæ. Ergo principale animæ non secundum Platonem in cerebro est, sed iuxta Christi sententiam in corde. Et arguendi sunt ex hac sententia qui cogitationes à diabolo immitti putant & nõ ex propria nasci voluntate. Diabolus adiutor esse & incentor malorum cogitationum potest, author esse nõ potest. Si autem ipse semper in insidiis posit^o leuem cogitationum nostrarum scintillam suis fomitibus inflammari, nõ debemus opinari eum cordis quoque occulta rimari sed ex corporis habitu & gestu æstimare quid versemus intrinsecus. Itaque ex corde cogitationes malæ ex cogitationibus malis & verbis & facta mala proueniunt, quæ Dei lege prohibentur.

Cogitationes coinquant.

Hierony.

Cogitationes non à diabolo, sed e corde.

Vndè subdit.

¶ Homicidia

FERIA QVINTA

¶ Homicidia, contra illud: Non occidas, Adulteria, fornicationes, contra illud: Non mœchaberis. Furta, contra illud: Non facietis furtum. Falsa testimonia, contra illud: Non dices contra proximum tuum falsum testimonium. Blasphemie, contra illud præceptum: Non assumes nomen Dei tui in vanum.

¶ Nominatis autem vitiis quæ diuina lege prohibentur, pulchrè dominus subiungit: Hæc sunt quæ coinquinant hominem, id est, immundum reddunt & impurum. Et quia hæc domini verba ex Phariseorum nequitia occasionem sumperant qui traditiones suas diuinis præceptis præferebant, consequenter concludit inconuenientiam traditionis præmissæ, dicens: Non lotis autem manibus manducare coinquinat hominem. Ecce vt concludendo redit ad propositam quæstionem applicando. Quia non ablutis manibus manducare redundat fortè in impuritatem eius quod intrat in os, & non quod intrat in os coinquinat hominem, consequens est, vt non lotis manibus manducare nõ coinquinet hominem.

FERIA QVINTA POST
DO. OCVII.

Luce. 4.

*V*rgens Iesus de synagoga intrauit in domum Simonis.

¶ Præsens sancti Euangelij lectio tria principaliter comprehendit. Primū est, Socrus Petri à febre sanatio. Secundum morborū & dæmonum virtuosa depulsiō, ibi: Quum autem ol. Tertium Christi post signa in deserta secessio, ibi: Facta autem die.

¶ Circa primum tria notantur. Primum, Christi è synagoga notanda discessio. Secundum, in Petri domum benigna ingressio, ibi: intrauit in domum. Tertium, febrientis scemine notanda curatio, ibi: Socrus autem.

¶ Circa primum, Vt manifestum sit quo tempore & quo loco gesta sint quæ lectione hac comprehenduntur, repetenda sunt quæ lectionem eandem præcedunt. Itaque dominus elapsus è manibus illorum qui ipsum præcipitio volebant occidere, descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ.

122, ibique docebat eos sabbatis. Et stupebant in doctrina eius quia in potestate erat sermo ipsius. Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum. Et exclamavit voce magna dicens: Sine, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? Venisti perdere nos scio te quia sis sanctus Dei. Quasi dicat: Nos te non offendimus, tibi non nocemus, nulla inter nos & telis est. Quare ergo venisti perdere nos? Scio te quia sis, sanctus Dei. Tentando mentitur dicendo se scire quis est. Intendebat enim vel sic explorare quod in deserto non valuit. Et increpauit illum Iesus, dicens: Obmutescere & exi ab eo. Et quum proiecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illū nocuit. Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur ad inuicem, dicentes: Quod est hoc verbū? quia in potestate & virtute imperat immūdis spiritibus & exeunt. Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis illius. Et cōtinuò subiungitur: Surgens autē de synagoga, scilicet quæ erat in Capharnaum.

*Diabolus
vt tēdō
mentitur*

¶ Sinistrum sanè Iudæis omen erat, quòd surgens Saluator è synagoga discessit. E synagoga inquam, in qua erat homo habens dæmonium immundum, nam spiritum sanctū amiserat. Intra enim diabolus in eos à quibus spiritus Domini discesserat. Quum enim recessisset spiritus Domini à Saul, ingressus est in eum qui ipsum vexaret spiritus malus.

*Latū 10
deis omē.*

1. Reg. 18

¶ Et quidem malignus spiritus incredulam Iudæorum synagogam ingressus est, qui Dei filium eiecerunt. Sic enim Euāgelista testatur: Et repleti sunt omnes in synagoga ira, nimirum aduersus Christum saluatorem, & eiecerunt illū, & duxerunt ad supercilium montis vt præcipitarent eum. Quam nunc possunt sperare salutē qui de finibus suis eiecerunt saluatorem? Profectò qui abiecerunt æternę salutis authorem, mortis authorem diabolum qui homicida fuit ab initio admiserunt. Admissus autem non modò hos sibi similes, sed & nequitia facit superiores. Aded nanque mentis suę vesania populus ille cęcatus est, vt eum negent quę dæmones confitentur. Quis miretur dominum è Iudæorum synagoga quam dæmonium immundum iam occupat abuisse? Quæ enim societas lucis ad tenebras? aut quæ conuentio Christi & Belial? Relinquetur, inquit, vobis do-
mus

*Diabolū
Iudæi vt
ad mis-
erunt.
Diabolo
Iudæi pe-
iores.*

*2. cor. 6.
Mat. 23.*

FERIA QUINTA

mus vestra deferta, nempe Christum hospitem non habitu-
ra. Sed quoniam Iudæis relictis abierit attendamus.

¶ Circa secundum, quod est in Petri domo benigna ingres-
sio, dicitur:

Introiuit in domum Simonis.

¶ Ex quo patet quia necdum discipuli penitus cuncta reli-
querant sicut postmodum fecerunt, quando Petri voce no-
mine eorum dictum est: Ecce nos reliquimus omnia & se-
quuti sumus te. Et vide dignationem. Non apud optimates
aut apud principes Synagogæ manet, sed pauperem Simo-
nis casam quam ingrediatur, elegit.

Matt. 19

Cyril.

¶ Aspice ergo quomodo manet penes virum inopem Chri-
stus, qui spontaneam pro nobis paupertatem passus est, vt
discamus cum pauperibus cōuersari, nec spernere depres-
sos & pauperes.

¶ Bene ergo contumacis populi synagoga relictæ, domum
Simonis Saluator introiuit. Simon enim obediēs inter-
pretatur. Ad populum autem synagogæ voce domini dictum
est: Durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua. Vnde rursus
ad Moysen loquitur, dicens: Cerno quoddam populus iste duræ
ceruicis sit. Quos & Moyses iustis nominibus compellat,
dicens: Audite rebelles & increduli. Quorum tandem pet-
fidiam dominus ipse pertesus hinc queritur, dicens: O ge-
neratio incredula, quandiu apud vos ero, quandiu vos pa-
tiar? Illi legationem perfidam post eum mittunt dicentes:
Nolumus hunc regnare super nos: gentes autem etiã disci-
pulis eius supplices ambiunt videre Iesum. Itaque meritò
reieci illi, isti verò sunt electi & digni habiti ad quos Sal-
uator relictis Iudæis mansurus introiret. Qui bene per do-
mum Simonis figuratur, quin & domus Simonis ipsi sunt,
qui iugum Christi suaue, & onus eius leue per obedientiã
fidei susceperunt. In his sanè manet Christus Ecce, inquit,
ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consumma-
tionem seculi.

Esai. 48.

Exod. 32.

Num. 20.

Marc. 9.

Luc. 19.

IOAN 12.

Marc. vii.

¶ Circa tertium, quod est febrientis sceminae notanda cu-
ratio, subditur:

*Socrus autem simonis tenebatur magnis febribus, & rogauerunt
illum pro ea. Et stans super illam imperauit febri, & dimisit illam.
Et continuo surgens ministrabat illis.*

¶ Roga.

¶ Rogauerunt, inquit, eum pro illa, videlicet Apostoli. Vbi Hieron. Saluator modò rogatus, modò vltoneus curat ægrotos, ostendens se contra peccatorum quoque passiones & precibus semper annuere fidelium, & ea quæ ipsi minimè in se intelligunt, vel intelligenda dare, vel nõ intellecta dimittere secundum illud Psal. Delicta quis intelligit: ab occultis meis munda me domine. Et stans super il lam imperauit febrì & dimisit illam. Hoc est, stans secus grabatum decumbentis, imperauit febrì, id est, febrèm increpauit. Febrèm enim ac si rem animaram, & iussa percipientem alloquitur: omnia enim parent, quin & si ea quæ non sunt vocauerit, continuò sunt. Matthæus supplès quod Lucas omisit, dicit quòd tetigit manum eius, & dimisit eã febris: vt per hoc ostendat suę sacrosanctę carnis virtutẽ. Si quidem per attactum assumptę carnis diuinitati coniuncta ipsa deitas operabatur.

Matt. 9.

¶ Quòd si per manũ febrìetis moraliter opera delinquenti accipias, tãgitur à domino manus & sanitas redit, quando quidem sanatis operibus eius peccatorũ infirmitas fugit.

¶ Et continuò surgens ministrabat illis. Naturale est febrìetibus paulatim & cum difficultate sanari. Verũ sanitas quę domini confertur imperio simul tota redit. Et non solũ ipsa redit, sed & tanto robore comitante, vt eis continuò qui se adiuuerant ministrare sufficiat. Itaque potestatem suam dominus declarauit, faciens quod ars medicinę nequaquam facere potuisset. Post febris enim sedationem multo tempore patientibus opus est, vt pristinæ sanitati restituantur. Hic autem simul omnia facta sunt.

chrysostr.

¶ Secundum allegoriam, socrus Petri Iudæorum est synagoga, quæ mater extitit primitiuę ecclesię quę Petro commissa fuit, quasi despõsata viro. Ideo autem synagoga mater ecclesię dicitur, quoniam ex ipsa primaria discipulorũ Christi ecclesia carnis originem traxisse cognoscitur. Quę Petro veluti despõsata, sed spiritus sancti gratia inuisibiliter fecundata in exemplum beati Ioseph & Marię virginis declaratur.

Socr^o Simonis mystic.

¶ At verò interim socrus Petri ecclesię (vt dictum est) mater, synagoga Iudæorum perfidię febribus æstuat, donec introeat gentium plenitudo, & sic totus Israel saluus fiat.

Sanè

Roma. 11 Sanè pro ea rogant discipuli, supplicat amici. Dicente Pa-
Roma. 10 lō q̄ voluntas tua & oratio ante Deū est fit pro illis in sa-
Roma. 9 lutem. Et rursus quod multò plus est: Optabam, inquit, ana-
 thema esse à Christo pro fratribus meis qui sunt Israelitæ
 secundum carnem.

¶ Huius manū tãgere, est eum ad opera Deo placita infor-
 re. Quia nisi mundatę fuerint manus Iudęorum quę sangui-
 ne sunt plenę, synagoga eorum iacens non confurgit. Sed
 tunc eam febris dimittet, quum ipsam grauis perfidię lan-
 guor deseret. Surgit autē & ministrat, quum mortuis ope-
 ribus abrenunciatis atque ea quę sursum sunt quærens, in
 nouitate vitæ perambulat,

*Typus a-
nima pec-
catricis.*

¶ Quòd autem hinc ad sensum moralem attinet, intelliga-
 mus typo mulieris istius febrētis peccatricem quamlibet
 animam designari. Vndè Ambrosius: Variis criminum fe-
 bribus caro nostra languebat, & diuersarum cupiditatum
 immodicis æstuabat illecebris. Nec minorem febrē amo-
 ris esse dixeris quàm calor. Itaque alia febris animā alia
 corpus inflamat.

*Febrismo
ualiter.*

¶ Febris enim nostra avaritia est, febris nostra libido est,
 eo quòd ignitæ sint cupiditates. Febris nostra luxuria est,
 febris nostra ambitio est, febris nostra iracundia est. Hæc
 enim ignem oisibus implicant, mētem, animum sensum-
 que perentant.

¶ Per hæc enim caro nostra ad exemplum Euæ, serpentis
 suadela sollicitatur. Etenim ager bonus, vestis, monile, sua-
 dela serpentis est. Honorum gratia, sublimitas potestatis,
 epularū suauitas, forma meretricis, laqueus est diaboli &
 quasi quidam nequitie spiritualis illecebrosus affectus, qui
 per carnis illecebram (quę citò sc̄min ea quadam leuitate
 mollitur) animum quoque de gradu deiicit. Nam vbi caro
 cōcupierit, animi quoque constantia deficit, & mens con-
 sortio amoris inflectitur.

*Nocētior
anima
quàm cor-
poris fe-
bris.*

¶ Vehementior tamen est animi quàm corporis febris, &
 ideo pro animi voluptate corporis salus plerunque contē-
 nitur, nec à periculis abstinetur.

¶ Vndè non alienum videtur repetere, quemadmodum
 Theotimus quum graui oculorum incōmodo laboraret &
 amaret vxorē, interdicta sibi à medico facultate cocundi,
 cupidi-

cupiditatis impatiēs atque impetu libidinis raptus se moderare nequiverit. Sciens enim & prudens ille quod esset oculos amissurus, prius quàm cōveniret vxori, in ipso æstu feruentis cupiditatis & cōsuetudinis apparatu, vale, inquit, amicum lumen. Sic febre libido flagrantior est grauiusque præcipitat & inflammat.

¶ Sed vbi quis resipuerit à furore, tunc conscientia interioris visus aperitur, factique succedit pœnitentia, & pudenda sui vnusquisque pro qualitate facinoris erubescit: tunc Deus timetur, & peccator cupit se celare, sed non potest. Tunc caro arguitur, diabolus accusatur, hæc quasi plena vitiorum, ille quasi auctor erroris. Patefcit deformitas, nudū est enim Deo omne secretum, nec vllius fic^o foliis, hoc est tegmine corporali vel iactantia seculari flagitiorum secreta velantur, sed vnusquisque diuinum peccati conscia formidat mente iudicium. Hucusque Ambro.

¶ Sed vide miseram hominis incōstantiam post accusationem peccati rursū ad flagitia redeuntis. Hanc talem animi post melioris vitæ propositum mutationem insigniter depingit atque deridet sapientum vnus inducēs quendam flagitiorum suorum pœnitentem, sed rursus eadem repentem, dicens:

Daue citò hoc credas iubeo, finire dolores
Præteritos meditor crudum Chærestratus vnguem
Abrodens, ait hæc, an siccis dedecus obstem
Cognatis? an rem patriam rumore sinistro,
Limen ad obscœnum frangam dum Chrysidis vdas
Ebrius ante fores extincta cum face canto?
Euge puer sapias, diis depellentibus agnam
Percute: sed censen plorabit Daue relicta?
Nugaris solea puer obiurgabere rubra.
Ne trepidare velis, atque arctos rodere casses.

¶ Causas assimilationis peccati ad febrē habes super Euangelium Dominicæ 21. à Pentecoste.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Quum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponēs, curabat eos.

¶ Hic describitur morborum & dæmonum per Christum

q vir

Post peccatum pœnitentia.

versus.

virtuosa depulſio. Vbi duo notantur. Vnum eſt, morborum depulſionis temporis deſignatio. Alterum, dæmonum clamantium ab obſeſſis egreſſio, ibi: Exhibant autem.

¶ Circa primum dicitur: Quum autem ſol occidiſſet. Ecce tempus collatę laborantibus ſanitati. Vbi in primis eſt videre ingens turbę deſyderiũ. Nam quum ſol iam occidiſſet, adducunt ad eum infirmos, non à tempore impediti.

Orige.

Cur poſt ſolis occaſum.

¶ Ideo autę circa ſolis occaſum, id eſt, elapſa die illos adducebant, vel quia verecundabantur, vel timebant Phariſæos, vel quia de die circa alia fuerant intenti, vel quia putabant nõ licere ſanare in ſabbato niſi poſt ſolis occaſum quando iam licebat operari, timentes Phariſæos.

Cyril.

¶ At ille ſingulis manus imponens curabat eos. Et quantum vt Deus potuiſſet verbo omnium depellere morbos, attamen tangit ſingulos docens per hoc propriam carnem, ad remedia præſtada efficacę. Nam caro Dei erat. Sicut enim ignis appoſitus vaſi æneo imprimit illi proprię caliditatis effectum, ſic omnipotens Dei verbũ quum vniuit ſibi veraciter aſſumptum templum ex virgine animatum & intellectus particeps, effectum ei ſuę poteſtatis inferuit. Tãgat igitur & nos, imò potiùs nos illum tangamus, vt nos ab animarum noſtrarum infirmitatibus liberet, necnon à dæmonum ſuperbia & impugnatione.

Eſa. 53.

¶ Apud Matthæum ſic legis: Veſpere factõ obrulerunt ei multos dæmonia habentes, & eiiciebat ſpiritus verbo, & omnes malę habentes curauit, vt impleretur quod dictum eſt per Eſaiam prophetam dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit, & egrotationes portauit: Omnes autem non manẽ, non meridie, ſed ad veſperam curantur quando iam ſol occidit, quando granum tritici in terra moritur vt multum afferat fructum.

Beda.

Ioan. 9.

¶ Secundum allegoriam enim, ſolis occubitus, paſſionem mortẽque ſignificat illius qui dixit: Quamdiu in mundo ſum, lux ſum mundi. Et ſole occidente plures dæmoniaci quã ante, plures ſanantur egroti. Quia qui temporaliter in carnẽ viuens paucos ludæorum docuit, calcato regno mortis omnibus, per orbem gentibus fidei ſalutiſque dona tranſmiſit. Cuius miniſtris quaſi vitę lucisque præconibus Pſalmiſta canit: Iter facite ei qui aſcendit ſuper occa-

tasum. Super occasum quippe dominus ascendit, quia vnde in passione occubuit, inde maiorem suam gloriam resurgendo manifestavit.

¶ Circa secundum, quod est dæmonum clamantium ab obsessis hominum corporibus egressio, subditur:

Exibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Quia tu es filius Dei. Et increpans nō sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

¶ Dæmonia Dei filium esse Iesum confitebantur, & attestante Euangelista sciebāt ipsum esse Christum. Quia quē dierum quadraginta ieiunio, fatigatum diabolus hominē cognouerat, nec tentādo valebat an & Dei filius esset experiri, iam nunc per signorum potētiam vel intellexit, vel potius suspicatus est esse filium Dei. Nō igitur idcirco ludæis eum crucifigere persuasit, quia Christum siue Dei filium non esse putauit, sed quia se morte ipsius non prauidit esse damnandum. Verē enim de hoc mysterio à seculis abscondito dicit Apostolus: Quōd nemo principum huius seculi cognouit. Si enim cognouissent, nunquam dominū gloriæ crucifixissent.

Beda.

¶ Et increpans non sinebat ea loqui. Quare dæmonia dominus de se loqui prohibeat Psalmista manifestat qui ait: Peccatori autē dixit deus, quare tu enarras iustitias meas, &c. ne quis dum prædicantem audit, sequatur errantem. Improbis enim magister est diabolus, qui falsaveris solet miscere, vt sub specie veritatis testimoniū fraudis obtexat. Rursus si dæmonia Christū passim prædicassent, quid non clamassent Pharisei blasphemantes dæmoniū habet, & in Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia? Quin & nobis consuluit non sineas dæmonia ipsum prædicare, ne vnquam videlicet quacunque pro causavilissimorū ac nequissimorum spirituum præsidia captantes, ab eis quicquam sciscitemur, sed nec vllam fidem his quæ ipsi dicunt adhibeamus. Diuina siquidem lege puniuntur tam ipsi qui eorundem spirituum consilia quærunt, quàm qui eorum consilia referunt inquiringibus. De primis Leuit. 20. scriptum est, Anima quę declinauerit ad magos aut ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meā contra eam,

Cur nō sinebat dæmonia loqui

& interficiam illam de medio populi sui. De secundis ibidem dicitur: Vir siue mulier in quibus phytonicus siue diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur. Lapidibus obruent eos. Sanguis eorum sit super illos.

¶ Aliàs autem non soli dæmones iubentur silere de Christo, sed & illi qui ab eo sanati accepta remedia volebant confiteri. Imò & Apostoli qui eum post resurrectione toto orbe erant prædicaturi, ante passionem eius præcipiuntur omnino reticere de illo, ne videlicet diuina ipsius maiestate prædicata, passionis dispensatio differretur, & dilata passione, salus mundi quæ per hanc futura erat, negaretur.

Ambro. ¶ Cæterum neminem mouere debet, quòd Iesu Nazareni nomē in hoc libro diabolus dixisse primus inducitur. Nec enim ab eò Christus nomen accepit quod de cælo angelus ad virginem derulit. Est autem huius impudētia, vt inter homines aliquid prius vsurpet, & ad homines quasi nouum deferat quo terrorē suæ potestatis incutiatur. Denique & in Genesi primus Deū homini nominauit. Sic enim habes: Et dixit serpens mulieri: Cur præcepit vobis Deus vt non comederetis ex omni ligno paradisi?

Gen. 3.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Facta autem die ibat in desertum locum.

¶ Hic ponitur Christi post signa peracta ad deserta secessio. Vbi tria notantur. Primum est, notanda Christi in desertum secessio. Secundum, Christi ne abiret à turbis detentio, ibi: Et turbæ requirebant eū. Tertium, index charitatis Christi responsio, ibi: Quibus ille ait.

*Christus
currit in
locum de-
sertum.*

¶ Circa primum dicitur: Facta autem die ibat in desertum locum. Et hoc quidem futuræ gratiæ suæ prædicatoribus in exemplum post tot miracula locum petiit desertum, & propter quietem & oradi oportunitatem, non quòd ipse oratione indigeret, sed vt nobis Deum oradi esset forma, & propter fugam applausus & gloriæ humanæ.

chryso.

¶ Post quàm ergo sat vtilitatis populis per miracula fuerat collatum, oportebat eum abesse. Maiora nanque putantur miracula post absentiam operantis, dum ipsa magis exlaunt, & vice vocis fruuntur.

Beda.

¶ Mysticè autem, si occasu solis domini mors exprimitur, quare

quare non die redeunte resurrectione illius indicetur? Post resurrectionem nanque suam prædicatibus eius gloriam per orbem terrarum Apostolis, dum gentes hunc per fidem suscipiunt, ipse Iudæis (apud quos tanta diuinitatis suæ signa ostendit) ob perfidiam relictis, ad fidem gentium transiens quasi ad desertum secessit.

¶ Circa secundum, quod est, Christi, ne abiret, à turbis detentio, subditur:

Et turbæ requirebant eum & venerunt usque ad ipsum, & detinebant eum ne discederet ab eis.

¶ Pharisei quidem ipsis prodigiis prædicantibus Christi potentiam, scandalizabantur, populi verò eloquia ipsius audientes acquiescebant. Nam turbæ requirebant eum, & cetera quæ sequuntur. Non quidem aliqui primatum aut scribarum, sed quoscunque malitiæ fucus non denigrauerat, & illasam habebant conscientiam.

¶ Quod autem Marcus dicit Apostolos peruenisse ad ipsum dicentes, quia omnes quærunt te. Lucas verò hinc dicat populos ad ipsum peruenisse, non discrepant ad inuicem. Applicuerant enim ad ipsum populi. Apostolos è vestigio sequentes. Porro manifestata Christi gloria à credentium turbis ipse inquiritur, & in gentium deserto inuentus ne abeat detinetur. Et nos ergo exemplo eorum qui dominum fideliter exquisierunt vnde & meruerunt inuenire, & præsentia ipsius dulcedine capti detinebāt eum ne discederet ab eis, ipsum sedulo requiramus, hortante nos prophetica voce: Quærite dominum dum inueniri potest. Et rursus: Quærite Deum & viuet anima vestra. Satiat enim inuentus quantum ille capere poterat, & inuenientem capaciorē facit, ut rursus queat impleri vbi pl^{us} capere cœperit. Nec quisquā putet quærentes frustrari, quomodo illi de quibus per Apostolum dicitur: Semper discentes & ad scientiam veritatis nunquam peruenientes, sed potius sicut ille qui ait: Quum consummauerit homo, tunc incipit, donec eo veniamus vbi sic impleamur, ut capaciores non efficiamur.

¶ Circa tertium, quod est, index charitatis Christi responso, subditur.

q iij

Quibus

Christo.
Christum
qui requi-
runt.

Marc. I.

Isaie. 58.

2. Tim. 3.

Eccl. 18.

Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum. Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

Non vno
loco præ-
dicandum
simile.

¶ Videre est hinc Christi benignitatem & dilectionem & studium erga omnium salutem. Et aliis, inquit, ciuitatibus oportet me annūciare regnum Dei. Et hoc quoque doctoribus aliis in exemplum, vt illic non permaneant vbi se conspiciunt acceptos, imò quòd nec permittant se detineri ab illis, sed sciant & ipsi quòd & aliis oportet eos euangelizare. Itaque sicut sol iste visibilis non in vno cœli loco consistit immobilis, quia sic vnam dūtaxat mundi huius medietatem illuminaret & fecundaret, sed vt claritate sua mundū vniuersum illustret, impiger & irrequietus circumit orbem terrarum, ita & is qui sol est iustitiæ & vera lux mūdi, vt omnes veritatis suæ luce ab ignorantia tenebris quasi à quadam mortifera nocte vindicaret tametsi rogatus in vno tamen noluit loco consistere, qui propter omnium hominum salutem in mundum hunc venire dignatus est.

¶ Et aliis, inquit, ciuitatibus, &c. Marcus sic habet: Ad hoc veni, ostēdens diuinitatis eius celsitudinem & voluntariā exinanitionem. Quod autē habet hinc Lucas, scilicet, quia ad hoc missus sum, dispensationem suę incarnationis ostendit beneplacitum patris missionem appellans.

¶ Simul etiam considera quòd poterat in eodem loco manendo omnes ad se trahere. Non tamen fecit, præbens nobis exemplum vt perambulemus & ipsi & requiramus per euntes, sicut pastor quærit ouem perditam, & medicus accedit ad infirmum. Vna enim anima recuperata poterit alii quis mille delicta abolere.

chrysof.
Christi e-
xemplum
imitandi
Ioan. 18.

¶ Et erat prædicans in synogis Galilææ. Vndè & ipse inter rogatus à principe sacerdotum de doctrina sua bene sibi conscius respondit: Ego semper docui in synagoga & in tēplo vbi omnes Iudæi conueniunt. In quo vtiq; ostēdit doctrinæ suæ synceritatem, quia nō clanculò (vt facere solēt hæretici & seductores) sed in synagogis coram multitudine neminem veritus, veritatem docebat securus. Quòd si duntaxat habitationis suæ loca docens excoleret, Pharisæi velut latitantem diffamarent.

FERIA SEXTA POST
DO. OCULI.

Enit Iesum in ciuitatem Samariae, quae dicitur ^{10an. 4.}
Sichar, iuxta praedium quod dedit Iacob 10.
Ioseph filio suo.

¶ Praesens sancti Euangelij lectio in tres partes principales diuiditur iuxta triplex in ea contentum fructuosum atq; venerandum colloquium domini saluatoris. Quo colloquio (acsi disputatione quadam ad tres de Christo sublimes veritates deuentum est Siquidem colloquio primo Propheta Christus esse comprobatur. Colloquio secundo, idem dominus sermone proprio Messias asseritur, ibi: Patres nostri in morte. Colloquio tertio, idem ipse mundi saluator esse praedicatur, ibi Et continuo venetunt.

¶ Circa primum quatuor sunt consideranda. Primum est, Christi corporalis quod ad locum & tempus dispositio. Secundum, Christi cum Samaritanae dignatiua collocutio, ibi: Venit mulier. Tertium, sermone Christi gratiae commendatio ibi: Respondit ei Iesus. Quartum, in Prophetae agnitione colloquij primi conclusio, ibi: Dicit ei Iesus: Vade, voca.

¶ Circa primum dicitur: Venit Iesus in ciuitatem Samariae, quae dicitur Sichar. Ipsa est Sichem, sed vitiosum ut Sichar legeretur error inoleuit, verbum Samaritanorum, quae postea Neapolis dicta est. Samaria vero aliquando nomen regionis est, ut in sequentibus ubi dicitur: Venit mulier de Samaria haurire aquam, aliquando autem nomen primariae in ea regione ciuitatis.

¶ Illic (videlicet in Sichem) dedit Iacob praedium Ioseph filio suo, quando moriens in Aegypto dixit ei: Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhaei in gladio & arcu meo. Dicendo se eam in arcu & gladio posuisse, arcum & gladium iustitiam vocauit, per quam meruit peregrinus & advena interfecto Sichem principe ciuitatis & patre ipsius Emor propter Dinam filiae suae raptum de periculo liberari. Sic enim legimus: Timuit ne vicina oppida & castella ob euerisionem foederatae urbis aduersus se conurgerent, & dominus non dedit eis ut nocerent illi. Quod autem ait,

q. iiii. extra.

Sichar.

Samaria

Gene. 48.
praedium.
Ioseph.

Gene. 34.

FERIA QUINTA

extra fratres tuos, ostendit absque sorte dedisse eam tribui Ioseph. Siquidem eodem in loco sepulta sunt ossa Ioseph & mausoleum eius ibi cernitur. Sequitur.

Erat autem ibi fons Iacob.

¶ Fons iste non solum pro raritate fontium, vel iugis aque cuius in terra plerisque locis, præter cisternas penuria est, sed & pro memoria & dignitate tanti patriarchæ insignis & notus erat. Sequitur:

Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic super fontem. Hora autem erat quasi sexta

Fons Iacob

¶ Fatigatum ex itinere dominum narrans Euāgelista, ostendit eum à rerum fastu & abundantia fuisse alienum. Non enim iumentis utebatur ad iter, sed pedes ibat, docēs & nos non multis opus habere. Porro per hoc mysterialiter præsignabatur futurum esse quòd Iesus ex itinere humanitatis suæ vera passione, veris doloribus, & vera morte erat fatigatus. Ut ergo verā naturam humanam in Iesu cognoscamus, fatigatus describitur ex itinere. Sedebat, inquit, sic super fontem. Hoc est, eo modo quo sedent, ex itinere & ieiunio, lassus nempe innixus puteo, applicato brachio super labium fontis seu putei ad sustinendum caput. Sic enim solent sedere lassus.

¶ Hora autem erat quasi sexta, tempus scilicet meridianum & ita propter horæ calorem, opus habebat refrigerio & refocillatione. Explicat ergo tempus acti itineris per tot horas diei. Tanto enim tempore iter agere ieiunū hominem, & fatigationem inducit.

¶ Circa secundum, quod est Christi cum Samaritide digna tua loquitur, subditur:

Venit mulier de samaria haurire aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi bibere.

¶ Ostendit litera & mulierem propter estum exeuntem ad aquam. Porro Samaria hoc in loco non urbem, sed regionem significat unde hæc mulier erat oriunda. Venit ergo haurire aquam. Congruè autem disputatio domini ad mulierem à siti sumpsit occasionē. Nam dicit ei Iesus: Da mihi

*Christus
visitabat*

bibere. Secundum humanitatem enim sitiebat, & propter laborem itineris, & propter estum. Sitiebat etiam mulieris & gentis

& gentis illius fidem. Eorum enim fidē sitit, pro quibus & sanguinem suum fudit.

¶ Dicit ei Iesus: Da mihi bibere. Oblata occasione tamen fatigatus vacat instructioni, euangelizare dignatus mulieri. Et volens eam ad spiritualem doctrinam suauiter trahere, potum ab ea petit non siti compulsus, sed vt sic illam inuitet ad euangelium sicut rei probauit euentus. Sequitur

Discipuli autem eius abierant in ciuitatem vt cibos emarent.

¶ Ratio redditur quare Iesus remanserit ad fontem, quia scilicet, decreuerant ibi prandere iuxta fontem. Hoc enim significatur in eo quod dicitur, quia discipuli abierāt ad emendum cibos.

¶ Vbi est aduertere discipulorum circa cibaria negligentiam, non enim ferebant secum viatica. Patet etiam magna Christi humilitas in eo quod solus relinquebatur. Et nimium poterat si vellet aut non omnes emittere, aut abeuntibus illis angelos ministros habere, sed noluit. Et ita suo exemplo assuefecit omnem superbiam conculcare. Sequitur

chrysoſt.

*christi
humilitas*

Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus quum sis, bibere à me possis quæ sum mulier samaritana? Non enim contigitur Iudæi Samaritanis.

¶ Ab habitu & veste & colloquio ipso cognouit mulier Iudæum esse dominum. Nam vt Iudæi non modò ritibus & circuncisione, sed etiam vestibus differrent à gentibus, præceptum eis erat vt fimbrias hiacinthinas in quatuor angulis palliorum haberent. Dicit ergo ei mulier: Quo pacto tu Iudæus quum sis, &c. Vide vt circumspecta fuit hæc mulier. Nam cauere alterum ab altero oportebat. non illam à domino, sed ipsum ab illa cauere oportebat. Non enim dixit Samaritanos non contigi Iudæis, qui Iudæorum commercium ambiebant (vt apud Esdram patet) sed ait Iudæos non contigi Samaritanis: Ethnici enim erant Samaritani, & colebant simul Deum Israel & idola, Erant autem Iudæis plus carere gentilibus exosi, sicut & hæretici magis exosi sunt catholicis Christianis, quàm pagani. Itaque mulier hæc cogitans dominum rem illicitam facere, corrigit quod præter legem fiebat.

*Christus.
habitu Iu
dæus.
num. 15.*

*1. Esd. 4.
4 Reg. 17*

Circa

¶ Circa tertium, quod est, Sermonis Christi gratiæ commẽdatio, subditur:

Respondit ei Iesus, & dixit ei: si scires donum Dei & quis est qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo & dedisset tibi aquam viuam

¶ Hinc patet quòd Iesus non vt biberet, sed vt occasionem acciperet instituendi petierat à muliere potum. Iesus ergo perspecta mulieris diligẽtia & virtute, & quòd tã esset circumspẽctã occasione sumpta ex admiratione, imò repulsiõne & negatione aquæ ad bibendũ, incipit docere mulierẽ, dicens: Si scires donũ Dei. Non ait, si scires Deum, sciebãt enim Samaritanix vnũ esse omniũ creatorẽ Deum, sed ait si scires donũ Dei, id est, si cognosceres quid donet Deº nẽpe ẽterna & incorruptibilia, scires autẽ & me. Nec ait, si scires quis dicit tibi, da mihi bibere, quod vtique illa scire visu poterat & auditu: sed ait, si scires quis est qui dicit tibi, qualis essentia eius est, quantũ à ceteris mortalibº differt quia non homo tantũ, sed & Deus est. Ergo donum, illud Dei toti humano generi collatũ ipse erat qui loquebatur. De quo dono antẽ dixerat, Sic Deus dilexit mundũ, vt filiũ suum vnigenitum daret. Vndẽ & per Esaiã dictum fuerat, si lius datus est nobis. Ac si patenter dicat: Si scires beneuolẽtiam & liberalitatem Dei qua filium suũ vnigenitum dedit mundo, & si scires qd ego ille sum, & ego illud Dei donum sum, tu forsitan (quod propter designandã humani arbitrij libertatem apposuit) petisses ab eo. Quasi dicat: Tu mihi negas aquæ potũ, quasi te de Iudæis vlciscens, & tamen si scires donũ Dei, & quis est qui dixit tibi da mihi bibere, nõ solũ dares mihi potũ aquæ, sed petisses à me & dedissem tibi aquam viuam, nec repulissem te obiurgando, quomodo me tu obiurgasti.

*Christus
donũ dei.
Ioan. 3.
Esai. 9.*

*Theoph.
Aqua
gratia spi
ritº sãcti*

¶ Gratiam spiritus sancti aquam dicit esse, eo quòd purificat, extinguit sitim, & multum refrigerij præbet suscipientibus. Porro aquam dicit nõn stãtem, qualis est in pureis & lacunis, putris & corruptã, sed viuam, hoc est, scaturientem & quæ moueatur. Nam gratia spiritus semper agilem ad bonum facit animam, ascensionem semper disponẽtem, qualem.

Iem aquam bibit. Paulus quum obliuisceretur eorum quæ *philip. 3.*
erant post se & ad anteriora se extenderet.

Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est.

¶ Non iam hostili irrisione sed amica percunctatione, reuerenti compellatione præmissa, Domine, inquit, neq; in quo haurias habes, & puteus altus est. Nisi humilem præmississet vocem, dominum eum compellans, putaremus fortè quòd tanquam homini alieno, utpote Iudæo, vasculum accommodatura non esset ad hauriendum aquam. Nunc autem palàm est, quia non ipsa Iudæum contemnebat, sed à Iudæo cõtemni meruebat: quia videlicet Iudæi potiùs euidentem superbiendi materiam habètes, nec vasculis Samaritanorum, uti dignabantur. Itaque mulier illa Samaritana pullum aliud vasculum illi Iudæo, scilicet, domino nostro præter suum præstò esse videns. Domine (inquit) neque in quo haurias habes, & puteus altus est, tanta scilicet altitudine, quantum manu tua attingere non præuales. Puteus, inquit, altus est, id est, profundus. Qui priùs appellatus est fons Iacob, modò appellatur puteus, ne cisternà crederes, nec fontem in superficie terræ scaturientem, sed in profundo. Fons enim erat & puteus.

Sequitur:

Vnde ergo habes aquã viuam? Nunquid maiores patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius & pecora eius?

Mulieris obiectio.

¶ Intellexerat mulier domini verba de aqua vsuali, & ideo infert interrogando: Vnde ergo habes aquã viuam? Postquam obiecerat mulier verbis Iesu quib; dixerat dedisset tibi aquam viuam, modò obiicit verbiseius quibus ait, si scires quis est qui dicit tibi da mihi bibere, dicens: Nūquid tu maior es patre nostro Iacob, quasi dicat: Non. Patrem appellat Iacob non origine carnis, sed religione, pro quanto Samaritani Deum Israel colebant in loco ubi adoratus est à Iacob. Et est sensus.

¶ Nunquid tu qualiscunq; Iudæus maior es, sanctior, & *com-*
mundior, aut religiosior patre nostro Iacob? Non. At ille *datro pu-*
non quiuis alienigena, sed tantus patriarcha, tam sanctus, *rei illius.*
tam mundus, & Deo charus, hunc nobis dedit puteum, &
ipse

ipse bibit ex eo & filij eius & pecora eius. Quòd ipse bibit ex eo, laus est bonitatis aquæ, tantùm enim placuit fons ille patriarchæ. Quòd autem & filij eius & pecora inde biberunt, indicium est copię aquarum. Non solùm dulcis est illa aqua, sed & larga intantum, vt sufficeret ei & filiis eius, & multitudini pecorum eius. Vndè ego (inquit) tu, vel quicumque Iudæus habes aquam quam in contemptum huius aquę velut mortuę aut immudę appelles aquam aut viuam aut mundam? sufficere æstimans ad huius aquę defensionem quòd tantus ille patriarcha inde biberit & filij eius & pecora eius. Sequitur:

Respondit Iesus & dixit ei: Omnis qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed aqua quam ego dabo ei: fiet in eo fons aquę salientis in vitam æternam.

¶ Differentiam inter aquam illam & aquam suam declarat dominus, penes hoc, quòd aqua illa & si tollit sitim ad tempus, non tamen ita tollit sitim quin iterum sitiatur. Itaque has differentias, videlicet iterum sitire, & in æternum nò sitire in his domini verbis aduertere pròptũ est. Aqua enim quam mulier hæc haurire venerat, scilicet, aqua elementaris, nullam omnino sitim penitus extinguit, quia qui biberit ex ea solo corpore refocillato quum iterũ sitiatur, inopiã naturæ nò se expleuisse euidenter indicat. Aqua autẽ illa quã Iesus dat, corporis & animæ sitim æternã funditus extinguit, vt apud inferos non sitiatur ardens, aut ardeat sitiens, sed eodẽ qui hæc loquitur agno duce pergat ad vitę fontes aquarũ, & æternæ beatitudinis haustu cũ cõa corporis & animæ purgã inopiam nò deficiat omni bono in æternum.

Rupert. ¶ Sed aqua quam ego dabo ei, &c. Quæ est enim hæc aqua viuã, nisi illa quæ in baptismo percipitur spiritus sancti gratia? Aqua hæc spiritus sanctus est. Aqua hæc in corde Dei patris fons vitæ est, in ore filij Dei gratiæ & pacis flumen est, in beatis angelis torrens gloriæ est, in electis hominibus inundatio vitæ est, quę à quocunque bibita fuerit, ad originem suam æternæ beatitudinis abyssum refilit, pariterque bibentis animam etiam si in infernum descõderit, saliendo in

*Aquarũ
differentia*

Apoc. 7.

Rupert.

*Aqua my-
sterialis.*

in vitam æternam sustollit, vbi non esuriat neque sitiat, & nō percutiat eam æstus & sol. Itaque mulier si miraris Iacob qui dedit aquam putei talem, multò magis admirari oportet eum qui præbet aquam incomparabiliter meliorem. Aqua enim quam ego dabo ei, fiet in eo fons.

¶ Duo dixerat, scilicet aquam, & viuam. Et ideo post quàm ex tanta excellentia aquã suam cõmendauit, scilicet quia tollit sitim in æternũ, declarat modò viuam, dicendo quòd aqua sua fiet in bibente fons aque salientis non descendētis, in vitam æternam. Ecce quòd ascendit. Ostendit per hoc quòd gratia in anima (quantũ ex se est) fit indeficiens principium operum proficientium in vitam æternam, declarans etiam quòd gratia non est in anima sicut aqua manens, sicut res dormiēs, sed sicut aqua semper de nouo scaturiēs, semper vigilans, semper noua spiritualia opera, pferens. Sequitur:

Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam vt non sitiam, neque veniam huc haurire.

¶ Attende quemadmodum mulier auditis domini verbis affecta sit. Domine, inquit, da mihi hanc aquam, &c. Nihil enim adhuc supra corporalia intelligens opinatur de se, sibi aqua dominum loqui. Profectum tamen quendã indicat. Nam primũ quidẽ dubitabat, dicens: Vndẽ habes aquam viuam? Nunc autem & sermonem non retrocedēs suscipit, dicens: Da mihi hanc aquam. Videtur igitur prudētior esse Nicodemo. Nam ille quidẽ quum multa audiuisset, talia dicebat: Quomodo possunt hæc fieri? Ista autẽ incipit contemnere etiam fontem Iacob. Nam dicit: Si talem aquam habes, da mihi: & non vltra veniam huc ad hauriendum. Vides quòd prætulerit ipsi Iacob dominum.

¶ Circa quartum, quod est in prophetę agnitione colloqui, primi conclusio, subditur:

Dicit ei Iesus: vade, voca virum tuum, & veni huc. Respondit mulier & dixit: Non habeo virum.

¶ Ecce vt mulierem peccatricem quam nouerat non habere virum legitimo sibi coniugio copulatam reuocat ad cor suum, vt videat in testimonio conscientię suę quid factum

*Gratia
vt in an
ma opera
tur.*

Theop.

Ioan. 3.

Et o

Peccato-
rū cōfessio

cto opus sit, quatenus illud donum dei mereatur accipere. Poterat ei dominus dicere: Nisi pœnitentiã egeris, & peccata tua cōfessus fueris quia peccatrix es, & sic, & sic fecisti nisi, inquam, pœnitentiam egeris, ego hanc aquã non dabo tibi, quia videlicet non nisi pœnitentibus & peccata sua confitentibus, & ea relinquentibus hæc sancti spiritus gratia nulli tribuitur. Hoc, inquam, dominus dicere poterat, sed vsa est arte sua nostrę salutis opifex sapientia Dei, quatenus nec illam molesta verecundia pulsaret, & tamē necessariam saluti eius cōfessionem peccatorum eliceret. Vade, inquit, voca virū tuum, & veni huc. Quid illa reputaret, nisi ad hoc virum suum debere vocari, ne mulier sine viro suo tantum donum perciperet, & ille quoque tãti doni esset particeps cum quo mulier vnum corpus esset. Et quidem protinus cucurrisset, si haberet quem virum suum legitimè profiteri posset. Sed quid faceret quę virum non habebat, nec tamē virgo nec vidua erat? Quomodo iam dignam non timeret repulsam, quæ tali commotione cogebatur agnoscere se mulierem nō legitimè nuptam? Stetit ergo suam agnoscens indignitatem, & confessa est dicens: Non habeo virum. Suffecit illa confessionis inchoatio vocanti misericordię. Non expectauit aut exegit vt totum diceret, sed clementiæ manum porrigens pepercit pudori, subuenit conscientię fluctuanti.

Nam sequitur:

Dicit ei Iesus: Bene dixisti, quia non habeo virum. Quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes non es tuus vir. Et hoc verè dixisti.

Respondenti mulieri, nō habeo virum, aperuit Iesus mulieris vitam ab adolescentia sua, incipiens illi monstrare semetipsum quis esset, per hoc q̄ scit absentia, & ea quę notitia humana erant ei ignota, per prophetię spiritum reuelans suã virtutē. Nunquid igitur illa agrè ferebat, quum talia audiebat, vel relicto illo fugiebat? Nō, sed magis admirata est & confortata. Et peccata illa nō abscondit, sed cōfessa est, nec defendit aut negauit. Nam quã veraciter eadem narranti cōsentiat, quã humili conscientia veritati concedat respondendo manifestat. Ait enim:

Domine, vt video propheta es tu.

Confite-
tur quæ
nō negat.

¶ Indu-

¶ Inducta tandem est mulier, etsi non ad notitiam aque spi-
ritualis, tamen ad aliqualem notitiam domini Iesu. Et ex
propriis gestis ab eo sibi commemoratis, prophetā ipsum
esse prohetetur, & nihilominus prophetam fatendo, errata
sua confiterur. Quid enim aliud est dicere ei qui conscien-
tię ipsius occulta ei narrauerat, Domine, vt video, prophe-
ta es tu, quàm si dixisset: Errata mea agnosco, quia pecca-
trix sum. Palàm est hinc quàm nõ inuita fateatur, quòd spe-
ctatorem conscientię suę domini & prophetę honorat no-
mine, nullam aliam ob causam vel experimentum, nisi quòd
secundum pronuntiationis veritatem peccatricem se esse
agnoscebat. Vna eadẽque responsione & de se confessa
est quòd erat, & de illo quòd ipsum esse intelligere pote-
rat. Minus tamen & longè minus quàm ille est, cõfessa est,
sed confitendo quantum perceperat, dignam se fecit cui
crederet Iesus totum quòd erat.

*Tria pro-
phetia cõ-
plectitur*

¶ Vbi aduertendum est, nõ tantum futurorum præscientiã,
sed & præteritorum ad etiam præsentium occultorum re-
uelationem rectè solere appellari prophetiã. Mulier enim
ista dominum nihil de futuris prædicentem audierat, sed
tantum de præteritis & præsentibus occultis cordis suive-
ra dicere illum sentiens prophetam esse pronuntiabat.
Adedò consuetum erat iam tunc occultorum reuelationem
prophetiam nuncupari.

¶ Circa secundum principale dicitur:

*Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Iero-
solyms est locus vbi adorare oportet.*

¶ Hic incipit disputatio seu colloquium secundum, quo do-
minus Iesus proprio testimonio Messias asseritur Vbi duo
sunt cõsideranda. Vnum est, religiosę quęstionis per mu-
lierem propositio. Alterum, replicanti mulieri dignatiua
sui, ibi: Dicit ei mulier.

¶ Circa primum aduerte, quòd mulier hæc sciēs quia pro-
phetę per figuras loqui consueuissent, carnalem iam ab
eius dictis amouit intellectum, nec eo sensu quo prius vl-
trà viam aquam ab illo petiuit, sed potiùs doctrinam ve-
ritatis ab eo quærere festinat, tanquã à propheta per quẽ
loqueretur Deus. Nam præter sitim corporis ob quam

ueniebat haurire aquam, habebat quandam aliã sitim, scilicet audiendi verbum Dei. Quam eius sitim optimè nouerat, qui loquebatur ei: Nunquid enim sola peccata eius nouerat, & desyderium animę eius docibilẽmque humilitatem cordis eius nõ nouerat? Nouerat utriusque. Itaque ubi prophetã mulier comperit siti suę protinus satis fieri deposcit. Nam dicit ei: Patres nostri, id est, patriarchę quos fama tradente acceperat in monte illo coluisse Deum. Explicitè tamen de solo Iacob cum familia sua in Genesi legitur, quòd reuersus de Mesopotamia iuxta urbem Sichem erexit altare, & inuocauit super illud fortissimum Deum Israel.

cap. 33.

¶ Patres nostri, inquit, in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis quia Ierosolymis est locus ubi oporteat adorare. Ac si dicat: Domine, ut video, propheta es tu. Iam verò à diebus multis propheta non est visus in Israel. Loquere nobis ex ore domini. Ecce vetus longumque certamen. Vos Iudæi non contumini nobis Samaritanis, & hoc ideo, quia non adoramus in Ierosolymis. Dicitis enim, quia tantum in Ierosolymis adorare oportet. Sed hoc vobis dicentibus, patrũ nostrorũ repugnat authoritas, qui in monte hoc adorauerunt & sine dubio absque Ierosolymis & templo Salomonis Deo placuerunt, quem in mente hoc adorauerunt. Tu ergo domine quoniam propheta es, quid dicitis? Hanc proponendo quæstionem mulier non insipiens iam profectò aquam viuam petebat. Dominus autem iudex equitatis postulatus ita respondit. Sequitur:

Questio
religiosa.

Dicit ei Iesus: mulier crede mihi, quia venit hora quando neque in monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitur pater.

¶ Veneranda, & in timore sancto audienda sunt hæc verba Dei incarnati de sancto corporis sui templo suauiter intonantis, & breui quidem sed graui eloquutione, verã atque seipso dignam de adoranda diuinitate sententiã proferentis: Vbi aduertere est, quemadmodum beneuolentiam auiditoris infirmi magna dignatione retinere curauit.

Mirachri
sti digna
tio.

¶ Mulier, inquit, crede mihi. Tibi ò mulier dicturus sum quod viris necdum dixi. Tibi me crediturus sum, qui me Iudæis nõ credidit, scribisq; ac Pharisęis siue sacerdotibus adorant-

adorantibus, imò latrocinātibus in illo magno & pulchro templo Dei. Et quod illis facto tantum præsignavi eiiciens illos cum flagello de domo patris mei, vobis autem necdum aperiendum esse credidi. Tibi nunc dico, tibi ò mulier credo, tuę fidei committo, tu tantum crede mihi nunc interim tanquam prophetę, quoniam prophetam me esse dixisti. Hoc mihi crede, quia venit hora quando neque in mōte hoc: Ecce exclusio huius loci, neque in Ierosolymis: Ecce exclusio cultus in templo. Vbi futurum de propinquo tempus gratię noui testamenti euacuantis vtrunque locū, imò omnem locum, prædicat. Adorabitis patrem. Hoc est, Non solum Iudei, nec soli Samaritani, sed vos omnes quicumque de quibuscunque gentibus ad vitam prædestinati estis, adorabitis Deum inuocantes, patrem scilicet eum confitendo, ac adorando pariter filium cuius pater est, per cuius adorationem fit, vt Deus pater eius vester quoque fit pater. Ita, inquam adorabitis patrem, nō in monte hoc neque in Ierosolymis, sed in omni loco dominationis eius quia à solis ortu vsque ad occasum, magnum erit nomen eius in gentibus. In Ierosolymis autem, qui nunc est celebris adorationis locus, non manebit lapis super lapidem qui non destruat. Ne autem mulier ineptē lætaretur, exstimans iam quòd sancta ciuitas Dauid, templumque Salomonis nihilo præferetur monti Samaritę (quod etsi de futuro verum erat, de præterito tamen verum non erat) subdit:

vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudeis est.

Post communem exclusionem locorum subiungit Iesus disparitatem adorantium tunc quantum ad notitiam, præferendo Iudeos Samaritanis in hoc quòd Samaritani adorant nesciendo quod adorant, Iudæi autem adorant sciendo quod adorant. Et est sermo de scientia fidei. Iudæi enim certa fidei cognitione adorabant vnum solum Deum creatorem cœli & terrę. Samaritani autem adorabant quidem eundem Deum, sed non cognoscendo certa fide ipsum solum esse verum Deum, adorabāt enim & alios Deos, & simul cum aliis diis etiam Deum Israel. Vndè nec cognoscebant nec credebant verum Deum, sed in quodam confuso

adorant

1049. 2.

*Test. noui
tempus
prædicat.*

*Samaritanorum
error in adorando.*

cap. 17.

adorabant ipsum sicut & alios Deos, tanquã Deum illius terrę, vt patet in quarto Regum. Hinc ergo illis rectẽ dicitur: Vos adoratis quod nescitis.

¶ Quia salus ex Iudæis est. Ex quo patet quod de scientia fidei fuit sermo, nam salus ex Iudæis orta, est salus ex fide vnus Dei, quę in Iudæis incępit, & ex eis propagatur. Ex hoc effectu salutis probat, quod Iudæi sciũt quod adorant. Ex hoc enim quod fides Iudęorum salutaris est, confirmatur Iudęos habere certam fidei noticiam de Deo adorato, alioqui non esset salutaris.

Sequitur:

Sed venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabũt patrem in spiritu & veritate.

¶ Notanter dicit, veri adoratores, ad excludẽdum eos qui labiis adorant, & cor eorum à Deo longẽ est. Ac si dicat: tã tempus venit, quod vos quicumque veri adoratores adorabitis patrem spiritum adoptionis filiorum ab ipso percipientes, & in filij eius vnigeniti membra venientes. Patre enim in spiritu adorare, est spiritum adoptionis filiorum accepisse, in quo clamamus, Abba pater. Adorare autẽ patrem in veritate, est in filio eius manendo (qui dicit, Ego sum veritas) patrem inuocare. Idem ergo est acsi dixisset: Veri adoratores manifesta ac necessaria distinctione personarum adorabunt vnum Deum, patrem & filium & spiritum sanctum.

¶ Porro locus hic & aliter potest exponi, vt sit sensus: Veri adoratores adorabunt in spiritu, non in monte hoc, non in Ierosolymis, non in loco aliquo, non cultu temporali, non lingua, sed interiore cultu consistente in spiritu, hoc est, in animo quatenus spiritualibus intendit.

¶ Et veritate, scilicet fidei, contra id quod dixerat: Vos adoratis quod nescitis.

Nam & pater tales querit qui adorent eum.

Theoph.

¶ Veros adoratores dixerat eos qui secũdum ipsum legem viuunt, qui non loco aliquo includunt Deum, sicut Samaritani: vel cultu colunt corporali, sicut Iudæi, sed spiritu & veritate. Hoc est, per animam, per mentis puritatem. Quia enim Deus spiritus est, id est incorporeus, oportet ipsum adorare incorporaliter, videlicet in anima. Hoc enim signi-
ficat

patre in
spiritu
adorare.
10an. 14.

ficat, in spiritu. Etenim anima incorporeus spiritus est. Et quoniam multi videntur adorare in anima, non tamen rectam habent scientiam, sicut heretici, ideo addit: Et in veritate. Oportet ergo & mente adorare Deum, & sanam opinionem de ipso habere.

¶ Nam & pater, inquit, tales querit. Tam grata Deo ostenditur qualitas honorantium ipsum integra mente, ut dicat quod pater non solum amat, non solum gratos habet, sed & querit tales. Et notanter dicit patrem querere, ut paternam designet sollicitudinem tales habendi, per predicationes & miracula Christi & Apostolorum per passionem & mortem Christi, per predicatum ubique gentium Evangelium. Hæc enim omnia sunt patrem querere tales qui adorant eum.

Sequitur:

Spiritus est deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.

¶ Rationem reddit eius quod dixit, scilicet, Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Deus, inquit, est spiritus. Non enim natura Dei corpus est aut corporeum aliquid, sed spiritus, res omnino incorporea & immaterialis. Et ideo oportet eos qui adorant eum, in spiritu & veritate adorare, ut adoratio conformis sit adorato.

Vbi Theophylactus:

¶ In spiritu colens, hoc est, mente & anima, & non ut Iudei in typo & umbra adorabunt, sed in veritate, qui Iudaicorum rituum & observationum futurus est finis. Venit autem hora & nunc est, scilicet corporalis mei adventus tempus, quando veri adoratores non in vno loco ut Samaritani adorabunt, sed in omni loco secundum spiritum incorporaliter adorationem offerentes, sicut & Paulus dicit: Seruio ei in spiritu meo. Neque sicut Iudei figuralem & umbratilem futurorum offensivum cultum adducent, sed verum & nihil umbratile habentem. Itaque quia Deus est spiritus, adoratores spirituales, & quia veritas est, adoratores veros requirit.

¶ Hinc colligi potest, quod exterior cultus non propter se ipsum gratus est Deo, sed pro quanto ordinatur ad interiorum qui sit in spiritu & veritate.

[r ij

¶ Circa

*Pater vobis
querit
adoratores.*

*Adorare
in spiritu
& veritate.*

FERIA SEXTA

¶ Circa secundum quod est replicati mulieri dignatua sui ostensio, subditur:

Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit (qui dicitur Christus) quum ergo venerit, ille annuñciabit nobis omnia.

¶ Samaritana mulier exclusa à quæstione, nec capax nouæ doctrinæ audiens quoque Iudæos in adorandæ scientia Samaritanis præferri, recusansque instrui à Propheta Iudæo remittit se ad messiam. Instructi enim erant Samaritani de aduentu ipsius, & propterea mulier certa fide credens dicit. Scio quia Messias venit, non quod intendat affirmare ipsum in præsentem venire, sed cõfusè tempore præsentem vitur pro tempore incerto.

¶ Quod autem interpositum est, qui dicitur Christus, verbum est Euangelistæ, vt nomen Hebraicum interpretaretur: quia Messias Hebraicè, Christus Græcè, vnctus dicitur Latinè. Vnctus autem est regali pariter & sacerdotali gratiæ plenitudine, vnctus præ confortibus suis, id est, præ cõsuetis filiis hominum. Non enim illi ad mensuram dat Deus spiritum. Quum ergo venerit ille, annuñciabit nobis omnia. Hinc liquet quod mulier recusabat discere ab Iesu.

Sequitur:

Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tecum.

Christus se mulieri pandit.

¶ Ego, inquit, sum ille Messias qui loquor tecum, ego vobis annuñciabo omnia. Ecce mira gratia. Ecce vt huic alienigenæ semetipsum credidit, quem Iudæis non crediderat. Et ostendit illi honorandũ nominis sui thesaurũ quod in patria sua Iudæa necdum prodiderat, ne mox (quod futurum erat) preciosam eiusdẽ nominis margaritã porci conculcerent, & hoc sanctũ canina rabie blasphemantes corroderent.

IOAN. 10.

Itaq; Iudæis vrgentibus & dicentibus: Quousq; animã nostrã tollis? Si tu es Christus, dic nobis palãm, distulit palãm dicere se Messia, imò & discipulos vetuit hoc publicare, & tamen nũc sponte mulieri Samaritanæ dicit se messiam esse. Siquidem hæc manifestatio præueniendę suę passionis periculosa non erat. Quin etiam vt primitias gentium dignas efficeret tanti mysterij ore proprio. manifestatione, quin & in hoc Iudæis digniores reddit, quibus prius quàm Iudæis ore proprio se Messia esse manifestauit. Nec mirũ.

Gentes Iudæis vt Christus pratulit.

Hono-

Honoratus enim est ab his alienigenis Samaritanis, ubi Christum esse se dixit: inhonoratus verò & crucifixus est à contribulibus suis, ubi in eis signa & prodigia fecit, quæ nemo alius fecit. Et hinc secūdi colloquij seu disputationis est finis.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et continuo venerunt discipuli eius, & mirabantur quòd cum muliere loquebatur. Nemo tamem dixit: Quid quaeris? aut quid loqueris cum ea?

¶ Hic incipit colloquium tertium quo dominus noster Iesus Christus, saluator esse mundi prædicatur. Vbi quinque notanda designantur. Primum est, de Christi dignatione discipulorum admiratio. Secundum, fœminæ Christum prædicantis festinatio, ibi: Reliquit ergo. Tertium, quis Christi sit cibus ostensio, ibi: Intere interrogabant. Quartum, opus prædicantium & remuneratio, ibi: Nonne vos dicitis? Quintum, Samaritanorum fidei præclara confessio, ibi: Ex ciuitate.

Theoph.

¶ Circa primum dicitur: Et continuo: Hoc est, Absoluto colloquio cum muliere, & doctrina, tempestiuè occurrerunt discipuli, & admirati sunt tantæ dignationis humilitatem eius, quòd qui tam gloriosus esset & apud omnes celebris, non dedignatus sit cum tam paupere & Samaritana muliere tanta cum modestia sermonem habere. Admirantes autem non audent interrogare de quo loquebatur ei, adeò erant bene compositi, reuerentiã debitam erga præceptorem seruantes. Nulla autem alia admirationis discipulorum ratio in litera redditur, nisi loquutio domini cum muliere. Et dixit hoc Euangelista significans insolitam fuisse colloquutionem.

Admiratio de Christi dignatione.

¶ Circa secundum, quod est, Christum prædicantis fœminæ festinatio, subditur:

Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, & videte hominem qui dixit mihi omnia quaecunque feci. Nunquid ipse est Christus?

¶ Mox ut audiuit dicentem illum, Christus ego sum, qui loquor tecum, sitim suam propter quam venerat haurire a - quam præ gaudio eius quam inuenerat aquæ viuz oblita

Christum prædicantem de muliere ut feruor

Theoph. est. Hydriam suam reliquit vt curreret expeditior, totamq; attonitam reddidit ciuitatem, clamando cuiusmodi hominem inuenisset. Adeò nanq; dominicis dictis accessum est cor eius, vt & aquam relinqueret. Sic igitur statim pretulit aquam Christi fonti Iacob, & fit, Apostola ordinata à fide quæ cor eius occupauerat, docetque & attrahit totam ciuitatem. Venite, inquit, & videte eum qui mihi dixit omnia quæcunque feci. Profectò quoniam accensa fuit anima ei⁹ igne diuino, ad nihil eorum quæ sunt in terra iam respicit, non ad confusionem, nò ad ignominiam propriam, nec ad aliud quippiam, quin & cum suæ confusionis confessione Christum aliis predicat. Potuisset dixisse: Venite, videte prophetam prophetantem. At nò sic, sed contemnit suam gloriam, & ad hoc solum spectat, vt predicet veritatē. Non autem dicit, hic est Christus affirmatiuè, sed nunquid ipse est Christus? volens etiam illis calculum addere, & facere sermonem creditu faciliorem. Etenim si affirmasset hunc esse Christum, forsan refugissent quidam sententiam eius, neq; diffamata credidissent mulieri. Sequitur:

Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad eum.

vituperatur Iudei comparatione. ¶ Hoc quoque in exprobrationem patriæ eius positum est. Gens enim sua & pontifices Pilato traditum extra ciuitatē eiecerunt, & ab eis qui signa eius multa & magna viderant eiectus, extra portam passus est. Hi autē alienigene & ignoti qui nec verbum quidē vllum ab eo audierant, quanto minus signa viderant: hi inquam propter hoc solum quod ab vna muliere audierat, dicite: Quia dixit mihi omnia quæcunque feci, multum honorantes eum exhibat de ciuitate sua & veniebant ad eum. Amplius autem nunc, vbi iam à predicta patria sua vsque ad finem, id est, vsque ad mortē, mortē autem crucis inhonoratus est: Nos verò qui illum non vidimus, sed tantum in auditu auris didicim⁹, quod Iesus vt sanctificaret per semipsum populum, extra portam passus est eximus ad eum extra castra improperium eius portantes. ¶ Circa tertium, quod est, quis Christi sit cibus ostensio, subditur:

Interea rogabant eum discipuli dicentes: Rabbi, manduca.

Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare quem vos nescitis

¶ Interea, id est, exeuntibus ciuitatem Samaritanis prius quam ad ipsum peruenirent, rogabāt eum discipuli. Vbi affectus discipulorum patet ex precibus. Rogabant eum vt fatigatus & ieiunus corpore reficeretur: Rabbi manduca. At ille: Ego, inquit, cibum habeo manducare quem vos nescitis. Nec fatigatio, nec ieiuniū, nec hora iam postmeridiana Iesum retinent à docēdo, vt discamus emittere cibum corporis, quacunque hora imminet spiritualiū cura exercēda. Porro, sicut mulierem traxerat ex haustu aquæ occasio, nem sumens, ita & discipulos eleuat oblatis cibi occasione

Christi exemplum prædicandi tinctandū

¶ Vbi Theophylactus: Rogabāt discipuli dominum, id est, obsecrabant vt comederet, nō temeraria quadā mente, sed magna erga magistrum dilectione. Videbant enim ipsum defatigatum ex itinere & calore flagrante.

¶ Dominus autem sciens Samaritanam totam ferè ciuitatem ad se euocaturā, & Samaritanos in se credituros: Ego, inquit, cibum habeo comedendum, hoc est, salutem hominum, quam tanto auebat desyderio, quanto nullus nostrum sensibilem cibum. Hūc autem cibus vos discipuli mei nescitis. Crassi enim quum adhuc vos sitis, & intelligere nequeatis obscurius à me dicuntur nescitis quod salutem hominum cibum nominem. Ignoratis enim quod Samaritani credituri sunt mihi, & saluabuntur, Sequitur:

Discipuloru affectu

dicebant ergo discipuli ad inuicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare. Dicit eis Iesus. Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui mihi sit me, vt perficiam opus eius.

¶ Adhuc dubitabant, nun quis attulisset ei quod comedisset. Attamen propter ipsorum ad illum solitam reuerentiam eum desuper interrogare non audent. Porro ille quāuis ipsi non interrogassent reuelat obscurius dictum, & dicit: Meus cibus est, facere voluntatem eius qui me misit. Porro voluntas Dei est salus hominum, vt perficiam opus eius. Prophetæ quidem & lex minimè potuerunt perficere opus Dei. Imperfecti enim erant, utpote figuras & umbras futurorum cōtinentes, at Christus perfecit opus Dei, id est,

Christus perficit opus Dei

id est, nostram renouationem & salutem.

*Quam li-
bens Chri-
sti obediens
tia.*

¶ Ceterum ex his patenter indicat, quam spontanea in operando salutem nostram Deo patri obedientia deseruiat, & quod magis delectetur in hac obedientia, quam aliquis esuriens dum oblatiscibus dicitur ei: Manduca. Et certe plus Nam corporeis cibus sola caro quæ defecerat, reficitur, iterum defectura. Per hanc autem obedientiam sic refici habebat mortalis & passibilis in Christo natura humana, ut resurgens à mortuis iam non moriatur, mors illi ultra non dominetur. ¶ Circa quartum, quod est opus prædicantium & remuneratio, subditur:

Nōne vos dicitis quia adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis, leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albae sunt iam ad messem.

¶ Quum Samaritanos exeuntes & ad se venientes dominus videret, permanens in metaphora, gratulabundus ad modum diuitis, cui iam matura messis multos cibos plurimos pollicetur, hoc modo cœpta profectur: Nōne vos dicitis quia adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ego autem dico vobis iam adesse messem spirituale. Quod dicebat propter Samaritanos ad ipsum venientes. Attollite igitur oculos vestros, vel spirituales & interiores, vel corporeos & exteriores, & spectate multitudinem Samaritanorum & animas ipsorum ad fidem suscipiendam alacres & promptas, quasi segetem iam albam ad messem.

*Messis spiri-
tualis.
Theoph.*

¶ Samaritanis existentibus primitiis gentium, annunciat Iesus instare iam salutem vniuersarum gentium. Videte, inquit, regiones, nō regionem Samaritanorum vel Iudæorum vel quamlibet regionem aliam, sed regiones vniuersas, vniuersarum gentium & populorum quia præparatae sunt, & in promptu ut metantur, & in vnam fidem quasi in horreum vnum congregentur. Sciebat enim Iesus hoc esse verum, nō secundum dispositionem existentem in ipsis gentibus, sed secundum dispositionem diuinam prædestinationis.

*Messismy-
stica di-
plex.*

¶ Notandum verò est in sermonibus domini duas messes inueniri. Vnam de qua nunc loquitur, scilicet prædicationem Euangelij, cuius messores sunt Apostoli & discipuli, de qua

de qua alio loco ait: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominū messis vt mittat operarios in vineam suā. Hęc messis colligit bonos & malos, reprobos & electos: hoc est, triticum cum palea. Aliam de qua dominus alibi loquens dicit: Messis est consummatio seculi. Messores sunt angeli. Et quidem in hac messe tenebit dominus messis ventilabrum suum in manu sua, & mundabit aream suam, tradēs paleas igni inextinguibili, triticum vero purum in horreum suum recondet.

Luca. 9.

Mat. 3.

Mat. 13.

¶ Porro messis illa quam appellat cōsummationem seculi tantummodo messis est, ista vero, alio quidē respectu messis, alio satio dicitur. Satio nempe dicitur illi⁹ futurę respectu, id est, cōsummationis seculi. Messis vero dicitur eadē Euangelij prædicatio temporis anterioris respectu, quādo patriarchæ & prophetæ sancti euntes ibant & flebant mitentes semina sua. Igitur quod ait, quia regiones iam albæ sunt ad messem, idem est ac si dixisset, quia iā dociles sunt ad suscipiendum Euangelij prædicationem. Et adiecit:

Et quis metit mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam.

¶ Operarius (inquit) qui metit, pro labore suo & mercedē accipit, & fructum congregat in vitam æternā. Merces sua duplex est. Vna temporalis de qua voce domini dicitur huic iuscē messoribus. In quamcunque domum intraueritis, ibi manete edētes & bibentes, quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. Altera est illa merces de qua dominus ad Abraham loquēs, ait: Ego protector tuus sum & merces tua magna nimis.

Prædicat.

tium mer

ced duplex

Luca. 10.

Gene. 15.

¶ Et congregat fructum in vitam æternam. Messores corporaliter ad hoc metunt, vt congregent fructus pro vita temporalis. Messis autem spiritualis est ad congregandum fructum in vitam æternam, non ad priuata metentium cōmoda, non ad eorum gloriam, non ad implenda ipsorum mar-supia. Sequitur:

vt & qui seminat simul gaudeat, & qui metit. in hoc enim est verbum verum, quia alius est qui seminat, & alius qui metit.

¶ Inter æternam & temporalem vitam, ea differentia est, *Notanda quòd differentia*

quòd temporalis vita non semper est còmunè gaudium seminanti & metenti. Còtingit enim eum qui seminauit mortem obiisse tempore messis adueniente, aut cògregari alij quàm seminanti, & propterea non simul gaudere eum qui seminat, & eum qui metit. Vita autem æterna còmunè est gaudium seminanti & metenti, etiam si seminans longè antè mortu⁹ corpore fuerit, & propterea dicitur, vt simul gaudeant qui seminat & qui metit.

Theoph.

¶ Prophetæ seminauerunt, sed non messuerunt, neque tamen propter hoc priuati sunt gaudio. Quauis enim nõ nobiscum metant, metentibus tamen in æterna vita congaudent. Prophetæ siquidem antè prædicauerunt & præmolierunt hominum mentes vndè & vobiscum gaudent qui homines capitis & colligitis ad salutem.

Lucæ. 10.

¶ In hoc enim est verbum verum, id est, prouerbum, quia aliud est qui seminat, & aliud qui metit. Vulgatum prouerbum hoc affert ad cumulū fœlicitatis & collati discipulis beneficij, vt quātūm sit quod acceperint, hinc agnoscat. Ac si illis dicat: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quia multi reges & iusti voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & nõ audierunt. Verè enim beati discipulorum oculi, qui videbant regiones quòd albæ essent iam ad messem, sicutque hoc audiebant quòd in hoc opus còducti essent, vt meteret quod alij seminauerunt. Vndè sequitur:

Ego misi vos metere quod vos non laborastis. Alij laborauerunt & vos in labores eorum introistis.

¶ Alij laborauerunt (inquit) & vos homines sine literis & idiotæ, qui hætenus agrum Dei nec verbo nec opere excolere nouistis, in eorū labores introistis, vt quod ab illis est seminatum per vos congeratur in horreum, id est, quæ illis promissa est vniuersarum benedictio gentium, à vobis prædicetur esse impleta.

Quod vos non labo.

¶ Quod vos, inquit, non laborastis, id est, iudæos, quos non vos instruxistis in fide, sed à Moyse & prophetis seminata est eorum fides. Alij, inquit, scilicet Moyses & prophetæ dicendo & monendo, quasi seminando & agrum colendo labo.

laborauerunt, & vos in labores eorum introistis colligendo fructum fidei ab illis seminatæ. Quum ergo discipulos dominus ad prædicandum Iudæis mittit, utique ad colligendum fructus laboris prophetarum hos destinabat.

¶ Ingens sanè est hæc discipulorum prærogatiua, nam omnium prophetarum labor ad hoc tendebat, ut Iudæi iungerentur Messia. Lex enim & propheta usque ad Messiam erant. Itaque fructus tantopere desyderatus & expectatus discipulis significatur concessus, dicendo: Et vos in labores eorum introistis.

¶ Circa quintum, quod est, Samaritanorum in Christo fidei præclara confessio, subditur:

E ciuitate autem illa multi crediderunt in eum samaritanorum, propter verbū mulieris testimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia quaecunque feci.

¶ Propter sermonem mulieris multi Samaritani credunt, utpote prudenter apud se iudicantes quod vitam suam mulier non vulgasset ad hoc ut gratificaretur alteri, nisi verè magnus & excelsus esset qui ab illa prædicabatur.

Theoph.

¶ Refert in præcedentibus hic idem Euangelista, quod quum Ierusalem in die festo, videlicet in patria sua & inter contribules suos, multi crediderunt in eum videntes signa quæ faciebat. Et hic multi crediderunt in eum, sed causis longè diuersis. Illi crediderunt videntes signa quæ faciebat. Isti sine vllis signis, tantum propter verbum mulieris testimonium perhibentis. Quid si coram istis dominus aquam in vinum conuertisset, vel tale quid apud illos fecisset, quæ hæc fecit multa in patria sua, scilicet in Galilæa & Iudæa?

*Samaritani
Iudæus
fide præst
antiores.*

Quid ergo, inquam, quantam putas messem de gentibus collegisset, si eo tempore tam Samaritanis quam cæteris gentibus per seipsum prædicare decreuisset? Quapropter quum ciuitatibus patriæ suæ exprobarer, poterat idem quod de Tyro & Sidone de Samaria quoque dixisse, quia si in Samaria factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent. Ergo quia non propter signa quæ nulla viderant, sed propter id quod dictum est, crediderunt in eum, audiamus quod sequitur.

Mat. ix.

Quum

Quum venissent ergo ad illum Samaritani, rogabant eum vt ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.

¶ Et hoc Iudæos grauius suggillat. Quum enim Ierosolyman ciuitatem eorum vltro introisset, & in templo docuisset, & multi credidissent in eum videntes signa quæ faciebat, non tamen Iesus credebat semetipsum illis.

Apud Iudæos Christo locus non est.

Vulpes & volucres vbi.

¶ Et quum tantæ fuerit paupertatis, & ita nulli fuerit adulat^r, vt in vrbe magna nullum hospitem, nullam inueniret mansionem, iam tunc vtique re ipsa experimentum capiebat quòd in patria sua, cuius ciuitas illa erat præcipua nullum esset habiturus honorem. In illa nepe ciuitate sua vulpes foueas habebat, & volucres cæli nidus, id est, astuti ac superbix pennis elati spiritus maligni infidelium mentis hospitia compleuerant, & in illis cubilibus habitabant. Filius autem hominis nõ habebat vbi caput suum reclinaret id est, quorum fidei diuinitatis suæ nomen vel sacramentum crederet. Vnde merito in ea ciuitate nec vna saltem nocte hospitari aliquando dignatus est.

¶ At verò gentes audito eius euangelio vulpes illas & volucres de foueis & nidis, id est, de cordibus suis templisq; & aris effugaturæ erant, & ita demum capiti filij hominis reclinatorium præparaturæ. Et idcirco nunc apud istos alienigenas, tali ordine, imò tali præfiguratione dignatus est commanere. Sequitur:

Et multo plures crediderunt propter sermonem eius. Et mulier dicebant, quia non iam propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audiimus & scimus, quia hic est vere saluator mundi.

Theoph.

Mat. 10.

Christus saluator mundi,

¶ Itaque quum dominus esset apud Samaritanos, verisimile est eum diuina quædam docuisse, vnde nullo viso signo credunt, & obsecrant vt maneat. Iudæi autem quantum plurimis sermonibus & signis fruerentur, adhuc persequebantur. Profectò inimici hominis domestici eius. Vide etiam quæadmodum multitudo ciuitatis breui præcellat eam à qua docta fuerat. Non enim prophetam vocant, neq; saluatorem Israel, sed mundi & cum articulo. Hic est saluator ille qui proprie & verè saluat omnes. Venerunt multi vt saluaret, &, lex & prophetæ, & angelus, sed hic est ille verus saluator.

¶ Cæterum

¶ Ceterum aduerte quemadmodum hæc res gesta per omnia nobis manifestissimè congruit. Nobis, inquã, quia non vidimus, sed tantum audiimus & scimus, quia hic est verè saluator mudi. Nam saluator ipse de nobis aduersus patrie sue duritiam contestatur & dicit: Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.

Psal.

Deute. 32

*Iudæi vt
in amula
tionem
adducti.*

Quum iam interim illa patria sua incepit ad æmulationem adduci in non gentem, in gentem insipientem, in iram mirati. Hinc enim cœperunt magna & maligna æmulatione alienigenis irasci: dicentes verò, non Iudæorum tantum Deo, sed & gentium, non Iudæorum tantum, & totius mundi saluatori vt Samaritani cõfessi non sunt. Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu, & demonium habes? Sed æmulentur quantum volunt, irascantur & maledicant quantum ex diabolo per odium nostri conceperunt. Nam Christus (quem nos secundum carnem non nouimus) secundum spiritum apud nos requiescit, & duos dies, id est, in presenti & in futuro seculo permanens caput suum reclinauit, quia nos audiimus, & solo auditu credentes scimus, quia hic est verè saluator mundi.

SABBATO POST
DO. OCVII.

*I*esus autem perrexit in montem oliueti, & diuiculo iterum venit in templum & docebat.

Ioan. 8.

¶ In hac sancti Euangelij lectione tria describuntur. Primum est, insidiantium Christo fraudulenta interrogatio. Secundum est, mollientium fraudem iusta cõfutatio, ibi:

Iesus autem inclinans se. Tertium est, consuetę misericordie benigna ostensio, ibi: Erigens autem se.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, frustratis insidiis Christi prædicatio. Alterum, adducta peccatrice tentantiũ interrogatio, ibi: Adducunt autem.

¶ Circa primum, quod est frustratis Pharisæorum insidiis, libera Christi prædicatio, adducenda sunt pauca quę lectionem hanc continuò antecedunt. Quum enim misissent principes & Pharisæi ministros vt apprehenderent eum, & illi verborum eius virtute compuncti nequaquam hoc fecissent,

Ioan. 7.

fecissent, interrogati quare illum non adduxissent, responderunt: Nunquam sic loquutus est homo, subaudis, quo modo hic loquitur. Responderunt eis Pharisei: Nunquid & vos seducti estis? Vos, inquit, qui ex nobis estis, quos arbitramur aliquid prudētis habere ingenij, nunquid tam citō seducti estis? Quasi iam legitimo reprehētum esset iudicio seductionem esse quicquid audissent ab homine illo sic loquente, quo modo nunquam alius quisquam loquutus est. Et propria sub interrogatione intorquet quod pro ratione haberi volunt verē ipsi seductores & à maligno spiritu seducti, & dicunt:

¶ Nunquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex Phariseis? Ac si dicat: In hoc cōstat vos esse ab eo seductos quod nemo in eū credidit ex principibus aut ex Phariseis. Quę ratio quā sit infirma, vana, inepta, nullis opus est probari argumentis. O ergo cæci, duces cæcorum vt pariter in foueam cadant, nunquid expectandi sunt tanquam scientię clauem habentes vt nemo quanuis oculos habēs introeat, nemo quāuis aures habens audiat, nisi huiusmodi principes ad vidēdum vel audiendum habeat p̄cessores? Sed turba hæc, inquit, quę non nouit legem maledicti sunt. Videlicet, pro hoc ipso quod legem nesciunt illis subiacere maledictionibus iudicant quas Moyses legē nō custodiētibus p̄scribens, dixit: Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. Sed profectō veriùs turba contradixisset. Istud consilium vanitatis, hæc ecclesia malignantium quę non facit legē, maledicti sunt.

¶ Dicit ad eos Nicodemus ille qui venit ad eum nocte, qui vnus erat ex ipsis: Nunquid lex nostra iudicat hominē, nisi audierit ab ipso priùs, & cognouerit quid faciat? Non hic aperta defensione dixit quod sciebat, quod dudum veniēs ad eū noctē dixerat, videlicet quod non seductor esset, sed magister à Deo venisset, quia adhuc imperfectus Christi discipul⁹ illos metuebat. Ergo nō ausus inuisam illis Christi personā defendere, sed nec ferens impudētē malitiā, tantam vsurpare licentiam iustitię: Nunquid (ait) lex nostra iudicat hominem nisi audierit ab ipso priùs, & cognouerit quid faciat? Non vtique, sed econtra p̄cipit, non fa-

Deu. 27.

Nicodemus fidelis, sed timidus.

tilè credendum est quod audieris. Quo dicto coargui non potest velle defendere hominem, quò verba sonènt potius iustè & sanctè legis defensionem. Itaque timidus quidem sed prouidus in tutà confugit arcem, dum pro homine loquens, pro lege videtur patronà ferre sententiam. Attamè quoniam intentio eius callidam Phariseorum nequitiam latere non poterat, hostiles assultus nò omnino euasit. Nà sequitur.

¶ Responderunt, & dixerunt ei. Nunquid & tu Galilæus es? Phariseorum cœtus in peccato suo permanere volens noluit intelligere vt bene ageret. Siquidè legalis iudicij nec mentionè audire sustinebat. Nam Nicodemus ipse homo Pharisæus & princeps Iudeorum rufus in tali causà legitimi iudicij facere mentionem, vno dicto coram illis odore suum, scetere fecit, & hostili calūniæ patuit. Nò enim paruum spirat odium, quòd tam citò dictus est Galilæus, eo quò homini Galilæo fauere videretur. Iam enim propter odiū Iesu ipsum nomen Galilææ putebat illis. Nunquid (aiunt) & tu Galilæus es?

*Galilæe
nomē cur
Iudeis
exosum.*

¶ Scrutare & vide, quia propheta à Galilæa non surgit. Ecce vt præterita non respicientes, & præsentia tantum oculo nequã aspicientes, laqueum sibimet hoc modo texerunt. Christus secundum scripturas ex femine Dauid à castello Bethleem nasciturus est, hic autè Iesus homo Galilæus est, igitur hic homo propheta nò est, Christus nò est. Hoc modo obscurati sunt oculi eorum ne videant nec intelligant Christum ex femine Dauid & castello Bethleem nasci debere, & eundem in Galilæa nunc habitare. Scrutentur ergo scripturas & videant, quia non scriptum est per Prophetã: In te enim natus habitabit, sed ex te exiet dux qui regat populum meum Israel. Sequitur:

Mich 5.

¶ Et reuersi sunt vnusquisque in domum suam. Quia telas araneæ texuerant, idcirco leniter solutum & dissipatum est eorum conuenticulum. Et ad vnã obiectiunculam infirmæ causæ cōscientia diuerberati, vnusquisque in domum suã reuersi sunt, vt iterum in cubilibus suis iniquitatem meditantes novos dolos fabricarēt. Et post hæc mox subiungitur.

Iesus autem perrexit in montē oliueti, & diluculo iterum venit in templū, & omnis populus veniebat ad eū, & sedēs docebat eos.

¶ Per.

*typ^o s^u.
turi tem-
poris.*

¶ Perrexit, inquit, in montem Oliueti, hoc est in Bethaniã quę intra appertinentia ad montem Oliueti sita est, & per montē illum ab Ierusalem ad Bethaniã iter erat. Ibi enim hospitabatur, vt ex aliis patet Euāgelistis. Porro tēpus diluculi quo prædicaturus Ierolimam redibat, tempus nouę gratiæ exortum designat, quando remota legaliū vmbra figurarū, lux Euangelicę veritatis mūdo iam erat reuelanda. Iterato verò aduentu eius in templum, designatur afsidua fidelium ecclesię per sancti spiritus gratiam visita- tio. Vado, inquit, & venio ad vos. Quod autem omnis populus veniebat ad eum, futurum præsignabat quod vtique postmodum impletum est, videlicet ex cunctis gentibus populum innumerabilem in ecclesiam credentium ad ipsum fore congregandum.

*Iesus stās
myst.*

¶ Et sedens, inquit, docebat eos. Secuudum hunc Euangeli- stam præterito die stabat Iesus & clamabat, nunc autem se- dens docebat.

¶ Quia videlicet sic futurū erat, vt prius stans, id est, in pas- sione agonizās clamaret, & postmodum gloriam suam in- gressus, atque ad patris dexteram residens misso spiritu ve- ritatis doceret nos omnem veritatem.

¶ Porro quod aduersariis dissipatis, & in domūculas suas abeuntibus pergit in montem Oliueti Iesus, & iterū redit in templum & docet, & hoc, inquam, futurorū vmbra fuit. Quia videlicet futurum erat, vt frustratis consiliis eorum qui quęsierunt animam eius dicentes quando morietur & peribit nomē eius, ascēsurus erat in montem Oliueti, imò de mōte Oliueti in altitudinem cęli daturus inde spiritus sancti oleū, id est, verum scientię lumen, & laborum dolo- rūque requiem, & hoc factō reparatū per Apostolos suos habiturus erat cum aduersariis suis aperte prædicationis conflictum.

*christi
sessio my.*

¶ Et omnis populus, inquit, venit ad eum, & sedens doce- bat eos. Sessio domini moraliter humilitatē incarnationis eius insinuat, per quam mundo subuenire dignatus est.

¶ Itaque Domino in templo sedente omnis populus venit ad eum, quia post quā per susceptā humanitatem visibi- lem, se hominibus præbuit, cęperunt multi prædicatio- nem eius audire & in eum credere. Et quidem tātō liben- tius,

tius, quātō eum sibi per assumptā carnem proximum factū esse cognouerant.

¶ Multi diximus, quia plurimi superba mente salutem quā attulerat cōtempserunt. Vndē per prophetam longē antē fuerat prēnunciatum: Audiant mansueti & latentur. Mansuetis igitur & simplicibus domini sermonem mirantibus & attentissimē audientibus, quid contemptores fecerint audiamus.

¶ Circa secundum, quod est adducta peccatrice tentantiū interrogatio, subditur:

Adducant autem scribæ & pharisæi mulierem in adulterio deprehensam, & statuerūt eam in medio, & dicunt ei: Magister, hæc mulier modō deprehensa est in adulterio. In lege autem Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Hoc autem dicebant tentantes eum, vt possent accusare eum.

¶ Quia pridem Nicodemus timidē quidem, validum tamē iniquitati illorum secundum legem fecerat obstaculū dicendo: nunquid lex nostra iudicat quenquam nisi audierit ab ipso prius, & cognouerit quid faciat? idcirco nunc reparatis artibus, summo studio nituntur illum constituere legis aduersarium, vt nemo deinceps cōtra ipsorum audeat mutire consilium. Quid enim arbitrarentur nisi illum ad seruandam suæ mansuetudinis famam ne populariū fauores amitteret, à veritatis & iustitię tenore declinatorum, & tale, quid dicturum qualia dicere solitus erat: Nolite iudicare & nō iudicabimini. Nolite cōdemnare & non cōdemnabimini? Hæc nempe & huiusmodi pietatis ac mansuetudinis hortamenta prædicando, populi fauores acquisisse videbatur vt pius & māsuetus, & hinc esse quod rātis quotidie turbis stipabatur, vt volētes eum comprehēdere metu populi cohiberentur. Huic ergo famę suę studentem dicturum illum putabāt, vt dimitterent peccatricem. Hęc autem pietas statim pateret crimini vt dicerent illi robusti æmulatores legis: Hostis legis es, cōtra Moysen loquutus es. Igitur vt in scelere suo sanctę legis vindices se pronunciare possent, & sic omne os obstruerent, idcirco cum prædicta machinatione adduxerunt & coram illo statuerunt mulierem peccatricem. Sed hoc modo captātes in animā

*Insidie
pharisæo
rum.*

*Machina
tio fru-
stranda;*

¶ iusti,

iusti, & sanguinem innocentem condemnare cupientes elusi sunt, ita vt iusto nocere non possent, & peccatricem de manibus amitterēt, imò peccatrice apud iustum, misera apud misericordē in templo remanente foras ipsi confusione operiti exirent. Quis hoc factum non miretur? Quis hanc veritatis & misericordiæ victoriam non veneretur?

¶ Tu ergo: inquit, quid dicis? Interrogant, non vt quod rectum est discant, sed vt domino laqueum tendant. Dicebant enim adinuicem. Si cōsuerit lapidandam, quasi misericordiæ quam prædicat oblitum deridebimus, digitoque ostensum turbis faciemus exosum. Si verò iudicauerit dimittendam, quasi legis aduersarium & fautorem scelerum publicè comprehentum mortis supplicio cōdemnabimus. Sed non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra dominum. Vbi August.

¶ Aduerterāt eum nimium esse mitem. De illo quippe fuerat antè prædictum. Procede & regna propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam.

*Christive
vitas, mā
suetudo
iustitia.*

¶ Ergo attulit veritatem vt doctor, māsuētudinem vt liberator, iustitiam vt cognitor. Quū loqueretur, veritas agnoscebatur, quum aduersus inimicos non moueretur, māsuētudo laudabatur. Igitur in tertio, scilicet iustitia, scandalū posuerunt, dicentes: Tu ergo quid dicis? Hoc autem dicebant vt possent in alterutro accusare eum.

¶ Sed dominus in respondēdo, & iustitiam seruaturus est, & à sua mansuetudine non recessurus.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terrā. Quam ergo perseverarent interrogantes eum, erexit se, & dixit eis: Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat.

¶ Hic ponitur molientium fraudem iusta confutatio. Vbi duo notantur. Vnum est, fraudulenter quærentibus irreprehensibilis responsio. Alterum, cōfutorum pudibunda discussio, ibi: Audientes.

¶ Circa primum dicitur: Iesus autem inclinans se de. descri. in ter. Quid scripserit nescitur. Sed quid ad rem pertinebat vt vocibus interpellantium sententiā postulatus di
! gito

gito scriberet in terra, quod facere solitus nō erat? Videlicet, quia laqueo parato intenti erāt mansuetum & misericordem capere: nondū stringentes, mox post primam propositionē, Mosaicæ authoritatis subiuncta assumptione dicendo: In lege autē Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare. At ille nō paulō maiorem se Moysē esse nouerat, quippe cuius spiritu vel (quod manifestius nunc ad rem atinet) cuius digito (sicut habes in Deuteronomio) scriptā in tabulis lapideis legem accepit Moyses.

Deut. 9.

¶ Quum autem perseuerarent interrogātes eum, erexit se, & dixit eis: Qui sine pecc. est vest. pri. in il. la. m Per hæc patet eum non illa scripsisse verba quæ postmodum protulit, vt legerentur à scribis & Phariseis, tanquam prius responderit scripto, & postea protulerit sermone quæ scripserat. Non enim perseuerassent responsum petentes.

¶ Qui sine peccato est vestrum, & cætera. Prudentissima responsio, nec legi contraria, nec à clementia aliena, sed sine offensione legis ad clementiam via cum malignatium confutatione. Vbi Rupertus:

Christi responsio pro detissima

¶ Nota sententia & celebris vniuerso orbi quam edixit hic non quilibet archisenator aut consul, sed ipse rex & imperator curiæ cœlestis, tantū habens veritatis, quantum mansuetudinis, nec plus alleuiata dulcedine miseratiōis, quam aggrauata librato pondere iudicij.

¶ Sed quare & sententiā daturus prius in terra digito scripsit, & data sententia denuō scripsit?

cur scripti terra iā data sententia.

¶ Vtique, quia (vt iam est dictū) digito, id est, præcepto suo præcepta legis in tabulis scripsit lapideis & prioribus tabulis propter peccatū vituli cōtractis, alias denuō inscripsit. Hic & illic magnarum signa rerum diuersa sunt, res autem quæ significātur eadē sunt. Quid enim tabule priores quæ propter peccatum contractæ & proiectæ sunt, nisi dura Iudeorum corda propter incredulitatem prolicienda significauerūt? Item, quid nunc prima ad scribendum inclinatio, & protinus data significat sententia dicentis, qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat, nisi legem eandem & præuaricatores eius Iudeos quorum os ex eo rectè obstruitur, ne aduersus gentes glorientur, quia legem acceptam non custodisse conuincuntur? Sequitur:

Et iterum se inclinans, scribebat in terra.

*Auersio
aspectus
christi.*

¶ Quum eos telo iustitiæ percussisset, nec dignatus est cedentes attendere, sed auertit ab eis obtutum, facto suo significans se nunquam oculis suæ misericordiæ respecturū quos vltimæ damnationis fulmine percussisset.

¶ Potest etiam intelligi fecisse hoc dominum iuxta consuetudinem, vt quasi aliquid agens & vultu intendēs in aliud, liberam eis exeundi præberet facultatem. In quo etiā figuratè admonet, vt & prius quàm peccatē fratrem corripimus & post adhibitam correctionem diligenter perpendamus, vtrum eisdē peccatis de quibus aliū castigamus aut etiam aliis obnoxij simus.

¶ Circa secundum, quod est confutatorum pudibunda defensio, subditur:

Audientes autem hæc, vnus post vnum exibant, incipientes à senioribus. Et remansit solus iesus, & mulier in medio stans.

August. ¶ Illi ergo voce iustitiæ tanquam telo percussi sese inspicientes, & reos inuenientes, vnus post vnum omnes recesserunt. Incipientes à senioribus, qui fortè magis rei erant. Vbi Rupertus:

¶ Sed quomodo insipientes & maligni tam citò ad vnus responsionis vocem solum Iesum in medio (nō tamen sine discipulis) & mulierē in medio vbi eam statuerāt, reliquerunt? Nun sese introrsus respexerunt, & humili cōscientia peccatores se agnoscentes peccatricē dimiserunt? Ergo in tanta iniquitatis abundantia mens eorum talem potuit admittere sensum, & sic ad obicem pietatis quieverunt offendere pedes eorum veloces ad effundendum sanguinē?

¶ Sed non sic offenderunt, non sic ab intentione sua conqueuerunt, nec eo sensu conticescentes vnus post vnum exierunt. Sed quia talem eius audierunt responsionem de qua nullam spem accusationis habere possent, idcirco cōfusi coepta reliquerunt.

¶ Exhibant, inquit, incipientes à senioribus. Seniores enim quantò maiores ac vetustiores tantò ad calumniādum instructiores, & ad cognoscendum verbum quod calumniari non

ri non possent perspicaciores, ubi respōsum eius audierūt, validum & inexpugnabile esse præsenserunt, & idcirco pri mi loco cefferunt. Porro longè dissimiliter sperauerant re sponsurum.

¶ Nam (vt superius est dictum) quum scirent illū mansuetum esse & pium, imò quum scirent eum pœnitentiam prædicare, publicanum quoque vocasse, & cum peccatoribus manducare, nec ignorarent quòd aduersus pharisæi cogitationes peccatricem aliam dudū defendisset quæ terigerat pedes eius, arbitrabantur quòd & istam adulterā foret defensusus, talem utique personam qualem signanter lapidari iusserat lex, vnde & damnarent eum veluti reum qui legem soluere contenderet.

¶ At ille nec ad dexteram nec ad sinistram declinās, talem sententiam dedit, quam nec infirmare lex diuina, nec continere ratio posset humana. Illis ergo huius sententiæ fortitudinem considerātibus, & ob hoc nihil se proficere sentientibus, remansit cū Iesu sola mulier in medio stās, & ab illis executibus relicta est causa eius tāquā laqueus inutilis. ¶ Igitur isti Ierosolymitæ vt putabantur æmulatores legis, re vera autem principes Sodomorum per prophetam dicti exeuntes reliquerunt miseram, non quia suam recognouerunt miseriam, sed quia quidlibet de illa fecissent, non habent vnde misericordiam accusarent.

Christi sententia irreprehensibilis.

Principes Sodomorū

¶ Circa tertium principale dicitur:

Erigens autem se Iesus dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabāt nemo te condemnavit? Quæ dixit: Nemo domine.

¶ Hic ponitur consuetæ Christi misericordiæ benigna ostēsisio. Vbi duo notantur. Vnū est, digressis accusatoribus Christo relicta cognitio. Alterum, misericors & iusta peccatrici absolutio, ibi: Dixit autem ei.

¶ Circa primum dicitur: Erigens eum se Iesus. Qui licet à tentatoribus insidiosè fuisset iudicare postulatus, tamen quia ipse est constitutus à deo iudex viuorum & mortuorum, præstò se esse indicat, nec vllò modo diffidet se iudicem & penes se esse iudicandi legem & potestatem dum

Actu. 10. Christus. se iudicem non diffidetur. Auguste.

sentētia dicta accusatorib^{us} egressis, mulier, inquit, vbi sūt qui te accusabant? Porro ipsa territa ab illo se puniendā putabat, in quo peccatum inueniri non poterat. Sed qui aduersarios eius repulerat lingua iustitiæ leuans in illam oculos māsuerudinis, hoc quo dictum est modo eam interrogauit. Non enim excusatio iudicij est quod dixerat, qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat, sicut illud

Luc. x. 12.

quod quam dixisset ei quidam de turba, magister, dic fratri meo ut diuidat mecum hereditatē, respōdit: O homo, qui me cōstituit iudicē aut diuisorem super vos? Nam terrena quidē lucra dispēfare, aut iudicare non venerat, sed ad remit-

Ioan. 3.

tēda vel retinēda peccata iudiciū omne à patre acceperat. Quod ergo ait: mulier vbi sunt qui te accusabant? iudicis veritatem & maturitatem resonat. Quia profectō iudicium legitimum non recusat, seu accusatores non legitimos venisse cōprobat. Oportet enim tam accusatores quam testes sine crimine esse in omni siue diuinę siue humanę legis examine. At illi criminosos se esse fuga sua cōfessi sunt, dum iudice quærente testes sine crimine qui primi secundū legem lapidem mittere deberent, omnes exierunt.

¶ Igitur iudex iste est qui iudicat æquitatem, nil prorsus agens extra eius legemque iudicij, dum deficientibus accusatoribus, cœtūque relinquentibus, causam ita demum de cidenti iudicio misericordiam subrogauit. Vndē sequitur: ¶ Circa secundum, quod est, misericors nec iniusta peccatricis absolutio, subditur:

August. Dixit ei iesus: Nec ego condemnabo. Vade, & iam amplius noli peccare.

¶ Nec ego te condemnabo, inquit, à quo forsan damnari timuisti, quia in me peccatum non inuenisti. Quid est dominus? faues ergo peccatis? Non planē. Attende quod sequitur. Vade, & iam amplius noli peccare. Ergo & dominus damnauit, sed peccatum, òn hominem. Nam si peccatorum auctor esset, diceret: Vade, viue vt vis de mea liberatione esto secura. Ego te quantumcunque peccaueris, etiam à gehennā & inferni tortoribus liberabo. Non hoc dixit. Intendāt ergo qui amant in domino misericordiam, vt timeāt æquitatem

ratem, Etenim dulcis & rectus dominus.

¶ Ergo domini misericordia non sic peccata remittit, vt tri-
buat quoque licentiã peccandi, sed idcirco iudicium suspē-
dit, vt vacet peccatori cum fructu poenitentiaꝝ recedere à
peccatis. Et ideo addidit:

¶ Vade, & ampliùs noli peccare. Vbi in vna eadēque sen- *Misericor-*
tentiã misericordia & veritas obuiant sibi, iustitia & pax in *dia & ve-*
uicem osculantur. *ritas.*

¶ Nam quòd ait, Vade, misericordia & pacis est. Quod ad-
iūgit, & ampliùs noli peccare, veritatis est & iustitiaꝝ. Ita vi-
uorum & mortuorum iudex æquissimus neque solum iudi-
cium comminatur, neque solum misericordiam pollicetur
sed cunctorum hominum rationes tanquam statera iusta,
misericordia simul & iudicio, veluti duabus discriminat lã-
cibus. Omnis ergo anima, imò & vniuersa ecclesia quòdã
per peccatum (nempe adulterium spirituale) diabolo sub-
iugata, ex eo se lancem iustitiaꝝ iam superexaltare confidit
si non inanis, sed fide & actibus bonis onusta, diuinã mise-
cordiaꝝ grauitèr incumbit.

FERIA SECUNDA POST
DO. LAETARE.

Pascha erat Pascha Iudæorum, & ascendit te *1041.2.*
sus Ierusalem.

¶ Lectio præsens tria cõprehendit. Pri-
mum est, in templo negociantium seu
ra eiectio. Secundum, de Christi potesta-
te Iudæorum sciscitatio, ibi: Responde-
runt ergo Iudæi. Tertium, de interiori-
bus hominum Christi cognitio, ibi: Quã
autem esset.

¶ Circa primum tria notãtur. Primum est, à Christo gesto-
rum designatio temporis. Secundum, in loco sancto abusus
negociationis, ibi: Et inuenit in templo. Tertium, factis &
verbis seueritas animaduersionis, ibi: Et quum fecisset.

¶ Circa primum, id est, circa ea quæ hãc à Christo gesta de-
scribuntur, designationem temporis, adducenda sunt non-
nulla quæ lectionem hanc antecedunt. Ait enim euangeli-

sta. Post hæc descendit Capharnaum, ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius. Et ibi mansit non multis diebus. Post hæc inquit, id est, post signum mutationis aquæ in vinum factum in Chana Galilææ. Magna sanè moderatio-
Christus se cōtinēs ioanni de tulit.
Nota quã do Christ^o cœpit prædicare.
 ne dominus noster post tãtum miraculum adhuc paululum substitit, & præcursorem suum Ioannem adhuc prædicantẽ vsque ad debitum finem præire permittit, certo loco commanens, suamque prædicationem à publicis hominum cõuentibus & à circumeundis ciuitatibus & castellis suspendens. Priùs enim quàm Ioãnes traditus esset, ipse publicum suæ prædicationis cursum distulit, intantum vt quum prædicare cœpisset, Ioãnes putaretur surrexisse à mortuis. Sic toto hoc anno, qui erat ætatis suæ trigessimus primus, paulatim miraculis seorsum exhibitis viam & ipse præparat future suæ prædicationi, post quem annum tradito Ioanne, & ipse incipit prædicare, vndè cæteri Euangelistæ exordium fecere suæ narrationis.

¶ Descendit ergo à Chana Capharnaum ipse & mater eius videlicet quam postmodum studio prædicationis occupatus, quodammodo erat nesciturus, intantum vt iuxta aliũ Euangelistam dicenti cuidam: Ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes te, ipse dicat: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

Matt. 12.

Fratres christi qui.

¶ Porro fratres eius qui cum eo descendunt, cognati eius sunt. Quia videlicet mos hic frequens est in scripturis, vt fratres vocentur (maximè in illa gente) hi qui sunt iuxta carnem propinqui: verbi gratia, fratruales siue consobrini. Discipuli quoque aliqui iam illum sequebantur. Quos quasi primis doctrinæ cœlestis imbuebat elementis ad eam perfectionem nondum adductos, vt eisdem cuncta relinquere præcipiendũ esset. Quod tunc maxmè factum est, quãdo alios de nauibus, alios de diuersis negociis vocans, tandem fecit vt præter alios, duodecim essent cum illo. Sequitur:

Mat. 9.

Et prope erat pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolimam.

¶ Hinc apparet nuptias illic celebratas fuisse tẽpore Epiphaniæ. Propinquitas enim ad pascha (quod in prima oppositione lunæ ad solem existentem in ariete celebratur) innuat propinquitatem temporis, ac per hoc anniuersarium tempus baptismi Christi. Et consequenter hoc pascha non esse

Nota

esse primum pascha à baptismo Iesu à Ioâne susceptum, sed secundum. Hoc enim clarè sequitur ex eo quòd dies nuptiarum, fuit anniuersarius dies baptismi. Quod etiam vsus ecclesiæ testatur, & euangelicis consonat dictis, vt patet diligentius intuenti.

¶ Erat inquit, pascha Iudæorum. Scribebat Ioannes Euangelium Christianis, elapsis à domini passione annis plusquàm sexaginta, & iam dudum destructa Ierusalem, in qua sola celebrabatur pascha Iudæorum. Et propterea ad differentiã paschæ Christianorum, dicit pascha Iudæorum.

*Ioan. quã
do scripsit
euange-
lium.*

¶ Hic prætereundum non est, quia hic ascensus Christi in Ierusalem propter illa quæ ibi dicta vel facta sunt, inter testimonia diuinitatis eius (quæ maximè hinc euangelista colligere solerter intèdit) meritò scribi debuit. Nam pleriq; arbitrantur maximũ quidem esse signorum Christi quòd Lazarus suscitatus est, quòd cæcus ex utero lumen accepit, quòd ad Iordanem vox patris audita est, quòd transfiguratus in monte gloriam ostendit triumphantis. Prudentioribus autem inter omnia signa quæ fecit, hoc videtur esse mirabilius quòd vnus homo, & illo tempore cõtemptibilis & adeò vilis vt postmodum crucifigeretur. Scribis & Pharisæis contrasæuientibus, & lucra sua destrui videntibus, potuerit ad vnus flagelli verbera tantam eiicere multitudinem, mensasque subuertere & cathedras confringere, & talia facere quæ infinitus non faceret exercit⁹. Igneum enim quiddam atque sydereum ex oculis eius radiabat, & diuinitatis maiestas elucebat in facie.

*Signorum
Christi
maximũ
quod.*

¶ Aduerte hanc negociantium eiectionem è templo non illam fuisse quæ à cæteris euangelistis facta fuisse describitur paucis ante domini passionem diebus, vti quidam suspicati sunt. Quòd textus literæ suspicari non sinit, Nam in ferijs scriptum est: Quum ergo venisset in Galilæam exeerunt eum Galilæi, quum omnia vidissent quæ fecerat Ierosolymis in die festo. Post illam verò eiectionem nequaquã in Galilæam, mortalis rediit, sed Ierosolymis morte crucis fuit interempt⁹. Coartamur ergo vt illud plus quàm semel factum esse fateamur, quòd negociantes de templo eiecisse narratur.

*Non tam-
tum semel
eiectionem
negociantes.*

¶ Et re vera fidenter affirmare licet, quòd non solum no-
uissimè

Rupert⁹.

uissimè quando passurus ascendit, sed & quoties ascendit ex quo miracula facere cœpit, quoties eiusmodi negotiationes, imò latrocinia inuenit, zelatus est, & comedit eū zelus, domus Dei.

*Solo nutu
diuinitatis
factum.*

¶ Nec frustra hic euangelista signum hoc primo anno prædicationis Christi factum narrare curauit. Nam posset forsitan aduersarius dicere, quòd non diuinitatis nutu attoniti Scribæ & Pharisei quieuerint & lucra sua perire permiserint, sed metu turbarum quæ multæ partim cum illo uenerant, partim confluerant ad uenientem. Nam ut totū quod factum est diuinitati adscribendum esse sciamus, illo quoque tempore hoc eum fecisse testatur quo parum notus adhuc, nulla uenerat turba comitatus.

¶ Circa secundum, quod est, in loco sancto abusus negotiationis, subditur:

Et inuenit in templo uendentes oues, & boues, & columbas, & numularios sedentes.

*Quam tē
pli partē
christus
intrauit.*

¶ Ierosolymam dominus adueniens, continuò templum oraturus adiit, nobis dans exemplum, ut quocumque properamus, domum Dei deprecaturi Dominum ingrediamur. Et inuenit (inquit) in templo, id est, in atriiis templi intra primum murum inclusis, ubi orationi & doctrinæ legis uacandum erat. Nam ipsam ædem in atrio interiore & superiore (quod atrium sacerdotum dicitur, & intra ambitum tertij muri includebatur) quæ inquam ædes strictiori uocabulo templum appellatur, soli sacerdotes ingrediebantur.

¶ Inuenit (inquit) in templo uendentes oues & boues & columbas, De auaritia sacerdotum in templo, technis & dolis quibus populo imponebant habes superiùs feria tertia post dominicam intocauit.

¶ Et numularios (inquit) sedentes. Præter illa quæ ibi exposita sunt, potes hinc per numularios intelligere eos qui per sacerdotes ibidem dispositi seu collocati erant ad uolentium offerre numos pro minutiore pecunia commutandos, præscripta commoda huiusce commutationis accipientes.

¶ Circa tertium, quod est, factis & uerbis in prophanos seueritas anima aduersionis, Sequitur:

Et quinta

Et quum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque & boues, & numulariorum effudit æs, & mensas subuertit. et his qui colubas vendebant dixit: Auferte ista hinc, nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.

¶ Quum fecisset quasi flagellum de funiculis, ut intelligas ibi funiculos inuentos ubi erant oves & boues, & inde Christum flagellum cōfecisse. Omnes eiecit de templo, scilicet, tam vendentes quàm ementes, boues pariter & oves. Et numulariorum effudit æs, quod hinc minutilem pecuniam significat, quæ ex vase aliquo in quo continebatur effusa designatur, dicendo effudit æs. Nec sat fuit effudisse pecuniam, sed & mensas numulariorum suis manibus ipse evertit.

¶ Istiusmodi dominus cernens in domo patris sui, puta negotiationem seu latrocinium, ardore spiritus cōcitatatus flagello (ut iam dictum est) ex funiculis coacto tantam hominum multitudinem eiecit è templo. Vbi August.

¶ Ecce templum illud figura adhuc erat, & eiecit inde dominus omnes qui ad nundinas venerant, & qui ibi vendebant quæ opus habebant homines in sacrificiis illius temporis. Quid si ibi ebriosos inueniret? Si negotiationis nū debet fieri domus Dei, potationis fieri debet? Omnes, inquit eiecit de templo.

¶ Hoc præter exterius factum magnum & verum diuinitatis Christi testimonium, aliud miseris Iudæis portēdit magnum & miserabile malum, verè dolendum nisi meritò accidisset, cruentæ ciuitatis & prophanati templi excidium, totūque penitus abolendum ab oculis Dei præsignat veteris sacrificij ritum. Quid enim funiculus ille agit in manu potentis, quid nisi Romanam præsignat exercitum, durum ad cedendum, fortem ad ligandum & captiuandum? Hoc malum portendit illis infaustū prodigium, quod maximè claret ex Euangelio secundum Lucam. Nam (ut ille refert) ingressurus templum & facturus hoc signum prius videns ciuitatem fleuit super illam, & dixit: Quia si cognouisses & tu. Quia venient dies in te, & circudabunt te inimici tui vallo, & cætera quæ sequuntur.

¶ Quum ergo prius illud extremum pronunciat excidium,

Durum omen 14. dess.

Lucæ. 19.

&

& tunc ad eiiciendos illos de domo patris sui factum de funiculis adhibet flagellum aperte innuit se facto præsignare hoc ipsum quod verbo prædixerat malum, quod & secundum naturæ humanæ compassionē deslet, & secundum iustam diuinitatis suæ censuram exercet.

¶ Et quidem congruè vindicta qua plectendi erant funiculo præfiguratur. Nam ipsi longis peccatorum suorum funiculis circumdabantur. Quorum longitudo rursus secundum Matthæum exprimitur: Nam quum dixisset, ecce ego mitto ad vos prophetas & sapientes & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, statim addidit longitudinem funium istorum dicens:

Matth. 23.

¶ Ut veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinē Zachariæ filij Barrachæ quem occidistis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam.

¶ Igitur in signum atque portentum imminentium miseriarum, facto de funiculis flagello omnes eiecit de templo, nihil curās si sacerdotum latrocinantium populūque de prædantium lucra perirent.

¶ Et his qui columbas vendebant, & cætera quæ sequuntur. Vbi notandum quòd in medio feruore districtiōnis in ipsa flamma zeli ardentis dum sine cura sacerdotum mercimonia proiicit pauperibus, scilicet his qui columbas vendebant (non enim diuites sed pauperes huiusmodi auiculas vendere solent) pauperibus inquam, parcit vt nō exturbet columbas quas vendebant, quas quum euolassent ipsi non possent consequi, damno affecti iure deplorarent.

christ⁹ vt
pauperib⁹
parcit.

Matth. 21.

¶ Illud quoque prætereundum non est, quòd quum apud Matthæum dicat proferēs testimoniū: Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum, hæc dicit: Nolite facere domum patris mei domū negotiationis. Nam illud dixit sacerdotibus Scribis & Phariseis, qui reuera sub specie diuini cultus quasi in spelunca latentes prædam & latrocinium de populo faciebant. Hic autem pauperibus columbas pendentibus loquitur, qui nesciunt quid esset inter dexteram suam & sinistram.

Cæterum

¶ Cæterum secundum mysticos intellectus quotidie Iesus templum patris ingreditur, & eiicit omnes tam Episcopos quàm Presbyteros, quàm laicos, & vniuersam negociantium turbam de Ecclesia sua, & vnius criminis habet & videntes pariter & emétes, Ait enim: Gratis accepistis gratis date.

*Quos de templo nūc
christus
eiicit. ;
Matt. 12*

¶ Menfas quoque nūmulariorum subuertit, id est altaria, videlicet propter auaritiam sacerdotū nummulariorū mēfas appellata. Damnatis enim in fine reprobis, etiam ipsarum quas dilexerunt rerum tollet figuram.

¶ Cathedras quoque vendentium columbas, iuxta Matthæum euertit. Quod iuxta simplicem intelligentiam accipere absurdum est. Non enim columbarum institores in cathedris sedisse putandum est. Sed mysticè in cathedris magistrorum dignitas indicatur, quæ ad nihil redigitur, quum lucri cupiditate fuerit deprauata.

Sequitur:

Recordati verò sunt discipuli eius, quia scriptum est: zelus domus tuæ comedit me.

¶ Designat Euangelista hoc quod post Christi resurrectionem, post acceptum spiritum sanctum occurrit discipulis circa hæc gesta, scilicet, quia ratione facti ex scriptura ad memoriam reuocarūt, dicens: Recordati sunt quia scriptū est, Psalmo 68. Zelus domus tuæ, hoc est, amor impatiens consortij in domo tua, vt scilicet domus tua communis sit prophanis, comedit me Metaphorico sermone, cōsumi se amore domus Dei significat.

*Zelus do
mus Dei.*

¶ Porrò zelus, quū in bono accipitur, feruor est animi quomens humano timore relicto, pro defensione veritatis accenditur.

¶ Comeditur ergo zelo domus Dei, qui omnia quæ ibi videt peruersa cupit emendare: & si emendare non potest, tolerat & gemit. Multa sanè & multa nimis etiam & nunc est in domo Dei, in ecclesia nullo vindice cernere, quæ zelum iustissimū satis superque inflāmare sufficiat, nempe vendētes. Vendentes enim in ecclesia sunt, qui ea quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Venale habent totum quod volunt redimi. Simon ideo volebat emere spiritum sanctum, quia vèdere volebat. Erat enim de illis qui colum-

August.

*vēdentes
in ecclesia
qui.*

*August.
Act. 8.*

columbas vendūt. Etenim in columba spiritus sanctus ap-
paruit. Columba autem hæc non est venalis. Gratis datur,
quia gratia vocatur.

*Bones &
oues venales.*

¶ Quinetiam & boues ibidem vendūtur & oues. Porro bo-
ues intelliguntur Apostoli & Prophetæ, qui nobis scriptu-
ras sacras dispensauerunt. Qui ergo ipsis scripturis fallunt
populos à quibus quærunt honores, vendunt boues, ven-
dunt & oues, id est, ipsas plebes. Et cui vendunt, nisi diabo-
lo? Quicquid enim de vnica ecclesia præscinditur, quis tol-
lit nisi leo rugiens? Vbi Theophylactus: Multi ex pontifici-
bus in hunc modum peccant. Nam & ipsi negociatores vē-
dunt in ecclesia boues, hoc est: Qui præstantes sunt in ver-
bo doctrinæ non iuuant, sed tradunt his qui affligere vo-
lunt. Insuper & oues, hoc est simpliciore & communem
populum. Et columbas, hoc est, spiritualia dona vendunt,
& maiores dignitates conferunt his qui plura dant, quos
dominus eiicit de templo indignos iudicans sacerdotio.

Ad hæc: Si qui talentū & nummum, hoc est, sermonem &
dogma vendat: & fortassis quum sit doctor, non annunciet
verbum nisi lucrum habeat: etiam eius mensam subuertit
dominus, sedem dico doctrinæ, & sermonem quidem illi
cohibet propter malitiã, & illū à principatu deiiciens, aliū
in doctrinæ sedem collocat. Hæc ille.

Beda.

¶ Nūmos mutuo dant in templo, qui appetit terrenis re-
bus in ecclesia deseruiunt. Domum etiam domini domum
faciunt negociationis, nō solum hi qui propter sacros ordi-
nes pretium pecuniæ vel laudis, vel honores quærunt, ve-
rum etiam hi qui gradum vel gratiam spirituales quā in
ecclesia domino largiente perceperunt, non simplici intē-
tione, sed cura humanæ retributionis exercent.

¶ Circa secundum principale dicitur:

*Responderunt ergo iudæi, & dixerunt eis: Quod signum ostendis
nobis, quia hæc facis?*

¶ Hic designatur de Christi potestate Iudæorū sciscitatio.
Vbi tria notantur. Primum est, de Christi potestate signi pe-
titio. Secundum, de sua potestate signi prænnunciatio, ibi:
Respondit Iesus. Tertium, mente cæcutientiū de signo re-
plicatio, ibi: Dixerunt ergo Iudæi.

¶ Circa

¶ Circa primum dicitur: Responderunt ergo Iudæi. Responderunt, inquam, operi potius quam verbis Iesu, nimirum commoti ex tali facto. Quandiu cælum detonuit, ranae tacuerunt: quandiu diuinitas fremuit de illo carnis suæ habitaculo, proclamans: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negociationis, tandiu Iudæi contumaces, & in palude silentij sui se continentibus, contra hiscere nihil ausi sunt. At ubi tonitruum quieuit, rursus prorepentes, adhuc tamen quasi iracundo timore, timidaeque iracundia frementes & palpitantes: Quod signum, inquit, ostendis nobis, quia hæc facis? Iudæi nanque signa petunt, non ad dei, sed ad suam gloriam, scilicet in vanitate sicut illam qua lactata est antiquitus gentis illius infantia miraculorum alimoniam, ut possint nouis & ipsi prodigijs sicut & patres eorum superbire, & cunctis per circuitum nationibus admirationis esse spectaculo. Non cogitantes quod patres eorum rebelles & increduli, & manna manducare & in peccatis suis mori potuerint. Aiunt ergo: Quod signum ostendis nobis? Quasi dicant: Quum Moyses olim populum de Aegypto esset educturus signa potestatis suæ monstrauit, prodigia de cælo ostendit, & manna dedit patribus. Si tu Christus es, sicut Ioanne testificante vulgo cepit iam dici, quod signum ostendis quod Deus cuius hæc domus est pater tuus sit? Hæc illis dicentibus non utique decebat sapientiam Dei, ut illis signa daret qualia uellent ipsi qui nihilo meliores effecti magis semper ac magis superuacua curiositate signa forent quaesituri.

¶ Circa secundum, quod est de sua potestate signi prænunciatio, subditur:

Respondit Iesus, & dixit eis: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

¶ Soluite, inquit, templum hoc. Id est, soluetis templum hoc corporis mei. Quod tamen non est hortantis eos ad eedem, sed quoniam sciebat facturos, certo euenturum affirmat. Et in tribus diebus excitabo illud. Ac si dicat: Vos quidem destruetis templum hoc corporis mei, ego autem intra triduum illud à somno mortis excitabo, & tunc meæ potestatis signum in mea resurrectione habebitis.

¶ Pla-

*Timidi
quosque
tacuerunt.
Ranis similes.*

Exod. 4.

¶ Planè ad rem pertinuit, vt illis dicentibus, quod signum ostendis nobis quia hæc facis? illud signum responderit, quod ad discernendâ magnitudinem vel eminentiam eius sufficiens est. Nam idcirco quæstione pulsabatur, quia de templo illos eiecerat, domū esse asserens patris sui, & hoc ab ipso quærebatur, quo signo credendū esset illi. Hoc ergo signum respōdere debuit, quod sufficeret ad argumentum eius diuinæ maiestatis, imò quo illis exhibito, cūctos eos de domo patris & regno eius expelleret, simulque captiuos in omnes gentes disperderet.

Diuinitatis christi signū resurrectio.

¶ Vndè enim magis veritas diuinitatis eius claruit? Vndè magis iustitia damnationis & dispersionis illorum constituit, nisi ex eo quòd crucifixus ab illis resurrexit à mortuis? Moyses nanque & cæteri sancti omnes mortui sunt, & nemo illorum resurrexit. Hic autem crucifixus quidè est ex infirmitate nostra, sed viuit nunc ex virtute Dei.

theo.

¶ Audiant ergo Arriani, quemadmodū vt dominus & mortis destructor dicat: Excitabo illud, nimirū de mortuo corpore suo loquens. Nō enim dicit: Excitabit pater, sed, Ego excitabo, propria virtute vsus, nullaque externa indigens.

Philip. 2

Et hinc quidem, quia factus est obediens vsque ad mortē, donauit Deus nomen quod est super omne nomē, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. Illi autem qui crucifixerūt eum de domo Dei eieci sunt, & tanquam oues & boues quos in templo vendebant & emebant in prædam & occisionem cunctis gentibus iustè expositi sunt. Itaque huic percontationi eorum rectè pro signo respondit Iesus: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

christus Iudæis cur obscure loquitur.

¶ Sed dicis: Quor per ænigma respondit illis corpus suum omnino templum dicens, quòd in illo habitat omnis plenitudo diuinitatis, quòd illi non poterant intelligere? Aut cur non omnino reticuit, si hoc mysterio illi non erant digni? Videlicet, idcirco non omnino reticuit, sed & hîc & multis in locis, aliâs obscuriùs, aliâs manifestiùs præsignauit, vt hi qui iam erant vel futuri erant digni reuelatione mysteriorum regni Dei, in tempore suo recordarētur verborum eius, & ad cognoscenda vel credenda facta sequentis dictis eius præcedentibus adiuuarentur.

¶ Cir.

¶ Circa tertium, quod est mente cæcutiētium de signo replicatio, subditur:

Dixerunt ergo iudæi: Quadraginta & sex annis ædificatū est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? ille autem dicebat de templo corporis sui.

¶ Quoniam responsione clara Iudæi non erant digni, ideo sub hac metaphora Iesus respondit.

¶ Illi autem de inanimato eorum templo ipsum loqui autumantes derident eum. Ac si dicant: Quomodo illum quadraginta & sex annis sit ædificatum, quo pacto tu dicis te illud in tribus diebus excitaturum? Theop.

¶ Et est notandum, quod non de prima ædificatione quæ à Salomone septem annis perfecta est, sed de reedificatione quæ post reditum de captiuitate Babylonica sub Zorobabel duce per quadraginta & sex annos impredientibus inimicis facta est, respondebat. Templū
bis ædifi-
catum.

¶ Hebræi enim sub Cyro rege accepta potestate reedificādi, quomodo opus incœpissent, impediti ab his qui eis inuidebant, prorogarunt structuram vsque ad Artaxerxen regem, qui est Darius filius Hydaspis, cuius regni anno sexto ædificatio completa est. Et ita à primo anno Cyri, quo ædificari cœptum est, vsque ad sextum annum regni Artaxerxis fluxerunt anni quadraginta sex. Itaque replicant dicentes: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

¶ Nec mirum est Iudæos hanc domini responsionem non intellexisse, quandoquidem nec discipuli intelligerent. Obstabant enim duo magna. Vnum, quod resurrectio per se tam difficilis captu, imò omnibus esset ignota. Alterū, quod Deus corpus eius inhabitaret, vnde & templum diceretur. Nec immeritò, Quādoquidem verius diuinitatis templum esset, in quo tota diuinitas habitabat, quā templū illud manu factum, vbi nō habitabat, sed colebatur Deus. Theoph.

Sequitur. obstaculo
intelligentiæ.

Quomodo ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius quia hoc dicebat, & ei ediderunt scripturam & sermoni quem dixit Iesus.

c Ostendit

Quando
discipuli
intellexerunt,

¶ Ostendit Euangelista dispositionem discipulorum post domini resurrectionem circa hūc ipsius sermonem, quod videlicet tunc temporis hęc ad memoriam reuocarunt. Et crediderunt scripturę prophetarum, quę de futura exite- rat domini resurrectione, cuiusmodi est illa: Nō relinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Non quod tunc demum discipuli credere cœperint scripturę, sed quia tunc in specie crediderunt impletas esse scripturas in resurrectione Iesu Nazareni:

Luc. 24.

Aperuit enim illis dominus post resurrectionem suā sensum, vt intelligerent scripturas. Et nō solam scripturę cre- diderunt, sed & huic metaphórico sermōni iam tūc in sen- su intento, penetrato & intellecto.

Euo. 5.

¶ Itaque quum Christus sermonē hunc discipulis iam tunc absconditum esse voluerit, quos etiam sancti spiritus gra- tia nondum reformatos, vtres veteres esse dixit, & ideo vinum nouum non esse illis infundendum, quātō magis in hęc sepulchra mortuorum quę pulchra d eforis parebant, intrinsecus autem plena erant putredine puritatē sui con- silij non debebat infundere?

¶ Ceterum in his quę iam dicta sunt, præsertim in illo Eu- angelistę verbo: Hoc autem dicebat de templo corporis sui, Christi diuinitas patenter adstruitur. Nam cuius vnquā fuit aut est templum, nisi Dei? Creaturę enim alicui tem- plum, nec aliquando factū, nec vnquam faciendum est vel dicendum: Hic autē proprium corpus templum suum Dei filius appellat. Quis enim nisi Deus incarnatus loquitur: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud? Deus ergo est qui templum habet. Et proculdubio dignius est hoc templum filij Dei (vt iam dictū est) templo illo pa- tris sui, de quo dixerat, Nolite facere domū patris mei do- mum negociationis. Hoc enim templum non manufactū iam in æternum dirui non potest, illud manufactum ha- bitatorem non habens Deum, dirutum est. De hoc tem- plo iuxta Ezechielem à latete dextro aqua egressa est, & omnes ad quos peruenit aqua ista salui facti sunt. De illo au- tem templo à scribis & pharisęis sanguis effluere non ces- sat, quem sibimet imprecari sunt dicendo: Sanguis eius su- per nos & super filios nostros.

Nota.

Cap. 47.

Matt. 27

¶ Circa

¶ Circa tertium principale dicitur:

Quum autem esset ierosolymis in pascha in die festo, multi crederunt in nomine eius videntes signa eius quæ faciebat.

¶ Hic designatur de hominum qualitate Christi cognitio. Vbi duo notantur. Vnum est, ob Christi signa multorum cōuersio. Alterum, eorum qui crederant interiorum cognitio, ibi: Ipse autem Iesus.

¶ Circa primum dicitur: Quum autem esset ierosolymis, &c. Superius Euangelista narravit quid dominus in ierosolymis gesserit, nunc verò ierosolymis eo cōmorante quid ab aliis erga eum actum sit, refert.

¶ Multi crederunt in nomine eius videntes signa quæ faciebat. Quæ illa fuerint & si scriptum non est, nequaquam tamen est ambigendum esse facta. Crederunt ergo propter signa, aliàs non credituri. Prudentiores autem fuerat discipuli, imò & Samaritani qui ad ipsum accesserāt & crederant non propter signa, sed propter doctrinam. Nam grossiores quidem per signa trahuntur, rationabiliores vero per prophetias seu doctrinam. Veruntamē isti etsi ob visa Christi signa crederent, nihilominus credendo quoque errabant, vt (sicut postea sequitur) meritò Iesus seipsum illis non crederet. Nam credebant quidem quòd ipse esset Christus, qui talia coram ipsis operaretur, sed regnum eius carnaliter estimantes, humiliatiōnis eius vias, vel regni ipsius mysteria, percipere non merebantur. Quorum vanitatem in Psalmo Spiritus sanctus redarguit, dicens: Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis. Ante lucem surgere illi appetunt, qui ante tempus exaltari quærunt, qui non prius humiliantur, vt postea meritò exaltentur.

*chrysostr.**Maturini
ascēsores.
Esa. 66*

¶ Sic nempe isti visis quæ dpm̄inus faciebat signis credebant in eum, sic vani volebant venisse & regnare Christū, vt illo rege iuxta carnalem intellectum suum fortitudinē gentiū cōmederēt, & in gloria eorum superbirent. Et hunc ipsum esse Christum credētes, non adum humiliari cum illo iam de exaltatione cum illo sibimet applaudebant.

¶ Non secus filij Zebedæi, nondum humiliati iam exal-

t ij tarl

Marc. 10 tari volebant, dicentes: Magister, dic vt vnus ad dexteram & alius ad sinistram sedeamus in regno tuo. Et isti in vanū ibant, quia lucem præire volebant, id est, ante Christum exaltari quærebant, & alia via, nec seruato ordine quæ ipsa lux disponebat ad exaltationem properabant Nam antè quàm humiliarentur exemplo domini patientis, iam sibi loca eligeabant vbi sederent, vnus ad dexteram & alius ad sinistram.

¶ Circa secundum, quod est eorum qui crediderant interiorum cognitio, subditur:

Ipse autem Iesus non credebatur semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat vt quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine.

*Cur se
Christus
non crede-
bat illis.*

¶ Si quæras: Cur non æquè filiis Zebedæi vt illis semetipsum abscondit vel non credidit? Filiis nanque Zebedæi statim semetipsum credere incipit dicēdo: Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Ac deinceps paulatim illis arcana cœlestia cōmittit maximèque huic Ioanni cui sempiterni secreta principij, multòsque reuelationum cœlestium thesauros ostendit. Istis autem qui crediderunt in eum ipse Iesus nō credebatur semetipsum. Quare ergo hos & illos tam diuersa sorte distinxit? Rationem audi:

¶ Eo quod ipse nosset omnes, & cætera quæ sequuntur.

Rom. 9. ¶ Planè firmissima ratio, atque ad satisfaciendū sufficiens ei qui didicit ab Apostolo, quod non dicat figmentū ei qui se finxit: Quare me fecisti sic? Eò, inquit, quod ipse nosset omnes. Ergo ratio non credendi semetipsum illis nequam timor fuit, sed omnium illorum notitia. Et quia opus ei non erat, vt quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine. Habetenim peculiarem quandam difficultatem, nosse corda hominum.

*Nosse cor-
da solus.
Dei.
3 Reg. 8.*

¶ Quis autem nouit quid esset in homine, in intellectu eius, in voluntate, in cogitatione, in affectu, in intentione, nisi scrutans corda & renes Deus? Ipse solus nouit abscondita cordis, cui dictum est. Tu solus nosti corda omnium filiorum hominum. Non ergo indigebat testibus vt proprii plasmatis mentē addiscat. Plus enim nouit artifex quid es-

set

set in opere suo, quàm ipsum opus quid esset in semetipso. Et tunc sacer hic Euangelista dicendo, Ipse sciebat quid esset in homine, manifestè Christum esse Deum testatus est. Ergo secundum quòd istos (quibus non credebat semetipsum) nouerat, discretè cum illis agere debebat, videlicet ut carnalia sapientibus rectè spiritualia non obiiceret, præsertim quum eius consilij non sit, sanctum dare canibus, vel margaritas ante porcos mittere.

Et quanuis figulus habet potestatem facere de eodè luto aliud quidem vas in honorè, aliud verò in contumeliã, non tamen idcirco existimãdus est figulus noster erga nos hac vi libera potestate sine præeunte causa iustitiæ, quasi idcirco sint multi homines vasa cõtumeliæ, quia noluit illis honorè ostendere notitiæ suæ. Quin potius, idcirco nõ vult illis honorè suum infundere, quia sunt ipsi vasa contumeliæ.

Roma. 6.

Vndè quidam sint vasa contumeliæ.

Rom. 8.

10an. 7.

Et ut manifestiùs dictum sit, Non idcirco quisque malè agit, vndè pereat, quia Deus illum ad mortè prædestinavit. Sed idcirco Deus illū morti prædestinavit, quia malè acturum præsciuit. Nam teste Apostolo, sicut vocationè prædestinatio Dei, sic prædestinationè eius præscientia præcedit. Igitur quod ait Euangelista, Iesus non credebat semetipsum eis, eò quòd nosset omnes & sciret quid esset in homine, tale est ac si dicat de prouido quouis homine: Noluit vasis illis vinum suum infundere, eò quòd illa sciret ipse cæno esse oppleta. Et non erat illi opus, ut quis pro se iret inspicere, ipse enim per semetipsum potuit & curauit introrsum peruidere.

FERIA TERTIA POST.

DOMI. LAETARE.

In die festo mediante ascendit Iesus in templum, & docebat.

Præfens sancti Euangelij lectio tria præcipuè comprehendit. Primum est, de Christi doctrina malignantium admiratio. Secundum, præuaricatorū legis digna redargutio, ibi: Nõne Moyses. Tertiu de Chri-

t iii sti

si persona dissidentium contentio, ibi: Dicebant ergo quidam.

¶ Circa primum quatuor notantur. Primum est, sequentium loci & temporis designatio. Secundum, de Christi scientia inuidorū admiratio, ibi: Et mirabantur. Tertium, de sua doctrina Christi responsio, ibi: Respondit ei Iesus. Quartum, veracis à ficto notanda discretio, ibi: Quia à semetipso.

*Christus
cur tarda
uit.*

¶ Circa primum dicitur: Iam die festo mediante, id est, quā illius festi tot dies remansissent, quot præterisset. Durabat hoc festum, videlicet. Scænopegie dies septē, vnde quarta dies videtur significari. Itaque dominus tardatione sua auditores attentiores facere, non in primis diebus quæsierant absentem, iam eum videntes præsentem, magis iuten debant docenti: & qui bonum eum dicebant, & qui malum illi quidem vt instruerentur & crederent hi verò vt cõprehenderent. Nam in principio solēnitatis his quæ festi erāt madis intendebant. Ex quibus patet eorum quæ sequuntur circumstantia temporis.

¶ Ascendit, inquit in templum, & docebat. Ecce circumstantia loci.

¶ Ille ergo qui (vt paulò autē dicitur) volebat ambulare in Iudæam, quia quærebant eum Iudæi interficere, quique tamen ascendit, non in manifesto, sed quasi in occulto & nō manifestē: ecce ascendit non in remotum ciuitatis angulū sed in templum. Non saltē priuata die, sed die festo mediantē. Non clauso ore sub silentio absconditus, sed in splēdida doctrinæ autoritate conspicuus.

¶ Non ergo vacat vlli perfidiæ dominum maiestatis timiditatis arguere vel impotentix, videlicet quod mortem timens, & quantum poterat declinare studens, noluerit in Iudæam ambulare. Quin magis in hoc facto pater, quia apud ipsum est sapientia & fortitudo. Nam solius diuinæ sapientix est, quod tempus mortis suæ nouit nondum aduenisse: & idcirco recusat in Iudæam ambulare, mortisq; ministris sceleris oportunitatem.

*Job. 12.
Christi sapientia &
fortitudo*

¶ Fortitudinis verò est, quod in medium inimicorum suorum ascendit, & docet die festo mediante, quodam modo iubens morti inhianti vt foris excubet, suumque permisum

sum expectet morituri arbitrio frenata, & imperij eius ca-
pistro ligata.

*Mors vt
frenata:*

¶ Nec enim errabat in suæ potestatis tuta conscientia, qua
& herodi mandauerat quærenti se occidere, dicens: Va-
de, dic vulpi illi: Eicio dæmonia, & sanitate perficio hodie &
cras, & tertia die consumor, & nunc docēs in domo patris
sui, sua quondam habitatione, quæ nunc sibi facta erat spe-
lanca hienæ, quodam modo dicebat morti importunæ: Ec-
ce in seruiū doctrinæ præsentī festo Scænopegie, & postmo-
dum futuro festo Encœniorum, & in tercio Paschæ festo te
cam, ô mors, agonizor.

Luca. 13.

Iere. 12.

¶ Circa secundum, quod est, de docētis scientia inuidorū ad-
miratio, subditur:

*Et mirabantur iudei dicentes: Quomodo hic literas scit, quum nō
didicerit?*

¶ Omnes mirabantur: sed non omnes conuertebantur. No-
uerat enim vbi natus, quem admodum fuerat educatus. Nū-
quam eum viderant literas discentem, audiebāt tamen de
lege disputantem, legis testimonia proferentem, quæ nemo
proferre posset nisi legisset, nemo legere, nisi literas didi-
cisset, & ideo mirabantur.

August.

¶ Hinc cognoscere poterant (si inuidia sineret) quoniā hæc
scientia nō humanitus in illo, sed diuinitus erat.

*Inuidiorū
de christo
admiratio*

¶ Vbi Rupertus: Iudaica admiratio pœnalis & impatiens
ad audientium, detrahentis inuidiæ liuor est. Qua urgente
dum sapientiæ docendi nequeunt obuiare, saltem ex præ-
sumptione magisterij nituntur ipsius personam premere.
Sed si talem patrem familiās hi maximè qui clauem scien-
tiæ tulerant, ferebant agerrimè omnes scientiæ thesauros
obtinere, & indignabantur quod quicquam sciret is, qui nō
per ipsos introisset, quantum magis domesticos suos ab illis
infestandos esse nouerat, quando in eodem doctrinæ mira-
culo inciperent maiora facere, seipso tamen illis dona tri-
buente? Nam ipse in templo illorum docens vna tantum
lingua, & ad vnā tantum loquebatur gentem. Credenti-
bus autem in se hoc daturus erat, vt omnibus omnium gē-
tium linguis Dei magnalia loquerentur. Nec solum loque-
rantur, sed etiam quod maius est, scriptis suis homines

*In discipu-
lis mira-
culi, quæ
in christo.*

quondam sine literis & idiotæ, scriptis inquam cuncto mūdo inexpugnabilibus ipsum annunciarent. Et post ipsos eorum sequaces viri orthodoxi gratiam donationum habentes à spiritu sancto diuidente singulis prout vult.

¶ Proinde quoniam & domestici eius talia multò magis erant audituri à noris suis, egregiam ipsorum sciētiam fastidientibus, tale responsum conueniebat à Christo dari, quale sufficienter & vocem formaret, & dignam defensionem pararet illis quoque inuidiam sustinentibus.

¶ Itaque circa tertium, quod est, de sua doctrina Christi responso, subditur:

Respondit ei Iesus, & dixit: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me.

¶ Quid hac responsione veriùs? Quid ad defendendam sanæ doctrinæ dignitatem fortiùs? Et ad leniendam inuidiam (si tamē leniri posset) suauius. Ita que occasione sumpta ex admiratione Iudæorū declarat Iesus quo modo literas scit Mea, inquit, quam auditis doctrina, nō est mea. Hoc est, Nō est à me. Quòd verisimū est, quia est à patre. Ita quòd pronomē, mea, quum dicitur, Mea doctrina, simplicē possessionem significat.

¶ Quum verò dicitur, nō est mea, originem doctrinæ illius negat à se, quia nec ipse est à se, sed à patre. Ac si apertè dicat: Nihil habeo permutatum aut diuersum à patre, sed ita ago & dico, vt non estimet aliud quid præter patrem dicere vel agere.

¶ Proinde quum dicit, mea doctrina non est mea, subauditur sicut doctrina Phariseorum sua est. Quia videlicet doctrinam sensumque suum in plerisque doctrinæ Dei nō cōmunicant, docentes seruare mandata hominum. Dei quippe mandata propter suas traditiones dereliquerunt, legemque sanctam iustam & bonam lucris suis & voluptatibus propriis seruire compellunt. Prophetia quoque pseudoprophetarum, prophetia sua est, quia profectò nō spiritui Dei spiritum suum, vel voci Dei vocis suæ organum accommodauerunt, sed prophetant de corde suo, dicentes: Hęc dicit dominus, quum dominus non miserit eos. Talium ex opposito liquet quātūm ad rem attineat quod ait: Mea doctrina non est mea. Simul enim intelligi vult quòd subaudiendum

Mea doctrina nō est mea.

*Quorum doctrina sua est.
Mat. 15.
Rom. 7.*

Iere. 7.

fit

fit econtrariò, vestra doctrina non est Dei, sed vestra.

¶ Igitur hodie quoties de infimis quilibet aliquem gradum doctrinæ assequitur, vt valeat cum Iesu ascendere in templum, & in medio ecclesiæ aperire os suum, si qui vitio Iudaico fastidiant, quia fortè magnos & insignes Catigetas, longa terrarū spacia circumiuit nec quæsiuit peregrina studia nec relegit, & ob hoc dicant, quis est hic, vel quo modo literas scit, quum nō didicerit? sufficit illi ad defensionem (si verè dicere queat) quòd sua doctrina non sit sua, sed eius cuius est omnis vera doctrina. Hæc enim magna distantia catholicam profitens doctrinam vniuersas hereses anathematizat.

*Defensio
vera do-
centis.*

¶ Porrò hæreticorum professio ista non est, quibus eontra aque fertiux dulciores sunt illis fontib⁹, vel aquis quas iuxta Psalmistam emittit Deus, & quæ inter medium montium pertranseunt. Siquidẽ singulis illis magis placet propria, quàm illa quæ omnium sanctorum communis est catholica atque apostolica fidei doctrina.

¶ Dicat itaque vnicus filius Dei qui extra patrem nihil docet atque operatur, dicat, inquam, ipse quod vnumquẽque doctorem sanctæ ecclesiæ dicere vult: Mea doctrina nō est mea, id est, nō facit hereses & schismata, quo modo faciunt eorū doctrinæ qui nouitates vocum amantes, derelinquunt traditiones Dei propter traditiones suas.

¶ Verum quo pacto doctrinam suam ex Deo esse dinosci posset, subdit dicens:

Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscat de doctrina vtrū ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

¶ Hoc cõsiliū audiat qui discretiū veritatis quærit intellectum. Velit facere voluntatem Dei, velit omnem iniquitatem vitare, velit cum proximo rectè agere, velit in lumine rationis naturalis ambulare, & si barbarus hoc tenus fuerit aut paganus audita Christi doctrina censebit hanc veram esse, bonam esse ex Deo esse. Porrò quisquis Dei voluntate contēpta perseuerat in iniquitate, veritatis & æquitatis doctrinam impugnat & odit. Vbi Theophylactus:

¶ Si quis voluntatem Dei fecerit, hoc est, si virtutem amplectatus

*Vt doctrinā
nā veram
discernat.*

plexatus fuerit, & inuidiæ nō seruerit, nec vano cōtra me odio obtenebratus fuerit, sciet sermonū meorum veritatē & nihil obstabit quod prohibeat hunc cognoscere, quoniā Dei verba suat quæ loquor. Venit ergo doctrinæ sanæ auditor facere voluntatē Dei, studeat ambulare viā Dei, vt teatur videre viam Dei. Cæcus est enim nisi primò simplici benevolentia cordis oculū purgauerit. Nā quod videre non potest in splendore solis exæcatus, oculorū est culpa, non solis. Itaq; doctrinā Dei qui non discernunt, excusationem nō habēt, quia videlicet ex ipso errore suo sibi testes sunt, q̄ desideriu non habeant faciendi voluntatem, quod utique si haberent, doctrinā quæ ex Deo est vltro amarent.

¶ Non ergo exigit cognoscendæ quæ ex Deo est doctrinæ vt literas quisque didicerit, non sublimitatem ingenij, non longi temporis studium, sed facere voluntatem Dei, factis ex equo quod Deus vult, Cōfert enim huiusmodi bona voluntas intellectui discernere doctrinam quæ ex Deo est, ab ea quæ non est ex Deo. Spiritualis enim homo omnia diiudicat, animalis autem non percipit ea quæ sunt Dei. Sicut enim bona dispositio gustus dat gustui discernere differentias saporum, sic bona dispositio volūtatis (si verè bona est id est, prompta exequi Dei voluntatem) dat intellectui de doctrina rectè censere.

¶ Deinde aliud inducit argumentum ab his quæ sunt in cōsuetudine hominum nos erudiēs. Vndè sequitur:

Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam querit. Qui autem querit gloriam eius qui misit illum, hic verax est, & iniustitia in illo non est.

*Chrysost.
Hæretici
vt propriam
am gloriā
querunt.*

¶ Qui à semetipso loquitur. Hoc est, qui aliquam propriam vult instituire doctrinā, propter nihil aliud hoc vult, quàm vt gloriam acquirat. Quod si ego, inquit, gloriā eius qui misit me quero, cuius gratia vellem vos aliena docere: Et in deo subdit: Qui autem querit gloriam eius qui misit illum id est Dei, hic verax est, & iniustitia in illo non est. Gloria proprium appetibile est ex doctrina, & propterea qui docēdo non propriam querit gloriam sed Dei, ex Deo docet, non ex propria sui adinventione. Qui autem querit gloriā

am

am eius qui misit illum, fideliter querens quæ sunt mittentis, hic verax est, id est veraciter exercens officium missi. Et iniustitia in illo non est. Quæ utique in eo esset, si gloriâ sibi usurparet.

Vbi Chrysofost.

¶ Causa propter quem humilia de se loquitur Dominus hæc est, videlicet, ut credant quoniâ non desyderat gloriâ neque principatum, & etiam propter audientium imbecillitatem, ut doceat homines moderata sapere, & nihil de se dicere magnum. Cæterùm, ea quæ hic de semetipso dominus humiliter dicere dignatus est, referri possunt ad quem libet doctorem diuinorum. Qui enim docendo querit propriam gloriâ, non à Deo, sed ex seipso loquitur. Qui autem querit gloriâ, & verax est in docendo, & iniustitiam non committit, usurpanda sibi eam quæ Deo debetur gloriâ. Consequens est autem, quod qui loquitur à seipso non solum iniustus est propriam querendo gloriâ, sed insuper etiam verax non est, utpote qui à semetipso, non ex Deo loquitur. Attramen (ut iam dictum est) ad sensum literæ & singulariter hæc de semetipso Christus in tertia persona loquitur: Quoniâ & omnino verax est, & sine vlla iniustitia & querens fideliter etiam cum sui honoris detrimento vixit, gloriâ Dei docuit, & conuersatus est. Et hætenus quidem sapientia, quæ planè literas scit quum non didicerit, secundum illorum dicta respondit. Iam verò quæ sequuntur cogitationibus quoque tacitis quæ illum latere non poterant, hoc qui sequitur modo respondere curauit.

¶ Circa secuncum principale dicitur:

Nōne Moyses dedit vobis legē, & nemo ex vobis facit legē? Quid me qui æritū interficere.

¶ Hic ponitur præuaricatorum legis iusta redargutio. Vbi duo notantur. Primum est, præuaricatorum legis redargutio. Secundum, ad conuitium atrox redargutorum profilitio, ibi: Respondit turba.

¶ Circa primum aduerte, quæadmodum declarauit in eorum voluntate cōsistere, quod doctrinam ipsius possint cognoscere: modò ostendit eos non tales esse, eò quod Dei legem non faciunt, rationem reddens quare non cognoscunt doctrinâ eius ex Deo esse. Porro dominus responsione sua ostendit

*Cur de se
Christus
humilia
loquitur.*

ostendit eos dum alia dicerent alia cogitasse. Nam quò literas eius mirarentur, mortem eius mente tractabant.

*Miranti-
bus talis
iustis.*

¶ Et vide quàm mirabilem illis talionem reddidit. Mirantibus eis quomodo literas sciret quum nõ didicerit, miratur ipse quo pacto nemo ex illis faceret legem, quum legem ipsi acceperint & didicerint. Quod in eo ipsi mirabantur, laudanda erat potentia diuinitatis. Quod ipse miratur in illis, detestanda erat audacia præuaricationis. Laudabile nõque erat literas scire quum non didicerit. Detestabile erat legem non facere, quum legem acceperint.

¶ Quid autem rationabilius quàm quòd vbi dixit, & nemo ex vobis facit legem statim subiecit, quid me queritis interficere? Sine ratione enim videretur præuaricatores legis addicere, & modum non exprimere præuaricationis. Bene ergo quum dixisset, & nemo ex vobis facit legem, mox subsequutus ait: Quid me queritis interficere? Repugnant enim nec simul esse possunt, & legem facere & committere vellic homicidium. Lex enim dicit: Non occides. Sed rursus eadem lex iubet reum interfici: verbi gratia, prophetam deceptorem vbi conuictus fuerit falsum loquutus esse in nomine domini. Rectè igitur prouidus legis & defensor idèque dominus legis & auctor crimen probaturus quod obiecerat dicens: & nemo ex vobis facit legem, non ait enūciando, quia queritis me interficere, interdum quippe licebat & iustum erat cum lege interficere videlicet, damnabili causa præeunte, sed ait interrogãdo, quid me queritis interficere? Ac si dicat:

Deu. 18.

¶ Concedo legem facere eos qui occidunt, vbi adest legitima causa occidendi. Sed me qualem ob causam queritis interficere?

¶ Circa secundum, quod est, ad atrox conuictum redargutorum profilitio, subditur:

Respondit turba & dixit: Daemonium habes. Quis te querit interficere.

¶ Ecce isti sunt canes de quibus hic pro nobis opprobrium hominum, & abiectio plebis factus in Psalmo dicit: Quoniam circumdederunt me canes multi. Frustra laboret hic intentio describentis. Neque enim huc latratum nequissimorum canum verbis posset vlllo modo consequi.

Sed

*Insania
nequissimi-
morum.*

¶ Sed hoc mirari licet, qualiter isti homicidæ insipientes & maligni, homicidium quod mēte pertractant, & cum tāta responsionis amaritudine, & negando cōfitentur, & cōfitendo negāt. Ita sibi cōtrarij sunt, adeō furore sunt ebrij, tanta vi veneni grassantis insaniunt.

¶ Quæ enim alia res generare solet homicidiū nisi odiū? Quando autem aliquod homicidium maiori odio perpetratum est, quā quod indicat hoc amarum & nequissimū conuitium? Igitur superfluum fuisset ad cōuincendum eos verbis contendere dicendo: Ego dæmonium non habeo, sed verum dico, quia vos me queritis interficere, quum ipsi satis apertè grassantis odij venenum euomerent tali responsione.

¶ Proinde, quod cœperant dicēdo, quid me queritis interficere: prosequitur subiungendo.

Vnum opus feci, & omnes miramini.

¶ Non respondet contumeliis, sed causæ quam ei imponebant Iudæi, puta, quod esset sabbati violator, propter quam causam dicebant se illum persequi. Vndè hic dicit: Vnum opus feci, commemorando sanationem languidi, quem in sabbato fecerat sanum, & præceperat vt tolleretur grabatum suum. Hoc siquidem opus ab ipso factum fuerat in Ierusalem.

Ioan. 5.

¶ Et omnes, inquit, miramini. Hoc enim opus illi mirabantur, & inter se quærendo velut magnum & inauditum scelus, tanquam pro lege Dei magno zelo indignabantur.

*crimina
tio in-
pta.*

¶ Nam quod hic ait, & omnes miramini, paulò post reprensens eandem admirationem vocat indignationem dicendo, mihi indigamini quia totum hominem sanum feci in sabbato, Ait ergo: Vnū opus feci, & omnes miramini. Percōtante illo, quid me queritis interficere, id est, quā causam habetis vndè possitis accusare interficiētes me? Pōterant secundum machinationes suas respondere illi, quia non es tu à Deo qui sabbatum non custodis. Sed iam dudū experti fuerant hoc ipsum ab illo multò magis in seipso posse retorqueri, quia multoties dixerat eis: Hypocritæ, vnusquisque vestrum non soluit bouem vel asinum & ducit

ẽit eum adaquandum die sabbati? & similia. Proinde irati tacuerunt, imò & tacendo peius insanientes iracundam odij flammã vomuerunt. Oportunè ergo ipse caussam eandem vt rationabiliter defendat illis tacentibus indicat, & protinus eandem defensionem hoc modo inchoat.

Propterea moyses dedit vobis circuncisionem, non quia ex moyse est sed ex patribus, & in sabbato circunciditis hominem. Si circuncisionem accipit homo in sabbato vt non soluat lex moysi, mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato?

¶ Tota caussæ defensio in vltima clausula constituitur, qua dicit: Et in sabbato circūciditis hominẽ. Propterea, inquit, vt non miremini opera mea in sabbato, & vt ea in sabbato licita esse intelligatis, dico, q̄ Moyses præcepit fieri circuncisionem etiã in sabbato. Non tamen dico quòd ex Moyse est, nam ante Moysen ex patribus est, scilicet Abrahã, Isaac & Iacob, qui crediderunt semen se accepturos in quo benedicerẽtur omnes gentes. Et interposuit hoc ne malè intelligerent quòd Moyses dedit circuncisionẽ. Et in sabbato (quod non ex Moyse sed ex Deo est) circunciditis hominem vt nò soluat lex Moysi, qui absque vlla exceptione sabbati, iubet hominẽ die octauo circuncidi. Si ergo circūcisionem (quæ non est curare, sed vulnerare) accipit homo in sabbato, mihi à Deo misso indignamini & cõtra me insurgitis, quia totum hominem sanum feci in sabbato? Ad differentiam circūcisionis ponit id quod est sanare totum hominem. Circuncisio enim integritatem hominis tollit, & vulnus infert egens medicamine. Et ideo dicit, sanum feci, contra ægritudinem vulneris. Et dicit totum contra diminutionem integritatis, ad conuincendum eos hac ratione. Si in sabbato licet facere opus lædens sanitatem & tollens hominis integritatem, multò magis licet in sabbato facere opus perfectæ atque integræ sanitatis. Sanè totũ illum hominem dominus sanauit, cui non solã corporis sed etiam animæ contulit sanitatem. Quod vtrique ex eo liquet quod ait: Iam ampliùs noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.

¶ Agnoscite ergo vos qui ob huiuscemodi opus in sabbato peractum mihi indignamini, quòd non humano vel

Gene. 17
Leuit. 22
Calan' an
sion sur-
tis conse-
tatio.

com
ficio
N
¶ E
hom
qui o
lite
dem
verò
prim
dida
ses:
tum
dica
est, n
nis,
¶ Co
& sic
face
re in
¶ Q
bent
sabb
¶ Q
(lice
ant,

dic
tuda
verè

¶ Hi
Vbi t
ter se
nunc
here
¶ Cir

com-

communi medicorum opificio, sed diuina virtute ista perficio. Sequitur:

Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate.

¶ E regione circuncisionis locauerat sanum facere totum hominem, è regione Moy semetipsum, occurrit ergo, iis qui dicturi erant: Tunc Moy si te ipsum æquiparas? dicit: Nolite iudicare secundum faciem. Ac si aperte dicat: Ego quidem vobis despectus & nouissimus virorum sum. Moyses verò vir magnus & recolendæ memoriæ, vir antiquus & primus populi dux, cuius facies ex colloquutione Dei splèdida facta est. Sed certè præcepit lex quam dedit idè Moyses: Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis, sed iustè iudica proximo tuo. Igitur nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate, id est, non faciem Moy si vel præsentem personam filij hominis, sed rerum merita pensate.

¶ Considerate me authorem miraculi solò verbi imperio, & sic tandè iustum iudicium iudicate, videlicet, mihi licere facere hæc in sabbato, non minus quàm Moy si circuncidere in sabbato, imò ex parte operis, multò magis.

¶ Quid igitur queritis me interficere, nullam aliam habentes causam, nisi quia totum hominem sanum feci in sabbato?

¶ Quod ad hæc illi tacuerint, & infirmitatem causæ suæ (licet inuiti) considerantes, iras suas ad tempus continuerint, sequentia fati ostendunt.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis: Nonne hic est quem querunt Iudei interficere? Ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt. Nunquid verè cognouerunt principes quia hic est Christus?

¶ Hic ponitur de Christi persona dissidentium altercatio. Vbi tria notantur. Primum est, de Christo altercatium inter se queritio. Secundum, de propria persona Christi pronuncia tio, ibi: Clamabat ergo Iesus. Tertium, Christum tenere volentium frustrata molitio, ibi: Querèbant ergo.

¶ Circa primum dicitur: Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis

*Christus
& Moy-
ses cõpa-
rantur.*

Leuit. 17

lymis. Isti non ignorabant qua scruitia quærebat, & mirabantur qua potentia tutus non tenebatur.

*cæci &
peruersi.*

¶ Nec ociosum est quod Ierosolymitæ isti fuisse perhibentur ut hinc eorum peruersitas clariùs innotescat, quando quidem qui magis potiti erant signis, hi omnibus erant cæciores. Qui deitatis eius signum videtes maximum, omnia corrupto principum iudicio peruertebat. An non magnum signum insanientes & quærentes interficere habere eum in manibus, & repente quiescere? Igitur non intelligentes Christi potentiam, putauerunt esse principum scietiam quod ei pepercerunt. Vndè dicunt:

¶ Nunquid verè cognouerunt principes quia hic est Christus? Vbi Rupert. Domino Iesu pro se rationem reddente, Iudæi illi quibus ipse dixerat quid me quæritis interficere: quique dixerant respondentes: Dæmonium habes, quis te quærit interficere? iam tacebant, & eo palàm loquente nihil ei dicebant. Ita quod hinc moti quidam ex Ierosolymis qui utique non incerta opinione, sed certi eorum quærebantur, nempe qui præsentibus, præsentium conspirationes & conuenticula oculis viderant & auribus audierant, mirarentur quod nunc eo præsentibus & palàm loquente, nihil ei dicerent. Nunquid verè cognouerunt principes quia hic est Christus?

¶ Tanta quippe mutatio, tanta Iudæorum taciturnitas videbatur non euenisse sine causa maxima. Nunquid ergo principes se errasse cognouerunt, & ipsis resipiscentibus Iudæi qui quærebant hunc occidere, nihil iam dicunt aut faciunt, quemadmodum post magnam tempestatem ventis cessantibus fluctus feri maris sedato feruore cõquiescunt? Adhuc æstimari poterant isti Ierosolymitæ qui hæc dicebant de illis esse qui credebant in eum, nisi repugnaret quod sequitur.

Sed hunc scimus vnde sit, Christus autem quum venerit, nemo scit vnde sit.

¶ Hinc elucet incredulitas ipsorum, & quod nec ipsi credebant in Iesum, nec putabant principes mutasse sententiã. Excludit enim his verbis Iesum esse Christum, quia videlicet sciebant originem eius, scilicet natum ex Maria & Ioseph ut ipsi putabant. Vndè Theoph.

Vide

¶ Vide horum malitiam, & quemadmodum sibi contrarij *Iudæi vñ sibi cōtra rj.*
 sint. Principes enim ipsorum quum interrogarentur ab He-
 rode, dicunt in Bethleem Iudæ nasci Christum, isti autem
 nunc dicunt, quòd nemo scit vndè sit Christus. Vides cæ-
 corum cōtrarietatem. Alibi etiam dicūt: Nos scimus quia *Ioan. 9.*
 Moyse loquutus est Deus, hunc autem nescimus vndè sit.
 Porro hīc dicūt: Hunc scimus vndè sit. Vides insanientium
 sermones, scimus, & nescimus. Quid huic pugnantix ver-
 borum par? Ad vnum enim spectabant, ne credant. Itaque
 quādo in rem illorum erat dicebant, scimus, quando verò
 minus, negabāt. Equidem malitię illorum erat hæc senten-
 tiarū varietas. Sciebant enim ex scripturis q̄ in Bethleem
 Iudæ nascatur & de stirpe David, sic enim responderunt
 Herodi sciscitanti, quum hūc ad necem ille inquireret, te-
 stem desuper habētes Michæam prophetam, vt Matthæus *Matt. 2.*
 commemorat. Sed hæc de Christi duntaxat natura seu na-
 tiuitate humana, de illa enim scire poterant vndè esset. So-
 lam ergo naturam carnis in illo considerantes (quam ta-
 men non plenè nouerant nescientes hanc ex matre virgi-
 ne tantum, & non etiā ex Ioseph fuisse generatam) dicūt,
 hunc scimus vndè sit. Verum de æterna ipsius à patre secū-
 dum diuinitatem natiuitate per Esaiam dictum fuerat: Ge- *Esai. 53.*
 nerationem eius quis enarrabit? Et hinc persuasi dicunt:
 Nemo scit vndè sit.

¶ Non enim intelligebant duplicem in Christo esse natu-
 ram, qui & secundum carnem erat ex virgine & sciebatur
 vndè erat (vt iam dictum est) secundum verò incorpoream
 natiuitatem qua ineffabiliter à patre ante secula nat⁹ est,
 nemo illorum sciebat vndè ipse erat. Quum ergo non in-
 telligerent Christum duplicis esse naturæ, & vna quidem
 sciebatur, altera verò non, dicunt quòd non sit Christus.

¶ Circa secundum, quod est de sua persona Christi pronū-
 ciatio, subditur:

*clamauit ergo Iesus in templo, dicens: Et me scitis, & vndè sim
 scitis, & à me ipso non veni, sed est verus qui misit me quem vos no-
 scitis.*

¶ Quoniam Iudæi Christum secundum naturam suæ hu- *Christus
 de vtraq;
 sua natu-
 ra perhi-
 bet.*
 bitatem non nouerant, nunc quod ad vtrumque respondit:

Clamauit autē, quia clamore, id est, forti prædicatione res digna erat. Et me, inquit, scitis, & vndè sim scitis, hoc est dicere. Et vndè sim scitis, & vndè sim nescitis. Vndè sim scitis, videlicet Iesus à Nazareth, cuius etiā parentes nostis. Solus enim in hac causa latebat eos virginis partus. Quo excepto totum nouerant in Iesu quod ad hominē pertinet. Rectè ergo dixit, Et me scitis, & vndè sim scitis, secundum effigiem & carnem hominis quam gerebat. Secundum diuinitatem autem, à me ipso, inquit, non veni, scilicet quomodo venturus est ille iniquus, homo peccati, filius perditionis, cuius aduentus erit secundum operationem mendacij, sed est verus qui misit me, quem vos nescitis, quia neque vocem eius vnquam audistis, neque speciem eius vidistis.

2. Thef. 2

Ioan. 6.

Roma. 3.
Theoph.

Tit. 1.

¶ Ex propriis eos capit sermonibus. Quia enim dicebant, quum venerit Christus nullus scit vndè est, ostendit inde etiam se Christum esse, quoniam à patre venit quem illi nesciebant. Sed est verus, inquit, qui misit me. Deum significat appellatione veri seu veracis. Nam vt dicit Apostolus: Est enim Deus verax, omnis autem homo mendax. Quia ergo ille verus, vtique & ego verax sum, & non mendax. Non enim verax impostorem & mendacem mittere vellet. Hunc autē qui misit me vos quidem nescitis, sed ignoratis, quandoquidem operibus id non declaratis. Nam sicut Paulus ait: Fatentur se nosse Deum, factis autē negāt.

Ego scio eum, & si dixero quia nescio eum, ero similis vobis mendax: sed scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me misit.

Theoph.

¶ Ac si diceret: Vos quidem Iudæi nescitis patrem meum propter opera vestra mala, & animum pessimum Ego autem illum scio: neque enim obstat mihi vel mens mala, vel opera quæ illi displicent quò minus illum cognoscam. ¶ Quia ab ipso sum. Hoc est, ex ipso, non ab alia substantia, vel alienus ab eo. Nō autem eo modò ab illo sum, quo modo vos, qui per creationem ab illo facti estis, sed simpliciter & absolutè sum. Non autem sum ab illo factus hoc vel illud in aliqua specie vel gradu naturæ, sed absolutè sum, quem non fecit sed genuit. Et vt talis fierem quē vos scribere possētis, ipse me misit. Vbi planè diuinā suam natiuita-

nitatē qua est ex Deo patre, significat. Etenim sufficiens ratio sciendi deū est, quia ab ipso sum absolutē. Hoc enim importat esse Deum.

¶ Circa tertium, quod est Christum tenere volentium frustrata molitio, subditur:

Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo misit in illum manum, quia nondum venerat hora eius. De turba autem multi coediderunt in eum.

¶ Ostendens Euangelista quodd inuisibiliter Iudæi cohiberentur, & quodd sponte pateretur, & nō ex imbecillitate, dicit: Quærebant eū apprehēdere, vicelicet, vt vincerent suarabie, quia vincebantur eius ratione. Sed quia nondū venerat hora eius: hora, inquam, nō fatalis, vt mentiuntur mathematici: non enim temporibus obnoxius est temporum creator atque moderator, sed quodd omnia tempore oportuno & hora cōuenienti fecerit. Quando enim tēpestium existimauit quodd pateretur, tunc & crucifigi se permisit. Omnia enim temporibus oportunitis & accōmodis facit ac moderatur. Vndē nomē horę ostendit euidentē prouidentiam & sapientiam saluatoris.

*Horachis
stris, quæ.*

¶ Porro quodd ipsum Iudæi volebant apprehēdere occasio fuit, quodd intelligebant eum loqui de origine sua diuina præter humanam: propter hoc enim accendebantur, vt eū tanquam blasphemum apprehenderēt. Et licet in malitia sua Iudæi fuerint pertinaces, non tamen infructuosa tunc fuit Christi doctrina, quoniam multi de turba crediderunt in illum.

¶ Multitudines quæ de regione vel exteris ciuitatibus cōuenerant ad diem festum, turbam hīc Euāgelista appellat, & hoc ad distinctionem eorum qui erant ex Ierosolymis, qui & supra dicto modo altercantes, & clamante Iesū (vt iam dictum est) ampliūs insanientes eum apprehendere quærebant. Turba verō præfata quæ conuenerat pro quanto ad incendiū inuidiæ & odij illorum longiūs vel propinquiūs accedebat, pro tantō magis vel minus odij furētis igne calebat. Itaque multi quos quasi longiūs stantes ille ignis inuidiæ nō affluauerat, crediderūt in eum. Et dicebāt: Nunquid Christus quum venerit, plura signa faciet quàm quæ hic facit? Ac si dicerēt: Christus quando veniet, vti que

*Nomine
turba,
qui.*

FERIA QVARTA

ex signis magnificis quę est facturus cognoscendus est. Sed nunquid plura vel maiora his quę hic facit, vel ipse facturus est, vel exigi ab ipso opus erit? Igitur quoniam & Christum se esse testatur, & hoc tantis cōprobat signis, rationē non videmus cur in eum credendum non sit.

FERIA QVARTA POST
DO. LAETARE.

IOAN. 9.

Præteriens Iesus vidit hominem cæcum à natiuitate.

¶ Præsens sancti Euangelij lectio tria in genere comprehendit. Primum est, cęci nati per Christum illuminatio. Secundum est, insignis miraculi multiplex discussio, ibi: Itaque vicini. Tertium est, signum defendentis de synagoga eie-

ctio, ibi: Responderunt, & dixerunt ei.

¶ Circa primum tria notatur. Primum est, discipulorum de cęco interrogatio. Secundum, notanda Christi ad interrogata responsio, ibi: Respondit Iesus. Tertium, medicamine mystico cęci illuminatio, ibi: Hęc quum dixisset.

*Laetio in
deis omē*

¶ Circa primum dicitur: Præteriens Iesus vidit hominem cęcum à natiuitate. Voluerant enim Iudęi in templo lapidare, quia dixerat: Prius quàm Abraham fieret, ego sum. Exiuit ergo de templo vt eorum furor si fieri posset mitigaretur: exiuit, inquam, de templo leuo Iudęis omnine, nempe quod & templum ipsum, & omnem eorum in templo cultum, quin & locum eorum & gentem foret relicturus.

*Exc. eca
vs studis
gētes illu
minidv,*

¶ Itaque de templo egressus ad sanandum cęcum conuertitur, etiam & per hoc signum duritiam eorum frangere & emollire conatus, tametsi frustra. Quin & ostēdit eis quod non sine caussa neque arroganter dixerit, antè quàm Abraham fieret, ego sum. Ecce enim miraculū facit quale nullus vnquam prius. Nam & si quis aperuerit oculos cęci, nō tamen cæci nati.

¶ Manifestum est igitur quod Deus ipse sit, & ante Abraham qui hoc fecit quod à seculo factum non est.

¶ Dedita autem opera ad cęcum venit, non ille ad ipsum. Ipse

Ipsè est enim lux mundi qui à Iudæis oculos suos clauden-
tibus ad illuminandas gentes originali cæcitate laboran-
tes, transire dignatus est. Vndè & mox post finem huius le-
ctionis quid exeundo de templo intenderit exprimens: In
iudicium, inquit, ego veni in hunc mundum, vt qui non vi-
dent, videant: & qui vident, cæci fiant.

Itaque præteriens, & illos qui se videre iactabant præter-
gressus, & obtento velamine super corda eorum ne videre-
tur absconditus, venit ad nos vt videremus eum qui cæci e-
ramus.

¶ Vidit, inquit, hominem cæcum à natiuitate. Non in transi-
tu solùm vel obiter eum vidit, sed attentè eum intuebatur
Vndè & discipuli videntes eum intentè spectâtem cæcum
illum, moti sunt eum interrogare. Vndè subditur:

*Et interrogauerunt eum discipuli eius: Rabbi, qui peccauit, hic aut
parentes eius, vt cæcus nasceretur.*

¶ Rabbi, i.e. est, magister. Magistrum appellant, quia discere
desyderabant. Quæstionem quippe proponunt domino tã-
quam magistro.

¶ Quis, inquit, peccauit hic aut parentes eius vt cæcus na-
sceretur? Quæstio non ociosa de culpa parentum. Nam re-
vera parentum culpa vitiosi fœtus solent procreari.

¶ Verùm de culpa cæci videtur quæstio peccare, Non enim
peccare potuit, qui nondum erat.

¶ Neque enim Apostoli gentilium nugas receperant, vt a-
nima ante corpus in alio mundo versans peccet, ac deinde
pœnam quandam recipiat in corpus descendens.

¶ Piscatores enim quum essent neq; saltè tale quiddam vn-
quam audiuerant, quia hæc philosophorum dogmata erât.

¶ Sed ad hanc quæstionem venerunt discipuli, quia pri⁹ pa-
ralyticum curans dominus, dixit ei: Ecce sanus fact⁹ es, iã
noli peccare ne deterius aliquid tibi contingat. Illi igitur
cogitantes quia ille propter peccata paralyti fuerat resolu-
tus, quærunt de isto, si hic peccauit, quod vtique non pote-
rat priùs quàm nasceretur.

¶ Circa secundum, quod est, notanda Christi ad interroga-
ta, responsio subditur.

*Parentum
culpa an
filiis ob-
ste r.
Theoph.*

*Questio-
nis ratio.
Ioan. 5.*

Respondit Iesus: Neque hic peccauit, neque parentes eius, sed ut manifestentur opera Dei in illo.

Quos non iudices.

Mat. 25.

*Christus
denu se
asserit.
Chrys.*

¶ Vbi leuitatem nostram sua dominatione, membrorumque aliqua diminutione siue deformitate natos aliquos conspiciamus, nostram in illis carnem despiciamus, temerarium iactantes iudicium, quod vel propter suam vel propter patrum priorum culpam hoc euenerit, sed cunctos venerantes ministremus illis tanquam reuera membris Christi, qui dicturus est nobis, *Quandiu vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, & recordemur in talibus solere manifestari opera Dei per gratiam curationum ad ædificationem ecclesie Christi.*

¶ Nec tamen putandum est Christum vel cæcum hunc vel parenteseius à peccato simpliciter exemisse, quia nec sine originali peccato nati erant, nec vixerant eatenus sine peccato, sed quia non ipso peccato eorum factum est ut cæcus nasceretur, sed ideo cæcus natus est, ut manifestentur opera Dei in illo.

¶ Quod vtrique de seipso dicit, non de patre. Illius enim gloria iam manifesta erat. Sed nunquid iste iniusta passus est? Imò beneficium accepit per cæcitatem. Per hanc enim factum est, ut oculis interioribus videret, Qui verò ex nō ente adesse eum produxit, potestatem habebat absque iniuria etiam ita eum dimittere.

¶ Sed ut manifestentur opera Dei, inquit in illo. Est enim quædam diuinitus inflicta percussio, per quam nec præterita culpa corrigitur, nec futura prohibetur, sed ut dum inopinata salus persecutionem sequitur, saluantis virtus cognita ardentius ametur. Sequitur:

Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Venit nox quando nemo potest operari. Quandiu sum in mundo, lux sum mundi.

¶ Ac si dicat: Ut sciatis propter quæ opera Dei in se manifestanda homo iste cæcus natus sit, ecce dico vobis: Oportet me operari opera patris mei, id est illa opera propter quæ me pater misit donec dies est, id est, donec præsens seculū voluitur: quo consummato sequitur nox, in qua nemo potest operari.

Sanè

¶ Sanè quum filius se operari patris opera asserit, sua & patris opera eadem esse monstrauit. Huiusmodi verò sunt, in firma saluare, debilia roborare, cæcos illuminare.

¶ Hinc autem præsentis seculi tempus dies dicitur, quòd is qui lux est mundi alibi ait: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Ergo vsque ad seculi finem dies est, id est, tempus aptum ad operandum, Dum enim ortus est sol, exiit homo ad op^o suum, ad operationem suã vsq; ad vespèram. Quod autem consummationi seculi succedit nox erit, tempus nulli aptum operationi, sed recipiendi cò dignum operibus præmium.

¶ Quæ autem sunt opera quæ toto die isto operatur filius Dei, nisi illuminare his qui in tenebris sedebant & vmbra mortis, & hos saluos facere per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti? Operari nanque hæc nõ desinit per illorũ ministerium quos operis sui vicarios constituit, scilicet per Apostolos vel apostolicos viros, cunctosque prædicatores verbi Dei, quib^o & dicit: Ecce ego vobiscum sum, vsque ad consummationem seculi.

¶ Circa tertium, quod est medicamine mystico cæci illuminatio subditur:

Hæc quum dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo & limiuit lutum super oculos eius, & dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloe, quod interpretatur missus. Abiit ergo & lauit, & venit videns.

¶ Ergo nõ solo (quod facere poterat) imperio Christus lux mundi hunc cæcum illuminauit, verbi gratia: vt diceret, respice, fides tua te saluum fecit, sed adhibito quodam mirabili ac mystico medicamine vel ex qualitate exterioris illuminationis, interior animarũ nostrarum illuminatio nobis fidelius commendaretur.

¶ Vbi notandum est quòd cæcus iste nõ legitur clamasse & supplicasse vt illuminaretur quo modo ille alius cæcus qui sedebat secus viam medicans, clamauit: Iesu fili Dauid miserere mei. Sed potius vltro benignus dominus indigentem naturæ se accommodauit, & gratuito beneficio tacenti subuenit. Nã & hoc ad manifestanda opera Dei pertinuit, quia

videlicet non expectauit opifex nostræ illuminationis de
nec notitiæ suæ claritatem in nostris suspirarem⁹ tenebris
qui ipsas tenebras lucē esse putabamus, imò nec vllam lu-
cis ac tenebrarum discretionem habebamus, sed vltro pro-
spexit, gratuito vidit, gratis verbum suum carnem factum
notum nobis fecit, & ex illo cordis nostri oculos liniuit.

*Quid iutu
ex spuro.*

¶ Quid enim aliud nobis manifestatur per illud quòd ex-
puens dominus Iesus in terram lutum fecit ex spuro, & li-
niuit oculos eius, nisi hoc spectabile & gratiosum opus di-
uinæ gratiæ quo verbum suum puluere naturæ hominis v-
nitum nobis gentibus prædicari voluit? Tunc enim quasi sa-
liuæ puluis admixtus est, & vnum duabus ex rebus lutum
factum est, quando verbum vel sapientia quæ dicit, ego lex
ore altissimi prodiui, carnem nostram assumpsit, cui dictū
est, puluis es, & in puluerem reuerteris, & ei quæ omni v-
to diaboli tāquam puluis efferebatur & dispergebatur, gra-
tuita dignatione in virginis utero se coniunxit, vt naturam
leuem & instabilem super antiquæ dignitatis grauitatem
statūmque repararet.

ecclē, 24.

gene. 3.

¶ Quod magnum sacramentum quum gentibus prædica-
tur, reuera cæci nati oculi suauissimè liniuntur. Quia docili-
les mētes hoc quàm maximè delectat, quòd pro salute ho-
minū æterna Dei virtus & sapientia naturæ nostræ in Chri-
sto vnita est. Iubet autem dominus cæcum ad naratoriam
Siloë ire & lauare, partim vt cæci fides & obediētia innot-
scent, quinetiam vt confundat Iudæorum ingratitude.
Verisimile est enim plurimos illum luto super oculos vn-
ctum vidisse & obseruasse eum diligenter, & ita non potuit
se postea dicere: Hic ille quondam cæcus non est. Rursus
cæci fidem attende, qui non contradixit, neque cogitauit a-
pud semetipsum: Lutū solet magis excæcare, multoties la-
ui in Siloa, & in nullo sum adiurus: si quam virtutē haberet
prius utique curasset, sed simpliciter obediuit, & mox obe-
dientiæ suæ fructum est consequutus. Abiit, inquit & lauit
& venit vidēs. Sanè ingens fructus, visum quem natura ne-
gauerat iam esse adeptum.

*Theoph.
cur mitti
tur ad ab-
luendum.*

*Cæci obe-
dientia.*

¶ Eorum enim quæ in nobis sunt membrorum, honorabili-
or est oculus. Hic enim totum corpus gubernat, hic ornat
vultum: & quod sol est in orbe terrarum, hoc oculus in
corpore

corpore. Vndè & superiorem locum sortitur, sicut in quodā regali loco collocatus.

¶ Ut autem mysterium paulisper prosequamur, aduerte quod ubi cæcis oculis hoc lutum illitū est, id est, incarnatio filij Dei prædicata & credita est, non statim eodem quāuis credulo auditu cæcus illuminatus, & visione Dei quam in Adā perdidit factus est dignus, nisi ad fontem lauacri salutaris accedens baptizetur in nomine patris & filij & spiritus sancti. Non enim dictum est tātūm: Qui crediderit saluus erit: sed, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

*Baptismi
necessitas
Mat. vii.*

¶ Rectè igitur cæcus illitis oculis non statim videt, sed ad natatoriam ire iubetur vt lauet, quia videlicet nō ex eo quod auditor verbi Dei quisquam est, regnum cælorum intrare meretur, nisi ex aqua renatus fuerit & spiritu sancto. Sanè, quod interpretatur missus, non ipse dominus ad cæcum loquendo, sed Euangelista de suo interposuit, & hoc quidem certi causa mysterij, videlicet, vt intelligas per hanc natatoriam, nō aliam quā baptismi aquam debere accipi, quæ reuera natatoria est eius quem pater misit, scilicet, filij.

Ioan. 7.

Vndè Augustinus:

¶ Nisi ille fuisset missus, nemo nostrum esset ab iniquitate dimissus.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Itaque vicini & qui viderant eum prius quia mendicus erat dicebant: Nonne hic est qui sedebat & mendicabat? Alij dicebant, quia hic est. Alij autem, nequaquam, sed similis eius est. ille autē dicebat quia ego sum.

¶ Hic ponitur insignis miraculi multiplex discussio, seu impugnatio. Vbi primò discutitur à vicinis altercantibus. Secundò, à Phariseis malignantibus, ibi: Adducunt eum ad Phariseos. Tertiò, timor incutitur cæci parentibus, ibi: Nō crediderunt ergo. Quartò, signum defenditur coram invidentibus, ibi: Vocauerunt rursus.

¶ Circa primum dicitur: Itaque vicini & qui viderant eum prius. Isti claritatem tanti miraculi, primi ventilauerunt. Multi autem cæcum hunc nouerāt, tum quia mēdicus erat & publicè mendicabat, tum quia cæcus natus, & sic nota persona miraculum latere non sinebat. Nec temere adnotauit Euangelista quòd mendicus erat, sed vt ostendat inefabilem

Christiad infimos dignatio. fabilem domini misericordiam quæ se ad infimos vsq; de mittat, ita vt mendicum summa diligentia curaret, & vt superbos cõfundat, quoniã non præclaros, nõ insignes neque principes, sed ignobiles sua digos ducat prouidentia.

¶ Dicebant ergo vicini & qui illum nouerant: Nõne hic est qui cæcus mendicabat? Quasi dicat: ipse est. Cæco enim vnctos luto oculos per viam longam ad Siloam eunte, diligentes spectatores facti, ex inopinabilitate eius quod videbant, non poterant dicere, non est hic. Alij autem negabãt eundem esse hominem. Potuisset sic splendor tãti miraculi obscurari, & fama rei frigidior ad notitiam cæterorũ peruenire, si non huius veritatis arbiter, & suæ personæ cõsciº & testis iste iam non cæcus sed videns dubios esse nõ sine-

Beneficiũ vt cæcus agnoscit. ret, dicens: Quia ego sum. Ergo nec priorem erubescẽs cecitatem, nec mendicationem, neque populum timens, confiteretur, ego sum: & qualem potest illuminatori suo repẽdit gratiam, eligens magis inuidiam cum illo sustinere, quã ingrato silentio laudi & gloriæ Dei esse,

Primus qui propter christũ persecutionem patitur. ¶ Sanè dicta eius & responsa diligenter idcirco hic Euangelista descripsit, quia videlicet, primus omnium mortalium pro Christo quæstionibus pulsatus, & persecutionem passus est. Sequitur:

Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit: Ille homo qui dicitur Iesus lutum fecit, & vnxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoriam siloe, & laua. Et abij & laui, & video.

Chrysoft. cæcus vt verax. ¶ Ille homo (inquit) qui dicitur Iesus. Hominem dominum vocat, eo quod de illo nondum quicquam magni cognouerat, fatetur autem, quãtũ de illo cognouit: Lutum inquit fecit, & liniuit oculos meos. Vide quẽadmodum verax est. Non dixit vndẽ fecit: quod enim non nouerat nõ dixit: Neque enim sciuit quoniam in terram expuit. Quod autẽ superunxit, per sensum tactus didicit. Et dixit mihi: Vade ad natatoriam Siloe, & laua: Et hoc ex auditu testatus est. Re cognouit enim vocem ipsius ex disputatione cum discipulis. Et quia iam animo paratus erat obtemperare iubenti, subdit. Et abij, & laui, & video.

August. ¶ Ecce annunciator factus est gratiæ, ecce euangelizat & confiteretur Iudæis. Cæcus ille cõfitebatur, & cor impiorum attinge

stringebatur, quia non habebant in corde, quod iam ille habebat in facie. Sequitur:

Vbi est ille? At: Nescio.

¶ Vbi (inquiunt) est ille? Quod dicunt occisionem eius meditantēs. Iam enim aduersus ipsum cōspirauerant. Christ^o autem miracula faciens & sanans (quòd esset alienus ab ostentatione) sedere consueuerat. Vndè interrogat^o vbi esset, dicit: Nescio. Quærebant autem vbi est ille, vt inuentū ad Phariseos adducerent. Et quia eum non habuerunt, ducunt cæcum.

¶ Circa secundum, vbi signum discutitur à Phariseis, subditur:

Adducunt ad phariseos eum qui secus fuerat. Erat autem sabbatum quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius.

¶ Quid causæ inuenerant in homine isto, vt eum tam citò ad iudices vel ad synagogam traherent? In quo themate huius causæ litem constituere habebant? Erat (inquit) sabbatum quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius. A signauit Euangelista sabbatum esse, vt illorum contra Christum malitia ostendatur, qui occasionem hinc apprehenderint quasi sabbatum violasset, & tentâtes etiam hoc modo adumbrare miraculum. Vndè non interrogât eum vndè viderit, sed quo modo aperuit tuos oculos, p̄ omnia dominū calumniantes, quod in sabbato operatus fuerit, cogētes hominem illum commemorare quòd lutum fecerit in sabbato. Itaque gaudēt quòd occasionem aduersus eum inueniant, qui dixerat iā pridē ad eos: Quis ex vobis arguet me de peccato, nempe clamaturi, quia hic homo peccator est, & non est hic homo à Deo qui sabbatum nō custodit, quia videlicet sabbatum erat quando lutum fecit, & oculos cæci aperuit. Sequitur:

*Signū vt
obscurare
nituntur.*

Iterum ergo interrogabant eum Pharisei quo modo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos & laui, & video.

¶ Non turbatur cæcus. Nam quandoquidem turbis dicebat *Chrysost.* sine periculo interrogatus, nō ita magnum erat veritatem dicere,

dicere. Mirabile autem est nunc quòd in ampliori periculo constitutus, neque negat, neque contraria dicit prioribus.

Cæcus simpliciter cõfitetur.

Lutum (inquit) posuit mihi super oculos meos, & laui & vi deo. Approbatio facilis, & nullis extorta quæstionibus vna & simplici responsione perficitur, quam vt volunt accipiãt aduersarij. Nam hic testis certus de innocentia illuminato ris sui, non erubescit quòd factum est confiteri.

¶ Itaque frustrata est illorum intentio qui duxerunt eum vt negaturum, quandoquidem veritatem illis exosam ab eo certiùs vel inuiti didicerunt.

Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: non est hic homo à Deo qui sabbatum non custodit.

Insultatur Iudaïs.

¶ Dicebant igitur quidam ex Pharisæis, non omnes sed inuidentiores. Non est hic homo à Deo qui sabbatũ non custodit. O serui peccati ambulantes in equis superbiæ, facite vos in prima vel secunda sabbati opus huic simile, vt aperiantur oculi cæcorum. Sed hoc facere nõ potestis, nec vos nec aliquis quicumque vestri similis est seruus peccati. Igitur cæcorum oculos aperire opus seruile nõ est. Lex autem scripta de sabbato, non qualecũque opus, sed opus (inquit) seruile non facietis in eo.

Leui. 23.

¶ Quid igitur serui peccati iudicare audetis opus libertatis Nunquid ab inferioribus superiora fas est iudicari? Nunquid opus Dei æque vt opus est seruile lege constringitur? Omne nanque opus trifariam diuiditur.

Operum trifaria diuisio.

¶ Est enim opus Dei, cuius fructus est vita æterna. Est opus peccati, cuius finis mors. Est & opus mercenarij, cuius retributio quotidianum stipendium est.

¶ Opus peccati & opus mercenarij, rectè vtrunque seruile opus dicitur. Alterum, scilicet opus mercenarij in sabbato non licet fieri: alterum, id est, opus peccati nunquã debet fieri. Porro opus Dei nullo vnquam tempore vel die debet omitti. Quin nec Deus ipse (si rite perspicias) ab opere suo in sabbato vacauit. Sic enim scriptum est: Compleuitque Deus die septimo opus suum quòd patrarat. Quid autem nisi completio est operis Dei, quòd hãc hominem cæcum à natiuitate illuminauit? Imperfectum quippe op^o erat dum nasceretur

Gene. 2.

nāsceretur homo cæcus, videlicet, deficiente vno de quinque sensibus corporis, quibus non solus homo, sed & cætera animalia naturaliter funguntur.

¶ Iraque inimici domini mentiti sunt ei dicentes: Non est hic homo à Deo qui sabbatum nō custodit, qui dum in sabbato complet opus imperfecti, id est, à natiuitate cæci hominis, sic quoque testatur se à Deo esse, & filium esse eius qui (vt dictum est) die septimo opus suum compleuit.

Sequitur:

Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et schisma erat inter eos.

¶ Quomodo (inquiunt) homo peccator, homo tantę infelicitatis vt rectè de illo dici queat, quodd à Deo non sit, potest hæc signa facere, id est, opera quæ non nisi Deus facere nouit? Istis pessimum non habentibus inuidiæ tormentum, vacabat vtcunque verum librare iudicium. Nec ab re dictū est quodd schisma erat inter illos, quia videlicet, quū accusantium summa esset intentio quatenus in vnam sententiam declinantes, vniuersi conclamarent hunc hominē non esse à Deo, non parum molestè accipiebant alios ecōtrario dicere, quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Sequitur:

*Schisma
inter Iu-
dæos.*

Dicunt ergo cæco iterum? Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos?

¶ Hoc vtiq; non quilibet, sed illi dicunt, quorum est illa vana demonstratio: Non est hic homo à Deo. Nitebantur sanè illum in consortiū blasphemię suę trahere; & infirmitatem suę causę linguę illius baculo sustentare, multū sibi in illo schismate valere arbitrâtes ad detestationem eius quem oderant, si de illo nec ipse quicquā boni sentiret, qui tantum ab eo commodum percepisset. Sequitur:

*cæcū vt
ad p̄fidia
solicitant*

Ille autem dixit: Quia propheta est.

¶ Minus quidem dixit quàm est, quia videlicet Christus Iesus illuminator omnium gentium, nō solum propheta, sed Deus quoque & dominus prophetarum est. At ille rudis adhuc visor veritatis erat. Veruntamen ad percontationē talium hominum qui non quærunt vt videant, sed vt videntes videre prohibeant: aduersus istos, inquam, qui in synagoga satanæ sunt & Christum blasphemant Iudæos, suffi-

cit

*christus
propheta
est.*

est nobis & cunctis qui illuminati sunt responsio hæc, quia propheta est. Nam quoniam nolūt scire quòd Christus ipse est, saltem hoc sciāt & videant quia propheta est, vt obstruatur os eorū dicentium, quia non est hic homo à Deo. Quibus dicimus quia falsum est. Etenim saltem in pœna vestra, ò Iudæi, satis vobis manifestum est, quia propheta est, & in nomine domini verum de vobis verbum loquutus est, quo signo lex cognosci iubet prophetam in quo dominus loquutus est:

¶ Circa tertium, vbi timor incutitur cæci parentibus, subditur:

Nō crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuisset & vidisset, donec vocauerunt parentes eius qui viderat.

chrysost.

*Alia via
insidia s
molitur*

¶ Quia Pharisei cæcum attonitum facere non valuerant, sed videbant eum suum benefactorem cum omni propalatione prædicantē, per eius parentes tentāt adnihilare Christi miraculum. Non crediderunt ergo de illo quia cæcus fuisset & vidisset, &c Ecce vt quasi per aliud foramē euadere contendunt vulpeculæ, ne gloriam filij Dei videre cogantur.

¶ Primò enim vt offensi sunt tanti claritate miraculi, eoq̄ fugerunt vt dicerent: Nō est hic homo à Deo qui sabbatū non custodit. Sed non fuit liber hic exitus, quia schisma factum est inter eos, aliis dicentibus: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Insuper & ipso qui illuminatus est ab illa blasphemia dissentiente, & dicente: Quia propheta est.

¶ Ergo ad hunc alium resilierunt exitum vt non crederent, & non credendo quasi dubium facerent quòd cæcus fuisset & vidisset. Fama quippe tantæ rei etsi non pœnitens abscondi, tamen vtunque per hanc dissimulationem posse videbatur obscurari. Non crediderunt ergo quia cæcus fuisset, donec vocauerunt parentes eius vt ab illis sub illato terrore quippiam extorquerent quod iniquam eorum iurare posset intentionem. Vndè sequitur:

Et interrogauerunt eos dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc vides?

Eccò

¶ Ecce ut propter filium parentes obsessi sunt, ut aut mentirentur dicentes, Hic non est filius noster, sed similis est eius, siue filius noster non est cæcus natus, vel certè alio quocunque modo illuminatus est quàm eo quo dictum est. Aut profectò si id quod verum est dicerent, iram illorù incurrerèt, & cum filio suo ipsi pariter extra synagogam fierent. Sed sic obsessi tam facillè euaserunt, quàm verè cæci erant qui eos propter odium videntis obsederant. Nam sequitur:

*Propter
filium ob-
sessi parē-
tes.*

Respondērunt eis parentes eius, & dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est, quomodo autem nunc videt nescimus, aut quis eius aperuit oculos nos nescimus. Ipsum interrogate, ætatem habet, ipse de se loquatur.

¶ Tribus interrogationibus à Phariseis parentibus cæci factis, videlicet, si filius eorum est, si cæcus natus est, & tertio, qualiter vidit, duas confitentur, tertiam à se abiiciunt. Scimus, inquiunt, quia hic est filius noster, & c. Tuta satis nullique patens discrimini responsio. Scimus illud quod & vos. Tantum scimus & dicimus, quantum scitis & dicitis vos, videlicet, quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est. Quod autem nescitis vos & quasi nescientes interrogatis dicentes, Quomodo ergo nunc videt, nos nescimus. Quod & si mendacio vicinum est, tamè quia non fallendi intentione sed periculi metu dixerunt, mendaces dicendi non sunt. ¶ Quid verò iustius eo quod subinferunt, Aetatem habet, ipse de se loquatur. Hoc nempe legitimum est, ut neque filij pro parentibus, neque parentes pro filiis occidantur. Quantò magis in causa huiuscemodi parentes liberi esse debebant. Sequitur:

*Tres iter
rogationes
factæ pa-
rentibus;*

Deut. 24

Hæc dixerunt parentes eius quia timuerunt iudeos. Tam enim conspirauerant Iudei, ut si quis eum confiteretur christum, extra synagogam fieret. Propterea parentes eius dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum interrogate.

¶ Hæc dixerunt parentes eius, scilicet, Aetatem habet, ipse de se loquatur. Ac si dicant, Iustè cogermur loqui
pro

Theop.

pro infante, quia ille pro se loqui non potest. Cęcum à natiuitate nouimus, sed loquentem. Ergo ipsum interrogate. Conueniebat autem vt ipse pro se loqueretur, vt cōfessio veritatis firmior esset, & ita ipse qui beneficium sensit & si de dignior erat, illa testaretur. Quasi dicant parentes: Non enim stultus est vel stupidus, vt non intellexerit quomodo sanatus sit. Hęc dixerunt parentes timētes Pharisaos, inquit, quia in exercitati erant, & filio timidiore. Nam ille permansit impercussus testis veritatis, ita illustrati erāt ei etiam oculi mentales.

Parētes
timuisse,
nō mirū.
Luc. 22.

¶ Veruntamen eo tempore parētes huius cęci timuisse nō aded mirum est, quandoquidē & Petrus non solum timuerit, sed & Christum negando torus penē submersus sit, nisi quod ille citō extendit manum & apprehendit eum gallo cantante, conuersus & respiciens in eum. Causa timoris sequitur:

In pro-
priā pēni-
ciem con-
spiratio.

¶ Iam enim conspirauerant Iudæi, vt si quis confiteretur, &c. Hac sua conspiratione Iudæi omnem Dei gratiam expirauerunt, & dum extra synagogam eos faciunt qui confitentur Christum, separant seiplos ab omni synagoga, id est, antiqua ecclesia patriarcharum & prophetarum, omniūque iustorum & electorum qui expectauerūt, & ipsa expectatione sua Christum confessi sunt, & ita ipsi potius extra synagogam Dei facti, intra satanę synagogam conclusi sunt.

¶ Circa quartum, vbi patratum signum defenditur coram inuidentibus, subditur:

Vocauerunt ergo rursus hominem qui fuerat cęcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos scimus quia hic homo peccator est.

Mira ad
blaspho-
miam so-
licitatio.

¶ Ecce vt fabricatores mendacij hominem iam domesticę gratię Dei circumeunt, vt faciant vnā secum filium perditionis, cogentes eum vt commutet veritatem Dei in mendacium, & vt faciant eum secum dicere: Quia non est hic homo à Deo: vel opus suę illuminationis mentiri non diuina virtute, sed aliquo perpetratum esse magico carmine. Rursus ergo vocauerunt hominem. De homine qui cęcus fuerat ad parentes eius, de parentibus ad ipsum recurren-

currentes, scrutati sunt iniquitates, & defecerunt scrutantes scrutinio.

¶ Da, inquit, gloriam Deo. Hoc est, Confitete, q̄ Iesus nihil operatus est in te. Nam Dei gloriā esse putant, de Iesu nihil boni testari. Da gloriā Deo, videlicet, vt idem scias & dicas quod & nos. Quid est illud? Nos scimus quia hic homo peccator est. Probè dictū sicut Iosue putauerūt se gloriā Dei querere, quum cōtrario spiritu viri fortis oratione vsi sint. Nam Deū labiis honorantes, corde ab illo longinqui sunt. Da, inquit, gloriā Deo. i. nega quod accepisti, ne hinc Deus glorificetur. Nos enim scimus q̄ hic homo peccator est, Quare ergo nō arguistis eū, quum paulò antè dicebat: Quis ex vobis arguet me de peccato? Sequitur.

iosue. 7°

Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio. vnum scio, quia cæcus quum essem, modò video.

¶ Ergo homo ille, mente & corpore illuminatus & iā clarè vidēs, de huiusmodi non gloria Dei, sed blasphemia liberatus est. Si peccator, inquit, est, nescio, id est, peccatorē nō esse scio. Ambiguitati enim illud repugnat. Vnum scio, scilicet, quòd cæcus quum essem, modò video. Quod efficere non potuisset peccator homo.

Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?

¶ Nōne huiusmodi percontationibus videtur dicere: Aliquid nobis cōminiscere, nam quod tibi factū est, quod iam semel & iterum dictū est, nolumus audire? Itaque quia sensit homo quòd has suas interrogationes de modo suæ illuminationis sic iterantes insidiarentur saluatori, nec discendi causa interrogarent, austeriùs eis respondit.

Vndè sequitur:

Respondit eis: Dixi vobis iam, & audistis: Quid iterum vultis audire? Nunquid & vos vultis discipuli eius fieri?

¶ Ac si apertè dicat: Neque enim sermone vltà vos dignor, nam quoties vobis dixi, & interrogare iterum non cessatis? Deinde, quod maximè illos cruciabat: subdit: Nun & vos vultis discipuli eius fieri? Declarat autem quòd ipse

Theop.
Liber
caci respō
sio.

FERIA QVARTA

quidē discipulus eius esse velit. Quin & incessens eos placidē hęc dicit. Quod sanē fuit animæ intrepidæ & liberæ, & non curantis illorum insaniam. Loquebatur ergo hęc iam stomachans aduersus duritiam Phariseorum, & ex cęco videns, non ferens cęcos.

Chrysof. ¶ Adeo forte quid est veritas, ita imbecille mendaciū. Nā veritas quidem etsi despectos assumpserit, claros eos ostēdit. Mendacium autem etsi cum fortibus fuerit, imbecilles eos monstrat. Ad hęc quid illi iam amplius irritati responderint, sequitur:

Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis, nos autem Moysi discipuli sumus. nos scimus, quia Moysi loquutus est Deus: hunc autem nescimus vnde sis.

August. ¶ Maledixerunt ergo ei, & cętera quę sequuntur. Maledictum est, si dicentium cor discutias, nō autem si verba perpendas. Tale maledictum sit super nos & super filios nostros. Cęterum hęc imprecatio, Tu discipulus illius sis, nō paruum indicat odium eius de quo ille dixerat, Nunquid & vos vultis discipuli eius fieri, quemadmodum & ignem illic subesse certum est, vndē fumum vel scintillas subuolare perspexeris. Vbi autem odium veritatis inerat, nō poterat admitti discipulatus Christi, Quia in maliuolam animam non introibit sapientia.

Sapient.

¶ Suadet sanē & vsque hodie Christianus Iudæo discipulū Christi fieri. Iudæus autem econtrariō maledicit Christum & omnem Christianum in synagogis suis. Sed talibus illorum maledictionibus dominus benedicit, sicut econtrā per Malachiam prophetam: Et maledicam, inquit, benedictionibus vestris. Nos autem, inquit, Moysi discipuli sumus. Frustra nimium adulātur Moysi discipuli superuacui. defensores sabbati, desertores autem dilectionis Dei & proximi: subdolē honorātes Dei famulum, vt fiducia eius inhonorent Dei filium. Frustra, inquam. Recalcitrat enim Moyses, & dicit: Percutiat te dominus amentia & cęcitate, & furore mēris, & palpes in meridie sicut palpare solet cęcus in tenebris.

Dent. 20

Theop.

¶ Videntur tamen & in hoc quōd se asserunt Moysi discipulos

pulos esse, mēdaces. Nā si Moyſi fuiſſent diſcipuli, fuiſſent & diſcipuli Chriſti. Ipſe enim ait: Si crederetis Moyſi, crederetis vtique & mihi. De me enim ille ſcripſit.

1048.3.

¶ Non dixerunt: Nos audiuiſimus, ſed, nos ſcimus q̄ Moyſi loquutus eſt Deus, dicentes ſe habere exactam ſcientiam ex his quæ per auditum à parentibus acceperunt. Eum autem quem oculis viderant miracula facientem, & quem audierant ſuperna loquentē neſciunt vndē ſit, impoſtorem vocitantes. Vides inſipientiam à malignitate proficiſcentem. Sequitur:

Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis vndē ſit, & aperuit oculos meos.

¶ Maledicta illorum ſutilia ſapienter contempſit, nec reſponſione iudicauit digna. Quod autem vltimum dixerāt, Hic autem neſcimus vndē ſit, fortiter redarguit. In hoc enim quòd hic tantus eſt, vt oculos mihi aperiret, & vos eū neſcitis, id eſt, improbatis (neque enim ſcire vultis, quòd à Deo ſit) in hoc, inquam, mirabile eſt Mirabile ſcelus, mirum ſacrilegium.

Et ſubdit:

ſcimus autem quia peccatores Deus nō audit. Sed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit.

¶ Hoc, inquit, ſcimus. Id eſt, Opinio hæc & mea & veſtra cōmunis eſt. Nam & qui auertit aurem ſuam ne audiat legē, oratio eius erit execrabilis. Et Pſalmiſta dicit: Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudit dominus. Ergo peccatores, quandiu peccatores ſunt, maximè qualem vos hunc hominem iudicatis, Deus nō audit, vt videlicet virtutes & ſigna virtute precum operentur, Quum autem veniam implorant de commiſſis, translati iam ſunt de gradu peccantium in ſtatum pœnitentium.

¶ Et vide, quòd quum ſuprà dixit. Si peccator eſt neſcio, nō dubitans dixit. Hic enim non ſolùm à peccatis eū excuſat, ſed Deo valde placentem oſtendit, dicens: Sed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit. Nō enim ſufficit Deum cognoscere, ſed oportet etiā voluntatē eius facere. Deinde extollit quod factum eſt, dicens:

A ſeculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic à Deo, non poſſet facere quicquam.

x ij

¶ Ac ſi

Prou. 28

Peccatores an deo audit.

¶ Ac si dicat: Et si alia magna olim facta per cultores & amicos Dei, auditum est, à seculo tamen nō est auditū quia aperuit quis oculos cæci nati.

chrysof.

¶ Concesso, inquit, quoddam Deus peccatores eo quo dictum est modo non audit, Hic autem miraculum fecit quale nūquam vllus hominum, manifestum est virtutem qua hoc fecit maiorem esse quàm ea quę est secundum hominem virtus. Nisi ergo esset hic homo à deo, nō poterat facere quicquid. Id est, Nec elementis imperare, nec amissam mortuis vitam restituere, neque illud quod nunquā fuerat in homine cæco nato lumen infundere, quod auditum non est à seculo. Quia ergo veritatem lequutus est, in nullo confusus est. Vide autem quemadmodum veritas mendico nullius momenti conferat dicendi libertatem, & redarguēdi eos qui apud Iudæos magni & honorati eminebant. Itaque accusatores & testes iniqui, in sua propositione qua dixerāt: Nos scim⁹ quia hic homo peccator est, forti & nodosa per vnum oratione redarguti & conclusi sunt. Vndē quia via rationis euadere nequeant, more solito proruant ad cōuitia, prout patebit ex subsequētib⁹.

theoph.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Responderunt & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu des nos? Et eiecerunt eum foras.

¶ Hic ponitur signū defendentis de synagoga eiectio. Vbi duo notātur. Primū est, affecti cōuitio veracis eiectio. Secūdū, eiecti per impios à Christo collectio, ibi: Audiuit Iesus. ¶ Circa primum illud aduerte: Beati eritis quū maledixerint vobis homines, & exprobrauerint & eiecerint nomē vestrum tanquam malum. Iam istum maledixerunt, dicētes: Tu discipulus illius sis, & nunc exprobrant dicentes: In peccatis natus es totus, & eiecerunt eum extra synagogā, id est, anathematizauerunt eum.

Exprobratio falsa.

¶ Vbi Theophylactus: Contemnunt quidem illum quasi in peccatis natum, omnino insipienter cæcitatem ei obiticientes, & existimantes quoddam quasi maledictus, & ante natiuitatem condēnatus esset vt cæcus nasceretur, quod prorsus ratione carebat. Mentiuntur itaque de corde suo iudicantes

cantes, in peccatis natus es totus, id est, propter peccata tua vel parentum tuorum natus est cæcus. Nam veritas de illo iam dixerat: Neque hic peccauit, neque parentes eius ut cæcus nasceretur, sed ut manifestentur opera Dei in illo.

¶ Et tu doces nos, inquit. Tumore grãdi indignabantur quòd homo fortis infimæ ipsos qui doctorum & præceptorum & nomine & loco gloriabantur, velle docere videbatur. Solet enim maiorum cõsuetudo à minoribus aliquid discere dedignari.

*Superbo-
rum indi-
gnatio tu-
mida.*

¶ Cæterum quandiu expectabant & sperabant eum negaturum, fide dignum esse putabãt: quum autem vident signi veritatem perseueranter defendentem, eiiciunt illum foras. Ipsi tamen quodammodo eum magistrum fecerant, ipsi ut discerent toties interrogauerunt, nunc tandem ingrati docentem proiecerunt.

¶ Circa secundum, quod est, eiectioni per impios à Christo collectio, subditur.

Audiuit Iesus quia eiecerunt eum foras, & quum inuenisset eum dixit ei: Tu credis in filium Dei? Respondit ille, & dixit: Quis est domine, ut credam in eum? Et dixit ei Iesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum ipse est.

¶ Per id quod in hoc cæco factum est, patet quòd hi qui propter veritatem iniuria opprimuntur, à domino maxime honorantur. Audiuit, inquit, Iesus quia eiecerunt eum foras. Et quum inuenisset eum, &c. Inuenit Iesus quos mundus perdit, colligit quos mundus proiicit & derelinquit.

*Quos in-
uenit Ies⁹*

Vbi Theophylactus.

¶ Contemptus fuit opinione illorum propter Christum, & honoratus est agnitione filij Dei. Inuenit autem illum Iesus quodammodo data opera ad hoc veniens, ut illum consolaretur, quasi agonothetes (id est, agonis spectator) athletam qui multum laborauerat suscipiens & coronans. Et dixit ei: Tu credis in filium Dei?

¶ Qui post tantam cum Iudæis contradictionem, post tanta verba interrogat nun crederet, non ignorans hoc facit, sed volens cæco seipsum notum facere. Nondum enim cæcus Christum nouerat. Cæcus enim erat antè quàm ven-

*Cur hunc
christ⁹ in-
terrogat.*

ret ad eum Christus, & post curationem à pessimis canib⁹ Iudæis huc & illuc circumtrahebatur. Ad hoc ergo nunc illum interrogat, vt si ille quæsierit quis sit filius Dei, consequenter se illi ostendat. Et insuper indicat ei quoddam fidem illius valde colat. Quasi in hunc modum dicens: Contumelia te affecit populus iste, sed nulla mihi illorū cura. Vnius fidei rationem habeo. At ille:

Quis est domine vt credam in eum?

¶ Deſiderante anima verbum hoc dictum est. Magnopere enim noscere deſiderabat, pro quo cum phariſæis tanto diſputationis certamine conſiſſit. Et dixit ei Ieſus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. Rem hanc grandem dicturus, oportune præmiſit, & vidisti eum, videlicet vt per cōmemorationem magnæ virtutis, magnique beneficij beneuolum faceret animum auditoris. Quærenti enim, quis est filius Dei, quid est dicere, & vidisti eum, nisi ipse est qui aperuit tuos oculos vt videre possis eum?

¶ Captata ergo beneuolentia, conſeſſim & qui loquitur, inquit: tecum, ipse est. Quod vtique gratioſus, & à iactantiæ ſuſpitione longius est, quàm ſi ita dixiſſet: Et ego ipse filius Dei ſum. Nec verò fruſtrà credidit huic ſemeripſum filius Dei, vt diceret: Et qui loquitur tecum ipse est. Nā audi quid fuerit, & qui ipse eſſe nouerit in isto homine. Sequitur enim:

At ille ait: Credo domine. Et procidens adorauit eum.

¶ Ille itaque ſtatim credit, opusque ſeruētis & veræ fidei oſtendit, adorans: confirmans opère ſermonem & vt Deum glorificat Chriſtum. Nam ſoli quidē Deo adorationiſcultum exhibendum eſſe non ignorauit.

¶ Vbi de hoc primitiuo adoratore filij Dei duo hæc notanda ſunt quæ de nullo eum adorante legimus, quia videlicet, & credo dixit, & procidit. Nam & leproſus quidem legitur adorariſſe, non tamen dixiſſe: Credo in te. Neque procidiſſe ſed tantum, vt Marcus teſtatur, genua flexiſſe. Hic vnus inuenitur tam voce confeſſionis quàm geſtu corporis neceſſariam perficiens adorationem filij Dei. Nam & ſi Magi procidentes infantem dominum adorauerunt, non tamen fidem ſuam ore confeſſi ſunt, vt quemadmodum iſte ita & ipſi dicerent: Credo.

*Chriſtus
vt ſe pan
dit paupe
ri.*

*Chriſtus
Deū eſſe
cognoſcit.*

Mat. 8.

Mat. 1.

Mat. 2.

FERIA QUINTA POST.
DOMI. LAETARE.

164

Bat Iesus in ciuitatem quæ vocatur Naim, & ibant cum illo discipuli eius & turba copiosa. Luca. 7.

¶ Præsenti sancti Euangelij lectione tria comprehenduntur. Primum est, spectando resurrectionis miraculo prouisa turbæ collectio. Secundum, iubente Christo stupenda mortui resurrectio, ibi: Quam quum vidisset dominus. Tertium, viso resurrectionis miraculo, Dei magnificatio, ibi: Accepit autem omnes.

¶ Circa primum tria sunt notanda. Primum est, miraculi perfecti tempus. Secundum, eiusdem miraculi locus. Tertium, qualis fuerit reuicturus iste mortuus.

¶ Circa primum, id est, miraculi huius tempus, notandum est secundum hunc euangelistam, Christum hunc mortuum suscitasse statim postquam Centurionis seruū qui erat moriturus sanauerat.

¶ Siquidē, ut dicit Gregorius Nissenus, resurrectionis experimentum non ita verbis sicut operibus à Salvatore didicimus, qui ab inferioribus opus miraculi inchoās, fidem nostram assuefacit ad maiora. Nam primò quidem in egritudine desperata serui Centurionis, cœpit manifestare resurrectionis potestatem. Post hæc altiori potestate ducit homines ad fidem resurrectionis, dum suscitauit filium viduæ qui ferebatur ad monumentum.

¶ Et ut ostendat, quòd quædam præstat rogatus, quædam autem non rogatus, sed gratis & vitroneus, Centurionis seruū sanauit intercedentium precibus, mortuum viduæ filium reuocauit ad vitam non rogatus.

¶ Ecce qualia sunt opera filij Dei videlicet infirmos sanare morituros à morte seruare, & quod maximum est, iam mortuos vitæ restituere. Hæc enim sunt opera quæ decent deū, nempe quæ operibus diaboli contraria sunt. Vndè ait discipulus quem diligebat Iesus: In hoc apparuit filius Dei, ut dissoluat opera diaboli.

¶ Et quidem mors ipsa diaboli opus est, sicut scriptum est:

x iij

Inui-

*Christus
quædam
rogatus
quædam
præstat
vitroneus
Opera
Christi
qualiaz.
I. I. can. 3.*

Sap. 2.

Inuidia diaboli mors intrauit in orbē terrarum. De⁹ enim mortem non fecit, sed nec morbos morti prauios, sed diabolus qui homicida fuit ab initio.

¶ Per peccatum enim quo hominem deprauauit atque corrupit, morbos & mortem induxit.

¶ Sed sicut inuidia diaboli mortem, ita charitas filij Dei in hunc mundum venientis attulit vitam, iuxta quod ipse testatur, dicens: Ego veni vt vitam habeant.

IOAN. 10.
Mors triplex.

¶ Et quoniam mortem triplicē homo per peccatum incurerat, mortem scilicet naturæ, mortē culpæ, & mortem gehennæ. Hoc est aliis verbis, mortem corporis, mortē animæ & mortem vtriusque: quarum prima est mala, secunda peior, tertia verò pessima: ideo venit Dei filius triplicem si delibus vitam donare, videlicet resurrectionem carnis contra mortem naturæ, viuificationem gratiæ contra mortem culpæ & vitam gloriæ contra mortem gehennæ.

Vita triplex.

¶ Circa secundum, id est, præsentis miraculi locum, dicit Euangelista?

¶ Ibat Iesus in ciuitatem quæ vocatur Naim. Nam post iam dictam curationem paralytici serui Centurionis factam in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ad aliam venit ciuitatem vt beneficia tribueret indigentibus. Ergo de miraculo properatur ad miraculum, quodâ profectu virtutis de sanatione paralytici, venit ad suscitationem defuncti. Est autem Naim auctore Hieronymo, ciuitas Galilææ, prouinciæ Iudæorum, in secundo miliario montis Thabor contra meridiem iuxta AEndor, qui est vicus grandis in quarto miliario eiusdem montis ad meridiem. Portò in monte Thabor (sicut à maioribus accepimus) Christ⁹ nō modò illas octo beatitudines, sed & ferè totam Euangelicæ legis perfectiōnem edocuit.

Naim vbi

Christum
in Thabor
docuisse.

Discipuli
cur præ-
sentes.

¶ Et ibant, inquit, cum eo discipuli eius, nempe fidissimi comites itinerum & consortes laborum, qui eius præsentia pascabantur, prædicatione erudiebantur, eiusque miraculis firmabantur. Sanè discipulos suos domin⁹ diuinitatis suæ miracula facturis secum habere voluit, vt ea quæ per mundū erant testificaturi, ipsi primùm suis oculis cernerēt, & illud præsentibus aspicerent magisterium, quo ipsi postmodum similia facturi vterentur.

Quar

¶ Quir autem & turba multa ierit cum domino, Ioannes Euangelista patefecit, vbi ait: Quia videbant signa quæ facebat super his qui infirmabantur. Dominus enim quocūque ibat, misericordiæ & benignitatis iudicia virtutes admirandas operabatur: sed & verba vitæ loquendo, salutem hominibus annunciabat. 104n. 6.

Sequitur:

Quum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris suæ. Et hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa.

¶ Hic ponitur tertium, videlicet qualis fuerit ille defunctus ad vitam mox reuocandus, quia videlicet filius vnicus matris suæ. Et hæc vidua erat. Ergo non parua matrem hanc, imò iam non matrem, doloris angustia cruciabat. Vidua erat, solatio vnici filij iam destituta, cuius mortem leuius tollerasset, si non fuisset vnicus, si alter qui eius dolorem leniret superfuisset. Luctus viduæ causæ.

¶ Ad hæc quia vidua erat, procreandi liberos ablata spes erat. Ergo ærumnæ molem breuibus verbis Euangelista matris explicuit. Mater vidua erat, quæ iam non habebat in quæ aspectum dirigeret vice defuncti. Hunc solū lactauerat, solus aderat alacritatis causa in domo. Quicquid matri dulce ac pretiosum, hic solus extiterat. Miseranda sanè cōpassio, & ad fletū & lachrymas potens prouocare. Verùm hinc illa beata erat, quòd Christi pietate mox eū erat receptura, quem humanæ fortis in clementia amiserat. Gre. Niff

¶ Et turba ciuitatis multa cum illa. Hoc diuino nutu factū est, quòd multa dominum turba, multa viduam comitabatur, vt viso tanto miraculo multi testes, multi dei fieret laudatores.

¶ Quo & ipsi docemur laudabile ac pium esse ad sepulturam proximi funus comitari. Vndè & in Euangelio dum viri insignes & iusti, alter princeps & legis doctor, alter nobilis decurio & diues opibus, id est, Nicodemus & Ioseph eximie commendantur, quia Christo mortuo sanctum domini ac diuinum funus, venerabiliter & deuotissimè sepe lie runt. Funus comitari pium.

¶ Quinetiam angelicum aliquid est mortuos ad sepulchrū pie comitari. Ab angelis enim portata fuit pauperis illius anima Luc. 16

Spectaculum utile anima beata in sinum Abrahamæ.

¶ Nec dicas: Quid cadaueri deferamus? Non enim in hac re tantummodo considerandum tibi est exanime & exanguè cadauer, sed corpus hominis esse memento, qui nuper tibi similis tuèque fuit imaginis, corpus inquam, in baptis. mi sacramento spiritus sancti templum effectum & consecratum, cui⁹ lingua Deum viuum confessa est, adorauit, & inuocauit, cui⁹ aures sanctum Christi euangelium audiuerunt, cuius oculi ad Deum suspexerunt in cœlū, manus quoque ad Deum orans expādit dum uiueret. Quo corpore piis operibus insistendo emeruisse speratur vitam æternam. Quo denique in corpore resurrectur⁹ est in die nouissimo & clarificationem sempiternæ gloriæ recepturus.

Funus cur non contemendum.

¶ Vndè ait beatus Augustinus: Non contemnenda nec abiicienda sunt corpora defunctorum, maximèque iustorum & fidelium, quibus tanquam organis & uasis ad opera bona vsus est spiritus sanctus.

Eadè uia nobis calcanda.

¶ Quin & eiusmodi specie monemur ad pœnitentiam, ad emendationem uitæ, & cognitionem fragilitatis & mortalitatis nostræ, ad detestationem superbix, & ad mundanæ uanitatis contemptum, dum attentè cogitamus eadè & nobis uia esse calcandam, & futurum esse ut nos quoque exanimè & sine uiribus & spiritu, rigidi & frigidi sic iaceam⁹.

¶ Ob eam rem in quibusdam regionibus id moris est, ut mortuus suis uestibus induatur sicut uiuēs ambulauit, sicq; feretro imponatur solo uultu reuerto omnibus, ut ea facie uiui moueantur, & ut mortis imagine contemplata reuocataque ad mentem mortis amaritudine relinquunt uitentque peccata. Vndè & per Sapientem in persona mortui uiuenti cuique dicitur: Memor esto iudicij mei, sic enim erit & tuum. Mihi heri, & tibi cras.

Eccle. 38.

Fili⁹ unicus myst.

¶ Sed (ut paulisper ad mysteria diuertamus) uideamus quid sibi uult quòd defunctus iste suæ matri uiduæ unicus fuisse perhibetur. Nam si per hanc matrem sanctam ecclesiam accipimus, quæ idcirco mater uidua dicitur, quòd & morte sponsi sui redempta, & ipsius uisibilis præsentix solatio sit destituta, nunquid hæc mater unicum tantum habet quem mortuum deplangat filium?

¶ Respondetur, q̄ licet è multis collecta personis una sit

per

perfecta & immaculata virgo mater ecclesia, singuli tamē
 quique fidelium vniuersalis ecclesie se filios esse rectissi-
 mē cōfidentur. Nam & electus quisque quum ad fidem im-
 buitur filius est, quando alios imbuit, mater. An nō mater.
 no erga paruulos agebat affectu qui ait: Filioli, quos iterū
 parturio, donec formetur Christus in vobis: Et licet his fi-
 liis aetates sexusque diuersi sint, vnum tamē in Christo per
 regenerationis gratiam efficiuntur.

*S. matris
 ecclesia ty-
 pus.*

Galat. 4.

¶ Quin & hac ratione fideles simul quodammodo filius v-
 nicus sunt, q̄ hos mater ecclesia vno eodēque modo con-
 cipit, parit, nutrit, amittit, atque recuperat.

¶ Concipit enim per diuinam inspirationem, dicente Chri-
 sto: Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me tra-
 xerit eum. Quid autem est aliud ad Christum venire, nisi fi-
 lium fieri matris huius ecclesie sancte? Et rursus: Nemo,
 inquit, nouit filium nisi pater, & cui nō caro & sanguis, sed
 qui in cœlis est pater reuelauit.

*Ecclesia
 vt conci-
 pit.*

Mat. 21.

¶ Parit, per baptismalē regenerationē? Oportet enim nos
 nasci denuo, dicente domino: Nisi quis renatus fuerit ex a-
 qua & spiritu sancto, non potest videre regnum Dei. Non e-
 nim poterit introire in regnum Dei, qui natus ē muliere
 nō nisi terreni illius Adæ præuaricatoris & exulis à regno,
 filius est. Et ideo oportet ē muliere natum, vt Dei filius &
 hæres regni esse mereatur nasci denuo, id est, nasci ex De-
 o. Nihil enim nisi quod natum est ex Deo vincit mundum,
 superat peccatum, & per fidem diabolus triumphat.

*Vt parit
 Ioan. 3.*

1. Ioā vlt

¶ Nutrit etiam pari modo, eodem lacte, id est Dei verbo E-
 uangelica eruditione vniuersos quos Deo peperit, quasi fi-
 lium vnum ecclesia mater.

Vt nutrit

¶ Sed & vno eodēque modo sese hos amittere, eosq; pe-
 rire deplangit. Pereunt autem suorum insidiis hostium per
 peccatum. Diabolus enim istius matris viduæ filios in exa-
 turabili odio, innumeris modis, dolisque persequi perderē-
 que non cessans, hac peccati deformitate deturpat, vt pa-
 tris eorum cœlestis amissa similitudine diabolo similes ef-
 facti Deo displiceant, capit eos, vt sibi subiiciat, ligat, vt
 eos bene operari prohibeat, necat, vt eos in inferno sepe-
 liat. Quos omnes quasi filium vnicum plorans ecclesia ma-
 ter quod hos perire, quod hos ad perpetuam gehennæ
 sepulturam

*Vt filios
 amittit.*

sepulturam efferri conspicit, deplangit.

Cur ado-
lescens myst
Bar. 3.

¶ Sed nec illud ociosum est, quod fili⁹ iste mortuus (qui ni-
mirum peccatoris typum præfert) adolescens fuisse memo-
ratur. Sanè adolescens propter insipientiam, dicente pro-
pheta de his qui in peccatis suis pereuntes ad inferos de-
scenderunt: Quia non habuerunt scientiam, perierunt pro-
pter suam insipientiam. Undè etiã per Esaiam dicitur: Puer
centum annorum morietur, & peccator centum annorum
maledictus erit. Iure ergo peccator quilibet, & adolescens
est, quia non habet sapientiam, & mortuus propter amissã
Dei gratiam.

cap. 65.

Vt filios
recuperat

¶ Denique vno eodémque modo mater ecclesia amissos fi-
lios recuperat, per misericordè videlicet & virtuosã Chri-
sti mortuos suscitantis operationem, cuius clementiã pro
suis mortuis flebili lachrymosãque supplicatione iugiter
interpellat. Et hoc quidem dum adhuc superest possibili-
tas resurgèdi, dum suscitator mortuorum præstò est ingre-
di per gratiæ infusionem Naim, id est, commotam per cor-
dis compunctionem peccatoris conscientiã, id est, quãdiũ
suppetit tempus pœnitentiæ, & antè quàm eos inferni se-
pultura suscipiat. Ex tunc enim nõ vlrã supplicat mater ec-
clesia, quòd eorum exinde non est possibilis ad vitam gra-
tiæ resurrectio.

¶ Circa secundum principale dicitur:

*Quam quẽ vidisset dominus, misericordia motus super eam, dixit:
Noli flere.*

¶ Hic describitur stupenda mortui iubente Christo resurre-
ctio. Vbi tria notantur. Primum est, benigna Christi mise-
ratio. Secundum, portitorũ funeris à progressu cessatio, ibi:
Et accessit. Tertium, imperio vocantis, mortui resurrectio
ibi. Et ait adolescens.

Christi er-
ga viduã
misericor-
dia.

¶ Circa primum dicitur: Quam quẽ vidisset dominus, mise-
ricordia motus est. Vbi benigna Christi erga flentem defũ-
cti matrẽ misericordia in tribus ostenditur Primũ est quòd
hanc misericorditer aspexit. Quam quum vidisset (inquit)
dominus vtique tristem & afflictam, misericordia motus
est super eam, non super defunctum filium. Nam & Laza-
rum amicum non defleuit mortuum, sed fleuit eum mox
suo imperio ad vitę mortalis ærumnas denuo reuocãdum,

Notanter

*Beda.**Duae in
christo
substantiae*

¶ Notanter autem Euangelista prius misericordia motum fuisse dominum super matrem, ac sic filium eius suscitasse testatur. Nā quia duæ erant in Christo substantiæ, Dei videlicet & hominis, idcirco hūc primò Euangelista tanquā verum hominem misericordia motum fuisse demonstrat, ac deinde tāquam verum Deum cōmemorat mortuum suscitasse. Ut & in compassione qua viduæ misertus est exemplum nobis imitandæ pietatis tribueret, & in effectu miraculi potētiā diuinitatēque suam, qua etiam mortuum suscitauit admirandam prædicandāque demonstraret.

¶ Secūdum in quo dominus suam viscerosam compassionem & misericordiam erga lachrymantem ostendit, illud est quòd hanc flere prohibuit, dicens: Noli flere. Quasi dicat: Desiste quasi mortuum flere quē mox cernes à morte resurgentē. Porrò dominus qui mœstos consolatur cessare lugentem iubet à lachrymis, monet & nos de præsentibus defunctis consolationem recipere, resurrectionem eorum sperantes. Plangent mortuos suos resurrectionē ignorantē gentiles increduli, non autem fidem resurrectionis habentes Christiani. Quibus per Apostolum dicitur: Fratres, nolimus vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini sicut & cæteri, (id est, ethnici) qui spem (resurrectionis mortuorum) non habent. Qualiter mortui à diuersis, diuersimodè lugentur, habes dominicam. 16. à Pentecoste.

*Mortuos
lugentib⁹
cōsolatio.**1. Theß. 4**Quis lu-
ctus pro-
hibitus.*

¶ Porrò dicēte domino, noli flere, nō quemcunque nobis luctum pro mortuis interdictum putemus, sed eum luctū qui simulatus, qui immoderatus, qui indiscretus, qui pertinax vel certè qui perfidus est, illorum scilicet qui spem non habēt. Alioqui non diceret Sapiens: Super mortuum plora, defecit enim lux eius. Et infra: Fili, in mortuū produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare. Hoc etiam sanctorum patriarcharum exempla commonstrant. Abraham enim defleuit obitum Saræ coniugis. Mortuo Iacob Ioseph filius eius procidit in faciem suam plorans, & extinctum deosculās patrem. Quem & omnis defleuit Aegyptus septuaginta diebus. Et rursus, quum sepelissent eū in terra Chanaan planxerunt eum septem diebus, adeò ut Chananzii videntes profiterentur magnum illum esse plāctum Aegyptiorum.

*Eccle. 22.
vatum
exemplo
lugendū.
Gene. 21.
Gene 50*

¶ Sed

Deut. 34. ¶ Sed & Moysen mortuum in campo Moab planxerunt filij Israel triginta diebus.

2. Reg. 1. ¶ Interfectos in Gelboe Saul & Ionathan, multis cum lachrymis planxit David. Sed & alios ad planctum inuitauit dicens: Filia Israel super Saul flete.

¶ Circa secundum, quod est portitorum funeris à progressu cessatio, subditur:

Et accessit, & tetigit loculum. Hi autem qui portabant steterunt,

¶ Hic ostenditur tertium, videlicet quemadmodum dominus se misericordia motum ostendit super defuncti adolescentis matrē. Accessit, inquit, nimirum ad funus, & tetigit loculum, id est, feretrum quo iacens ferebatur. Et quidem tactu loculi in quo exanimis gestabatur magnū atque euidētis pietatis atque dignationis ostendit indicium. Nā quum solo verbo posset eum vitæ restituere, accedere tamen maluit & feretrum tāgere, ut per hoc clementiæ suæ signum daret, & matris viduæ deiectum mœrore animum erigeret. Nec potuit à contactu funesti ligni secundum legem Moyſi more caterorū immundus fieri, qui mortuum potuit ad vitam reuocare. Non enim ei cui omnia viuunt, mortuus erat Sed etiā (ut ait Ambr.) spem resurgendi habebat, quia ferebatur in ligno, iuxta quod scriptum est: Lignum habet spem. Siquidē crucis ligno salutis spes nobis allata est. Et si nobis ante lignum nō proderat, tamen postea quā Iesus id tetigit, proficere cœpit ad vitam, ut esset indicio salutem populo per crucis patibulum refundendā. Si enim Iesus in hunc mundum ad mortuum per delicta genus humanum veniens lignum crucis non contigisset, vndē nobis spes fuisset à funere spiritali ad vitam gratiæ resurgendi?

¶ Sanē & aliam ob causam secundum Theoph. non solo verbo peragit miraculum, sed & feretrum tāgit, ut cognoscas efficax esse sacrū Christi corpus ad humanam salutē. Etenim corpus eius, corpus viuificum est. Quoniam enim caro eius facta est propria verbi omnia viuificantis, propterea viuificata est & ipsa, tollitque mortē & corruptionem. Hæc ille. Sicut enim ferrum adiunctum igni perficit opus ignis,

Iob. 14.

*Mysteriū
Christi ligni
con-
tingētis.*

Simile,

ignis, sic postquam caro vnita est verbo quod viuificat omnia, ipsa quoque facta est viuificatiua & expulsiua mortis.

¶ Hinc attendamus quanta sit virtus sacramenti corporis Christi, nam tactu suæ mundissimæ carnis dedit vim regeneratiuam aquis per verbum vitæ in lauacro baptismi. Tactu eiusdem suæ sanctæ carnis mundauit leprosos. Tactu simbriæ vestium suarum, mulierem incurabili morbo perentē restituit sanitati. Quid plura? Omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.

Matth. 8:

Matth. 9.

Luc. 9.

¶ Ergo quod resuscitaturus mortuum dominus lignū mortis contigit, altioris mysterij extitit typus. Futurum enim erat vt humanum genus à morte æterna redemptū ad immortalem & beatam vitam idem dominus resuscitaturus, crucis lignum (vt iam dictum est) ita sacrosancti corporis sui contingeret membris, vt in eo clavis confixus pro nostra vita moreretur. Sequitur:

¶ Hi autem qui portabant steterunt. Steterunt, inquit, aut quia virtute attactus Christi mouere se loco nō potuerūt, aut quia virtutis suæ beneficium præstolabantur. Quom enim viderēt eum appropinquantem defuncto, cupidè expectabant ipsius virtutem & misericordiam in resurrectione mortui cernere: quandoquidem defuncti matrem tam humaniter & tam benignè fuerat consolatus.

¶ Ex litera quidem plana est, sed mysteria sunt requirenda. Itaque portitores funesti qui huius mysticæ matris filium mortuum ad vltimæ mortis deferūt sepulturam distinguēdi nobis sunt primū, & postea describendi.

¶ Sunt etenim quatuor qui per viam peccati ad sepulturam gehennæ deportant animā, totidēque qui ferant corpus. Animam deferunt hęc quatuor. Desideria mala, immunda, peruersa, ecce portitor vnus, Deferunt etiam eam suggestiones & tentamenta dæmonum, ecce portitor alter. Deferunt & exempla hominū malorum, quæ tum vel maximè nocēt scandalizantque, quando sunt multorum, magnorum, & impunè peccantium, ecce portitor tertius. Deferūt eam mala colloquia, consilia peruersa, & praua dogmata hæreticorum, ecce portitor quartus.

Funeris portitores

Anima portitores

quatuor.

corporis portitores

4. elemēta.

¶ Porrò corporis portitores sunt quatuor elementa quibus ipsum cōstat corpus. Hic enim mortuus in loculo inquit

quit Ambr.) materialibus quatuor ad sepulchrū ferebatur elementis. Non quòd elementa ipsa in corpore humano in suis formis permaneant, sed in suis duntaxat qualitatibus, quæ sunt, caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas?

Quæ vocantur qualitates primæ, inuicem maximè cōtrariæ, vndè & cōtinenter inter se pugnant propriis suis se mutud destruant actionibus. Nam quæ reperiri queāt, quæ propriis suis ac naturalibus actionibus magis inter se pugnent, quàm caliditas & frigiditas, humiditas, & siccitas?

*Elementa
vt admor-
tū vrgēt.*

¶ Itaque ad geminam mortem, naturæ videlicet & culpæ quatuor hæ qualitates elementares vrgent hominē. Dum enim alteram superat altera, verbi gratia, caliditas frigiditatem in humano corpore, aut econtrario, aut humiditas siccitatem, vel ecōuerso, utique in dissolutionem & mortē compago corporis vrgetur. Vndè enim morbi & mors, nisi ex dispari proportione pugnantium in nostro corpore quatuor elementorum? Siquidem terra aëri, & aqua igni, totis suis qualitatibus opponuntur. Terra enim frigida est & sicca: calidus autem & humidus aër. Aqua frigida & humida, ignis autem calidus est & siccus. Quis enim miretur mortale corpus nō diu posse consistere, vel potius tam diu hominem vivere, cuius ex tam cōtrariis corpus cōstat elementis? Itaque quatuor iam dicta mundi elemēta per suas in homine contrarias qualitates quasi quatuor portitores funesti, ad mortem naturæ deferunt hominem inrequieti.

*vt elemē-
ta vrgent
ad mortē
culpæ.*

¶ Deferunt eum nihilominus (vt iam dictum est) ad mortem culpæ, dū amissa originali iustitia, ex iam dictis quatuor elementorum in corpore nostro qualitatibus ad vitia atque peccata (quæ animæ mortem pariunt) quasi à quatuor funestis vrgemur portitoribus.

*Melanco-
lici.*

¶ Hi enim in quibus abundant qualitates terræ, melancholici sunt, frigidi & sicci, & inclinantur ad auaritiā. Illi verò in quibus aquæ prædominantur qualitates, flegmatici sunt, frigidi scilicet & humidi, & propter humidi abundantiam procliuēs sunt ad luxuriam. In quibus autem aëris qualitates præualuerint, sanguinei sunt, nempe humidi & calidi, & proni sunt ad rerum fastigia capescenda per superbiam.

Sanguinei.

¶ Verùm ij qui ignis qualitatibus maximè imbuuntur dicuntur colerici, & sunt calidi & sicci, & hinc ad iracundiæ furorem

Colerici.

furorem faciles, & ad cætera vitia quæ ira parit.

¶ Per loculū verò in quo defuncti cadauer ad sepulchrum ferebatur, conscientiam hominis peccatoris intellige, in qua iam vita gratiæ destitutus, neglecta salute, quasi profundo sopitus somno, malè requiescit.

*loculus
mortui.*

¶ Quum autem suscitator mortuorum Christus ad preces ecclesiæ supplicantis dignanter accedens peccatoris cor & conscientiam (loculum scilicet) per efficaciam gratiæ suæ, validam cõpunctionem immittendo, mentemque mutando tangit, mox sistunt gradum tam animæ quàm corporis memorati portitores, nec ulterius per opera mala huc ut prius ad infernalem deferunt sepulturam. Iam enim à peccatis conuersa voluntate alia vita & alia placet via. Et (ut dicit Ambrosius) vox (scilicet) confessionis redit, redditur filius matri, reuocatur à tumulo. Ab hoc sepulchro te liberat Christus, ab hoc peccati tumulo resurges si audias Dei verbum. Sed nunc attendamus verbo virtutis Christi mortuum resurgentem.

*Portio -
res vt si-
stunt gra-
dum.*

¶ Itaque circa tertium, quod est imperio vocantis, mortui resurrectio. Sequitur:

Et ait: Adolescens, tibi dico: surge. Et resedit qui erat mortuus & cepit loqui, & dedit eum matri suæ.

¶ Modum suscitationis mortui istius attende. Siquidem solo iussu domini resurrexit. Non enim saluator similis est Helix deflenti mortuum filiū Sarephana, nec qualis Helixus qui propriū corpus applicuit corpori defuncti, nec qualis Petrus qui pro Thabita orauit. Sed ipse est qui non entia velut entia vocat, qui mortuos vt viuos alloquitur. Ait ergo, Adolescens, tibi dico, surge. Qui dixit adolescentem florentis significauit temporis horam, primam producentem lanuginem, qui paulò antè mulcebris erat mater-

*3. Reg. 17
4. Reg. 4
Act. 9.*

Gre. nis.

¶ Tibi dico, inquit, cum mortuo loquens tanquam cum viuento & audiente. Quo etiam probat verum esse quod alibi dicit: Sicut pater suscitatur mortuos & viuificat, sic & filius quos vult viuificat. Qui enim nobis mortui sunt, non secus ante Deum habentur ac dormientes. Nemo tam facile à somno excitat dormientem in lecto, quàm Christus mor-

10an. 5.

y tuum

tuum in sepulchro. Tibi, inquit, dico, surge. Inter dictum & factum domini nulla distantia est. Ipse enim dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt.

Theoph. ¶ Itaque audita voce domini resedit qui erat mortuus, & cepit loqui. Ecce uiuificatio mortui. Resedit, inquit, quia surgens sedit in loculo. Incunctanter erectus est cui sunt surgendi mandata directa. Diuina enim potestas est irrefragabilis, nulla mora, nulla hinc orationum instantia.

¶ Et cepit loqui. Verisimile est prima quæ loquebatur verba gratiarum actionis fuisse. Et utique hæc veræ resurrectionis indicia sunt, corpus enim exanime loqui non potest. Et dedit illi matri suæ, quia non suo sed matris merito reuixerat, & ideo non sibi relinquitur, sed matri redditur, ut quæ de ipso tristis fuerat in ipso consolaretur.

¶ Et licet non reperiamus hanc matrem pro filij sui suscitatione dominum precationum verbis interpellasse, attamen ipse qui nouit abscondita, ingens cordis ipsius vidit desyderium, quod utique ante eum quasi clamor est deprecantis. Vera enim postulatio non in oris est vocibus, sed in cogitationibus cordis. Valentiores nanque voces in auribus Dei non faciunt verba, sed desyderia.

Signa resurgentis spiritua-liter,

¶ Moraliter, mortuus reuiuiscit per veram cordis compunctionem, residet per propositi melioris assumptionem, incipit loqui, per delictorum confessionem, per intentam orationem, per gratiarum actionem, deique laudationem. Matri redditur, quum per sacerdotale ministerium à peccatis absolutus communioni sanctæ matris ecclesiæ restituitur.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Acceptit autem omnes timor, & magnificabant eum dicentes: Quia propheta magnus surrexit in nobis, & quia deus uisitauit plebem suam.

¶ Hic describitur de cōspecto miraculo Dei magnificatio. Et quidem nouum atque stupendum miraculum iuste magnus intuentium subsequutus est stupor, ita ut in Dei laudes tacentia prius ora soluerentur. Nouerant enim mortuum fuisse adolescentem, eumque iam erāt sepulturi. Audierant pauca illa Christi sed potentissima verba, & manifesta iam videbant in mortuo vitæ signa.

Acceptit

¶ Accepit ergo omnes timor, vel pro reuerētia maiestatis eius, vel timore tantę virtutis quę mortuos suscitabat. Neq̄ mirum si eum magnificabant verbo, quid ad eō magnificus erat in opere.

¶ Propheta magnus, inquit, surrexit in nobis. Videntur credere eum illum esse prophetā olim in lege promissum dicente Moyses: Prophetā de gente tua & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus Deus tuus. Qui autē verba eius audire noluerit, ego ultor existā Quōd autem dominum nostrum prophetam illum esse putauerint sequentia probare videntur. Dixerunt enim:

Deut. 18

¶ Et quia Deus visitauit plebē suam, sicut & apud Ioannem viso multiplicationis panū & piscium signo dicebant turbę. Quia hic est verē propheta qui venturus est in mundū:

Ioh. 6.

¶ Magnū sanē vocabant, quem tanti ratione miraculi nō paruum non communem reputabant esse prophetam. Sed ea fide qua & Cleophas de ipso dixit, quōd fuit vir propheta, potens in opere & sermone, corā Deo & omni populo: & isti prophetam magnum vocabāt, per cuius tanta miracula plebem suam Deus misericorditer visitauit.

Luc. 24.

¶ Quotiescunque enim Deus aliquem vel admodum affligi sinit, vel magna illi bona contribuit, dicitur eum visitasse. Magis tamen in bonam partem intelligitur, quomodo dominus visitauit Sarā, cui post longam sterilitatem cōceptum dedit. Item filios Israel in Aegypto, sed & nos visitauit oriēs ex alto. Sed nec tātū semel visitauit nos deus verbū suum semel incorporando, sed etiam nostra hoc (vt suscitēmur) semper in corda mittendo.

Gene. 21.

Exod. 5.

Luc. 1.

¶ Quotidie enim Deus fideles suos visitat per prædicatum eius suum Euangelium, per dicta prophetatum, per præcedentium exempla sanctorum. Visitat quotiens vel terrorem supplicij incutit æterni, vel trahit de syderio glorię cœlestis, & quemadmodū à morte culpę resurgere possimus occulta per spiritum inspiratione edocet.

¶ Agamus gratias Deo patri creatori nostro, qui prisci tēporis hominibus meritō iniquitatis eorū in infidelitate relicta, nouissimis his temporibus misericordiā super nos confirmauit, nempe qui humano generi redimendō filium suum in hunc mundum mittere dignatus est.

FERIA SEXTA POST
DO. LAETARE.

IOAN. 11.

Rat quidam languens nomine LAZARUS à Bethania de castello Mariae & Martha sororum eius.

¶ Praesens hæc sancti Euangelij lectio quatuor præcipuè comprehendit. Primum est, lethalis ægrotationis denuntiatio. Secundum est, Christi in Iudæam rata profectio, ibi: Deinde post hæc. Tertium est, fraterni obitus per sorores deploratio, ibi: Venit itaq; Iesus. Quartum est, quattriduo mortui ad vitam reuocatio, ibi: Iesus ergo ut vidit.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, languentis & sororum ex nomine designatio. Alterum est, sororum pro fratre ad Christum legatio, ibi: Miserunt ergo sorores.

IOAN. 10.

¶ Circa primum dicitur: Erat quidã languens Lazarus, &c. Quasi filius Dei faciat opera patris sui, qui paulò antè dixit: Si nõ facio opera patris mei nolite credere mihi, si autem facio & verbis meis nõ vultis credere, operibus credite: qualia, inquam, opera faciat filius Dei attēdite ò Iudæi, aut si attendere non vultis, attendat vniuersus orbis terra. Ecce iam semel & iterum tulistis lapides vt lapidaretis eũ. Quamnam sunt opera Deo digniora & utiliora hominibus, quàm & resuscitare à peccatis suis peccatrices animas, & reuocare de sepulchris corpora mortuorum? Ecce in oculis vestris ò scribæ & Pharisei, vtriusq; opifex resurrectionis opera patris sui operatus est.

*Opera
maximè
deo digna*

*Exemplū
resurre-
ctionis à
peccatis.*

¶ Primum scitis, quia Maria hæc cuius frater Lazarus nunc infirmatur paulò pōst moriturus, quum esset ipsa in monumentis mortuorũ audiuit vocem filij Dei, & quia audiuit, ecce nunc viuuit. Nam post lachrymas illas quibus lauit pedes eiusdem filij Dei, post illam solutionem capillorũ suorum qua pedes eisdem extersit, post oscula quæ infixit, & post effusionem vnguenti quo illum vnxit, iam nec oculos ad concupiscendum aperit, nec vt amatoribus placeat capillum comit, nec os suum à freno pudicitie soluit, nec odoribus aromaticis fœtorem luxuriæ pascit.

*Exemplū
resurre-
ctionis à
mortuis.*

¶ Deinde

¶ Deinde & postmodum in hoc fratre eius Lazaro qui nūc infirmatur, habituri estis argumentum futuræ in vocem eiusdem filij Dei resurrectionis corporum, sicut ipse ait: Venit hora quando omnes qui in monumentis sunt adient vocem filij Dei, & procedent. Hæc, inquam, opera patris in filio Dei, hæc præclara utriusque argumenta resurrectionis in Maria & fratre eius Lazaro de vicino habetis. Quid igitur superest ad testificandum vobis omnipotentiam filij Dei, qui neque verbis neque tantis operibus eius creditis: quid inquam, superest, nisi ut resurgentibus mortuis vos qui viuentes dicebamini, moriamini in peccatis vestris?

Ioan. 5.

Iudæi in peccatis morituri.

¶ Sed iam in ordine lectionis Euangelicæ gloriam tanti miraculi speculemur. Erat, inquit, quidam languens nomine Lazarus à Bethania de castello Mariæ & Marthæ sororum eius.

¶ Bene personam sanctus Euangelista describit, imò ipse resurrectionis author bene personam notā elegit, in qua per opus tantæ virtutis pluribus manifestaretur gloria Dei. Et ille quidem languens erat. Maria autem soror eius iam à pessimo languore, imò ab ipsa morte animæ iam scetens per domini gratiam reuixerat atque conualuerat. Et ne quid ambiguitatis de ipsius persona remaneat, subdit Euangelista:

Maria autem erat quæ unxit dominum unguento, & extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur.

¶ Sanè ubi hæc domini pedes suis lachrymis lauit, ibi proculdubio quæ fuerat mortua, iamque mala consuetudine sepulta reuixit & de sepulchro suo processit. Quæ quidem perfectè conualuerit, ex aliis Euangeliorum locis habemus, ubi amor eius, & deuotio magnis testimoniis cōmendatur. Verbi gratia, ex eo quòd quum Martha soror eius domum nostrum excepisset in domum suam & satageret circa frequens ministerium Maria sedēs secus pedes eius audiebat verbum illius, domino illi testimonium perhibente ac dicente: Maria optimam partem elegit quæ non auferetur ab ea.

Vbi reuixit Maria

Lucæ. 16.

¶ Circa secundum, quod est, sororum pro fratre ad Christum legatio subditur:

y iij

Miserunt.

FERIA SEXTA

Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.

Reuerentiam & fiduciam attende. ¶ Ego, inquit, quia fideles erant & propter auditum verbi eius familiares ei esse cœperunt, fiducialiter miserunt ad illum. Nec rogauerunt ut veniret & sanaret languidum, sed tantum nunciant, ecce quem amas infirmatur. Amati enim satis erat nunciasse. Non ausæ sunt dicere: Veni & sana, nō ignorantes, quemadmodum iam pridem raptis, iam lapidibus Iudæi voluerant eum lapidare. Non ergo audent petere ut iterum in Iudæam veniens mortis periculo se committat, sed tantummodo. Ecce quem amas infirmatur. Ac si dicant: Sufficit ut noueris. Non enim amas & deseris.

Chrysof. Quer ad Christum non ibat. ¶ Quo nuncio ad miserendum volunt attrahere Christum. Adhuc enim ei quasi homini intendebant. Ideo autem non venerunt ad Christum sicut Centurio & regulus, sed mittunt, quia vehementer cōfidebant de Christo propter multam quam ad ipsum habebant familiaritatem, & quia detinebantur à luctu. Sed & quia mulieres erāt, quas nō decet de facili domum exire. Multam proinde deuotionē exprimunt & fidei magnitudinem dicentes, ecce quem amas infirmatur. Tantam enim potentiam in domino esse credebant quōd mirum videretur qualiter virum ei dilectum infirmitas potuerit occupare. Sequitur:

Audiens autem Iesus, dixit eis: Infirmitas hæc nō est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur filius Dei per eam.

Infirmitas ut nō ad mortē. ¶ Quod ait, infirmitas hæc non est ad mortem, nō sic intelligendum est, quasi ex illa infirmitate non fuerit sequuta animæ à corpore separatio, quod utique mors corporis est. Nam & postmodum diciturus est, Lazarus mortuus est. Sed ideo hoc dixit, quia finalis causa infirmitatis huius nō est ut Lazarus moriatur. Tunc enim infirmitas ad mortem est quando præter mortem nil quæritur, in ipsa morte finis cōstituitur.

Dei filius Deus. ¶ Hic autē per infirmitatē vel mortē Dei gloria quæritur, scilicet ut per eum qui infirmatus moritur filius Dei resuscitando glorificetur. Dei nāque filius Deus. Verè igitur, inquit, infirmitas hæc nō est ad mortē, imò verò nec ipsa quæ hinc

hinc sequetur, mors est ad mortem, quia mors in vitam venit commutanda. Sed pro gloria Dei, id est, pro testificanda per resurrectionem Lazari à mortuis diuinitate filij Dei.

¶ Exprobratur namque filio Dei, diciturque (verbi gratia) quia dæmonium habet, & insanit, eò quòd dixerit: Venit hora *Ioan. 5.* quando omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, & procedent. Vt ergo glorificetur, & insanie non arguatur filius Dei, oportet illum in hoc vno qui nunc infirmatur experimentum dare virtutis & veritatis suæ, id est, ostendere in vno homine quid vel quomodo facturus sit in vniuerso hominum genere. Sequitur:

Diligebat autem Iesus Martham, & sororem eius Mariam & Lazarum.

¶ Vtique hos diligebat, alioqui non tãtam in illis gloriam *signa dilectionis resu-* suam ostenderet, non se ita per illos filius Dei glorificaret. Quarta enim Dei gloria est quòd in Maria siquidem resurrectionem animarum, in Lazaro autem ostendere dignatus est quàm verè, quàm potenter vniuersalem factus est corporum resurrectionem. Diligebat ergo eos sicut vasa gloriæ suæ. Diligebat eos ita vt in his primùm dignaretur ostendere experimentum gratiæ veritatis suæ.

Sequitur:

Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.

¶ Mansit utique, vt eo tardante, moreretur & sepeliretur languidus ille. Non enim volebat languidum sanare, non mortuum adhuc in domo iacètem, sicut Archisynagogi filiam, aut ad tumultum deportari incipientem, sicut vidua filium resuscitare. Experimentum quippe (sicut iam dictum est) eius verbi parabatur quod dixerat, omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, & procedent. Vt ergo ad hoc perueniretur, tam diu tardauit, donec mortuus terræ gremio conderetur, vbi puluis in puluerem conuertitur, & omnis caro in suam originè redigitur, vt inde clamore illius euocaretur, vnde in iussu & in voce archàngeli, in tuba Dei *1. Thess. 4.* illo ad iudicium descendente de cælo, omnes sumus euocandi.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Deinde post hæc dicit discipulis suis: Eamus in Iudæam iterum

y iiii

Dicunt

Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te iudæi lapidare, & iterum vadis illuc?

¶ Hic ponitur Christi in Iudæam iterata profectio. Vbi tria notantur. Primum, est, discipulorum pauor & trepidatio. Secundum, trepidantium per Christum confirmatio, ibi: Respondit Iesus: Nonne. Tertium, Christi cum Apostolis in Iudæam profectio, ibi: Tunc ergo dixit eis Iesus.

Theoph. ¶ Circa primum dicitur: Deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus in Iudæam iterum. Vbi notandū est, quod nusquā aliās prædicit quo sit iturus.

Cnr chris- tus quo vadis præ dicit. ¶ Hic autem solum hoc prædicere videtur, quia valde timebant discipuli in Iudæam ire. Et idcirco prædicit, ut ne repentina abitione turbentur si adducerentur in regionem quam timebant.

¶ Deinde, inquit, post hæc, id est, quum duobus diebus in eodem loco mansisset, post hæc quæ prius à Iudæis pertulerat, qui voluerāt eum lapidare, post hæc, inquam, (quod magnum & à metu alienum est) dixit discipulis suis: Eram⁹ in Iudæam iterum.

discipulo rû pauor. ¶ Discipuli autē magistro timentes, & sibiipsis magis (non dum enim perfectam de Christo scientiā habebant, & ne scientes quod nisi vellet non moreretur) consilium dāt, ne iterum vadat in Iudæam, dicentes: Magister, nunc quærebant te Iudæi lapidare, Lapidem enim ad hoc iam tulerant, & iterum vadis illuc?

¶ Circa secundum, quod est trepidantium per Christum confirmatio, subditur:

respondit Iesus: Nonne duodecim sunt horæ diei? si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt. Si autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

¶ Nonne, inquit, duodecim sunt horæ diei? Respondet ad id quod dixerant discipuli. Nunc quærebant te interficere. Respondet, inquam, ex diuersitate horarum in vno eodémque die artificiali, qui circa æquinoctium constat ex duodecim horis, insinuans nimirum hominū voluntates & opera nō modò de die in diem, sed etiā de hora in horā sepe mutari

Ut per

Ut per hoc illi intelligerent, quòd licet iam pridem quæsierint eum Iudæi lapidare, modò aliud tempus esse, & eorum consilia potuisse mutari. Aliàs autem etiã sic intelligi posse videtur. Ac si dicat: Quid mihi consilium datis? quandoquidem non vos me, sed ego vos duodecim elegerim, unde & magistri nutum vos sequi non præire conuenit, sicut duodecim horæ motum solis siue diei sequuntur. Aliter: Nónne duodecim sunt horæ diei. Nónne, inquit, scriptum est, quia Sol cognouit occasum suum? Nunquid Sol iste alicuius excutietur in cursu, & occidet antè quàm veniat hora eius? Ego nempe sum lux mundi, ego ille Sol qui occasum suum cognouit. Igitur sicut sol iste quo aër illustratur, dies efficitur, ab oriẽte vsque in occidentem proficiscitur, & ne quaquam in hominis potestate est, ut occidat antè quàm veniat duodecima hora eius, ita scitote quòd non me occident Iudæi antè quàm veniat hora mea in qua mori decreui. Quòd si timetis ne fortè dum quæror ego, vos periclitemini, ecce dico vobis: Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mudi videt. Si autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non est in eo. Ac si dicat: Scitis & hoc, quia videlicet per diem ambulare tutum est, per noctem verò ambulare ruinosum. Ego autè dies sum, etenim lux mudi ego sum, ergo ille sol cognouit occasum suum. Igitur quandiu vobiscum sum, nolite timere quasi vllum scandalum passuri, sed cõfidite, & eam⁹ in Iudæam iterum. Quandiu enim vobiscum ero non offendetis, quia lucet vobis dies salutis: quando autem peruenero ad eum quem ego cognoui occasum meum, quando comprehensus fuero & traditus ad occidendum, tunc vos omnes offendetis, tunc omnes vos quasi per noctem ambulantes scandalum in me patiemini. Sequitur:

Hæc ait & post hæc dicit eis: Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut à somno exscitem eum.

¶ Post hæc (inquit) scilicet quæ corroborandis eorum animis dixerat, & causam nunc adiūgit propter quam etiã ire ipsi velint. Lazarus, inquiens, amicus noster dormit. Duplex nanque est illis causã eundi. Tum quia Lazarus amicus est qui dormit eo somno à quo illum nemo excitare possit nisi solus Christus filius Dei. Tum quia excitatio ei⁹

magna

*Christus
ut trepidantes cõfirmat.*

Duplex etiã causã.

magna est materia gloriæ eiusdem filij Dei domini & magistri sui.

Theoph.

¶ Quoniam ergo metuebant in Iudæam ire discipuli, confortans animorum pusillitatem dicit:

¶ Et si me quærebant Iudæi lapidare, hoc faciebāt, quia loquens illis arguebam eos. Nunc autem non vado ut illis loquar, sed ut amicum inuisam, atque ita non oportet trepidare: Non enim ad ea adibo, ad quæ prius ut periculum ex Iudæis expauescam, sed amicū è somno excitabo. Ceterū quoniam dominus Lazarum dormire dicens non edixerat differentiam vel qualitatem dormitionis, discipuli in magistri verbo errabant. Undè sequitur:

Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, saluus erit. Dixit autem Iesus de morte eius. Illi verò putauerunt quòd de dormitione somni diceret.

¶ Discipuli ergo putantes Christum de amici ægrotantis visitato somno fuisse loquutum, adhuc nituntur propositum iter magistro dissuadere dicentes: Domine, si dormit, saluus erit. Ac si dicerent: In dormitione languentis nihil est periculi, imò & signum est initium recuperandæ sanitatis, atque ideo non est ratio ut propter excitandum illum periculo te inseras ut iterum lapideris. Non solum (inquiunt) non necessarius est aduentustuus, sed & amico damnosus, Nam si (ut opinamur) somnus est ei ad salutem, tu autem profecturus es ut excites, saluti eius obsuturus es. Non igitur opus est ut eas & excites illum. Hoc enim ei dānosum erat. Sanè eum qui mortuus erat dormientem Christus appellauit, quia sic loquendo resurrectorum prænucciavit. Et quomodo (ut dicit Augustinus) interest in ipsis qui quotidie dormiunt & exurgunt, quid quisque videat in somnis: alij enim læta somnia, alij torquentia sentiunt: sic vnusquisque cum causa sua dormit, cum causa surgit. Ut ergo suos discipulos ab errore absolueret, consequenter ait.

Resurrectorum dormientem dixit.

¶ Circa tertium, quod est, Christi cum Apostolis in Iudæam profectio, subditur:

Tunc ergo Iesus dixit eis manifestè: Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos, ut credatis quoniam non eram ibi. Sed eamus ad eum.

Sed

Theoph.

¶ Sed quare prius non ita manifestè dixit, sed occultè mortem somnum appellado? Primum, qui à fastu erat alienus. Nolebat enim ad ostentationē facere, sed occultè. Hinc resurrectionē, excitationē à somno nominavit. Proinde quū dixisset manifestè, mortu⁹ est, non addidit, vado vt resuscitem illum à morte, sed vt à somno excitem eum. Vbi vides quemadmodum adhorruerit à fastu, & quomodo noluerit celebrari ea quæ facturus erat. Interim etiam docet nos ne simus faciles ad promittendum. Nam quāuis Centurioni hoc fecerit (dixit enim, ego veniam & curabo eum) illi tamen hoc dixit, vt illius fidem commendaret, & hæc vna causa est quare mortem appellauit somnum.

*Exemplo
Christi
quid vite
mus.*

Matt. 3.

¶ Alia autem est, vt ostēdat nobis quod omnis mors somnus sit & requies. Tertia verò, quāuis aliis mors fuerit, Lazarus tamen defunctio somnus videtur, eò quod hunc dominus resuscitatur⁹ erat. Et sicut nobis facilè est suscitare dormientem, ita illi, imò innumeris modis facilius est resuscitare mortuum.

¶ Et gaudeo (inquit) propter vos vt credatis quia non eram ibi. Hoc est, Vt ex hinc magis mihi credatis vt Deo, quia nō erā illic. Et quū longè absim prædico vobis mortē in Bethania, de qua nō audiui, sed vt Deus video quæ longè eueniūt

*Christus
se deum o
stendit.*

¶ Quod etiam quidā sic intellexerunt. Gaudeo propter vos Nam q̄ ego illic non sum, fidei vestræ conducit. Quoniam si adfuissem, amantium precibus & ploribus vrgerer hoc facere vt nō moreretur, aut certè vt mortuum suscitarem antè quàm sepeliretur.

¶ Minus autem hoc fuisset potentix meæ manifestandæ. Verùm aquam absente me mortuus est, abiens autē ipsum suscitaturus sum, id magis vestram firmabit fidem, quum videritis me & hoc posse quod antea nondum ostēdit, q̄ qui mortuus & fact⁹ fuit, rursus vegeta sua membra recipit & resuscitatur. Eamus ergo (inquit) ad eum. Sequitur:

*Dixit ergo Thomas qui dicitur didymus ad discipulos: Eam⁹
& nos, & moriamur cum eo.*

¶ Grandis profectò timor discipulis erat, ne dum in vnum magistrum confurgeret, cunctos pariter Iudaici furoris tempestas

Thomas cateris meticolosior. tēpestas inuolueret. Porro Thomas aliis meticolosior, eamus (inquit) & moriamur cum eo. Quod secundum Theophilactū non fiducia sed formidinis & tristis animi verbū est. Nā vt alios discipulos moreretur, memores eos fecit mortis, & debita opera hoc apponit, & moriamur cum eo, quasi talia dicens: Esto, ipse vitam suam nō magnificiat, nos autem quor ita stulti essemus? Hæc timidi verba sunt. *Thomas vt commendandus.* Vbi tamen magna veneratione commendandus est, qui etiam in timore Christum non dereliquit. Qui etiam post eā vt Christi Apostolus pro veritate mortem cōstanter passus est

Luca 22. ¶ Hinc illos meritō Christus collaudās: Vos estis (inquit) qui permāstis mecū in tentationibus meis. Quod utique discipulis multa secum pericula perpepsis iam hora passio nis instante dixit.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Venit itaque Iesus, & inuenit eum iam quatuor dies habētem in monumento. Erat autem Bethania iuxta Ierosolymam, quasi stadiis quindecim. Multi autem ex Iudæis venerant ad Marthā & Mariam, vt consolarentur eas de fratre suo.

¶ Hic designatur fraterni obitus per germanas deploratio. Vbi quatuor sunt notanda. Primum est, authoris vitæ Bethaniam accessio. Secundum est, Marthæ lugentis apud Christum comploratio, ibi: Martha ergo vt audiuit. Tertium, lugenti prædicta fratris resurrectio, ibi. Dicit ei Iesus: Resurget. Quartum, ad domini pedes Mariæ lachrymatio. ibi: Et quum hæc dixisset.

¶ Circa primum dicitur: Venit itaque Iesus, & cætera. Consultō dominus accepto nuncio per duos dies (sicut paulō antè dictum est) expectare voluit, vt Lazarus fieret quadriuanus, deinde venit mortui resurrectionem operaturus, miraculum sanè quod nulla ex parte posset quispiam calūniari. Apponit quoque Euangelista quod locus vicin⁹ erat Ierosolymis, nempe tantum ab ea vrbe quindecim distans stadiis, nec scilicet frigida ad Scribas & Phariseos fama de longinquo veniret, & quod multi Ierosolymitanorum affuerint, vt multi testes miraculo non deessent. Qui ad hoc adue-

Bethania Ierosolymis vicina Futuro si gnō testes multi.

aduenerant è ciuitate, vt sororū doloem de germani morte consolando lenirent.

¶ Non tamen has consolabantur, quia illæ diligebantur à Christo. Iam enim cōspirauerant, vt si quis confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret, sed propter calamitatis necessitatem, vel quòd reuerentibus eas vt nobiliores, vel quòd non erant ex pessimis qui aduenerant, vndè & multi ex eis viso miraculo crediderunt.

¶ Circa secundum, quod est Marthæ lugentis apud Christum comploratio, subditur:

Martha ergo vt audiuit quia Iesus venit, occurrit illi, Maria autem domi sedebat.

¶ Curā domus gessisse Martham aliis Euangelij locis manifestum est, & ideo tāquam domesticis curis vacanti, primò nunciatum est venisse Iesum.

¶ Martha ergo sola occurrit primū, & non simul assumit secum sororem, quia seorsum domino occurrere & factum annunciare volebat. Vndè vbi illam in spem bonam adduxit, tunc abiēs sororem vocat. Prius autem non annunciat sorori Marię aduenisse dominum, si enim hoc illa audisset, mox illi occursum surrexisset, & comites fuissent ei præsentes Iudæi, quos Martha Christi aduētum scire nolebat. Sequitur:

Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed & nunc scio, quæ quæcunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.

¶ Credebat quidem Martha in Christum, sed non vt oportebat. Nondum enim cognoscebat quoniam Deus erat. Et ideo dicebat: Si fuisses hic, frater meus nō fuisset mortuus. Quasi diffidens quoniam etiā absens si vellet posset mortem fratris prohibere. Nondum etiam cognoscebat quòd propria virtute hoc faceret. Quod apparet ex hoc quod subdit: Sed & nūc scio, quia quæcunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus. Vbi vides quòd sicut virum quendā virtutis præditum & Deo probatum illum habuerit.

Hæc Chrysostomus.

¶ Ceterū Martha non ausa est conqueri, cur non fuisset hic, vel cur non venisset, mox vt ipsi nunciatum est à dicentibus: Domine, ecce quem amas infirmatur, sed reuerentiā domino

*Chrysost.
Marthæ
adhuc fides minor*

*Marthæ
erga Christum reuerentia.*

domino seruans, & cauens lædere dilectionē, tantū humili fide in cōfractione cordis potentiam virtutis suæ cōfitetur, dicens: Domine, si fuisses hīc, frater meus non esset mortuus. Et non solū hoc scio, sed & illud scio, quia etiā nunc pōst quā mortuus est, quodcūque poposceris à deo siue de isto siue de quolibet alio, dabit tibi Deus.

¶ Circa tertium, quod est Marthæ promissa fratris resurrectionis, subditur:

Dicit ei Iesus: Resurget frater tuus.

*Fratris
resurre-
ctio pro-
mittitur.*

¶ Non dixit ei: Etiam, petam & dabis mihi vti tu dixisti: Non, inquam, hoc dixit. Non enim consensit sermoni eius quē dixit: Quæcūque poposceris à Deo, dabit tibi Deus sed medio quodam verbo vsus est. Veruntamen per sequētia auctoritatē & potestatem suam clariorem facit, dicēs: Ego sum resurrectio & vita. Resurget, inquit, frater tuus. Nō manifestē dixit id quod parabatur. Nō enim dixit: Hodie resurget frater tuus. Sed neque dixit: In nouissimo die resurget frater tuus, vt communis consolatio cōmemorari videretur lugentibus.

¶ Ergo dubia soror ad cognoscendam voluntatem miseratis festinans & intendens proficiscitur.

Nam sequitur:

Dicit ei Martha: Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die. Dicit ei Iesus: Ego sum resurrectio & vita.

*Fides re-
surrectio-
nis in
Martha.*

¶ Quia ambiguum fuit quod ait, Resurget frater tuus, non enim ait, Modò resurget. Ideo dicit ei Martha: Scio quā resurget in resurrectione in nouissimo die, de illa resurrectione secura sum, de hac incerta sum. Sciebat sanè vltimā resurrectionem futuram, & hoc quidem & ex diuinis scripturis, & ex Christi quos audierat de mortuorum resurrectione sermonibus. Itaque mērem eius excitat dominus, & quodammodo mortuā eius fidem suscitatur, dicens manifestē, Ego sum resurrectio & vita. Quasi dicat: Tu quidē dicis, quodcūque petiero Deum dabit mihi: Ego autem manifestē hoc tibi dico, quod ego sum resurrectio & vita: & ita virtus mea loco non circumscribitur, sed tam absens quā præsens sanare possum. Ego enim bonorum suppetitor sum, & non quasi alius det, sed ipse sum resurrectio & vita, valeōque resuscitare & viuificare.

Theoph.

¶ Quoniam

¶ Quoniã ergo hoc solùm supererat ad perficiendam integritatem confessionis & fidei, vt cõfireretur de ipsa resurrectione in nouissimo die, cuius virtus, cuius opus sit. Ego sum, inquit, resurrectio & vita. Resurrectio videlicet corporum, resurrectio autẽ simul & vita corporum pariter & animarum. Nã non nisi accipiẽdo me nunc animã à peccatorum suorum morte reuiuiscẽt, neque nisi iussu meo fiet in nouissimo die resurrectio corporum. Igitur quia ego ille sum per quẽ in nouissimo die frater tuus cũ omnib⁹ resurget, per eundem potest & modò resurgere. Sequitur:

Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet. Et omnis qui uerit & credit in me, non morietur in æternum.

¶ Qui credit in me, inquit, etiam si mortuus fuerit in carne Roma. 10
 uiuet in anima, donec resurgat caro nunquam postea mortitura. Nã uita animæ, fides est. Et omnis qui uiuit in carne Theoph.
 & credit in me, etsi moriatur ad tẽpus propter mortẽ carnis, non tamen morietur in æternum, uidelicet propter uitam spiritus & immortalitatem resurrectionis. Sequitur.

credis hoc? At illi: Vtique domine. Ego credidi quia tu es Christus filius Dei, qui in hunc mundum uenisti.

¶ Quia non sat est corde credere ad iustitiam, nisi etiã ore (dum oportunum est) cõfessio fiat ad salutem, interrogat qui omnia nouit, interrogat inquã Martham: Credis hoc? scilicet, quòd ego sum resurrectio & uita. At illa quanuis hæc audisset, attamen præ dolore & luctu ut fieri solet quod dominus dixerat minus intellexit. Nam quum ille aliud interrogasset, ista aliud respondit. Nam ille quidem quærebat, nun credat quòd ipse sit resurrectio & uita, & quòd qui credit in ipsum non moriatur in æternum (siue de corporis, siue de animæ morte intelligas, nam fideles propter spem resurrectionis neque mori dicuntur) at illa respondet: Ego credidi quia tu es Christus filius Dei qui in hunc mundũ uenisti. Bene quidem testata fuit & uerè, sed nõ interrogationi congruum reddidit responsũ. Verũm (ut dicit Augustinus) potest & in hunc modum responsũ
Marthæ

Marthæ intelligi, vt sit sensus: Quando hoc credidi quòd tu es Christus filius Dei, pariter credidi quia tu es vita, & quia qui credit in te, etiam si moriatur uiuit.

¶ Ex quo patet Martham quæ priùs imperfecta fide dixerat: Domine, si fuisses hîc, frater meus non fuisse mortuus, & illud: Sed & nûc scio, quia quæcûque poposceris à Deo, dabit tibi Deus, iam nunc ipsum filium Dei confitentem Christi colloquio & instructione, magnopere in fide diuinitatis suæ profecisse.

¶ Circa quartum, quod est ad domini pedes Mariæ lachrymatio, subditur:

Et quum hæc dixisset, abiit & vocauit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.

*Theoph.
cur sororem clam
uocat.*

¶ Clàm autè vocat sororè, valde prudenter hoc faciès propter eos qui illic aderant Iudæos. Si enim hi cognouissent quòd occursum esset Christo Maria, abiissent, & caruissent testibus insigne miraculū. Quin & ideo clàm sororè vocat, quod non ignorabat quia nuper eum Iudæi lapidare uoluerat. ¶ Ne ergo irreuerentes inimici magistrum solitis pulsaret iniuriis, vel ne accurretes impedimento essent cupiētibus eius colloquio frui, silentio sororem vocauit. Magister, inquit, adest, & vocat te. Quauis hoc dōmini vocantis mandatum Euāgelista non expresserit, nequaquam tamen suspicandum est Martham hoc confinxisse. Sequitur:

Illæ ut audiuit, surgit citò, & venit ad eum. Nondum enim uenerat Iesus in castellū, sed erat adhuc in loco ubi occurrerat ei Martha.

¶ Quàm primum audiuit adesse Iesum, non segnis fuit Maria, sed surgit citò, & ad eum venit. Vndè manifestum est, quia Christi aduentum nō antè Martha illi indicauerat. Si enim priùs cognouisset adesse magistrum, non utique ad illum accedere eatenus distulisset. Nondum uenerat Iesus in castellum, &c. Vbi Chrysoft. Vacantiùs enim ibat, vt nō videatur iniicere seipsum miraculo, sed ab aliis rogari. Hoc etiam insinuat Euāgelista, quoniam illa citò currebat, vt anticiparet eum uenientem. Sequitur:

Iudz

*Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, quæ
vidissent Mariam quia cecidit surrexit & exiit, sequenti sunt eam dicē-
tes: Quia vadit ad monumentum vt ploret ibi.*

¶ Vbi patet, maiorem circa Mariam quàm circa Martham
cōsolantium esse diligentiam. Nam quando Martha surre-
xit vt domino occurreret, non sequuti sunt Iudæi. Quando
verò Maria exiuit vocante Martha, non Martham vocan-
tem, sed Mariam solùm sequuti sunt, dicentes: Quia vadit
ad monumentum, vt ploret ibi. Quis hoc, nisi quia Maria
teneriore affectu fratrem diligebat, & plus diligens am-
plius dolebat? Sequitur:

*Maria ergo quæ venisset vbi erat Iesus, videns eum, cecidit ad pedes
eius, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, nō esset mortuus frater meus.*

¶ Maiori fauore Maria accessit ad Christum quàm Martha
soror ipsius. Viso enim illo, inquit, cecidit ad pedes eius,
non reuerita turbā, neque suspicata adesse nonnullos qui
inimico erga Christum essent animo: Ad nullum enim ho-
minum respiciebat præfente magistro, idque vnum cura-
bat, vt summum illi honorem impenderet.

¶ Cecidit, inquit, ad pedes eius. Martha autem nihil tale fe-
cit. Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.
Quasi dicat: Dum nobiscum præfens fuisti, nō morbus, nō
infirmetas aliqua apparere aufa est, apud quas vitā nouerat
hospitari. Nec omnia dixit Maria quæ Martha ptulerat, sed
dolore fratris pariter & Christi amore saucia, breuiter lo-
quuta, lingua conticuit, cætera lachrymis vberius peregīt.

*Amplior
Maria fa-
uor, quā
Martha.*

¶ Circa quartum principale dicitur:

*Iesus ergo vt vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum
ea plorantes, infremuit spiritu, & turbauit semetipsum, & dixit:
vbi posuisti eum?*

¶ Hic describitur triduo mortui ad vitam reuocatio. Vbi
quatuor notantur. Primum est, humani affectus in Chri-
sto patefactio. Secundum, spectāda Christi ad sepulchrum
accessio, ibi: Iesus ergo rursum. Tertium, virtute vocan-

tis sepulti resurrectio, ibi: Iesus autē eleuatis. Quartū, insti-
tis ligati per discipulos solutio, ibi: Dicit eis Iesus: Soluite.
¶ Circa primum dicitur: Iesus ergo vt vidit eam plorantē,
& Iudæos, &c. Marię loquenti nihil Christus loquitur, ne-
que ea dicit quę sorori dixerat. Turba enim aderat multa,
& non erat tempus illorum verborum, sed condescendit
& humiliatur, humanam naturam denudans.

*Thomph.
infre-
muit spi-
ritu, qua-
re.*

¶ Ad lachrymas enim ex compassione motus est propter
Mariam flentem, & flentes eos qui aderant Iudæos, & in-
fremuit spiritu aduersus suę humanitatis affectionē cohi-
bens humanę compassionis vehemētiā, & sic interrogat
de loco vbi posuissent eum, vt nō cum eiulatu esset inter-
rogatio. Etenim cōtristatus fuit (verē enim homo erat) &
vt credibilis esset humana in ipso natura, permittit illi suū
propriū operari. Sed cohibet carnem, & increpat eam spi-
ritus sancti virtute. Itaque caro cum mœrore pugnat.

¶ Hęc autem omnia carnis suę naturam pati permittit, &
vt confirmet quōd verē & non apparenter tantūm homo
sit, & vt doceat nos & terminos & modum tristitię ac mœ-
roris ponere. Nam absque compassione & lachrymis esse,
bestiarum est. Multum autem lachrymari, plorare & con-
tristari, mulierum.

Augst.

¶ Et turbauit se. Quis enim eum posset nisi ipse turbare?
Turbatus est Christus quia voluit, esuriuit, quia voluit. In
ipsum enim potestate erat sic vel sic affici. Verbū enim ani-
mam suscepit, & carnem totius hominis. Ergo coaptans in
personę unitate naturā, ac per hoc vbi summa potestas est,
secundum voluntatis nutum turbatur infirmitas.

¶ Vbi, inquit, posuistis eum? Non vt ignorans loquitur.
Quomodo enim ignoraret vbi eum posuissent, qui sciebat
& mortuum quum procul esset? Verūm omnia vult ab eis
discere, ne seipsum miraculo temerē igerere videatur, sed
exorat⁹ facere, quo omnis suspitionis tolleret occasiōē.

¶ Quia autem nulla adhuc coniectura resurrectionis La-
zari ostensa erat, neque illuc putabatur venisse vt illum re-
suscitaturus, sed vt deploraturus, dicunt ei:

*Domine, veni, & vide. Et lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo
Iudæi: Ecce quomodo amabat eum, Quidam autem ex ipsis dice-
bant:*

bant: Non potuit hic qui aperuit oculos cæci nati facere vt & hic non moreretur?

¶ Et lachrymatus, inquit, est Iesus. Ergo vsq; ad lachrymas quoque vera dolentibus Christi condescendit humanitas, & eidem quæ vt Deus suscitaturus erat, pius vt homo antè impendit lachrymas. Fortassis non tam pro eo quòd mortuus erat, quàm pro eo quòd propter ædificandam viuentium fidem reuocari illum oportebat ad tolerandas rursus huius vitæ miserias.

cur lachrymatus est christus.

¶ Hinc collige, non esse reprehendendas moderatas lachrymas funeris, quas dominus propriis lachrymis approbavit. ¶ Dixerunt ergo, id est, ob eius quas cernebant lachrymas, Ecce quomodo amabat eum. Sed attēde iterum malignantes etiam in tanta calamitate. Nō potuit, inquit, hic qui aperuit oculos cæci nati facere vt & hic non moreretur? Asserebant quidā cæci illius per Christum illuminationē, & ideo admirantes interrogant. Conferebant hinc potentiam qua cecū natū illuminauit, inde lachrymas pro morte amici, lachrymas, inquā, testantes amici mortem flenti displicere, ac per hoc inuito & nolente Iesu illum obiisse. Tristitia enim est de his quæ nobis nolentibus accidunt, & propterea vel dubitantes inquirendo dicunt: Non poterat? vel hoc dicunt admirando. Ac si apertè dicerent: Mirū est quòd non potuit, ex quo aperuit oculos cæci nati.

¶ Qui potuit, inquit, quod maius est, non potuit facere quod minus est? Minus quippe fuisset languentem sanare, quod aliquando factū est, quàm cæci nati oculos aperire, quā à seculo nō est auditū. Illic reuocatus sanitas quæ quōdam affuerat, hinc lumē infunditur quod nunquā infalserat.

¶ Circa secundum, quod est spectanda Christi ad sepulchrū accessio, subditur:

Iesus ergo rursus fremens in semetipso venit ad monumentum: Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei.

¶ Studiosè repetit Euangelista, quòd lachrymatus sit Iesus & infremuerit spiritu, vt discamus quòd verè natura nostra amictus fuerit. Nam quū super omnes Euangelistas sublimiora de domino loquatur, ea ppter & in corporali-
z ij bus

Theoph. Nota de Euangelio secundū Ioh. i. i. 12.

bus humiliora loquitur.

¶ Erat, inquit, spelunca, & c. Vndè patet quòd spelunca illa excauata erat à parte inferiori, alioquin nõ describeretur lapis superpositus spelunçæ. Sequitur:

Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius qui mortuus fuerat: Domine, iam fœtet, quatruiduanus est enim.

*curi uerbet
tollit lapidem.*

¶ Sed quare non resuscitauit mortuum lapide superposito, sed ait: Tollite lapidè? Etenim quum nouerit mortuū corpus uoce & confirmatum animauerit, multò magis lapidè mouere potuisset uoce. Sed hoc dixit, ut illi fiant testes miraculi: & ne iterum sicut de cæco dicebant, alij hic est, alij, non. Nam adesse in loco, & suis manibus lapidem tollere, sufficientia erant ad obturanda ora malignorum. Oportebat etiam ut cum suauitate & mora, fides præsentium ad spectaculum gloriæ Dei aduocaretur. Necdum enim sciebant quid facere uellet, quia nec eis dixerat manifestè quòd illum resuscitare intèderet. Præterea, dum per homines lapis tolli posset, sine caussa uideretur actum, si diuina uirtute loco illum propelleret.

¶ Dicit ei Martha soror eius qui mortuus erat. Hoc apposuit, ut nulli sit dubium quòd mortuus iste quatruiduanus fuerit. Dixit enim non quiuis, sed Martha: neque alia mulier æquiuoca, sed eadem Martha quæ iam sæpe nominata est soror eius qui mortuus fuerat, neque numerum dierum sui luctus ignorabat.

¶ Iam fœtet, inquit, quatruiduanus est enim, ut intelligas eam resuscitationis miraculum non sperasse. Obstat ergo quominus spelunca aperiatur, ne fœtore quatruiduani in monumento Iesus ipse & adstantes offendantur. Sequitur:

Dixit ei Iesus: Nonne dixi tibi, quoniam si credideris, uidebis gloriam Dei?

¶ Non obstante illa confessione Marthæ, Ego credidi quoniam tu es filius Dei qui in hunc mundum uenisti, minorè eius hic fidem ostendit, dum conditionaliter loquens dicit: Si credideris, uidebis gloriam Dei. Ac si dicat:

Quando

¶ Quando misisti ad me, dicens: Domine, ecce quem amas infirmatur, nonne dixi tibi, quia infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei ut glorificetur filius Dei per eam? Quam putas me promisisse gloriam Dei, nisi inauditam hæc tunc resurrectionem quatruiduani, tantummodo crede & hanc videbis gloriam dei. Sequitur:

Tulerunt ergo lapidem.

¶ Voluit tolli lapidem quo claudebatur sepulchrum, ut ab omnibus qui aderant euidētissimè videretur Lazarus resurgens. Si enim clauso sepulchro exisset, existimatum fuisset spectrum aliquod fuisse. Si autem resuscitatus pulsasset aut clamasset ut aperiretur sibi existimatum fortè fuisset, quod non tunc primùm clamasset, sed quòd antè multoties clamasset nec fuisset auditus, & quòd non verè fuisset mortuus. Verùm ubi aperto sepulchro, omnibus patuit mortuus ac viuus, calumniæ locus non est ullus.

¶ Circa tertium, quod est, virtute vocantis sepulci resurrectionis, subditur:

Iesus autem eleuatis sursum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audisti me. Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum qui circumstat dixi, ut credant quia tu me misisti.

¶ Dixistis de hoc homine ò Iudæi, Blasphematur, eò quòd dixit, Filius Dei sum, nunquid blasphemia siue mendaciū suscitare solet mortuum quatruiduanum? Ecce autè hic homo ut faciat opus quod nemo posset facere nisi Deus, patrem suum vocat Deum, confitetur se esse filium Dei. Igitur, aut nihil diuinum cum hac professione efficiet: aut si efferit, vos impij estis negatores veri filij Dei.

¶ Pater, inquit. Attende quòd palàm patrem dixerit, & hoc opus in nomine patris, id est, ad confirmandum quòd Deus pater suus sit, facere velit.

¶ Gratias ago tibi quoniam audisti me. Ego autem sciebam quoniam semper me audis. Hęc eleuatis sursum oculis dixit oras, ut verum se hominem esse testetur, & ut Iudæi videant quòd non ad dæmonem, sed ad Deum conditorem cælorum recurrit. Quin etià oculos eleuat, ut significet sequuturi operis magnitudinem. Pater, inquit. Nomen Iudæis exosum

*Vt signum
non calumnia
nietur.*

*Diuinitas
Christi
argumentum.*

explicat, vt vel hoc in opere cognoscant quòd verus est filius Dei.

Non petit sed agit gratias.
 ¶ Gratias ago tibi. In gratiarum actione consistit hæc oratio, vt gratias agentē intelligamus hominem gratum Deo, & non potentem resurrectionem Lazari, sed imperantem agnoscamus Deum.

¶ Quoniam audisti me, hominem ad te omnibus recurrentem. Ego autem sciebam quia semper me audis. Ac si dicat Nō ideo gratias ago quasi iam primū me nouerim exaudi, quoniam hoc mihi notum erat. Sed propter populum qui hīc adstat, dixi, vt credant quia tu me misisti. Nō quero gloriam meam, non quero vt honorent me, sed propter salutem eorum, vt credant quòd tu me misisti, & vt credētes salui fiant. Et non me Dei putent aduersarium, nec dicant, Non est hīc homo à Deo. Sequitur.

Hæc quum dixisset, voce magna clamauit: Lazare, veni foras. Et statim prodit qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes iñstis, & facies illius sudario erat ligata.

¶ Ecce nunc o iudæi, si verbis non creditis, operibus credite, vt cognoscatis, inquit, quia in me est pater & ego in patre. Hoc dudum verbis dixit, & vos illum lapidare voluistis nunc operibus adstruit, & paulò pòst eum crucifigētis. Voce magna clamauit, tum vt magnum opus sequeretur, tum vt nulla posset calumnia verbis secretò dictis tāquam magicæ artis inferri.

Et voce magna clamauit. Theophy.

¶ Lazare, veni foras. Ergo quum gratias egisset, nō re vera supplicasset, quasi qui supplicationis indigeret subsidio, nē pe patri potentia æqualis, clamat voce magna vt auctoritatem & potestatem habens. Non enim dixit, In nomine patris mei Lazare veni foras, neque, resuscitat eum pater, sed cum auctoritate, vt dictum est, omnino eorum obturans ora qui dicunt patre minorem.

¶ Quid enim par potestati huic fuit vnquam dum loquitur mortuo tanquam viuenti, Lazare, veni foras? Quasi dicat: Non solum surge à mortuis, sed & veni foras extraluncam. Et statim, inquit, prodit qui fuerat mortuus. Sed quali habitu prodit?

Ligatus,

¶ Ligatus, inquit, manus & pedes institis, id est, fasciis. Sanè mira res. Non minus enim videbatur esse mirabile vincitū egredi quàm suscitari, & verè mirandum erat vincitū moveri. Sic enim ligatus nec pedibus ambulare, nec saltè manibus redere, sed nec oculis quo prodiret potuit videre.

¶ Quid ergo nobis euangelista hac prodeuntis descriptione innuit, nisi magnam fuisse fortitudinem vocis vel clamoris qui mortuum ligatum ad viuos excussit & excutendo de mortuo viuum fecit?

¶ Quòd si magnum & incomprehensibile est, quātum erit illud cuius hoc præconium & typus est? Quo modo exiit mortui de sepulchris ad fremitum seu rugitum leonis immortaliter regnātis, si ita nunc exiit iste ad balatum agni lanistarum manibus & cultro appropinquantis. Conueniēter itaque magna voce clamauit, vt Lazarus foras veniret Magno enim cælorum fragore, magna virtutum cōmotio ne cœlestiū dormientes in sepulchris cōeuerit, iuxta quod per Psalmistā dicitur: Deus noster manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. Ergo per huius tantę virtutis effectū iam credibile factum est, quod hic filius Dei omnipotētis antè dixerat, Quia omnes qui in monumentis sunt, audiet vocem filij Dei, & procedent.

¶ Circa quartum, quod est, institis ligati per discipulos solutio, subditur:

Dicit eis Iesus: soluite eum, & sinite abire.

¶ Vbi notandū est, quòd quū dominus noster imperio suo pedū vel manū Lazari vincula rumpere, sudariūmq; imò & lapidē quē tolli iusserat, in ventum poruisset excutere, & tamen maluit tunc dicere, Tollite lapidē, & nunc, Soluite eū & sinite abire. Cur enim in huiusmodi virtutis suę miracula faceret, quū per præsentium hominū fieri possent ministerium? Procul à sapiente omnis curiositas. Decet namq; vt in his tantū fortitudinē suā vtiliter exhibeat, in quibus humana non valet infirmitas. Quod & seruis eius prudēter & discretè obseruādum est, vt ibi tantū diuinā præstolentur potentia, vbi humanā constat deficere industriā. Alioqui contraueniūt præcepto dicentis, Nō tentabis dominum Deum tuum. Soluite, inquit, eum. Vult vt alij fascias ligati soluant etiam & hac ratione, videlicet vt tangendo Lazarum, etiā

*Quali ha
bitu p̄dit
tam viuus*

*Typus rē
surrectio
nis mortu
orum.*

IOAN. 5.

*cur per
1103 solui
ligatum
iubet.*

fensu tactus miraculi veritatem agnoscant, & alij hoc vidētes firmētur. Et finite, inquit, abire. Vbi patet miraculosum fuisse quod ligatus foras exiit, quia nec iam nisi solueretur poterat ambulare. Et hoc ad euentiam signi spectat vt videant resuscitatum ambulare, & vt non ad monumentum putent ei vitam restitutam, sed sicut prius antē quā moreretur, imō antē quā ægrotaret. Ad hoc enim spectat, finite abire propriis pedibus, sicut sani ambulare consueverunt. Sanē miraculum hoc pius Vates carminæ prosequitur:

Sedulius.

ait: Quid credere Martha moraris?
 Quid Maria gemis? Christus dubitatis an vnum
 Possit ab infernis hominem reuocare cauernis,
 Qui dabit innumeras post funera surgere turmas?
 Ergo vbi clamantis domini sonuit tuba dicens:
 Lazare perge foras, magno concussa pauore
 Tartara dissiliunt, erebi patuere recessus,
 Et tremuit lethale chaos mortisque profundæ
 Lex perit, atque anima proprias repente medullas
 Cernitur ante oculos viuēs astare cadauer.
 Póstque sepulchralem tanquam recreatus honorem
 Ipse sibi moriens posthumus factus & hæres.

*Peccato.
 vis typus
 myst.*

¶ Mystice autem sub typo Lazari peccator accipitur, vtique & ipse per amissionem gratiæ spiritualiter mortu⁹ est, per euentiam criminum nuper elatus, per prauitatis consuetudinem sepultus, per scēdam coram aliis opinionem iam fœtet. Quum hunc mortuorum suscitator Deus per innoationem voluntatis ac validam cordis compunctionem peccatorum tenebris ad gratiæ lucem euocat, reatum suū confitendo prodit. Et quia iam viuit soluite illum, inquit Iesus. Dixit enim: Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque solueritis super terrā soluta erunt & in cœlo.

Mat. 18.

Videat sacerdos quē soluat aut liget.

¶ Cauendum autem eis quorum hoc officium est, ne modum hunc prætereant, id est, negligent nisi mortuum, neque soluant nisi voce confessionis significante rediuuium, eum eundem esse de sepulchro productum. Nā si pro libito suo illum viuentem ligent, hūc autem mortuum soluant, videlicet condemnantes iustum & iustificantes impium, ipsi illa non sua sed Christi potestate se priuāt. Et viuentem quidem

dem ligando sic mortificare nequeunt, mortuum autem sol-
uendo non solum non viuificant, verum etiam fœtorẽ con-
storum naribus ingerunt. Sequitur:

*Multi ergo ex iudeis qui venerant ad Mariam & Martham,
& viderant quæ fecit, crediderunt in eum.*

¶ Ecce primus istius miraculi fructus in Iudæis. Quidã ve-
rò illorũ qui Iesum viderãt Lazarũ de sepulchro resuscitã-
tem, ex tanto cõspecto miraculo deteriores effecti sunt, di-
cente Euangelista: Quidã autem ex ipsis abierunt ad Phari-
sæos, & dixerunt eis quæ fecit Iesus, nimirum quasi rẽ pro-
phanã, quia ausus fuerit imperare vt effoderetur sepultus.

¶ Quo patet verum esse quod per Abraham diuini dicitur: *Luc. 16*
Si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mor-
tuis resurrexerit credent.

SABBATO POST DO.
LAETARE

terum ergo loquutus est eis Iesus, dicens: Ego sũ *IOAN. 8.*
lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tene-
bris, sed habebit lumen vitæ.

¶ Præsens sancti Euangelij lectio tria con-
prehendit. Primum est, diuini testimonij
proterna reiectio. Secundum est, prolata
veritatis inuicta defensio, ibi: Respondit

Iesus & dixit. Tertiũ est, de Christi patre fruuentiũ requisiti-
tio, ibi: Dicebant ergo ei.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, Venerandum de
se Christi testimonium. Alterum, malignitas veritati cõtra
dicentium, ibi: Dixerunt ergo ei Pharisæi.

¶ Circa primum dicitur: Iterum ergo loquutus est eis, nimi-
rum Pharisæis & scribis. Ergo (inquit) videlicet, quia tanto
pere nitebantur illi ad nihilare præsentem gratiam Dei, & *Cur de se*
christus
perhibet.

auferre de medio testimonium veritatis (ora cunctorũ ob-
struendo, sicut ex præcedentibus patuit) dicẽtes (verbi gra-
tia) ministris, qui de Christo dixerant, nunquam sic loquu-
tus est homo. Nunquid & vos seducti estis? & Nicodemo, *IOAN. 7.*
Nunquid & tu Galilæus es? & ita metu illorum deficiebat
omne testimonium hominum, ipsemet de quo per Prophe-
tam fuerat prædictum: Ecce testem populis dedi eum, solus
in testimonio suo persistens. Iterum loquutus est eis dicẽs,

Ego *Isaia. 55.*

Ego sum lux mūdi. Hoc, inquam iterum loquutus dixit eis id est, hoc dicto illud iuravit quod pridie stans & clamans dixerat eis: Si quis sitit veniat ad me & bibat. Sic enim dicit illis ista cōsonant & coherent quæ nunc iterum loquitur dicens. Ego sum lux mundi, quo modo in Psalmo quum dictum esset, quoniam apud te est fons vite, mox subiungit & est, in lumine tuo videbimus lumen. Christus enim Dei sapientia vno eodēque actu & poculum & lumē est. Quia quisquis aqua huius sapientie imbuitur, statim clarificato sensu à cunctis errorum tenebris liberatur.

Vbi Augustinus:

¶ In istis vsibus corporalibus aliud est lumē, aliud est fons: Fontem fauces quærunt, lumen oculi. Apud Deum verò, quod lumen est, hoc est fons. Qui tibi lucet vt videas, ipse tibi aquas manat vt bibas. Bene igitur Euāgelist, nō ait solū Iesus ergo loquutus est eis dicens: sed signanter ait: Iterum ergo loquutus est eis Iesus dicens: Ego sum lux mūdi.

*Euangelij
supra legem
ex. el
sentia.*

Exod. 34

¶ Vbi euangelij supra veterē legem triplex designatur excellentia. Primò enim excellit in claritate. Ego (inquit) sum lux. Lex autem obscuram vmbra habebat futurorum bonorū. Hinc enim Moyses illi populo velata facie loquebatur. Secundò excellit Christi euangelium legem veterē in generalitate, quod notatur in eo quòd dicitur lux mūdi. Illuminandis, scilicet omnibus populis, tribus & linguis. Porro Moyses dicere potuit: Ego qualiscūque lux sum duodecim duntaxat tribus Israel.

Theoph.

¶ Quoniam ergo Pharisæi Christo Galilæam crebrò obieciabant, de eo Iudæi quasi de vno prophetarum dubitabāt, ostendens se non esse vnū ex prophetis dicit: Ego sum lux non prophetica quæ paruū duntaxat & particularem habet splendorem, sed lux vera quæ non Galilææ vel Palestinæ terminis, circumscribitur, sed mūdi totius lux sum, & de me vaticinatus est propheta dicens.

Esai. 42.

¶ Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & feces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentiū vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.

Heb. 7.

¶ Tertiò excellit Christi euangelium legē Moysi in vtilitate. Nam vbi nihil ad perfectum adduxit lex, euangelium credētibis est in salutē, quod hīc notatur quū dicitur: Qui sequi-
tur

tur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Itaque dominus noster Iesus Christus in hoc natus est, & ad hoc venit in mundum vt testimonium perhibeat veritati, nihil veritus inuidiam malignorum nocere posse gloriæ Dei, magnificè ac breuiter testimonium suum expressit, dicens: Ego sum lux mundi. Ac si diceret: Quid vos noctis & tenebrarum filij claritati & magnæ opinionis meæ suffragia mortalium tollere laboratis? Nunquid non deridendi essetis si solem istum visibilem de sublimibus circulis suis toti mundo lucentem, exsufflando extinguere, vel aerē pugnis verberando de magno cœli cadelabro deicere, & sub modio recondere conemini? Nempe huic simile est hoc quòd nomen meum delere, vel famam meam extinguere cõtrãditis. Ego enim sum lux mundi. Ergo ridiculi talpæ & verpitiones oculos quidem vestros claudere & me veram lucem non videre potestis, sed rotius mundi oculos eruere, vel istam eius lucem extinguere nequaquam præualebitis. Ego (inquam) lux sum sine qua nemo vnquam angelo rum vel hominum potuit vel potest videre Deum, cuius lucis exortes quicunque sunt, siue angeli, siue homines, tenebræ sunt.

Ioan. 19.

Inuidia
vt impositi-
bilia
molitur.Insuper
tur, Iude-
is.

Qui sequitur me, nõ ambulat in tenebris erroris vel ignorantia, sed habebit lumen vitæ, & hoc habens ipse quoque lucem imitatoribus suis effundet, vt meritò talib⁹ dicatur. Vos estis lux mundi. Lux, videlicet illuminata, non ipsa lucis substantia. Vbi Augustinus:

Mat. 5.

Qui sequitur me, modò per fidẽ, post habebit per speciem. Sequere istum solem visibilem tẽdens in occasum quo & ipse tendit, & si nolueris tu eum deserere, ipse te deseret in occasu. Deus tuus vbique est totus. Si non ab illo facias casum, nunquam à te ille faciet occasum. Tenebræ metuendæ sunt morũ, nõ oculorũ, & si oculorũ, nõ exteriorũ sed interiorũ. Vndè discernitur nõ albũ & nigrũ, sed iustũ & iniustũ. Circa secundũ, quod est, malignitas veritati contradicentium, subditur:

Dixerunt ergo ei Pharisei: Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum.

Quum dixerat, Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, Iudæi veritatẽ hãc euertere molientes.

Tu

Tu (inquiunt) de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum. Ac si dicerent: Contra scripturam que dicit, Laudet te alius & non os tuum, laudas & magnificas teipsum, testimonium perhibedo de teipso, testem aliū preter teipsum habens nullū. Sic responderunt tanquā ipse dominus solus sibi testimonium perhiberet, quom cōstet q̄ antē quā in carne appareret, multos testes prēmiserat. Prophetas qui eius sacramenta prēdixerūt. Quinetiam iam viuēs in carne Ioannē baptistam testem fortissimum & irreprehē sibilem habuit. Vndē Iudæis cōmemorans dicit: Vos misistis ad Ioannem, & ille testimonium perhibuit veritati. Porro Iudæi ad lucē veritatis oculos suos claudētes huiusmodi de Christo testimonia nolentes attendere, in contumacia sua perseuerantes, di. Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuū non est verū. Quibus iure respondemus & dicimus: Quinimo vos testimonio veritatis cōtradicētes mē daces estis. Nā re vera si quis testimonium perhibeat de seipso, non statim cōsequitur vt testimonium eius sit falsum. Alio qui Moyse & prophetarum consequēter falsum dicitur fuisse testimonium. Quia singuli de semetipsis, q̄ à Deo missi erāt testati sunt. Nec enim aliter hoc sciuit quisquā hominum, nisi per testimonium ipsorū. Verū isti hoc in animo proposuerant, vt nullū de illo testimonium audirent: & quātū poterant conabātur, vt quomodo cūque fontē vitę obstruerent, & claritatem luminis huius extinguerent, quippe qui malē agentes oderant lucem & ad lucē venire volebant, vt non arguerentur opera ipsorū opera noctis & tenebrarū. Propterea (inquit Propheta) audite verbū domini viri illi fores qui dominamini super populū meū qui est in Ierusalem. Dixistis enim: Percussimus fœdus cū morte, & cū inferno pepigimus pactū. Tāto quippe studio os vitę & veritatis opprimitis, tanquam morti in inferno fœderati sitis. Si quidē ministris mirātibz loquelā huius hominis, imō Dei pariter & hominis, dixistis: Nūquid & vos seducti estis: Nicodemo quoque parētī vestro, quia modicū quid de iudicij legitimo ordine fuerat ausus mutire, os protinus obstructū est à vobis dicentibus: Nunquid & tu Galilæus es? Turba credentium à vobis anathematizata est, dicendo: Nunquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex Phariseis?

Proph. 27.

Christo testes multi

Ioan. 5.

Calumniatum confutatio.

Exod. 33.

Isa. 6.

Iere. 1.

Lux mundi cur exosa Iudæis

Isa. 28.

Ioan. 7.

Sed turba hæc quæ non nouit legem, maledicti sunt.

¶ Quum ergo vobis ita obstrepentibus testem non habeat nunc hominem præter se solum, ipsius quoque nunc os obstruere, & vocem eius vultis suffocare, obiciendo quasi crimē vanæ gloriæ, quoddam proprio seipsum magnificet ore. Ita contenditis adiutores mortis & inferni, ne quis mortuorū exaudiat vocē filij Dei & viuat, ne lucem suam mūdus per fenestras vocem eius perspiciat, & infernales tenebras relinquat. Nequaquam ita fiet, sed delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Respondit Iesus & dixit ei: Et si ego testimonium perhibeo de meipso, testimoniū meum verum est, Quia scio vnde veni & quo vado, Vos autem nescitis vnde venio aut quò vado.

¶ Hic ponitur prolatae veritatis inuicta defensio. Vbi per duo testimonium suum veritas defendit. Primum, est certa scientia propriæ originis. Alterum, paternæ consortium æqualitatis, ibi: Et si iudico ego.

¶ Circa primum dicitur: Et si ego testimoniū perhibeo de meipso, testimoniū meum verum est. Hoc est dicere. Testimoniū meum verum est, quanuis ego testimoniū perhibeā de meipso. Nesciunt infœlices isti quanta fortitudine contendat cū eis, quantaque premat eos mole magnitudinis suæ, quo ad vnum obiectum eorum quo eius detestatur testimonium suum, & testimonium verum, & iustum pariter defendit esse iudicium. Vtique agnoscere habebant, qualē detestarentur testem eum, scilicet, quem eiusdem causæ suæ visuri erant iudicem.

¶ Et si ego, inquit, testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum verum est: quia scio vnde veni & quò vado. Vbi sciendum est, quoddam licet nemo hominem præter hūc hominē Iesum Christum sciat de semetipso vnde venerit aut quò vadat, quia videlicet nescit quomodo factus est, vel quem ad finem venturus sit: tamen & si testimonium perhibet quis de semetipso, intantum verum est testimoniū eius, inquantum scit à quo vocatus & ad quod

10b. 23.

Testimonium de semetipso

opus

ROMA. 1.

2. COR. 11.

opus vocatus sit. Verbi gratia, quomodo quum de seipso Paulus dicit: Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus segregatus in Euangelium Dei: vel maximè quod alibi dicit: Quoniã multi gloriantur & ego gloriabor, ceteraque his similia.

¶ Igitur quia tam spiritus verax quàm spiritus mendax de seipso perhibet, vitiosum est argumentum dicentium: Tu de teipso perhibes testimonium, testimonium tuum nõ est verum. Siquidem cõfutandis illis, hic verax sui defensor & mendacium corrector, subiunxit, dicens: Et si ego testimonium perhibeo de meipso, testimoniũ meum verum est. Et mox subiuncta ratione id ipsum comprobat dum dicit, quia scio vndè veni & quò vado. Qua ratione, sicut veritatẽ testimoniũ sui confirmat, sic per appositum eius: scilicet, Vos autem nescitis vndè veni aut quo vadò, falsitatem eorum qui hoc ipsum testimoniũ eius reprobant, oppugnat. Nam quum opposita sint hæc, scio vndè veni & quò vado, & vos autem nescitis vndè veni & quò vado, sicut verum est testimonium eius ex eo quòd scit vndè venerit & quò vadit, sic econtra, testimonium quod dicunt contra Ieum, falsum esse constat ex eo qui nesciunt vndè venerit aut quò vadat.

¶ Scire autem de seipso vndè venerit, propriũ eius est, qui non de nihilo, neque temporaliter factus est, vt nos, sed de increata patris essentia ante tempora natus est, per quem vt essemus, sumus omnes nos.

¶ Scire etiam quò vadat proprium eius est. Quia videlicet nõ alius quàm ipse vias suas disposuit. Nos enim nescim⁹ vndè venimus, quippe qui nec illud scire possumus qualiter in vtero concepti coaluimus, neque post hac quid futuri sumus nosse valemus, quia nescit homo finem suum, sed omnia in futurum tempus reseruantur incerta.

Eccle. 6:

¶ Quum ergo dicit, ego sum lux mundi, verum est testimonium eius, quia scit vndè venerit. Et quũ ait: Qui sequitur me non ambulat in tenebris sed habebit lumen vitæ: profectò verum de seipso testatur, securus quia scit & quò vadit, vel quò sequentes se perducatur.

¶ Ceterum, nemo omnium de illo quicquã scit, nisi quantum ab ipso didicit, ac proinde quisquis de illo aliud dicit quàm

quàm quòd ab ipso accepit, testis falsus est. Et quia nō sequitur eum, ambulat in tenebris, quemadmodum isti qui dixerāt. Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum ad quorum os obstruendum, sola hæc sufficit confutatio quæ dicit, vos autem nescitis vndè veni & quò vado.

¶ Quod etiam dictum est ad refellendam carnalem illorum opinionem qua dixerant suprà: Sed hunc scimus vndè sit: Christus autem quum venerit, nemo scit vndè sit.

¶ Nec verò quia postmodū responderat eis, dicens: Et me scitis, & vndè sim scitis, idcirco nunc sibi contrarius putandus est presenti loco quum dicit: Vos autem nescitis vndè veni, & quò vado. Sequitur:

vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam.

¶ Ac si dicat: Scitis quidem, quia homo Galilæus ego sum, & dicitis: Nōne hic est Iesus filius Ioseph & Mariæ, & fratres eius ac sorores nōne apud nos sunt? Et quia partim verum est hoc, propterea superiùs dixi, & me scitis, & vndè sim scitis. Sed hoc vestrum scire quantulum est? Vos enim hoc ipsum secundum carnem sapitis, & secundum carnem iudicatis, id est, secundum paupertatem & exiguitatem parentum meorum, Mariæ & Ioseph, fratrum quoque meorum ac sororum, id est, propinquorum carnalium, personam meam attenditis, & suprà id quod visibile est in me nihil audire vel intelligere vultis. Itaq; multò me inferiorem pēsatis regibus vestris, prophetis quoque vestris quos occiderunt patres vestri, quorum mensuram implere festinatis.

Matt. 13.

Luc. 14.

*Indei vt
de christo
secundum
carnē iu-
dicant.*

¶ Dico ergo, quia vos secundum carnem iudicatis. Ego verò poteram & ipse quidem secundum carnem iudicare, sed non iudico quenquam. Poteram quippe sic ecōtra dicere: Quia secundum carnem quoque maior Moyse, maior, inquam, & nobilior quòvis rege vel principe secundum carnem quoque ego sum. Quia nō quemadmodū omnes vos, & vniuersi patres aut principes vestri, communi more nature de corrupta muliere, sed de virginea puritate ex regia stirpe Danid secundum carnem natus sum. Ita, inquam, poteram & ego secundum carnem quoque omnes homines

vt pote

utpote in peccatis conceptos & de corruptione natos, in inferiores iudicare, sed non iudico quenquam. Nunc enim veni non iudicare, sed iudicari.

¶ Circa secundum, quo testimonium suum verum esse veritas ipsa defendit, subditur:

Et si iudico ego, iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me pater.

Theop.

¶ Ecce secundum quo testimonium suum defendit veritas, id est, consortium paternæ æqualitatis. Dicat quispiã Pharisæorum: Si nos secundum carnem de te iudicamus iniuste, quare non punis? quare non condemnas? Dicit: Non ad hoc veni ut iudicem, ego enim nullum nunc iudico, & si iudicem, iudicium verum est. Etenim condemnati essetis, si quidem voluissem iudicare, sed quia nunc non est tempus, in secundum aduentum meum differo condemnationem vestram, quemadmodum & in alio loco dicit: Non enim misit Deus filium suum in mundum ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum.

1042.3.

1042.5.

*Christus
ut iudex.*

¶ Quod autem ipse sit omnium iudex, audi os quod mentiri nescit. Pater omne iudicium dedit filio, atque ita quando audis ego nullum iudico, non de futuro aduentu, sed de presenti dictum intellige. Dicendo autem quia solus non sum, sed ego, & qui misit me pater, idem est ac si dicat: Non ego solus condemnabo vos, sed & pater. Non enim aliter quidem ego iudico, aliter pater, sed sicut ego, ita & ille: & sicut ille, ita & ego. ¶ Ergo, & si tandem, inquit, iudico ego, videlicet, postquam fuero iudicatus, tunc enim natales meos tam secundum divinitatem, quam secundum humanitatem iudicare me oportebit, ut prædicentur in uniuerso mundo, & si, inquam, tandem iudico ego, iudicium meum iustum est, quia solus non sum, quomodo ille alius qui veniet in nomine suo quem vos accipietis, verè solus erit, & solus veniet, quia Deus illum non mittet, neque cum Deo aget, sed aduersabitur & extolletur supra omne quod dicitur Deus aut quod colitur: Ego autem à meipso non veni, sed pater misit me, & ego in eius communi nomine permaneo: nihil à meipso faciens aut iudicans.

2. Thes. 2

¶ Proinde quæcunque ego testificor, & quæcunque iudico, ille

ille præsentibus & subsequentibus operibus verum comprobatur testimonium meum, verum & iustum esse defendit iudicium meum. Notandum verò est quemadmodum Christus dominus noster, Deus & homo in omnibus verbis suis tenorem hunc seruat paternæ communionis, de qua nunc dicit, quia solus non sum, sed ego & qui misit me pater, ita ut nusquam absolutè quicquam de sola sua loquatur persona, sed sic semper profiteretur quod est, ut simul paternæ personæ sociali & indiuisa charitate faciat mentionem. Igitur conuincuntur Iudæi dicentes, testimonium tuum non est verum, quandoquidem apertè dicat hic filius, Solus non sum, sed ego & qui misit me pater. Sequitur:

Et in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est.

¶ Sic enim loquente Deo per Moysen scriptum est: Non stabit testis vnus contra aliquem quicquid illud peccati & facinoris fuerit, sed in ore duorum vel trium testiū stabit omne verbum. Proinde iam assumere licet. Ecce hoc verbum quod dixi, ego sum lux mundi, & quodeūque tale dico vel dixi quod vos reiicitis dicentes, testimonium tuum non est verum, duobus testibus defenditur. Nam ego sum testis vnus, qui testimonium perhibeo de me ipso, ea scilicet autoritate qua dixi, quia scio vnde veni & quò vado, & adhuc alius testis testimonium perhibet de me, scilicet qui misit me pater. Et hac quidem responsione se iustè defendit.

¶ Intendebant illi ut nemo de illo testimonium perhiberet quòd Christus esset, quòd saltem Propheta esset, denique quòd nullo modo à Deo esset. Hoc intendentes eoufque tandem cōspirauerunt, ut si quis eum Christum confiteretur extra synagogam fieret. Huic ergo malignitati obuiandum fuit. Ait ergo: In lege vestra, quæ vobis imposita est, scriptum est duorum hominum testimonium verum esse & assumi.

Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me qui misit me pater.

¶ Palàm ipsis erat quod ipse testimonium de se perhiberet, & nihilominus pater de ipso testimonium perhiberet. Audiebant enim illum dicentem, Deum esse patrem suum,

A propter

Deut. 17.

& 19.

Ch. 1. 12

sum nisi

de se verè

esset.

propter quod & eum persequebantur, & quod paulò antè iam dixerat eis, ego sum lux mundi: hæc inquã, audiebant, & opera eius magnitudine tantę professionis non minora videbãt. In verbis enim eius testimonium eius per tonabat, & in operibus eius testimoniũ patris desuper fulgurabat. Nam si filium Dei se esse profiteado mentiretur, profectò non gloria miraculorum clarificaretur, sed pœna superbiẽ tibus condigna cõfunderetur. Deus enim superbis resistit, à quo (verbi gratia) Maria contra Moysen superbiens plaga leprę percussa est. Dathan & Abiron & Chore in superbiã erecti, cum suis complicitibus, alij viuẽtes à terra absorpti, alij à flammis deuorati sunt. Et Saul Christus domini ob superbiã spiritui maligno m̃cipatus est. Hunc autem dicentem se Christum filium Dei, nusquam refellit Deus quem professus est esse patrẽ suum, sed operibus verba eius vera esse testificatus est.

Num. 12

Num. 15

1. Reg. 16

¶ Igitur & Iudæis & omni mundo palãm est, quia testimonium quod perhibuit de seipso hic homo qui purabatur filius Ioseph, etiam de ipso perhibuit & Deus quem patrem suum professus est.

Mat. 26.

Mat. 17.

¶ Circa prædicta quæri posset, quomodo duorum hominũ testimonium verum sit. Nunquid nõ illi duo falsi testes fuerant cõtra Christum coram Caipha testificantes? Aut nunquid illi duo presbyteri cõtra Susannam nõ falsi testes fuerunt? Sed sensus est: Si duorum hominum super eadem re pari modo testantium probante lege testimonium verum esse apud homines præsumitur, ita quòd tale testimonium in legitimo iudicio reiicere fas non est, qua ratione meum & Dei patris testimonium verum non esse blasphematis?

¶ Circa tertium principale dicitur:

Dicebant ergo ei: vbi est pater tuus?

¶ Hic ponitur de Christi patre insipientium requisitio. Vbi tria notantur. Primum est, cæca malignantium interrogatio. Secundum est, malignè rogantium ignorantia ostensio, ibi: Respondit Iesus. Tertium, ab illatione iniuriæ occulta cohibitio, ibi: Hæc verba.

¶ Circa primum aduerte quemadmodum Iudæi facto ostendunt verum esse quod audierant ab ore dicentis: Vos secundum carnem iudicatis, patrem enim Christi carnaliter acceperunt

esperunt. Undè & dicunt: Vbi est pater tuus? Ac si dicant: Audiuimus te dicere, Solus nō sum, sed ego & qui misit me pater, nos solū te videmus. Ostēde ergo nobis tecum esse patrem tuum. Perspicuè quidem patrem illis dicebat Deū, at illi hoc intelligere nolebant. Ergo vbi est, inquit, pater tuus? Impij & cæci, quid queritis patrem eius? Nunquid & illum vultis occidere, aut extra synagogam facere si vobis presentibus audeat de filio suo testimonium perhibere? Vbi Theoph.

¶ Quidam illud, Vbi est pater tuus, sic intelligunt dictum esse à iudæis ad dominum quasi ad iniuriam & probrum. Opprobabant enim ei quasi ex fornicatione natus esset, & quasi non cognosceret patrem suum hæc dicebant.

¶ Aut patrem eius vt vilem habebant Ioseph, & dicunt: Vbi est ille pater tuus? quasi dicerent: Obscurus est & ignobilis pater tuus, quid illum tantopere iactas?

¶ Circa secundum, quod est malignè rogantium ignorantia obiectio, subditur:

Respondit iesus: neque me scitis, neque patrem meum. Si me sciretis, forsitan & patrem meum sciretis.

¶ Quia vt tentantes interrogabant eum de patre, & nō discendi gratia, propterea neque illos responsō dignatur. Et rectè quidem perfidorum malignè interrogatium percontationem & fortiter improbat, & indignā censet sua respōsione. Quir enim quum prius dixisset, quia scio undè veni & quò vado, vos autem nescitis undè veni & quò vado, tacuerunt, & non dixerunt: Domine, undè venis, & quò vadis? nūc autem vbi dixit, testimonium perhibet de me qui misit me pater, percontantur procaciter & dicunt. Vbi est pater tuus? Quir, inquam, de illo tacēt, & de hoc interrogant, nisi quia Dei filio veri testimonij nō querere, sed inuidere sciunt gloriam?

¶ Proinde quum dixissent, vbi est pater tuus? non respondit quod erat interrogatus, vt verbi gratia diceret: Pleni sunt cœli & terra gloria maiestatis eius, sed hoc dixit: Neque me scitis, neque patrē meum. Hoc est, Quia me non scitis, neque scire vultis, idcirco nec patrē meū scitis. Fortè dicitis: Te scimus, te filium Ioseph & Mariæ nouimus, de te homine Galilæo nihil amplius querimus. Ad hæc inquam.

A ij Si me

Inquisitio iniuriosa.

ioan 14.
theop.

¶ Si me sciretis, forsitan & patrē meum sciretis. Vbi hęc dī-
ctio, forsitan, nequaquam dubitatiua est, sed vehementiūs
etiam assertiua. Nam alio loco dominus ad discipulos lo-
quens, ait: Si cognouissetis me, & patrem meum utique co-
gnouissetis. Idem ergo hęc significat, forsitan, quod ibi, uti-
que. Ut sit sensus: Si me sciretis, utique & patrē meum sci-
retis. Sed me qui sim nescitis, si enim me sciretis utique ho-
noraretis. Nunc autem quia me nescitis, nec honoratis. Pa-
trem quoque meum quia nescitis nec honoratis, etiā si pu-
tetis. Quodd autē me nescitis, non alia vobis causa est, quā
vos vobisipfis. Sicut enim sol iste visibilis & videntis faciē
illustrat & cęci, sed videt ille, iste non videt, sic & sapientia
Dei, verbum Dei, vbique pręsens est etiam infidelibus, sed
quibus eam videant oculos non habent cordis.

August.

¶ Si me sciretis, inquit, forsitan, id est, utique patrem meū
sciretis. Ecce via sciendi patrē, scire me. Quod verū est nō
solum de notitia certę fidei (qua qui indubitata fide co-
gnoscit filium, indubitata quoque fide cognoscit & pa-
trem) sed etiam de scientia euidentię. Nam qui videt filiū,
videt & patrem, prout ipse dominus postmodum Philippo
dixit.

¶ Circa tertium, quod est à Christi comprehensione occul-
ta cohibitio, subditur:

*Hęc verba loquutus est Iesus in Gazophylatio docens in templo.
Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius.*

Gazophi-
latiū tem-
pli.

¶ Primum speciale templi locum explicat, id est, Gazo-
phylatium, qui locus erat facultatū & arariū templi, & ita
liberē tali in loco, id est, in medio templi loquebatur. Lo-
co, inquam, celebri & penē solis principibus ac Phariseis
consueto: nec enim vulgo, nisi singulis aduentantibus &
ara mittentibus accessibili. Principibus ibidem ac Phari-
sæis circa lucra maxima lato spectaculo cōfidentibus. Ma-
gna ergo fiducia sine timore tali in loco hęc verba loquu-
tus est Iesus, docens in templo, id est, nihil loquens in oc-
culto, sed publicam condens doctrinam, palām omni secu-
lo manifestandam.

theoph.

¶ Et nemo apprehendit eum. Qui illum occidere quære-
bant & in manibus eum habebant, nō audebant appren-
dere eum. Et neque sic intellexerunt, quod re vera diuinę
virtu-

virtutis opus erat stipatum hostibus in medio illorum intantum manere, maximè quum illi ante festum quæstuerint, & insidiati ei fuerint, dicètes: Vbi est ille? Quem igitur quum non adesset quærebant, contra quem ferociebant vel absentem, hunc in mediis retibus habentes habere nequeunt, & virtutem eius neque sic agnouerunt.

*Mira christi
sunt virtutes.*

¶ Quia nondum venerat hora eius. Non ergo furiosi vlla ratione mitigati fuerat animi, sed tenebat ipse nutu suo impotentem illorum malitiã, qui potestatem habebat tempore vel hora quam sibi ipse præfixerat ponendi animã suam & iterum sumendi eã. Hora ergo qua sese traditurus erat nondum urgebat. Sed neque tunc potuissent aliquid aduersus eum, nisi fuisset tempus oportunum quod ipse sibi delegerat. Non enim impotentia erat crucifigi, sed permissionis. Permisit enim quando voluit, quia illa iam pridem desyderabat occidere illum, sed invisibilibus suæ virtutis vinculis tenebantur. Oportebat enim eum diutius versari in vita secundum carnem, vt hominibus maioris utilitatis fieret auditor, monstrando signa, sermones & doctrinas exhibendo.

Theoph.

FERIA SECUNDA POST.

DOMI. IVDICA.

serunt principes & Pharisei ministros vt apprehenderent iesum.

IOAN. 7.

¶ Tria præsentis lectionis comprehenduntur. Primum est, Christo comprehendendo ministrorum destinatio. Secundum est, malitia cæcutientium recta diuinitio, ibi: Dixit ergo Iudæi. Tertium est, ad gratiam spiritus sancti vocatio.

iohi: In nouiss.

¶ Circa primum tria notantur. Primum, Christum apprehendendi inanis ratio. Secundum, concepti facinoris ad tempus dilatio, ibi: Dixit ergo Iesus. Tertium, prænunciata Iudæis irrita requisitio, ibi: Quæretis me & non inuenietis.

¶ Circa primum attendenda sunt pauca quæ lectionem hanc mox antecedunt. Vbi dicitur: De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebãt: Christus quum venerit, nunquid plura signa faciet quam quæ hic facit? Vbi Evangelista multitudiniam quæ de regione & aliis Iudææ & Galilææ ciuitatibus

bus cōuenerat ad diē festum turbam appellat, videlicet ad distinctionem illorum qui erant ex Ierosolymis. Illi enim quia erant stipula, & principes eorum & Pharisei ignis, pariter succensi ardebāt in Saluatorem. Turba verò memorata pro quāto ad hoc incēdium longiùs vel propinquiùs accedebat, pro tātò magis vel min^o odij furētis igne calebat. Itaque multi quos ignis ille non afflauerat, crediderūt in eum & dicebāt: Nunquid Christus quando veniet plura signa faciet quā quæ hic facit. Ac si dicerent:

¶ Christus quando veniet, utique ex signis magnificis quæ est facturus, cognoscēdus est. Sed nunquid plura vel maiora his quæ facit iste, vel ipse facturus vel exigi ab ipso operit? Quum ergo & Christum se esse testetur, & hoc tantis cōprobet signis, rationem non videmus quorū in eum credēdum non sit. Sed attende nunc occasionem. Sequitur: ¶ Audierunt Pharisei turbam murmurantem de illo hæc, & miserunt principes & Pharisei ministros vt apprehenderent eum. Audierunt, inquit, turbam murmurantē, id est, nō excitatam in seditionem, sed leniter mutientem & submurmurātem, eò quòd ab eorum inuidia diuersam haberēt voluntatem. At verò ipsi ad omnem ventum hiabant, desiderantes quasi idoneam occasionem, vt haberent vndē illum apud Romanum præsidem quasi legitime accusarēt. Itaque audito quòd de turba multi crederent in eum, & de illo diuersis sententiis partes diuisæ murmurarēt, nunc respirauerunt quia seditionem propter illum factā criminari se posse sperabāt, licet præfatum turbæ murmurium longè distaret à seditione vndē ciuitatibus solet timeri periculū. Itaque miserunt ministros vt apprehenderent eum. Et licet multa dominus antè fuisset loquutus, attamen hætenus nihil tale aduersus eū attērauerunt. Maximè enim hoc, eos mordebat, quòd turbæ Christum glorificabant.

Theoph. ¶ Miserunt autem & non ipsi venerunt, metuentes turbam ne tumultuaretur, & propterea ministros mittunt, seipos subducētes, ne quid fortè periculi suboriretur, illos autem furori populi exponentes, ita vnde quaque quod suum erat sectabantur.

¶ Circa secundum, quod est, concepti facinoris ad tempus dilatio, subditur:

Discip.

Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum, & vado ad eum qui misit me.

¶ Iudæis quærentibus eum apprehendere, & nunc principibus & Pharisæis ministros mittentibus vt illum teneret ipse inuictæ maiestatis suæ conscius, hæc loquutus est: Adhuc modicum tempus vobiscum sum. Consciens, inquam, potestatis suæ, nec ignorans quibus vinculis ligatum, & infrenatum teneret cubantē, in cordibus illorum præpositū mortis diabolū dixit: Adhuc modicum tēpus vobiscum sum, & cætera quæ sequuntur. Ac si diceret:

¶ Tam citò vultis me comprehendere, sic festinatis occidere, & quia gratis sum vobis ad videndum iam nunc à cœtu viuentium properatis excludere me? Sustinebitis paulisper & expectabitis, donec perficiam sanitates, & impleam tēpus meū. Et interim velit nolit agitator vestri dux mortis & inferni, ego viuens cum viuentibus, mortalis cum mortalibus vobiscum ero. Etiam si persequuti fueritis, etiam si abegeritis, ego adhuc vobiscum sum: Hoc est, pro vobis curam gero, & ea quæ ad vestram salutem spectant loquor.

¶ Quum perfecero opus meum mala voluntas in vobis est facultas dāda est: facitote tunc vt lubet. Sed quū feceritis nolite gaudere. Nā vestro scelere ab hac vita extrus^o quod speratis, quod effectū esse putastis, nō assequemini. Vado enim ad eū qui misit me. Hoc dicit, tanquā patri sit de ipsis conquesturus. Nam qui eum qui missus est ignominia afficiunt, manifestum est eos offendere in eum qui misit.

¶ Dicendo autem vado, mortem suam voluntariam significauit. Nam de habitu suo per mortem loquitur. Siquidē morte intercedente iuit ad Deum qui misit illū. Iuit autem moriendo, resurgendo, & ascendendo in cælum. Et signāter explicat, qui misit me, vt intelligamus eum secundum humanam suam ire naturam quam explicat missio.

¶ Circa tertium, quod est, prænunciata Iudæis irrita requisitio, subditur:

Queretis me, & non inuenietis: & quod ego vado, vos non potestis venire.

¶ Queretis, inquit, me. Tempus post suam resurrectionem insinuat, quo tempore querituri eum erant & qui oderant, & qui

Iudæis

furore

coercentur.

Theoph.

Christus

vt iuit ad

patrem,

Christum

diuersa

luntate

querituri

& qui amabant. Illi ut extinguerent, isti ut haberent. Plerique enim eorum post resurrectionem ipsius compunctivi desiderabilem erant querituri. Noluerunt agnoscere presentem, & postea quaesierunt eum quum viderent multitudinem in eum credentem. Unde & multi compuncti dixerunt ad Apostolos: Quid faciemus? Viderant enim Christum suo scelere morientem, & crediderunt in Christum suis sceleribus ignoscentem. Et quousque biberent sanguinem quem effuderunt, de sua salute desperauerunt. Ad haec ut dicit Theophylactus, verisimile est dum caperetur ciuitas multos ipsis & miraculorum eius fuisse memores, eiusque presentiam desiderasse.

Actu. 2.

Dni. 32.

Christum
ex odio
quaesierunt

Theoph.

¶ Verum de illis qui oderant & in odio ipsius permansuri erant, Christum intelligamus dicentem: Vos qui nunc me queritis, nolite putare quod postquam me occideritis, causa haec qua vos incendit debeat cessare. Non ita erit. Sed tunc multo magis ego ad emulationem vos adducam in non gentem in gentem insipientem, in iram vos mittam. Iam nunc quidem una turba unius gentis submurmurat quibusdam dicens: Nunquid Christus quum venerit plura signa facturum est quam quae hic facit, tunc autem a solis ortu usque ad occasum laudabile erit nomen Christi domini, quando laudabunt eum omnes gentes, laudabunt eum omnes populi.

¶ Tunc utique acriori quam nunc inuidia quaeritis me cupientes nomen meum extinguere. Sed frustra. Nam quod ego vado, vos non potestis venire. Nunc ubi ego sum vos potestis venire, imo quia ego ad vos veni, vos me potestis inuenire, & post modicum etiam poteritis apprehensum de vestra terra viuentium conterendo eiicere. Verum hoc vobis facientibus, ego vado quod vos non potestis venire, sed nec saltem lapidem illuc poteritis iacere.

¶ Quaeritis tamen me ardentissima persecutione, & seruos quidem meos occidetis, flagellabitis, crucifigitis, lapidabitis, me autem contingere non poteritis, sed sospes ego quum alios occideritis alios substituam testes meos, ut magis ac magis gens insipiens emulemini. Caterum insinuas quod mors sua non sit talis, qualis est mors communis, dicit: Quod ego vado vos non potestis venire.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Dixerunt

Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos: Quo hic iturus est, quia non inuenimus eum?

¶ Hic ponitur Iudæorum præ inuidia cæcutientium oportuna diuinatio. Vbi duo norantur. Vnum est, profectiois Christi confessa ignorantia. Alterum, ignorantium quæ dicebant diuinatio oportuna, ibi: Nunquid in dispersionem.

¶ Circa primum notanter dicit Euangelista dixisse Iudæos ad semetipsos, & non voluisse interrogare Christum super ipsius sermone quem se fatentur non intelligere. Quia nimirum in humilitatis arcem quæ superbis mentibus nimis ardua est, tantillum saltem aspirare non poterant, vt ab ipso quicquam intentione discendi dignarentur interrogare. Quò hic iturus est, inquit. Intellexerant verbum dicentis. Quæretis me & non inuenietis, nō de profectioe eius per mortem, sed de abitu eius ad quempiam locum ipsis nec cognitum nec accessui patentem, Et propterea inscij disquirunt, in certi quò hic sit iturus. Quia, inquit, nō inuenimus eum, videlicet, timebant ne ipsorum persequutionem quoquo modo euaderet.

superbia doceri de dignatur.

¶ Circa secundum, quod est, proprium sermonem ignorantium diuinatio oportuna, subditur:

Nunquid in dispersionem gentium iturus est & docturus gentes? Quis est hic sermo quē dixit. Quæretis me & non inuenietis, & vbi sum ego, vos non potestis venire.

¶ Nunquid, inquit, in dispersionem gentium iturus est, & docturus gentes? Sic enim gentes vocabant, quasi explorantes, & magnopere in seipsis gloriātes, quia scilicet gētes vbique disseminatæ erant, & propter rituum varietatē non bene ad inuicem permixtæ. Sed hoc opprobrium ipsi postea sustinuerunt, quia vbique dispersi sunt. Olim enim nullis commiscebantur exteris, sed vno Palæstinæ loco collecti continebantur. Dicunt ergo:

Chryf.

¶ Nunquid in dispersionem gentium iturus est? O Iudæi vitæ desertores & salutis inimici, timor quem timetis vobis eueniat, & quod veremini accidat. Adeone timetis ne si post Christū totus mundus eat, & gentibus Deus innotescat vestra singularis gloria depercat? Hoc enī vobis præsa gamēs vestra prædicabat, quodd si iuxta pphetiā Iacob qui expectatio gentium fore veniret, vestra de vni⁹ Dei cultū

Christus ad gentes transiturus Quod timebant Iudæi euenit.

tanquam

Gen. 49. tāquam vnicorniū singularis superbia super tetram se vltā magnificare non apponeret. Igitur quod timebatis ibi in dispersionem gentium & docebit gētes. Et dum vos hoc pręcauentes & auertere volentes ipsum occideritis, tūc super equos & saluationis quadrigas ascendēs, tota salute secū à vobis transmigrante, in dispersionem gentium fertur. Mors ipsa, via est vitę ad gentes proficiscendi,

Ion. 3. ¶ Sic enim olim Ionas in typo Christi trāsuiit in Niniuem ciuitatem magnam, sed mare ingressus mōxque vallatus a bysso & pelago coopertus, atque post triduum de vētre ceti reuocatus, tandem ambulauit in Niniuen magnā, & prędicando commouit & conturbauit illam, vt per penitētā triduanam sanaretur, & ita Niniue saluata, cucurbita (aliās hedera) exaruit, quę capiti Ionę obūbrauerat, videlicet in typum vestri ó Iudęi, quorum synagoga templūque vel sancta sanctorum quondam Dei tabernaculum gētium ecclesia florescente exaruit. Figuram hanc latiūs expositā habes in quadragesimali nostro superiore, huius diei homilia in epistolam.

¶ Circa tertium principale dicitur:

In nouissimo autem die magno festiuitatis, stabat Iesus & clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me & bibat.

¶ Hic ponitur ad gratiam spiritus sitientium vocatio. Vbi duo notantur. Vnum est, benigna Christi clamantis inuitatio. Alterum, abundantis gratię credēti promissio, ibi: Qui credit in me.

Leui. 23. ¶ Circa primum dicitur: In nouissimo autem die magno festiuitatis. Primum diem festi & nouissimum hunc septimū magnum dicebant, quia & lex septimum huius festi diem sanctū nominauit. Agebatur festiuitas quę appellatur Scenopagia, id est, tabernaculorum cōstitutio, quę per septem dies agebatur. Meritō autem in nouissimo die Christus cū turbis loquitur, quasi viatica illis dans domum redituris. Cum his enim qui diebus intermediis epulationibus & delictis erant intenti, intempestiuum fuisset colloqui, neque enim attendissent.

Clamauit

¶ Clamavit autem. Iesus partim propter turbæ multitudinem, partim vt magis audiretur, partim vt fiduciã & libertatem in dicendo manifestaret, & quodd nullum aspernaretur. Et quid dicit? *Christus cur clama- uit.*

¶ Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Ac si di. Neminem necessitate & violentia attraho, sed si quis multum habet de syderij, hunc ego voco.

¶ Est enim sitis interior, quia est homo interior. Cõstat autem plus amare hominem interiorem, quàm exteriorem. Si ergo sitimus & veniamus, non pedibus, sed affectibus: nec migrando, sed amando. *Sitis interior.*

¶ Porro mysticè nouissimus iste magnus dies festiuitatis stantis domini & clamantis, eodem anno sequuturã significat paschæ festiuitatem, vtique nouissimã veteris testamēti, primãque noui. Quia profectò post illam paschalẽ vesperam qua dominus cū discipulis suis typicū pascha mox tradendus manducauit, quicquid Iudæi celebrauerunt, non iam festiuitas aut solennitas, sed iuxta Prophetam sterus solennitatum debet nuncupari. *Vltimum pascha iudeorum.*

¶ In illa nanque nouissima festiuitate magna stetit Iesus in conspectu patris, preces supplicationesque offerens cū clamore valido & multis lachrymis, dum percussus violentia passionis, sicut præfiguratum est in illa petra quã Moyses virga percussit, effudit nobis de semetipso quod biberem⁹. Primū aquam qua ablueremur, & sanguinem suū quo pota remur, deinde insufflando spiritum sanctum dās Apostolis & iuxta alium Euangelistam aperiens illis sensum vt intelligerent scripturas, quod est, verè salutare bibere aquas. *Malac. 2. Heb. 6. Num. 20. Ioan. 20. Luca. 24.*

¶ Deinceps persistit clamans vehementer, clamans cū cõsuetudinibus, & quodam modo dicēs: Si quis sitit, veniat ad me & bibat, dum receptus in cælum, dato spiritus sancto cõmouit cælos qui enarrarent gloriam Dei, ita vt non essent loquelæ neque sermones, quorum non audirentur voces eorum, vt in omnem terram exiret sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

¶ Tota quippe eorum prædicatio clamor erat Iesu inuitantis vt omnes sitientes veniret ad aquas, & sancti spirit⁹ gratiam in remissionē peccatorum accipere properarent, & deinde eodem spiritu diuidente singulis prout vult biberent de

de lege & prophetis per fidem euangelij salutarem, quam prius non habebant, abundantiam verbi Dei.

¶ Bene igitur in nouissimo die magnæ festiuitatis, stabat Iesus & clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Quia cunctis hominibus desyderantibus saluari, extunc nõ modò salutis aditum aperuit, sed etiam altisona prædicatione ad salutis & vitæ poculum inuitauit.

¶ Circa secundũ, quod est, abundantis gratiæ credenti promissio: subditur:

Qui credit in me sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aqua viuæ. Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum.

¶ Qui credit in me sicut dicit scriptura. Hoc enim loco (secundum Chrysostr. & Theoph.) oportet punctũ facere. Ac si dicat: qui rectè & secundum quod scriptura docet credit in me. Quia enim multi propter signa credebant, quibus tamen Iesus non se credebat, ostendit non præcipuè propter signa credendum esse, sed propter scripturam de ipso testificantem. Siquidẽ fides recta ex scripturis est. Itaque qui credit in me sicut scriptura credendum prænuñciauit, nepe qd filius Dei sum, quòd creator quòd dominus vniuersi. Vnde alibi Iudæis loquitur, dicẽs: Scrutamini scripturas, ille enĩ sunt quæ testimonium perhibent de me.

*Theoph.
credendũ
iuxta scri
pturas.
Ioan. 5.*

¶ Multi enim se putant credere, sed non credunt vt dicit scriptura, atque ita suas sequuti sunt sectas, quales sunt heretici vniuersi.

¶ Porro secundum Hieron. hoc testimoniuũ flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, de Prouerbiis sumptum est vbi dicitur: Diriuentur fontes tui foris, & in plateis aquas tuas divide. Quod maus sequere.

Prou. 5.

¶ Flumina (inquit) de ventre eius fluent aquæ viuæ. Intimũ animæ ventrem appellat Hebræi tropo sermonis. Flumina autem fluere dicebat, & non flumen aquæ viuæ, liberalem spiritus gratiam & largitatem insinuãs. Talis est enim spiritus vt in quamcunque animam introierit & in qua refoederit, faciat illam scaturire quòuis fonte largiorem. Et discas quemadmodum fluant flumina ex ventre secundum scripturas credentis, siquidem Petri linguam, Pauli disertitudinem

tudinem, Stephani sapientiam consideraueris, quos dicentes nihil effugit, sed spiritum sequuntur tanquam à fluminibus quibusdam impetu ruentibus rapti.

¶ Hinc bene uiuentem aquam gratiam dixit, id est, agentē *Chrysof.* semper. Sic enim gratia cum mētem intrauerit, & firmata fuerit, magis omni fonte manat, neque deficit, neque euacuatur, neque stat.

¶ Itaque putā dominum Iudæis loquentem dixisse. Quid malè solliciti estis dicentes: Nunquid in dispersionem gentium iturus est & docturus gentes? An putatis quòd si me occideritis illud præcauentes, iam non sit qui gentibus salutem quam illis inuidetis annunciet? Nō erit ita. Nam qui credit in me, per ipsam mortem qua uos me occidetis, accipiet sapientiæ & scientiæ spiritum, & implens mundum abundantia doctrinæ euangelicæ, non sinet (uti uos putatis) nomen meum perire, uel dispersioni gentium Dei notitiam deesse. Quod & factum est. Ecce quā multi credentium biberunt aquam sapientiæ salutatis, fluentia uia de cisterna legis & prophetarum & Euangelij puteis, & deriuati sunt fontes eorū foras & largis expositionibus in plateis aquas suas diuiserunt. Illi qui iam tunc primi in eum credebant, scilicet Apostoli, primi biberunt, & de illo primitiue ecclesiæ paradiso quatuor Euangeliorum flumina, & epistolarum Apostolicarum fontes deriuati totum mundum notitia diuinitatis impleuerunt. Sanè hæc aqua uia spiritus sancti gratia est. Nam protinus subiunxit Euangelista:

*Flumina
aquæ uiuæ.*

Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum.

¶ Hic exponit ad qualem potum Dominus inuitasset, dicens: Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Et sunt uerba Euangelistæ Christi mysterium elucidatis. Etenim spiritus sanctus uisitato in scripturis uocabulo aqua, & interdum cum additamento aqua uia nuncupatur. Porrò anima humana terra dicitur, uidelicet pro similitudine. Quia sicut aqua terram irrigat, & in fusione competenti germinare eam facit sic sancti spiritus gratia substantiam animæ per semetipsam sterilem aridam donorum suorum fluentis irrigat, & beneficio suæ uisitationis

*Ad qualem potum
inuitat.*

*Efficacia
gratiæ.*

FERIA TERTIA

tionis infusam fide & operibus bonis fecundat. Quam visitationem Psalmista per hanc similitudinem postulans, dicit: Anima mea sicut terra sine aqua, tibi. Itaque credentes in eum, scilicet Dei filiū, sic erant accepturi hunc spiritum, ut dona eius de ventre, id est, anima & mente illorum fluereut tanquam flumina. Quod eatenus ab initio seculi non fiebat.

¶ Quauis enim dona sancti spiritus antiqui patres haberent, non tamen de illis fluebant tanquam flumina in illam de qua nunc agitur gentium dispositionem. Sed in vna gente ista gratiarum dona, tanquam in vno vase, continebantur exceptiones aquarum. Isti autem credentes in eum, scilicet Apostoli, & post illos Apostolici viri sic acceperunt hunc spiritum sanctum, ut predicando, baptizando, manus imponedo, maxima de ventre suo flumina per vniuersum mundum profunderent.

FERIA TERTIA POST
DOMI. IVDICA.

1047. 7.

ost haec ambulabat Iesus in Galilæam. Nos enim volebat in Iudæam ambulare, quia querebant eum Iudæi interficere.

¶ Tria præcipuè in hac sancti Euangelij lectione cõprehenduntur. Primū est, carnaliter sentiētium improba suggestio Secundum est, Christi & carnalium glorię notanda distinctio, ibi: Dixit ergo eis. Tertium est, Christi ad diem festum in priuato profectio, ibi: Vt autem ascenderunt.

¶ Circa primum tria norantur. Primum est, Christi à Iudæa ad tempus abscessio. Secundum, ob festum imminens suadendi occasio, ibi: Erat autem in proximo. Tertium, carnalium fratrum vana suggestio, ibi: Dixerunt autem.

¶ Circa primum dicitur: Post hæc, videlicet, quę prius Christi gesta & dicta narrauerat, de panum, videlicet & piscium multiplicatione, & quę de carnis & sanguinis sui sacramento fuerat copiosè loquutus, post hæc, inquam, ambulabat Iesus in Galilæam, & cætera quę sequuntur:

Christum

*Mortis
suae tēp^o
in christi
potestate.*

¶ Christum suę vitę & mortis habentē imperium, eo tempore & ordine voluisse pati & intrare in gloriam suā quo passus & mortuus est, lex & prophetę testantur, quos ipse pręmisit, quos ipsius prędocuit spiritus. Nec enim aliud prophetę prędixerunt, quā quod in voluntate eius pręfixum, in spiritu sancto pręviderunt. Nec aliam mortis speciem potestas eius admittere habebat, nisi quā eisdem sanctis prophetis speculantibus, iam dudū apud se pręordinauerat. At verō Iudęi nequaquam mysteriū voluntatis eius scientes, sed cęcum furorem suum sequentes, quęrebant eum quocunque modo interficere. Verbi gratia, nunc pręcipitare, nunc lapidibus obruere, nō curantes aliud quā ut de medio tolleretur. Igitur quia pertinebat ad eum mortis suę tempus modūque necessarium nostręque causę competentem pręvidere, ambulabat, inquit, in Galilęam. Non enim volebat in Iudęam ambulare, quia quęrebant eum Iudęi interficere. Non quasi non posset inter Iudęos ambulare, & nō occidi à Iudęis (hanc enim potentiā quādo voluit demonstravit) sed infirmitati nostrę prębebat exemplum. Non enim ipse perdiderat potestatem, sed nostram consolabatur fragilitatem. Ostendit enim quid fideles eius imitari debeant rationabiliter dum tēpus vel causa postulat, mortem declinando.

¶ Ergo quę deitatis sunt ostendebat, & quę humanitatis. Etenim fugiebat persecutores ut homo, & apparebat eis ut Deus, vtrumque verē existens. Vbi Theoph.

¶ Noluit Iesus in Iudęa ambulare propter homicidas Iudęos, non ut timens mortem, poterat enim in medio illorū ambulare, sed si hoc semper fecisset, nō fuisset creditus homo, sed habitus fuisset phantasma.

¶ Secedit igitur nunc in Galilęam. Nam quia nondum aduenerat tempus passionis, vanum & superuacuum erat in medio inimicorum suorum versari, & maioris semper rabiei illius authorem fieri.

¶ Igitur non mori metuens (sed sicut scriptum est, Sol cognouit occasum suum) tempus aliud moriendi pręfixum habens interfectoibus suis locum dare nolebat. De quo tempore suo paulò post ait: Tempus meum nondum aduenit.

*vtrāque
naturam
suam ut
christus
ostendit.*

Sceno

*Ruper.**Christo
nascendi
quod tem
pus & mo
riendi.*

¶ Scenopagiam quippe in septimo mense, non suum sed Præcursoris sui Ioannis tempus esse nouerat quo ille patri Zachariæ per angelum prænunciatus ac cõceptus est, suum autem tempus ipse uerus agnus Dei paschalem primi mēsis solennitatem, in quo Deo patri pro omni mundo sacrificium fieret, iam dudum prospexerat. Quo nihilominus tēpore idē ipse ab angelo annunciatus, in utero uirginis fuerat cõceptus. Nam re uera secundum regulares cunctorū cõputistarum circulos constat, quia sexta feria, quota die homo conditus fuerat, Iesus Christus dominus noster pro reparatione humani generis euangelizante angelo beatæ uirgini conceptus est.

¶ Hoc igitur tempus suum, uitæ pariter & mortis suæ arbitri dominus expectās, nolebat ad hunc diē festum Scenopagiæ ascendere, id est, eo tempore transeundo ex hoc mūdo ad patrem, gloriam suæ immortalitatis intrare.

¶ Circa secundum, quod est ob festum imminens suadēdi occasio, subditur:

Erat autem in proximo dies festus iudeorum Scenopagia.

*Leuit. 23.**Scenopagiæ
tēpus
& ratio.*

¶ Non uero die tantum, sed pluribus illam festiuitatem diebus agendam fuisse intelligendū est. Sic enim de ipsa in lege scriptum est: A quintodecimo die mensis septimi, quando cõgregaueritis omnes fructus terræ uestre, celebrabitis ferias domini septem diebus. Die primò, & die octauo erit sabbatum, id est, requies. Et de caussa eiusdem solennitatis paulò post subiūgitur: Omnis qui est de genere Israel manebit in tabernaculis, ut discant posteri uestri quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, quum educerem eos de terra Aegypti. Faciebant itaque Iudæi tabernacula ad similitudinem tabernaculorum in quibus habitauerāt, quum educti de Aegypto peregrinarentur in eremo, & celebrabant diem festum memores beneficiorū domini, qui tamen occisuri erant dominum.

¶ Itaque huiusce festiuitatis occasione audi carnales homines insipienter & importunè Dei filio, aternæ Dei sapientiæ suadentes.

¶ Circa tertium ergo, quod est carnaliū fratrum uana persuasio, subditur:

Dixerunt

Dixerunt ergo ad eum fratres eius: Transi hinc, & vade in iudeam, vt & discipuli tui videant opera tua que tu facis.

¶ Iſti fratres Ieſu, quidam ex conſanguineis eius ſunt, qui gloriam mundi huius amantes, & veram Dei & hominis Chriſti gloria ſuo terreno ſenſu metientes, vanū illi diſtandę glorię dabant conſiliū, vt videlicet feſtinans cunctis innotefcere daret operā tam ſolemnī nō deefſe conuentui, nec oſtērandis parceret miraculis. Nā hec feſtiuitas vna de tribus erat in quibus omne maſculinū Iſrael corā domino lex iuſſerat apparere. Ergo ſuo ſenſu ſapientiam Dei præcedere, viāmque illi oſtendere præſumebant.

¶ Quum autem dicunt, Vt & diſcipuli tui videant opera tua, non de duodecim dicunt, ſed de iis qui illum aliās ſequebantur. Arguebant eum fratres iſti propter duas affectiones, timorē & vanam gloriam. Vndē & ſuadelam ſuam ratione peruerſa confirmare conantur, dicentes:

nemo quippe in occulto aliquid facit, & querit ipſe in palām eſſe.

¶ Vera quidem ſententia eſt, neminem ratione vtentem ideō ſibi metipſi diſſidere. Nā re vera manifeſtē repugnantia ſunt, velle hominibus innotefcere, & nobilia facta celare. Nullus, inquiunt, in occulto aliquid facit, quod eſt formidinis, & ipſe querit in palām eſſe, id eſt, illuſtris eſſe, quod eſſe vanę glorię inſinuant, non bonam opinionem habentes de his quę ab ipſo fiebant, hec dicunt.

¶ Et videri poſſet initium verborum ipſorum quaſi amicorum eſſe. Multę autem amaritudinis erant quę dicebantur, quia & de formidine & de amore glorię (vt dictū eſt) eum notant. Cæterum hæc eorum ratio ſeu ſententia, non ſuo tempore dicta eſt. Nam Dominus noſter nec in occulto quicquam faciebat, quia nihil quod occultum eſſe vellet agebat. Nec eo modo, quo illi arbitrabantur, in palām eſſe querebat. Quia non ab hominibus claritatem accipere, ſed claritatem hominibus dare volebat, nō hominibus placere, ſed homines vt Deo placerēt venerat erudire. Igitur vera quidē, ſed vana, imō & peruerſa atque alieno ſpiritu prolata ſententia eſt, qua dicunt ſuadentes: Nemo in

Fratres iſti Ieſu, qui.

Suaſio vana.

Exod 23. Theoph.

Chriſtū vnde hi fratres inſimulāt Theoph.

oculto aliquid facit, & querit ipse in palam esse. Quam-
men adhuc confirmare nituntur dicentes:

*Si hæc facis, manifesta te ipsum mundo. Neque enim fratres eius
credebant in eum.*

Theoph.

¶ Ergo non bonam de factis Christi (vt iam dictum est) hæc
dicentes habebant opinionem. Nam si hæc facis, inquit,
vt bona, manifesta te ipsum, queris in palam esse. Q. d. Fa-
cis mirabilia, appare omnibus, vt laudari possis ab omni-
bus. Hæc qui monere videntur, gloriæ ipsius consulunt. Et
quia humanam gloriam requirebant, in eum non crede-
bant. Si autem, inquit, te occultaueris, manifestum est
quod mala faciens occulteris. Dignum est autem illorum
impudentia admirari, quomodo non erubescant illa dicere
quæ magistro ignominiam afferebant. Sed attende & mi-
rare cæcitatē. Neque enim fratres eius credebant in eum.

Ioan. 6.

¶ Et quidem illi dignæ memoriæ fratres Christi quos Apo-
stolos nouimus Christi, viri Apostolicæ sanctitatis, scilicet
Iacobus Alphæi, Simon quoque & Iudas Thadæus crede-
bant in eum. Nam Apostolorum omnium, solo Iuda diabo
excepto, fuit vox illa paulò antè perhuc Euangelistam
memorata vice omniū ore Petri prolata: Domine, ad quæ
ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Et nos credimus & co-
gnouimus, quia tu es Christus filius Dei. Sed isti fratres ei
non credebant in eum: Christum enim consanguineum ha-
bere potuerunt, credere autem in eum ipsa propinquitate
fastidierunt. Igitur hæc verba illorum non tam beneuolen-
tiam quam inuidiam testantur, quia non multum curā-
tes si interficeretur, qui vtique odium Iudæorum aduersus
illum ignorare non poterant.

Theoph.

¶ Vnde autem hæc incredulitas? Sanè ex voluntate & inui-
dia. Solent enim cognati semper inuidere.

¶ Circa secundum principale dicitur:

*Dixit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum aduenit, tempus autē
vestrum semper est paratum.*

¶ Hic ponitur Christi & carnalium hominum gloriæ notā
da distinctio. Vbi duo notantur. Vnum est, temporis gloriæ
habent.

habenda ratio. Alterum, quos amat mundus, & quos odit, ostensio, ibi: Non potest mundus odisse vos.

¶ Circa primum, attende quemadmodum fratres quidem isti domino inuidentes arguunt cum metus & arrogantię. Ille autem quid dicit ad eos? Nun durè loquitur? Minimè, sed mansuetè. Non enim dixit: Vos qui estis qui talia mihi consulitis & ita docetis? Sed quid dicit?

¶ Tempus meū nondum aduenit. Omnia tempus habent, ait Ecclesiastes. Ac deinceps: Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangēdi, & tempus saltandi. Audiant hoc stulti qui tempora discernere nesciunt, & non dixit, tēpus ridendi & tempus flendi, sed primum tempus flendi, dein de tempus ridendi: prius tempus plangendi, & postea tempus saltandi. Hęc, inquam, tempora qui non discernunt, intempestiuos præcipiunt risus, & immaturis tripudiant saltationibus. Et quia nondum status rerum immutatur (oportet enim præsentem statum decedere, aliūmq; longè diuersum & contrariū succedere) necesse est de risu ad fletū, de saltatione transire ad planctū. At verò is cuius regnum de hoc mundo non est, nouit sibi & suis prius flendum & post ridendum: prius plangendum, & post esse exultandum.

¶ Ait ergo: Tempus meū nondum aduenit. Dabant illi cōsiliū cōsequendę glorię seculariter & terreno affectu mōnētes ne esset ignobilis & latitaret. Sed dominus voluit ad ipsam celsitudinem per humilitatē viam sternere. Tempus meum, inquit, id est, tempus glorię meę quo veniam in altitudine iudicaturus, nondum aduenit. Tempus autem vestrum (id est, mundi gloria) semper est paratum. Quādo ergo nobis insultant amatores huius seculi, dicamus eis: Tēpus vestrum adest paratum, tempus nostrum nondum aduenit. Excelsa enim patria, humilis via. Qui recusat viam, quid quærīt patriam? Vos ad gloriam tenditis malis operibus mundi adulando, ego ad gloriam proficiscar mala mūdi opera detestando.

¶ Circa secundum, quod est quos amat mūdus & quos odit ostensio, subditur:

Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo quia opera eius mala sunt.

Theoph.

Eccle. 3.

Habēda

ratio.

August.

I. IOAN. 2.

Quis dicit
vel pbat
mundus.duo chri
stus à se
refellit.

¶ Non potest, inquit, mundus odisse vos, mundus hoc loco dilectores mundi significat, qui pro eo q̄ sunt mūdi huius amatores, inimici Dei cōstituuntur. Et quum causam odij tandem subiunxerit, quia ego testimonium perhibeo de illo quia opera eius mala sunt, constat sine dubio q̄ e contra eos mundus odisse non possit, illa causa fit, quia testimonium perhibent quòd opera eius bona sint. Igitur illos consultores suos multum à suo sensu dissentire tā fortiter quàm suauiter ostendit sapientia, simulque quod futurum est innuit, scilicet manifestationem suam sic processuram, q̄ antè quàm exaltet caput, de torrète in via bibiturus sit.

¶ Cæterum, Dominus contra duo de quibus eum illi arguebant, alia duo inducit. Contra formidinem quidem dicit q̄ opera mundi redarguit, quod non faceret si formido Iesus esset: Sed contra inanem gloriam mittit illos ad festum. Vndè sequitur:

Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum, quia tempus meum nondum impletum est.

vt loq̄e à
Christo
vanitas.

¶ Si vanæ gloriæ cupiditate dominus detineretur, retinisset eos secum. Nam gloriæ cupidi consueuerunt multos habere qui sequantur illos. Quo nihilominus ostendit se illis nullatenus velle blandiri, dum eis Iudaica facere cōcedit.

¶ Vos, inquit, ascendite. Respondet suggestioni dicentium Transi hinc, & vade in Iudæam Respondet simul concludendo ex præmissis: Vos ascendite nunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum. Non negat se ascensurum, sed negat suum tunc ascensum, sciebat enim se paulò pòst ascensurum.

eur chri
sti tēpus
nondum
impletū.
Theoph.

¶ Quia tempus meū, inquit, nondum impletum est. Quod prius dixerat, Nondum aduenit, modò dicit: Nondum impletum est. Inchoauerat enim, sed nondum ad terminum præfixum peruenerat. Ac si dicat: Nondum adest tempus crucis & mortis. Oportet enim me adhuc in carne viuere, vt plura signa faciam, & plures doctrinas exponam, atque ita vt & plures turbas in fide instruam, & discipulos meos confirmem tam per signa quàm per doctrinas. Nondū igitur

tur

tur vrget tempus mortis, vt me his obiiciam qui cōtra me insaniunt, propterea neque nunc ad festum ascendo. Sufficiat iraque istis, & cunctis matutinis & importunis ad mundi gloriam ascensoribus regem gloriæ grauitè & parcè dixisse. Vos ascendite ad diem festum huuc, ego non ascēdo, scilicet modò, & vt vestris parcam consulris, & ea qua vos ascenditis mundanæ gloriæ cupiditate, quia gloriæ meę tēpus nondum est impletum. Vos vt libet exaltamini quantū potestis antè quàm humiliemini post quàm fueritis exaltati. Nam ego non ascēdā in pręsenti, neque exaltabor antè quàm humilior vsque ad mortem, mortem autem crucis.

*Audiat
ascēsores
matutini*

¶ Circa tertium principale dicitur:

Hæc quum dixisset, ipse mansit in Galilæa. Vt autem ascenderēt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diem festum, non manifestè, sed quasi in occulto.

¶ Hic ponitur Christi ad diem festum in priuato profectio. Vbi duo notantur. Vnum, Christi non comparentis per furentes requisitio. Alterum, variè sentiētū de Christo murmuratio, ibi: Et murmur multus.

¶ Circa primum dicitur: Hæc quum dixisset, &c. In principio quidem ascendere detrectabant, vt pote feruentibus furorē Iudæis. Post hæc autem, quum festum soluendum esset ascendit, quando scilicet illorum minus feruebat insania.

¶ Ipse, inquit, mansit in Galilæa. Delitescit, vt confirmet se esse hominem. Nam si cōparuisset, insaniissent vtique cōtra eum, occidere illum cupientes, & non eos hoc facere permisisset, eò quòd passionis suæ tempus nondum adesset, sed è medio eorum elapsus vitasset passionem, & hinc putari potuisset quòd non verè, sed solùm apparenter fuisset incarnatus, propterea fugit & secedit vt homo, quòd hominis erat faciens.

¶ Quinetiam vt nos erudiret ad salutem, delituit. Ascendit enim postmodum, sed quasi in occulto, id est, non vt aliàs comitantibus turbis stipatus. Vt igitur disceremus quid nos oporteat facere qui non possumus persecutores dei necere, voluit latenter ascendere. Nec tamen dixit ascendisse in occulto, sed quasi in occulto, vt ostendat hoc factum esse dispensatiuè. Si enim omnia vt Deus ageret, vndè pos-

Theophy.

*Cur christus ascen-
dere mora-
tur.*

*christus
vt nos ex-
emplo
suo docet.*

semus nos scire incidentes periculis humanis quid oporteat facere?

¶ Non manifestè, inquit, sed quasi in occulto, quia tempus eius nondum erat impletum.

¶ Quid ergo, vbi impletum est tēpus eius, quo modo ascendit? Planè non in occulto, sed manifestè. Tunc enim turba multa quæ conuenerat ad diem festū, quum audissent quia venit Iesus Ierosolymam, acceperunt ramos palmarum & processerunt obuiam ei, & clamabāt: Osanna, benedictus qui venit in nomine domini, rex Israël. Vtique tunc impletū erat tēpus eius, quia collecto concilio dixerant Pharisei & pontifices, quia expedit vt vnus moriatur homo pro populo, & ab illo die cogitabant eū interficere, videlicet quasi legitimo iudicio, & ea morte qua ipse decreuerat, scilicet morte crucis. Nam antea quæsierant eum multoties interficere, sed nō ita vt implerentur scripturæ: & ideo volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi quomodo eunquē (vt iam dictum est) interficere. Et tamen quum ambulasset illuc & vellent eum Iudæi lapidare, noluit mortē admittere, quia non sic implerentur scripturæ.

¶ Tunc ergo impletum est tēpus eius, & ideo ascendit manifestè, acclamantibus turbis magno regi, magno filio Dei magno & nobili filio Dauid.

¶ Quid ergo? Nun vel memoratum fratrum suorum consilium approbavit, & iuxta sensum illorum mundo voluit in notescere? Minimè, quia laus ista non ex hominibus, sed ex Deo fuit. Cui enim nisi Deo dictū est in Psalmo, Ex infantium & lactentium perfecisti laudem? Hæc autem prophætia tunc impleta est.

¶ Quum enim indignantes Pharisei dicerent: Audis quid isti dicunt? Respondit: Vtique. Nunquid legistis, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?

Iudæi ergo quærebant eum in die festo, & dicebant: Vbi est ille?

Quam caecis auidis Iudæis. ¶ Præ multo odio Iudæi etiam nomen eius non proferunt: Non enim dicunt. Vbi est Iesus? sed, Vbi est ille? Considera autem quàm auidi fuerunt cædis, quādo quidem neque per tempus

tempus festiuitatis illi parcerent, sed venari illum volebāt per festi oportunitatem. Tam paruam reuerentiam diei festo exhibebant, taliāque illorum etiam per festiuitates erant homicidarum opera. Nimirum cordis illorum habitator diabolus qui & homicida fuit ab initio, ad cædem salua tortis hos agitabat.

¶ Circa secundum, quod est, variè sentientium de Christo murmuratio, subditur:

Et murmur multus erat de eo in turba. Quidam enim dicebant: quia bonus est alij autem dicebant, non: sed seducit turbas. Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum.

¶ Murmur multus id est, multa erat dissensio. Multa inquā, quia multorum rumoribus suffurrata, sed nō tam vehemēs tamque animosa, vt & seditio fuerit rectè dicenda. Seditio enim dicitur, vbi partibus aduersus alterutrum conflictantibus diuisa respublica periclitatur, ita vt laborante officio non faciliè possit compesci tumultus. Vndè seditio quòd sit sine ditione dicta est. Quæ vbi accidit, premitur persona propter quàm euenit. Datur enim ipsius inimicis occasio maior accusandi. At verò Christus dominus noster pacis author hoc prouidit, vt propter se nulla vnquam seditio oriretur. Non igitur seditio facta est, sed timida dissentio ad sonum inuidiæ Iudæicæ submurmurauit, dum velut anathe matizati nominis hominem quærerent eum, dicentes: Vbi est ille?

¶ Quidam dicebant, inquit, quia bonus est: alij autem, non sed seducit turbas. Ex hac sensuum discordia murmur multus erat. Quid si isti dicebant quia bonus est, hoc etiam dicere scirent vel auderent, quia filius Dei est? Vtique non iā vtcunque murmur multus, sed animosa fuisset aborta seditio. Sed hoc solùm dicebant, & vix dicere audebant, quia bonus est. Sequitur enim: Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum. Hoc est, nemo eorū qui de turba erant & dicebant, bonus est, timore Iudæorum, id est, illorum qui dicebant non, sed seducit turbas. Hoc enim clariùs & liberius illi sonabant, sed bon^o est, prescius ceteri susurrabant.

¶ Qui ergo ipsum bonum dicebant, de turba erant. Quod manifestum est ex eo quod litera dicit, nullū fuisse ausum liberè loqui propter meum Iudeorum. Manifestū est enim quòd iam à multo tempore de illo palàm loqui ausi nō fuerint, & timentes principes Iudeorum siluerint.

Non vulgares, sed principes christo cōtraducunt Chrysof. Plebei vt timent loquus. August.

¶ Sed & eos qui dicebant. Seducit turbas, coniectura est ex principib⁹ fuisse qui illum calumniabatur. Nam si ex turba fuissent, dixissent, Seducit nos. Nunc autem quum dicunt, Seducit turbam ostenditur quòd non fuerunt de turba sed ex principibus qui talia dicebant.

¶ Vbi cernere est eorum qui principantur corruptionem. Hi autem qui principatibus subiciuntur, sani quidem erāt iudicio, sed non habebant libertatē dicendi: Quod plerūq; multitudinis est.

¶ Horum quæ dicta sunt occasione, aduerte quòd quicumq; eminuerit in aliqua gratia, alij dicunt bonus est, alij, non, sed seducit turbas. Quod autem dictum est de Christo, valet ad consolationē de quocunque hoc dictum fuerit Christiano. Et quidem si seducere, decipere est, nec Christus seductor, nec quisquam debet seductor esse Christianus. Si autem seducere aliquem ad aliud persuadendo ducere est quærendum est, vnde & quòd. Si à bono ad malum, malus seductor est. Si à malo ad bonum, bonus. Et ytinam sic omnes seductores & vocemur & simus.

FERIA QVARTA POST
DOMI. IVDICA

1049. 10.

Hæc sunt encænia in Ierosolymis, & hys erat.

¶ Hæc sancti Euangelij lectio tria comprehendit. Primum est, Christum circumdantium insidiosa interrogatio. Secundum est, irreprehensibilis ad interrogata Christi responsio, ibi: Respondit eis Iesus. Tertium est, ratione redita furentium reprehensio, ibi: Sustulerunt ergo.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, loci & temporis præmissa descriptio. Alterum, tendentium insidias interrogatio, ibi: Circumderunt.

¶ Circa primum dicitur: Facta sunt encænia in Ierosolymis Encænia

Encænia, festiuitas erat dedicationis. Græcè enim cænon, *Encænia,*
Latinè nouum dicitur. Et quancocūque nouum aliquid fue- *quid.*
rit dedicatum, encænia vocatur.

¶ Encænia ergo, id est, solènia dedicationis templi agebā-
tur, quum ea quæ sequuntur se interrogantib⁹ Iudæis loquu-
tus est dominus.

¶ Et hyems erat: Iuxta literam tempus anni demonstratur
quo agebatur eadē dedicationis festiuitas à tempore Ma- *I. Mac. 4.*
chabeorum, qui destructo altari (quia contaminauerant il-
lud gētes) ædificauerūt altare nouum, secūdum illud quod
prius fuit, & quinta & vigesima mensis Casleu dedicaue-
runt. Et statuit Iudas & fratres eius & vniuersa ecclesia Is-
rael, vt agatur dedicatio altaris temporibus suis ab an-
no in annum, per dies octo à quinta & vigesima mensis Ca-
sleu, ipse est qui apud Romanos December dicitur, & à
Martio quidem à quo antiquitus Romani annum inchoār,
decimus. Ab Aprili autem qui apud Hebræos secundum le- *Exod. 12.*
gem principium mensium & primus est in mensibus anni,
existit nonus.

¶ Igitur iuxta literam (vt dictum est) indicatur natura tem-
poris, sed mysticè (quod magis ad rem attinet) frigida Iu-
dæorū signatur impietas, qua mētes illorem à diuino igne
auerfas, diabolus tanquam boreas glacialis affluerat.

¶ In hoc igitur festo aderat & Iesus. Nunc enim frequenti⁹ *Theoph.*
versatur in Iudæa, quia passio in forib⁹ erat. Et hyems erat
qua hyeme exacta in primo mense veris passus est domi-
nus. *Moraliter* Da & tu operam dum hyems est (præfens di-
co vita quæ semper à malis spiritibus quasi turbinibus in-
festatur) vt celebres encænia spiritualis templi, semper no-
uus factus, & ascensiones in corde disponens. Aderit enim
tunc & tibi Iesus qui tecum celebret encæniorum festiuita-
tem. Et hoc quidem quandiu hyems huius vitæ durat. Ver-
enim, futurum est seculum quo omnia reuiuiscunt, quo nul-
lus animam innoxare potest. Nam præfenti seculo omnia
talia concluduntur. Sequitur:

Et ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis.

¶ Solent porticus quibus tēplum cingebatur, nomine tem- *Porticus*
pli appellari. Hic ergo notatur locus eorum quæ hic vel di- *Salomonis*
cta vel acta narrantur. Porro porticus hæc Salomonis: ipsa
erat

3. Reg. 8.

erat de qua in libro regum scribitur: In die illa sanctificavit rex Salomon medium atrij quod erat ante domum domini, fecitque ibi holocaustum & sacrificium, & adipem pacificorum. Quum ergo ambularet in eiusmodi porticu dominus noster, utique in templo ambulabat, quia porticus illa æquè ut templum à Salomone fuerat sanctificata.

¶ Circa secundum, quod est, tēdentium insidias interrogatio, subditur:

Circumdedero ergo eum Iudæi, & dixerunt ei: Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam.

Animam
nostram
tollis.

¶ Circumdedero eum tanquam vituli multi, & tauri pingues obsederunt eum, dicentes: Quousque animam nostram tollis? Vigilatissimi animarum suarum custodes, & de sua salute (re vera autem perditione) solliciti multum dolebant quoties aduersus dominum conuenissent, schismata inter se fieri, suasque animas per dissensiones periclitari, ut paulo antè, quando dicentibus, dæmonium habet, & insanit, quid eum auditis? alij dicebant: Hæc non sunt verba dæmonium habentis, & nunquid potest dæmonium cæcorum oculos aperire? Et in huiusmodi dissentionibus illorum animas perire dicebant, qui ab intentione sua dissentiendo saluti magis opropinquabant.

¶ Nunc autem ubi ad solēnitatem dedicationis dominus veniens ambulabat (ut dictum est) in templo in porticu Salomonis, nacti sibi videbantur oportunitatem aucupandi contra eum aliquid vnde posset accusari.

¶ Dicunt ergo ei? Si tu es Christus, dic nobis palam. Non veritatem desyderabant, sed calumniā præparabant. O perditæ animæ, quum palam vobis dixerit quod Christus ipse sit, ergone illa eius opinio cessabit quam vos ægrè feretes vestram perditionem esse calumniamini, dicendo quousque animam nostram tollis?

¶ Quare enim ex ore eius hoc audire desyderatis, nisi ut apud potestatem Romani Imperij aduersus illum accusatio nem ineuitabilem inuenire possitis? Ergone nunc quidem animam vestram tollit, sed tunc non tollet quum ipsum per Romanā potestatem occideritis? Sed absit à vobis hæc beatitudo

titudo vt ipse animam veſtrā tollat & poſſideat vos. Cōcedat vobis potiùs quoniam ſic vultis, vt (ſicut propheta prædixit) auferant vos iniquitates veſtræ & poſſideāt vos abſq; ſe, quando amiſſis loco & gente in omnem ventū diſperſi præda facti fueritis rugientibus præparatis ad eſcam ¶ Aliæ ſunt animæ quas ille tollet. Beatas enim animas illi forti à ſe ſuperato tollet, vos autem nequaquā illi tollemini, ſed poſſidebunt vos omnes nequitia eius. Et erūt nouiſſima veſtra peiora prioribus. Sed nunc audiamus qualiter circum veſtrum ſoluerit quo illum tam nocendi intentione, quā turbæ veſtræ ſtipatione circumdediſtis, nō tātum regem, ſed & Deum patri conſubſtantialē ſe eſſe cōteſtās, ſuamque ita temperet reſponſionem vt & calumniatorum ora concludat, & quia Chriſt⁹ eſt, fidelibus pādāt, & de homine quærentibus, diuinitatis ſuæ confirmet veritatem.

Eſai. 16.

Inde oris
animas
quis tollit

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Reſpondit eis Ieſus: Loquor vobis & non creditis. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me. ſed vos non creditis, quia non eſtis ex omnibus meis.

¶ Hic ponitur irreprenſibilis ad interrogata Chriſti reſponſio. Vbi tria notantur. Primum eſt, perſidię ſciſcitantiū grauis redargutio. Secundum, per ouium parabolā credentium designatio, ibi: Oues meæ vocē meam. Tertium, Conſubſtantialitatis cū patre manifeſta aſſertio, ibi: Pater me⁹ quod dedit mihi.

¶ Circa primum dicitur: Loquor vobis & non creditis. Superiùs dixerat is qui nunc à ludæis circumdatus eſt: In lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimonium verum eſt, & ſtatim intulit: Teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimonium perhibet de me qui miſit me pater. At nūc in articulo præſentis interrogationis eadē teſtimonia rationabiliter præſentat vt illā ſuā reſpōſionem confirmet. Loquor, inquit vobis, ſcilicet verbis de me ipſo teſtificādo. Ecce teſtimoniū vnū. Et opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipſa teſtimoniū phihēt de me. Ecce teſtimonium

*Duplex de
Christo te-
stimonium
reiectum.*

nium alterum, nempe testimoniū operū, id est, testimoniū patris. Et vtrunque illos testimonium contra legem contē-
plisse redarguit ad singula subiungendo, & non creditis. Nā-
quum dixisset, Loquor vobis, continuò addidit, & non cre-
ditis, & quum subsequutus addidisset, opera, quæ ego facio
in nomine patris mei, ipsa testimonium perhibēt de me, sta-
tim adiecit, sed vos non creditis. Si non creditis operibus
quæ facio non vt aduersarius Dei, sed vt filius Dei, inò quæ
ipse pater per me operatur, quo modo nudis verbis meis
credetis? Quare testimoniū verborū requiritis dicentes, Si
tu es Christus dic nobis palàm, qui testimonio operū quod
fortius est non creditis? Hoc illi qui inter vos rectiùs sapie-
bant nuper fatebātur dicētes: Quomodo posset homo pec-
cator hæc signa facere? Sed vos nō creditis, quia nō estis ex
ouibus meis. Nā ego quidem vt pastor bonus quæ face-
re oportebat, feci, vos autem sequimini. Non ego pastoris,
sed vos ouium vocatione indigni estis. Ac si patenter dicat
Iam non docendi estis quia Christus ego sum, sed de pec-
cato arguēdi, quia non iam dudum testimoniis euidentib⁹
credidistis secundum legis edictum. Redargutionis hic mo-
dus est & hæc sententia iudicij, vt iam nunc abnegem vos,
quod & facio dicens, quia non estis ex ouibus meis.

IOAN. 9.

*Iudei vt
à Christo
abnegati.*

¶ Igitur frustratæ sunt circundantium eum insidiæ & dicen-
tium, Si tu es Christus dic nobis palàm. Nō enim suadet il-
lis vt se eximant imperio Cæsaris, neque arguit quòd non
iam se in regem sublimauerint, sed nō estis (inquit) ex ou-
ibus meis, permanens in metaphora iuxta quam antè dix-
erat, Ego sum pastor bonus, & cætera quæ sequūtur. Quare
autem quum secundum nomen regium (de quo interroga-
batur) dicere potuisset, non estis ex ciuib⁹ meis, dicere ma-
luit secundum nomen pastoris, nō estis ex ouibus meis? Vi-
delicet, quia satis quidem pro bonitate pastoris, sed parum
pro maiestate eiusdem dictum est in eo quod ait: Et animā
meam pono pro ouibus meis. In sequentibus autem de ma-
iestate & pōtentia diuinitatis suæ est loquutus.

¶ Circa secundum, quod est, per ouium metaphoram cre-
dentium designatio, subditur:

*Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequun-
tur me*

tur me. Et ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum.

¶ In his & mox subsequētib; plus dictum est quàm fuerat interrogatum. Quia quum de sola regia potestate quæreretur, de diuinitatis quoque maiestate responsum est. In omnibus tamen ne vnum quidem verbum sonuit quod diiudicare possent ministri vel amici Cæsaris.

¶ Hæc enim verba non inuasionem promittunt Romani imperij, sed mysteriū continent regni Dei Et sunt (præsertim apud gentiles iudices) sicut verba libri signati, quem si iuxta prophetam dederis nesciēti literas, & dixeris lege, *Esa. 29.* Respondebit: Nescio literas.

¶ Sic enim & Paulo contigit, quo incipiente aperire os dixit Gallio ad Iudæos: Siquidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum ò viri Iudæi, rectè vos sustinerè. Si verò quæstiones sunt de verbo & nominibus legis vestræ, vos ipsi videretis. Iudex ergo horum nolo esse. *Act. 18.*

¶ Ita sanè & nunc ipse rex cœlestis, qui per eundem Apostolum præcipit dicens: nemini dantes vllam offensionem, non sic de regno suo respondit vt offenderet potestatem terreni imperij, sed verbis vel nominibus sacrę scripturę vtēs, de quibus Romani iudices esse non curarent, inhiantem contra se Iudæorum elusit impietatem. *Christi de suo regno qualis responsio. 2. cor. 6.*

¶ Oues meę (inquit) vocem meam audiunt. Quando istud timerēt superbę vires Romanorum militum, vbi is qui accusaretur non euerforem vrbium, sed pastorem se profiteretur.

¶ Sanè quod nunc ait: & ego cognosco eas & sequuntur me, idem & suprâ dixerat. Et cognosco meas, & cognoscūt me meæ. Vita quoque æterna de qua nunc ait, & ego vitam æternam do eis, illa est pascua de qua superiùs ait: Per me si quis introierit saluabitur, & egredietur & ingredietur, & pascua inueniet. Differt tamen modus dicendi, & ego vitam æternam do eis. Quod utique nemo nisi Deus verè dicere vel facere posset.

¶ Notanda verò diligenter series huiusce lectionis. Audiunt (inquit) vocem meam, & ego cognosco eas & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum.

Horum

FERIA QVARTA

nota esse Etarium. ¶ Horū quippe contraria de illis oportet subaudiri quibus ait: quia non estis ex ouibus meis, videlicet: Quòd eos nò cognoscat, quòd vita æterna defraudati sint, & quòd in æternum peribunt. Nam ad distinctionem talium hæc dorum dixit, oues meę vocem meam audiunt. Sequitur:

Et non rapiet eas quisquam de manu mea.

¶ Et hoc quidē multis iam dudum argumentis vniuerso orbi comprobatū est. Quid enim fures & latrones intentatū reliquerūt, quid non egerunt vt raperent oues lupi vel omnes ferę syluarū? Et tamen de mann pastoris huius nullā omnino ex ouibus ei⁹ rapere potuerūt. Et ideo pastor iste fortissimus rectē dictus est Dauid per prophetā in quo hæc loquitur Deus: Et suscitabo super eas pastorem vnum qui pascat eas, seruum meū Dauid. Ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastore. Ego dominus ero eis in Deū, & seruus meus Dauid princeps in medio eorum.

Exec. 34

I. Reg. 17

¶ Ille nanque & in custodia gregis, boni huius pastoris typum gessit. Audi ipsum dicētē: Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo vel vrsus, tollebatque arietem de medio gregis, & sequebar eos & percutiebā eruebāque de ore eorū. Et illi consurgebant aduersum me, & apprehendebam mentum eorū, & suffocabā, interficiebāque eos,

¶ Grex ille Dei populū, iuxta illud, Nos autē populus eius & oues pascuę eius, Leo vel vrsus diabolū, Dauid ipse tam fortitudine quàm nomine (interpretatur enim manu fortis) bonum præsignabat pastorem Christum. Qui quum de suis ouibus nullam omnino perdat, & non rapiet eas, inquit, quisquam de manu mea. Diabolum nanque suffocauit, & nos oues suas de ore eius liberauit. Omnem quoque persecutorem casto labore deceptum furti atque latrocinij redarguens iudicio damnationis percussit. Vndē autē tanta fortitudo in manibus eius, ostendit in consequentibus. Sequitur:

Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est. Et nemo potest rapere de manu patris mei.

¶ Pater meus, inquit, quod dedit mihi, maius omnibus est.

Hoc

Hoc est, illud quod sum ego nō secundum carnis naturam *vnde scri*
 quę ex homine sumpta est, sed secundū eam naturam qua *sto tanta*
 Deus mihi pater est, maius omnibus est, fortius omnibus *fortiundo*
 est. Quōd si omnibus maius est, vtiq; & raptore animarū
 diabolo maius atq; fortius est. Et hac ratione nemo rapiet
 oues meas de manu mea. Illas scilicet de quibus dictū est:
 Nouit Dominus qui sunt eius. Has enim vel quamlibet ex
 illis quę sunt verę oues eius, nec lupo rapit, nec fur tollit,
 nec latro interficit. Securus est de numero eorū qui nouit
 quid pro eis dedit.

2. Tim. 2.

¶ Quid igitur illud est domine, quod maius omnibus est
 quod dedit tibi pater tuus? Et nemo, inquit, potest rapere
 de manu patris mei. Hoc vtiq; maius omnibus est, quod
 de manu patris mei nemo rapere potest. Nihil enī præter
 Deū insuperabile est. Illud ergo quod pater dedit filio quā
 maius omnibus est, omnipotētia sua est quam filio dedit,
 quā ille accepit à patre nascendo, nō crescēdo, vt nemo ra
 piat de manu filij, sicut nemo potest rapere de manu patris
 ¶ Circa tertium, quod est consubstantialitatis filij cum pa
 tre manifesta assertio, subditur:

Ego & pater vnum sumus.

¶ Vbi August. Vtrumque audi, & vnum, & sumus, & à Cha
 rybdi & Scylla liberaberis. Quod dixit, vnum, liberat te ab
 Arrio. Quod dixit, sumus, liberat te à Sabellio. Si vnum, nō
 ergo diuersum. Si sumus, ergo pater & filius.

6. de Tri.
 Arri^o &
 Sabellius
 vt confu
 tantur.

¶ Et hinc est quōd catholica fides iam dudum, inter Arrium
 & Sabellum tanquā inter Scyllam & Charybdim nauigans
 vno ore conclamat: Neque confundentes personas neque
 substātiā separantes. Alia est enim persona patris, alia fi
 lij, addendo etiam, alia est spiritus sancti. Sed patris & filij
 & spiritus sancti vna est diuinitas, equalis gloria, coeterna
 maiestas. Sabellius nanque personas cōfundit, dicēdo vnā
 eandēque esse personam patris & filij & spiritus sancti.
 Econtrā Arrius. Aliud, inquit, est pater, aliud est filius. Pa
 ter increatus filius verò creatura est.

¶ Vtramque stultitiā catholica fides detestatur, firmiter
 tenens & pluralis numeri verbum, sumus, & neutralem di
 ctionem

*Substan-
tiæ vni-
tas, perso-
narū plu-
ralitas.*

tionem vnitatis. Vnum enim inquit, nō vnus. Sic enim dixit Dei filius. Ego & pater vnum sumus. Per hoc quod dixit, vnum, substantiæ vnitatē, per id quod dixit sumus, personarum expressit pluralitatem.

¶ Igitur quum dicit de semetipso filius, Et non rapit eas quisquā de manu mea, de patre verò, Et nemo potest rapere de manu patris, & continuò subiunxit, Ego & pater vnū sumus, hoc proculdubio prædicat atque testatur quòd patris & filij vna est diuinitas, vna eadēque omnipotentia, vna substantia, vna essentia, vnāque natura. Sed ad hæc quid Iudæi fecerint, ex sequentibus audiamus.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Sustulerunt lapides iudæi vt lapidarent eum.

¶ Hic ponitur ratione reddita furentiū repressio. Vbi quatuor notantur. Primū est, peracto furore apparatus lapidatio. Secundū, Christi mansueta à furentibus sciscitatio, ibi: Respondit eis Iesus: Multa. Tertiū, indigna Christo blasphemie imputatio, ibi: Responderunt ei iudæi. Quartum, obiectæ blasphemie legitima repulsio, ibi: Respondit Iesus: Nonne. ¶ Circa primum dicitur: Sustulerunt lapides Iudæi. Iam pridem quum itidem vellent eum lapidare dicentem, antè quàm Abraham fieret ego sum, abscondit se & exiuit de templo ac si infirmus, & non valens inimicos suos in ipsis suis alligare conatibus, tunc autē in medio turbę furentis adstat conspicuus, loquiturque tanquam iudex aut defensor, seditiosorum causas cogniturus.

Ioan. 8.

*Rob. 21.
in christo
vt sapientia
& fortitudo.*

¶ Quid ergo, nisi quia sicut scriptum est, apud ipsum est sapientia & fortitudo? Ad sapientiam enim spectat quòd tunc se abscondit & exiuit de templo, & præteriens hominis cæci à patiuitate aperuit oculos, consilium sapientię suę significans, de quo & postmodum dicit: Vt qui non vident videant, & qui vident, cæci fiant. Fortitudinis est autem quòd nunc in medio furentium persistit, scilicet hoc modo comprobans quòd antè dixerat, Nemo tollet à me animam meam, sed ego à meipso ponam eam. Nam ecce vsq; ad tollendos lapides procurrere potuerunt, & lapidei cordis sui duritiam manibus armatis prodere, sed vltra nihil audentes

audentes, palàm nobis faciunt hunc illum esse qui ad beatum Iob loquitur dicens: Circūdēdi mare terminis meis & posui vectē & ostia, & dixi: Huc usque venies & non proce-
des ampliùs, & hinc confringes tumentes fluctus tuos. Sic itaque iste princeps fortitudinis & Iudaico furori terminū posuit, & ne sese lapidarent dicentem: ego & pater vnum sumus, & eiusdem cōsubstantialitatis persecutoribus hereticis, ne catholicorum fidem perniciosè lēderent omnipotentia suæ vectem opposuit.

¶ Circa secundum, quod est Christi mansuetudo à furentibus sciscitatio, subditur:

Respondit eis Iesus: Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo. Propter quod eorum opus me lapidatis?

¶ Dominus ostendens quòd nullam iustam furoris erga se causam habeant, sed absque causa insaniāt, reducit eis in memoriā à se facta miracula & multa opera bona. Ac si dicat: O ingrati, propter quod eorū opus me lapidatis? Quid enim nō bonum, quid non diuinum, quid non magnum & evidens virtutis argumentum?

¶ Circa tertium, quod est indigna Christo blasphemie imputatio, subditur:

Responderunt ei Iudaei: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia. Et quia tu homo quum sis, facis te ipsum Deum.

¶ Ergo licet inuiti consententur multa bona opera & multa beneficia à Christo sibi impensa, sed quod de sua patrisque dixerat æqualitate, pro blasphemia deputabāt. Igitur ò ini qui iudices, saltē vnū è duobus testimoniis, de quib⁹ superius dictum est, scilicet testimonium operum probum ducitis, vnum, inquam, testimonium verum esse concessistis. Dixistis enim: De bono opere nō lapidamus te, aliud autē, scilicet, verborū ipsius testimoniū improbastis dicēdo, sed de blasphemia, subaudis, lapidamus te. Etenim quæ hinc loquitur dicendo, ego & pater vnum sumus, & his similia, testimonium ipsius filij sunt. Bona autem opera quæ ostēdit vobis ex patre suo, sicut ipse dixit, Pater in me manens ipse facit

se facit opera, opera, inquam, ipsa testimoniū patris sunt:

*Blasphemia
fortis con-
futatio.*

¶ Sed si homines ellis & legis peritos & iudices profite-
ni, quomodo vnum sine altero testimonium bonum esse
iudicastis? Quomodo vni homini cum blasphemia bonum
opus attribuitis? Nūquid Deum blasphemando quis bonū
simul facit opus, præsertim qualia hic operatur?

Exod. 8.

¶ Planè scimus quia peccatores, præsertim blasphemātes,
Deus non audit Igitur ex ore vestro iudicamini, quia sicut
Magi quoque coram Pharaone testati sunt, nō spiritus bla-
sphemie, sed digit⁹ dei est hic, qui vobis opera hæc ostēdit.
Quæ tādē illa blasphemia est de qua eū lapidatis? Dixistis:

*Confutan-
tur hoc lo-
co hereti-
ci.*

¶ Et quia tu homo quum sis, facis te ipsum Deum. Tam qui-
dem gratulamur, nō solūm aduersus Arrium qui noluit in-
telligere quod intellexistis vos in his verbis, ego & pater
vnum sumus, verūm & aduersus Valentinianum siue Ap-
pellelem qui verū esse hominē negauerunt dominum nostrū
Iesum Christum, asserētes eum non verū habuisse corpus,
sed phantasticū. Mirum nanque est, eos qui se dicūt Chri-
stianos veram negare humanitatē Christi, quū vos aduer-
sarij Christi totam vim argumenti ad cōuincendum quòd
ille Deus nō sit, ex eo sumpseritis quia verus erat homo in
vera substātia carnis quod ipsa quoq; passionis vi & mor-
tis explorare potuistis.

¶ Verūm quod ad rem attinet, de sanctuario peccatoris hu-
mani veram & rationabilem audiamus defensionem vni-
cæ ac sempiternæ deitatis.

¶ Itaque circa quartum, quod est obiectæ blasphemie legi-
tima repulsio, subditur:

*Respondit eis Iesus: Nonne scriptum est in lege vestra, quia ego di-
sei, dii estis? Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, & nō po-
test solui scriptura, quem pater sanctificauit & misit in mundū, vos
dicitis, Quia blasphemas, quia dixi, filius Dei sum?*

¶ Nōne scriptum est in lege vestra, & c. Ac si dicat: Quid
quasi à contrariis vel repugnantibus argumentum ducitis
dicendo, tu homo quum sis facis te ipsum Deum tanquam
Deus & homo contraria vel repugnātia sint, & in vna ea-
demque persona simul esse non possint? Nōne homines
scri-

scriptura sacra Deos esse dixit? Nonne in lege vestra, id est in maximo legis vestre propheta, scriptum est, Ego dixi dii estis? Vtique scriptum est: Et sicut euidenter ipse Psalmi textus indicat, hoc hominibus dictum est, & hoc interim à vobis concedi oportet, quoniam in lege vestra scriptum est, cōcedi inquam oportet, quòd hoc sine blasphemia dictum est Dico ergo:

¶ Si illos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est, &c. Nō negat quod illi dixerant, facis te ipsum Deum, neque dicit: Non facio me ipsum Deum, vel non sum æqualis patri: sed magis cōfirmat illorum sententiā, & asserit se Deum esse ex his quæ scripta sunt in lege. Legem autem dicit librum David, sicut simpliciter & omnem veteris testamenti scripturam. Quod autem dicit hunc sensum habes per Theophylactum.

¶ Si hi qui per gratiam adoptionis deificationem acceperunt, ita vt filij Dei & dii vocentur, & nemo hinc illos criminatur, quur ego à vobis increpor qui natura Deus sum, quē pater sanctificauit: hoc est, segregauit, vt occideretur pro mundo. Sanctum enim dicitur, quod Deo segregatum est. Manifestum est enim quia me sanctificauit, & segregauit pater in salutem mundi, & ideo nō sum æqualis aliis diis, sed deus verus. Verè enim op^o dei est saluare, & nō hominis solum per gratiam sanctificati. Si igitur illi ad quos sermo Dei factus est, hoc est ego, nam ego sum sermo siue verbū Dei, & habitauit in illis, cōcessitque eis vt adoptarentur in filios. Si ergo illi filij Dei, multò magis ego extra omnem noxam sum vocans me ipsum Deum, quia & natura Deus sum, & aliis hoc concedo.

¶ Confundantur Arriani & Nestoriani. Nam & filius Dei & Deus substantia & natura est Christus, & non creatura tantum. Quin & aliis dat deitatem ad quos fit. Nam sermo seu verbum est Dei, sed nō ipse per gratiā deificatur. Nam manifestè separat se ab his qui gratia solum deificantur, ostendens quòd etiā illis ipse sit author deificationis, nam ipse verbum Dei est, & inhabitat in eis. Quod vtique significat per hoc quod dicit: Ad quos sermo Dei factus est, hoc est, in quibus habitauit. Quo pacto igitur blasphemus, dicens filium Dei me ipsum? Quauis enim & carnem feram,

theop.

*Christus
nō gratia
sed natura
filius
Dei.*

& ex semine sim David, ignoratis tamé hoc sacramétum, videlicet quòd non aliter potuerit carnalis hominum natura Dei recipere familiaritaté, quàm per carnem, quæ homini quâsi in velamento esset familiaris.

Ruper.
Ad quos
sermo dei
factus est,
qui.

¶ Sed quânam præcipuè sunt illi ad quos sermo Dei factus est? Vtique dii isti præcipuè patres illi sunt ad quos sermo Dei, id est, notitia verbi (quod in principio erat apud Deum & erat Deus) & repromissio de eius incarnatiõe facta est. Quorû omniû Abraham primus est, cui primûm Christus repromissus est. Secundus David. Tertius Ioseph. Quæ ad

Gene. 22

Abraham promissio facta est, Christum fore hominem in vera carnis nostræ substantia testata est, in semine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes.

¶ Ad David autem non iam solûm semen Abraham aut ipsius David, sed rex quoque fore prænnunciatus est. Iuravit enim, inquit Dominus David veritatem & nõ frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

Matt. 1.

¶ Tandé ad Ioseph loquens angelus, non iam tantummodo hominè & regem, sed & Deum esse testatus esse eundé dominum nostrum Iesum Christum, dicédo: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Porrò saluos facere homines à peccatis eorum, solius Dei est.

Matt. 2.

¶ Et quidem tria hæc tanta temporum decursione diis istis paulatim præmõstrata, miranda sancti spiritus gratia repéte gentilibus inspiravit, quando primitiæ gentium, scilicet Magi qui ab oriente venerunt, myrrha mortalem hominè, auro regem, thure Deum testâtes adorauerunt. Itaque inter omnes patres & prophetas ad quos verbum vel sermo Dei factus est, tres isti eminent (vt iam dictum est) Abraham, David, & Ioseph.

De stetit
in synago
ga Iudæo
rum.

¶ Itaque patres qui dominum nostrum Dei filium eis promissum priûs fide quàm carne susceperunt, dii sunt. Dii inquam, non natura sed adoptione, quorum in synagoga stetit hic natura Deus. Hoc est, similis illis per carnè effectus est, & in medio, id est, in publico, deos diiudicat siue discernit. Magnam quippe sui atque illorum ostendit differentiã, dum dicit: Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, què pater priûs quàm mundus esset sanctificauit, id est, sanctû genuit, & vt redemptionis esset hostia misit in mundum

dum humanæ mortalitati natura indutum, vos dicitis quia blasphematur, quia dixit, filius Dei sum? Fortè dicitis: Vudè istud constat quòd pater te sanctificauerit, & miserit in hunc mundum? Ad hæc inquam,

Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite. Ut cognoscatis & credatis quia pater in me est, & ego in patre.

¶ Vultis, inquit, scire æqualitatem cum patre? A substantia nõ potestis scire, impossibile est enim scire substantiã Dei Sed accipite ex operum identitate iudicium veritatis secũdum virtutem. Ex his habebitis deitatis meæ testimonium & sciatis & credetis quòd nihil aliud ego sum, quã id quod pater. Eandẽ enim substantiam habeo manens filius, & differens persona. Similiter & pater manens pater, & differens persona seu hypostasi, nihil aliud est per substantiam vel naturam quã ego. Quanuis autẽ per hypostasies differimus at nõ separãtur hypostasies, sed in seipsis alter in altero sũt absque cõfusione pater & filius. Etenim sicut apud nos pater separatus est à filio, quanuis natura vnũ sint, ita & in diuinis personis, sed in seipsis alter in altero sunt absque cõfusione. Propterea nõ nos tres quidẽ homines dicimur, vtpote subsistentes separati, & non vnũ propriè existentes. In diuina autẽ trinitate, vnus Deus, sed non tres dij, propter personarum inconfusam circuminseccionem.

¶ Patientius autem potes sensum literæ & hoc modo accipere. Dico, inquit, o Iudæi qui me blasphemare dicitis dum aio, ego & pater vnũ sumus, dico inquam: Si non facio opera patris mei, id est, opera talia quæ nemo hominum facere possit, nisi cui Deus naturaliter pater sit, concedo nolite credere mihi. Si autẽ facio, imò quia facio, & si verbis meis non vultis credere, operibus credite, id est, Si vnũ testimonium verborum fidelium non vultis suscipere, saltem duo testimonia verborum pariter & operũ suscipite, quia testimonium quoque hominum quod Dei testimonio minus est, in ore duorum hominum verum esse lex vestra iudicat. Igitur ne contra Dei hominum leges peccare conuincamini, credite vt cognoscatis. Nisi enim crediderit, nõ

Theophz

*Deut. 17.
& 19.*

FERIA QVINTA

intelligetis. Credite, inquam, vt cognoscatis & credatis, cognoscendo nanque firmitus credetis.

¶ Quid cognoscatis? quid credatis? Quia pater in me est, & ego in patre, quod non est aliud quàm id quod paulò antè testatus sum, Ego & pater vnum sumus. Igitur quicquid in patre naturaliter est, hoc ipsum & non aliud in me filio naturaliter est, & ecòuerso. Quicquid ego filius, hoc ipsum pater naturaliter est. Et hoc est quod dixi, quia in me est pater & ego in patre. Quicquid enim est ille, hoc & ego sum naturaliter siue essentialiter, scilicet Deus & dominus, omnipotens, immensus, æternus, increatus, & eorum quæ sunt, creator. Sic planè, ego & pater vnum sumus.

FERIA QVINTA POST.
DOMI, IVDICA.

Luc. 11. 7.

rogabat Iesum quidam phariseus vt manducaret cum illo. Et ingressus domū Pharisei discubuit.

¶ Præsens sancti Euangelij lectio tria cõprehendit. Primum est, fœminæ peccatricis imitanda conuersio. Secundum, indignantis Pharisei iusta redargutio ibi:

Videns autem Phariseus. Tertium est, errata desistentis notanda commendatio, ibi: Et conuersus.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, ad domū Pharisei Christi ingressio Alterum, compunctæ peccatricis ad Iesū accessio, ibi: Et ecce mulier.

¶ Circa primum attende quèadmodum sanctus Lucas conuersionem huius beatæ peccatricis descripturus præmiserat eximiam ab ore Christi Ioannis baptistæ cõmendationem dicens: Maior inter natos mulierum propheta Ioãne Baptista nemo est. Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt Deū, baptizati baptismo Ioãnis. Et mox Ioãne laudato ad increpandum legisperitos & Phariseos conuertitur, dicens:

*Pharisei
impænitentes.*

¶ Pharisei autem & legisperiti consilium Dei spreuerunt in semetipsis non baptizati ab eo. Et est sensus: Publicani ad prædicationem Ioannis (qua nisi dignos facerent pœnitentiæ

rentiæ fructus securim ad radicem sterilium arborum positam esse testabatur) iustificauerunt, id est, facto suo iustum esse confirmauerunt, confitentes peccata sua & baptismum pœnitentiæ ab Ioanne suscipientes, sperantes hoc pacto a pud Deum se veniam peccatorum consequuturos. Quod tamen legisperiti & Pharisei falso iusti, in se confidentes, & aspernantes cæteros, sed ipsi verè peccatores, facere cõtempserunt.

¶ Ait autem dominus: Cui similes dicam homines generationis huius, & cui similes sunt? Similes sunt pueri sedentibus in foro, loquentibus ad inuicem & dicentibus: Cantauimus vobis tibiis, & nõ saltastis. Lamentauimus, & nõ plorastis. Ac si dicerent prophetae & doctores ad Iudæos.

Impœnitentes vt assimilati.

¶ Annũciauimus vobis gaudiosa à deo p̄mittetes præmia nec tamen estis super hoc aut corde gauisi, aut opere ad Dei promissa currendo conuersi. Proinde lamentauimus vobis, id est, ad pœnitentiæ lamenta vos inuitauimus, impendentium vobis terrore malorum, & non plorastis pœnitendo pro gratia remissionis peccatorum consequenda. Prophetæ nempe Iudaicam gentem per vtramque viam ad pœnitentiam frustra inuitauerunt.

¶ Quod postquam dominus ostendit de prophetis, mox de Ioanne & de semetipso loquens, affirmat vtramque viam ad pessimæ gentis conuersionem, & ab Ioanne & à se frustratentatam, di. Venit Ioannes Baptista non manducans panem neque bibens vinum, & dicitis: Dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo deuorator, & bibens vinum, amicus publicanorum & peccatorum. Ac si dicat:

¶ Si bonum est ieiunium, quare non credidistis Ioanni: si autem, quare non credidistis mihi? Et subiecit dicens: Et iustificata est sapientia, hoc est, honorata, non à Phariseis, sed à filiis suis, id est, his qui Iesum & Ioannem susceperunt, qui & Ioannis austeritatem & meam clementiam iustificantes & honorantes, intelligunt me rectè facere dum & peccatores expecto ad pœnitentiam, & redeuntes suscipio ad gratiam. Quod vt facto probetur, illico istius peccatricis subsecuta est conuersio, quam mox ex præmissis describens sanctus Euangelista ait.

Theoph. ¶ Rogabat autem illum, nimirum dominum Iesum, quidā de Phariseis vt manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisei discubuit. Videtur ex consequentibus Phariseus hic non rectam habuisse de Christo sententiam, sed fuisse dolosum, nec credidisse. Dominus tamē & si eum sciret nō esse syncerum, ingressus ad eum, & comedit cū eo, per hoc nos docens, quōd nos simplices exhibeamus erga eos, qui dolosē nobiscum agunt.

*Gre. Niss
contra ni
mīā iustos* ¶ Quin & hæc conscriptio quendam vtilem intellectu sapit. Sunt enim pleriq; eorum qui se iustificant inflati suspicionē vani sensus prius quā veniat Dei verum iudicium separantes semetipos velut agnos ab hædis, nec tecto, nec elcis, cum plerisque communicare nolentes, abominantes omnes quicunque non extremū, sed mediū tenent callem in vita. Lucas ergo plus medic^o animarū, quā corporum, ostendit ipsum Deum & saluatorem nostrum piissimē alios visitantem, dicens: Ingressus domum Pharisei discubuit, non vt aliquid de vitiis eius sortiatur, sed vt impartiat de iustitia propria.

¶ Circa secundum, quod est, compunctæ peccatricis ad Iesum accessio subditur.

Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quōd Iesus accubuit in domo Pharisei, attulit alabastrum vnguenti.

¶ Ecce inquit, mulier quæ erat in ciuitate peccatrix. Per publicam nota famam, nota inquā, & de peccato notata, nec in vico vno, sed ciuitate. Vt cognouit quōd. Iesus accubuit in domo Pharisei.

*Virtus do
ctvine
iesu.* ¶ Vt cognouit inquam, non modò quo in loco Iesus accubisset, verū etiam viuā & efficaci Iesu doctrinā hamanā mentem mirā virtute penetrante, irradiante ad cognitionē ad dilectionem inflammante, & animas cōuertente, ad peccati & mundanę vanitatis detestationem. Hac inquam, tali doctrinā (quæ per auditum ingressa mentem ipsius potenti virtute commouerat) cognouit quem peccādo offendisset, quantum sese contaminauerat, quid peccando meruisset, denique quid peccando iam amisisset.

¶ Cognouit insuper eiusdem doctrinæ fulgoribus illustrata

ta Christum dominum saluatorem animarum in terra potestatem habere dimittendi peccata, & non modò habere saluandi potestatem, verùm etiam vt misericordem & piũ saluandi pereuntes habere voluntatem.

¶ Huic concepta fiducia misera ad misericordẽ, ad medicũ agra ouis quæ perierat ad pastoreĩ pium, rea ad reconciliatorem, moribunda ad vitam, peccatrix ad Iesum, (qui teste angelo saluum faciet populum suũ à peccatis eorum) gratiæ illius oportuna beneficio confugit, pia quærens impudẽtia sanitatem. Nam quia semetipsam grauius erubescibat intus, nihil esse credidit quod verecundaretur foris.

Mat. 1.

Gregori⁹

¶ Proinde, atulit, inquit, alabastrum vnguenti. Alabastrum (vt ait Beda) genus est marmoris candidi variis coloribus intertincti, quod ad vasa vnguentaria excavare solent, eò quod optimè seruare incorrupta dicatur. Et quãuis ipsa Pharisæo se despectam non ignoraret, nihilominus ad domum arrogantis iusti despiciẽda ab illo peccatrix nimio desyderio salutis accẽsa, nec vocata, nec iussa venit. Venit autem ad conuiuium, nullum prorsus illic corporalẽ cibum sumptura, quippe quem non esuriebat, sed esuriebat & sitiebat iustitiam. Itaque super conuiuantem ingressa, inter epulas lachrymas obtulit. Vndè sequitur:

Alabastrum quid.

Et stans retrò secus pedes eius lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius. & vnguento vnguebat.

¶ Sanè indignam se reputans, post tergum domini stabat deiectis luminib⁹, & effusa comã pedes amplectẽs, lachrymisque eos perfundens, rebus ipsis tristem animum ostendebat veniam implorans. Peccauerat oculis, capillis & ore. Nunc liquet planè (vt ait Gregorius) quòd illicitis actibus prius intenta, vnguentum sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Quod ergo sibi turpiter exhibuerat, hoc iã domino laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat, sed hos iã emanante profluuiò lachrymarum abluens expiabat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed iam capillis lachrymas suas à domini pedibus abstergebat. Ore superba dixerat at nunc os in redemptoris sui vestigia figebat. Et licet nulla confessionis verba legas, attamè delicta sua non abscondit. Nemo enim negat quòd palàm deflet, nec

Gre. Niss

Perfecta
conuersio
in iudiciaForsit
aliquid
peccatrici
confessio
qualis.

nec

net excusatur quod desletur. Itaq; lingua humiliter tacēte, confessionis negotium melius lachrymę peregerunt. Facilius est enim verbis quàm lachrymis simulationē adornare. Hinc melius quorundam lachrymis quàm verbis creditur. Quauis tamen tota ad domini pedes humi prostrata mēbris omnibus confiteretur, Apostolicum præceptum quod necdum fuerat prolatum impleat, quo dicit: Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditię & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitię in sanctificationem.

Rom. 6.

¶ Conuersionem itaque non distulit, non procrastinavit. Nam qui non est hodie, cras minus aptus erit: sed vt à diaboli laqueis quibꝰ captiua fuerat effugeret, arduum & laudabile facinus aggressa est.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Videns autem pharisæus qui vocauerat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier qua tangit eum, quia peccatrix est.

¶ Hic ponitur indignãtis Pharisei iusta redargutio. Vbi duo notantur. Vnum est, inuidentis Pharisei superba cogitatio. Alterum, indigna cogitantis iusta redargutio, ibi: Et respondens Iesus.

Pharisei arrogãtis temeritas ¶ Circa primum dicitur: Videns autem Phariseus, &c. Phariseus iste veraciter peccator, & apud se iustus agrã reprehendit de egritudine, & medicũ de subuentione, qui & ipse quoque de elationis vulnere ægrotabat & ignorabat. Inter duos enim egros medicꝰ aderat, sed vnus eger in febre sensum integrũ tenebat, sēsũ alter amiserat. Illa flebat quod fecerat, iste falsa iustitia elatus, vim suę inualitudinis exagerabat. In ægritudine ergo & sensum perdidit, qui hoc ipsum quoque quòd à salute longè esset, ignorabat.

Phariseo consimiles ¶ Cui nonnullos similes conspiciamus, qui proprię quasi iustitię æstimatione tumentes (nimirũ qꝰ cæteris quasi magis religiosi laudari se non ignorant) proprię iustitię fidunt & ne despiciantur prætendunt humilitatem, interim iniusti, quia de se nõ humiliter sentiunt, sed exaltãt supra ceteros animas suas ambulantes in magnis & in mirabilibus super se

se, & pharisæi supercilium gerentes ceterorum vitia dinumerant. Ac si eorum quisque dicat: Non sum sicut ceteri homines. Profectò si peccatrix hæc ad Pharisæi huius pedes ploratura venisset, nimirum calcibus iccta recederet. Ex illorum quippe numero erat de quib⁹ per Esaiã dicitur: Qui dicunt, recede à me, non appropinques mihi, quia immunus es. Non ita de semetipsis veri Christi sectatores sentiunt, nõ, inquam, ita didicerunt ab eo qui calamum quassatum non conterit, & linũ fumigans non extinguit. Sed magis dum peccatores quosque conspiciunt, semetipsos primũ in illorũ calamitate deplorant, quia forsan in similibus aut lapsi sunt, aut labi se posse non ignorãt. Distinctionem quidã cẽsuræ debemus vitii, compassionem verò naturæ. Si enim feriendus est peccator, nutriendus tamẽ est proxim⁹. Quum verò iam per pœnitentiam percutit ipse quod fecit iã proximus noster est non peccator, quia quum Dei iustitiam contra se dirigit, & ipse hoc punit quod iustitia diuina reprehendit, cum Deo nunc operatur.

*Esaiã. 65.**Esaiã 42.**Non superbiendũ cõtra peccatores.*

¶ Hic si esset propheta (inquit) sciret. Ergo nõ modò Christum, non Deum, sed nec prophetam credidit. Quinetiam non modò peccatricem, sed & dominũ ipsum superbo corde contempsit, iudicans ipsum non modò prophetam non esse, sed insuper hominem obtusioris animi & rerũ quæ palam erant iguarum.

Hic error male indũcantis.

¶ Sciret vtique, q. d. Palam est eum esse ignorãtẽ. Sed quid hunc impulit tam indignè de domino sentire, nisi quia ille se à peccatrice tangi, pedes suos osculari, lachrymis ablui, & capillis abstergi permisit? Secundum elationis suæ regulam ceteros omnes metiebatur, credens eum qui peccatorẽ recipit, vel quòd peccator sit ignorare, vel quòd peius est, similiter & ipsum esse peccatorẽ. Reputabat ergo illã non esse dignã quæ tangeret illũ, sed quæ ab eo reiiceretur & Iesum prophetã non esse qui illã peccatricẽ esse nesciret.

¶ Verũ inter hæc dominus ad conscientia illius arcana respondens, ostendit se peccatricem nõ ignorare quòd publicum erat, & se verum esse prophetam quæ cordis secreta non latebant. Proposuit igitur ei similitudinem, sup qua responsurus, se ipsum sua voce dãnet, nec vltra silenti insultaret peccatrici.

Cirea

¶ Circa secundum quod est indigna cogitantis iusta redargutio, subditur,

Et respondens Iesus dixit ad illum: Simon habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister dic. Duo debitores erant cuidam fœneratori. Vnus debebat denarios quingentos, alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens simon dixit: Aestimo quia is cui plus donauit. At ille dixit ei: Recte indicasti.

*Quiddebi-
tores.*

¶ Et respondens Iesus, nimirum cogitationibus Pharisei dixit ad illum: Simo habeo tibi aliquid dicere, & cætera quæ sequuntur. Per debitores istos inæquali debito obnoxios iusti & peccatores designantur. Hi vni fœneratori, id est, suo creatori non materiale pecuniam, sed propriæ salutis nûmum debent. Quos enim Deus ad imaginem & similitudinem suam creauit, quasi cõmodato ad seruiendum denario sibi obligauit. Solet enim denarius regis imagine ac nomine insigniri. Verum quia neutri suis viribus, sed illi⁹ gratia saluantur per fidem, rectè dicitur: Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisque. Et vtrique plus diligit cui plus donatur. Cui autè minus dimittitur, minus diligit. Itaque sua sententia Phariseus conuincitur Christum minus diligere propter suam iustitiam qua tumebat. Ipsam verò a mare plurimum propter eam quam fiducialiter ab eo consequi sperabat remissionem peccatorum.

*Allego-
rice Quid
Deo debe-
mus.*

¶ Porro secundum Ambro. duo debitores, duo populi sunt fœneratori illi thesauri cœlestis obnoxij. Nō materiale autem huic fœneratori debem⁹ pecuniam, sed meritum examina, æra virtutum, quarum merita grauitatis pondere iustitiæ specie, sono confessionis expendit. Nō mediocris autem est iste denarius, in quo regis imago formatur. Væ mihi si non habuero quod accipi. Difficilè quisquã est qui fœneratori huic integrum debitum possit exoluere. Væ mihi debitum.

¶ Sed quis est populus iste qui ampliùs debet, nisi nos qui, bus ampli⁹ creditum est? Iudæis credita sunt eloquia Dei, nobis creditur virginis partus emanuel, id est, nobiscum
Deus,

Deus, Domini crux, mors, resurrectio. Itaque nō est dubiū q̄ plus debet qui plus accepit. Secundum homines fortassis plus offendit qui plus debuerit. Sed per misericordiā domini causa mutatur, vt ampliū diligat qui ampliū debuit, sed tamen gratiam consequatur. Et ideo quoniam nihil est quod dignē Deo referre possimus, vā mihi si nō dilexero, Reddamus ergo amorē pro debito. Ampliū enim diligit, cui donatur ampliū.

*Quid red
das pro
debito.*

¶ Verūm, vt ad literam redeamus, videbatur & ipse quoq; diligere dominū, quia inuitauerat eum, sed duorum istorū debitorū similitudine probat hanc plus dilexisse quā ipsum, & ipso digniorē quē tangeret, & multō minus abiiciēdam. Enumerat ei bona peccatricis, & sua falsō iusti mala etiā dinumerantur. Cōfert operavtriusque inter se, vt hunc improbet, illam cōmendet, vt ex sentētia ab ipso Pharisæo lata, ipsum arguat, & illā plus ipso diligere ostendat, & quā ipse despexerat, audiat sibi præferri.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et conuersus ad mulierem dixit Simoni: vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis nō dedisti. Hæc autē lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis terxit. Osculum mihi nō dedisti: Hæc autem ex quo intrauit, nō cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti: Hæc autem unguento unxit pedes meos.

¶ Hic ponitur piē lachrymantis notanda commendatio, Vbi tria notantur. Primum est, à Pharisæo respectæ sublimis commendatio. Secundum Pharisæo prelatæ pœnitentis absolutio, ibi: Propter quod dico tibi. Tertium, de Christi clementia superbiorum indignatio, ibi: Et cœperunt.

¶ Circa primum dicitur: Et conuersus ad mulierem, tam aspectu corporeo quā intuitu miserantis, dixit ad Simonem: Vides hanc mulierem? Ac si dicat: Corporaliter quidem hanc vides, sed opera eius vt dignum est nō pensas. Propterea à me illa pensantem ausculta. Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis nō dedisti. Hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis terxit. Osculum mihi

pœnitentis cōmendatio.

hi

hi non dedisti: Hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti: Hæc autem unguento unxit pedes meos.

Pœnitentiæ obsequia ut p̄s̄at de^o Apo. 2.

¶ Vbi primò aduertendum est quemadmodum Dominus ipse mitis & humilis corde, qui bonorum nostrorum non eger, pœnitentiæ obsequia (tametsi debita) quasi gratuita sint, diligenter enumerat, & sublimiter commendat, sicut & in Apocalypsi ait: Scio opera tua & laborem, & patientiam tuam. Intrauit, inquit, in domū tuam, aquam pedibus meis nō dedisti. Hæc autē lachrymis rigauit pedes meos. Aqua extra nos est, lachrymarū autem humor intra nos. Superbi enim nec ea quæ extra se sunt domino tribuunt. Facilis enim est vsus aquarum, non facilis est lachrymarum effusio Tu promptis nō es vsus in me: Hæc effudit non prompta. Lauit pròinde maculas pprias, & comis terisit. Et quibus ad peccatum venata est iuuentutem, venata est sanctitatem.

chryso.

¶ Et quemadmodum ubi vehemens imber prorumpit, fit serenitas, sic lachrymis effusis apparet tranquillitas, & reatum perit caligo. Et sicut per aquam & spiritum, sic per lachrymas & cōfessionem denuò mundamur. Porro superbi, nec ea quæ forinsecus sunt Christi obsequiis impendūt, ubi verè humiles & pœnitentes se totos in holocaustum domino per amoris incendium offerunt.

¶ Cæteram de osculo & vnctione capitis mentionem faciens, ostendit etiam quæ vulgaria erant erga inuitatos hospites obsequia Phariseum ipsum erga dominum neglexisse. Infert ergo de verè cōuersa sententiam, prout in sequentibus mox ostendetur.

¶ Circa secundum, quod est Phariseo prælatæ pœnitentis absolutio, subditur:

Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

Grego.

¶ Sanè tantò ampliùs peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.

¶ Plerūque enim contingit eum qui multum peccauit, per cōfessionem purgari, pauca verò peccantē ad cōfessionis reme-

remediū ex arrogantia iustitiæ non venire. Remittuntur, inquit, ei peccata multa, quoniam dilexit multū.

¶ Ex dictis inferendum erat, quoniam remittūtur peccata eius multa, ideo diligit multū, & tamē infertur vniuersa cōclusio, videlicet, quia dilexit multū, ideo dimittuntur peccata eius multa. Sed hęc duo conuertibiliter sese cōsequuntur, & propterea potest vtrūque inferri, & vtrumque Dominus intulit. Nam multa dimissio & multa dilectio mutuò se inferunt, & similiter parua dimissio & parua dilectio.

¶ Quo nihilominus docuit rationem causalitatis, quod scilicet dilectio est causa remissionis peccatorum velut perficiens, ipsa autē remissio causa est dilectionis velut disponens. Disponimur enim ad amandum benefactorem propter acceptam remissionē debiti. Sed non perficitur in nobis peccatorū remissio, nisi diuina nobis infusa charitate. Itaque ne intelligeremus similitudinē de remissione debitarum pecuniarū per omnia currere cum remissione peccatorū, mutauit dominus causalitatē. In remissione enim debitarū pecuniarum ex dimissione sic disponimur & mouemur ad amandū, vt amor non perficiat ipsam dimissionem, sed sequatur ad eam ex nostra volūtate. In dimissione verò peccatorū aliter est. Nam remissio (vt iam dictū est) non perficitur nisi in dilectione, quę etiā magis ex deo est quàm ex nobis, gratuitò enim à deo infunditur. Propter hoc ergo dominus intulit: Remittuntur eius peccata multa, quoniam dilexit multū.

¶ Vbi etiam notandum est quòd non dixit, quia dilexit multoties, sed multū, vt hinc scias non opus esse centum peccatis delendis centum actibus diligendi, aut contritione centena, quum hic domini sententia pateat multū diligere sat esse innumerabilibus peccatis delendis.

¶ Opus ergo nobis est feruenti anima, quia nihil impedit hominem virtute fieri magnum. Sed nec vllus constitutorum in peccatis desperet, nemo virtuosus dormitet nec hic confidat. Sæpe enim meretrix præcedit eum. Nec diffidat peccator, nam possibile est eum etiam primos superare.

Sequitur:

Causalitas dilectionis & dimissionis acbit

Chrysof.

cui autem minus dimittitur, minus diligit.

Obiectio. ¶ Ecce altera conclusio adæquans dilectionem peccatorū remissioni. Vbi se offert quæstio. Sequitur enim quòd B. Ioannes Baptista cui parum dimittitur, parum diligit, si simpliciter verum est, quòd cui parum dimittitur, parum diligit.

Solutio. ¶ Sed sermo Iesu est de debitoribus, quatenus debitores sunt, de peccatoribus, inquantū peccatores sunt. Siquidem intra huiusmodi limitationē loquēdo vniuersaliter verum est, quòd cui parum dimittitur, parū diligit. Quod est dicere, quòd quantū est ex beneficio remissionis, parua remissio parit & paruam dilectionem. Nihilominus tamen fieri potest vt aliūde, is cui parum dimittitur, etiam maximè diligit. Et sic Ioannes baptista maximè dilexit aliūde quàm ex peccatorum remissione. Sequitur:

Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.

Nō frustra dolere pœnitētes. ¶ Prius iam dixerat in tertia persona loquens: Remittuntur ei peccata multa, nunc autē vt flentem cōsoletur, & de peccatorum omniū remissione reddat securā, & in bono cōfirmet, magisque in amorē diuinæ bonitatis inflammetur, ad ipsam dirigens sermonem. Remittuntur, inquit, tibi peccata. Non ergo frustra doluit, medicum animæ suæ non in vanum quæsiuit, non frustra flens domini pedes lachrymis rigauit, capillis terfit, & deuotissimè est osculata, obtinuit quod sperauit, accessit ægra, reuersa est sana & ab omni reatu libera: nec solū libera, sed etiā à Dei filio domino nostro Iesu Christo eximie commendata & consolata.

¶ Circa tertium, quod est de Christi clemētia superborum indignatio, subditur:

Et cœperunt qui simul accumbebant dicere intra se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit?

Grego. ¶ Paulò antè Phariseus hic nec Prophetam reputabat Iesum, nuper iam audiens peccata dimittentem. Vide etiam quemadmodum de vniuersa salute alij ægrotant. Sed cœlestis medicus ægro non respicit, quos etiam de medicamento fieri deteriores videt. Eam verò quam sanauerat per pietatis sententiam confirmat, Vndè sequitur:

Dixit

Dixit autē ad mulierem: Fides tua te saluam fecit. vade in pace.

¶ Fides etenim saluam fecit, quia hoc quod petiit, posse se accipere non dubitauit. Sed ipsam quoque spei certitudinē iam ab illo acceperat, à quo etiam per spem salutē querebat. Vbi præter obsequia exteriora duas in hac muliere internas virtutes ex domini verbis est agnoscere, fidem scilicet, & charitatē. Spes enim in obsequiis eius satis patebat. Non enim nisi sperasset veniam, tanta fecisset. Igitur fides tua, inquit, te saluam fecit. Fides autem nō alia quā per dilectionem operans.

¶ Vbi vigilanter collige, diuinam clementiam peccata nō dimittere dormitantibus, sed cooperātibus fide, spe, atque dilectione, sine qua nulla est remissio peccatorum, quāta-
cunque sit fides ac spes. Et quidem signum nobis ipsis hinc datum est ad cognoscendum si peccata nobis dimissa sunt multa, videlicet, si diligimus multū. Nam si non diligimus multū, non remittuntur peccata nostra multa.

Quibus peccata dimittuntur.

¶ Vade, inquit, in pace. Sentiebat intus mulier fructum magnum ex præsentia Iesu, & propterea accepta iam venia peccatorū, & commendata eius fide non recedebat, nisi Iesus suauiter præcepto recessum imperasset. Vnde non simpliciter dixit: Vade, sed addidit: In pace, tum ad continuandam internam eius cōsolationem, tum futurum illius statum præfigendo pacificum, quod postea rei probauit successus, tum ne vnquam exinde à virtutis itinere in viam scādali deriuetur, dicēte Apostolo: Iustificati ex fide pacem habeamus ad Deum.

vade in pace.

Roma. 5.

FERIA SEXTA POST
DOMI. IVDICA.

collegerunt Pontifices & Pharisei cōcilium.

IOHN. 12.

¶ In hac sancti Euangelij lectione duo comprehenduntur. Vnum est, aduersus Christum concilij congregatio. Alterū, mortis Christi indigna diffinitio, ibi: Vnus autem ex ipsis.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, concilij malignantium detestanda

D

colle-

collectio. Alterum, aduersus saluatorem maligna propo-
sio, ibi: Et dicebant, Quid facimus?

*Concilij
colligendi
ocasio.*

¶ Circa primum dicitur: Collegerunt pontifices, id est, prin-
cipes sacerdotum, & pharisæi concilium. Concilij huius col-
ligendi occasio mox præmittitur, videlicet, quia quidam qui
resuscitationis Lazari miraculum coram positi viderant, ab-
ierant ad Pharisæos, & dixerunt quæ fecit Iesus. Et mox se-
quitur: Collegerunt ergo pontifices & pharisæi concilium.
Ecce quorsum illi dixerunt Pharisæis quæ fecit Iesus, nem-
pe ad consultandum, quid factum opus esset contra Iesum.

¶ Pharisæi ergo unam cum principibus sacerdotum conciliū
definiunt congregandum, & congregant. Et quoniam non
dicit, concilium inter sese, sed concilium absolutè, insinuat
quoddam concilium ciuitatis publicum congregauerunt, om-
nes senatores & omnes qui de more ad concilium specta-
bant conuocando.

Theoph.

¶ Ecce concilium malignantium. Obstupescendus & ad-
mirabilis erat is aduersus quem congregantur qui tanta
faciebat miracula Pharisæi autem eum magis quærebant
occidere, id quod extremæ insipientiæ fuerit, quod se mor-
ti tradituros existimabant eum qui mortem in aliorum vin-
cebat corporibus, conabanturque ita gloriam eius obscu-
rare atque post tanta miracula purum esse hominem arbi-
trabantur.

¶ Ergo istud est concilium vanitatis, cum quo propheta non
sedit. Hæc illa ecclesia malignantium, ad quam neque lex
neque prophetarum quisquam introiuit. Si enim introissent, si
ab illo concilio vel ecclesia malignantium consulti fuissent,
quid responderent senatoribus peccati & iudicibus iniqui-
tatis consultantibus, nisi audite eum, credite in eum? Si enim su-
per isto consulerent Moysen, ex ipso audirent: Si creditis mi-
hi, credite & huic. Sicut & ipse dominus ait: Si crederetis
Moysi, crederetis forsitan & mihi. De me enim ille scripsit.
At illi credere volebant, & nequaquam veritatē consultantando
agnoscere, sed veritati resistere quærebant. Itaque de volū-
tate scripturarum, sine quibus legitimum non est concilium,
veritatis oppressores omnino tacuerunt.

Ioan. 5.

¶ De hoc concilio sanctus patriarcha Iacob iam moriturus
prophetauit, & futura præuidens filiis suis ait: Congrega-
mini

mini, vt annunciē vobis quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis. Et ipse quidem per singulos prænunciāns quæ in cuiusque tribu futura essent in tēporibus nouissimis, id est Mefsię, tandem peruenit ad Simeonem & Leui: & præuidens eos cōsimili crimine pariter cōtaminandos, ait: Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia. In consiliū eorum non veniat anima mea, & in cœtu eorū non sit gloriatio mea. Quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum quia pertinax, & indignatio eorū quia dura. Diuidam eos in Iacob, & disperdam eos in Israel.

¶ De Simeon Phariseos, & de Leui sacerdotum principes & reliquos sacerdotes eorū prodisse beatus Hieronymus testis est Simeonem, inquit, & Leui fratres nō solum quod ex eodem patre & eodem utero prodierunt, sed etiam fratres & pares nequitia & iniquitate, imitatione filij diaboli, homicidæ. Vasa iniquitatis bellantia, nempe aduersus dominū & aduersus Christū eius. Quia in furore suo occiderunt virum, hoc est Christum, de quo per Prophetam dicitur: Ecce vir, oriens nomen eius. Et in voluntate suffoderūt murum. Voluntatem enim habuerunt diruendi quam Dei filius ædificauit domum, id est, credentium ecclesiam, sed casis conatibus eorum voluntas frustrata est. Nā & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.

Pharisei
& sacer-
dotes, vni-
de.

Zach. 64

Matt. 16

¶ Et mox sceleratis promeritam denunciāns pœnam dicit: Diuidam eos & disperdam. Quod utique impletum esse Iudæorum vsque in hodiernum diem captiuitas & dispersio manifestat. Dati sunt enim in obsidionem & in prædam gentibus, nēpe Romanis, & uti illis Christus prædixit, dispersi sunt in omnem ventum.

Luc. 21.

¶ Circa secundum, quod est aduersus dominum maligna propositio, subditur:

Et dicebant: Quid facimus? quia hic homo multa signa facit: Si dimittimus eum sic omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem.

¶ Ecce propositio maligna. Quid facimus, inquiunt. Quod utique sese redarguentium est de segnicie & mora
D ij imminens

imminentibus periculis occurrendi. Quia hic homo multa signa facit, ex nimio odio nomē eius quod ignorare nō poterant, suppressentes. Si dimittimus eum sic incolumē, & liberē agere & docere, nec ei obstitimus, omnes credent in eum. Impedimentū iam obiecerant ei ex parte populi, conspirantes, q̄ si quis confiteretur esse Christum, extra sinagogam fieret, sed hoc eorum intentioni nō profuit. Vincebatur enim hoc impium eorum decretum à magnitudine miraculorum. Quòd autem timent omnes in eum credituros, intellige quòd ipse sit Messias. Hoc est enim quod prohibuerant.

Theoph.
Ve popu-
lū incitēt
cōtractū
sum.

¶ Quia, inquit, multa signa facit. Et quale hoc crimen q̄ multa signa facit? Oportet ergo magis admirari & credere: & non adhuc habere pro homine puro. Vide autem malignitatem Iudæorum populum commouere studentū, quia rationem afferunt, quasi populi multitudo esset periclitatura, & à Romanis perdenda propter rebellionis suspitionem. Nam si permiserimus, inquit, eum sic, turbam multam habebit post se, quæ signorum exhibitionē sequetur, & nos omnes de rebellionē suspectos habebunt Romani, & tollent nostras ciuitates & euerent. Hæc autem (vt iam dixi) præ malitia dicebant. Vt enim non videantur insidiari Christo propter inuidiam, commune periculum prætendunt, concitantes populum contra Christum, quasi perditionis eorum author ille esset futurus.

Stuta
horū ma-
litia.

¶ Et venient, inquit, Romani, & tollent nostrum locum & gentē. Cæci isti amore suę authoritatis proponunt populo, q̄ perseuerantes cōcursu populi ad Iesum vt Messiam Romani propter causam iam dictā ablaturi essent ab eis locum & gentem, ac per hoc etiam eorum sacerdotium, prouentus templi amplissimos & lucra, cultūque legis, & ipsos alienum in solum transluros.

Iudæi vt
sibi non
constant.

¶ Sed (vt iam dictum est) verē cæci erant & mente carentes hoc cōsiderare nolentes videlicet, quoniā si miraculorum signis Deus ducet omnes ad Iesum vt ad Messiam regem, ipse eos Deus & à Romanis & ab omnibus hostibus foret p̄tecturus. Quòd tātò magis debebāt credere, quātò ipsi Messiam secundum regnum huius mundi expectabant, nempe quem adoraturi foret omnes reges terræ, re-

ductu-

ducturum vniuersum Israelē de captiuitate & dispersione. ¶ Patet ergo quia sibi met non constabant cæci isti senatores iniquitatis: Ex cæcauit sanè eos malitia eorum, & (vt iā dixi) amor sui magistratus & authoritatis, quam sciebant se sub Messia rege iustissimo nō habituros. Testimonium enim illis sua reddebat conscientia, quodd authoritatis suæ locum (si omnes crederent in Iesum Christum) forent amissuri.

Cristi necessitatem vt per suadent.

¶ Quid igitur, inquiunt, facimus? Nam vnum hominem saluum dimittimus, vt omnes pereamus? An certè quod fati⁹ est, vnum hominem perdimus, vt noster locus & tota gens conseruetur? Quem putarent tali causa proposita posse ipsorum intentionum reprehendere, vel illum vnum hominem audere defendere? De communi salute totius gentis (vt videri poterat) consulebatur, de seruanda Romano imperio fidelitate concilium quærebatur. Ergo hunc hominē interficere apud tribunalia quidem Cæsaris videbatur esse tutum, apud iudicium populi videbatur esse necessarium. Sic intendunt arcum conuentus ille malignatium, sic firmauerunt sibi sermonem nequam. Sub hac occasione timoris Romanorum absconderunt laqueos, & dixerunt: Quis videbit eos?

¶ Concedatur ergo eis iste pavor, quoniam dominus Deus pavor siue terror eorum nō est. Concedatur, inquam, ipso domino Deo nostro permittente illis, dum per Ieremiam prophetam dicit: Paueant illi, & non paueam ego, Induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos domine Deus meus. Paueant, inquam, illi vnā contritionem, scilicet ne veniant Romani & tollant eorum locū & gentem, & maligni spiritus aduollantes tollant animas & corpora quoque in gehennam semper vrentem.

Iere. xl.

¶ Cæterum, quoniam proposita coram concilio causa qualibet viritum singulos censere moris est, videtur nō omnes in sententia fuisse cōcordes. Nam de Ioseph ab Arimathia apud Lucam dicitur, quod non conserat concilio & actibus Iudæorum. Sed nec Gamaliel, nec Nicodemus homo pharisæus, legis doctor, & vnus ipse è principibus, id est, præcipu⁹ Iudæorum, eius enim prius in concilio pro Iesu licet timidè loquentis vox ista fuerat, Nunquid lex nostra iudi-

consultantes nō fuisse cōcordes

Lucæ 24. 46

Ioan. 7.

cat hominem nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat? Et forsan aderant qui dicerent habendam esse rationem testimonij Ioannis Baptistę de Iesu. Negocium hi saltem differri cupiebant, si forsan interim inuidorum, furor vel extingueretur vel mitigaretur, sicut iam dudum cõtigerat ministris quos miserant principes & Pharisei vt apprehēderent Iesum, qui ipso audito compuncti dicebant: Nunquam sic loquutus est homo, subaudis, sicut iste loquutus est.

¶ Tandem Caiphas qui in capite concilij residebat, nempe pontifex anni illius & ipse quod impiè sensit, superbe & insipienter effatus est.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine quum esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam, nec cogitatis quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

¶ Hic ponitur mortis Christi indigna definitio. Vbi tria notantur. Primum est, pseudo pontificis arrogans eloquutio. Secundum homicidium decernentis non intenta prophetatio, ibi: Hoc autē à semetipso. Tertiū, decreta morte Christi secessio, ibi: Ab illo ergo.

Venale sacerdotiū. ¶ Circa primum dicitur: Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, quum esset pontifex anni illius. Præceperat sanè per legem dominus, vt vnus tantum esset summus sacerdos cui mortuo filius succederet, & in loco patris sacerdotium administraret, sed iā tūc nec lex ista seruabatur, sed vi atque ambitione præcepto legis cessante, annuū factum erat sacerdotium, imò & interdum vno & eodem anno per largitiones & ambitionem plures summum sacerdotium sibi v surpabant. Nam & de hoc Caipha refert Iosephus, quòd sacerdotium vnus anni pretio sibi ab Herode redemerat. At tēde iam annuum hunc atque pseudopontificem ex abundantia sui prauis cordis crudeliter & superbe loquentem. Vos, inquit, nescitis quicquam, Quibus verbis satis datur intelligi, consultatores in varias opiniones declinasse, varia forsan citra mortem Iesu remedia tractasse. Ergo hos Caiphas reprehendit imprudentiæ. Vos, inquit, nescitis

scitis quicquam, & ignaui estis ad dispiciendum quod ad rē
 conducatur, nec cogitatis desides, quia expedit vobis vt vnus
 moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Ac si
 dicat: Præstat vt moriatur vnus, & tota gens nostra saluetur
 quàm vt viuat vnus, & tota gēs nostra pereat. Palliatū iu-
 diciū prætextus communis honi præponendi bono parti-
 culari, nulla penitus facta mentione de iustitia, aut de inno-
 centia, aut tãti prophetæ dignitatis ratione pensata. Sed id *Mendacium*
 quod loquebatur & intendebat, mendacium fuit. Ait enim *Caiphas*
 Expedit vobis, vt quantumuis iustus & innocens, mori- *loquitur.*
 tur, falsum est, mendacium loquitur, Non enim hoc expe-
 diebant temporalibus eorum commodis quæ sola intende-
 bant, conseruationi videlicet eorū loci & gentis, quinimò
 æxi, insipientes & maligni per interfectionem innocen-
 tis Christi, quod maximè timebant incurrerūt, perniciem
 videlicet & excidium ciuitatis & templi, vt locum & gen-
 tem amitterent irrecuperabiliter.

¶ Sed nec ratio admittit eam apud Ethnicos, vt innocens
 & iustus pro aliorum conseruatione occidatur.

¶ Aliis igitur Christi mortem tractantibus, pontifex hic a- *Theoph.*
 deo erat sanguinarius, vt & nudo (quo aiunt) capite, contra
 Christum impudentissimæ mortis sententiam ferret, dicēs
 Expedit vobis vt moriatur.

¶ Magnum sanè spectaculum huius annui Pontificis, qui
 verè vt fur & latro in ouile ascēderat, & nūc ipsum pastorē
 ouium mactare intēdit, vt furra sua licentiùs agere possit.

¶ Circa secundum, quod est, homicidium decernentis non
 intenta prophetatio, subditur:

*Hoc autem à semetipso non dixit: sed quum esset pontifex anni
 illius prophetauit, quia Iesus moriturus erat pro gente, & non tan-
 tum pro gente: sed & vt filios dei qui erant dispersi congregaret in
 vnum.*

¶ Hoc, inquit, à semetipso non dixit. Verba sunt Euangeli-
 stæ exponentis quòd hæc verba Caiphas quantum ad id
 quod continebant veritatis, dixit actus à spiritu sancto ra-
 tione sui loci & officij Pontificalis.

¶ Licet enim (vt iam dictum est) corrupta iam tunc esset *Theoph.*
 hęc

hęc dignitas, ita vt venalitiј facti fuissent huiusmodi principes, adhuc tamen aderat spiritus sanctus operas in his qui vincti erant. Post quā autem manus iniecerunt in Iesum, tunc omnino gratia dereliquit illos, & ad Apostolos trāsiit. Verūm quantum ad iniquę occisionis cōlium intentum à Caipha, hoc dixit à semetipso.

*Iudaicisa
cerdotij
finis.*

¶ Quod autē prophetauit, hoc est, verba dixit quę secundū id quod erant vera (non secundum quod ab ipso intelligebantur) erant prophetica, vtpote prænūciātia per mortem Iesus salutem populi, nec intenta, nec sic ab ipso intellecta erant, (sed vt iam dictum est) ductus à spiritu sancto.

Theophy.

¶ Itaque licet hęc iniquo & sinistro direxit animo attamen gratia spiritus ore illius vsa est ad prędicendum futura, tãctsi pollutum cor eius nō ea attigerit.

Gen. I.

¶ Ergo à semetipso non dixit, id est, hoc verbum de corde suo non adinuenit. Nam re vera antè quā Caiphas fieret factum est hoc verbum vt Iesus moreretur pro gente, & factum est vtiq; ad cūctos prophetas, imò & erat antè quā fierent prophetę, sed & antè quā formaretur Adam. Erat quippe iam tunc in beneplacito Dei dicentis: Faciam^o hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Iam tunc erat hoc verbum vt Iesus moreretur pro gente. Sed mysteriū hoc Caiphas ignorauit. Et licet hoc sua voce nūciaret, nō magis tamen proprię vocis significatum percepit, quā sonitum suum cymbalum tinniens. Illud enim non sentit quod sentimus nos homines. Sic nec ille voce tonās, Christi morte pro pōpuli salute opus esse, nec sensit nec intellexit quod expedierit, quod hic vnus & singularis homo, solus iustus & sanctus sanctorum Iesus Christus moreretur pro gente, & non tantum pro gente Abrahamę, sed & pro cūctis prędestinatis ab origine mūdi, filiis Dei, foris extra paradisum originalem in quatuor mundi partes dispersis, & iam iam de massa generis humani vsque ad vltimū electū recolligentis.

*Caiphas
assimila-
tus.*

¶ Igitur (vt dictum est) mendacium quidem Caiphas sensit videlicet quod ideo expediret Christum mori, ne propter ipsum nominatum regem Christum, iratis & vindictam facientibus Romanis, gens illa periret, sed veritatem quę iā dicta est nec sensit, nec à semetipso dixit, sed impellēte manu Dei

nu Dei cor stultum quo modo Deus voluit clarè & longè audibilem tinnitum reddidit.

¶ Quoniam igitur à semetipso hoc non dixit, sed verū prophetauit (licet ipse propter hoc minimè propheta fuerit, q̄ non intellexit propriam prophetiam Siquidem intelligentia opus est in visione) rectè sanctus Euangelista, imò & tota Christi ecclesia verbum rapuit de ore mali prophete & pseudopontificibus, & dicit: Vos nescitis quicquā. Vos, inquam, impij homicidę, insipientes & maligni, thesaurizatores mortis, quos malitia excecauit, nescitis sacramēta Dei quòd expedit vnum hominem mori pro gente, & non tantum pro patriarcharum vel prophetarum gente (vt iam dictum est) sed & vt filios Dei de cunctis gētibz qui dispersi & longè desecti nomen domini non audierunt, cōgreget in vnum populum, in vnam fidem, in vnam ecclesiam, in vnum corpus suam, hoc nescitis neque cogitatis vos.

¶ Filios Dei qui erant dispersi manifestè gentes nominat, iuxta quòd alio loco dixerat: Alias oues habeo quę nō sūt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere. Vel filios Dei dicit secundum quòd Deus omnium pater est per creationē. Vel secundum quòd nos imagine sua decorauit. Siquidem ad imaginem & similitudinem suam Deus hominem condidit. Vnde & Paulus concionans apud Athenienses ait: Ipsius (nimirum) Dei & genus sumus. Et subinde: Genus igitur quum sim⁹ Dei. Proinde quum dispersos nos variis modis satanas à deo & ab inuicem diuisit, vt vnusquisque scūtiret contra proximum propter diuitiarum amorem & vanam gloriam, Christus ita in vnam collegit ecclesiam, & sub vnum coegit iugum, tam eos qui propè, quàm eos qui longè erant vnum corpus efficiens, vt is qui Romę habitat, eum qui in India est suum membrum esse credat, & omnium vnum caput fateatur esse Christum. Hoc itaque ò cęci & perditī per Christi mortem quam vos infertis, futurū nec scitis nec cogitatis.

¶ Sed nec ipsę vulpes quę in vobis foueas habent, neque volucres cęli quę in vobis nidificant: vulpes inquā, & volucres, id est, maligni spiritus, quos in cordibus & in conuenticulis vestris confouetis, neque per astutiam, neque per agilitatem suam comprehendere potuerūt hoc magnū pietatis

Danie. 10.

Sap. 2.

Theoph.
Ioan. 10.
Filij Dei
qui erant
dispersi.

Actu. 17.

Vt congregati in vnum.

Demones
Christi
mysteriū
latuisse.

tatis sacramentum, quòd per mortē suam dei filius fratres suos dispersos congregaturus esset in vnū, sed nescitis istud nec cogitatis. Etenim istud concilium Dei sanctis patribus & prophetis reuelatum vos scire non estis digni.

¶ Circa tertium, quod est, Christi morte decreta ipsius ad breue secessio, subditur:

Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum:

*Christi
mors vt
definita.*

¶ Ergo, inquit, videlicet quia iam conpirationem suā qua rationabiliter autoritate concilij firmauerant, ab illo die, præfinito consilio cogitauerunt vt eum quem antea lapidare voluerant per turbam & tumultum, & aliās quæsierant interficere, nunc quasi per legitimum iudicij ordinem, intendunt & quærunt interficere, videlicet concilij definitio nem exequendo. Licet enim prius quæsisent eum Iudæi interficere, propter quod & Iesus. nolebat in Iudæam ambulare, attamen deliberationem aliquorum tantum & nõ cõmunis fuisse cõcilij testatur consultatio eorum seu tractatus nunc post Lazari resurrectionem congregati concilij, vbi tractando quid facto opus esset inter varias consularium sententias censuit eum occidendum, alios imprudentiæ atquæ ignauiæ arguendo, quæ omnia acta nõ essent si iam communi cõcilio definitum fuisset quod Iesus esset interficiendus.

10an. 7.

¶ Itaque hoc in concilio primùm Christi occisio fuit definita. Vndè & ab hoc die communi consulto consultare cœperunt circa executionem occisionis iam definitæ. Præcedentes enim consultationes quorundam tantum & priuatæ fuerunt. Sequitur:

Iesus ergo iam non in palam ambulabat apud Iudæos, sed abiit in regionem iuxta desertum in ciuitatem qua dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

*Cur christi
secessio*

¶ Non metu occasus sui verus hic iustitiæ sol quasi in nube se abscondit, non palam ambulando apud Iudæos, præsertim quum postmodum ad eundem occasum suum tam rutilo aspectu peruenerit, vt claritatem gloriæ eius inuidorum ferre non possent oculi, sed hoc etiam suæ factæ secessionis & vtilia fidelibus suis præmittit exempla, & diuina more suo agit mysteria. Nam & in condemnationem Iudæo-
rum

rum secedit, insinuans quod Iudæis iam debeat domus sua deserta relinqui. Abeundo nanque in religionem iuxta desertum, & ibi morando cum discipulis suis, per desertum inuuit desertionem Iudæorum, p̄ ipsam regionem quæ est iuxta desertum electam habitationem gentium, apud quas mansurus erat in ciuitate Ephrem, id est in ecclesia faciente fructum multum, Ephrem quippe interpretatur frugifer siue crescens.

¶ Quin & secedendo (vt dictum est) dominus nos edocere dignatus est, ne nos temerè periculis ingeramus etiam pro pietate, sed stemus quidem fortiter deprehensi. Non deprehensi autem, ne in voluntarium periculum propter incertum euentum irruamus.

*Fragilitati nostræ
cōsultum.*

SABBATO PALMARVM.

Subleuatis Iesus oculis in cælum, dixit.

Ioan. 17.

¶ Tria præcipuè præsens sancti Euangelij lectio comprehendit. Primū est, à patre postulata Christi glorificatio. Secundum, patris per Christum in mundo notificatio, ibi: Ego te clarificauit super terram. Tertium est, Christi pro suis ad patrem oratio, ibi: Ego pro eis rogo.

¶ Circa primū quatuor notantur. Primum est, Christi cum patre colloquium seu oratio. Secundū supplicatis filij postulata glorificatio, ibi: Pater, venit hora. Tertiu, petitionis in patrem relatio, ibi: Vt filius tuus clarificet te.

Quartū, æternæ vitæ notificatio, ibi: Hęc est autē vita æterna

¶ Circa primum aduertendum est sequentia nō tam Christi orationem esse, quàm familiare quoddā venerandūq; filij dei cum patre deo colloquium. Itaq; supplicantis seu colloquentis patri habitum & modum agnosce.

¶ Subleuatis (inquit) Iesus oculis in cælum dixit. Vbi modum exteriorem quo orauit exponit, vt exteriore gestu ac motu internum mentis ipsius motum intelligamus. Et quum mox antè prædixisset discipulis imminentes afflictiones in mundo & pressuras, & eos ad fiduciam esset exhortatus, dicens: Confidite, ego vici mundum, nunc eos

*Schema
christi
orantis.*

Ioan. 16.

erigit

Theoph. erigit & per preces, simul & nos erudiens in tentationibus relictis omnibus ad Deum debere confugere.

¶ Quod autem alio loco etiam prostratus orat, ne mireris, Venit enim Christus non solum seipsum manifestaturus, sed & omnem nos virtutem docturus. Docentem autem non tantum verbis, sed etiam operibus docere oportet.

Chrys. ¶ Propter hoc ergo in cælum oculos eleuauit, ut nos doceret extensionem quæ in orationibus ut stantes sursum aspicimus, non oculis carnis solum, sed & mentis.

August. ¶ Poterat sanè dominus in forma serui si hoc opus esset orare silentio, sed ita se patri exhibere voluit precatorem, ut meminisset nostrum se esse doctorem. Proinde eam quæ fecit orationem pro nobis, notam fecit & nobis. Quoniã tanti magistri non solum ad ipsos sermocinatio, sed etiam ipsi pro ipsis ad patrem oratio, discipulorum est ædificatio. Et si illorum qui hæc dicta erant audituri, profectò & nostra qui fueramus conscripta lecturi.

¶ Circa secundum, quod est, Christi supplicantis postulata gloriificatio, subditur:

Pater, venit hora, clarifica filium tuum

Theoph. ¶ Ostendere volens, quod non inuitus sed sua sponte ad passionem accedat, dicit: Pater, venit hora. Ecce enim ut optabile hoc desiderat, & gloriam vocat non tantum suam sed patris, quod mox futurum instabat. Non enim filius solus, sed & pater gloriificatus est. Nam ante crucem quidem neque Iudæi ipsum sciuerunt (scilicet sub ea ratione qua pater est.) Israel enim, inquit, me non cognouit: post crucem autem totus orbis ad eum confluxit.

Isaia. 1.

Horamoris Christi non fatalis

¶ Venit hora, inquit, clarifica filium tuum. Ostendit omne tempus, & quid & quando faceret, vel fieri sineret ab illo esse dispositum, qui temporis subditus non est. Quoniam quæ futura erant, per singula tempora in Dei sapientia causas efficientes habent, in qua nulla sunt tempora. Non ergo credatur hæc hora fato urgente venisse, sed Deo potius ordinante.

Hilarius Christum ut in passione glorificatus.

¶ Non diem, non tempus, sed horam venisse dicit. In hora diei portio est. Et quæ erat hæc hora? Iam nunc conspuendus, flagellandus, crucifigendus erat. Sed clarificat pater filium. Sol decursu operis deficit, & interitum suum reliqua mundi

mundi elementa senserunt, ad onus domini in cruce pendentis. Terra intremuit, eum qui moriturus erat intra se contestata non capere.

¶ Proclamat Centurio, verè filius Dei erat homo iste. Prædictioni consentit effectus. Dominus dixerat: clarifica filium tuum, non solum nomine cõtestatus se filiũ, sed & proprietate qua dicitur tuum. Multi enim nos filij Dei, sed non talis hic filius. Hic enim proprius & verus est filius origine non adoptione, veritate non nuncupatione, natiuitate nõ creatione. Ergo post clarificationẽ eius, veritatẽ cõfessio cõsequuta est. Nam verum Dei filium Centurio cõfiteretur, ne quis credentium ambigeret quòd aliquis persecuentiũ non negasset. Vbi August.

¶ Sed si passione clarificatus dicitur, quãtò magis resurrectione? Nam in passione magis eius humilitas quàm claritas cõmendatur. Humiliauit enim semetipsum factus obediens vsque ad mortem, deinde sequitur de eius clarificatione, Propter quod & Deus exaltauit illum, & cætera quę sequuntur. Hęc est eius clarificatio quę à resurrectione ipsius sumpsit exordiũ. Vt ergo resurrectione clarificaretur, prius humiliatus est passione. Nõ enim à mortuis resurrexisset si mortuus non fuisset. Humilitas eius claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium.

¶ Quod ergo ait: Pater, venit hora, clarifica filium tuum, sic intelligendum est tanquam dixerit, Venit hora seminadæ humiliatis, fructum non differas claritatis.

¶ Circa tertium, quod est postulatae glorificationis in patre relatio, subditur:

Vt filius tuus clarificet te, sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei det eis vitam æternam.

¶ Ergo postulatio glorificationis dandæ vicissimque reddendæ, eandem in patre & filio ostendit diuinitatis veritatẽ. Sic autem intelligẽdum est quòd patrem clarificauit filius, quia videlicet per Euangelium Christi factum est vt pater innotesceret gentibus, & qui prius notus tantum in iudæa erat Deus, postea à solis ortu vsq; ad occasum omnium gentium vocibus laudaretur. Si autem tantummodo

Philip 2.

August.

mor.

Filius vt Patrem clarificat mortuus fuisset filius nec resurrexisset, proculcubiò nec à patre clarificatus esset, nec ipse patrem clarificasset.

¶ Nunc autem resurrectione clarificatus à patre, resurrectionis suæ prædicatione clarificat patrē. Hoc quippe aperit ipse ordo verborum. Clarifica filiū tuum, vt filius tuus clarificet te. Tāquam diceret: Resuscita me, vt innotescas orbi terrarum per me. Deinde magis pendens quomodo clarificet patrem filius subiungit:

¶ Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti ei det eis vitam æternam. Omnem carnem dixit omnem hominem à parte totum significans. Hoc autē quòd potestas Christo à patre data est omnis carnis, secundū hominem intelligēdum est. Nam secundū Deum, omnia per ipsum facta snt, & in ipso cōdita sunt vniversa in cælo & in terra, visibilia & inuisibilia. Sicut ergo dedisti ei potestatem omnis carnis, ita te clarificet filius, id est, notum te faciat omni carni quam dedisti ei. Sic enim dedisti, vt omne quod dedisti ei, det ei vitam æternam.

Theoph.

¶ Itaque credere in Deum omnē carnem, & eius beneficia experiri, Dei gloria est. Nec ad solos Iudæos fidei gratia contrahitur, sed in totū orbem extenditur. Dixit autē hoc, quoniā missurus erat Apostolos suos in omnes gētes, quia antē nondum accepta potestatis huiusce executione dixerat eis: In viam gentium ne abieritis.

Matt. 10

¶ Sed quidnam est omnis carnis? Nam nō omnes crediderunt: Sed Christus quantum ad se attinebat, omnes ad fidē adducere curabat. Quòd autem illi non attenderunt, non docentis sed non supiscientium crimen est.

¶ Circa quartum, quod est æternæ vitæ notificatio, subditur:

Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum Deū verum, et quem misisti Iesum Christum.

¶ Cōsequenter autem & spiritus sanctus intelligitur, quia spiritus est patris & filij tanquam charitas substantialis & consubstantialis amborum. Porro solum verum Deum dixit patrem, opponendo eum mendacibus, vel falsis qui apud gentiles colebantur diis. Non enim hæc dicens à patre separat se filius. Absit. Nam quum sit & verus Dei filius, non erit falsus Deus, sed verus Deus, quod & protinus indi-

Theoph.

indi-

indicat post præmissa, subiungens & quem misisti Iesum Christum. Per id enim ecclesię fides Christum Deum verū confessa est, quod solū verum Deum cōfessa sit patrem. Non enim vnigenito Deo naturę demutationem naturalis natiuitas intulit. Ad hæc: Quo pacto Dei filius verus Deus nō erit qui dixit, & verum dixit ad patrem loquens: Dediti filio tuo potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti ei det eis vitam æternam. Quis enim nisi Deus dare potest vitam æternā? Nec dicas, minor patre est qui ab illo datum accepit, quia secundū humanitatem assumptā agnoscit se à patre potestatem omnis carnis accepisse, secundum quam assumptam humanitatem etiam & hoc ait: Pater maior me est.

Hilar.

¶ Si autem vrgeant heretici falsum Deum esse filium, quia pater solus dictus est verus Deus, discant q̄ hic idem Euangelista de filio dicit: Erat lux vera. Igitur secundum eos pater erit lux falsa, sed absit.

Ioan. 14.

¶ Et ita quando verū Deum dicit patrem, falsis hunc gentiliū diis opponit. Non enim fieri potest vt dicendo, vt cognoscant te solū verū Deum, seipsū à veritate diuinitatis excludat qui Deo patri connaturalis, cōsubstantialis, coessentialis est & cōequalis.

Theoph.
Ioan. 1.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Ego te clarificaui super terram, opus consummaui quod dedisti mihi vt faciam.

¶ Hic exprimitur patris per filium in mundo clarificatio. Vbi tria notantur. Primum est, per filij obedientiam patris manifestatio. Secundum, assumptę humanitatis gloriosa adæquatio, ibi: Et tunc clarifica. Tertium, in Christum credentium apud patrem commendatio, ibi: Manifestaui nomen.

¶ Circa primum dicitur: Ego te clarificaui super terram. Et hæc quidem clarificationis vicissitudo non pertinet ad diuinitatis profectū, sed ad honorē qui ex cognitione prius ignorantium suscipiebatur.

Hilar.

Vbi Theoph.

¶ Disce hæc loco quomodo glorificet & pater filium, vtique sicut & filius patrem. Ego te, inquit, clarificaui super terram. Meritō addidit, super terram. In cœlis enim glorificatus

ficatus erat, & ab angelis adorabatur Terra autem ignorabat eum: Igitur quia filius annunciauit eum hominibus, ideo dicit: Clarificaui te super terram, notitia Dei ubique disseminata.

August. ¶ Opus, inquit, consummaui quod dedisti mihi vt facerem. Nō ait, iussisti, sed dedisti. Vbi commendatur euidentis gratia. Quid enim habet quod nō accepit etiam in vnigenito humana natura? An non accepit vt nihil mali, sed bona faceret per omnia, quando in vnitae personae suscepta est à verbo per quod facta sunt omnia? Opus consummaui, inquit. Hoc est, opus incarnationis vnigeniti sanctificare naturam nostram, & prosternere rectorem mūdi qui se prius Deum faciebat, & inferere creaturae notitiam Dei.

*opus christo datum
& consummatum.*

¶ Sed quomodo consummauit opus quod accepit vt faciat quum adhuc restet passionis experimentū, nisi quia consummasse se dicit quod consummaturū se esse certissimè nouit? Sicut longè antè in propheta præteriri tēporis vsus est verbis, quādo post annos plurimos futurum erat quod dicebat: Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Non ait, fodient & dinumerabūt.

¶ Porro secundum Theophylactum: Opus consummaui. Ac si dicat: quotquot venerūt ad me perfecti, vel quia fecit quod omnium maximum est, & radicem bonorū omnium nobis substravit dæmone victo, & se obiecto voracissimæ bestiae, morti. Radicem hanc necessariò sequuturi erant & fructus diuinę notitię. Propter hoc dixit: Perfeci opus. Seminaui, inquit, radicem plantaui, fructus autem sequetur. Clarifica igitur me pater, quia ego te clarificaui super terram. Quam autem vel qualem postulet claritatē sequenti patet articulo.

¶ Circa secundum, quod est assumptę humanitatis glorificatio adæquatio, subditur:

Et clarifica me tu pater apud te metipsum claritate quam habui prius quā mundus esset apud te.

¶ Non iam quæsitum opus est quomodo is qui iam antè dixerat, clarifica filium tuum vt filius tuus clarificet te, nunc dicat: ego te clarificaui super terram, quia lector vltro intelligit

telligit clarificatum quidem iam esse patrē in cognitione filij apud mentes illorum qui credebant, quòd hic talis à Deo exierit quem & confessi iam fuerant esse Christum filium Dei viui, sed nōdum illis bene cognita maiestate vel bonitate eiusdem filij, multūm deerat de clarificatione patris nominis. Idcirco vtrumque dixit, & vt filius tuus clarificet te, & ego te clarificaui. Mandatum enim tuum impleui factus homo mortalis, & nunc ad summum obedientiam, scilicet ad mortem in qua nunc agonizor, sponte perueni.

¶ Et nunc clarifica me tu pater. Ac si dicat: Quoniam consummaui opus quod dedisti mihi vt facerem, nunc, scilicet in hac hora quę venit, clarifica me tu pater, id est, resuscita me. Clarifica, inquam, apud te, videlicet constituendo ad dexteram tuę maiestatis in excelsis, eadem claritate quā habui prius quā mundus esset apud te, vt nihilominus adoretur ab angelis recens forma serui, quā adorabatur ab angelis antiqua forma Dei.

*Quę fili
petis cla-
rificatio-
nem.*

¶ Nondum enim (inquit Theoph.) glorificata erat carnis natura neque incorruptibilitate fruebatur, neque regium thronū acceperat, propterea dicit, clarifica me: hoc est, humanam meam naturam, quę nunc est in ignominia, quęque crucifigenda est, & subuehe eam in gloriam quam habebam apud te ego verbū & filius tuus prius quā mundus esset. Collocauit enim humanā naturam in throno regio, & adoratur nunc ab omni creatura.

¶ Orabat ergo, vt dicit Hilarius, vt id quod ex tēpore erat, gloriam eius quę sine tempore est claritatis, acciperet.

¶ Circa tertium, quod est in Christum credentium apud patrem commendatio, subditur:

Manifestaui nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo. Tui erant & tu mihi eos dedisti, & sermonē tuum seruauerunt.

¶ Principium enim paternę clarificationis horum hominū institutio est, per quos nomen patris oportebat mundo innotescere. Vndē & rectē dicti sunt lux mundi, quia mundū cognitione huius nominis illustraturi, prius ipsi sunt illuminati.

E Quod

*Nomē pa-
tris per
Christum
manife-
statum.*

¶ Quod autem est hoc nomen Dei, nisi pater Iesu Christi: Etenim cetera nomina Dei quęcunque in lege sunt audire vel scire potuerūt homines ante aduentū eiusdem Christi. Hoc autem nomen quod est pater, vel cuius filij pater erendendus sit, nunquam cognitum fuisset, nisi veniens ipse filius hominis illud manifestasset.

¶ Ergo nomen tuū, inquit, nomen patris mei, vel quod pater meus sis manifestavi per opera quę nemo alius fecit, hominibus, quos dedisti mihi de mūdo, quos ad me attraxisti electos de mundo. Quia nō caro & sanguis reuelauit eis, sed tu mihi pater qui es in cęlis.

¶ Tui erant, & tu mihi eos dedisti. Nisi enim tui essent, nō mihi eos dedisses. Quomodo autē tui erāt & nondum mei, nisi quia te quidē Deum inuocabāt, sed me filiū tuum esse, vel huius filij respectu patrē te vocare necdum sciebant? Ergo in eo hos mihi dedisti, quia me filiū tuum esse illis reuelasti. Quo cognito, ecce ipsi sermonē tuum seruauerunt, quia videlicet omnia relinquētes me sequuti sunt. Quod utique certā tui sermonis obseruationem esse testatur lex dicēs: Qui dixerit patri suō & matri suę, nescio vos, & fratribus suis ignoro illos, & nescierūt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum & pactū tuum seruauerunt, iudicia tua ò Iacob, & legem tuam ò Israel. Igitur quos dedisti mihi tui erant, & in eo sermonem tuum seruauerunt, quia relictis omnibus me sequuti sunt. Sequitur:

Deut. 133

Nunc cognouerunt quia omnia quę dedisti mihi abs te sunt, quia verba quę dedisti mihi dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognouerunt verē, quia à te exiui, & crediderunt quia tu me misisti.

¶ Quia tu mihi eos dedisti, consequens erat vt cognoscerent, vt verba quę dedi eis acciperent, cognoscerent & crederent. Nisi enim eos tu mihi dedisses, nunquam cognouissent, sicut non cognouit perditus Iudas, cuius ab effectis palām omnibus est, quia non eum tu mihi dedisti, nec tui causa me sequutus es, sed quum nō esset tuus, tuis per hypocrisim fuit admixtus peccator & dolosus. Propterea nunquam hoc illi sapuit quod isti cognouerunt, scilicet quòd omnia quę dedisti mihi, id est, quęcunque feci ope-

ra, quæcunque dixi doctrinæ verba, abs te sunt, sed dixit mala in corde suo, cum eis sentiēs qui dixerunt: In Beelzebub principe demoniorum eiicit demonia. & Non est hic homo à Deo. Palàm ergo de istis non est quos tu ad me at traxisti qui cognouerūt, qui de operibus meis rectè senserunt.

¶ Sed vndè ea quæ dicta sunt cognouerunt? Verba, inquit, quæ dedisti mihi, dedi eis. Hoc est, à verbis meis & doctrinis cognouerūt. Semper enim eos docebā, quia omnia quæcunque habeo patris sunt, & non hoc solum, sed & quod à te exierim, & quod tu me miseris. Nam per totum Euangelium hoc vult manifestum esse quod non sit aduersarius Deo, sed impleat Dei patris voluntatem.

Theoph.

¶ Et cognouerunt verè quia à te exiui. Et ne quis putaret istam cognitionem iam per speciem factam non per fidē, exponendo addidit: Et crediderunt, vt subaudiamus verè, quia tu me misisti. Hoc ergo crediderūt verè, quod cognouerunt verè. Idem est enim à te exiui, & tu me misisti.

August.
Chrys.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

¶ Itaque patet ex præmissis quemadmodū ab ore Christi eximie discipuli commendantur. Et vndè commendantur? Vtique quia non de mundo, sed ex patre Dei essent, & quia sermonem patris seruauerunt, quia Christum cognouerūt, quod Christi verba acceperunt, & quod crediderunt, digni profecto quos ipse filius oratione sua dignanter commendet patri, sicut ex sequentibus ostendetur.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo.

¶ Hic ponitur Christi pro suis ad patrē oratio. Vbi duo notantur. Vnum est, à Christi precibus mundi seclusio. Alterum, pro suis deprecandi notanda ratio, ibi: Sed pro his quos dedisti.

¶ Circa primum dicit: Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo. Mundū vult intelligi eos qui viuunt secundum concupiscentiam mundi, & nō sunt in ea sorte gratiæ vt ab illo eligantur ex mundo (Ergo vā mundo gaudenti, imò infanienti) orante pro suis, id est, moriente, & in ara crucis se sacrificium offerēte Christo vnigenito filio Dei, qui pro suis rogat non pro mundo qui Deum non cognouit, cuius mundi rectores, sunt principes tenebrarum. Iste mundus

August.
Mund' pro
quo non
orat chris
stus.

vsque adeo diuersus est ab his, p quibus rogat saluator crucifixus, quàm erant diuersi apud Deum Aegyptij à filiis Israel sacro sanguine agni postes suos signantibus.

*eui mund
do ve.* ¶ Va igitur vt dictum est tali mundo, quia quod rogat Christus verus Dei agnus, nihil illi proficit, quò minus cum rege suo principe tenebrarum diabolo citius in profundum inferni demergatur, solis illis pro quibus patrem suum orat Christus, quos scilicet ei dedit, pater per crucem eius & sanguinem euadentibus.

¶ Circa alterum, quod est pro suis deprehendi ostensa ratio, subditur:

Sed pro his quos dedisti mihi de mundo, quia tui sunt. Et omnia mea tua sunt, & tua mea sunt. Et clarificatus sum in eis.

*Theoph.
christi
erga suos
dilectio.*

¶ Vt sciant hi quos dederat ei pater de mundo, quòd propter nihil aliud quàm propter ipsos hæc ad patrem dixisset, & vt discant quòd diligit eos & curam eorum gerat, dicit: Ego p ipsis rogo & supplico, pro quibus & me ipsum nunc ad mortem in sacrificium offero, quibus etiam do non modò quæ mea sunt, & me ipsum do.

¶ Porro quum audis dicentem, quos dedisti mihi, intellige per hoc quòd pater eos filio dedit, factum esse vt non pertineant ad eum nondum pro quo ipse non rogat.

¶ Sed nec (quum audis hos filio datos) existimes ei nuper datum principatum & talem potestatem, & quãdo habuit eos pater ipse eos non habuerit, & iterum nunc quum eos haberet, patri eos ablatis. Nã subdit: Et omnia mea tua sunt, & tua mea sunt. Non enim nunc accepi potestatem, sed quando tui fuerunt, & mei fuerunt. Tua enim sunt omnia. Et quãdo ipse habeo eos, & tu habes & non es priuatus, mea enim omnia tua sunt.

¶ Vbi satis apparet quo modo vnigeniti filij sunt omnia quæ sunt patris, per hoc utique quòd ipse Deus est, & de patre natus patri æqualis. Et clarificatus, inquit, sum in eis. Ex quo pater quoniam potestatem habeo super eos, quoniam glorificant me tibi credentes & mihi. Nullus enim in illis in quibus non habet potestatem glorificatus est. Porro dicendo factam esse suam clarificationem quæ adhuc futura erat,

erat, ostendit iam fuisse prædestinatum, & certum habet, quod esset certo futurum.

¶ Clarificatus sum, inquit, in eis. Hoc est, iuxta præmissa potestatem illorum habeo ut dominus qui in eis glorificor, sicut & regis filius æqualem patri est habens potestatem & regnum glorificatur in eò quòd tanta habet quanta pater. Si ergo filius minor esset patre, quo modo ausus fuisset dicere, omnia tua mea sunt? Nā dominus quilibet omnia qui dem habet quæ sunt serui, seruus autem non omnia habet quæ sunt domini. Sed hinc eòuerso loqui licet, ut quæ sunt patris, ea sint & filij, & cōtrā. Glorificatur igitur fili⁹ in his quæ sunt patris, tantam omnium potestatem habens quantum & pater. Sequitur:

Theoph:

Et iam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te venio

¶ Quum hæc loqueretur utique in mundo erat, quia visibiliter aderat, & mortalem vitam spirabat, imò quia pressuram in mundo habebat, & tamen quodam modo in mūdo non erat, quia iā à traditore venditus mōxq; tenendus, & ad mortē ducēdus erat. Ergo iam nō omnino, sed quodam modo in mundo non erat, quia iam tunc in termino vitæ præsentis & iā in exitu mūdi pedē irrevocabiliter posuerat.

¶ Quia verò sic vadens, & dicēs, & ego ad te venio, gloria & honore coronabatur, & constituebatur super opera manuum patris, rectè omnino quasi de præterito dixit: Et clarificatus sum in eis.

*Cur Christi
stus pro suo
oratur.*

¶ Causam autē quare sic vadēs pro suis roget interposuit dicens: Et hi in mundo sunt. Causa enim magna est de qua salutis amicū curare oportebat quòd se stabilitate littoris, id est, immortalitatis pace & securitate potito, sui remiges in fluctibus difficili navigatione periclitātur, sine dubio perituri, nisi salutis ab ipso portus illius præpararetur.

¶ Orat itaque domin⁹ pro suis quos ipse docuerat discipulis, ut & illi pro his quos per orbem terrarum docturi erāt & ipsi deum orare meminerint. Item & aliis causis pro eis orat quæ in litera satis insinuantur. Nempe quia sui utpote sibi dati erant, quia per eos clarificatus fuerat, & in futuro

FERIA SECUNDA

multò plus per orbem terrarum clarificādus. Item propter suam ab aliis mox futuram discessionem & absentiam presentia corporalis. Deniq; quia in mundo ipsi manentes variis ac grauib; pressuris & periculis forent exponendi.

FERIA SECUNDA A
DO. PALMARVM.

Ioan. 12.

Jesus ergo ante sex dies Paschæ venit in Bethaniam vbi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit Iesus.

¶ Duo præcipuè præsens sancti Euangelij lectio comprehendit. Vnum est, Bethaniæ venientis Christi susceptio. Altorum, Inuidiæ murmurantis peruersa indignatio, ibi:

Dicit ergo vnus.

¶ Circa primum tria notantur. Primum est legitimi temporis adnotatio. Secundum est, per pios Christo cœnæ exhibitio, ibi: Fecerunt autem. Tertium, mulieris sanctæ deuota obsequutio, ibi: Maria ergo.

¶ Circa primum dicitur: Iesus ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam. Mox antè præmiserat Euangelista Dederat autem pontifices & Pharisei mandatum, vt si quis cognouerit vbi sit, indicet, vt apprehendant eum. Ergo intentus quisq; erat illorū habitus gratiam quum indicasset illum quippe quum & pecuniam dare prompti essent, sicut & discipulos eius dederunt indicanti quādo vel quo in loco sine turbis comprehendere illum possent.

Vitanda temeritas exemplum Te- p^o christo typo præ- fuitum.

¶ Ergo, inquit, quia tale principes & Pharisei mandatum dederat, Iesus nō festinatò, sed tardiùs, id est, ante sex dies Paschæ venit in viciniam Ierosolymæ, scilicet in Bethaniã. Vtique suo docens exemplo ne quis fidelium se persequutorib; ingerat, antè quàm diuina illum gratia vocet, quum ipse diem illū obseruare curauerit, qui per scripturas olim fuerit præordinatus. Sextus nanque dies ante quintum decimum mensis paschalis, cuius in vespera agnus immolatus erat, nonus dies eiusdem mensis est. Quum ergo nono die mensis in Bethaniam venit, & sicut paulò post sequitur qui in crastinum (qui profectò decimus dies mensis est)

cui-

ciuitatem Ierusalem ingreditur, planè in hoc quoque legé quæ de agno paschali scripta est, hic verus agnus Dei fuisse nere probatur, quæ talis est.

¶ Decima die mensis huius tollat vnusquisque agnum per domos & faamilias suas, & seruabitis eum vsq; ad quartã decimam diem mēsis huius, immolabitque eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vespērã. Expectauit ergo suū legitimum diem, vt præscripta secundum legem die videlicet decima die mensis domum filiorum Israel, id est, tēplū Dei paschalis agnus introeat, & ex tūc circa illud salubria doctrinæ cœlestis pabula intra eiusdem templi viridarium suis auditoribus diuidat, Iudæis nihil audentibus, neq; paratum in eius iugulū cultrum iniicere valētibus donec qua dragesima dies veniat, cuius ad vespēram seipsum suis est manibus in mysterio immolaturus, & tunc demum se à crucentis illis lanistis trucidari permittet.

¶ Circa secundum, quòd est, Christo per pios cœnæ exhibitio subditur:

Fecerunt autem eam cœnam ibi & Martha ministrabat. Lazarus verò vnus erat ex discumbentibus cum eo.

¶ Decima die mensis (vt dictum est) agnum Iudæi capiunt immolandum in paschæ festo: ex tunc enim festiuitatis suæ prælibant solennia. Quapropter in die quæ est nona mensis, epulantur splendide, & exordium festi hanc diem constituunt. Et hinc est quod dicitur: Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat. Hoc dicendo significauit quod in eius domo cœna fuerit. Obserua autem & fidem mulieris quo modo non permiserit ancillis ministerium, sed per seipsam ministrat. Ostēdere etiã volens Euāgelista veræ resurrectionis Lazari signū, dicit: Lazarus verò vnus erat ex discumbentibus cum eo. Non enim vt apparuit viuētib; statim mortuus est, sed mansit viuens multo tempore, solita faciens, comedens ac bibens, atque alia agens, Et vt ait Augustinus: Viuebat, loquebatur, epulabatur, veritas ostendebatur, infidelitas Iudæorum confundebatur.

¶ Circa tertium, quod est mulieris sanctæ deuota obsequutio, subditur:

Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistice pretiosi, & unxit pedes Iesu & extersit capillis suis pedes eius, & domus impleta est ex odore unguenti.

Theoph.

¶ Martha omnibus in commune ministrabat, Maria autem soli Christo honorem impendit. Quoniã ad eum nõ accersit ut hominem, sed ut Deum. Nam unguentũ propterea effudit, & capillis capitis tersit, quod nõ haberet opinionem de illo qualem multi tanquam de puro homine, sed ut domino & Deo. Et quoniam hinc occasio tradendi dominum orta est, ideo Evangelistarum nota illationis officium Mariæ intulit descriptis officiis Marthæ & Lazari. Et sororum quidem officia gratitudinis refert: Lazari verò testimonij, non verbo, sed factõ discubitus in cœna.

Pistice nardus.

¶ Accepit, inquit, libram. Et hic actus insinuat Mariam in propria domo esse, tanquam nõ adduxerit, sed acceperit ibidem existentem. Libram dicens, quantitatem ad tale opus nõ modicam insinuat. Unguenti qualitatem ostendit quum dicit, Nardi pisticæ. Nardum declarat nõ esse adulterinã vel sophisticatam, sed fidelem. Græca enim dictio pistis, Latine fides dicitur, & hinc pistica, id est, fidelis deriuatur.

Quæ fuerit illa Maria De cõ Euang.

¶ Hæc est illa mulier (sicut à diligentioribus tractatoribus veraciter assertum est) quæ quondã peccatrix in domo Pharisæi ad dominum cum alabastro unguenti veniens, suscepta est. Unde Auhust.

Evangelistarum diaphonia tollitur.

¶ Quod autem hinc in Bethania rursus fecit, aliud est quod ad Lucæ narrationem non pertinet, sed pariter narratur à tribus, Ioanne scilicet, Matthæo & Marco. Quod autem caput domini unguento illo perfusum dicunt, Ioannes autem pedes, nõ solum caput, sed & pedes domini accipiamus per fuisse mulierem. Proinde Matthæus & Marcus recapitulando & ad illum diem redeunt in Bethaniã qui erat ante sex dies paschæ, & narrant quod Ioannes de cœna & unguento. ¶ Et unxit, inquit, pedes Iesu. Actio igitur unctionis pedum non est contraria effusioni unguenti super caput Iesu quam illi narrat. Vtrumque enim opus Maria fecit, prius unxit pedes, & deinde residuum effudit super caput ipsius recumbentis. Suppleuit enim Ioannes omissã ab aliis pedum unctionem. ¶ Et extersit capillis suis pedes eius. Quo datur intelligi hæc fuisse peccatricem, quæ olim simili capillorum officio veniam

veniam meruit. Ordo præposterus. Priùs extersit ab immunditia pulueris pedes Iesu, capillis suis illos mundans, & de inde mundos iam pedes vnxit vnguento.

¶ Et domus, inquit, impleta est ex odore vnguenti. Quãdo hæc primùm ad dominum accessit, tunc vngueto quod nõ propter ipsum dominum emerat, sed ob fragrantiam sui corporis vegetandam composuerat, solos vnxit domini pedes. Nec enim poterat peccatrix statim capite eius digna fieri, nunc verò iustificata & dilecta, vngueto quod propter hoc ipsum emerat, tam caput perunxit quàm pedes.

¶ Mysticè, ministrante Martha cibos corporis, Maria spiritualium ministeriorum exëplar caput ac pedes saluatoris videntibus cunctis & odorè mirantibus vnguento pretioso perungit, quia videlicet in auribus plebis domino seruiëtis in sex operibus misericordiæ quæ loquente domino in Euãgelio memorantur, religiosi ministri Christi, & dispensatores mysteriorum Dei fideliter cõfitentur & prædicant, quia in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: & verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Caput enim vngere, est diuinitatem eius fideliter annunciare. Pedes autem vngere, est veram humanitatem veràmque passionem eiusdem Dei & hominis firmiter credere & constanter prædicare. Hoc agentes & non sicut pluri verbum Dei adulterantes: Christi, inquit, bonus odor sumus Deo in omni loco in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt.

¶ Ergo domus impleta est ex odore vnguenti. Verùm hoc vnum idèmq; ecclesiæ vnguentum, aliis est odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Dixit ergo vnus ex discipulis eius, iudas iscariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc vnguentum non venit trecentis denariis, & datum est egenis?

¶ Hic ponitur inuidi proditoris iniqua indignatio. Vbi quatuor notantur. Primum est, impij proditoris iniqua murmuratio. Secundum, hypocritæ simulatoris digna suggillatio ibi:

Nota.

Ruper.

Actiue

typus &

cõtempla

tive.

Mat. 25.

Ioan. 1.

2. Cor. 2.

ibi: Dixit autem hoc Tertium, futurorum præscij Christi, responsio, ibi: Dixit ergo Iesus. Quartum, turbæ spectatricis ad confluxio, ibi: Cogitauerunt autem.

*Iudæ odor
vitæ occidit*

¶ Circa primum, quod est, impij proditoris inuida murmuratio, dicitur: Dixit ergo vnus ex discipulis ei: Quare hoc vnguentum non venit trecētis denariis, & datum est egenis? Huic ergo infælici bonum op^{us} mulieris odorem mortis attulit, bonus vnguenti pretiosi odor occidit: imò quia verè iam mortu^{us} erat, & inter viuos, id est, electos Apostolos ambulans, iam in sepulchro malitiæ suæ Deo mortuus iacebat, odorem vitæ ferre non potuit, obsequium pietatis & honorem magistro impensum sine tormento indignationis & inuidiæ videre nequiuit, venenū auaritiæ quo ebrius erat continere non valuit.

*Iudas autem
vni & in
vidus.*

¶ Personam eius Euangelista signâter descripsit dicendo: Iudas Iscariotes. Quod vocabulū à tribu Isachar, vel à viuo vndè ortus est, accepit. Et addendo. Qui erat eum traditurus, quia videlicet est alius Apostolus huius nominis Iudas, qui & Thadæus.

¶ Quum ergo & auarus esset & inuidus, reprehendit Christo impensi honoris modum. Quare, inquit, non obtulisti pecuniam, subaudis, vt possem inde quantum liberet furari, sed effudisti vnguentum quod venditari potuisset etiam trecētis denariis?

¶ Taxauit ipse proditor amens vnguenti huius pretiū trecētis denariis, suo se iudicio condemnans, & illum triginta denariis vendidit, quem illa vnxit trecētis.

¶ Quum autem alij Euangelistæ dicunt omnes alios discipulos itidem cum Iuda dixisse, intelligendū est hoc eo modo loquendi quo id quod vnus de communitate facit, etiā alij facere dicuntur. Vel si cæteri hoc dixerint, certè non tali mente qua Iudas, hoc dixerunt.

¶ Vndè Augustinus: Potest intelligi quòd alij discipuli aut senserint hoc aut dixerint, aut eis Iuda dicēte persuasum sit, atque omnium volūtatem Matthæus & Marcus verbis etiā exprefferunt. Sed Iudas propterea dixerit, quia fur erat, cæteri propter pauperum curam. Ioannem verò id de solo Iuda commemorare voluisse, cuius ex hac occasione furandi consuetudinem credidit intimidandam.

¶ Circa

¶ Circa secundum, quod est, hypocritæ simulatoris digna fuggillatio, subditur:

Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum sed quia fur erat & loculos habens; ea quæ mittebantur, portabat.

¶ Quod dicit, quod de egenis non pertinebat ad eum, intellegendum est ac si dixisset, de egenis ei curam non fuisse. Ergo teterrimus nebulo nequissimam inuidiam qua de bono magistro malè sentiebat, & voracem auaritiam qua dominicis loculis non parcens furtum inferebat, honesto nomine, id est, egenorū cura palliauit. Quis nõ miretur quòd talem conscientiam tali hypocritæ contegebat?

¶ Magnopere autem sanctus Euangelista huius homicidæ atrocitatem percutit dicendo: Non quia de egenis pertinebat ad eum, etenim longè excesserat animus eius ultra omnes terminos humanarum miserationum, tamq; alieni peccatoris erat, vt ipsam posset ad mortem tradere pauperū misericordiam.

¶ Quia fur erat, inquit. O infælix. Idcirco maluisset vnguentum hoc veniisse trecētis denariis (vt iam dictum est) quia voluisset & potuisset furtum facere de ipsis trecentis denariis. Quomodo potuisset?

¶ Vtique satis commodè, quia loculos habens ea quæ mittebantur portabat. Saculari⁹ (inquit) erat domini, & ea quæ à piis hominibus pauperi propter nos domino nostro mittebantur, portabat. Etenim quum diues esset pro nobis imperpetuum ditandis se pauperem fecerat, & quum terre & maris & omnium quæ in eis sunt creator esset & dominus, tamen ex eleemosynis hominum sustentari & euāgelium nunciands, de euangelio viuere volebat. Ea (inquam) quæ ab auditoribus euangelij domino mittebantur ipse portabat, & ministerio nequiter abutens fur & sacrilegus exportabat.

¶ Non qualiscunque fur, fur loculorum, sed & dominicorum loculorum, sed sacrorum. Talis erat infælix Iudas, & tamen cum sanctis vñdecim discipulis intrabat & exhibat, imò & eleemosynis vñdè illi & ipse dominus viueret præpositus erat. Sed quare dominus hæc omnia sciens, ipsum

Iudas vt pietatifico lore furti obtexit.

Cur vn. guentum vendi maluisset.

2. cor. 2. christum cleemosynis vixisse

Iudas quam deestabilis.

non

non reprehendit? Dicit Theophylactus: Nolebat eum confundere, docens & nos longanimes esse erga tales. Sed tamen occultè exprobrat ei prodicionem, vt in sequentibus patebit.

Quæ in ecclesia iudeæ similes
 Iterum quæritur quare dominus noster quum talem illū sciret, nō solum Apostolum, sed etiam prouisorum & saccularium fecit Apostolorum? Ad hæc, inquam. Quare vsq; hodie multos in ecclesia sua dominus permittit esse præpositos similes eius? Qui enim aliquid de ecclesia furatur, Iudæ collega est. Quāti autem putas de ecclesia furantur abuteret ministerio quo permittente Christo funguntur? Quantorem pauperum non pauperibus tribuendo, furtum faciunt & non qualecunque furtum, sed sacrilegium? Si crimina discernuntur in foro qualiscunque furti & peculatus, peculatus enim est furtum de republica, & non sic iudicatur furtum rei priuatæ, quomodo publicæ: quantō vehemētius iudicandus est fur sacrilegus, qui ausus fuit non vndecunque sed de ecclesia tollere?

*Furtum
 peculatus
 & sacrilegium.*

¶ Igitur quum & hodie multi sint Iudæ similes, & quæ ad administrationem facultatū ecclesiæ peruenire potuerint interrogati, certum quid respondere nequeamus, nisi quia multa fieri permittit Deus quæ minimè probat, de illo vno non temerè iudicium domini discutimus, præsertim quum ignoremus vtrum dominus electione sua oculos suos illi commiserit, an certè (quod credibilius est) ille se ingesserit sicut plerique nunc ecclesiasticis ministeriis tanta importunitate se ingerunt, vt nisi admittantur penè grauiora per discordiam animabus scandala, quàm si admittantur, dāna rebus ecclesiæ inferant.

¶ Itaque quum hæc dicit Iudas, quare hoc vnguentum non venit trecentis denariis, & datum est egenis, non est timor Dei, vel cura egenorum ante oculos eius, sed verba oris eius iniquitas & dolus, & in cubili suo iniquitatē meditatur.

¶ Circa tertium, quod est, futurorū præscij Christi responso, subditur:

Dixit ergo Iesus: Sine illam vt in diem sepulture mee seruet illud. Pauperes enim semper habebis vobiscum, me autem non semper habebitis.

Verba

¶ Verba responsionis suę dominus in singularem & pluralem numerum dispersit. Dicēdo enim singulariter ad vnū, sine illam, vt in diē sepulturę meę seruet illud, & addendo pluraliter, pauperes enim semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis, datur intelligi, quia re vera secundum Matthæum & Marcum cęteri quoque discipuli mus sitabant dicentes, vt quid perditio hęc? sed diuersa intentione ab illo, nempe qui verè propter curam egenorū hoc dixerunt, Iudas autem propter furandi auaritatem. Bene ergo vbi erat intētio diuisa, dominus noster sua diuisit verba, singulis partibus reddens conuenientia. Nam Iudę furi qui per iniquissimam auaritiam paulò pòst accepturus erat pretium traditionis & mortis eius, eandē mortem suam annuncians: Sine (inquit) vt in diē sepulturę meę seruet illud. Ac si dicat: Non solūm non vendatur vt detur egenis, verūm etiam & quod nunc habet (nec enim nūc totum in me effudit) quod inquam nunc habet vnguentū seruet, & adhuc ampliùs emat ad cōdiendum corpus meum, quod tuo scelere, Iuda, tradetur ad crucifigendum. Et quia futurum erat vt eadem hęc mulieri domini resurrectione p̄uenta corpus eius in sepulchro (quod venisset vngere) non inueniret aromata & vnguenta vngendo Christi corpori p̄parata in vsus destinatos non impenderet, seruet inquit, sibi in die, id est, tempore quo mortuus & sepultus ero.

¶ Porro illis qui re vera propter pauperes dixerāt: Vt quid perditio hęc potuit enim hoc venundari plus quàm trecentis denariis & dari pauperibus, eis inquam, longè aliam rationem plenam pietatis & dulcedinis reddidit. Pauperes enim (inquit) semper habebitis vobiscum, me autem nō semper habebitis.

¶ Et quidem bonum opus (inquit) curare de egenis, & illis benefacere, sed mihi primū iam iam abituro à vobis amicis meis officiosè vale dicendū est. Habet ministerium pauperum meritum suum, sed p̄cellit officium pietatis ipsi sanctorum pauperum capiti impensum.

¶ Prætereà non semper me habebitis, non semper in me vnguentum hoc effundere poteritis, futurum est vt propter videndum me, sanguinem vestrum fundere optetis, qui

*idē dicens
tū intē
tio diuer-
sa.*

*Matt. 26
Marc. 14*

*Iudę furi
respondit*

*Apostolis
vt respon-
det.*

qui nunc effusionem vnguēti (quod vos non emistis) perditionem reputatis Rectē igitur illud singulariter, hoc autem pluraliter dixit, & diuersis intentionibus indignantiū, Iudæ scilicet & cæterorum qui indignati sunt, congruētia respondit.

¶ Quod autem ait: Me autem nō semper habebitis, de corporali sua atque visibili præsentia est accipiendum. Nā de spiritali atque inuisibili sua cum fidelibus præsentia alibi ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad con summationē seculi. Sanē inter hæc mulier sancta tacebat, nequaquam perditum existimans quod in obsequium domini collocasset. Christus autem nō modò defendit tacētem, sed & eximia & immortalī laude propter hoc ipsum opus quod traditor amens vituperauerat, dignam censuit dicens:

Mat. 21.

Mat. 26

¶ Quid molesti es tuis huic mulieri? Bonum opus operata est in me: Quod habuit (scilicet fidei & amoris) hoc fecit, & hoc faciendo, præuenit vngere corpus meū in sepulturam. Secundum suam in me beneuolētiā & dilectionē, in obsequium meū quod potuit effecit. Amen dico vobis, vbicū que prædicatum fuerit Euangelium istud in vniuerso mundo, & quod hoc fecit, narrabitur in memoriam eius.

vni⁹ hui⁹
laudem
christus
cōsuet⁹ præ
dicandā.

¶ Nullius hominis præter huius sanctæ ac Deo dilectæ famulæ laudem per vniuersum mundū Dei filius censuit prædicandam. Vbicunque (inquit) prædicatum fuerit Euangelium hoc, & cætera, quasi seipsum nō vellet sine huius sanctæ mulieris recordatione & laude prædicari.

Cōsolatio
despectis
ob pietatem.

¶ Ergo & tu quisquis es seruus Christo fidelis & deuotus qui dignus es propter Christi famulatum opprobrium hominum fieri, & cōtumeliam pati, huius exemplo sustine & tace, & scito quod eò magis opus tuum à domino cōmendabitur, quò illud calumniatorum liuor carperit amplius.

Theop.

¶ Ceterum, ex Iudæ proditoris & perditī, exemplo discant sacrilegi quatum partium sint. Vides etiam quò ferat auaritia, nempe ad prodicionem. Et quidem malitiæ caput est quod postea vendidit dominum. Bene ergo Paulus omnium malorum radicem dixit auaritiā.

I. Tim. 6.

¶ Circa quartum, quod est turbæ spectatricis ad locum cōfluxio, subditur:

Cognouit

cognouit ergo turba multa ex iudeis quia illic esset, & venerunt non propter Iesum tantum, sed ut & Lazarum viderent quem suscitauit à mortuis.

¶ Beneuoli fuerunt hi qui ad Iesum venerunt, & non sicut alij maleuoli & infani. Venerunt autem (inquit) non propter Iesum tantum, sed ut & Lazarum viderent. Nam quum re vera maximum miraculum esset, multi cupiebant eius qui surrexerat fieri spectatores, fortassis expectantes audire à Lazaro de iis quæ sunt apud inferos.

¶ Itaque ex quo collegerant pontifices & Pharisei concilium, & definitio concilio interficiendi Iesum dederunt mandatum, ut si quis cognouerit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum, non cognouerat turba vbinam esset. Ipse nanque Iesus non in palam ambulabat apud Iudeos. Nunc autem venerat Bethaniam, & fecerunt ei cenam ibi, uti dictum est. Lazarus quoque vnus erat ex recumbentibus. Cognouit ergo nunc post aliquam expectationem turba quia illic est, & venerunt non propter Iesum tantum, sed ut & Lazarum viderent quem suscitauit Iesus.

Theoph.

¶ Sed nunquid Lazarum hætenus saltem videre non poterant, sicut & Iesum non cognouerunt vbinam esset, eo quod non iam in palam ambulabat? Ergo turba hæc non tantum Ierosolymitarum, sed maxima ex parte illorum erat qui de regione ascenderant Ierosolymam ante pascha, ut sanctificarent seipfos.

¶ Venerunt ergo ad eum, non quidem apprehendere, sed videre cupientes, ita ut inuiderent illi qui eum interficere cogitabant. Nam protinus subiungit Euangelista.

¶ Cogitauerunt autem principes sacerdotum ut & Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Iesum.

¶ Et quantæ hoc est crudelitatis & insanix velle interficere non modò hominem mortuos suscitantem, sed & eum qui mortem vnã perpeffus est?

crudelitas extrema.

¶ Aded enim inhumani erant Pharisei, ut non tantum Iesum, sed & Lazarum occidere cuperent, eo quod multis author salutis fieret, & miraculo sui ad fidem simpliciores adduceret. Ita apud illos crimen erat, si cui bene fieret

Verum.

IN COENA DOMINI.

Verum & hoc eos malè habebat, quòd instante die festo omnes ad Bethaniam current, fierentque miraculi auditores, & eius spectatores qui resurrexerat.

¶ O cæca Iudxorù sœuitia, qui semel mortuum denuò cogitant interficere, & ob nullum crimè aliud nisi quia resurrexerat, quasi dominus non posset seruare viuum, quem suscitauerat mortuum. Et quidem vtrumque dominus fecit, & Lazarum mortuum & seipsum suscitauit occisum.

IN DIE COENAE DOMINI.

IOAN. 13.

Ante diem festũ paschæ sciens Iesus quia venit eius hora vt transeat ex hoc mudo ad patrẽ.

¶ In hac sancti Euangelij lectione tria nobis deuotissima attentione consideranda proponuntur. Primũ est, admiranda Christi erga suos dilectio. Secundum est, magnæ dilectionis & humilitatis per effectum ostensio, ibi: Surgit à cœna. Tertium est, ad ipsius imitandum exemplar salutis exhortatio, ibi: Post quàm ergo lauit.

Paschæ sacrificiũ hinc sanctum.

Paschæ nomen vnde.

¶ Circa primum tria notatur. Primum est, Christi transitus præfiguratio. Secundum, mira Christi erga suos dilectio, ibi: Quum dilexisset suos. Tertiu, celsitudinis Christi benignissima inclinatio, ibi: Et cœna facta.

¶ Circa primum dicitur: Ante diem festum paschæ, & c. Paschæ sacrificium hinc sanctum fuit, & paschæ solennitas veneranda, quia præfigurabat dominũ Iesum pro salute mundi per passionem mortis fore transiturum ex hoc mundo ad patrẽ. Nam pascha transitus interpretatur, quod Hebraicè phase dicitur, nomen ex eo vetus habens quod transierit in eo dominus per Aegyptum percutiẽs primogenita Aegypti, & filios Israel liberans, & quod ipsi filij Israel transierunt illa nocte de Aegyptia seruitute, vt venirent ad terrã promissæ hereditatis.

Pascha cuius rei typus.

¶ Mysticè nihilominus significans quòd in eo festo dominus (vt iam dictum est) transiturus esset ex hoc mudo ad patrẽ, & quòd eius exemplo fideles abiectis temporalibus desiderijs, abiecta vitiorũ seruitute, cõtinuis virtutum studiis

diis transire debeant ad promissam in cœlis hæreditatem. ¶ Ait igitur: Ante diem festum Paschæ. Erat autem primi mensis luna quartadecima, in cuius diei vespera quâdo luna iam plenissima est, & decimaquinta nobis incipit haberi, agnus immolabatur magnis præfulgēs mysteriis. Nō solum quia luna plena erat, sed etiam quia nō nisi post æquinoctiū vernale, quâdo videlicet iam dies superare noctem incipit, quū primū occurrisset luna plena, agebatur hæc magna solennitas.

¶ Quippe luna plena, plenitudinē temporis significat, quod iam multiplicata per præteritas generationes ecclesia redemptionē de cœlo mittendam apud inferos expectabat. ¶ Porro dies iam longior & noctem superans illud designat, videlicet, quod per passionis Christi mysterium contra tenebras errorū, quæ tenebrę eatenus inualuerant, nūc versa vice prævalere inciperet in cunctis gētibus clara notitia veritatis.

*pleni lunæ
noctis myst.*

¶ Sciens ergo, inquit, Iesus quia venit eius hora ut transeat ex hoc mundo ad patrem, quā intuēs hic Euangelista prius dixerat, Et nemo misit in eum manus, quia nondum venerat hora eius. De quâ & ipse dominus ait: Tempus meum nondum aduenit.

*Joan. 7.
Ibidem.*

¶ Circa secundū, quod est mira Christi erga suos dilectio, subditur:

Quum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

¶ Quum enim iam venisset hora qua trāsiturus erat ad patrem, mirā erga suos profert dilectionē. Relicturus enim illos, vehementiorē charitatem ostendit. Nam quum dilexisset eos, vsque in finē dilexit eos, quia nihil omisit eorū quæ facere decet eum qui multū diligit, ut ingerat eis magnum sui desyderiū, & magnam eis afferat consolationem in malis quæ passuri erant, recogitantes quod sic dilexit eos, ut & pedes eorū lauerit, certi per hoc quod eos in malis grauioribus non foret relicturus.

*Theoph.
christi
multa dilectio.*

¶ Quum dilexisset (inquit) suos, id est, eos quos elegerat ab initio ut essent sui. Nam ne solos putaremus Apostolos vel

F Iſraeliti-

Israëliticam dūtaxat gentē secundum electionem, de qua Caiphā nesciēs prophetauerat quōd Iesus esset moriturus pro gente, non tantū ait, suos, sed addidit, qui erāt in mundo, scilicet, vt omnes intelligamus electos: quia profectō non tantū moriturus erat pro gente, sed vt & filios Dei qui erant dispersi congregaret in vnū. Ergo quū dilexisset suos qui erāt ī mūdo, in finē dilexit eos. Ac si diceret: Quū opus magnæ dilectionis facere cōpisset erga suos qui propter originale peccatū eiekti de paradiso peregrinabantur, in hoc mundo.

vt in finē
Chri-
stus suos
dilexit.

10an. 21.

ibidem.

¶ Quo modo autem cōperat diligere suos, & quū vsque in finem dilexit eos? Sic vtique iam dixerat eis, vt de cælo ad terram descēderit propter eos, & vt ipse qui erat Deus inuisibilis in sinu patris, homo visibilis ē ventre materno fuisset effectus. Sed nondū erat consummata ista dilectio. Nihil enim suis profuisset quōd homo factus fuerat, si nō etiam pro illis pateretur, sicut ipse dixit: Nisi granū frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Itaque vt oportebat in finem dilexit eos, id est, dilectionem erga illos cōsueque perfecit, vtrā quod non posset augeri, videlicet, vt animam suam pro illis poneret, qua dilectione maiorem nemo habet.

¶ Circa tertium, quod est celsitudinis dōmini erga nos benignissima inclinatio, subditur:

Et cœna facta, quū diabolus iam misisset in cor vt traderet eū Iudas Simonis Iscariotes, sciens quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit.

Theoph.

¶ Notanter dicit: Et cœna facta, vt ostendat inhumanitatem Iudæ, quem neque mense cōmuniō potuit emollire. Itaque vt comprobaret quōd suos in finem vsque dilexisset, cœna facta placuit sibi illud agere in quō exprimeret qualiter suam erga illos dilectionem incēpisset, & qualē vsque in finē hanc esset perducturus, hoc non solum verbis dicere, sed & signanter voluit agere, videlicet, vt & nunc presentī mirandæ humilitatis schemate suorum viscera tāgeret, & post resurrectionē suam quando aperiret illis sen-

sum

sum vt intelligerent scripturas, istud quoq; factū illi vuln-
erata memoria recolētes profundius intelligerent, & ean-
dem dilectionem ipsius, cuius ob significationem talis vel
tantus ipse, tali hora vel tempore, taliter egisset.

¶ Et cœna facta, inquit. Hęc ipsa cœna, id est, agnus pascha-
lis assus cum azimis panibus & lactucis agrestibus come-
dendus, ipso vero agno Dei causa esse poterat vt in semet-
ipso turbaretur, quia videlicet passionis suę significationē
post tot retrō generationes ab exitu filiorum Israel de Ae-
gypto hoc ritu celebratam, nunc in presentiarū morte sua
oportebat impleri. Hoc enim sciebat cœna facta Sed & il-
lud non ignorabat, quia diabolus iam miserat in cor vt tra-
deret eum Iudas Simonis Iscariotes, qui & pridie abierat
ad pharisæos, & dixerat: Quid vultis mihi dare, & ego vo-
bi eum tradam?

*Agnus
cœnatus
christo
quid iug-
gerat.*

¶ Hoc sciens ipse, & illud quoque quia omnia dedit ei pa-
ter in manus, inter quę omnia & ipsum proditorem, & eos
quibus tradendus erat, & inortē quam erat passurus, vt de
his omnibus quę vellet faceret, malūque eorum sua po-
tentia conuerteret in bonum. Sciebat etiam quia quum in
forma Dei esset, semetipsum exinaniuit formam serui ac-
cipiens, quod est per humilitatem incarnationis à Deo ex-
isse, & quod per resurrectionis victoriam ad Deum erat re-
diturus, nec Deum quum inde exiret, nec nos deserēs quū
rediret.

Philip. 22

¶ Hęc igitur omnia quum sciret, nō timebat sui humili-
atione minui gloriam suam. Nō enim rapuerat gloriam suā
vt timeret ab illa excidere. Et propterea nō dignantur hu-
mile quippiam facere qui generosi non sunt, quoniam glo-
riam rapiunt, nolētes vllō modo humiliari, vt nō perdant
quod rapuerant. At Christus omniū rex erat, & Dei filius.
Hoc enim insinuat quum dicit: A Deo exiui, id est, ex pa-
tris substātia, & iterum ad Deum vado. Et ita nō minue-
batur gloria eius, qui talis est ex eo quod sese etiam vsque
ad ministerium lotionis pedum humiliat. Cōsidera igitur
quod humiliari opus est eius qui à Deo egressus est, & ad
Deum vadit. Superbire & fastuosum esse, opus est eius qui
à dæmonibus exiuit, & ad dæmones vadit.

Theoph.

*Quorum
gloriam
pina, chris-
ti se hu-
miliantis
nō minui-
tur glo-
ria.*

¶ Et quia, inquit, ad Deum vadit, vt sedeat ad dexterā ma-

F ij iesta-

IN COENA DOMINI.

iestatis in excelsis, sicut dicit de illo Dauid in spiritu: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Et quidē hæc omnia quum sciret, nihilominus in magnę pietatis suę iudicium & nostrę exemplū humilitatis, surgit à cœna, sicut in articulo sequenti patebit.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Surgit à cœna & ponit vestimēta sua, & quū accepisset lintheū, præcinxit se. Deinde misit aquā in pelum, & cepit lauare pedes discipulorum suorum, & extergere lintheo quo erat præcinctus.

¶ Hic ponitur magnę dilectionis & humilitatis per effectū ostensio. Vbi tria notantur. Primum est, Dei hominibus ministrandis notanda dispositio. Secundum est, de domini humilitate Petri verētis stupefactio, ibi: Venit ergo ad Simonem Petrum. Tertium est, de nostra lotionē salubris informatio, ibi: Respondit Iesus.

*Schema
christi
ministran-
tis.*

¶ Circa primum dicitur: Surgit à cœna. Vbi Theoph. Vide & eminentiam humilitatis. Non enim ante cœnam lauat, sed post quā omnes recubuisse. Surgit solus ipse illis recumbētibus, & deponit quidem vestimenta, docens nos vt expediti ac prompti sumus ad ministerium. Lintheo autem præcingitur, ipse omnia faciens, non alij committens. Hæc autem omnia indicia nobis sunt & præcepta quomodo nos cum alacritate oporteat ministrare, & nos ipsos omnia operari, non aliis vtentes ministris.

*Res cœlo
& terræ
miranda.*

¶ Surgit, inquit, à cœna, & ponit vestimēta sua. Quid deinde? Et quū accepisset lintheū præcinxit se, & cetera quæ sequuntur. Magnum quidem & mirādum tam angelis quā hominibus spectaculum. Lauit discipulorum pedes officiū non Dei & domini, sed hominis & serui adimplens Eius quoque pedes abluens, quem nouerat in sui traditione terribissimo scelere polluum.

¶ Surgit, inquit, à cœna. Nimirum, qui vt ostenderet quantum suos dilexisset, prius surrexerat de accubitu suo, de sinu patris æterni, de throno incircumscriptæ maiestatis, & depositis vestimentis glorię suę exinanitus à claritate quā habuit prius quā mūdus fieret, ad eō nudus (id est, nostri per omnia similis absque peccato) inter homines apparuit

vt

vt quomodo in typum eius seruus seruorū maledictus Chā patrem Noe nudum foris iacentem dormire fratribus nū- *Gene. 9.*
ciauit: sic hæretici Cherintus & Marcion aliique complu- *Typus-*
res eundem dominum nostrum nullatenus Deum de Deo *Cristi*
ante secula natum, sed hominem tantū extitisse, & ex Ma- *Noe.*
ria cœpisse contenderint, maximè pro eo quòd lintheo præ-
cinctus, id est, tribulatione passionis afflictus vera morte
homo verus esse comprobatus est. Sequitur:

¶ Misit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulo-
rum, & extergere lintheo quo erat præcinctus. Quia in illa
nuda humilitate passionis suæ sanguinè & aquam de late-
re suo profudit, vndè vsque hodie peccata suorum munda-
re non desinit.

¶ Quare autem solos pedes tunc lauit, quum secundū *Cur solo,*
exteriorē hominem simul & interiorem credentem in se la- *lauit pe-*
uit in sanguine suo à peccatis eorum? Videlicet, quia hora *des.*
illa rem tantummodo significare, non etiam agere debuit.
Præterea idcirco pedes potius quàm man^o aut caput laua-
re voluit, quia videlicet in lauandis pedibus & affectuosior
est gestus humilitatis, & propinquior significatio charitatis
qua nos lauit (vt iam dictum est) à peccatis nostris in san-
guine suo.

¶ Nec tunc solū nos sic lauat dum vnusquisque nostrum *Vt quoti-*
baptizatur, sed & quotidie lauat ab actualibus peccatis, *die nos lau-*
quando in sancto altari carni eius communicauim⁹ & san- *uat chri-*
guini. Ipsa autem peccata quæ non omnino fugere potest *stus.*
vita humana quàm libet religiosa, per puluerem pedum so-
lent significari. Vndè & discipulis suis huiusmodi puluerē
qui de illorum ciuitatibus qui eos audire recusabant, eorū
pedibus adhæsisset, iussit extergere.

¶ Circa secundum, quod est, Petri verentis Christi humilita-
tem stupefactio sequitur:

*Venit ergo ad Simonem Petrum, & dicit ei Petrus: Domine, tu
mibi lauas pedes?*

¶ Non ita intelligendū est, quasi post alios ad Petrū ve- *Cur chri-*
nerit, sed quia ab illo qui prim⁹ Apostolorū erat cœperit, *sti ministe-*
& ille tale ministerium quia mysterium nesciebat, non *riū vere-*
tur petr⁹

IN COENA DOMINI.

frustra abhorruit. Quod etiã quilibet electorũ Apostolorũ acturus fuisset non dubitatur, si non illa terreretur sententia qua dictum est Petro: Si non lauero te, non habebis partem mecum. Dicit ergo ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? Tu quẽ credo & confessus sum filium Dei viuũ. Tu rex regum vestimenta posuisti, aquã infudisti, & vt mihi pedes laues procumbis? Expauit nimirũ de domino & magistro suo vt par erat sublimia, de se humilia sentiẽs. Siquidẽ adhuc non plenẽ cognouerant Apostoli magistri sui disciplinã, scilicet q̃ in schola eius ille foret maior, qui esset & humilior. Hoc, inquam, nondum benẽ cognouerant. Vndẽ etiã nũc secũdum Lucã facta fuit inter eos cõtentio quis eorũ videretur esse maior. Et quidẽ verbis verum dominationis & tenendã potestatis ordinẽ eos docuit dicens: Reges gentiũ dominantur eorũ, & qui potestatem habet super eos, benefici vocantur. Vos autem nõ sic. Sed qui maior est vestrum, fiat sicut iunior: & qui p̃cessor est, sicut ministrator. Nã quis maior est, qui ministrat qui recubat? Nõne qui recumbit? Ego autẽ in medio vestrũ sum sicut qui ministrat. Sed p̃terea factõ illos ampli⁹ instrũẽs palãm appa rebat ipse inter eos sicut qui ministrat, lauando eorum pedes, si. mũlque (vt iam dictũ est) significabat qualis ministerij minister foret, videlicet, qui animã suam pro multis in redemptionem esset daturus. Quom ergo Petrus sic expauisset, audi quid sequitur:

Luc. 22.

potestatis
in ecclesia
modus.

Mat. 20.

¶ Circa tertium quod est, de nostri per Christum lotionem salubris informatio, subditur:

Respondit Iesus, & dixit eis: Quod ego facio, tu nescis modo scies autem postea.

¶ Ac si dicat Petro: Causam propter quam hoc facio, tu nescis modò, sed & si dicã tibi nõ potes portare modò, scies autem postea, videlicet quom venerit spirit⁹ veritatis, qui vos & huius facti causam, & omnem doceat veritatem. Sequitur:

Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in æternum. Respondit Iesus: Si non lauero te, non habebis partem mecum.

Magna

¶ Magna reuerentia Petri erga magistrum, Vndè & religio sè hoc eius obsequium à se cōmēdat. Et licet alio loco increpatus fuerit à Christo & oporteat ob increpationem superiorum nunc permittere vt lauaret ipsum dominus, quia tamen non magnum censebat quod gerebatur à Christo, non putat se iterum fore increpandum. Quid igitur Christus? Si dixisset: Humilitatem ò Petre te doceo, & propterea lauo pedes tuos. Dixisset vtique ei Petrus & iurasset, q̄ etiam absque pedum lotione humilitatem docuerit abudè

Vbi Theoph.

¶ Itaque respondit Iesus: Si non lauero te, non habebis partem mecum. Ac si dicat. Quid expauescis Petre meæ habitū humilitatis, ministeriū tale? Nisi ego adhuc aliud præcinctus maiori meo dispendio lauero te, nō habebis partem mecum. Verè enim nisi Christ⁹ dilectos suos lauisset à peccatis eorum in sanguine suo, nec Petrus, nec quisquam ceterorum hominum partem habuisset cum illo. Hoc ergo nunc opportunè Petro dictum est, quia videlicet & quum expauesceret humilitatem talis ministerij, multò magis abhorrebat contumeliam dominicæ passionis, qua & illū & omnem hominem oportebat lauari.

Pedum lotionio quid præsignabat.

Dicit ei Simon petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput.

¶ Quum enim audisset: Nisi lauero te, non habebis partem mecum, solito mox amoris Christi feruore correptus, respondit obedienter, & secundum nomen suum bene loquutus fuit. Simon enim interpretatur obediēs. Ac si apertè dicat: Quia iam te docente intelligo, quòd lauando pedes meos errata mea te mundare significas, non solū pedes, sed & manus & caput tibi lauanda sponte offero, quia non solū pedibus affectionum, sed & intentione mentis & operatione hoc est, capite quodāmodo & manibus me deliquisse cognosco.

Petri obedientia.

¶ Vbi Theophylactus: Vbi audiuit Petrus terribiles hasce minas, quàm vehemens erat detrectando, tam vehemens, imò vehementior erat admittendo, ita vt & caput ad laudum offerret. Vtrumque autem ex charitate fiebat, & detrectatio, quia plurimum obseruabat dominum, & ad-

Petri erga Christum charitas.

missio, quia à domino nolebat separari.

¶ Tu autem quum videris aliquem valde vrgentem præ te meritate, ac dicentem & cum iuramento: Nunquam hoc faciam. Et deinde reuerentia iuramenti in hoc quod decreuerat pertinacem, & ex eo periclitantem vel in anima vel in corpore, rectè vtaris hoc Petri exemplo, qui quum in voto pertinax esset, vidit pertinaciam vrgere in separationem à Christo, & mox ab illa resiliit.

Sequitur:

Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet sed est mundus totus.

*Rupertus
Quæ lotio
necessaria*

¶ Manifestè insinuat quòd aliam præter illam exteriorem dicit necessariam pedum lotionē. Quis enim lotus est, nisi quem Christus in sanguine suo lauit à peccatis? Quid autē ad conseruandam illam spiritualem mūdiciam proficit ista lotio corporalis pedum? Nunquid pro consequenda peccatorum remissione quotidie pedes lauare, & non potius sacramenta dominicę passionis opus habem⁹ percipere? Igitur Petrus aliud intelligit, dominus aliud postmodum intelligendum insinuat, quum dicenti Petro, Domine, non tantum pedes meos, sed & man⁹ & caput, ipse respondet: Qui lotus est, inquires, nō indiget nisi vt pedes lauet, sed est mūdus totus, Ac si dicat.

*peccatis
quotidia-
nis quid
facias.*

¶ Qui semel in morte mea, quæ nunc adest, baptizatus est, non est opus amplius vt præterita ante baptismum peccata siue originalia siue actualia lauet, sed totus mundus est: tantummodo pedes lauet, id est, quotidiana vel cōmunia peccata, sine quibus humana vita non transigitur, quotidianis remediis expurget, sicut is qui solos ex itinere sordidatos habet pedes, & reliquo corpore à sordibus liber est, vadēs cubitum non indiget nisi vt pedes lauet.

*Lotio pe-
dū mysticę*

¶ Itaque manifestè denunciat quòd lotio pedum illa, remissionem quidem peccatorum designaret, non tamen eā quę in baptismo semel datur, sed potius eam qua quotidiani fidelium reatus (sine quibus in hac vita non viuitur) quotidiana eius gratia mundantur.

¶ Pedes nanque, quibus incidentes terram tågimus, ideò que eos à contagione pulueris sicut reliquum corpus immunes custodire nequimus, ipsam terrenę inhabitationis

necess

necessitatem designant. Quia in quantum quotidie desides nos & negligentes efficitur, in tantum etiam domini quique & summæ conuersationis viri à cœlesti quam maximè diligunt conuersatione reuocantur, vt si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. I. Iohan. I.

¶ Qui ergo lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus: quia qui ablutus est fonte baptismatis in remissionem peccatorum, non indiget rursus, imò nō potest eodem modo abluī, sed quotidiana tantum mundanæ conuersationis contagia, necesse habet quotidiana sui redemptoris indulgentia tergantur.

¶ Quapropter orantes quotidie dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Matt. 6. Vt hæc de Apostolis eorumque successoribus dicta sunt, beatis scilicet immaculatis in via, qui timentes ambulāt in vis domini.

¶ Sed nos qui sæpe diuini timoris obliti, non illa leui & quotidiana orationis solennitate possumus ab erratum nostrorum sorde liberari, sed maior necesse est inquinatio maior orationum, vigiliarum, & ieiuniorum, lachrymarum, & elemosynarum exercitio purgetur, ipso interius vestigia cordis nostri mundante, qui sedens in dextera Dei assumptæ habitum humanitatis quotidie interpellat pro nobis. Magnis peccatis, maior expiatio.

Sequitur:

Et vos mundi estis sed non omnes. Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum, propterea dixit: Non estis mundi omnes.

¶ Vos, inquit qui permanistis mecum in tentationibus meis, mundi estis propter sermonem quem loquutus sum vobis, quia credidistis. Mundi inquam, estis ex hoc, quia nunc ego sanctifico me ipsum pro vobis, vt vos in veritate sancti sitis, dum ego sanctifico, id est, me ipsum sacrificium offero pro vobis. Iam enim vado immolari pro vobis, vt mundi sitis, sed non omnes. Nec enim omnibus vobis præsens passionis meæ sanctificatio prodest. Sciebat enim, inquit, quisnam esset qui traderet eum, propterea dixit: Non estis mundi omnes, Luca. 22.
Iohan. 15.
Iohan. 17.

Circa

¶ Circa tertium principale dicitur:

Postquam ergo lauit pedes eorū, accepit vestimenta sua, & quum recubuisse iterum, dixit eis.

¶ Hic post exhibitionem memorabilis exempli subditur discipulorum per magistri sermonem informatio. Vbi tria notantur. Primum est, Christi post ministerium docentis veneranda dispositio. Secundum est, exempli exhibitio commemoratio, ibi: Scitis quid fecerim vobis. Tertium est, ad sui imitationem salutaris exhortatio, ibi: Si ergo laui.

¶ Circa primum dicitur: Postquam ergo lauit pedes eorū. Ergo inquit quia sciens ea quae dicta sunt, id est, quia sciuit quod venit eius hora ut transeat ex hoc mundo ad patrem & quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à Deo exiit & ad Deum vadit, ideo sic & sic fecit. Magnum sanè & omnium maximè spectaculum admirandum, quod tantus ille dominus & magister surrexit à cœna, & posuit vestimenta sua præcinctusque lintheo pedes lauit, iterumque acceptis vestimentis suis recubuit, & docere cœpit. Et multò maximū est, quod sicut illic sanctissimè ac religiosissimè significatū est, creator angelorum & hominum semetipsum exinaniuit minoratus paulominus ab angelis, & in forma serui accinctus est labore & angustia passionis, ut nos in sanguine suo lauaret à peccatis nostris, & iterum resurgendo à mortuis indutus gloria immortalitatis & incorruptionis honore recubuit in cœlo ad dexteram patris, & dato spiritu sancto fecit nos scire quidnam ipse fecerit nobis. Apperuit quippe per spiritū mysteriū lotionis, quod eis paulò antè exhibitū non intellexerāt. Nam postquam patiendo in cruce lauerunt remissionis cōsecrauit, accepit mēbra iā immortalia, quae mortalia posuerat, & quum aperuisset discipulis sensum ut intelligerēt scripturas exposuit eis suae passionis vtilitatem, cuius catenus quia virtutem mysticā nesciebant, timebant euētum. Siquidem per interpretē spiritum sanctum quem de cœlo misit, ipse gloriosam immortalitatis vestē indutus & residens in sublimi, (ut dictum est) fecit suos intelligere quid fecerit eis.

Circa

Spectaculum admirandum. Christus resurgens ut vestimenta resumit, & mysteria declarat.

¶ Circa secundum, quod est, exempli exhibiti commemoratio, subditur:

scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis: sum etenim.

¶ Scitis, inquit, quid fecerim vobis? Quia nimirum interrogatione excitat, ut attētos reddat auditores suos orator gratiæ & veritatis. Interrogati nēpe quod nescimus, attentius quasi manu pulsantis excitati audire solem⁹. Itaq; nō vlt̄r̄ iā ad Petrū solū loquitur, sed ad omnes, dicēs: Scitis quid fecerim vobis? Quo nos vtique cōmonefacit, ut eorum nō sim⁹ immemores quæ propter nostrā ipse gessit salutē, sed nec eorū quæ omnibus nobis in communi, vel vnicuiq; nostrū in speciali suæ gratiæ & munificentię dona largitus est. ¶ Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis: sum etenim. Magister, propter eam quam vos doceo sapiētiam. Dominus, propter eam quam in virtutibus & miraculis ostendi potentiam. Quia nihilominus cum patre in communi, etiam cunctis præsum creaturis.

Vt discipulorum attentionem excitat.

Vt simus memores.

Magister & dominus.

Theoph.

¶ Si ergo pedes vestros laui (non dixit seruorum vel imperitorum sed hoc illorum reliquit considerationi) necessarium vobis est ut alter alterius lauet pedes. Hoc est, omni ministerio inuicem seruiatis. Id enim vult per lotionē quæ ministeriorum est infima, ut & alia longē honestiora non detrectemus.

¶ Circa tertium, quod est, ad sui imitationem salutaris exhortatio, subditur:

si ego laui pedes vestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

¶ Si ergo (inquit) quem vos rectē dominum & magistrum vocatis, memetipsum ex inaniui formam serui accipiens in similitudinem hominum factus & habitu inuentus ut homo, & humilio meipsum factus obediens vsque ad mortē, mortem autem crucis: si ego, inquam, sic feci ut vos lauem à peccatis vestris, æquum est ut & vos Apostolatam vestrū

Philip. 2.

non

IN COENA DOMINI

*Praelati
quid de se
sentire de
beant.*

non dominationem, sed summæ humilitatis ministeriū arbitremini, cuius in hoc perfectio est, vt ponatis animas p̄ fratribus vestris. Hoc, inquam, dicere poterat si potuissent portare modò. Hoc enim vera exempli eius imitatio est. Nam pedes corporaliter lauare possunt & illi qui nullatenus domini & magistri huius exemplum sequuntur, quin & nonnullis regibus atrociores, subiectis sibi sub religioso pastorum nomine superbissimè dominantur. Non solum non parati pro illis animas ponere, sed etiam rapaciter viduas & pupillos deuorare.

*Lupi non
pastores.*

*Inuicè lauare pedes
moraliter*

¶ Quod autem hinc ad nos attinet, quod ait: Si ego laui pedes vestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes, hoc nimirum insinuat, vt per charitatem seruiamus inuicem, non solum in lauando fratrum pedes, sed in quibuslibet eorum necessitatib⁹ subleuandis. Proinde vt sicut nobis pœnitentibus dominus peccata dimittit, ita etiam peccantibus in nos fratribus dimittere non recusemus.

FINIS.

per
nis
uer
rab
De
art
fer
te
lud
fid
tat
tan
qu
lib
sap
(ar
fas
da
ex
dic
Et
la
do
qu
te
hu
tal

APOLOGIA F. IO ANNIS

Royardi contra Zelotem.

Via me iam pridem quadagesimæ sa-
 cræ dieb⁹ (quibus mihi quotidie ad po-
 pulum concio habebatur) etiam parum
 modestè ad respõdendi certamen non
 semel prouocasti, cõpulisti inuitũ bre-
 uii tandẽ Apologia tibi respõdere. Scias
 autem me non latere neminẽ præter te
 Comœdię totius actitorem, tamen si nu-
 per Louanij negotium versaueris & literis & nomine alien-
 nis. Ita placuit tibi dissimulare, nimirum vt authotitate re-
 uerẽdi nominis & me premeres, & caussam iudicibus fauo-
 rabilius commodares. Qui & postmodum in illa tua ad R.
 Dominũ Cancellarium epistola qua rerum ignarus eadẽ
 arte dixisti: Quidam pater dicebatur has propositiones as-
 ferere. Sic, inquam, placuit abscondere laqueos quasi apud
 te dicẽs: Quis videbit eos? Quoniam ergo & mihi nunc il-
 lud Virgilianum occinitur. Iactatque victor incẽdia, Sinon
 fide nimirum atque arte Pelasga, consultò videtur exusci-
 tatis per te incendiis occurrendum. Itaque in summa (iam
 tandem non alieno, sed tuo nomine per epistolam agens)
 quatuor propositiones (quarum tamen duas duntaxat in
 libris mihi editis agnosco) ad illos venerabiles viros atque
 sapientia & eruditione præclaros transmisisti, quas omnes
 (anticyras melior sorbere meracas) præcipiti iudicio fal-
 sas esse pronuncians. Quum enim has iudicibus discutiend-
 as iudicandãsq; transmitteres, conueniebat eorũ desuper
 expectare censuram, nequaquam hanc intẽpestiuo tuo iu-
 dicio præuenire. Iudicis iniuria est, si ipsius sententiam a-
 ctoris iudicium antecedit. Quòd autem in illa tua episto-
 la dicis te super iis propositionibus interrogatum eo mo-
 do quo illic, scribis sciscitantibus respondisse, non credo à
 quoquam interrogatum, sed potius eo more quo cætera id
 te dicere. Non enim nescio te vnum (vt iam dixi) caussæ
 huius actorem. Itaque propositiones discussę nequaquam
 tales inuentę sunt, quales eas esse te iudicasse testaris. Ha-
 rum

rum vna est. Peccata dimissa redeunt non solum secundum circumstantiam ingratitude, sed ita ut singula cruciatum suum nobis inferant. De hac propositione in hunc modum pronuncias: Ipsa est mihi valde suspecta de hæresi, saltem de temerario errore, quia non punit Deus bis in idipsum, & Deus dimittit peccata absolute & categoricè, hæcten⁹ tua censura.

¶ Huius propositionis non author ego sum, sed compilator & citator, quæ longè ante nostrum hoc seculum sine vlla suspitione erroris (quantum mihi constat) & lecta fuit & prædicata ex libro nulli fermè non cognito, videlicet, homiliario doctorum, homilia dominicæ vicesimæ secundæ à Pentecoste. Ego sectator fueram eorum opinionis, qui putant peccata semel dimissa in recidiuantem redire tantum per aggrauationem propter circumstantiam ingratitude in recidiuante. Sed quum iam pridem in Euangelia dominicalia homilias cōscriberem, & tractaretur mihi Euangelica illa parabola de seruo debitore decem milliū talentorum, opus habui sententias patrum desuper explorare, quod eatenus necdum fecerā, præsertim ad eò exacta diligentia. Itaque quod in expositione loci illius, iratus dominus eius tradidit eum tortoribus donec redderet vniuersum debitum, & eius quod mox à Salvatore infertur, sic & pater meus cælestis faciet vobis si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris, apud probatos auctores, Augustinum, Rabanum, Gregorium, Ambrosium, Haymonem reperire potui, conscripsi: qui omnes in eam sententiam conueniunt, quæ tibi (vt dicis) de hæresi, vel saltem de temerario errore valde suspecta est. Augustinus enim libro de baptismo cōtra Dona. dimissa peccata propter odium fraternum redire vehementer defendit, dicēs: Redire peccata dimissa vbi fraterna charitas non est, a-

*De conse.
d 4. c.
Quomo -
d.*

pertissimè dominus in Euangelio docet in illo seruo à quo Dominus dimissum debitum rursus exegit, eò quod ille conseruo suo debitum nollet dimittere. Et post pauca subdit: Sed quid profuit dimissio, quandoquidem in caput eius propter odiorum perseuerentiam rursus omnia contumò replicata sunt? Nō impedimur à baptismi gratia quominus omnia peccata dimittat, etiam si odium fraternum

in

in eius cui peccata dimittuntur animo perseuerat. Soluitur enim hesternus dies, & quicquid superest soluitur, etiã ipsa hora momentũque antè & in baptismo. Deinceps autè reus esse incipit cõtinuò, nec solũm cõsequentiũ, sed etiã præteritorũ dierum, horarum, momentorum, redeuntibus omnibus quæ dimissa sunt. Hæc August.

¶ Idem in homilia de seruo debitore. Dicit tibi Deus: Dimitte & dimittetur tibi. Sed ego prior dimissi, dimitte postea. Nam si non dimiseris, reuocabo te & quicquid tibi dimiseram, replicabo tibi. Nõ enim mētitur veritas nec fallit aut fallitur Christus qui subiecit dicens: Sic & vobis faciet pater vester qui in cœlis est. Hæc August. Idem alibi prout citatur de pœn. d. 4. Qui diuini oblitus beneficij suas vult vindicare iniurias, non solũm de futuris peccatis veniam non meretur, sed etiã præterita quæ sibi dimissa credebatur, ad vindictam replicabuntur. In ea sententia est Gregorius, dicens:

¶ Ex dictis Euangelicis constat, quia si quod in nos delinquitur ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur quod iam per pœnitentiam dimissum gaudebamus.

¶ Idem sentit Ambr. di. Donate inuicem si alter in alterum peccat, aliõqui Deus repetit dimissa. Si enim in iis ipse cõtemptus fuerit, sine dubio reuocabit sententiã per quam misericordiam dederat. Id ipsum probat per Euangelij locum iam memoratum.

¶ His consonat Rabanus di. Considerandum est quòd dicit vniuersum debitum, quia non solũm peccata quæ post baptismũ homo egerit, reputabuntur ei ad pœnam, verũm etiã peccata originalia quæ in baptismo dimissa sunt. Vide nunc quorum sententiam de heresivalde suspectam habes, vel saltem de temerario errore, & præcipuos ecclesiæ doctores damnare desine quos audire debebas, quos non tuo iudicio præire, sed sequi conueniebat. Alioqui videndum tibi est, ne ipse potiùs temerarij erroris iure arguaris. Finge nunc si potes sensum quemlibet quò contra tantos ac tantæ tamque vetustæ autoritatis doctores manifestã saluatoris sententiam detorqueas. Modò tamen aduertas iuxta sententiam B. Hieronymi, vitiosum esse auditorẽ qui aut obscura manifestè, aut manifestè dicta obscura velit intelli-

*Depœn.
d. 4 c. 10.*

Aug. 9.

telligere. Christi sententia qua dixit.

¶ Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, id est, repetet à vobis quæ dimiserat, manifesta est. Nec tamen propter hoc verè dici potest Deus percutere bis in idipsum, quia non eam percusserat quam misericorditer antè dimiserat culpam.

¶ Cæterùm vide vti non mecum, sed cum summis ecclesię doctoribus tibi certamè est. Nō enim ego desinio, sed definiētium sententias cito. Sic enim mihi scriptum habetur, quod & te non latet, tametsi dissimules: sic inquam.

¶ Notum est plerosque aliter sentire qui putant in recidivantem dimissa prius peccata non redire nisi per aggravationē posterioris delicti propter peccantis ingritudinē, nec ea in carcere gehennæ esse ab eo requirenda quæ aliquando per pœnitentiã ei fuerunt dimissa.

¶ Vtramque opinionem legēti exposui, vt quam maluerit ipse sequatur hoc ipsum in hac eadem quęstione & Gratianum fecisse constans est, & adductis pro vtraque parte testimoniiis, dicit auctoritates primam opinionē adstruētes esse validiores, nec tamē hinc cuiquam de hēresi vel errore temerario suspectus habitus est.

¶ Secunda propositio: Adam est damnatus. De hac propositione sic cēses: Puto eam esse hēreticam. Nam talem esse non solūm legi, sed audiui in cœtu sexdecim doctorum. Respondeo: Nihil ad me, quia nec propositionem agnosco, nec libris meis hanc inserui, nec eam cōtra diuersum sentientes publicè defendendā suscepi. Tu putas eam esse hēreticam. Ergo qui censuram huius propositionis ad iudices referebas, ipsos in iudicando præueniens, etiam eos docere gestis, & quod iudicium est temerè tibi vsurpare præsumis, & audacter inuenis de hēresi pronuncias in ea causa quam offers iudicibus definiēdam. Dicis ergo eam propositionem esse hēreticam, & talem esse te legisse. Fac fidem dictis, ostendens vbi hoc legisti. Et forsan agreferes si non tibi quicquid asseris concedatur, iuxta illud: Marcus dixit ita est, assigna Marce tabellas. Ibidem tibi & à me dicitur. Ad hæc, propositionem hanc hēreticam te esse dicitis audisse in cœtu sexdecim doctorum. Iterum inquam, assigna Marce tabellas, faciens fidem dictis, tem-

Persius.

pus

pus & locum congregationis tot doctorū indicando, alioqui fidem abrogo. Quam enim nostrę proberis esse farine, non tibi solitum est cœtibus (præsertim tam multorū) interesse doctorum.

¶ Quòd si memoratam propositionem esse putas hæreticam; Putes necesse est etiã ipsa decreta ecclesiastica esse hæretica, quibus decretis liber de pœnitentia Adæ reprobatur, c. Sancta Romana. 15. d. Quòd si quis dicat, intelligi posse vt nō Adæ pœnitentia, sed pœnitentię modus ibi fuerit reprobatus. Respondeo: Vbi ius nō distinguit, nec nos debemus distinguere, sed in dicto decreto nō distinguitur inter Adę pœnitentiam & ipsius pœnitentię modum. Atamen quicquid hinc sit, decretum hoc calculum addidit ad eam cui manifestè fauet opinionem. Ego nihil de super temerè disinio. Tu autem putas memoratam propositionē esse hæreticā. Putes ergo simul vnà etiã Rupertum esse hæreticū, qui super hac quęstione loquitur in hunc qui sequitur modum: De Adam prothoplasto vtrum aliquando per Christum misericordiam cōsecutus sit per quem saluati & liberati sumus, nōnulli differāt, pro eo quia videlicet nullam scriptura canonica testatur illū egisse pœnitentiam. In eo duntaxat qui inscribitur liber Sapientię de illo sic scriptum est: Hęc (subauditur sapientia) illum qui primus formatus est à Deo, pater orbis terrarum quum solus esset creatus custodiuit, eduxit illū à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia. Verūm hęc scriptura neque de canone est, neque è canonica scriptura sumpta est hęc sententia, quomodo cętera quę de patribus in eodem libro cum laude sapientię commemorantur. Verbi gratia: Hęc, venditum iustum (subaudis Ioseph, non dereliquit, & reliqua. Quod ergo illic dictum est, eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia maiore libertate parupenditur quàm suscipitur. Quia quando vel vbi peccatum suum agnouerit aut pœnitentię satisfactionem attulerit, non ostenditur. Ampliùs autem quod dictum est, & dedit illi virtutē cōtinendi omnia, nullum certum sensum præsensat, qui profectò preter vnicum hominem Iesum Christum, nullus est homo habens virtutē cōtinendi omnia. Itaq; quia de illo vetere Adam nihil vsquā boni operis

*li. 3. sup
Gen. c. 13*

Sapient. 10

*Hoc idē
fatetur
August.
ad Eno-
dium.*

I. COR, 15.

ris inuenitur, & nouus Adam illi oppositus est, (sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur) saluatio eius à multis liberè negatur, & à nullo satis firmiter defenditur. Hæc Ruper.

¶ Tertia propositio: Beata uirgo non concepit filium suum ex suo purissimo sanguine. Huius propositionis talis est tua censura: Ipsa est falsa, & vulgatę omnium theologorū sententię dissona ad minimum.

¶ Respondeo: Propositionem hanc non agnosco, nec eam in Homiliis nostris ita scriptam quisquam inueniet. Tantū de sanguine cordis beatissimę uirginis Marię nego Christi corpus esse conceptū. Et mecum sentiunt ij quos aduersum me iudices interpellasti, qui etiam fatētur lapsum eorum qui diuersum senserunt atque scripserūt. Hoc loco tecum exostulo de calumnia.

¶ Quarta propositio: Beata uirgo concepit filiū suum Christum ex suo semine naturali & humano. Vbi sic habet tua censura: Ipsa nō est hæretica, sed est opinio peregrina, imò puto eam esse impuram, & indignam quę prædicetur plebeculæ.

¶ Hæc propositio in hunc modum mihi scripta est: Quoniam uirgo Maria genuit de suo semine animantē uiuum, id est, filium suum Iesum, utique uera mater ipsius est, sicut & ille est uerè filius eius. Er quidni? quandoquidem ad ipsius generationem quicquid ceterę matres ad suorum generationem ministrant filiorum & ipsa ministrarit? Sicut enim hunc uero lacte suo paruulum aluit, ita & de semine suo spiritus sancti uirtute conceptum generauit. De meo itaque non est sed de tuo quod addidit, uidelicet, naturali & humano. Hoc enim sic cōiunctiuè positum mihi scriptū non reperies.

¶ Reijcio assertionem eorum qui dicunt Christum non de communi conceptionis materia, sed de sanguine cordis beatissimę uirginis sibi corpus assumpsisse. De materia uero illa communi de qua corpus Christi in utero uirginis cooperante spiritu sancto cōceptum & formatum est sentio cum B. Thoma, Bonauentura, Scoto, & cæteris sacre theologię catholicis doctoribus, quin & cum eis quos aduersum me interpellasti Magistris nostris, quę ipsa mate-

3. parte.
9.3.

ria

zia fuit conformis naturæ quâ alię fœminæ subministrant ad cõceptionē prolis. Et nihil aliud nomine seminis in p. posito mihi intelligitur, sed nec fuit hæcenus intellectū.

¶ Absit autem mihi vel cogitare quòd in illo conceptu virginali concupiscentiæ vel libidinis sensus, vel alia quæuis immundities locum habuerit, vel habere potuerit. Vndè nec secundum rationem seminalem virgo Christum genuit, quam spiritus sanctus superueniens, & altissimi virtus (nè aliquo sensu concupiscentiæ adureretur) defensam obumbravit, sed spiritus sancti cooperatio, conceptionis materia siue nomine sanguinis cõseatur, vt à Damasceno, siue nomine seminis, vt à Beda, in vtero virginis adunata est, & in prolem formata.

¶ His consentit B. Bonaventura dicens: Absque dubio cum *4 d. 3 sen:* virgo Maria sit mater Christi, & verè ipsum concepisse dicatur, verè cooperata fuit spiritui sancto in filij sui conceptione, & hoc communiter tenent doctores theologiæ. Et post pauca subdit, dicens:

¶ Non fuit minor potentia in virgine quàm in alia muliere, imò multò maior, quia potentiam naturalem & pernaturalem habuit, quia subministrare poterat materiam ipsa sola, Deo, sicut mulier viro cõmixta: Vndè tota substantia corporis Christi fuit de matre sua. Et ideo si velimus rectè sentire & loqui, meliori modo fuit virgo mater Christi quàm sit aliqua mater filij sui. Vndè & per illam virtutem ipsum in ventre per nouem menses confouit. Hæc ille.

¶ Quin & B. Bernardus tractans illud Esaiæ, & flos de radice eius ascendet, idem sentit, dicens: Si noua Christi caro in virginæ creatura esset ex nihilo, quod estimauere nonnulli, nõ de radice flos dici poterat ascendisse. Nunc autè qui prodiit de radice, siue dubio communi ab origine communem probatur habuisse materiam. Hæc Bernar.

¶ Denique ecclesia Dei diuinas laudes decãtans, venerabilis Bedæ verba vti catholica & vera vsurpare nil dubitat in hunc, qui sequitur, modum. Sicut olim Iudæi sancti spiritus opera blasphemando verum cõsubstantialémque patri filium negabant, sic heretici postea negando Mariã semper virginem sancti spiritus operante virtute nascituro ex humanis membris vnigenito Deo carnis suę materiam mini

*Sermone
de septi-
formi sp̃i
ritu.*

*Beda.
Luc. 11.*

G ij strasse,

strasse, verum consubstantialémque matri filium hominis fateri non debere dixerunt.

¶ Sed si caro verbi Dei nascentis secundum carnem à carne virginis matris pronunciatum extranea, sine causa veter qui eum portasset, & vbera quæ lactassent beatificantur. Quæ enim cõsequentia, vt eius lacte credatur nutritus, cuius semine negatur esse cõceptus, quum ex vnus eiusdemque fontis origine, secundum phisicos, vterque liquor emanare probetur? Potuit ergo ex eius semine concipi, cuius potuit lacte nutriri. Nisi fortè putanda est virgo sementinam suæ carnis materiã nutriendo in carne Dei filio suggerere potuisse, incarnando autem quasi maiore & inusitatior miraculo minimè potuisse. Hęc Beda. Sed tu interim hanc catholicam quam tanti doctores adstruunt & defendunt veritatẽ, opinionem esse pronuncias peregrinã. Vide autẽ ne à recto sensu & catholica veritate te ipsum potius constitueris peregrinum.

Hebr. 2. ¶ Hoc ipsum & Apostoli Pauli autoritate defenditur, qui ad Hebræos scribens, quum illud Esaiæ in Christi persona dictũ citasset: Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus mox subiunxit: Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem. Et rursum post pauca intulit, dicẽs: Vndè debuit per omnia fratribus similari. Quòd si (vt asseris) ex communi materia, id est, materno semine secundum humanitatem genitus non est, & si quomodocunque communicauit carni & sanguini, nõ tamen similiter vt ceteri, quod est contra Apostolum. Sed nec per omnia (secundum tuam theologiam) fratribus est similatus.

¶ Mitius id sanè, quòd memoratam propositionem quam improbas, dicis non esse hereticam. Multas hinc tibi & vestri pariter & recetiores doctores theologi gratias debet, quòd tam eos quàm eorum sententiam ab heresi vindicare dignaris. Sed quis te ò homo constituit iudicem, vt quem libuerit tuo iudicio vel absolvas ab heresi vel hereseos tibi obnoxium solo tuo pronuncies arbitrio? Tanta sanè est tua modestia, tam perspecta in te virtus humilitatis.

¶ Attamen dictam propositionem quam ab heresi liberam pronuncias, mox indignam iudicas quæ plebi prædicetur.

Sed

Sed quum hanc seu propositionem seu veritatem inter diuinas laudes solēniter legat & legendo prædicet ecclesia, qua modestia tu hanc in populo prædicari censes indignā? Nunquid tu censoriam virgulam geris vt prædicantibus dicēdi leges præfigas & limites? Sed modestius egeris, si post ea quā ipse prædicare didiceris, tunc primū coæuis tuis vel certē junioribus prædicandi regulam scribas, non iis qui prius quā esset, fidem & mores audientibus longē te doctoribus inoffensē in populis prædicarunt.

¶ Porro causam assignatus cur dictam propositionem prædicari censes indignam sic, ratiocinaris:

¶ Vt ita de hac propositione sentiam, faciunt hæc primò, authoritas D. Ioannis Eckij post triginta doctores dicētis oppositum. Et hic illud repeto, Assigna Mrae tabellas. Vnus illorum quos aduersum me in illa insigni Academia interpellasti, sanè vir eximie eruditionis & sapiētiae hæc tua verba expendēs admiratus de triginta doctoribus dixit Eckiū ne vnum quidē doctorē allegasse illi suæ opinioni fulciendę, etiam hoc addens, videlicet Eckiū aliquid humanum fuisse passum quum dicit Christum de sanguine cordis beatę virginis Marię conceptū. Lapsum Eckij planè confessus. Vide si libet exemplaria Homiliarum Eckij, vt pro illa sua opinione nullum penitus doctorē citet. Vbi nunc ostendes tuos illos triginta doctores quos Eckius in hac tua assertionē sit sequutus, quandoquidem & Eckius ipse hic lapsus esse, liberè pronuncietur?

¶ Sequitur in tua illa epistola: Et Chatarini (subauditur) vt ita sentiam facit authoritas qui contra errores Thomę de Vio, dicit qđ dicere beatam virginem concepisse filiū suum cum resolutione seminis ac mēstrui, est opinio quę sua fecunditate sagacibus naribus se improbabilem ostendit.

¶ Nihil ad me, consentio Catharino, si ipse hoc dicit, ita & me huiusmodi offendit assertio. Et miror si quisquam ita desipiat vt eam opinionem adstruxerit. Sed quid opus erat vt hoc telo me peteres, quādoquidem opinio hæc à me sit prorsus aliena, scrutatus es nostra (opinor) non vt hinc discas aut ædificeris, sed vt inuenire posses quod calumnię pateat, non secus ac Hærodes scripturas de Christo scrutatus est vt illum perderet.

¶ Pergis consequenter & dicis: Reuoluendo triginta doctores theologos nullum inueni qui hoc tanquam opinionem suam assereret, nisi unum scolasticum. Testaris plane quanto labore sudaueris, nepe ut triginta doctores theologose uolueres, ut vel tandem aliquid reperire posses quo me carperes & haberes ostentui, quod nemini de te mihi referenti fuerat creditur, si ipse te non prodidisses. Sed mirum est quo pacto tam numerosum certum doctorum (omnes autem surdis nominibus) contra me producis primum namque sexdecim illos quibus consideras protulisti, deinde alios triginta, iam tertio adhuc triginta alios obiecisti. Sanè doctores theologici facili pretio tibi auctionantur, ita ut & tibi conueniat.

Et centum Græcos curto centusse licetur.

versus.

¶ Prosequeris: Et si aliqua authoritas Bedæ & Haymonis videtur hoc sonare, non capiunt semè usitatè pro illo impuro, & superfluo, sed pro principio materiali ex quo aliquid fit. Hoc modo sanguis purissimus virginis erat semè, quia materia ex qua concipiebatur Christus. Et mox subdit: Pro me fecit censure sex theologorum. Nò ergo sufficiebāt tibi bis triginta doctores theologici, nisi & istos sex adiiiceres sūmme. Horum, inquit, censura fecit pro me. Et ego dico, quia etiam fecit pro me, quod negari nō potest, si quæ paulò antè de materia conceptionis sacri corporis Christi post seculos authores designauit, expandatur. Quid igitur opus erat hac contentione?

¶ Ego cum ecclesia sancta catholica corde credo & ore cōfiteor æternū Dei verbū quod erat in principio apud Deū & Deus erat de beatæ Mariæ virginis utero, scilicet, materno, & è comuni cōceptionis materia (ad intellectum paulò antè expositū, siue illa materia nomine purissimi sanguinis, siue nomine purissimi seminis censeatur) angelo nunciante & cooperante spiritu sancto, humanam carnem sibi assumpsisse, tu ex opposito confitens clamas hoc falsum esse, impurum, stultum, ac fatuum. Hęc enim sunt uerba tua quæ in albo prætoris affixa aduersus omnem hominem defendenda proposuisti. Quòd si ita est (quod absit) & de cōmuni materia conceptionis Christi corpus non est generatum, filius virginis Mariæ non est, filius hominis non est. Sicut enim impossibile est quempiam esse hominē qui nō sit animal

fit animal rationale, ita impossibile est aliquē hominē alterius hominis esse filium, qui non sit de eius semine, id est communi illa conceptionis materia generatus. Contrariū de Christo asserere, est ipsum filium hominis esse, diffiteri. Ecce gratitudo hominis Christiani, op^o summę gratię quo Deus Dei filius propter humani generis salutem factus est hominis filius, falsitatis, impuritatis, stultitię & fatuitatis cōspurare nominibus. Ideo, inquit, præfatam veritatem indignam censeo quę prædicetur, quia impura est.

¶ Mira sanè tua puritas, cui impurum est opus summę gratię, operatio spiritus sancti. Sed quod (per te) impurum est Dei, purius est hominibus, purius est & angelis. Impurū est apud te asserere Christum esse filium hominis, nēpe de purissimo semine virginis matris cooperāte spiritu sancto cōceptum & generatum, & purum est summę gratię veritatē conuertere in mendacium & destruere fidem Christianam.

Paris enim periculi res est, si in Christo domino nostro aut vera diuinitas, aut vera negetur humanitas. Puritas hæc tua Phariseorum puritatem æmulatur qui non introierunt in prætorium Pilati vt nō cōtaminarentur, sed manducarent pascha, interim nihil veriti tractare crudele homicidium.

¶ Nihil impurum sonat piorum auribus. Ecce concipies in vtero & paries filiū, sed nec illud Ecclesię: Deus qui de beata Marię virginis vtero verbū tuum angelo nunciante carnem suscipere voluisti. Omnia mūda mundis. Sed quid iis mūdū esse possit, quorum inquinata sunt mēs & cōsciētia?

¶ Denique vt nihil dū rhetoricaris tuę desit exaggeratio ni, quum dixisses in illa tua præclara propositione quam in publico affixam aduersus quemuis defendendam suscepisti, hoc ipsum quod tā potenter impugnas falsum esse & impurum, addidisti insuper stultū & fatuū. Vbi primū mihi subolet stulticiam nō prorsus tibi aliquando fuisse inexpectam imò forsan etiā & nunc iudiciis nō omnino incertis aliquē in te quasi angelum occupare. Sed discere debebas ab Apostolo, quia quod stultum est Dei sapiētias est hominib^o. Et illud: Quia mūdus per sapiētiam (nēpe suā) Deū nō cognouit placuit Deo per stultitiā prædicationis saluos facere credētes. Quę autē fuit illa prædicatio, quę recepta saluātur credētes, nisi ea qua prædicatū est mūdo p̄ apostolos Dei filiū

*Leo papa**Ioan. 18.**Luc. 1.**Timo. 1.**I Cor. 1.*

Act. 13.

1. Cor. I.

factum esse filium hominis? Et quidem sacramētū hoc prædicantibus Apostolis crediderūt quotquot præordinati erāt ad vitam, cæteris irridentibus & conculcātibus euangelicā margaritam, & salutis consiliū stultitiā reputantibus. Vndē idem Apostolus Christum verum deum & verum hominis filiū (prout assumptæ carnis mortalis natura probauit) prædicans: Nos inquit, prædicamus Christū Iesum & hunc crucifixum, ludæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, Ipsis autem vocatis (subaudis, ad salutem per susceptā fidē) ludæis atque Græcis Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Itaq; desine rem stultam aut stultitiam dicere eam quam nisi receperis, saluari non potes veritatem.

¶ Agnosce iam tandem non meum esse inuētum quod impugas, assertio euangelica est, vniuersalis ecclesiæ fides est Christi verbo nitentis qui sese filium hominis esse frequēti repetitione confirmat, omnium denique rectē credentiū vera consonaque confessio est. Hinc prouocationes & contumelias à resarellitiōque tuo tacendo ferebam, quōd inuisa persona potius quā sententiā cōfigeretur, donec aduertite te vndique ei quam, defendere gestis causse subscriptium tibi suffragia mendicare, quoscūque posses de prope & de pcul aduersum me tibi adsciscere, & (quod indoleo) amicorum animos à me separare.

¶ Frequēter in ecclesia inter Dei laudes id quod nunc impugnas nempe Christum è semine sacrosanctę virginis esse conceptum audisti atque legisti, nec vnquam vel contrā hiscere præsumpsisti, sed quum & me eadem dixisse, & editis homiliis inseruisse reperisti, mox falsa sunt, impura, factua & stulta. Et vt sese mentis furor foris prodat in opere, violantur libri, pagellæ cultris insciduntur. Vndē patet quāta vi mentem hominis odium peruertat.

¶ Cæterū, causse quam a cetas ipse prodis infirmitatem dum vndique quæsitis subscribentium suffragiis quasi alienæ linguæ hanc baculo sustentare conaris. Nimirū adstruendo errori labore multo opus est, quum interim veritas solo freta Deo consistat inconcussa. Veritas per se vincit, se se error confundit & destruit.

¶ Nec tamen satis est tibi hominum conquisisse suffragia, nisi & è cælo deducas tibi suffragia angelorum. Theologaris

garis enim in hunc modum.

¶ Licet angeli naturam humanam ex purissimo virginis il libatæ sanguine factam à verbo assumi affectarint quàm plurimum, illam tamen naturam ex illibatæ virginis semine fieri nequaquam voluerunt.

¶ Noua sanè infers auribus nostris. Quum enim rationalis natura nihil velle possit aut nolle nisi quod ei nō fuerit incognitum, qui fieri potuit vt angeli noluerint Dei verbum ex illibatæ virginis semine secundū carnem generari qui illud futurum nesciebāt? Apostolus Paulus de incarnationis diuinæ mysterio disserens, dicit sacramentum hoc absconditū fuisse à seculis in Deo, id est, in soli^o Dei notitia (pro ut habet glossa ordinaria super locū) iuxta illud: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Et iterum: Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel saluator. Subdit idem Apostolus: Vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus (glo. ordinaria, id est, angelis ad literam) per ecclesiam id est, per ea quæ dicta & facta sunt in ecclesia per nos Apostolos, multiformis sapiētia Dei, videlicet de hominum reparatione & modo reparandi. Idem Apосто. alio loco dicit mysterium hoc absconditum fuisse à Deo in seculis & generationibus, Et alibi dicit mysterium hoc æternis temporibus fuisse tacitū, id est occultum ab initio temporis. Quū igitur (authore Apostolo) futurū diuinæ incarnationis mysterium prius quā impleretur angelos lateret, (hoc enim eodē Apostolo perhibēte angeli didicerūt per ecclesiā) qua tu modestia Apostolū supergrediens, imò & Apostolo contradicens dicis angelos noluisse Dei verbum ex semine virginis incarnari, quasi hoc futurum præcognouerint, & quasi ipse iam certo angelici conscius sis archani? En animam & mentem cum diis qua nocte loquantur.

¶ Sed quo pacto tu quum nondum esses, imò quum nondū Deus homo esset, angelorum conciliis & tractatibus inter fuisti, vt constet tibi angelos id fieri noluisse quod voluit Deus, & quod hinc sequitur aduersus Deum angelos vniuersos (nullos enim excipis) perduellionis iam reos? Igitur ex te quero, quur istis angelis magis quàm Lucifero & suis pēpercit qui & ipse cum suis Deo rebellauit, & quur non æquè istos angelos vti illos rudentibus inferni detractos

in

Ephes. 3.

Esaiæ. 24

Esaiæ. 25.

col. 10

Roma. 16

Isai. 7. in barathrū tradidit cruciādos? Quīdni? Voluit enim Deus ut virgo conciperet & pareret filium, cuius nomen vocaretur Emanuel. i. Deus cū hominibus, Deus & homo, Deus verus ex Deo patre, & homo verus ex virgine matre, cuius nequaquam filius esset, si ex eius semētina materia nō fuisset generatus: hoc inquam, theologāte te, angeli noluerūt. Ergo angeli velle possunt, quod non vult Deus? ergo nec Deo vniti, nec beati, imō nec facti sunt nec boni. Vide nūc quale sit quod publicē affixum contra vniuersos te sponon disti defensurum.

Luc. 2. 1. ¶ Sed nunc ex te (qui angelorum & velle & nolle te scire ostentas) scire velim vbinā fuerit (dum hoc contra Dei voluntatem per angelos tractarentur) archāgel^o ille Gabriel eiusdem diuinæ nunciū incarnationis, nun & ipse ceteris angelis contra Deum consensit? Si illis cōsensit, utique annunciauit inuitus quod fieri noluit, nempe q̄ virgo cōciperet in vtero, nec dubium materno, & pareret filium. Quod si non inuitus annunciauit, utiq; dissensit à ceteris angelis qui (per te) noluerūt Dei verbū de semine virginis incarnari. Sed quo pacto assererat ipse archangelus virginis filiū fore quem in eius vtero concipiendum, & ex ea prænunciabat nasciturum, si hunc de communi generationis materia de sementina carnis eius substantia (id est, de matris illibata semine) nollet generari?

Mat. 1. ¶ Sed forsan dices quod iste angelus non consenserat cōsilio ceterorum. Ergo consimili ratione, nec ille angelus ceteris consensit, qui apparens in somnis Ioseph dixit: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam, quod enim ex ea natū est, de spiritu sancto est. Pariet autē filiū, & vocabis nomē eius Iesum. Vides ut etiā hic angel^o dominum necdum natum Mariæ virginis filium nuncupat quem eius filiū verē dicere nō posset, nisi de cōmuni materia conceptionis iam tunc in eius vtero natum.

Matt. 20 ¶ Hoc ipsum & de illo angelo posset inferri, qui & ipse apparuit in somnis Ioseph, dicēs: Accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum, vbi angelus Mariam veram pueri Iesu matrem agnoscit. Ergo nec iste angelus de ceteris illis fuit qui noluerunt Deum filium hominis fieri. Sed nec ille angelus (si tamen alius angelus fuit) qui apparuit in Aegipto

Aegypto Ioseph, dicens: Tolle puerum & matrē eius & *Mat. 2.*
 de in terram Israel: nam & ipse nihil dubitās fatebatur pue-
 rum Mariæ matris esse filium. Sed absurdum est dicere san-
 ctos angelos circa mysteriū diuinæ incarnationis fuisse vel
 esse potuisse discordes, qui omnes verbum incarnatū ado-
 rauerunt, iura illud Apottoli: Quum introducit primogeni-
 tum in orbem terræ dicit: Et adorent eum omnes angeli
 Dei, Quibus non obstantibus, firma tandam ratione defen-
 dis nequaquam angelos voluisse Dei verbum humanam
 naturam ex illibata virginis semine assumere, probè argu-
 mentans in hunc modum:

¶ Quod enim fatuum ac stultum, impurum nec non & falsū
 sanctisq̄ doctorib⁹ obuium est (tuo vtor verbo) id nequa-
 quam volunt angeli, nec velle possunt.

¶ Deo gratias, quòd angeli qui ausi fuerant Deo resistere,
 nolentes id quod Deum voluisse manifestum est, nunc per
 te doctoribus cedunt. Sed quaeso te, vbi tunc erant docto-
 res isti quibus etiam ante incarnationem verbi cesserūt an-
 geli? Quòd si non nisi post multa secula doctores illi erant
 nascituri, quo pacto vel ex tunc per suas tam longè post fu-
 turas opiniones leges angelis dare potuerunt, vt vel tunc
 non possent velle nisi quatenus doctoribus placeret? Profe-
 ctò assertio inepta, angelos nec velle quicquam nec posse
 velle quod doctorum opinionibus est diuersum, vel (vt ip-
 se dicis) obuium.

¶ Sed quum doctores dissentiant in multis, imò & interdū
 super eadem quæstione è diametro pugnet: nec velint (per
 te) angeli, sed nec velle possint quod est doctoribus obuiū
 necesse est perpetuam inter angelos esse discordiam & dis- *Iob. 25.*
 sentionem, contra illud: Qui facit concordiam in sublimi-
 bus suis, id est, in sanctis angelis suis.

¶ Sed forsā dicēs, q̄ Deus hanc concordiam in sublimib⁹
 suis facturus nō est, nisi omnibus doctoribus idem sentien-
 tibus. Quo admissio, iam doctores qui per te angelis leges
 ponunt, & Deo leges posuerint vt ipse non possit facere pa-
 cem in sublimibus suis nisi prius idem sentiant doctores
 vniuersi, quia defendere gestis angelos nequaquam velle
 nec posse velle quod doctoribus obuium.

¶ Sed nunc quaeso te, vt qui angelis non pepercisti, at sal-
 tem

tem sacris parcas doctoribus. Angelos contra Deum per-
duellionis reos fecisti, ne trahas oro, in hanc culpam etiã
doctores sacros, dicens asserere Dei verbũ de beatæ Ma-
riæ virginis vtero (eo quod dictum est modo) carnem sum-
psisse (quod utiq; Deus fieri voluit) sanctis doctoribus obui-
um siue contrarium esse.

¶ Hoc loco calumniæ argueris. Produc è sanctis doctori-
bus vniuersis vel vnum qui simpliciter & cathegoricè ne-
gauerit Christum è semine virginis matris, (id est, commu-
ni conceptionis materia, vt superiùs expositum est) fuisse
conceptum & generatum? Quod quum facere nequiveris,
etiam angelos sanctos calumniari desiste, & dicere cessa
sanctos angelos nec velle nec posse velle quod sanctis do-
ctoribus obuium est, nempe virginem illibaram de suæ sa-
cro sanctæ carnis sementina substantia Christi domini &
Saluatoris nostri humanitatem cooperante spiritu sancto
genuisse.

¶ Ceterum, quum sic ornaueris diuinæ incarnationis sacra-
mentum (quod vtrique in rebus per tẽpus ortis summę gra-
tiæ opus est) ornaueris angelos, ornaueris doctores sacros
superest, vt & sanctum venerandumq; Dei amicũ Abrahã
patriarcham exornatum reddas, vti fecisti. Siquidem insu-
perabilem enunciationẽ, & aduersus omnem hominem de-
fendendam, ad ipsius gloriam, in albo prætoris affixam pro-
posuisti in eum qui sequitur modum:

¶ Abraham per infidelitatem peccauit, offerens tamen fi-
lium suum Deo, maximum opus fecit. Ecce calidum & fri-
gidum ex eisdem buccis. Patriarchã sanctum de maximo
opere cõmendas, & de infidelitate vituperas. Commendas
eum qui tua commendatione non indiget, nempe qui tan-
tam à deo laudem habet, vt non sit inuentus similis illi, i-
mò (vt iuxta Apostolum) non confundatur Deus vocari De-
us Abraham. Quare veritus non es arguere sceleris, &
non cuiuscunque sceleris, sed grauissimi sceleris (nempe
erga Deum perfidiæ) probatum Deo & tanto opere commẽ-
datum? Respondes, quia non 'credidit Deo dum illi hære-
dem promitteret nasciturum. Et quòd nõ credidit, per hoc
patet quòd ipse risit, dicens: Nunquid centenario nascere-
tur filius? Et non aduertis, quòd nequaquam diffidens, sed
gaudens

Heb. 11.

Gen. 17.

gaudens & admirans hoc dixit, perhibente ad Iudæos ipso Christo (qui illi promittebatur) & dicente: Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum. Nam quo pacto redire posse aut exultare, qui desperaret & promittenti diffideret Deo? Absit autem ut talis & tatus Dei amicus malignè riserit ex diffidentia, uti tua præclara propositio videtur innuere.

Ioan. 10.

¶ Sed obstat huic tuæ assertioni utriusque scriptura testamenti. Siquidem in Genesi scriptum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Et quid credidit, nisi nasciturum sibi in senectute (pollicente Deo) heredem? Quoniam igitur modo fieri potuit ut vno & eodem actu credendi & coram Deo iustificatus sit, & peccauerit per incredulitatem? Ut simul vnâ (id est, in eodẽ opere) mereretur iustificationem & peccaret per infidelitatem, id est, ut circa idẽ promissum simul crederet & non crederet?

Gene. 15.

¶ Quum audias scripturam (quæ authore Christo solui non potest) perhibentem: Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad iustitiam, quo fretus ex opposito consistens audeo contrarium affirmare? Vbi legisti in diuinis scripturis patrem Abraham per infidelitatem peccasse? Quo ausu gestis assertionem manifestè falsam aduersus quemuis te defensurum? Quia, inquires, Euatulus dicor, promptulus contentione verbosa quiduis adstruere vel negare, hæc mea professio, hæc mea gloria est, quæ iam mihi non liceat quod meum est facere? iuxta illud:

Rom. 4.

Ante Iouis statuam pedit histrio: Iuppiter inquit,

Fas est officio viuere quemque suo.

Elto. Veruntamen in diuinis scripturis, sophismatibus nugari, aut eis contradicere nefarium est.

¶ Obstat enim præfata tuæ assertioni noui scriptura testamenti. Repetit enim Apostolus Paulus memoratum veteris scripturæ testimonium, dicens: Quid enim dicit scriptura? Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Et ne dicas credidisse quidem Abraham, sed post hæsitationem & incredulitatem, audi eundem Apostolum post præmissa dicentem: Contra spem in spem credidit ut fieret pater multarum gentium. Et post pauca: Non infirmatus est in fide, nec cõsiderauit corpus suum emortuum quum

Ibidem.

APOL. CONTRA ZELOTEM.

quum iam ferè centum esset annorũ, & emortuam vuluam Saræ. In repromissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia, sed cõfortatus est fide dans gloriam Deo, plenissimè sciens quia quæcunque promisit deus, potès est & facere. Vides vt Apostolus patrem Abraham à suspicione hæsitationis & diffidentia, & ab imposito ei per te infidelitatis peccato fortissimè vindicat & defendit.

Ioan. 8.

¶ Quin & Christo in Euangelio loquenti contradicit, qui Abraham perfidiæ criminatur Nam ipse perfidis Iudæis loquens, ait: Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. Planè opera sancti patriarchæ comprobans & cõmendans: quod nequaquã faceret, si ille perfidia deliquisset. Quin & hoc admissio quod asseris, videbitur iam Christus perfidiam Iudæis imitandam commendasse, quod non modò falsum, quin & blasphemum erit.

Apologia F. Ioannis Royardi
contra Zelotem, finis.

IN SEQVENS SOLILO.
quum, Præfatio.

240

Dicitur est per Psalmistâ : Dominus dabit benignitatē, & terra nostra dabit fructū suum. Anima humana terra dicitur, videlicet, pro similitudine. Sicut enim aqua terram irrigat, & infusione cōpetenti germinare eā facit, sic gratia sancti spiritus substantiam animę per semetipsam sterilem & aridam donorum suorum fluentis irrigat, & beneficio suę visitationis infusam fide & operibus boni fecundat. Quam visitationem idem Psalmista per hanc similitudinem postulans, dicit: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Terra sanē inanis & vacua, puluis ante faciem venti. Sitiat ad Deum fontem viuum, & accipiet de fonte vitę gratis. Clamet sicut pullus hiruñdis, meditetur vt columba. Postulet in fide nihil hęsitans. Attendat salutis auctori clamanti & dicenti: Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Fons diuinę pietatis haurientium vasa non distinguit, sed quantum illic fidei capacis afferimus, tantum inde gratię inundantis haurimus. Et quidni fiducialiter postulemus orantes, spondente nobis mediatore salutis & dicente: Pater dabit spiritum bonum petentibus se. Axa filia Caleph vnā cum patre suo faciens iter asinovecta, quum iam esset desponsata suspirauit, & ait patri: Da mihi benedictionem pater. Terram arenem dedisti mihi, iunge obsecro & irriguam aquis. Cuius petitionē non auersatus pater, dedit ei irriguum superius & irriguum inferius. Iuxta quem typum & anima per fidē Christo despōsata corpori caduco & fragili, quasi asino insidens, viām q; vitę mortalis agēs, & ipsa desiderio sancto suspirans cœlestis irriguum gratię ardētib; sempvotis efflagitet, & in terra solatiū beatę spei quasi irriguum inferius, & eius quod per spem quęsierat veri & summi boni securā tentionem atque fruitionem (quasi irriguum superius) consequatur in cœlo. Sed quia non vniformis sed multiplex ac varius est orantium affectus, ac per hoc & orandi modus, quippe prout spiritus (qui postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus) suggererit, ad nullā

Apo. vlt.

Esa. 28.

Iacob. 1.

Ioañ. 7.

Luc. 11.

Iud. 1.

Roma. 8.

deter.

determinatam orandi formulá per hominem traditam (de priuata loquor oratione) mens Deum oráti artatur. Nihilominus tamen piós orandi modos accepimus à patribus sanctis, præsertim Aug & aliis nonnullis (eorú soliloquia vel meditationes appellamus) quibus sopito in nobis rursum excitádo diuino igni, quasi quibusdã fallibus vrendum est. Itaque visum fuit, post æditas qualescunque homilias, etiam meditationes (breuis compendium soliloquij) quotidianæ præcis qualemcunque formulam adiicere, si forsan hinc cuipiam aliquid vtilitatis, & mihi peccatori ante dei misericordiam quippiam fructus accesserit. Et quoniam in huiusmodi argumento nefas est aliud quærere quàm Deû poliendæ linguæ cura prorsus abesto. Dicter sibi precandi modum cor contritû & spiritus humiliatus. Quid enim cõmune piis in oratione lachrymis cû ambitione vanitatis?

INCIPIT SOLILOQVIVM,
formula breuis Deum precandi.

CAPVT PRIMVM.

Domine Deus, adoro te & gratias ago tibi de omni paciẽtia & longanimitate, bonitate & beneficentia erga me indignum peccatorẽ, qui sum seruus inutilis, operarius cõfusibilis, vas scelerum, capax calamitatũ, homo caducus & fragilis, & momentanei temporis, qui hodie est & cras nõ cõparet. Itaq; domine dum per misericordiã tuã adhuc locus precib⁹ datur, prostratus ante thronũ clementiẽ tuẽ precor veniam, & efflago misericordiam, auxilium & gratiã per dilectum filium tuum Christum Iesum pro me crucifixũ. Et rogo te domine per illam tuam charitatem qua eidem vnigenito tuo non pepercisti, sed pro nobis omnibus tradidisti eum ponẽs in eo iniquitates omniũ nostrum, quem & propter scelus populi tui percussisti miserere mei, & attende obedientiam eius pro me, vsque ad mortem, mortem autem crucis, patientiam, mansuetudinẽ, charitatem, innocẽtiam, vincula, verbera

colaphos & sputa, contumelias, & opprobria, spinas, & flagra, crucem, clauos, lanceam, fellis amaritudinem, preces ipsius cū lachrimis & sanguine profusas, & miserere mei. Et si nō sum dignus in quē respicias, tamē respice in faciē Christi tui, dilecti vnigeniti tui, in quo tibi bene complacuit, nempe cui peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius: & miserere seruulo pro quo interpellant lachrymæ, vulnera, pretiosus sanguis & pretiosa mors eiusdem dilecti filij tui.

CAPVT SECVNDVM.

O Fili Dei benedicte, adoro te, & gratias ago tibi de hac tua tam inæstimabili dignatione tantæ charitatis, qua tu innocens pro peccatoribus, dominus pro seruis, iudex pro reis, Deus pro homine mortem, & talem mortem adire dignatus es, rogo te domine vt hac tua pretiosa morte viuam, his saner vulneribus, hoc sanguine redimar, hoc tantæ charitatis exemplo ad tui amorem, quo nihil iustius est, inflammer.

Quod fili Dei, ad te confugio qui peccatores recipis, imò qui vltro venisti querere, & saluū facere quod perierat. Ad te confugio miser ad misericordem, reus ad reconciliatorē, immundus ad fontem, cæcus ad lumen, errabūndus ad viā, moribundus ad vitam, saucius ad medicum, ouis quæ perierat ad pastorem ouium, peccator ad Iesum, qui saluum facit populum suum à peccatis eorum. Neque enim est aliud nomen sub cælo datum hominibus in quo possint salui fieri. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi tu qui solus es? Tu es qui das virtutem laqueo & suscitās mortuos, & vocas ea quæ non sunt sicut ea quæ sunt, & de lapidib⁹ suscitās Abrahæ filios. Resuscita me & retribuam eis: Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte, nequando dicat inimicus meus præualui aduersus eum. Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Viuens viuens ipse confitebitur tibi. Nec claudas ora confitentium, supplicantium, deprecantium & inuocantium sanctum nomen tuum. Itaque domine iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci. Domine miserere mei, & cōtra

SOLILOQVIUM.

folium quod vento rapitur non ostendas potentiam tuam & stipulam siccā ne persequere, sed vide humilitatē meam & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea.

¶ De omnibus domine tibi gratias ago. Bonum mihi quia humiliasti, bonū mihi quia castigasti me. Castiga delinquentem & fac penitentem. Omnia quæ fecisti nobis domine in vero iudicio fecisti, quia peccauimus tibi, & mandatis tuis non obediimus. Sed da gloriam nomini tuo, & fac nobiscum secundum multitudinem misericordix tuæ. Et quū iratus fueris, misericordix reminiscere, & quum transierimus per ignem & aquam, educ nos in refrigerium. Et vt nō peream vidente misericordia oculorum tuorum, aspiciente clementia viscerum tuorum, operi manuum tuarū porri-ge dexteram, & ne permittas me propter peccata mea tentari supra id quod possum, sed fac cum tentatione prouentum, & vt possim sustinere. Libera me domine & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me, da mihi innocentiam & serua bo petentiam.

CAPVT TERTIVM.

Domine, auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me Deus & spiritum rectum in noua in visceribus meis. Ne proicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali cōfirma me, & fac mecum signum in bono. O pastor bone, miserere mei. Agnosce, suscipe, sana, pasce, tuere me à rugientibus præparatis ad escam, ne illis præda effectus à te separet in æternum. Tuus sum domine, non illorū. Ne tradas bestiis animam consistentem tibi, & animam pauperis tui ne obliuiscaris in sinem Medice desiderate, miserere malè habentis. Et si non sum dignus, memento quia pro indignis in hunc mundum venisti, & quando omnis tute-
 ba te quarebat tangere, virtus de te exhibat, & sanabat omnes. O benigne Samaritane, per illam tuā charitatem qua & ipse iter facere dignatus es, te suppliciter rogo vt & hūc miserum videns, misericordia motus appropians alliges vulneca eius infundens oleum & vinum, & impositum innocentissimi corporis tui iumento, in quo peccata nostra portasti super lignum, tollas in ecclesiæ tuæ sanctæ stabulum

lum, nunquam inde eiciendum, & prolatis à te altera die illis denariis, reduxeris ad sanitatem. Sol iustitię, lux mundi, magister summe, magister bone, magister vniuersę, erudi & doce me, & ne permittas me tradi in reprobum sensum, vt dicam malū bonum, & tenebras lucē. Da mihi domine sedium tuarū assidricem sapientiā, & noli me reprobare à pueris tuis, quoniam seruus tuus sum ego, & filius ancillę tuę. Mitte eam de cęlis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuę, vt mecum sit & mecum laboret, & sciam quid acceptum sit coram te omni tempore.

CAPVT QVARTVM.

Magnę mundi redemptor & saluator Christe Iesu fili Dei, adoro te cum vniuerso populo sancto tuo, qui factus es nobis à Deo sapientia & iustitia & sanctificatio & redemptio. Miserere mei peccatoris supplicis tui, nouissimi tui clementissime domine, & esto etiam mihi sapientia, esto mihi iustitia, esto mihi sanctificatio, esto mihi & redemptio, qui dedisti te metipsum pro nobis, vt nos redimeres ab omni iniquitate, & mundares tibi populum acceptabilem, sectatorem bonorū operum, & custodi me ab opere malo, à lapide offensionis, & à petra scandali, & dirige me ad opera bona, & ne repellas me à mādatis tuis. Nam & si nō sum dignus tibi seruire, vtique dignus es cui seruiam, qui tuo munere viuo. Benigne domine miserere, & da mihi ea opera quibus & te placare, & tibi placere, & proximum meum valeam ædificare. Audi gemitum moriētis qui mortuos suscitās, & miserere mei cui dedisti credere, sperare, & supplicare, & insuper dicere dignatus es: Petite & accipietis, quęrite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, & qui quęrit inuenit, & pulsanti, aperietur. Ecce peto, quęro, & pulso. Memento verbi tui seruo tuo in quo mihi spem dedisti, quę me cōsolata est in humilitate mea, & miserere mei: & si non sum dignus exaudiri ad consequutionem consolationis & beneficij, at saltem exaudi me ad euitationē eius magni quod timeo & quod merui mali: Id est, ne sileas, ne discedas à me, & similis ero descendentibus in lacum. Ne derelinquas me domine, ne accrescant ignorantię meę, & multiplicentur delicta mea. Ne derelinquas me spes mea,

SOLILOQVIVM

vita animę meę, gaudiũ cordis mei, vnicum refugiũ meũ, à tribulatione quę circũdedit me susceptor meus, & liberator meus. Adiutor meus memẽto quia tibi derelictus est pauper, orphano tu esto adiutor. O adiutor in opportunitatibus, in tribulatione, sperent in te qui nouerunt te, quia non derelinquis sperantes in te domine. In te domine speraui, non confundat in æternum, in iustitia tua libera me. Inclina ad me aurem tuã, accelera vt eruas me. Esto mihi in Deum protectorem & in domum refugij, vt saluum me facias. Quoniam fortitudo mea & refugiũ meum es tu, & propter nomen tuum deduces me, & enutries me. Educes me de laqueo quẽ absconderunt mihi, quoniam tu es protector meus. In manus tua cõmendo spiritum meum. Tibi me cõmendo qui me creasti, qui me precioso sanguine tuo redemisti, qui de faucibus mortis crebrò etiã supra spẽ potẽter & misericorditer eripuisti me, qui redemisti de interitu vitam meam in terra procul & in mari longè, & eripuisti animã meũ de tor & tantis angustiis, periculis, mortibus, & malis variis & meã fragilitati ineluctabilibus, & insuper variis misericordię tuę beneficiis & donis affuisti mihi, iuxta quod est dies hæc.

CAPVT QVINTVM.

DE omnibus his conditor indulgentissime, tuę bonitati suppliciter gratias ago, & per omnes istas tuas erga me indignũ peccatorẽ misericordias & miserationes te nunc rogo pater misericordiarũ & Deus totius cõsolationis, te nũc rogo pater misericordiarũ & Deus totius cõsolationis, dirige me per breue residuũ fragilis vitę meę in via tua, & ne tradas me à desyderio meo in perditionẽ, quoniam ignarus futurorum feror in incerta, in manibus autem tuis sortes meę, quas obsecro vt qui omnia prenoſti, & omnia potes, mihi peccatori supplici tuo, in te solo speranti, ad te solũ confugienti, Deum alium præter te nescienti, in salutem temperare digneris, qui nõ vis mortem peccatoris, sed vt respiscat & viuat. Vndè & te præcipis à peccatoribus exorari, & contriti cordis sacrificium offerri. Qui & ipse dignatione incõparabili, & charitate cui parẽ nemo habet imò quia maior esse non possit, pro saluandis peccatoribus in nostra mortalitate assumpta, dignatus est cum iniquis & malefactoribus deputari, crucifigi & mo-
ri,

ri, O amor, ò pietas, ò charitas sine modo, & quæ augeri nõ potest. creator magnifice, redemptor & saluator amãde & superamãde, pro hac tua charitate bonitati tuæ suppliciter gratias ago, rogans & obsecrans, vt huius tuę dilectionis sensum intra me tuo magno munere percipiam. Hoc enim cunctis quę sub sole sunt præfero, hoc omnibus mundi huius desyderabilibus antepono, vt sentiam supereminentem scientiæ charitatem tuam, vt sentiam in me quod & in te Christe Iesu. Et vt hac tua preciosa morte viuam & tibi viuës, his saner vulneribus, hoc sanguine redimar, hoc tantæ charitatis exemplo ad tui amorem, quo nihil iustius est inflammer.

CAPVT SEXTVM.

¶ Ad beatissimam Christi matrem supplicatio.

Ave gratia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui O benedicta in cælo pariter & in terra, intercede p me apud dilectũ filium tuum dominũ meum Iesum Christum, vt ipse misereatur mei peccatoris, & tuo interuentu qui medicus & medicamen est sanet: qui panis viuus est qui de cælo descendit, & dat mortuis vitam, me reficiat: qui via est, in salutem me dirigat: qui veritas est, me imbuat: qui vita est, à morte me tueatur: qui lumen est, tenebras meas depellat: qui Dei sapientia est, me doceat: qui Dei virtus est, fragilitatem meã corroboret & confirmet: qui Deus meus est, me tuis precibus saluum faciat.

¶ Ad beatum Ioannem Baptistam.

O Christi præcursor Deo dilecte, homo missus à Deo, quo inter natos mulierũ non surrexit maior, precor te ora pro me Dei filium quem in Iordane baptizasti, cui testimoniũ perhibuisti, cui dixisti, Ego à te debeo baptizari, vt ipse misereatur mei peccatoris, & tuo interuentu participem me faciat aspersionis sui preciosi sanguinis in ablutionem peccatorum meorum.

¶ Ad beatos Apostolos Petrum & Paulum.

O sancti electi & dilecti Christo Iesu Petre & Paule, principes ecclesiæ, prædicatores gratiæ, assertores vitæ æternæ, rogos vos per agones quos huius rei gratia ad mortem vsque desudastis, per gratiam quam & ipsi accepistis, misereatur mei peccatoris, & tuo interuentu participem me faciat.

H iij remi.

SOLILOQVIUM

remini mei supplicis vestri, & me vestris precibus nunc & in hora mortis meæ apud dominum Iesum Christum misericorditer adiuuate.

Ad Patronum Sanctum.

O beate N. patrone pie, potens & benigne, miserere clientulo, miserere pauperi tuo, & salutem meam tibi habe cōmēdatam, orans pro me Christum, vt ad obsequium suum det mihi mentem sanam in corpore sano, & faciat cum tēratione prouentum, & vt possim sustinere.

¶ Ad sanctum Angelum præsidem.

O Angele Dei sancte domine mi, præses & præsidium cœlestē, qui semper vides faciem patris, rogo te mi domine per hāc tuā perpetuā & securam fœlicitatē miserere mei pauperis tui, cuius ob delicta (vt cernis) assidua est calamitas & miseria, & tua fragilitate vitā meā defende, miser. tus mei. Atque vtinam digneris de me loqui apud patrem in bonum, si forsā ipse miserrus dicat tibi: Libera eum, ne descendat in corruptionem, iuueni enim in quo propitiet ei: & nudum vestiatur, inedia rabelsentē reficiatur, vagum colligat misericorditer & recognoscat, atque vtinam oculis suę misericordię respiciēs me suis laudibus in perpetuum iubeat reseruari.

¶ Domine Deus istorum & omnium sanctorū tuorum pia intercessione miserere mei peccatoris supplicis tui, & quod preces meę nō obtinent, eorum intercessione doneatur. Domine miserere. Nam si iniquitates obseruaueris, quis sustinebit? Sed apud te propitiatio est, Misericordię nempe tuę estq; non sumus cōsumpti. Ergo benigne domine aperi oculos misericordię tuę super supplicem tuum: & ne recorderis superbum te prouocantem, sed attende miserum deprecantem: & ne proicias me à facie tua, neque reprobum me habeas ministerio tuo, neque repellas me à mandatis tuis. Sed da mihi ea opera quibus & te placare, & tibi placere, & proximum valeam ædificare. Quia nihil horum sine te possum, omnia verò possum in te qui me cōfortas.

¶ Domine miserere ecclesię credentiū: miserere vacillantium, & hos confirma: miserere auersorum & aberrantium, & hos ad lucē veritatis reuoca: miserere redeuntiū,

&

& his misericorditer errata relaxa. Miserere ducis populi tui principis nostri, & salva ac serua eum, & ne tradas eum in animas inimicorum eius, sed per ipsum mente & corpore fide ac consilio incolumen, pios tuos in te sperantes defende. Misere re etiam domine auditorum verbi tui, ut maneat in sermone tuo, & verè discipuli tui sint & cognoscant veritatem, & veritas eos liberet. Domine miserere benefactorum nostrorum, ut sentiant & ipsi tuam misericordiam in suis necessitatibus sibi affuisse. Miserere precamur domine amicorum nostrorum omnium & proximorum, ut per iustam humilitatem & timorem tuum misericordia tua reperiantur non indigni. Quin & animarum parentum, propinquorum, nutritorum, charorum, & confratrum nostrorum quæ te vocante ex hac vita migrantes nos præcesserunt, miserere. tibi enim omnia viuunt qui uti viuorum ita & mortuorum dominaris, nosque eos in in æternæ claritatis gaudio fac videre, per gratiam Domini nostri Iesu Christi, qui morte deuicta uiuit tecum & regnat in secula seculorum.

FINIS.

PARISIIS EX CHALCOGRAPHIA
Ioannis Sautier, Anno salutis Christianæ
M. V. LIIII.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

FINIS

Printed text at the bottom of the page, including the name "M. J. B. B. B." and other faint characters.